UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis Universa, Complectens Omnia Morum Præcepta, Et Principia Decisionis Omnium Conscientiæ Casuum, Suis Quæque Momentis Stabilita

Ad usum Parochorum, & Confessariorum

Continens Tractatus de Conscientia, de Legibus, de Peccatis, de Virtutibus Theologicis, de Religione, & Beneficiis. Adjunctis in hac editione Propositionibus ad hanc usque proscriptis

Antoine, Paul-Gabriel

Ingolstadii, 1734

VD18 90392140

urn:nbn:de:hbz:466:1-40986

Visual Library

TOINE
ts I.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Th. 2233.

G II
30.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

THEOLOGIA MORALIS UNIVERSA,

COMPLECTENS OMNIA MORUM PRÆCEPTA,

ET

PRINCIPIA DECISIONIS OMNIUM CONSCIENTIÆ CASUUM, SUIS QUÆQUE MOMENTIS STABILITA.

Ad usum Parochorum, & Confessariorum.

TOMUS I.

Continens Tractatus de Conscientia, de Legibus, de Peccatis, de Virtutibus Theologicis, de Religione, & Beneficiis.

Adjunctis in hac editione Propositionibus ad hanc usque proscriptis.

Collegii Paderborn. Soc. Jesu.

AUCTORE

R. P. PAULO GABRIELE ANTOINE, Societatis JESU Presbytero, SS. Theologiæ Doctore & Ex-Professore.

Semin. Paderborn. 1789

Cum Facultat. Super. & Privil. Cæsareo.

INGOLSTADII

Sumptibus JOAN. ANDREÆ de LA HAYE, Bibliopolæ Academici.

Typis Godefridi Zipper, Typogr. Acad.

1734.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Facultas R. P. Provincialis Cum Privilegio Cæsareo.

Cùm D. Joannes Andreas De la Haye, Bibliopola Ingolstadiensis, Librum, cui Titulus: *Theologia Moralis Universa, Complectens omnia Morum Præcepta, & Principia Decisionis omnium Conscientiæ Casuum &c.* à R. P. Paulo Gabriele Antoine, Societatis Nostræ Sacerdote conscriptum, vulgatúmque etiam suîs typîs illustrare desideret; Ego Josephus Mayr Societatis JESU, per Germaniam Superiorem Præpositus Provincialis, potestate ab Adm. R. P. Francisco Retz, Societatis Nostræ Præposito Generali mihi concessa, eidem Facultatem impertio, simulque communico Privilegium Cæsareum, quô aliis Bibliopolis & typographis interdicitur, ne dictum Librum citra consensum Superiorum vel recudere, vel intra fines Imperii, & hæreditarias S. C. Majestatis Provincias inferre præsumant. Facultatem hanc de ista duntaxat impressione intellectam, manu mea, & consuetô officii Sigillô munivi. Straubingæ 29. Novembris 1733.

(L. S.) *JOSEPHUS MAYR.*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

INDEX

TOMI PRIMI.

TRactatus de Conſcientia. *pag.1.*
CAP. I. De Conſcientia vera, ſeu recta erronea, & perplexa. *pag.2.*
Q. 1. *An tenemur ſequi conſcientiam veram ac rectam dictantem aliquid præceptum vel vetitum eſſe?* 3
Q.2. *An, & quale peccatum eſt agere contra Conſcientiam erroneam?* 3
Q.3. *An licet agere ſecundùm Conſcientiam erroneam?* 6
Q. 4. *Quid eſt Conſcientia perplexa?* 8
CAP. II. De Conſcientia certa & dubia. 9
Q. 1. *An ad non peccandum requiritur judicium certum de honeſtate ſeu licentia actûs vel omiſſionis?* 10
Q. 2. *Quid eſt dubium & quotuplex?* 11
Q.3. *An eſt peccatum agere uel omittere aliquid in dubio de malitia talis actûs hîc & nunc faciendi, vel ejus omiſſionis?* 13
Q. 4. *Quomodo formanda eſt conſcientia in dubiis?* 13

CAP.

CAP. III. De Conſcientia ſcrupuloſa. 15
Q. 1. *Quid eſt ſcrupulus?* *ibid.*
Q. 2. *Quanam ſunt cauſæ ſcrupulorum?* *ibid.*
Q. 3. *Quanam ſunt remedia contra ſcrupulos?* 16
Q. 4. *Quomodo ſe gerere debet Confeſſarius cum ſcrupuloſo.* 17
CAP. IV. De Conſcientia, & opinione probabili. 20
Q. 1. *An licet ſequi conſcientiam probabilem, & minus tutam?* 22
Q. 2. *An licet ſequi opinionem minùs probabilem ſtantem pro libertate in concurſu probabilioris ſtantis pro præcepto?* 23
Q. 3. *An licet ſequi opinionem minùs tutam ſeu ſtantem pro libertate in concurſu opinionis æquè probabilis tutioris ſeu ſtantis pro præcepto?* 35
Q. 4. *An licet ſequi opinionem minùs tutam ſed probabiliorem?* 41
Q. 5. *Ad quid tenemur, quando opinio eſt probabilis extra concurſum?* 50

TRactatus de Legibus. 52
SECTIO Prima. De Lege in communi. *ibid.*
Q. 1. *Quid eſt Lex?* *ibid.*
Q. 2. *Quomodo Lex differt à præcepto?* 57
Q. 3. *An Lex omnis neceſſariò obligat?* *ibid.*

Q. 4. *Quomodo dividitur Lex?* 58
SECTIO II. De Lege Divina. 59
Q. 1. *Quid est Lex Æterna?* *ibid.*
Q. 2. *Quid est Lex Naturalis?* *ibid.*
Q. 3. *An Lex naturalis præcipit, ut semper fiant actus honesti ac boni?* 60
Q. 4. *An Lex naturalis potest mutari?* 61
Q. 5. *An saltem Deus potest dispensare in aliquo præcepto legis naturalis?* 63
Q. 6. *Quid est Lex Positiva?* 65
SECTIO III. De Lege humana. *ibid.*
CAP. I. De Causa efficiente & materia Legis humanæ. 66
Q. 1. *Quinam possunt ferre Leges, & quibus?* *ibid.*
Q. 2. *Quid potest statuere Lex humana?* 69
Q. 3. *An Lex humana potest præcipere actus internos?* 72
Q. 4. *An Ecclesia potest præcipere vel prohibere actus merè internos?* 76
Q. 5. *An Lex ponit rem præceptam in ea virtute, ex cujus motivo etiam extrinseco præcipitur?* 78
Q. 6. *An qui violat Legem humanam de actu virtutis alicujus, v. g. Religionis, peccat solùm contra obedientiam?* 79
CAP. II. De obligatione Legis humanæ. 80
Q. 1. *An Principes Ecclesiastici, & sæculares possunt etiam fidelibus ferre Leges obligatorias in conscientia: ita ut earum*

rum transgressio sit offensa Dei, etiam mortalis in re gravi? 80
Q. 2. *Quandonam Lex humana obligat sub mortali culpâ?* 82
Q. 3. *An Legislator potest in materiâ gravi obligare solùm sub veniali?* 85
Q. 4. *An Leges fundatæ in præsumptione obligant in conscientia?* 86
Q. 5. *An Lex humana potest obligare cum gravi nocumento seu damno?* 87
Q. 6. *An & qualis promulgatio requiritur ut Lex obliget?* 91
Q. 7. *An ut Leges Papæ obligent in Provinciis, debent esse in illis promulgatæ?* 95
Q. 8. *An, ut Leges humanæ obligent requiritur acceptio seu consensus majoris partis communitatis?* 97
CAP. III. De Modo, quo observandæ sunt Leges. 100
Q. 1. *An ad satisfaciendum præcepto, requiritur intentio illi satisfaciendi? ibid.*
Q. 2. *An ad satisfaciendum Legi, debet intendi finis Legis?* 103
Q. 3. *An satisfacit præcepto, qui opus illius exequitur actu ex fine vel circumstantiâ malo?* 104
Q. 4. *An per unum, eundémque actum possunt impleri plura præcepta?* 106
Q. 5. *An eodem tempore pluribus præceptis satisfieri potest per plures actus?* 108

Q. 6. *An peccat, qui ponit voluntariè impedimentum impletioni Legis?* 109
Q. 7. *An qui non potest totum opus præceptum implere tenetur ad partem, quam potest?* 110
Q. 8. *Quid agendum, quando simul occurrunt duo præcepta, quæ simul servari nequeunt?* 111
CAP. IV. De Subjecto Legum. 112
Q. 1. *Quinam Legibus humanis subjiciuntur?* ibid.
Q. 2. *An exempti à jurisdictione Legislatoris, obligantur illius legibus ex vi illarum, si in ejus territorio habitent?* 114
Q. 3. *An Legislator legibus suis vel prædecessorum?* 116
Q. 4. *An Clerici obligantur legibus civilibus?* 119
Q. 5. *An peregrini tenentur legibus sui Territorii propriis?* 120
Q. 6. *An qui è suo domicilio, ubi Lex obligat, abit in locum, ubi non obligat, tenetur illam implere, antequam exeat?* 124
Q. 7. *An peregrini tenentur legibus specialibus loci, in quo versantur?* 126
CAP. V. De Interpretatione, & Epiichia. 129
Q. 1. *Quid & quotuplex est interpretatio Legis?* ibid.
Q. 2. *Quænam sunt regulæ aptæ ad rectè fa-*

faciendam interpretationem Doctrinalem? 130
Q. 3. *Quandonam licet uti Epiichia?* 134
CAP. VI. De Dispensatione. 135
Q. 1. *Quinam habent potestatem Dispensandi?* 136
Q. 2. *An peccat, qui dispensat etiam in propria Lege sine Iustâ causâ?* 141
Q. 3. *An Dispensatio sine justa causa scienter data, valida est?* 143
Q. 4. *An licet uti Dispensatione validâ sine justa causa obtentâ?* 144
Q. 5. *Quandonam Dispensatio invalida est ex parte petitionis?* 146
Q. 6. *An valet Dispensatio, si post petitionem causa cesset?* 148
CAP. VII. De Abrogatione, & Cessatione Legis. 151
Q. 1. *An Lex potest validè, & licitè Abrogari?* ibid.
Q. 2. *Quandonam Lex cessat per se ipsam?* 153
CAP. VIII. De Lege Pœnali & irritante. 154
Q. 1. *An extant Leges Pœnales?* ibid.
Q. 2. *An & quando Lex pœnalis obligat ad subeundam pœnam ante omnem sententiam Judicis?* 157
Q. 3. *An ignorantia excusat à reatu pœnæ?* 160
Sed an qui ponit actum aliquem Lege divina, & humana prohibitum, excusatur à

pœna Legis humanæ, si ignoret inculpabiliter solam Legem humanam? 162
Q. 4. *Quid est Lex irritans, & quinam ejus effectus?* 163
CAP. IX. De Privilegio, & Consuetudine. 166
Q. 1. *Quid, & quotuplex est Privilegium?* ibid.
Q. 2. *Quis Privilegium concedere potest?* 167
Q. 3. *Quot modis Privilegium amittitur?* 168
Q. 4. *Quid est Consuetudo?* 169
Q. 5. *An & quæ consuetudo habet vim Legis?* ibid.
Q. 6. *An consuetudo potest abrogare Legem?* 172
Q. 7. *An consuetudo etiam immemorialis potest abrogari per Legem contrariam subsequentem?* 177

TRactatus de Peccatis. 179
CAP. I. De Peccati natura, divisionr, distinctione, & gravitate. ibid.
Q. 1. *Quid est Peccatum propriè dictum?* ibid.
Q. 2. *Quænam excusant à Peccato?* 182
Q. 3. *An metus excusat à Peccato?* ibid
Q. 4. *Quomodo dividitur Peccatum?* 184
Q. 5. *Unde petitur specifica peccatorum distinctio?* 185
Q. 6. *Unde petitur distinctio numerica Pec-*

Peccatorum? 189
Q. 7. *An est multiplex peccatum in eadem actione, vel omissione, ratione plurium præceptorum, quibus statuitur ex motivo ejusdem virtutis?* 197
Q. 8. *Unde petitur gravitas Peccatorum?* 200
Q. 9. *An effectus malus, vel noxius proximo ex peccato secutus imputatur peccanti, & dat peccato novam malitiam?* 203
Q. 10. *Quot modis potest quis esse reus peccati alieni, & illud contrahere?* 204
CAP. II. De Peccato Mortali, & Veniali. *ibid.*
Q. 1. *Quid sunt, & quomodo differunt?* *ibid.*
Q. 2. *Quænam requiruntur ad peccatum Mortale?* 206
Q. 3. *Quodnam voluntarium sufficit ad Mortale?* 207
Q. 4. *Quænam advertentia sufficit ad Mortale?* 210
Q. 5. *Quibus indiciis in dubio de consensu sufficienti ad mortale cognosci potest eum fuisse datum, vel non?* 216
Q. 6. *An est mortale agere vel velle aliquid graviter illicitum ob finem bonum?* 218
Q. 7. *Quænam sunt peccata mortalia vel venialia ex genere suo?* 219

Q. 8.

Q. 8. *An peccatum mortale ex genere suo fieri potest veniale & vicissim?* 221
Q. 9 *An multa venialia possunt facere unum mortale?* 226
Q. 10. *An & quomodo multa venialia disponunt ad mortale?* 229
CAP. III. De Peccatis commissionis & omissionis. 230
Q. 1. *Quid sunt, & an differunt inter se?* ibid.
Q. 2. *Unde æstimanda est species & gravitas omissionis culpabilis?* 232
Q. 3. *An actus cum omissione culpabili conjunctus, est Peccatum?* 232
Q. 4. *Quandonam admittitur peccatum Omissionis?* 234
Sed quid si homo non possit retractare causam culpabilem omissionis, ut fit in somno vel ebrietate. An peccat non solùm quando posuit causam, sed etiam cùm præceptum urget? 236
CAP. IV. De Ignorantia, & ejus Peccatis. 237
Q. 1. *Quid est Ignorantia, & quotuplex?* ibid.
Q. 2. *An ignorantia vincibilis est secundùm se peccatum?* 239
Q. 3. *An, quæ fiunt contra Legem ex ignorantia vincibili, sunt peccata imputabilia?* 242
Q. 4. *Quænam ignorantia minuit, vel auget peccatum?* 247

Q. 5.

Q. 5. *An ignorantia invincibilis cujusvis legis etiam naturalis excusat à peccato formali seu imputabili?* 248
Q. 6. *An datur ignorantia invincibilis Juris naturalis?* 251
Q. 7. *Quid dicendum de inadvertentia, inconsideratione, & oblivione?* 253
CAP. V. De Concupiscentia, & peccatis infirmitatis, malitiæ, & habitûs 255
Q. 1. *An motus Concupiscentiæ sunt peccata?* ibid.
Q. 2. *An passio, seu motus vehemens Concupiscentiæ tollit peccatum, vel malitiam ejus minuit?* 257
Q. 3. *Quid & quale est peccatum infirmitatis & malitiæ?* 259
Q. 4. *An peccata commissa ex prava consuetudine, quam quis emendare non curat, æquivalent peccatis malitiæ?* 260
Q. 5. *Ad quid tenetur implicatus consuetudine peccandi mortaliter?* 261
CAP. VI. De Peccatis merè internis. 263
Q. 1. *An & quale peccatum est desiderium operis seu objecti mali?* 264
Q. 2. *An actus externus auget malitiam actûs interni?* 265
Q. 3. *An desiderium conditionatum, seu consensus conditionatus in opus malum, vel delectationem illius est peccatum, & quale?* 267
Q. 4. *Quænam prohibentur præcepto, non Concupisces?* 270

Q. 5.

Q. 5. *Quale peccatum est simplex delectatio morosa seu deliberata rei illicitæ?* 271
Q. 6. *An licet gaudere de effectu bono secuto ex peccato?* 275
Q. 7. *An delectatio de sola cogitatione, seu cognitione rei graviter illicita est mortalis?* 275
CAP. VII. De Peccatis Capitalibus. 276
ART. I. De Superbia. 277
Q. 1. *Quid est, & quale Peccatum?* ibid.
Q. 2. *Quænam sunt superbiæ remedia?* 279
Q. 3. *Quænam sunt filiæ superbiæ, hoc est vitia quæ à superbia tanquam radice oriuntur?* 281
ART. II. De Avaritia. 285
Q. 1. *Quid est Avaritia, & quale peccatum?* ibid.
Q. 2. *Quænam sunt filiæ Avaritiæ?* 287
ART. III. De Gula. 288
Q. 1. *Quid est Gula, & quale peccatum?* ibid.
Q. 2. *Quænam sunt Gulæ remedia?* 291
Q. 3. *Quid est ebrietas, & quale peccatum?* 292
Q. 4. *An mala & peccata in ebrietate culpabili commissa imputantur ad culpam, ut cædes, vulnera, blasphemia, &c.* 296
Q. 5. *Quænam sunt filiæ Gulæ?* 297
ART. IV. De Luxuria. 298
Q. 1. *Quid est Luxuria?* ibid.

Q. 2.

Q. 2. *Quot sunt species luxuriæ consummatæ naturalis?* 299
Q. 3. *Quænam sunt species luxuriæ consummatæ contra naturam?* 307
Q. 4. *An Pollutio voluntaria est per se semper peccatum mortale?* 310
Sed an licet desiderare pollutionem in somno contingentem, ut natura levetur, seu sanetur, non intendendo pollutionem ipsam, nec delectationem veneream, nec aliquid adhibendo, ut pollutio in somno sequatur? 314
Q. 5. *An est peccatum ponere actionem, ex qua prævidetur secutura pollutio, vel delectatio venerea?* 315
Q. 6. *An est semper peccatum non expellere cogitationes de rebus venereis, sed in illis immorari?* 319
Q. 7. *Quænam sunt peccata Luxuriæ non consummatæ?* 320
Q. 8. *An delectatio morosa venerea extra conjugium est mortalis?* 320
Q. 9. *An peccat mortaliter, qui post sufficientem advertentiam negativè se habet ad delectationem veneream, eam neque approbando, neque reprimendo.* 323
Q. 10. *An delectatio morosa de actu luxuriæ, v.g. copula cogitata contrahit non solùm malitiam substantiæ operis, sed etiam circumstantiarum cognitarum ei annexarum, & speciem mutantium.* 326

Q. 11. *An oscula, aspectus, tactus impudici sunt culpæ mortales in non conjugatis.* 327
Q. 12. *Quale peccatum est loqui, canere, legere, vel audire turpia & obscœna.* 332
Q. 13. *An licent oscula, amplexus, tactus, &c. in sponsis, & viduis.* 334
Q. 14. *Quænam sunt filiæ Luxuriæ.* 337
Q. 15. *Quænam sunt remedia contra Luxuriam.* 337
ART. V. De Ira. 341
Q. 1. *Quid est Ira.* ibid.
Q. 2. *Quænam sunt filiæ Iræ.* 342
Quænam sunt remedia iræ? ibid.
ART. VI. De Invidia.
Q. 1. *Quid est Invidia.* 343
Q. 2. *Quænam sunt filiæ Invidiæ.* 345
Q. 3. *Quænam sunt invidiæ remedia.* 346
ART. VII. De Acedia. ibid.
Q. 1. *Quid est Acedia, & quale peccatum.* ibid.
Q. 2. *Quænam sunt filiæ Acediæ.* 347
Q. 3. *Quænam sunt acediæ remedia.* 348

TRactatus de Virtutibus Theologicis. 349
PARS I. 350
CAP. I. De Natura & necessitate Fidei. ibid.
Q. 1. *Quid est Fides.* ibid.

Q. 2.

Q. 2. *An & qualis actus Fidei est necessarius necessitate medii.* 351
Q. 3. *An & quarum rerum fides explicita præcepta sit.* 355
Q. 4. *Quandonam præceptum Fidei internæ obligat.* 359
Cap. II. De Actu externo seu Confessione Fidei. 362
Q. 1. *An extat præceptum confitendi exteriùs fidem suo tempore.* ibid.
Q. 2. *Quandonam obligat præceptum fidem exteriùs confitendi.* 363
Q. 3. *An licet aliquando fidem exteriùs tantùm negare ad vitandam mortem, & dira supplicia.* 366
Q. 4. *An licet aliquando falsam Religionem simulare verbis, aut factis.* 367
Q. 5. *An licet aliquando fidem veram occultare.* 370
CAP. III. De Peccatis Fidei Oppositis. 373
Tria vulgo numerantur, nempe infidelitas specifice sumpta, Hæresis, & Apostasia. ibid.
Q. 1. *Quid & quotuplex est Infidelitas* ibid.
Q. 2. *An Infideles possunt cogi ad fidem suscipiendam.* 376
Q. 3. *An licet cum Infidelibus communicare.* 378
Q. 4. *An licita est disputatio de rebus Fidei cum Hæreticis.* 379
Q. 5. *Quid est Hæresis.* 380
Q. 6. *An dubius in fide est Hæreticus.* 383

)( )(Q. 7.

Q. 7. *Quænam sunt pœnæ contra Hæreticos Latæ.* 385
Q. 8. *An licita est Lectio Libri Hæretici.* 386
Q. 9. *Quid est Apostasia à Fide.* 388
PARS II. De Spe. 389
Q. 1. *Quid est Spes.* *ibid.*
Q. 2. *An datur speciale præceptum Spei.* 391
Q. 3. *Quandonam præceptum Spei obligat ad eliciendum actum Spei.* 392
Q. 4. *Quænam sunt peccata Spei opposita.* 393
PASR III. De Charitate. 395
CAP. I. De Natura Charitatis. *ibid.*
Q. 1. *Quid est Charitas.* *ibid.*
Q. 2. *Quænam bona Deo velle debemus.* 397
Q. 3. *An Charitas est virtus omnium excellentissima.* 398
Q. 4. *Quinam sunt Charitatis actus proprii & eliciti.* *ibid.*
CAP. II. De Præcepto Charitatis. 399
ART. I. De Præcepto Charitatis erga Deum. *ibid.*
Q. 1. *An extat Præceptum Charitatis erga Deum, & ad quid obligat.* *ibid.*
Q. 2. *An tenemur etiam amare Deum supra omnia intensivè, seu cum majore intensione, vehementia & contu, quam omnes creaturas.* 406
Q. 3. *Quandonam Præceptum Charitatis obligat ad amandum Deum.* 407

Q. 4. *An ex Præcepto Charitatis tenemur omnes actiones nostras referre ad Deum.*

ART. II. De Præcepto Charitatis erga Proximum. 415

Q. 1. *An datur Præceptum diligendi proximum, & ad quid obligat.*

Q. 2. *An tenemur diligere inimicos, id est eos, qui nos, vel nostros oderunt, vel aliquâ injuriâ affecerunt.* 420

Q. 3. *An vindicta, seu redditio mali pro malo facta auctoritate privata semper est illicita.* 427

CAP. III. De Ordine Charitatis. 428

Q. 1. *An Ordo in Charitate servari debet.* ibid.

Q. 2. *An & quomodo quisque seipsum magis diligere debet quàm proximum.* 430

Q. 3. *Quis Ordo erga proximos inter se servandus est.* 435

CAP. IV. De Eleemosyna. 438

Q. 1. *Quid est Eleemosyna.* ibid.

Q. 2. *An extat Præceptum Eleemosynæ, & quandonam obligat sub mortali.* 439

Q. 3. *An Præcepto Eleemosynæ satisfit per mutuum, venditionem, vel alium contractum onerosum.* 451

Q. 4. *Ex quibus bonis facienda est Eleemosyna.* 452

CAP. V. De Correctione Fraternâ. 454

Q. 1. *An extat præceptum Correctionis Fraternæ, & quos ac quando obligat. Sed quid si dubitetur, sit ne profutura correctio?* 462

Q. 2. *An corripiendus est, qui peccat ex ignorantia.* *ibid.*
Q. 3. *Quis Ordo correctionis Fraternæ servandus est.* 463
CAP. VI De Peccatis Charitati specialiter oppositis. 466
§. I. De Odio Dei, & proximi. 467
Q. 1. *Quid est Odium.* *ibid.*
Q. 2. *Quale peccatum est Odium Dei.* *ibid.*
Q. 3. *Quale peccatum est Odium proximi.* 468
Q. 4. *An semper est peccatum, optare malum proximo, vel de eo gaudere.* 469
Q. 5. *Quid dicendum de Maledictione.*
§. II. De Discordia, Contentione, Schismate, Rixa, & Seditione. 474
§. III. De Bello. 478
Q. 1. *An bellum etiam offensivum potest esse licitum.* *ibid.*
Q. 2. *Quænam requiruntur, ut Bellum sit licitum.* 479
Q. 3. *Quænam ante bellum, & in ipso bello fieri debent, licent.* 481
Q. 4. *An represaliæ licitæ sunt.* 485
§. IV. De Scandalo. 486
Q. 1. *Quid est Scandalum.* *ibid.*
Q. 2. *An Scandalum est speciale peccatum.* 487
Q. 3. *An tenemur omittere opus de se non malum, nec speciem mali habens, ob scandalum passivum aliorum vitandum.* 493

Q. 4.

Q. 4. *An omitti debet opus bonum ad vitandum scandalum passivum pusillorum seu infirmorum.* 495
Q. 5. *An licet minus peccatum suadere volenti committere gravius, quando aliter gravius impediri nequit.* 497
Q. 6. *Quandonam est peccatum scandali vendere vel dare alteri rem aut operam de se licitam, qua malè usurus prævidetur, vel probabiliter putatur.* 498
TRactatus De Virtute Religionis. 503
CAP. I. De Adoratione, oratione, & speciatim de horis Canonicis. 504
Q. 1. *Quid & quotuplex est Adoratio.* *ibid.*
Q. 2. *An & qualis oratio est præcepta.* 506
Q. 3. *Quinam obligantur ad Horas Canonicas.* 508
Q. 4. *Quænam requiruntur ad debitam recitationem horarum.* 511
Q. 5. *An ad satisfaciendum præcepto requiritur intentio & attentio interna, & qualis.* 519
Q. 6. *An satisfacit qui legit cum socio extra Ecclesiam.* 523
Q. 7. *Quænam excusant à lectione Horarum.* 524
CAP. II. De observatione Festorum. 527
Q. 1. *Quænam opera sunt vetita diebus Festis.* 528
Q. 2. *Quænam causæ excusant ab obligatione*

tione omittendi opus servile, vel forense, aut contractum. 532
Q. 3. *An per quodvis mortale peccatum graviter violatur hoc præceptum, ita ut circunstatia Festi addat novam speciem malitiæ Mortalis contra Religionem, in Confessione exprimendam.* 534
Q. 4. *Quæuam opera diebus festis exercenda sunt.* 537
Q. 5. *Quænam requiruntur ad implenædum præceptum auditionis Missæ.* 539
Q. 6. *Quænam excusant ab auditione sacri.* 545
CAP. III De Voto. 546
Q. 1. *Quid est Votum.* ibid.
Q. 2. *Quænam requiruntur ad valorem Voti.* ibid.
Q. 3. *Quotuplex est Votum.* 554
Q. 4. *An Quomodo, quos, & quando votum obligat.* 555
Sed an vovens votum implere ante tempus à se præfinitum tenetur ob impedimentum futurum. 561
Q. 5. *Quid dicendum in dubio circa votum.* 563
Q. 6. *An votum fictum seu exteriùs factum sine animo vovendi, vel se obligandi, peccatum est.* 565
Q. 7. *Quot modis tollitur obligatio voti.* 566
Sed Quid si materia voti fiat impossibilis solùm quoad aliquam partem, vel modum. 568

Q. 8.

Q. 8. *Quænam vota, & â quibus irritari possunt.* 570
Q. 9. *Quinam possunt dispensare in Votis, & Juramentis.* 576
Q. 10. *Quinam possunt commutare Vota.* 579
CAP. IV. de Juramento. 583
Q. 1. *Quid est Juramentum.* ibid.
Q. 2. *Quotuplex est Juramentum.* 587
Q. 3. *An & quando licet jurare.* 589
Q. 4. *An semper est mortale, si una ex illis conditionibus desit.* 590
Q. 5. *Quænam & quanta est obligatio juramenti promissorii, & assertorii de futuro.* 596
Q. 6. *Quibus casibus juramentum non obligat.* 599
Q. 7. *An juramentum injustè extortum obligat.* 602
Q. 8. *Quid dicendum de juramento ficto, & doloso.* 605
Q. 9. *Quot modis tollitur obligatio juramenti promissorii,* 609
Q. 10. *An licet exigere juramentum ab eo, qui prævidetur pejeraturus.* 613
Sed, quid si dubitas, an alter sit pejeraturus. 614
Q. 11. *Quid dicendum de consuetudine jurandi.*
CAP. V. de Vitiis & peccatis Religioni oppositis. 616
ART. I. De Superstitione, & ejus Speciebus. 617

Q. 1. *Quid est Superstitio.* ibid.
Q. 2. *Quotuplex est species Superstitionis.* ibid.
Q. 3. *Quid, & quotuplex est Idolatria.* 619
Q. 4. *Quid, & quotuplex est Divinatio.* 621
Q. 5. *Quid, & quotuplex est observantia Vana.* 625
Q. 6. *Quid est Magia.* 629
Q. 7. *Quale peccatum est Divinatio, & quavis vana observantia, ac Magia.* 629
Q. 8. *Quid est Maleficium.* 632
ART. De Irreligiositate. 634
Q. 1. *Quid est Blasphemia, & quotuplex.* ibid.
Q. 2. *Quale peccatum est Blasphemia.* 637
Q. 3. *Quid est tentatio Dei, & quale peccatum.* 641
Q. 4. *Quid est Sacrilegium & quotuplex.* 643
Q. 5. *Quale peccatum est Sacrilegium.* 647
Q. 6. *An omne peccatum in loco sacro commissum contrahit speciem Sacrilegii.* 648
ART. III. De Simonia. 649
Q. 1. *Quid est Simonia.* ibid.
Q. 2. *An ad Simoniam requiritur intentio formalis, dandi vel accipiendi rem temporalem ut pretium rei Spiritualis.* 652

Q. 3.

Q. 3. *Quotuplex est Simonia.* 654
Q. 4. *Quibus casibus est Simonia juris divini, ideóque indispensabilis.* 657
Q. 5. *Quibus casibus est Simonia juris humani.* 662
Q. 6. *An permutatio rerum spiritualium inter se Simoniaca est, ideóque illicita.* 663
Q. 7. *An Simoniæ reus est, qui temporale pro spirituali promittit sine animo implendi.* 664
Q. 8. *Quale peccatum est Simonia.* 665
Q. 9. *An licet emere, vel vendere temporale spirituali annexum.* 667
Q. 10. *An licet dare vel accipere temporale ob functionem aliquam spiritualem, v. g. Missam, concionem, &c.* 670
Q. 11. *An est Simonia, saltem mentalis, præstare aliquid spirituale principaliter, propter temporale taxatum vel sponte oblatum, v. g. recitare Officium principaliter propter retributionem, &c.* 672
Q. 12. *An est Simonia dare vel accipere pretium pro omissione actûs spiritualis.* 673
Q. 13. *Quot modis committitur Simonia in materia Beneficiali.* 674
Sed an in Beneficiis Conventio de remuneratione qualibet gratuita, seu obligatione antidorali, hoc est, dandi aliquid ex gratitudine, sive temporale, sive Spirituale, est vera Simonia. 680

Q. 14. *An est Simonia dare vel procurare Beneficium ratione consanguinitatis.* 681

Q. 15. *An est Simonia conferre, vel præsentare ad Beneficium ob commendationem amici.* 682

Q. 16. *An licet emere, vel redimere pensionem.* 683

Q. 17. *An Redemptio vexationis licita est in Beneficiis.* 684

Q. 18. *An est Simonia saltem mentalis suscipere Ordines, ut Beneficium obtineatur, saltem principaliter ob ejus reditus.* 687

Q. 19. *An licet dare, vel promittere aliquid temporale alteri, ut faciat aliquod opus salutare in suam utilitatem, v.g suscipiat Sacramenta, audiat Sacrum, &c.* 688

Q. 20. *An accepta per Simoniam restitui debent.* 689

Sed an Simonia mentalis ad restitutionem obligat, sicut id constat de reali, & conventionali mixta. 694

Q. 21. *Quænam sunt pœnæ contra Simoniacos ipso facto latæ.* *ibid.*

TRactatus de Beneficiis Ecclesiasticis. 703

Hæc materia pertinet ad Virtutem Religionis, nam Beneficii Dotatio, & Officium sunt actus Religionis & pacta circa illud vetita sunt Simoniaca. *ibid.*

Q. 1.

INDEX.

Q. 1. *Quid est Beneficium Ecclesiasticum?* ibid.
Q. 2. *Quotuplex est Beneficium.* 704
Q. 3. *Quod modis acquirantur Beneficia.* 706
§. 1. *De libera Collatione.* 707
§. 2 *De præsentatione, & jure Patronatûs.* 708
§. 3. *De Electione, Postulatione, & Confirmatione.* 711
§. 4. *De Resignatione.* 713
§. 5. *De Permutatione.* 717
Q. 4. *Quænam conditiones seu dotes requiruntur, ut quis sit capax Beneficii possidendi.* 718
Q. 5. *An licet habere plura Beneficia.* 723
Q. 6. *An est culpa mortalis Beneficium conferre indigno vel minùs digno.* 725
Q. 7. *Quibus modis Beneficia amittuntur.* 732
Q. 8. *Quænam observanda de Pensionibus.* 733

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

TRACTATUS DE CONSCIENTIA.

NOTA. Conſcientia eſt judicium dictans quid in particulari ſit licitum vel illicitum, agendum ut honeſtum, vel omittendum ut inhoneſtum. Sive eſt actus, quo intellectus judicat aliquid hîc & nunc licitum eſſe vel illicitum, faciendum ut bonum, vel omittendum ut malum. Quare dicitur judicium practicè practicum, ſeu ultimò practicum, ut diſtinguatur à judicio generali & non ultimò practico, quo intellectus judicat aliquid in genere, ſeu abſtrahendo à circumſtantiis particularibus eſſe licitum vel illicitum. v. g. Contractum uſurarium eſſe illicitum: nam conſcientia verſatur circa actionem in individuo, hoc eſt, cum omnibus ſuis circumſtantiis conſideratam.

Hinc conſcientia differt à ſyndereſi ut actus ab habitu: Nam ſyndereſis eſt habitus, ſeu cognitio primorum principiorum moralium, qualia ſunt: *Bonum faciendum: peccatũ fugiendum: Deus colendus & amandus: quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris: ſuum cuique reddendum, &c.* Conſcientia autem eſt judicium applicans principium morale alicui actioni particulari v. g. *non debeo huic homini inferre hoc damnum, &c.*

Conſcientia dividitur in veram ſeu rectam, & erroneam; certam & in certam; probabilem & improbabilem; ſcrupuloſam & laxam; perplexam & dubiam.

CAPUT I.

De conſcientia vera, ſeu recta, erronea, & perplexa.

NOta. conſcientia vera ſeu recta eſt ea, quæ dictat aliquid in particulari eſſe licitum vel illicitum, bonum aut malum, quod reverâ tale eſt in ſe. Erronea ſeu falſa eſt, quæ dictat eſſe hîc & nunc licitum vel illicitum, bonum vel malum, quod reipſâ tale non eſt. Hæc duplex eſt, alia erronea vincibiliter, ſeu ex errore, qui depelli potuit & debuit; alia erronea invincibiliter, ſeu errore, qui depelli non potuit, aut non debuit.

Q. 1.

Q. 1. *An tenemur sequi conscientiam veram ac rectam dictantem aliquid præceptum vel vetitum esse?*

Resp. Aff. quia dictat esse faciendum, vel omittendum id, quod Lex æterna præscribit faciendum vel omittendum esse hîc & nunc, seu in talibus circumstantiis. Quare qui contra conscientiam rectam agit, peccat; quia agit contra Legem divinam intimatam per dictamen rectæ rationis. Porro an conscientia recta ac vera dici debeat proxima regula actuum humanorum, an duntaxat intimatio talis regulæ, quæ sit tantum Lex, seu præceptum, non refert ad praxim.

Q. 2. *An & quale peccatum est agere contra Conscientiam erroneam?*

Resp. I. Actio vel omissio contra conscientiam sive vincibiliter, sive invincibiliter erroneam dictantem esse illicitam, est semper peccatum, quamvis ex se sit licita. *Ita omnes.* Constat 1. ex Rom. 14. *qui autem discernit* (scilicet inter cibos, falsò putans aliquos præ aliis adhuc esse à Deo vetitos) *si manducaverit, damnatus est, quia non ex fide. Omne autem, quod non est ex fide peccatum est.* Id est, (ut interpretantur Patres & Conc. gener. Later. 4.

patétque ex contextu) omnis actio vel omissio, quæ non est ex dictamine conscientiæ, seu ex persuasione quod sit licita, peccatum est. At omnis actio, vel omissio, quæ est contra conscientiam sive rectam, sive erroneam, non est ex persuasione quod sit licita: Ergo peccatum est.

2. Ex Cap. 3. de Restitut. spoliat: *Quid quid fit contra conscientiam, ædificat ad gehennam.*

3. Quia agens contra conscientiam erroneam, vult peccatum; cum velit actionem vel omissionem, quam judicat esse peccatum. Nam esto, tale objectum non sit reipsa illicitum, sed licitum: at voluntas illud amplectendo consentit in objectum sibi propositum ut malum, ideóque in objectum malum: objectum enim voluntatis est bonum vel malum non quomodocumque, sed prout ab intellectu proponitur. Item is reipsâ quantum in se est, sectatur malum, faciendo id quod putat esse malum. Præterea qui facit aliquid de se bonum, putans esse malum, in æstimatione prudenti censetur perinde velle malitiam ac si actio illa esset reipsâ de se mala: cum nolit ab illa abstinere, quamvis ei proponatur ut mala. Ergo peccat.

Resp. II. Peccatum, quod contra conscientiam erroneam agendo admittitur, habet eam speciem & gravitatem, quam quis ex errore judicat inesse actioni vel omis-

omissioni suæ. *Est communis* quia is vult objectum, in quo talem speciem & gravitatem malitiæ apprehendit; & sic vult saltem interpretativè talem speciem & gravitatem malitiæ sibi ab intellectu propositam; habétque affectum ad peccatum talis speciei & gravitatis: cùm voluntas feratur in malum prout concipitur. Breviùs, is vult peccatum committere, quale esse conscientia dictat.

Hinc peccat mortaliter contra temperantiam, qui falsò putans tali die esse jejunium, non jejunat; contra justitiam, qui non restituit id quod falsò putat non esse suum; contra charitatem qui falsò judicans se debere mentiri ad servandam vitam proximi, non mentitur. Supple semper, nisi deponat prudenter hanc conscientiam erroneam.

Nota. Licet is, qui contra conscientiam erroneam agit, perinde peccet, ac alter qui contra rectam; non incurrit tamen easdem pœnas humanas ac censuras; quia hæ non imponuntur nisi transgressoribus legis veræ, non autem putatitiæ. Hinc non incurrit excommunicationem, qui facit actum, quem falsò putat esse prohibitum sub tali censura; nec qui percutit Laicum, putans esse Clericum.

Resp. III. Qui facit, quod falsò putat esse illicitum, non distinguens an veniale an mortale sit, peccat mortaliter. Tum quia vult

objectum illud etiamsi esset mortaliter malum, & sic vult saltem interpretativè peccatum mortale committere: tum quia se exponit morali periculo peccandi graviter spectatâ suâ mente. *Ita Azor, Vasquez, Sanchez*, &c. Quod si apprehendat peccatum in genere tantùm & non in ulla specie, peccat contra charitatem Dei, & propriam, vetantem quodlibet peccatum, utpote offensam Dei, & malum peccantis.

Q. 3. *An licet agere secundùm conscientiam erroream?*

Resp. I. Si sit invincibilitet erronea, non solùm licet huic obsequi, quia ignorantia invincibilis excusat à peccato, cùm tollat omne voluntarium circa malum; sed etiam tenemur eam sequi in iis, quæ dictat esse præcepta vel prohibita. Quia alioquin cum ipsa deponi nequeat, ageremus contra illam, quod non licet, ut dixi.

Non tamen est propriè regula morum, nec propriè obligat, cùm non sit legis veræ intimatio. Sed tenemur sequi talem conscientiam, quia non possumus aliter peccatum vitare; cùm deponi nequeat, & non liceat contra illam agere.

Dices. Hinc sequitur quòd aliquis possit necessariò peccare v. g. in hoc casu. Mulier gerens curam infirmi die festo, putat ex errore invincibili. se peccare, si omittat sa-

ſacrum, & ſi deſerat infirmum ; nec poteſt tunc errorem ſuum deponere : unde utrumvis agat, aget contra conſcientiam , & ſic neceſſariò peccabit.

Reſp. In hoc caſu non erit libera moraliter, ideoque non peccabit, modo eligat id, quod minùs malum eſſe judicat. Quamvis enim poſſit ex duobus illis alterutrum eligere, non eſt tamen libera ad non agendum contra conſcientiam , cùm utrâvis parte electâ culpam apprehendat. Ad culpam autem imputabilem requiritur libertas , quâ culpa vitari potuerit.

Reſp.. II. Nunquam licet agere ſecundùm conſcientiam vincibiliter erroneam dictantem aliquid eſſe licitum : quia fieret culpabiliter aliquid illicitum ; cùm ignorantia vincibilis, utpote voluntaria, non excuſet à peccato, & id quod ex ea fit, ſit ſaltem indirectè voluntarium. Neque etiam licet agere contra eam , ut modò dixi , ſed ipſa deponi debet.

Hinc ſi quis ex errore vincibili judicet ſe debere furari, ut ſubveniat egeno non laboranti extrema neceſſitate, peccat contra juſtitiam, ſi furetur. Quia furtum eſt vetitum , & ei voluntarium eſt ut malum in cauſa , nempe in negligentia inquirendi veritatem, Si verò non furetur , peccat contra charitatem : quia non agit id , quod lege charitatis præceptum eſſe exiſtimat. Quare talis conſcientia deponi debet pru-

denter, rem pro ejus gravitate diligenter perpendendo, pios & peritos consulendo, praxim timoratorum attendendo, &c. Quòd si error jam deponi nequeat, & electio urgeat; v. g. Si non possis veritatem per te invenire, nec adsit peritior, quem consulas; tunc debes orare & elicere actum contritionis de priori peccato ignorantiæ, & eligere eam partem, in qua putas esse minus mali: & sic excusaberis ab ulteriori culpa, quia tunc error è vincibili fiet invincibilis & involuntarius, cùm ejus causa fuerit retractata, & facias jam quod in te est, ut non pecces. Teneris tamen resarcire damnum illatum: Nam retractatio culpæ non facit ut non fuerit liberè posita causa damni, neque ut damnum ex ea non sit secutum; & sic non impedit obligationem illud restituendi necessariò annexam injuriæ damnosæ.

Q. 4. *Quid est conscientia perplexa?*

Resp. Est judicium practicum dictans esse peccatum; sive actus hîc & nunc fiat, sive omittatur. v. g. Sive mentiaris ad impediendum homicidium, sive non mentiaris. Cùm hoc judicium sit erroneum, deponi debet: nam quisque tenetur adhibere medium necessarium ad vitandum illud, quo putat Deum offendi. Quòd si deponi nequit, culpa vitabitur eligendo minùs malum, putà mendacium in allata hypothesi, ex c. *duo mala* dist. 13. Non enim

nim peccat, qui facit, quod in se est ad vitandum peccatum. Quòd si eligas id, quod apparet majus malum, peccas secundùm quantitatem excessûs apprehensi, nam hunc excessum libere eligis. Si utraque pars appareat æque mala', non peccabis alterutram eligendo, quia cares libertate sufficiente ad peccandum imputabiliter. Hinc non peccat, qui detentus in carcere putat se peccare omissione sacri, quod audire vellet, sed non potest: quia hæc omissio non est ei voluntaria, nec libera.

CAPUT II.

De conscientia certa & dubia.

NOta. Conscientia certa est actus, quo intellectus prudenter & firmiter, seu absque dubio & formidine falsitatis saltem rationabili judicat aliquid hîc & nunc esse licitum vel illicitum. Incerta verò est actus, quo intellectus sic judicat aliquid esse licitum vel illicitum, ut simul judicet rem fortè aliter se habere. Dixi *prudenter*, nam certitudo duo dicit, nempe prudentiam, & firmitatem adhæsionis; & firmitas sine prudentia non est certitudo, sed pertinacia. Quare conscientia certa debet excludere omnem rationabilem dubitatio-

nem & formidinem oppositi: Alioqui non haberet firmitatem prudentem.

Q. 1. *An ad non peccandum requiritur judicium certum de honestate seu licentia actûs vel omissionis?*

Resp. Requiritur tale judicium certum saltem certitudine morali, quâ prudenter excludatur dubitatio, & peccati formido saltem rationalis. *Ita communiter imò fortè nullus quoad rem dissentit.* Prob. ex Ecc. 37. *Ante omnia opera tua verbum verax præcedat te, & ante omnem actum consilium stabile.* Hoc est firmum & prudens judicium de honestate actûs, qui eligitur. Et ex Rom. 14. *Omne quod non est ex fide, peccatum est.* Ubi per fidem intelligitur certa persuasio.

2. Quia conscientia recta est actûs prudentiæ, qui debet esse saltem moraliter certus de veritate: cùm prudentia sit virtus intellectualis, & ex Aristot. sit habitus vera cum ratione activus circa ea, quæ sunt homini bona atque mala, ut hæc scilicet respuantur, & illa eligantur. 3. Quia opera sine tali judicio moraliter certo actionem suam committit regulæ incertæ, habétque formidinem rationabilem peccandi; ac proinde spectato suo conceptu se exponit morali periculo peccandi formaliter seu imputabiliter. 4. Sic probat Te-

Terillus. Omnis operans, ut excusetur à peccato, debet operari ex bona fide, quia *quod non est ex fide, peccatum est.* Rom. 14. At nulla fides potest esse bona, seu sufficiens ad excludendum peccatum, quæ non reddat operantem saltem moraliter certum se non peccare: nam si fides seu persuasio quòd non peccet, sit solùm probabilis, illa & reipsâ falsificari, & homo non solùm reipsâ, sed etiam quantùm ipsemet judicat, peccare poterit; quia quævis opinio probabilis de objecto contingenti non solùm reipsâ, sed etiam quantum ad existimationem operantis falsificari potest. At impossibile est hominem bona fide, seu fide ad honestatem actionis sufficiente operantem, aut reipsâ aut secundùm propriam existimationem peccare posse. Ergo fieri nequit ut bona fides, seu persuasio sufficiens ad honestatem actionis, sit judicium tantùm probabile: Ergo necesse est, ut saltem moraliter certò judicet actionem, quam regulat, non esse peccaminosam.

Q. 2. *Quid est dubium & quotuplex?*

Resp. 1. Dubium est suspensio assensûs & dissensûs inter utramque partem ob motiva pro utraque parte æquè probabilia. Dico, *ob motiva*, &c. Nam dubium, quod vocant negativum, consistens in suspensione mentis inter utramque partem contradi-

dictionis, ob carentiam motivorum pro utraque parte, non est propriè dubium, sed nescientia & ignorantia. Quòd si mens in unam partem magis inclinet qàum in alteram absque tamen assensu, tum est suspicio. Hinc patet. 1. Dubium differre ab opinione, nam per hanc assentimur uni parti: in dubio verò mens suspensa manet inter assensum & dissensum. 2. Conscientiam dubiam non esse propriè conscientiam, cùm dubium non sit dictamen seu judicium practicum, sed suspensio judicii circa bonitatem, & malitiam actûs.

Resp. II. Dubium aliud est juris, aliud facti. Dubium juris est dubium de lege seu obligatione, aut legitima facultate agendi. Et hoc duplex est, nempe speculativum seu generale, quo dubitatur in genere, num aliquid sit licitum, an illicitum; & practicum seu particulare, quo dubitatur an actûs aliquid hîc & nunc cum omnibus suis circumstantiis sit licitus nec ne: ut cùm quis dubitat an contractus hic quem nunc vult inire cum talibus conditionibus, sit licitus.

Dubium facti est dubium circa aliquod factum, ut cùm dubito an tale debitum persolverim; item an hæc persona sit v. g. consanguinea, an non; an cibi appositi sint caro, nec ne? &c. Ex dubio facti sæpe oritur dubium juris, ut cùm quis dubitans an aliquid voverit, præterea du-

dubitat, an id præstare teneatur in tali dubio.

Q. 3. *An est peccatum agere vel omittere aliquid in dubio de malitia talis actûs hîc & nunc faciendi, vel ejus omissionis?*

Resp. Est peccatum ejusdem speciei & gravitatis, cujus est peccatum de quo dubitatur, quamvis id secundùm se sit licitum. *Ita omnes.* Constat. 1. ex Rom. 14. *Omne quod non est ex fide*, hoc est ex persuasione quòd sit licitum, *peccatum est.* At actio, (idem dic de omissione) quæ fit in dubio de ejus malitia, non est ex fide, seu ex persuasione quod sit licita, ut patet: Ergo peccatum est. 2. Agens in dubio vult saltem interpretativè malitiam peccati, de qua dubitat; eo ipso enim æquè vult actum, sive sit peccatum, sive non. 3. Qui se exponit morali periculo peccandi, peccat, & quidem eâdem specie & gravitate peccati, cujus periculo se exponit, juxta illud *Eccl. 3. Qui amat periculum, in illo peribit.* At agens in tali dubio exponit se periculo faciendi peccatum, de quo dubitat, & tale periculum amat ac eligit: nam id agit, quod spectato suo conceptu tam potest esse illicitum, quàm licitum, nec habet determinatum judicium, quòd operatio sua sit licita potius quàm illicita.

Idque

Idque Ethnici ſolo lumine naturali norunt. Sic enim Cicero lib. 1. de Offic. ait: *Bene præcipiunt qui vetant quidquam agere, quod dubites æquum ſit, an iniquum.*

Q. 4. *Quomodo firmanda eſt conſcientia in dubiis?*

Reſp. Tum quiſque tenetur 1. adhibere diligentiam in veritate inquirenda debitam & poſſibilem pro rei gravitate, & loci ac perſonæ qualitate & conditione; Deum orando, cor mundando per contritionem ne impediatur lumen veritatis, affectum omnem pravum deponendo; cupiditates, quæ mentem obcæcant; cohibendo; probos ac peritos conſulendo; praxim timoratorum ac proborum attendendo; rationes utrimque, & rem pro materiæ gravitate ex ſolo amore veritatis expendendo. Nam eodem præcepto, quo quiſque tenetur prudenter agere, & vitare peccatum, tenetur etiam veritatem diligenter inveſtigare, ne imprudenter agat, ſeque periculo peccandi exponat.

Reſp. II. In dubio poſt diligentiam debitam adhibitam quisque tenetur ſe prudenter reſolvere, ideóque non per ſolum affectum, ſed per motivum prudentiæ. Alioquin adhuc ſe exponet periculo peccandi; nam voluntas eſt potentia cæca, quæ debet

bet dirigi per prudentiam intellectûs.

Resp. III. Quòd si pro utraque parte æqualis stet probabilitas, vel nullum grave motivum occurrat, tenetur sequi partem tutiorem, hoc est, quam sequendo nullum est periculum agendi contra ullam legem, juxta regulam juris: *In dubio tutior pars eligenda est:* alioqui se exponit periculo peccandi. Licet tamen sequi partem minùs tutam, modò sit longè probabilior alterâ, ut infra dicam.

CAPUT III.

De Conscientia scrupulosa.

Q. 1. *Quid est scrupulus?*

Resp. EST opinio formidolosa peccati ubi non est peccatum, ex inani frivolóque motivo concepta, & animum plerumque angens: sive est actus, quo intellectus ob motivum parvi aut nullius momenti judicat cum anxietate aliquid hic & nunc esse præceptum vel prohibitum. Laxa ècontra est actus, quo intellectus ob motivum leve seu insufficiens judicat aliquid hic & nunc licitum esse, vel etiam bonum.

Q. 2. *Quænam sunt causæ scrupulorum?*

Resp. Hæ nimirum: melancholia, indo-

les

les timida, judicii imbecillitas, cerebri debilitas ex morbo vel ex immoderatis jejuniis ac vigiliis contracta, ignorantia, ſuperbia, mentis inconſtantia vel pertinacia, puſillanimitas & dejectio animi, ob quam quis neſcit timores vanos contemnere, converſatio cum ſcrupuloſis, ſuggeſtio dæmonis, ut bonum ſpirituale hominis impediat, & à perfectione vel ſalute tanquam nimis ardua imo & impoſſibili deterreat, vel ut hominem ineptum reddat ad opera Deo glorioſa & proximo utilia, &c.

Q. 3. *Quænam ſunt remedia contra ſcrupulos?*

Reſp. Hæc à doctoribus paſſim præſcribuntur.

1. Frequens oratio, & alia pietatis opera, præſertim actus humilitatis, fiduciæ & amoris in Deum, &c.

2. Solicitudo cavendi peccata manifeſta tum mortalia, tum venialia.

3. Proborum ac ſapientum vitam ac conſuetudinem intueri, ut monet S. Antonin.

4. Sequi in omnibus directionem ſui ſuperioris, vel confeſſarii ſeu directoris probi ac prudentis, depoſitâ opinione propriâ inani: quod non ſolùm tutò poteſt, ſed etiam debet ſcrupuloſus, ob gravia damna, & pericula peccandi formaliter, quæ ei impen-

pendent, si remedia, & consilia respuat. Etsi enim Directorem errare contingeret, quia tamen ei obtemperando agit, quod in se est, non peccabit, ex c. 44. *De sentent. excom.* Ibi: *ad sui Pastoris consilium, conscientiâ levis, & temerariæ credulitatis explosâ, licitè potest*, &c.

5. Non debet ad singula directorem adire, sed ex regulis generalibus ab ipso, vel aliunde acceptis assuescat formare conscientiam in casibus occurrentibus.

6. Cavere otium, & vagas cogitationes, quæ mentem scrupulis vexant; & animam in ipsis scrupulorum initiis aliò avertere.

7. Scrupulos contemnere, non fovere cogitatione, sed contra illos agere formando prudens, ac rectum judicium in oppositum. Quod facilè fieri potest, cùm scrupulus sit opinio levi, ac contemptibili motivo nixa.

8. Destruere causas scrupulorum. Superbus prudentiæ suæ non innitatur. Pertinax frangat suum judicium. Rudis instruatur. Timidus meditetur bonitatem Dei, qui non imponit præcepta redigentia ad insaniam. Melancholicus expellat medicamentis atram bilem, &c.

Q. 4. *Quomodo se gerere debet Confessarius cum scrupuloso?*

Resp. Confessarius 1. Nullum scrupulosum admittat, nisi declaret se velle ejus consilia

ſequi, depoſitô propriô judiciô. Quare ei perſuadeat ſcrupuloſum non poſſe ſeipſum regere, ideóque debere regi per alium, cui obſequatur: Nam Dei providentia nemini negat modum, quo regi in via ſalutis poſſit, cùm Deus ſincerè velit omnes ſalvare. Idque eſſe medium ab omnibus Sanctis & Doctoribus præſcriptum, & neceſſarium ad curandum hunc animi morbum, ex quo, nî curetur, graviſſima damna ſpiritualia, & pericula oriuntur.

2. Scrupulorum cauſas exploret, & remedia ex allatis aptiſſima præſcribat.

3. Doceat principia generalia, quibus utatur ad depellendos ſcrupulos, nec admittat frequentes ad ſe recurſus; & dum ſcit ſcrupulum afferendum eſſe, dimittat illum non auditum: nam hæ interrogationes, & frequentes recurſus fovent ſcrupulos.

4. Sollicitè moneat, ut nulli ſcrupulo cedat, ſed contra omnes cognitos ùt tales agat.

5. Si valde gravem anxietatem, & moleſtiam patiatur in obſervando præcepto, à quo notabile nocumentum excuſat, petatur pro eo diſpenſatio, ſi aliter curari nequeat.

6. Moneat, ut abſtineat à nimis anxio conſcientiæ examine, doceátque eum non teneri niſi ad mediocre examen peccatorum, quamvis aliqua fortaſſe hinc omitti con-

contingeret, ſi videat tantam hac in re eſſe anxietatem, ut timeatur periculum lædendi cerebrum, vel ad inſaniam, aut deſperationem redigendi. Nam ad materialem Confeſſionis integritatem non tenetur cum tanto incommodo ac periculo; nec Deus id totum hac in re ab ægris animis exigit, quod à ſanis.

7. Confeſſionem generalem peccatorum antea ritè confeſſorum impediat ſcrupuloſo timorato, & ſufficienter à peccatis purgato, ſi inde oriatur nimia anxietas, ac moleſtia, vel timeatur capitis debilitas, aut corporis morbus. Sed permittat ei, qui non videtur ſatis purgatus à peccatis; modò ex illa repetitione non immineat periculum in ea denuò conſentiendi: nam confeſſio generalis per ſe utilis eſt ad conſcientiam purgandam.

8. Non permittat abſtinere à frequentandis ùt oportet Sacramentis, ne privetur gratia ſacramentali, quæ plurimùm valet ad pacandam conſcientiam.

9. Plerumque mitem, ac benignum ſe præbeat erga illum, ne afflicto afflictionem addat. Quandóque tamen juvabit auſteritas, ut expugnetur ejus animi pertinacia.

10. Caveat, ne pœnitens ab uno extremo tranſeat ad aliud, conſcientiámque timoratam in ulla re deponat.

CAPUT IV.

De Conscientia & Opinione Probabili.

NOt. 1. Opinio probabilis speculativè, ac secundùm se est opinio verisimilis, sed non evidenter vera: Sive est opinio, quæ nititur motivo gravi, sed absolutè fallibili. Opinio verò probabilis practicè, & respectivè ad operantem est ea, quæ apparet ita verisimilis, seu niti motivo tam gravi, quamvis absolutè fallibili, ut post diligentem veritatis inquisitionem, possit meritò, ac prudenter approbari ùt vera. Non potest autem meritò, ac prudenter ob apparentiam veritatis approbari ùt verum, quod habet majorem, vel saltem æqualem apparentiam falsitatis.

Not. 2. Opinio probabilis strictè loquendo differt à Conscientia probabili; nam hæc est actus, quo intellectus ob motivum grave, sed fallibile, judicat, actionem hîc & nunc exercendam esse licitam vel illicitam. Illa verò est actus, quo intellectus ob motivum grave, sed fallibile judicat aliquid esse licitum vel illicitum, præscindendo à praxi actuali, seu exercitio.

Not. 3. Ut opinio censeatur probabilis etiam speculativè, necesse est 1. Ut nec rationi evidenti, aut principio certo, nec Scripturæ, nec Traditioni, nec Patribus, nec Conciliis, nec summorum Pontificum decre-

decretis, nec unanimi Doctorum sententiæ adversetur. 2. Ut nitatur motivo gravi, licèt absolutè fallibili. Motivum autem grave est motivum magni momenti, quod, si seorsim spectetur, nec oppugnetur motivo æquè, aut magis gravi in oppositum, per se sufficit ad eliciendum pro una parte judicium prudens, quamvis inevidens, & absolutè fallibile. Porrò opinio improbabilis est ea, quæ nititur motivo levi & absolutè insufficienti ad prudentem assensum.

Not. 4. Probabilitas est verisimilitudo, seu apparentia veri infra evidentiam fundamento nixa: sive est motivum grave, sed absolutè fallibile, reddens opinionem verisimilem. Dividitur in intrinsecam, & extinsecam. Probabilitas intrinseca est ea, quam facit momentum aliquod distinctum ab authoritate: seu est momentum ipsius rationis. Extrinseca est ea, quam facit momentum authoritatis Doctorum, vel testium. Doctorum tamen authoritas non movet, nisi in quantùm præsumitur cum ea conjunctam esse gravem rationem, ita ut resolvatur in gravem rationem præsumptam. Quare probabilitas, quæ est ab authoritate Doctorum, non tam ex illorum numero, quàm ex eorum merito, videlicet probitate, doctrinâ studiô, diligentiâ, ac sapientiâ metienda est. Hinc opinio probabilis intrinsecè est ea, quæ

habet pro motivo rationes ab authoritate distinctas: probabilis verò extrinsecè est ea, quæ habet pro motivo authoritatem aliquam magnam, sed fallibilem, quamvis hæc resolvatur in gravem rationem præsumptam.

Not. 5. Alex. VII. Damnavit hanc propos. *Si liber sit alicujus junioris & moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet rejectam esse à Sede Apostolica tanquam improbabilem.*

Not. 6. Opinio tuta est ea, quæ removet à periculo peccandi; tutior quæ magis removet; minùs tuta, quæ minùs removet à tali periculo. Item tutior stat pro præcepto, hoc est, asserit extare præceptum jubens vel vetans aliquid. Minùs tuta dicitur favere liberati, quia negat extare præceptum, & obligationem circa aliquid, sed asserit hominem posse licitè pro arbitrio utrumvis eligere.

Not. 7. Agitur hîc de Opinione Probabili relatè ad operantem post diligentem, ac debitam veritatis inquisitionem, & motiva utriusque partis diligenter, & ex studio veritatis assequendæ expensa.

Q. 1. *An licet sequi conscientiam probabilem, & minùs tutam?*

Resp. Non licet, nisi probabilitas sit tanta, ut excludat omnem formidinem ratio-

na-

nabilem falſitatis, & pariat certitudinem moralem ſaltem relativam: quia, ut dixi c.2.q 1. Ad non peccandum requiritur judicium certum ſaltem certitudine morali, quâ prudenter excludatur dubitatio, & peccati formido ſaltem rationabilis. Hinc non licet ſequi conſcientiam minùs tutam, & minùs, aut non magis probabilem, quàm ſit tutior oppoſita, ùt conſtabit etiam ex mox dicendis. E contra licet ſequi conſcientiam unicè probabilem, vel ſaltem longè probabiliorem oppoſitâ, ſtante pro præcepto, non quidem quatenus eſt præcisè probabilis, ſed quatenus eſt tunc moraliter certa.

Q. 2. *An licet ſequi opinionem minùs probabilem ſtantem pro libertate, in concurſu probabilioris ſtantis pro præcepto?*

Reſp. Nunquam licet, ſed ſemper tenemur ſequi probabiliorem, & tutiorem. Prob. 1. ex *Eccli. 3. Ante omnia opera tua verbum verax præcedat te, & ante omnem actum conſilium ſtabile,* Ibi traditur præceptum generale ſectandi veritatem, & faciendi, quod in nobis eſt, ad ſectandam veritatem de licitate, ſeu honeſtate actûs. Sed qui ſequitur opinionem minùs probabilem de honeſtate actûs, relictâ probabiliore de ejus malitia, non facit, quod in ſe eſt, ad ſectandam veritatem de honeſtate

actûs : nam sequitur partem minùs verisimilem, quæ proinde à vero magis recedere ipsi videtur, relictâ verisimiliore, & veritati propiore. Ergo.

2. Ille peccat, qui facit id, quod non potest judicare prudenter esse licitum: nam ad agendum, vel omittendum licitè requiritur judicium prudens de honestate actûs, vel omissionis. At sequens opinionem minùs probabilem, & minùs tutam non potest judicare prudenter actionem vel omissionem suam esse licitam: Ergo. *Prob min.* Talis non potest judicare suam actionem, vel omissionem esse licitam, nisi in judicando præferat minorem verisimilitudinem majori, & motiva minùs gravia, motivis gravioribus, ùt patet. Sed qui in judicando præfert minorem verisimilitudinem majori, & motiva minùs gravia motivis gravioribus, imprudenter judicat: Ergo sequens opinionem minùs probabilem, &c. non potest, nisi imprudenter, judicare actionem vel omissionem suam esse licitam. *Minor* patet. Et verô ut intellectus prudenter procedat in judicando, debet in judicando, quantùm in se est, vitare malum suum, nempe errorem. At hoc non facit, si in judicando præfert minorem verisimilitudinem majori; nam intellectus non censetur in æstimatione prudenti vitare, quantùm in se est, errorem, nisi cùm in evidentibus amplectitur id, quod verum est,

est, & in obscuris id, quod, omnibus diligenter perpensis, apparet verisimilius. Quare extat præceptum generale prudentiæ, ut in evidentibus sequamur veritatem notam de honestate actûs, & in obscuris verisimilitudinem majorem, & magis removentem à periculo agendi contra veram legem.

3. Tenemur observare præceptum, quod sufficienter proponitur ad obligandum, ùt patet; & illud præceptum sufficienter proponitur ad obligandum, quod prudenter affirmari potest, nec nisi imprudenter negari, ùt etiam patet. At tale est præceptum, quod apparet probabilius, cùm pro eo stent motiva graviora: prudenter enim in judicando præferuntur motiva graviora motivis minùs gravibus, & major verisimilitudo minori, nec nisi imprudenter postponerentur.

4. Ut quis non peccet, debet habere judicium saltem moraliter certum, quod actio sua sit licita. Nam homo semper tenetur prudenter agere, nec licet se exponere periculo peccandi: prudentia autem, cùm sit virtus mentis practica, requirit certitudinem saltem moralem. At hoc judicium habere non potest, sequendo opinionem minùs probabilem, & minùs tutam. Nam non potest illi apparere certum, quòd actus sit licitus, cùm illi appareat certum, quòd verisimilius sit, eum esse

illicitum: hæc enim judicia virtualiter opponuntur: *Mihi apparet certum, quòd actus sit licitus*, & simul: *Mihi apparet certum, quòd verisimilius sit, eum esse illicitum.*

5. Quia in concursu duarum opinionum æquè probabilium tenemur sequi tutiorem, ut modò probabo. Ergo à fortiori, &c.

Hinc collige nemini licere consilium dare secundùm opinionem, quæ ei minùs probabilis, & minùs tuta videtur, cùm nemini liceat secundùm illam operari, & nemini liceat consulere actum illicitum. Porro Adversarii fatentur, Professores in docendo teneri sequi sententiam probabiliorem, præsertim in rebus gravibus, quales sunt, quæ ad fidem, vel mores pertinent: quia ideò eis tale munus commissum est, ut Discipulos doceant probabiliora in rebus, quarum absoluta certitudo non est.

Obj. 1. Opinio minùs probabilis in allata hypothesi est probabilis, habet motivum grave, ac rationabile: ergo. *R.* Opinio minùs probabilis in concursu tutioris probabilioris, aut æquè probabilis est ad summùm probabilis speculativè, secundùm se, & absolutè: at non est probabilis practicè, & in ordine ad hîc & nunc operandum ex prudenti judicio de honestate, seu licitate actûs. Habet motivum grave, aptum ad obtinendum assensum viri pru-

prudentis, si illud spectetur seorsim, & absolutè. Secùs, si spectetur comparatè ad motivum gravius, aut æquè grave in oppositum: nam motivum grave non potest prudenter in judicando præferri motivo graviori, aut æquè gravi in oppositum; nec proinde in hoc concursu potest fundare assensum prudentem de licitate actûs.

Obj. 2. Opinio probabilis, hoc ipso quòd sit probabilis, prudenter judicatur ùt vera, etiam in tali concursu, & sic prudenter secundùm eam agimus. *R.* Hoc est falsum, ùt constat ex dictis, & ex his propositionibus ab Innoc. XI. damnatis. 3. *Generatim dum probabilitate sive intrinseca sive extrinseca quantumvis tenui, modo à probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.* 4. *Excusabitur infidelis non credens, ductus opinione minùs probabili.* Ergo nec quivis alius excusabitur, si talem opinionem sequatur in iis, quæ pertinent ad mores. Præterea opinio probabilis non potest, saltem prudenter, judicari vera in concursu probabilioris oppositæ; cùm sit fundamentum gravius judicandi, eam esse falsam. Idem dic in concursu opinionis æquè probabilis, quia non est potior ratio eam judicandi veram, quàm falsam; nec est sufficiens fundamentum attribuendi veritatem uni parti potiùs, quàm alteri, cùm neutra appareat magis vera

quàm

quàm falsa : unde intellectus tunc debet hærere suspensus, vel judicare rem esse dubiam.

Obj. 3. Motivum grave, hoc ipso quòd grave sit, dignum est assensu, & facit magnam spem assequendæ veritatis. *R. Dist.* Quamdiu non apparet motivum gravius, vel æquale in oppositum. *Conc.* Cùm apparet motivum gravius, vel æquale pro opposita parte: *Nego.* Nam gravitas motivi vincitur per gravitatem majorem alterius oppositi, & non potest vincere gravitatem æqualem. Porro motivum grave non sic dicitur, quia meretur assensum in omni casu, sed tantùm quia illum meretur, quamdiu ejus vis non superatur per majus motivum oppositum, vel non eliditur per æquale, quod vicissim elidit: nulla enim gravitas prævalere potest alteri majori, vel æquali oppositæ.

Obj. 4. Motivum per se sufficiens ad prudentem assensum semper ad eum sufficit. *R.* Motivum per se, & intrinsecè sufficiens ad prudentem assensum pro quocumque casu, semper sufficit ad prudentem assensum. At non semper ad prudentem assensum sufficit motivum, quod ad illum sufficiens est pro aliquibus tantùm casibus. Motivum autem præcisè grave non est motivum per se, & intrinsecè sufficiens ad prudentem assensum pro quocumque casu: alioqui sufficeret etiam, dum postea occur-

rit

rit motivum evidens, & certum pro oppo-
sita parte.

Obj. 5. Lex non obligat, nisi cùm certum & evidens sit illam existere. *R.* Neg. Quia 1. hoc continet laxitatem intolerabilem. 2. Inde sequeretur legem naturalem, quoad maximam sui partem, inutiliter latam esse à Deo. Nam ùt patet ex dissidiis Doctorum circa innumeros penè casus, lex naturalis quoad maximam sui partem, & innumeros penè casus non cognoscitur evidenter. 3. Sequeretur licere sequi opinionem minus tutam, quamdiu habet aliquid probabilitatis, quod damnatum est ab Innoc. XI. & econtra Cap. 44. *De sent. excom.* nam tamdiu opposita tutior non est evidenter vera. 4. Lex obligat, hoc ipso quòd sit sufficienter proposita; & est sufficienter proposita hoc ipso quòd sit probabiliùs illam existere: nam hoc ipso ejus existentia prudenter affirmari potest, & non nisi imprudenter negari, cùm habeat motiva graviora.

Obj. 6. Potest quis per principia certa formare judicium prudens & certum, quòd liceat sequi opinionem minùs probabilem, & minùs tutam in concursu tutioris magis, aut æquè probabilis.

Resp. N. Nam principia Probabilistarum non sunt certa, sed controversa; imò sunt falsa, aut saltem dubia, ùt patet ex nostris solutionibus. Unde non possunt fundare judi-

judicium moraliter certum de honestate actionis, vel omissionis.

Obj. 7. Summi Pontifices sæpè dispensarunt in casibus, in quibus minùs probabile erat, eos posse dispensare. Ergo sæpè secuti sunt opinionem minùs probabilem, &c. *R.* N. Ant. Nam si qui in concedendis dispensationibus aliquando à communiori sui temporis sententia recesserunt, ideò ab ea discessêre, quia post sufficientem veritatis inquisitionem, oppositam sententiam judicârunt esse longè probabiliorem ex motivis intrinsecis.

Obj. 8. Cap. *Si vir.* 2. De cognat. Spirit. dicitur: *Si vir, vel mulier scienter vel ignoranter filium suum de sacro fonte susceperit, an propter hoc separari debeant? Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd quamvis generaliter sit institutum, ut debeant separari: quidam tamen humaniùs sentientes, aliter statuerunt. Ideóque nobis videtur, quòd sive ex ignorantia, sive ex malitia id fecerint, non sunt ab invicem separandi: nec alter alteri debet debitum subtrahere, nisi ad continentiam servandam possint induci.* Unde sic argumentaberis. Ibi Alexander III. Casum propositum decidit secundùm opinionem minùs probabilem, & minùs tutam, utpote faventem libertati, ùt patet ex his verbis: *Quidam humaniùs sentientes aliter statuerunt.* Ergo.

Resp.

Resp. N. Ant. Et dico: Eum decidisse casum secundùm opinionem faventem libertati, quia ei probabilior videbatur, ùt patet ex ratione, quam subjicit: *quia*, inquit, *si ex ignorantia id factum est, eos ignorantia excusare videtur: si ex malitia, eis sua fraus non debet patrocinari, vel dolus*. Quare multi Canonistæ per tò humaniùs intelligunt æquiùs, rationabiliùs. Porrò ibi non permittit parenti, qui scienter filium de sacro fonte levârat, exigere debitum; sed præcisè statuit non ideò debitum denegari debere petenti. Præterea ibi agitur de eo, quod Pontifex, utpote legislator supremus, mutare poterat, si magis expedire judicaret ad amovendum peccandi periculum.

Obj. 9. Cap. *Laudabilem.* De frigidis. Ubi Cælestinus III. Triennium experientiæ concedit eis, qui matrimonium contraxerunt, si dubitent, an impotentia sit absoluta, vel temporalis. *R.* Ex hoc capitulo nil concludi potest contra nos: nam etiamsi minùs probabile esset, illos sub finem triennii fore impotentes; tamen certum est 1. Ecclesiam in dubio an impotentia sit absoluta, an temporalis, posse certum tempus experientiæ concedere iis, qui jam contraxerunt: Alioqui si hoc non concederetur, vel Matrimonium dissolveretur in dubio de ejus valore, quod non licet; vel contrahentibus prohibendum esset, ne

in

in tali dubio uterentur conjugio, & ne aliud inirent, quod etiam fieri non potest sine injuria illorum, qui bonâ fide contraxerunt, & sine necessitate, & culpâ suâ exponerentur periculo incontinentiæ. 2. Tempus illud triennii prudenter constitutum esse, ut adhibitis mediis possibilibus, & licitis conentur impotentiam tollere: nam hoc tempus nec nimis breve, nec nimis longum est, & circa finem triennii impotentia tandem cessare potest.

Obj. 10 Cap. *Litteras.* De restit. Spoliat. *R.* In hoc capitulo Innocentius III. præcisè relinquit duabus sententiis oppositis suam probabilitatem speculativam & absolutam, quam habebant. Unde non vult damnare eum, qui alterutram eligit prudenter, ideóque putans, eam esse probabiliorem. Ipse verò tertiam eligit, quia ei videbatur probabilior, nolens tamen definire veritatem, aut falsitatem aliarum. Præterea duæ illæ aliæ sententiæ priores, quas exponit, singulæ stant pro lege, licèt diversâ, non autem pro liberate: nam prima stat pro lege justitiæ, & jure mariti contra libertatem mulieris, altera verò pro lege Matrimonium inter consanguineos vetante.

Obj. 11. Omnes ferè Doctores 17. Sæculi docuerunt licere sequi opinionem minùs probabilem, & minùs tutam. *R.* 1. Illis oppono tum veteres Doctores

qui

qui ante An. 1571. floruerunt. Nam Anton. Cordubensis in suo Quæstionario. L. 2. q. 3. post quam dixit tenendam esse partem tutiorem, quando probabilior est, addit: *& in hoc omnes Doctores consentiunt;* Tum Clerum Gallicanum, & innumeros Recentiores ex omni natione, & ordine, qui nunc re meliùs perpensa oppositum docent. 2. Plurimi ex illis, qui nobis objiciuntur, docuerunt solùm licere sequi opinionem minùs tutam, quæ communiùs ab aliis haberetur minùs probabilis, quando operanti post diligentem veritatis inquisitionem apparet certò probabilior ex ratione. 3. In tantùm opinio aliqua censeri potest probabilior propter majorem numerum Doctorum eam tuentium, in quantùm idcircò rectè præsumitur habere pro se graviora motiva ex Scriptura, Traditione, vel Ratione petita. At jam hæc motiva habere pro se rectè præsumi non potest probabilismus, cùm oppositum jam pridem à multis ostensum sit. 4. Probabilitas extrinseca petita scilicet ab authoritate Probabilistarum non plus valere debet apud eos, qui per se veritatem explorare debent, quàm valeat pondus rationum quibus nititur probabilismus: quæ profectò rationes certitudinem moralem nunquam fundare possunt. 5. Sicut ille imprudenter agit, qui in agendo sequitur judicium multorum, & gravi-

um virorum, quos ei aliunde evidens est errare: ita ille imprudenter agit, qui in agendo sequitur judicium multorum, & gravium virorum, quos ei, omnibus maturè consideratis, verisimilius est errare. 6 Multæ olim viguerunt opiniones, quæ postea diligentiùs expensæ, omninò evanuerunt. *Observa.* Nemo è Societate nostra ex professo probabilismum, cujus author fuisse fertur Bartholom. Medina ex alio Ordine, amplexus est, & pro eo scripsit, nisi postquam ita invaluerat, ut jam esset communis scholarum omnium doctrina. Nam Vasquez, qui primus è Societate nostra hunc ex professo amplexus est, testatur, tunc fuisse inter Doctores communem. Primi verò probabilismi impugnatores è Societate nostra prodiêre videlicet Rebellus Tom. I. De justitia edito An. 1608. Comitolus L. 2. Respons. Moral. q. 18. n. 6. edit. An. 1609. Et Andreas Blancus sub nomine Candidi Philaleti tract. de opinionum praxi edito An. 1642. quos secuti sunt multi alii ex eadem Societate, ùt de Elizalde, Estrix, R. P. Thyrsus Gonzales Præpositus Generalis, De Camargo, Malatra, Gisbert, &c. His adde Reginal. L. 11. Cap. 3. Cardinal. Bellarmin. & plurimos Professores Theologiæ, quotidie impugnantes probabilismum, quem Congregatio generalis 13. An. 1687. declaravit non esse doctrinam Societatis. Et verò S. Igna-

Ignatius Societatis nostræ Institutor hanc prudentiæ regulam omnibus Societatis Professoribus præscribit, ut *sequantur in quavis facultate securiorem, & magis approbatam doctrinam.* Const. p. 4. c. 5.

Q. 3. *An licet sequi opinionem minùs tutam, seu stantem pro libertate, in concursu opinionis æquè probabilis tutioris, seu stantis pro præcepto?*

Resp. Neg. Quia 1. extat illud præceptum generale lumine naturali notum, & in jure canonico sæpè à summis Pontificibus traditum ùt principium decisionum: *In dubiis tutior pars est eligenda.* ut c. 5. de clerico excom. *In dubiis tutior pars est eligenda.* & c. 12. de Homici. *Cùm in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem.* & c. 3. de Sponsal. *Quia igitur in his, quæ dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus, &c.* Alioqui enim operans exponit se periculo faciendi contra legem, & peccandi. At in concursu duarum opinionum æquè probabilium est verum dubium, ùt docet S. Thom. Q. 14. De verit. A. 1. & S. Antonin. 1. p. Tit. 20. De regulis juris. Nam est vera suspensio judicii de veritate, & falsitate, ob motiva pro utraque parte æqualia: neque enim est potior ratio judicandi unam opinionem esse veram, quàm alteram, cùm nèutra plus minúsve appareat vera, aut verisimilis quàm altera: & sic intellectus necessa-

riò ſuſpendit judicium. Ergo in tali concurſu eligi debet pars tutior, agendo ſecundùm opinionem ſtantem pro præcepto.

2. Ex S. Auguſt. lib. 1. de Bapt. c. 3. *Graviter peccaret in rebus ad ſalutem animæ pertinentibus, vel eo ſolo, quòd certis incerta præponeret.* Et c. 5. *Accipere* (Baptiſmum) *in parte Donati, ſi incertum eſt eſſe peccatum: quis dubitet certum eſſe peccatum, non ibi potiùs accipere, ubi certum eſt non eſſe peccatum?* Ergo ex S. Auguſt. cùm incertum eſt aliquid eſſe peccatum, & certum eſt aliud non eſſe peccatum, certò peccat, qui non eligit id, quod conſtat non eſſe peccatum. At in concurſu opinionum æquè probabilium eligens minùs tutam non eligit id, quod certum eſt, non eſſe peccatum, ſed id, quod incertum eſt, eſſe peccatum, ùt patet, cùm ſit æquè probabile eſſe peccatum. Ergo talis certò peccat.

3. Peccat, qui agit ſine judicio prudenti, quòd actio ſua ſit licita. At ſequens opinionem minùs tutam in allata hypotheſi agit ſine tali judicio: nam non poteſt, ſaltem prudenter, judicare non extare præceptum prohibens actionem, cùm non poſſit ſaltem prudenter judicare veram eſſe opinionem negantem extare præceptum: non enim habet fundamentum ſufficiens judicandi illam eſſe potiùs veram, quàm op-

oppositam; cùm fundamenta utriusque opinionis appareant æqualia, & apparentia veri, ac falsi sit æqualis pro utraque parte contradictionis. Quare ut intellectus prudenter se gerat, debet suspendere assensum, & dissensum, cùm non habeat motivum potiùs assentiendi, quàm dissentiendi.

4. Opinio æquè tantùm probabilis stans pro libertate non potest afferre certitudinem moralem, quæ saltem requiritur ad non peccandum: nam motiva, quibus nititur, eliduntur per motiva opposita æquè gravia: quantam enim illa habent vim movendi ad assensum, tantam alia habent movendi ad dissensum: & sic intellectus nil habet, quo possit, saltem prudenter, & firmiter determinari ad assensum.

5. Qui se exponit probabili periculo peccandi, peccat, juxta illud Eccli. *Qui amat periculum, in illo peribit.* Sed qui facit id, quod ei apparet tam probabile esse illicitum, quàm licitum, exponit se probabili periculo peccandi, attento animi sui conceptu, cùm evidenter, & necessariò judicet esse æquè probabile actum prohiberi.

6. Qui facit, vel omittit id, quod cognoscit æquè probabiliter esse contra legem, quàm non esse, violat hoc præceptum generale obligans ad maximam sollicitudinem, & curam servandi legem. Ps. 118.

Tu mandâsti mandata tua custodiri nimis. Idem peccat contra legem charitatis, & subjectionis ad Deum; nam hæc lex exigit, ut abstineamus non solùm ab iis, quibus certò scimus Dominum, ac Legislatorem offendendum, sed etiam ab illis, quibus non constat non esse offendendum. Non enim est bonus amicus, bonus, ac fidelis servus, qui facit id, quod judicat æquè probabile esse, quòd displiceat amico, vel Domino.

Confirmo 1. Authorit. Cleri Gallicani, qui in Comitiis generalibus an. 1700. sic ait: *Absit verò, ùt probemus eorum errorem, qui negant, licere sequi opinionem, vel inter probabiles probabilissimam. Sed ad rectum usum probabilium opinionum has regulas à jure præscriptas agnoscimus. Primùm, ut in dubiis de salutis negotio, ubi æqualia utrinque animo sese offerunt rationum momenta, sequamur id, quod tutius, sive quod est in hoc casu unicè tutum. Neque id consilii, sed præcepti loco habeamus, dicente scriptura:* qui amat periculum, in illo peribit. *Hæc prima regula. Altera... ut nemini liceat eligere eam sententiam, quam non veritati magis consentaneam duxerit.*

2 Authorit. Cardin. Bellarmini epist. ad nepotem suum Episcop. Thean. ubi hæc ait: *Si quis velit in tuto salutem suam collocare, is omninò debet certam veritatem in-*

inquirere, & non respicere, quid multi hoc tempore dicant, aut faciant. Et si rei certudo non possit ad liquidum apparere, debet omninò tutiorem partem sequi; & nulla ratione, nullius imperio, nulla utilitate temporali proposita, ad minùs tutam partem declinare. Agitur enim de summa rei, cùm de salute æterna tractatur; & facillimum est conscientiam erroneam aliorum exemplo induere, & eo modo, conscientiâ non remordente, ad eum locum, ubi vermis non moritur, & ignis non extinguitur, descendere.

Hinc non licet inire contractum, quî probabiliùs, vel æquè probabiliter apparet injustus, &c.

Obj. 1. Qui sequitur opinionem minùs tutam in concursu oppositæ tutioris æquè probabilis, non agit in dubio practicè practico; sed per judicia reflexa certò judicat se licitè agere.

Resp. I. Ex dubio speculativo seu generali necessariò resultat dubium practicum circa actionem particularem hîc & nunc ponendam. Nam cùm propositio universalis contineat omnes particulares propositiones, & per illas verificetur; dubitare an aliquis contractus in genere sit illicitus, idem est, ac dubitare, an hic & ille contractus particularis participans illam rationem specificam, sit illicitus: sic dubitare, an liceat pingere die festo sine cecessitate,

idem eſt, ac dubitare, an Petro, Paulo, &c. liceat pingere hoc die feſto ſine neceſſitate Ergo non poſſum dubitare ſpeculativè, & in univerſali, an ſit illicitus aliquis contractus, quin ſimul dubitem, an ſit illicitus à me hîc & nunc celebrandus, ſi hic contineatur ſub illa ratione communi, & niſi adſit aliqua circumſtantia hunc contractum extrahens ab illa ratione ſpecifica, ſeu communi.

Reſp. II. Judicia illa reflexa adverſariorum non ſunt certa. Nam nituntur principiis dubiis, controverſis, imò falſis: unde non reſolvunt prudenter dubium, nec certitudinem moralem de honeſtate actionis pariunt. Quippe hæc ſunt præcipua illorum principia.

1. Prudenter agimus ſequendo opinionem probabilem etiam in concurſu oppoſitæ tutioris magis, aut ſaltem æquè probabilis. Sed hujus falſitatem jam oſtendi.

2. In dubio melior conditio poſſidentis; & homo eſt in poſſeſſione ſuæ libertatis circa actiones ſuas, quamdiu non conſtat extare legem eas vetantem. Sed contra eſt. Nam 1. hoc effatum (*In dubio melior eſt conditio poſſidentis*) valet ſolùm in materia juſtitiæ, ſeu in rebus temporalibus, quæ ſubſunt poteſtati humanæ, & in quibus ſolis applicatur à jure, idque docent Vaſquez, Azor, Turrian. & alii. At non

non habet locum in actibus moralibus, ubi agitur de licito,& illicito, quod non subjicitur potestati humanæ; sed in his valet istud axioma, *In dubio tutior pars est eligenda.* Præterea prius effatum supponit parem causam: At in dubiis de licito,& illicito non est par causa Dei & Creaturæ; Deus enim ùt supremus Dominus habet jus prælationis in omnibus. 2. Falsum est hominem esse in possessione suæ libertatis, quamdiu lex non est certa. Nam agitur hîc non de libertate facti, quæ consistit in potentia physica agendi,& non agendi pro arbitrio; sed de libertate juris, quæ consistit in potentia agendi & omittendi licitè. Unde cùm dubitatur, an extet lex vetans aliquid, hoc ipso dubium est, an homo id possit facere licitè, ac proinde an sit in possessione suæ libertatis. Ergo jam est petitio principii, & affertur pro principio id, de quo est quæstio. Jam verò cùm æquè verisimile est extare legem prohibentem actum, homo non potest licitè eum ponere. Nam tunc non potest judicare prudenter illum non esse prohibitum, & sic privatur libertate juris: homo enim nil potest licitè agere, nisi priùs prudenter judicet, illud esse voluntate divina permissum vel præceptum; voluntas quippè divina est regula, ac mensura actionum nostræ voluntatis, quæ illi necessariò subjici debet: regula autem est prior regulato: ac

proinde priùs est aliquid esse voluntate Dei permissum, quàm esse licitum voluntati nostræ; & sic voluntas nostra, ut licitè agat, debet cognoscere priùs, an illud sit divinæ voluntati conforme: non enim regulari potest à voluntate Dei, nisi præcognita. Præterea in dubio, seu æquali probabilitate lex generalis subjectionis ad Deum, ùt supremum Dominum, ac legislatorem habet possessionem anteriorem, & potiorem, quàm nostra libertas; obligátque ad abstinendum ab iis, de quibus dubitamus, utrum Dei voluntati adversentur.

3. Christi jugum suave est. *R.* Est equidem suave, non per laxitatem Doctrinæ, ait enim ipse Mat. 7. *Quàm arcta via est, quæ ducit ad vitam!* Sed tum per gratias uberiores, & majores, quæ in lege Evangelica dantur: tum quia lex Evangelica est charitatis efficientis suave, & leve, quod grave, & amarum erat, ùt explicat S. August. Serm. 47. de divers: tum quia lex Christi liberat ab onere innumerorum penè præceptorum Judæis impositorum, & præter præcepta moralia, quæ sunt juris naturalis, pauca merè positiva omnes obligantia continet.

4. In æquali probabilitate pro existentia, & non existentia legis, lex non est sufficienter proposita, nec potest prudenter affirmari. Ergo tunc non obligat. *R.* N. Conseq. quia tenemur servare illud præceptum dubium vi alterius

præ-

præcepti generalis certi, nempe, *In dubio tutior pars eligi debet. Cavendum est periculum peccandi, nam qui amat periculum in illo peribit.* Item vi legis charitatis, & subjectionis ad Deum, præcipientis ut servetur præceptum dubium, cujus existentia prudenter negari non potest, ne nos exponamus periculo faciendi contra legem verè existentem, & agendi id, quod reipsa displicet Deo.

Obj. 2. Hoc axioma: *In dubiis tutior pars eligenda est:* continet duntaxat consilium, non præceptum, saltem pro omni casu. *R.* N. Nam summi Pontifices locis citatis illud adhibent ùt principium morale suæ decisionis ex se obligans pro omni casu: unde utuntur verbo *Debeo*; illúdque supponunt ùt certum, & lumine naturali notum. Et verò aliàs homo in æstimatione prudenti exponeret se periculo morali agendi contra legem, & peccandi. Nec dicas Illos loqui de dubio facti. Si enim in dubio facti pars tutior eligi debet, à fortiori etiam debet in dubio juris: nam tutior pars eligi non debet in dubio facti, nisi quia dubium facti conjunctum est cum dubio juris, in quo non potest haberi persuasio saltem prudens, nec certitudo moralis, quòd electio partis minùs tutæ sit licita.

Dices. Hæc regula: *In dubio tutior pars eligenda est:* intelligi debet solùm de dubio

negativo. *R.* N. Nam regula generalis est, & æquè spectat positivum dubium, quod est magis propriè dubium. Nam cùm æquales occurrunt pro utraque parte rationes, intellectus non potest saltem prudenter non suspendere assensum, cùm non sit potior ratio assentiendi uni parti, quàm alteri. Ergo tunc est propriè verum dubium morale, ac prudens. Dubium autem, quod vocant negativum, consistens in suspensione mentis inter utramque partem, quia pro neutra parte occurrunt motiva, non est propriè dubium, sed est mera nescientia, seu ignorantia. Neque enim dubito, an numerus arenarum maris sit par vel impar, sed nescio; & quærenti, num sit par an non, stultè responderem, *Dubito*: ulteriùs enim quærenti à me rationem dubitandi, nil possem respondere. Præterea in quovis dubio eligens partem minùs tutam exponit se morali periculo violandi legem, & peccandi, nec intellectus potest indicare prudenter partem minùs tutam esse veram, & licere illam sequi.

Dices 2. In dubio positivo potest intellectus ex imperio voluntatis assentiri parti minùs tutæ, ùt veræ.

Resp. Id non potest saltem prudenter, cùm pars minùs tuta non appareat ei magis vera, quàm falsa; nec id potest saltem sine gravi formidine oppositi, quæ non potest, nisi imprudenter contemni. Unde

talis

talis adhæsio non potest excusare à peccato, & cum ea morale periculum est agendi contra aliquam legem, ideòque peccandi.

Obj. 3. Motivum grave non amittit gravitatem suam ex eo, quòd concurrat cum motivo æquè gravi in oppositum. Ergo motivum grave etiam in concursu æquè gravis sufficit ad prudentem assensum. *R.* N. cons. Imò quia utrumque motivum retinet gravitatem suam in concursu, & sic sese mutuò elidunt, neutra pars magis apparet vera, quàm falsa: ac proinde intellectus neutri potest saltem prudenter assentire, vel dessentire; sed debet suspendere assensum, ac dissensum, & sic manere dubius. Extat autem præceptum generale certum, obligans ad sequendam partem tutiorem in omni dubio, ne nos exponamus periculo peccandi.

Obj. 4. Nobis obstant hæ regulæ juris: *In obscuris minimum est sequendum. Odia restringi, & favores convenit ampliari. R.* Hæ, & similes regulæ intelligi debent solùm de dubiis facti, & ubi agitur de pœnis infligendis; non autem de dubiis, ubi agitur de licito, & illicito. Quia in dubio de admissione criminis, vel de merito culpæ benignior pars est tutior. Nam illam sequens exponit se solùm periculo non condemnandi reum, vel puniendi infra meritum, quod non est intrinsecè, ac per se malum

lum: oppositam verò sequens exponit se periculo damnandi innocentem, vel puniendi reum ultra meritum, quod est intrinsecè malum. Hinc illa Reg. 152. ff. de Regul. Juris: *In re dubia benigniorem interpretationem sequi non minùs justius est, quàm tutius.* Et ista Reg. 11. Jur. in 6. *Cùm sunt partium jura obscura, reo favendum est potiùs, quàm actori.* At in dubiis de licito, & illicito sequens opinionem benigniorem, seu faventem libertati exponit se periculo faciendi contra legem, ac proinde peccat.

Q. 4. *An licet sequi opinionem minùs tutam, sed Probabiliorem?*

Resp. I. Tenemur sequi partem tutiorem in iis omnibus, in quibus ignorantia invincibilis, & major probabilitas non juvant ad obtinendum finem, quem procurare tenemur. Quia adhiberi debent media efficacia, si adsint. Hinc tenemur. 1. Sequi partem tutiorem ubi agitur de iis, quæ sunt de necessitate medii ad salutem, vel quæ requiruntur ad validam administrationem, & susceptionem Sacramentorum: quia non obtinebitur salus, nec effectus Sacramenti, nisi reipsâ ponantur ea, quæ Deus ad hunc finem exigit. 2. Ubi agitur de procuranda sanitate corporis, de victoria, sive in bello, sive in judicio, de vitan-

tando damno proximi, quod cavere teneamur ex justitia, vel charitate, &c. Quia in his non obtinebitur finis debitus, nisi adhibeantur media reipsâ & non solum opinione efficacia. Neque enim major probabilitas opinionis mutat naturam rerum, aut iis efficaciam tribuit, aut impedit damnum. Unde nullatenùs est probabile etiam speculativè, quòd tunc liceat oppositum. 3. Ad tutiorem partem tenetur, qui ad tutiora adhibenda ex conventione, voto, vel superioris præcepto obligatur.

Resp. II. Licet sequi opinionem minùs tutam de licito, quando post debitam veritatis inquisitionem apparet certò, ac valde probabilis, & multò probabilior oppositâ, ita ut excludat dubitationem, & formidinem rationabilem errandi. Prob. quia 1. Alex. VIII. damnavit hanc propos. *Non licet sequi opinionem, vel inter probabiles probabilissimam.* 2. Ex Clero Gallicano supra laudato. 3. Licet sequi judicium prudens, ac moraliter certum de honestate, seu licitate actûs. At opinio multò probabilior de licito est, seu fundat ejusmodi judicium: nam sequens opinionem multò probabiliorem de licito, licet minùs tutam, judicat, aut saltem judicare potest prudenter, & firmiter, actionem suam esse licitam. Ille enim firmiter, & prudenter judicat, qui in judicando præfert motiva

multò

multò graviora motivis minùs gravibus, quæ præ illis citra culpam, & affectum inordinatum levia, & meritò comtemnenda apparent: & sic habet prudentem, & firmam persuasionem, quòd actio sua sit licita, nec ullam habet formidinem erroris; vel si quam habet, illam prudenter repellit, ac contemnit, ùt scrupulum; cùm habeat motiva multò graviora judicandi actionem suam esse licitam, quàm sint motiva judicandi oppositum, quæ comparatè ad longè graviora apparent levia, & meritò præ illis contemnenda: proindéque se habent perinde, ac si non essent; motivum enim, quod prudenter contemnitur, perinde se habet ac si non extaret. Ita docet S. Antonin. 1. p. Tit. 3. c. 10. §. 10. & sub fin. hæc ait: *Non enim consurgit certitudo moralis ex evidentia demonstrationis, sed ex probabilibus conjecturis grossis, & figurabilibus magis ad unam partem quàm ad aliam se habentibus*. At ex Reg. 31. Jur. in 6. *Eum, qui certus est, certiorari ulteriùs non oportet.* Et verò impossibile est, habere Dictamina metaphysicè, aut physicè certa de omnibus agibilibus. Deus autem qui disponit omnia suaviter, non exigit ab homine, ut semper cum evidentia, & certitudine metaphysicâ de materiali honestate suæ actionis operetur, quia est supra conditionem hominis in hoc statu semper sic operari, ait Cajet. Itaque

Deus

Deus solùm à nobis exigit, ut nunquam operemur sine firma, & prudenti persuasione quòd operatio hîc, & nunc exercenda, sit licita.

Hinc quamvis opinio Guilielmi Parisiensis docens hominem statim atque peccavit, teneri ad Confessionem, sit tutior; nemo tamen peccati arguit eum, qui Confessionem aliquantisper differt: quia opinio opposita S. Thomæ est multò probabilior, & tuta.

Dixi *multò probabilior*. Nam non licet sequi opinionem minùs tutam, quæ apparet solùm paulò probabilior tutiore. Quia in moralibus parùm pro nihilo reputatur; & quia exiguus probabilitatis excessus non fundat certitudinem moralem, nec excludit formidinem rationabilem erroris, nec proinde tollit periculum probabile peccandi.

Obj. Opinio tutior licèt minùs probabilis, est adhuc probabilis, habet motivum grave, &c. *R.* Ita est, si absolutè, & seorsim spectetur, non autem si spectetur comparatè ad oppositam longè probabiliorem, & relatè ad operantem. Nam tunc ejus motivum operanti apparet leve, sic ut prudenter contemnatur præ opposito longè graviori, ac proinperinde se habeat, ac si non esset.

Not. Duplex est formido, una logica, quæ est essentialis omni assensui opinativo,

& consistit in actu, quo intellectus cognoscit, non repugnare præcisè ex vi motivi assensûs rem aliter se habere, atque judicat: & altera moralis, quæ est accidentalis assensui opinativo, & ab eo separabilis, consistitque in actu, quo intellectus dicit, rem fortè aliter se habere, sive quo non leviter suspicatur, rem aliter se habere, atque judicat. Hæc sola formido repugnat certitudini morali.

Q. 5. *Ad quid tenemur, quando opinio est probabilis extra concursum?*

Resp. I. Tenemur servare præceptum, quando opinio affirmans illud existere, est unicè probabilis. Quia 1. tenemur servare præceptum, cujus existentia apparet æquè probabilis, ac non existentia; ùt probavi: ergo à fortiori, si ejus existentia appareat unicè probabilis. 2. Homo in hoc casu potest prudenter judicare, legem existere, nec id potest, nisi imprudenter negare; cùm habeat grave motivum id asserendi, & nullum habeat negandi. At quisque tenetur servare legem, quam potest prudenter judicare existere, vel quam non potest nisi imprudenter negare. Ergo.

Resp. II. Licet sequi opinionem minùs tutam, seu negantem præceptum, quando est unicè probabilis, ita ut excludat omnem formidinem saltem rationabilem peccandi. Quia illam sequens potest judicare prudenter, & firmiter actionem suam esse

esse licitam: nam habet motivum grave id judicandi, & nullum habet aliter judicandi. Unde nec habet anxietatem, nec formidinem erroris; aut si quam habet, potest eam contemnere ùt scrupulum, quippe quæ careat fundamento saltem rationabili. Sic Rusticus licitè omittit sacrum eo die, quo ejus Pastor, vir probus, & doctus existimatus, asserit ad illud non teneri, si nullum habeat motivum judicandi oppositum, nec suum Pastorem falli, aut fallere, ex c. 44 *de sentent. excom.* unde tunc talis opinio est certa practicè, & relatè ad operantem, quamvis speculativè, & absolutè spectata sit duntaxat probabilis.

Quòd si contingat talem opinionem esse reipsa falsam, error est invincibilis.

TRACTATUS DE LEGIBUS.

SECTIO PRIMA.

De lege in Communi.

Q. 1. *Uid est Lex?*

Resp. QEst præceptum Commune, honestum, justum, stabile seu perpetuum, ad bonum commune à gerente curam communitatis impositum, & sufficienter promulgatum.

Itaque, ex communi Doctorum sententia Lex est 1. *Præceptum:* nam Lex est ordinatio Superioris efficax, & obligans subditos ad agendum, vel omittendum aliquid. Non potest autem obligare nisi præcipiendo, hoc est, jubendo, vel vetando. Hinc Lex permittens est etiam præceptiva, saltem virtualiter: nam hoc ipso, quòd permittat aliquid fieri, prohibet, ne illud

illud fieri impediatur. Porrò Præceptum est recta agendi, vel omittendi ratio, seu regula obligans. Per tò obligans differt à Consilio, quod est etiam recta agendi regula, sed non obligans. Hinc illud S. Hieron lib. 1. contra Jovin. *Ubi Consilium datur, offerentis arbitrium est: ubi Præceptum, necessitas est servientis.*

2. *Commune:* nam debet fieri Communitati perfectæ, ex L. *Jura* ff. de legib. *Jura non in singulas personas, sed generaliter constituuntur.* Communitas autem perfecta est, quæ ex natura sua perpetua est, ac politicæ gubernationis capax: sive est ea, quæ sibi sufficit ad assequendum finem, ad quem instituta est, nempe ad conciliandam, & conservandam felicitatem, pacem, ac tranquillitatem publicam, ùt regnum, Provincia sui juris, Ecclesia, &c. Imperfecta verò, quæ ex natura sua non est perpetua, nec capax politicæ gubernationis: sive quæ sibi non sufficit ad prædictum finem, ùt Familia, Parochia, &c.

3. Lex necessariò debet esse *honesta*, statuendo videlicet aliquid honestum, vel in se, vel saltem ratione finis intenti, ad quem conducat. Nam finis legis est, homines bonos facere, ùt docent Aristot. & S. Thom. Deinde homo non potest obligari ad actus malos, vel inutiles, seu indifferentes; nec Deus utpote summè bonus, sapien-

piens,ac rectus, dedit hominibus potestatem statuendi nisi honesta.

4. *Justa*, scilicet ex parte Legislatoris, & justitiâ quidem tum legali, in eo positâ, ut prosit bono communi: tum commutativâ, quâ Legislator non plus statuat, quàm possit statuere, nec aliis, quàm subditis; aliàs injuriam inferret, & nulla esset Lex, cùm actio non possit excedere agentis potestatem: tum denique distributivâ, quâ secundùm æqualitatem proportionis, habita ratione virium, & facultatum, imponantur subditis onera in ordine ad bonum commune. Nam esset contra rectam rationem, & justitiam etiam commutativam, aliquos ultra modum gravare. Ad nullitatem tamen legis ex hoc capite requiritur tanta improportio, & inæqualitas, ut redundet in detrimentum commune, & in injustum, ac grave onus plurium, ùt notat Suarez: alioqui enim si Lex de se utilis sit, & pauci plus æquo vexentur, Lex erit valida, & obligabit alios. Illi verò, qui injustè gravantur, non obligabuntur quoad excessum injustum, nisi per accidens ratione scandali, vel perturbationis, ad quæ vitanda debet quisque jure suo cedere.

Porro in dubio de honestate, vel justitia legis præsumendum est pro Legislatore, & servanda Lex est: tum quia Superior habet jus altius, & possidet jus præcipiendi, à quo subditus per istiusmodi dubium non

non probat, se esse exemptum : quia princeps regitur altiori consilio, & potest habere rationes subditis occultas : tum quia tunc legis observationem postulat bonum commune, & recta gubernatio ; nam aliàs subditis daretur nimia licentia non servandi Leges.

5. Est de se *perpetua*, hoc est, statuta in perpetuum, & sine termino definito : ita ut semel lata semper duret, quamdiu durabit communitas, cui imponitur ; nisi abrogetur, aut mutatis circumstantiis noxia, vel inutilis fiat, ex c. vlt. *de Offic. Legat.* Nam perpetuitas legum necessaria ad earum finem, nempe bonum commune, quod postulat stabilitatem, & uniformitatem, ut utiliter administretur communitas de se perpetua, quatenus per continuam successionem perseverat eadem moraliter in posteris : quippe legum mutatio detrimentum reipublicæ affert.

6. Lex debet essentialiter esse *utilis bono communi*, quod est finis essentialis, & primarius Legis. Constat tum ex c. erit Dist. 4. ibi. *Erit autem Lex honesta, justa, possibilis, secundùm naturam, secundùm Patriæ consuetudinem, loco, temporíque conveniens, necessaria, utilis, nullo privato commodo, sed pro communi utilitate conscripta.* Tum quia Lex est actus publicæ potestatis, quæ instituta est solùm in bonum commune; &

potestas ferendi leges non est data hominibus, nisi propter bonum commune procurandum, ut constat ex Scriptura docente, legislatores Ecclesiasticos esse Pastores, & habere potestatem tantùm in ædificationem aliorum. 2. Ad Cor. 10. Sæculares verò esse Ministros Dei in bonum subditorum. Rom. 13. Præterea cùm Lex toti communitati imponatur, eámque obliget, debet quoque ad illius bonum referri: alioqui inordinata esset, nam contra rectam rationem est totum ordinare ad partem, & totum onerare pro solo bono privato partis. In quo differt potestas jurisdictionis à potestate dominativa in servum, & à jure proprietatis in utilitatem privatam concesso. Itaque Lex omnis cedere debet in bonum commune, vel immediatè, vel saltem mediatè, & ultimatò, alioqui nulla est.

7. Lex debet ferri ab eo, *qui præest communitati*. Nam cùm Lex feratur communitati perfectæ ob bonum commune, eámque obliget, ferri non potest nisi ab eo, ad quem pertinet curare communitatem, quique illius regendæ, obligandæ, & cogendæ potestatem habet juridicam.

8. Demum debet esse *promulgata* ex L. 9. *Cod. de Legib.* quia Lex est regula actionum generalis, & publica, dirigens, & obligans communitatem: at regula non potest

teſt communitatem dirigere, & obligare, niſi ſit ei applicata, & nota.

Q. 2. *Quomodo Lex differt à Præcepto?*

Reſp. Differt 1. Quòd Lex neceſſariò feratur à perſona publica pro communitate, & ad bonum communitatis: at præceptum ferri poteſt à perſona privata ad privatam, putà à Domino ad ſervum, & in bonum privatum Superioris, vel ſubditi, vel alterius. 2. Quòd Lex de ſe ſit perpetua non merum præceptum, quod exſpirat morte præcipientis, Lex verò non. Quare ſi in noſtra Societate præcepta Præpoſitorum generalium ſemper obligent, donec à ſucceſſore revocentur; id non habent à ſe, ſed à lege ſpeciali Congregationis 7. Can. 10. iis perpetuitatem ſtatuente. Igitur lex differt à præcepto, ſicut ſpecies à genere: nam omnis Lex eſt præceptum, ſed non omne Præceptum eſt Lex. Præceptum enim aliud eſt commune, aliud particulare. Commune ſubdividitur in perpetuum, quod ſolum eſt propriè Lex, & in non perpetuum, ſed ad breve tempus impoſitum. Convenit autem Lex cum præcepto, quod utrumque ſit regula agendi, vel omittendi obligans.

Q. 3. *An Lex omnis neceſſariò obligat?*

Reſp. Aff. *eſt Commun.* Prob. 1. ex S.

Hier. supra cit. & ex S. August. lib. de S. Virginit. c. 14. *Præcepto quisquis non obtemperat, reus est, & debitor pœnæ.* 2. Quia Lex, ac præceptum est usus, & applicatio juris, quod habet Superior ad obligandum subditos. Item est ordiuatio Superioris habentis potestatem, & voluntatem efficacem obligandi, eámque subditis declarantis: at voluntas efficax supposita potestate inducit effectum. 3. Lex divina naturalis, & positiva præcipit, ut justis Superiorum præceptis obtemperemus. Quare violatio cujusvis Præcepti etiam humani est transgressio Legis divinæ, ideóque offensa Dei, & peccatum.

Q. 4. *Quomodo dividitur Lex?*

Resp. Dividitur in divinam, quæ à Deo, & humanam, quæ ab homine sancita est. Lex divina subdividitur in æternam, naturalem, & positivam. Positiva in veterem, & novam. Vetus est ea, quam Deus dedit Moysi per Angelum, & per Moysen Israëlitis. Nova est ea, quæ à Christo lata fuit omnibus hominibus, & per Apostolos promulgata. Lex humana subdivitur in Ecclesiasticam, quæ scilicet fertur potestate Ecclesiastica, & Spirituali, ùt Papæ, Concilii, Episcopi: & in Civilem, quæ fertur potestate Sæculari, ùt Regis, Principis, &c.

SEC.

SECTIO II.

De Lege Divina.

Q. 1. *Quid est Lex Æterna?*

Resp. Lex Æterna latè sumpta est summa ratio, quâ Deus omnia regit, & gubernat: strictè sumpta est ordinatio, & voluntas Dei, qua Deus ab æterno statuit, ut à creatura intellectuali fierent ea, quæ ex naturâ rei necessaria sunt ad vivendum decenter, ac conformiter naturæ suæ intellectuali, & omitterentur ea, quæ naturam intellectualem dedecent, ex S. August. L. 22. contra Faustum c. 27. dicente: *Lex æterna est ratio divina, vel voluntas Dei ordinem naturalem conservari jubens, perturbari vetans.* Hinc non differt à lege naturali, nisi quòd hæc superaddat promulgationem factam in tempore per lumen naturale: Lex enim naturalis nil aliud est, quàm Lex æterna strictè sumpta, naturæ rationali per lumen naturale intimata; habitualiter quidem per rectam rationem, actualiter verò per dictamina rectæ rationis.

Q. 2. *Quid est Lex Naturalis?*

Resp. Est Lex divina creaturæ rationali impressa, præcipiens quidquid ex natura rei

rei necessarium est ad vivendum decenter, ac conformiter naturæ rationali ùt rationali, & prohibens quidquid ex natura rei dedecet naturam rationalem ùt rationalem; atque etiam statuens ea, quæ ex se necessaria sunt ad valorem actuum.

Hanc obligare sub mortali in re gravi, fide constat ex ad Rom. 1. *Qui talia agunt* (contra legem naturalem) *digni sunt morte*. Et c. 2. *quicumque sine lege* (Scripta) *peccaverunt, sine lege peribunt*, proter peccata scilicet contra legem naturalem commissa. Enimverò legem naturalem violans in re gravi, offendit graviter Deum, quem non potest invincibiliter ignorare esse illius authorem. Porro Christus explicuit, & sancivit præcepta moralia legis naturalis, eorúmque omnium observationem præcepit. Quare Lex omnis naturalis est etiam Evangelica quoad materiam, seu rem præceptum, & veritam.

Q. 3. *An Lex naturalis præcipit, ut semper fiant actus honesti, ac boni?*

Resp. Aff. Quia Lex naturalis præcipit, ut homo semper vivat decenter, seu agat modo consentaneo naturæ suæ rationali, quà rationalis est: & sic præcipit homini id omne, quod necessarium est ad vivendum, seu agendum semper honestè

neſtè,ac decenter naturæ rationali ùt rationali. *Omnia honeſtè, & ſecundùm ordinem fiant.* 1. ad Cor. 14. At ad ſemper agendum honeſtè, ac decenter naturæ rationali, quâ rationali, neceſſe eſt, ut omnis ejus actus deliberatus ſit conſentaneus naturæ rationali quâ rationali, ideóque honeſtus. Ut autem actus ſit honeſtus,ac bonus neceſſe eſt, ut ſit de objecto bono, vel indifferenti, ſed conducibili ad bonum finem, ut fiat modo convenienti, & in circumſtantiis objecto debitis, & propter finem honeſtum. Nam ſi unum ex iis deſit, actus non eſt bonus, ſed malus: tunc enim non tendit decenter, ac convenienter naturæ rationali in objectum finem, & circumſtantias actui debitas; & ſic non convenit, ſed diſconvenit naturæ rationali, ſeu intellectuali, nec à recta ratione approbatur, ſed improbatur: quippe recta ratio dictat eum ſolum actum eſſe bonum, & laudabilem, qui habet objectum legitimum, finem honeſtum, & circumſtantias objecto debitas. Hinc illud axioma Theologicum *Bonum ex integra cauſa, malum ex quolibet defectu.*

Q. 4. *An Lex naturalis poteſt mutari?*

Reſp. I. Ex communi. Non poteſt mutari propriè. Quia Lex mutatur propriè, cùm deſinit, aut fit inhoneſta, noxia vel in-

inutilis, aut abrogatur à Superiore, vel contraria consuetudine præscribitur. At Lex naturalis neque potest desinere, cùm sit necessaria, & lata in perpetuum; neque fieri inhonesta, noxia, vel inutilis; cùm nil præcipiat nisi bonum, ac honestum, & ex natura rei necessarium, & nil vetet, nisi id, quod est per se malum, ac inhonestum; neque potest abrogari à Superiore nempe Deo: Deus enim non potest non præcipere semper creaturæ rationali id omne, quod ex natura rei necessarium est ad vivendum honestè, & decenter naturæ suæ; nec prohibere id omne, quod ex natura rei illam dedecet: nam non potest creaturam rationalem non regere sapienter, & ordinatè, & modo suæ sanctitati consentaneo, ideóque decenter, ac conformiter naturæ rationali. Quare Lex naturalis, supposita creatura intellectuali, est absolutè necessaria. Denique non potest contraria consuetudine præscribi, nam si non potest abrogari à Deo, multò minùs potest ab hominibus.

Resp. II. Lex naturalis potest mutari impropriè, quatenus nempe potest fieri mutatio in circumstantiis materiæ illius. Nam Deus potest materiæ Legis naturalis apponere, vel tollere conditiones, ac circumstantias quasdam, quibus positis, aut sublatis actiones jam non sunt Lege naturali

rali prohibitæ, vel præceptæ, & per quas mutatur materia.

Not. Aliquid est de jure naturali permissivè, vel præceptivè. Illud est de jure naturali permissivè, quod Lex naturalis nec præcipit, nec vetat, nec irritat; sed permittit fieri, vel aliter de eo statui. Illud est de jure naturali præceptivè, quòd præcipitur, vel prohibetur jure naturali, ac proindè cujus oppositum à nemine statui potest.

Q. 5. *An saltem Deus potest dispensare in aliquo præcepto Legis naturalis?*

Resp. I. Ex communi non potest dispensare directè, & propriè. Quia dispensare propriè in lege est liberare aliquem ab obligatione Legis, manentibus omnibus circumstantiis, sub quibus Lex viget, & obligat. At Deus non potest absolutè hoc facere in Lege naturali. Ergo. *Prob. Min.* Nam Deum liberare aliquem ab obligatione Legis naturalis, manentibus omnibus circumstantiis, sub quibus illa per se obligat, est Deum concedere alicui, ut agat aliquid jure naturali vetitum, vel omittat aliquid hoc jure præceptum, manentibus omnibus circumstantiis, in quibus id jure naturali prohibetur, vel præcipitur: ac proindè ut agat id, quod est intrinsecè malum, ac inhonestum, vel omittat id, quod

tunc

tunc ex natura rei necessarium est ad honestatem morum, & cujus omissio dedecet naturam rationalem. At Deus non potest absolutè hoc concedere; nam hæc concessio repugnat Sanctitati, ac Sapientiæ Divinæ, & decenti, ac ordinatæ gubernationi creaturæ intellectualis.

Resp. II. Deus potest dispensare impropriè in iis Legis naturalis præceptis, quorum materia pendet à Dominio Dei, quatenus potest materiæ legis apponere, vel tollere conditiones, ac circumstantias quasdam, quibus positis, aut sublatis actiones jam non sunt Lege naturali prohibitæ, vel præceptæ. Sic Deus, ùt supremus rerum, ac jurium omnium Creaturarum Dominus, potest alicui tribuere jus usurpandi bona aliena, occidendi innocentem, &c. Quo jure dato, acceptio boni alieni non est injusta, imò non est acceptio alieni, sed boni, quod fuit alienum, & jam per donationem Dei factum est proprium accipientis; occisio innocentis est justa, cùm fiat authoritate accepta à Deo, qui potest pro libitu disponere de vita hominum, &c. In iis verò præceptis, quorum materia non pendet à Dominio Dei, ne impropriè quidem dispensare potest: nam sunt quidam actus ita intrinsecè mali, ut in nulla circumstantia fieri possint liciti: cujusmodi sunt odium Dei, blasphemia, idololatria, hæresis, perjurium, &c.

Q. 6. *Quid est Lex Positiva?*

Resp. Lex positiva in genere est ea, quæ liberè à legislatore lata est, & aliter promulgata, quàm per lumen naturale, videlicet aliquo signo externo, putà voce, vel scripto. Alia est merè positiva, quæ scilicet statuit aliquid, quod non est sic statutum jure naturali, sed quod jus naturale permittit sic statui, ùt Lex vetans comestionem certarum rerum. Alia est etiam naturalis ex parte materiæ, quæ scilicet statuit aliquid, quod jam sic Lege naturali statutum est, qualia sunt omnia præcepta Decalogi, excepta determinatione Sabbathi.

Lex verò divina positiva est ea, quæ à Deo liberè lata est, & aliter promulgata, quàm per lumen naturale. Tales sunt Lex Vetus, & Lex Evangelica, quæ sunt etiam Lex naturalis ex parte materiæ, quoad præcepta scilicet moralia, & merè positiva quoad cœtera præcepta.

SECTIO III.

De Lege humana.

Nota. Jus gentium est jus ab omnibus, aut ferè omnibus gentibus usu, & consuetudine vim Legis habente, introductum.

Sive eſt jus non ſcriptum, quod libero omnium, aut ferè omnium nationum conſenſu, & uſu receptum, vim obligandi habet. Sic ad jus gentium ſpectant diviſio, & proprietas bonorum, &c. Quare Jus gentium eſt quædam Lex humana virtualiter, & æquivalenter.

CAPUT I.

De Cauſa efficiente, & materia Legis humanæ?

Q. 1. *Quinam poſſunt ferre Leges, & quibus?*

Reſp. 1. Leges Eccleſiaſticas ferre poſſunt 1. Papa pro tota Eccleſia, ex Joan. 21. *Paſce agnos meos, paſce oves meas.* 2. Concilium Generale etiam pro tota Eccleſia, Nationale pro tota natione, & Provinciale pro ſua Provincia. 3. Legatus Apoſtolicus pro ſua Provincia. 4. Epiſcopus pro ſua Diœceſi, licèt non conſecratus, modò ſit confirmatus. Archiepiſcopi autem, Primates, & Patriarchæ extrà Concilium poſſunt pro ſua tantùm Diœceſi. 5. Qui habent Juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, ùt aliqui Abbates pro locis ſibi ſubjectis. 6. Ordines Religioſi in Capitulo Generali; non tamen illorum Præpoſiti Generales, niſi ex ſpeciali, & expreſſa conceſſione Papæ, quæ ordinariè non datur; neque Ordo fœminarum, qui æquè

eſt

est incapax jurisdictionis ecclesiasticæ, ac earum singulæ: ideóque non potest ferre leges propriè dictas, sed solùm statuta conventionalia, & obligantia vi voti obedientiæ.

Resp. II. Leges Civiles sancire possunt, Imperator pro toto Imperio, Rex, & quivis Princeps, ac Respublica, superiorem non agnoscens, pro suis ditionibus. Ratio generalis est, quia Episcopi, & Princeps sæculares præpositi sunt Rectores Communitatis Perfectæ: ac proinde habent legislativam potestatem, utpote necessariam ad rectè, ac convenienter regendam communitatem perfectam: nec enim rectè, ac convenienter communitatem perfectam regere possunt, nisi habeant potestatem efficaciter, ac stabiliter statuendi ea, quæ ad bonum commune expediunt, & curandi, ut observentur, coercendo, & puniendo improbos, ac rebelles, omnésque in officio continendo.

Not. Qui possunt condere leges, à fortiori possunt ferre præcepta, quæ etiam imponere potest quivis Superior privatus respectu suorum subditorum circa materiam directioni suæ subjectam, nam nemo potest esse Superior sine potestate præcipidendi.

Resp. III. Nemo potest ferre leges, nisi suis subditis, & de rebus suo regimini subjectis; cùm nemo habeat potestatem in

non ſubditos, & circa res ſuo regimini minimè ſubjectas. *Poteſtas Spiritualis, & Sæcularis utraque deducitur à poteſtate divina: & ideò in tantum Sæcularis poteſtas eſt ſub Spirituali, in quantum eſt ei à Deo ſuppoſita, ſcilicet in his, quæ ad ſalutem animæ pertinent. Et ideò in his magis eſt obediendum poteſtati Spirituali, quàm Sæculari. In his autem, quæ ad bonum civile pertinent, eſt magis obediendum poteſtati Sæculari, quàm Spirituali, ſecundùm illud* Mat. 22. *reddite, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari.* Ait S. Thom. in 2. Diſt. 44. q. 2. a. 4. ad 4. Hinc 1. Principes merè Eccleſiaſtici non poſſunt ferre leges, niſi de rebus ſpiritualibus, & ad regimen Eccleſiaſticum: Sæculares verò niſi de rebus temporalibus, & ad gubernationem politicam pertinentibus. Principes tamen Sæculares, *quos DEus ſanctæ fidei, Eccleſiæque Protectores eſſe voluit*, ait Trident. Seſſ. 25. c. 20. ùt tales poſſunt, & debent fidem, Eccleſiámque tueri, & curare, ut ejus leges obſerventur, ùt monet S. Leo Leonem Imperat. Epiſt. 75. *Debes incunctanter advertere regiam poteſtatem tibi non ſolùm ad mundi regimen, ſed maximè ad Ecclesiæ præſidium eſſe collatam, ut auſus nefarios comprimendo, & quæ benè ſunt ſtatuta defendas, & veram pacem his, quæ ſunt turbata, reſtituas.*

2. Imperator non poteſt ferre leges pro regio-

regionibus, quarum non eſt Dominus Jure feudi, vel alio titulo; & ſic regiones illæ non tenentur legibus Juſtiniani, aut aliis imperatoriis, niſi eas adoptaverit ſupremus Princeps, vel conſuetudo.

3. Nemo poteſt ferre leges contrarias legibus ſui Superioris. Quia poteſtas inferioris non prævalet, imò ſubeſt poteſtati ſuperioris. Sic Epiſcopus non poteſt ferre leges contra jus commune, vel legem Papæ.

Q. 2. *Quid poteſt ſtatuere Lex humana?*

Reſp. I. Non poteſt quidquam ſtatuere contra legem divinam, ſive naturalem, ſive merè poſitivam. Nam poteſtas humana eſt ſubordinata poteſtati, ac voluntati Dei, & inferior non poteſt derogare juri ſuperioris, quò ſpectat illud Act 5. *Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus.*

Reſp. II. Homines poſſunt multa præcipere, vetare, aut irritare, quæ nec lege naturali, nec poſitivâ divinâ præcepta, vel vetita, aut irrita ſunt. Conſtat 1. Ex praxi, nam multa legibus humanis ſtatuuntur, quæ lege divina naturali, aut poſitivâ ſic ſtatuta non ſunt; quæque ſuppoſitâ lege humanâ obligant, ex lege divina naturali, & poſitivâ generaliter præcipiente, ut ſubditi juſtis ſuperiorum præceptis obtemperent. 2. Quia legislator humanus habet

poteſtatem legibus ſtatuendi ea, quæ ad bonum commune expediunt: poteſtas enim legislativa hominibus conceſſa, tanta eſt, quantam poſtulat bonum commune, propter quod datur: nam (ut ait S. Thom. 1.2. q.95. a.3.) *Unius cujusque rei, quæ eſt propter finem, neceſſe eſt, quòd forma determinetur ſecundùm proportionem ad finem.* At multa ad bonum commune expediunt, quæ nullâ lege divinâ ſtatuta, ac determinata ſunt. 3. Aliàs non extaret poteſtas verè legislativa humana, ſed tantùm poteſtas declarativa, vel determinativa Juris Divini.

Reſp. III. Legislator humanus non poteſt omnibus quoslibet virtutum actus etiam heroicos præcipere, niſi bonum commune aliquem ejusmodi actum exigeret. Quia Lex humana debet eſſe accommodata hominum conditioni, & verè moraliter poſſibilis toti communitati, aut ſaltem majori parti illius. At exercere quoslibet actus virtutum non eſt hujusmodi, hoc enim paucorum eſt, ac perfectorum. Ergo. *Maj.* conſtat, nam Lex humana debet eſſe utilis bono communi, ad quod ordinatur: at non erit talis, ſi non ſit accommodata hominum conditioni, & moraliter poſſibilis majori ſaltem parti communitatis; nam Lex moraliter impoſſibilis à paucis obſervaretur, ac proinde eſſet in ruinam majori parti eam tranſgredienti: ſicque

que posita hac lege major pars subditorum pejor evaderet.

Hoc tamen non debet intelligi de legibus, quæ possunt ferri ex aliqua hypothesi voluntaria: sic enim Ecclesia præcipit castitatem perpetuam iis, qui Sacros Ordines suscipere volunt. Sic etiam ex hypothesi delicti gravis imponi possunt graves pœnæ. Item nec de Regulis Religiosorum ex amore perfectionis spontè susceptis.

Resp. IV. Legislator humanus potest omnibus præcipere actus illos virtutum, qui ad bonum commune expediunt, & ordinariæ facultati communitatis accommodati sunt; & potest prohibere illos actus vitiorum, qui bono communi noxii sunt, & cum morali utilitate Reip. coërceri, ac puniri possunt. Nam potestas ferendi leges hominibus data tantam habet latitudinem, quantam postulat bonum commune, propter quod datur: finis enim est mensura eorum, quæ sunt, & requiruntur ad finem. Cùm autem non sit idem finis potestatis ecclesiasticæ, & civilis, unaquæque potest solùm præcipere actus virtutum illarum, quæ suo fini accommodatæ sunt.

Resp. V. Superior habet potestatem obligandi subditos in omni casu, in quo judicat se posse obligare, quamdiu non est evidens eum falli sic judicando. Nam bonum commune, & recta gubernatio postu-

lat, ut hanc potestatem habeat. Alioqui magna daretur subditis licentia Superiorum jussa abnuendi: quod multùm obesset rectæ eorum gubernationi, & bono communi.

Q. 3. *An Lex humana potest præcipere actus internos?*

Resp. I. Lex humana potest præcipere actus internos necessarios, ut actus externi sint in tali specie morali, putà contractûs, juramenti, Sacramenti, Orationis, &c. Ita *communiter*. Quia 1. Ecclesia habet potestatem præcipiendi actus externos, qui necessarii sunt, aut valdè expediunt ad rectam gubernationem, bonum commune Ecclesiæ, & cultum Dei convenientem. At actus externi in tali specie morali constituti, tales sunt. Ergo Ecclesia potest ejusmodi actus externos præcipere. Ergo potest etiam præcipere actus internos necessarios, ut illi actus externi sint in tali specie: nam qui potest præcipere aliquid, potest etiam præcipere id omne, sine quo illud esse nequit, alioqui non haberet veram, & efficacem potestatem illud præcipiendi. 2. Ecclesia potest præcipere Sacerdoti, ut verè sacrificet, baptizet, &c. Fidelibus, ut verè orent, contrahant, jurent, voveant, &c. Nam hi actus sunt necessarii, vel valdè expediunt ad bonum commune Ecclesiæ, cultúmque in ea debitum.

tum. Ergo Ecclesia potest præcipere intentionem sacrificandi, laudandi Deum, orandi, se obligandi, jurandi, &c. cùm sine hac intentione tales actus fieri nequeant. 3. Re ipsâ Ecclesia præcipit Confessionem Sacramentalem validam, ac proinde etiam dolorem internum ad illam requisitum, nam Alex. VII. damnavit hanc propos. *Qui facit Confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.* Item Ecclesia præcipit promovendis ad Beneficia, & Gradus Theologicos, ut jurent se sincerô animô damnare quinque famosas propositiones in sensu doctrinæ Jansenii: cui præcepto non satisfit, nisi interiùs credant has propositiones hæreticas contineri quoad sensum in libro Jansenii, ut declaravit Clemens XI. in Bullâ *Vineam Domini Sabbaoth* recepta ab Ecclesia.

Resp. II. Ecclesia potest præcipere actus internos necessarios, ut actus externi sint boni, ac honesti. quia 1. Ecclesia habet potestatem præcipiendi actus externos honestos Nam hæc potestas multùm expedit, imò necessaria est ad rectam Ecclesiæ gubernationem, ad cultum Religionis in Ecclesia debitum, & ad bonum animarum. Ergo potest etiam præcipere actus internos ad honestatem illorum necessarios, præsertim cùm Ecclesiæ potestas sit spiritualis, & immediatè ordinata ad salutem animarum: Et verò sine hac potestate inanis,

ac nulla esset prior potestas. 2. Reipsâ Ecclesia præcipit actus externos ùt honestos: sic præcipit Communionem Paschalem honestam, ac religiosam; nam Innoc. XI. damnavit hanc propos. *Præcepto Communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem.* Item præcipit Beneficiatis, ut Officium *studiosè, & devotè* celebrent c. *dolentes de celebrat Miss.* & fidelibus auditionem sacri religiosam, & cum attentione interna: undè oppositum damnavit Clerus Gallican. An. 1700. Ecclesia autem dici non potest sibi attribuere potestatem aliquam, quam reipsâ à Christo non acceperit; cùm semper regatur à Spiritu Sancto, & sit *Columna, & firmamentum veritatis* 1. ad Tim. 3.

Resp. III. Ecclesia potest præcipere actus internos necessarios, ut actus externi sint honesti in tali specie honestatis, seu virtutis. Quia 1. Ecclesia potest præcipere actus internos necessarios, ut actus externi sint honesti, ac boni. Ergo etiam ut sint honesti tali honestate speciali. Quidni enim hoc æquè posset, ac illud, cùm utrumque ad cultum Religionis conducat, & communi Ecclesiæ bono expedire possit? 2. Ecclesia potest præcipere non solùm, ut actus externus rectè fiat, sed etiam ut fiat propter talem finem bonum: sic in gravi necessitate, vel periculo communi Episcopi jejunia & preces fidelibus interdum

dùm præcipiunt ad avertendam calamitatem publicam, obtinendam pacem, &c. Nec satisfacit tali præcepto, qui jejunat, vel orat ob alium finem licèt bonum, cùm non faciat id totum, quod præcipitur. Item 3. Reipsâ Ecclesia prohibet, ne actus externi fiant, aut omittantur propter talem finem malum, ùt patet ex *Clementina* I. *De statu Monach.* Ubi excommunicatur Monachus Benedictinus, qui sine licentia Prælati se confert ad curiam animo accusandi Prælatum. Et ex *Clement.* I. *De hæret.* Ubi excommunicantur Inquisitores, qui ex odio, vel amicitiâ, vel lucri cupiditate omittunt contra justitiam, & conscientiam procedere contra aliquem in causa Fidei. Ergo Ecclesia vetare potest, ne actus aliqui fiant ex tali fine, ideóque sint inhonesti speciali inhonestate. Ergo etiam potest præcipere, ut actus externi fiant ex tali fine honesto, ideóque sint honesti tali specie honestatis: nam actus boni sumunt speciem à fine. Ergo Ecclesia potest præcipere actus internos necessarios, ut actus externi sint honesti in tali specie honestatis, seu virtutis.

Porro actus internus ad talem honestatem actûs externi necessarius, quantùm ad positionem, vel omissionem sui, potest sufficienter innotescere per positionem, vel omissionem actûs externi, ad cujus honestatem requiritur: quia cum actu externo

unum

unum eundémque actum totalem constituit, ac proinde posito actu externo in talibus circumstantiis internus rationabiliter præsumitur poni, nisi sufficientia ad contrarium judicandum adsint indicia: omisso autem actu externo, internum omitti certò cognoscitur. Ideóque talis actus internus est sufficienter proportionatus legi humanæ etiam coactivæ.

Q. 4 *An Ecclesia potest præcipere, vel prohibere actus merè internos?*

Resp. Communis sententia negat. Sed asserunt glossa in c *Cogitationis*. Dist. 1. *de pœnit.* Adrian. Major, Julius Clarus, Rosella, Albertin. Medina, Cardenas, la Croix, &c. Et probant 1. ex Matth. 28. *quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlo*, &c. quæ verba generalia sunt, & significant amplissimam potestatem à Christo Ecclesiæ concessam, quæ proinde limitari non debet ad actus externos. 2. Quia potestas Ecclesiæ est Spiritualis, & ordinatur immediatè ad salutem animarum, quæ pendet maximè ab actibus internis. Ergo extenditur etiam ad actus merè internos, cùm sint materia proportionata fini potestatis Ecclesiasticæ: nam finis cujuslibet potestatis est mensura illius 3. Ecclesia præcipit directè, & immediatè actus internos, sic c. Vult. *de*

hæ-

hæret. in 6. Papa præcipit Inquisitoribus, ut puram, & providam intentionem habeant. 4. Reipsâ Conc. Trident. Sess. 6. in procœmio prohibet, ne aliter credatur, quàm suo Decreto statuitur. Ergo dissensus merè internus non solùm præcepto divino, sed etiam Ecclesiastico prohibetur. 5. Urbanus VIII. mandavit in omnibus, & per omnia servari ab omnibus Rubricas Missalis Romani, inter quas una præscribit, ut Sacerdos *aliquantulùm quiescat in meditatione Sanctissimi Sacramenti*; quæ certè meditatio est actus merè internus. 7. Innoc XI. damnavit hanc propos. Michaëlis de Molinos: *Risu digna est Doctrina quadam nova in Ecclesia Dei, animam quoad in terra gubernari debere per Episcopum: Quia Ecclesia non judicat de occultis.* Nec obstat, inquiunt, illud c *Sicut. 2. de Simon. Ecclesia non judicat de occultis.* Et Cap. *Tua nos. eod. Tit. Nobis datum est de manifestis tantummodò judicare.* Quia ad præcipiendum, & obligandum in conscientia, non necesse est, ut Superior possit cognoscere transgressionem factam; sed sufficit, ut revera velit obligare, seu præcipere: nam hoc ipso culpæ, & pœnæ reatus contrahitur apud Deum, qui vindex est violationis Legum humanarum. Neque, inquiunt, inutilis est hæc potestas circa actus merè internos: nam ut potestas præcipiendi sit utilis, & efficax, suffi-

ſufficit, quòd poſſit obligare in conſcientia, & ſub culpa à Deo punienda; hæc enim obligatio ſatis per ſe urget impletionem præcepti, ùt patet in Lege naturali.

Imò ſunt, qui putant Eccleſiam punire poſſe pœnâ ipſo facto latâ actus merè internos v. g. hæreſim merè internam, ſicut punit occultam, quia ad hoc non requiritur cognitio transgreſſionis.

Q. 5. *An Lex ponit rem præceptam in ea virtute, ex cujus motivo etiam extrinſeco præcipitur?*

Reſp. Aff. Quia 1. omnis actus ſpecificatur à fine etiam extrinſeco, propter quem fit. Sic actus, quo quis furatur, ut ſe inebriet, eſt in ſpecie furti, & ebrietatis; & furans ex hoc fine magis eſt intemperans, quàm fur, ùt docent Ariſtot. & S. Thom. Ergo Lex pariter ſpecificatur à fine etiam extrinſeco, ſicut omnis electio medii ſpecificatur à fine intento: nam Lex æquè finem extrinſecum intendit, & actionem aliquam præcipit, vel vetat tanquam medium ad illum finem. 2. Permutatio beneficiorum ex propria authoritate non eſt de ſe mala contra Religionis virtutem, ſed ſolùm quia prohibetur ab Eccleſia ex motivo Religionis, & reverentiæ erga res ſacras. Item ſumptio cibi; vel potûs leviſſimi ante Communionem eſt ſacrilega, ob pro-

prohibitionem Ecclesiæ factam ex motivo reverentiæ erga Eucharistiam.

Ut autem præceptum obliget subditum ex illa virtute, ex cujus motivo materiæ extrinseco imponitur, requiritur. 1. Ut Superior declaret, se ex illo motivo præcipere, si non sit aliunde notum: alioquì actus non præsumitur præcipi, nisi ex motivo suo intrinseco, v. g. jejunium ex motivo temperantiæ. 2. Ut velit obligare ad illam virtutem, & rem præceptam facere materiam ejus necessariam; licet enim Ecclesia præcipiat jejunium in Vigilia Nativitatis Christi v. g. non solùm ex motivo intrinseco temperantiæ, sed etiam ex motivo extrinseco Religionis, nempe ad honorem Christi; quia tamen obligationem Religionis nobis non imponit, qui isto die non jejunat, peccat solùm contra temperantiam.

Q. 6. *An qui violat Legem humanam de actu virtutis alicujus, v. g Religionis, peccat solùm contra obedientiam?*

Resp. Peccat etiam contra virtutem illam, cujus actus præcipitur. Quia obligatur ad actum virtutis, qui præcipitur, cùm præceptum humanum obliget in conscientia. Hinc qui sacrum omittit die Festo, non abstinet à carnibus Feriâ sextâ, pec-

peccat contra Religionem, & temperantiam; & tenetur hæc peccata specie diversa exprimere in Confessione; nec satisfaceret dicendo, se bis peccâsse contra præceptum Ecclesiæ.

CAPUT II.

De obligatione Legis humanæ.

Q. 1. *AN Principes Ecclesiastici, & sæculares possunt etiam fidelibus ferre Leges obligatorias in conscientia, ita ut earum transgressio sit offensa Dei, etiam mortalis in re gravi?*

Resp. Aff. fide constat. Prob. 1. ex 1. Pet. 2. *Subjecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum sive Regi, sive Ducibus... quia sic est voluntas Dei.* Et Rom. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non est enim potestas nisi à Deo: quæ autem sunt, à Deo ordinatæ sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinatione resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt ... Ideò necessitate subditi estote non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.* Ergo qui resistit potestati Civili transgrediendo ejus Legem, resistit Deo, & acquirit sibi damnationem etiam æternam à Deo, ut explicant Patres, & patet ex his verbis: *Ideò subditi estote propter conscienti-*

entiam. Ergo principes sæculares possunt ferre Leges, quarum transgressio sit mortalis culpa.

Idem à fortiori possunt Principes Ecclesiastici; cùm potestas Ecclesiastica sit Spiritualis, & altioris ordinis, & constat adhuc 1. Pro summo Pontifice, nam Christus dixit Petro, & successoribus ejus Joan. 21. *Pasce agnos meos. Pasce oves meas.* Et Mat. 16. *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis.* c. 2. Pro Episcopis; nam Christus dixit reliquis Apostolis, & eorum successoribus Episcopis, Mat. 18. *Quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlo.* & Luc. 10. *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit me spernit.* & Heb. 13. *Obedite Præpositis vestris.* Item ex Trident. Sess. 7. can. 8. & Sess. 25. de delectu ciborum. & ex c. *Violatores* 25. q. 1. & sequentibus.

Prob. 2. Quia Lex naturalis præscribit, & recta ratio dictat subditos teneri Superiorum præceptis parere: nam esse Superiorem est potestatem, ac authoritatem habere in alios, qui tanquam subditi debeant illi parere. 3. Qui violat jus alterius in re gravi, hoc ipso Deum graviter offendit. Nam Deus vult, ac jubet, ut suum cuique tribuatur, & graviter vetat, ne graviter violetur jus alterius, cùm violare jus alterius sit intrinsecè malum, ideóque pro-

hibitum lege divina naturali. At violans præceptum legislatoris in re gravi, violat graviter jus illius, nempe jus, quod habet exigendi per legem suam aliquid grave, & quo re ipsâ illud graviter exigit. Ergo. Adde: quòd potestas obligandi in conscientia sub mortali sit necessaria ad rectam gubernationem, & efficaciam legum; alioquin innumeræ essent transgressiones occultæ; nec finis legis satis obtineri posset.

Nota Obligare in conscientia est imponere necessitatem agendi, vel omittendi aliquid ad vitandam culpam, & offensam Dei. Obligatio verò in conscientia est talis necessitas.

Q. 2. *Quandonam Lex humana obligat sub mortali culpa?*

Resp. I. *Ex communi* ad hoc requiritur materia gravis. Quia 1. potestas humana est limitata, & commensurata exigentiæ, ac capacitati materiæ. 2. Obligare graviter in re ex omni parte levi est contra rectam rationem, bonum commune, & convenientem gubernationem, & in perniciem animarum, imò est injustum: nulla autem est potestas à Deo data hominibus, nisi ad ædificationem, non in destructionem. 3 Lex divina naturalis, & positiva nunquam obligat sub mortali in materia

teria levi ſub omni reſpectu. Item ſecundùm multos requiritur intentio Superioris graviter obligandi, ſeu exigendi graviter, hoc eſt, ex tota ſua poteſtate, id quod ſtatuit: quia Superior poteſt in materia gravi obligare tantùm ſub veniali. Non tamen requiritur, ut Superior expreſsè intendat obligare ſub mortali. Sed ſatis eſt, quòd intendat uti ſua tota poteſtate, & graviter exigat aliquid grave, licèt ignoret, quid ſit obligatio ſub peccato: cùm enim poteſtas Superioris ſit à Deo, & Deus jubeat, ut ſubditi ei pareant, poſita gravitate præcepti humani, hoc ipſo oritur obligatio gravis, adeóque ſub mortali.

Reſp. II. Lex obligat ſub mortali quoties materia eſt gravis, & Legislator abſolutè præcipit, vel vetat, nec expreſsè ſignificat, ſe velle ſolùm obligare ſub veniali. Ita omnes. ex Clement. 1. *De verb. ſignif.* quia tunc Superior poteſtate præcipiendi utitur ſine limitatione, & ſecundùm materiæ capacitatem, cui cenſetur ſe accommodare. Niſi oppoſitum declaret: & ſic imponit præceptum grave, ideóque graviter obligans.

Cæterùm ad gravitatem materiæ legis duo requiruntur, & ſufficiunt. 1. Ut finis proximus legis, ſeu id quod proximè intenditur per legem, ſit magni momenti. 2. Ut id, quod ſtatuitur, non parùm ad illum finem conferat, quamvis ſit aliquid in ſe

leve; sic comestio pomi in paradiso, licèt de se levis, tamen erat gravis ratione finis à Deo intenti, nempe ut homo suam subjectionem, & dependentiam à Deo profiteretur. Sic etiam ingressus viri in claustrum Monialium est materia gravis, quia ejus omissio multùm confert ad gravia mala avertenda.

Resp. III. Gravitas materiæ, & intentio Superioris sufficiens ad obligandum sub mortali cognosci possunt. 1. Ex gravitate verborum, quibus utitur Superior, ùt v. g. cùm præcipit, vel vetat aliquid sub interminatione divini judicii, vel in virtute obedientiæ, vel ex tota sua potestate, &c. Nam gravissima verba non adhibentur à prudenti Superiore, nisi circa materiam gravem, & ad significandam gravem obligationem. Item dum significat se velle obligare sub gravi culpa. 2. Ex gravitate pœnæ transgressoribus impositæ, qualis est excommunicatio, pœna mortis, exilii, carceris perpetui, &c. Nam gravis pœna non imponitur justè, nisi pro gravi culpa, quæ supponit gravem obligationem præcepti violati. 3. Ex communi prudentum judicio, vel ex consuetudine, quæ *est optima legum interpres* c. 8. de *Consuet.*

Q. 3. *An legislator potest in materia gravi obligare solùm sub veniali?*

Resp. Multi asserunt, & videtur communis sententia. Quia 1. Potestas obligandi, quam habet Legislator, est quoad usum in ejus libera voluntate, & sic potest eam applicare prout voluerit. Ergo potest illam applicare ad obligandum solùm sub veniali; præsertim cùm materia majoris obligationis sit etiam capax minoris; & hoc ad convenientem gubernationem interdum expediat, ne scilicet nimiùm oneretur conscientia subditorum, qui sufficienter ad talis legis observationem inducuntur per obligationem sub veniali. 2. Multæ leges, ac constitutiones Religiosorum, ùt Carmelitarum Discalceatorum à S. Pontificibus approbatæ obligant solùm sub veniali in rebus gravibus, ut jejuniis, abstinentiis, &c. 3. Lex divina solùm præcipit, ut pareatur Superiori quantùm, & quatenùs præcipit; & ab illa oritur obligatio commensurata voluntati Superioris. Ergo si Superior leviter exigat, & præcipiat aliquid, etsi de se grave, inde oritur solùm obligatio levis, & tunc præceptum censetur formaliter leve. 3. Actus liberè agentium non operantur ultra intentionem eorum.

Q. 4. *An Leges fundatæ in præsumptione obligant in conscientia?*

Nota. Duplex est præsumptio, altera periculi, seu potentiæ, quæ frequenter ad actum reducitur; & altera facti, quâ factum aliquod in particulari præsumitur. Porrò non videtur ulla lex fundari in præsumptione facti, secùs de præcepto particulari. Quare.

Resp. I. Lex fundata solùm in præsumptione periculi, semper obligat in conscientia. Quia. 1. Leges illæ semper nituntur veritate, ac judicio certo periculi, ùt sæpè, vel aliquando contingentis, quòd semper verum est. 2. Legislator intendit per illas obligare, etiamsi eventus periculi non interveniat in aliquo casu particulari. Nam bonum commune postulat, ut omnes, & semper obligentur: aliàs non impediretur efficaciter malum, quod sæpè evenire posset, etiam cùm ejus periculum non perspicitur: & multi, imò plerique sibi falsò persuaderent non exstare periculum respectu sui: & sic lex paucos obligare conseretur. Hinc lex vetans, & irritans Matrimonia clandestina fundata in periculo fraudis, scelerum, & incommodorum, quæ ex illis facilè oriri possunt, obligat etiam in casu, in quo ista certò non evenirent.

Resp.

Resp. II. Præceptum fundatum in præsumptione facti, quod in re ipsa supponitur, non obligat in conscientia, non subsistente veritate facti: quia tunc non subsistit fundamentum præcepti, nec proinde obligatio ejus; nec tunc Superior intendit obligare, cùm nulla sit ratio obligandi. Sic mulier non tenetur obedire Episcopo præcepienti, ut reddat debitum ei, cui ipse præsumit eam esse validè conjunctam, cùm tamen non sit propter occultum impedimentum; imò peccaret, si obediret.

Q. 5. *An Lex humana potest obligare cum gravi nocumento, seu damno?*

Nota. Certum est legem naturalem obligare ad sui observationem, etiam cum damno vitæ in iis circumstantiis, in quibus viget, seu jubet, vel vetat aliquid. Quia non præcipit, nec vetat, nisi id, cujus commissio, vel omissio dedecet naturam rationalem, éstque intrinsecè mala. Non licet autem ad vitandam mortem, & quodvis supplicium, facere aliquid intrinsecè malum etsi leve: nam quod est ex natura rei malum, ac illicitum, tale est in quovis periculo, & damno. Item id, quod à Deo præcipitur ùt medium absolutè necessarium ad salutem animæ, obligat cum quovis damno temporali etiam vitæ; cùm salus æterna sit rebus omnibus temporalibus anteponenda.

Resp. I. *Ex communi* Sententia leges humanæ non obligant plerumque, seu ordinariè, cùm gravi nocumento, seu damno, quod per accidens conjunctum est actui præcepto. Prob. 1. ex c. 2. *de observat. jejun.* Ubi statuitur infirmos esse immunes à jejunio, *cùm non subjaceat legi necessitas.* Et ex c. 4. de *regul. juris.* ibi: *Quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum. Nam & sabbathum custodiri præceptum est: Machabæi tamen sine culpa sua in sabbatho pugnabant. Sic & hodie, si quis jejunium fregerit ægrotus, reus voti non habetur.* 2. Ex praxi Ecclesiæ, & consensu omnium, præcepta audiendi sacrum, jejunandi, recitandi horas, &c. non obligant cum gravi incommodo, seu damno. 3. Leges divinæ merè positivæ, quæ strictiùs obligant quàm humanæ, non solent obligare cum gravi nocumento. Nam Christus Mat. 12. approbat factum Davidis, qui in necessitate gravi comederat Panes Propositionis, quorum esus lege divina erat laicis prohibitus. Item lex de integritate confessionis ex communi non obligat cum gravissimo damno confessioni extrinseco. 4. Ex c. *erit* Dist. 4. Lex debet esse possibilis secundùm hominum naturam, & consuetudinem. Sed ex S. Antonin. 1. p. tit. 3. c. 10. §. 10. *Impossibile est, quod vix possibile est, ut putà nimiam habens difficultatem.* 5. Ordinariè

nariè ad bonum commune, & ad finem legum illarum assequendum sufficit, si illæ obligent, ac serventur communiter, & extra casus extraordinarios gravis periculi, ac damni: unde Legislator prudens censetur obligare cum hac moderatione, & benitate: aliàs sine causa sufficiente exponeret subditos morali periculo peccandi.

Dixi *ordinariè:* ob sequentes responsiones.

Resp. II. *Ex communi*, Lex humana, cui periculum gravis damni est accidentarium, observari debet aliquando per accidens cum quovis damno temporali, etiam vitæ, quand scilicet omitti non potest sine contemptu legitimæ potestatis, vel religionis, aut scandalo gravi. Quia lex humana, vel saltem divina naturalis tunc obligat ad tuendam, & non contemnendam, etiam exteriùs tantùm Religionem, & potestatem publicam, quæ præponderat bono vitæ privati. Quippè ad bonum commune pluris refert Religionem, & potestatem legitimam non contemni, ac scandalum omitti, quàm privati vitam servari. Dixi *saltem naturalis.* Nam concontemptus etiam externus legis, & potestatis legitimæ, vel Religionis, & scandalum sunt intrinsecè mala, ideóque Lege naturali prohibita. Quare Machabæi elegerunt potiùs mori, quàm manducare

carnem ſuillam in contemptum legis veteris 2. Machab. 7. Hinc quamvis juxta multos liceat Catholico tranſeunti per loca Hæreticorum comedere carnes die aliàs vetito, ne ſi abſtineat, prodat ſe Catholicum, & ideò de vitâ periclitetur, eò quòd præceptum Eccleſiæ non obliget cum tanto damno; tamen ſi quis ab Hæretico cogeretur ad comedendas carnes die vetito, ut oſtenderet hoc facto ſe deſpicere Eccleſiaſticam legem, ſeu poteſtatem, teneretur ſubire mortem potiùs, quàm comedere. Nec excuſaretur, & ſic declararet ſe non comedere carnes in contemptum Eccleſiæ, ſed propter neceſſitatem ad vitandam mortem: nam tunc adhuc eſſet contemptus externus legis, qui ſemper eſt intrinſecè malus. *De Lugo.*

Reſp. III. *Ex communi*, Lex humana poteſt per ſe obligare cum periculo, & damno etiam vitæ. Quia in quavis communitate perfecta eſt tota poteſtas ad ſuam conſervationem, & ad bonum commune neceſſaria. Nam Deus ùt author naturæ, cujuslibet communitatis civilis gubernationi, ac communi bono, & Chriſtus Eccleſiæ bono, ac recto regimini ſufficientiſſimè providit. Ergo in quavis communitate perfecta eſt poteſtas præcipiendi actus ad ſuam conſervationem, & bonum commune neceſſarios, quamvis annexum habeant vitæ periculum; cùm aliunde æquum

quum ſit pro totius ſalute partem periculo objicere. Sic Epiſcopus poteſt obligare Vicarium, mortuo Parocho, ad non deſerendum Parochianos tempore peſtis: Dux milites ad ſervandam ſtationem, vel irruendum in hoſtes cum certo mortis periculo &c.

Reſp. Lex autem humana tunc maximè per ſe obligat cum periculo vitæ, quando tale periculum per ſe actui præcepto conjunctum eſt. Sed tunc ad juſtitiam legis requiritur, ut res præcepta ſit gravis, & neceſſaria ad conſervationem, vel bonum ſtatum Reip. Nam Reſp: non habet Dominium, ſed ſolùm convenientem uſum vitæ civium.

Q. 6. *An & qualis promulgatio requiritur, ut Lex obliget?*

Not. Promulgatio Legis eſt Legis publicatio, ſeu publica denuntiatio facta nomine Principis, per quam Lex ſubditis innoteſcere poteſt. Fit autem vel voce Præconis, vel affixione legis ſcriptæ in loco publico, vel alio ſimili modo. Unde differt â divulgatione, quæ eſt promulgationis extenſio, qua ſcilicet legis jam promulgatæ notitia extenditur ad omnes, aut ſaltem ad majorem partem ſubditorum.

Reſp. I. *Ex communi*, ut Lex obliget, requiritur ſufficiens promulgatio. Quia

1. Lex

1. Lex non poteſt obligare communitatem, niſi ipſi ſic proponatur, ut ab ea cognoſci poſſit. Nam nemo poteſt obligari ad aliquid incognitum; cùm rei incognitæ obſervationem velle nemo poſſit. At Lex non poteſt ſic proponi communitati, niſi ſufficienter promulgetur, & notitia illius fiat aliquo modo publica, ùt patet. 2. Lex eſt regula publica actuum: nam eſt regula actuum communitati propter bonum commune præſcripta à Superiore ejus curam gerente. At regula publica debet publicè proponi, & applicari ad hoc, ut ſubditi teneantur ei ſe conformare: ſicut regula privata debet ſaltem privatim applicari ad hoc, ut privatus ei ſe conformare teneatur. Enimverò quævis regula, niſi ſufficienter regulabili applicetur, & quidem modo ſibi proportionato, nullum habet effectum. Quare promulgatio vel eſt complementum eſſentiale legis, vel ſaltem conditio eſſentialiter requiſita, ut Lex actu obliget.

Hinc ſi Titius certò ſciat legem aliquam eſſe latam, & juſſu Principis triduo promulgandam, non obligatur ad illam, donec reipsa promulgata ſit. Nam Lex, cùm ſit præceptum commune latum pro tota communitate, non poteſt ullum membrum particulare obligare, quin obliget communitatem: hanc autem non obligat, niſi publicè propoſita ſit, ideóque promulgata.

Reſp.

Resp. II. Ad promulgationem sufficientem nulla certa solemnitas, seu nullus modus determinatus promulgationis ex natura rei requiritur. Quia ex natura rei sufficit, quòd Lex sic proponatur, ut possit facilè pervenire ad notitiam subditorum. Hinc ex natura rei sufficit, quòd Lex publicè denuntietur in curia, seu in civitate, in qua residet Princeps: nam Lex ibi denuntiata potest facilè in subditorum notitiam pervenire, ob frequentem ad sedem Principis recursum, & concursum ex civitatibus omnibus ei subjectis.

Ad promulgationem verò ex jure positivo requisitam talis debet esse publicatio, qualis vel ex Lege positiva, vel ex consuetudine, vel ex legislatoris voluntate præscribitur. Cùm ergo circa hoc diversæ in diversis locis solemnitates, & conditiones vel consuetudine, vel lege determinatæ sint, si earum aliqua omittatur, non censetur Lex legitimè promulgata.

Resp. III. Ut Leges imperiales obligent provincias, debent in illis singulis promulgari. Imò non obligant in provincia, nisi post duos menses à promulgatione ibi factâ; ex Authent. *Constitutiones*. Secundùm Doctorum interpretationem, & consuetudinem. Idem est de legibus latis à Regibus, & Principibus Imperatori subjectis, ac de imperialibus: quia illi principes non acceperunt ab Imperatore potestatem ferendi

rendi leges, nisi secundùm jus commune Imperii, & juxta modum, quem servant ipsi Imperatores in legibus suis ferendis.

Resp. IV. Leges Regum, & Principum Imperatori non subjectorum, ut obligent, non requirunt promulgationem in singulis Provinciis, nec duos menses post illam; sed sufficit, ut fiat promulgatio in uno loco, ex quo ad alia loca divulgetur; nisi aliud exigat Lex, vel consuetudo. Quia talis promulgatio ex natura rei sufficit ad obligandum subditos; & aliunde illi Principes non tenentur legibus Imperatoriis. Ferè tamen ubique viget consuetudo, aut Lex Regni, ut Reges, qui habent plures Provincias, curent suas leges in singulis Provinciis promulgari, neque aliter eas obligent. Sic in Gallia Regiæ leges dicuntur non obligare, nisi referantur in acta Curiarum Supremarum.

Resp. V. Lex humana, quæ in uno loco promulgatur, non statim incipit ubique obligare: sed solùm in unoquoque loco obligat actu, elapso eo tempore, quo legis promulgatæ notitia ad illum ordinario modo pervenire potuit. Prob. 1. ex Bulla, *Sicut* ad calcem Con. Trident. ubi Pius IV. ait. *Jure etiam communi sancitum est, ut constitutiones novæ vim non nisi post certum tempus obtineant.* 2. Quia Lex in uno loco promulgata non est sufficienter denunciata in omnibus aliis locis, nisi post elap-

elapsum tempus sufficiens, ut notitia legis promulgatæ pervenire possit ad omnia illa loca, ùt patet.

Nota. Licèt ignorantes invincibiliter legem promulgatam, & divulgatam ab ejus transgressione excusentur; tamen si Lex illa statuat aliquid de esse morali rerum, vel personarum, irritando, inhabilitatem inducendo, habet omnem effectum suum circa illos præter imputabilitatem ad culpam; ùt patet in legibus de impedimentis Matrimonii, de irregularitatibus spuriorum, &c. Quia tales effectus non supponunt culpam, & finis illarum legum postulat, ut habeant talem effectum circa omnes.

Q. 7. *An ut leges Papæ obligent in Provinciis, debent esse in illis promulgatæ?*

Resp. Non pauci censent leges Papæ debere in singulis Provinciis promulgari, ut in illis obligent, nisi in illis usu receptæ sint, vel Papa expressè declaret velle se obligare omnes ubique fideles post promulgationem Romæ factam. Quia Ecclesia Jus civile servat, ubi ipsa nihil aliter instituit, ex c. 1. *De novi oper. nunt.* ubi Lucius III. aït: *sicut leges non dedignantur sacros Canones imitari, ita & sacrorum statuta Canonum Principum Constitutionibus*

bus adjuvantur. At juxta Jus civile Lex non obligat Provincias singulas nisi in illis sit promulgata, nec Eccle a aliter de suis legibus statuit. Enim verò, inquiunt, suavitas, & benignitas regiminis Ecclesiastici hunc modum obligandi, quem servant leges civiles, postulant; nisi aliqua urgens causa compellat Papam ad obligandum omnes post Romanam promulgationem.

Plures verò docent Leges Pontificias Romæ tantùm promulgatas obligare in Provinciis omnes, ad quorum notitiam venerint, secluso Privilegio, vel legitima consuetudine in contrarium. Probant 1. Quia ex natura rei sufficit unica promulgatio Romæ facta, cùm per eam Lex possit innotescere in omnibus Provinciis, & aliunde Ecclesia nil plus statuit. 2. Ex praxi, & consuetudine Curiæ Romanæ, in qua Provinciarum causæ & lites definiuntur juxta Leges Pontificias Romæ tantùm promulgatas. 3. Pleræque Decretales Corpori Juris insertæ, non sunt promulgatæ in Provinciis, & tamen in iis obligant. 4. Pius IV. in Bullâ *Sicut* cit. Declarat Decreta Conc. Tridentini ad reformationem, & disciplinam spectantia ubique incepisse obligare Kalendis Maïi an 1564 post promulgationem Romæ factam. Et Sixtus V. in Constit. de habitu, & tonsurâ Clericorum, non requirit aliam promulgationem, quàm quæ Romæ facta est; & tamen vult omnes

omnes ultra montes constitutos obligari intra octo menses à die publicationis Romæ faciendæ.

Nec obstat Lex civilis. Nam Papa non subjicitur legibus imperatoriis in usu suæ jurisdictionis, quam à Christo immediatè accepit; & dispositio illa Juris Cæsarei repugnat consuetudini Ecclesiæ. Equidem leges Civiles adhibentur ab Ecclesia in causis decidendis, quando sunt conformes æquitati, ac rectæ rationi, & desunt leges Canonicæ: quia requiritur aliqua regula decidendi causas, & tunc nulla aptior videtur lege civili.

Alii docent spectandum esse usum singularum regionum, quia modus promulgationis sufficientis ad obligationem legis usu determinari debet, cùm nil de eo lege statutum est.

Q. 8. *An, ut Leges humanæ obligent, requiritur acceptatio, seu consensus majoris partis communitatis?*

Resp. Neg. Quia 1. potestas legislativa absoluta, quæ residet in Principe, est etiam potestas præcipiendi, obligandi, & exigendi legis observationem: alioquin solùm esset potestas consulendi, vel proponendi subditis, num velint aliquid facere, aut omittere. 2. Obligatio obediendi necessariò oritur ab authoritate Superioris, non

à consensu subditi: alioqui subditus nolens obedire Superiori non peccaret. 3. Præceptum particulare Superioris absolutè impositum obligat subditum independenter ab illius acceptatione: aliàs potestas præcipiendi esset inefficax, & inutilis. Ergo pariter Lex, quæ est præceptum commune, obligat communitatem independenter ab illius consensu: sicut enim quantùm ad vim obligandi se habet præceptum Superioris ad inferiorem, ita & Lex Principis ad communitatem, cùm sit ejus Superior. 4. Legislatores supremi possunt cogere, imò sæpè pœnis cogunt subditos ad legem recipiendam, & servandam; & hi nequeunt sine culpa resistere; nam ex Rom. 13. *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt ipsi sibi damnationem acquirunt.* 5. Alex. VII. damnavit hanc propos. *Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem à Principe promulgatam.*

Notanda sunt sequentia 1. Hoc intelligi debet de legibus absolutè latis, & cum intentione statim obligandi: nam si Legislator supremus nolit obligare ante consensum majoris partis communitatis, Lex non obligat nisi post illum. Quia cùm Lex pendeat à voluntate Legislatoris, ipsius est præfinire tempus, & conditiones, quibus vult ad illam subditos obligari. Intentio autem Legislatoris cognoscitur vel ex

ex ipsius verbis, vel ejus modo agendi, vel ex usu. Quare si post legis promulgationem puniat ejus transgressores, non expectato consensu majoris partis, signum est non requirere talem consensum, ut Lex obliget 2. Si Lex promulgata non observetur à majore parte communitatis, tunc si Legislator id sciat, & taceat, censetur consentire, ut non servetur nec obliget. Nam *qui tacet consentire videtur* Reg. 43. Jur. in 6. Si verò urgeat observationem legis, v.g. puniendo violatores, singuli tenentur eam servare: nam per aliorum resistentiam Legislator non amittit jus obligandi; & consuetudo nil potest contra legem, nisi sit legitimè præscripta, nec est legitimè præscripta quamdiu Legislator ei resistet. 3. Si Legislator ignoret legem non recipi, nec servari, à majore parte communitatis, Lex obligat, donec legitimè præscripta sit, nisi lata sit sub conditione saltem tacita acceptionis; cùm Lex absolutè late obliget omnes independenter à consensu subditorum. 4. Ut Lex censeatur recepta, & vigere sufficit consensus tacitus majoris partis subditorum. Nam major pars prævalet minori, & quod fit à majori parte, censetur fieri à tota communitate. Imò sufficit quòd recipiatur à dignioribus reip. quales sunt Præsides, & Senatores. In dubio autem an Lex recepta sit, præsumi debet

bet pro ipsa: quia in dubio factum præsumitur, si jure faciendum erat.

CAPUT III.

De modo, quo observandæ sunt Leges.

Q. I. *An ad satisfaciendum præcepto requiritur intentio illi satisfaciendi?*

NOt. Certum est requiri intentionem faciendi opus, quod præcipitur. Quia actus lege præscriptus est actus humanus, qui est essentialiter voluntarius, ac liber; nam Lex hominibus imponitur non brutorum more, sed humano modo implenda. Actus autem non potest esse voluntarius sine voluntate illum ponendi. Hinc per actus merè coactos non satisfit præcepto: sic si quis omnino invitus cogeretur manere in templo tempore sacri, non impleret præceptum de audiendo sacro, nisi vellet attendere, & reipsa attenderet ad sacrum. Eidem quoque non satisfaceret, qui ingressus templum solo animo meditandi divina, ibi maneret in meditatione defixus toto sacri tempore, sine ulla intentione audiendi sacrum, & attendendi ad illud. Quia non poneret voluntariè actum præceptum, cùm non habeat voluntatem audiendi

diendi ſacrum, ſed ſolùm dandi operam meditationi.

Reſp. I. Ut ſatisfiat præcepto negativo nulla requiritur intentio. Quia per tale præceptum non exigitur actus, aut omiſſio libera, ſed ſolùm prohibetur actus humanus liber, v.g. ne quis furetur. Hinc licèt aliquis nunquam cogitâſſet de furto, & ſic ab eo abſtinuiſſet, non cenſebitur violâſſe legem furtum vetantem.

Reſp. II. Ut ſatisfiat præcepto affirmativo non requiritur intentio expreſſa ei ſatisfaciendi, ſed ſufficit implicita, vel interpretativa contenta in voluntate faciendi actum præceptum, quæ non excludat intentionem implendi legem. Quia Lex non præcipit poſitionem actûs ùt præcepti, vel ex intentione ei ſatisfaciendi, ſed ut actus voluntariè fiat; nec ullibi major obligatio reperitur. Unde ſi ignorans præceptum rem præceptam liberè faciat, verè illud implet: ſic qui ignorans, vel non advertens ad diem feſtum, intereſt devotè ſacro, non tenetur aliud audire, poſt quam reſciverit eſſe feſtum. Imò ſecundùm multos ſatisfacit præcepto, qui voluntariè facit rem præceptam animo expreſſo non ei ſatisfaciendi per illum actum: v. g. qui ſacrum audit die Feſto præcisè, ut privatæ ſuæ devotioni indulgeat, proponens aliud audire ad ſatisfaciendum præcepto Eccleſiæ, jam huic ſatisfecit, nec tenetur aliud

ſacrum audire, niſi ex errore putet ſe ad id obligari. Quia revera implet præceptum, qui facit voluntariè actum præceptum, nam nil aliud præcipitur. Voluntas autem non ſatisfaciendi præcepto per executionem voluntariam actûs præcepti inefficax eſt: nam non deſtruit voluntatem efficacem faciendi id, quod præceptum eſt, ideóque verè ſatisfaciendi præcepto.

Illud verò Axioma, *Actus agentium non operantur ultra intentionem eorum*, verum eſt duntaxat reſpectu eorum, quæ ab intentione agentium pendent, ùt ſunt v. g. contractus. At non pendet ab eo, qui voluntariè actum præceptum poſuit, ut per hoc non ſatisfecerit præcepto.

Aliud dicunt de Voto, quia vovens ſibi impoſuit obligationem voti, & in hoc caſu vult eam retinere, ac prorogare, ſicque ſe obligare ad aliud ſacrum audiendum: nam cùm impoſitio obligationis in voto ſit à voluntate, pendet à voluntate, ut eam proroget. At cùm impoſitio præcepti, & ejus obligatio non pendeat à voluntate ſubditi, non pendet etiam ab eo, ut illam proroget, vel non impleat, cùm voluntariè actum præceptum poſuit. Azor tamen, & alii negant tunc impleri præceptum, quia voluntas eſt contraria impletioni præcepti. Præceptum autem non impletur ſolo facto, & opere cum poſitiva & expreſsa voluntate non implendi. Sed re-

responderi potest talem voluntatem esse inefficacem, ac proinde non repugnare efficaciter impletioni præcepti, nec illam impedire. Id videtur certum, talem teneri saltem congruo tempore mutare intentionem, vel saltem judicare, se satisfecisse præcepto per actum positum.

Q. 2. *An ad satisfaciendum legi debet intendi finis Legis?*

Not. Duplex est finis, & modus legis, nempe intrinsecus, & extrinsecus. Finis legis intrinsecus est id, ad quod Legislator sua lege intendit obligare: unde est id, quod reipsa per legem præcipitur, vel prohibetur. Extrinsecus est id, ad quod res præcepta dirigitur, & ordinatur à Legislatore. Modus autem intrinsecus est ille, sine quo substantia rei præceptæ impleri nequit, ùt attentio interna in oratione: extrinsecus est is, sine quo substantia rei præceptæ poni potest.

Resp. I. Sine fine, & modo intrinseco legis non impletur præceptum, ùt patet ex eorum notione. Unde uterque cadit sub præceptum.

Resp. II. Si finis extrinsecus, ad quem ordinatur actus præceptus, præcipiatur à Superiore, non satisfacit præcepto, qui illum sibi non proponit. Quia tunc non facit id totum, quod præcipitur; & finis ille est

est etiam materia legis. Finis autem præcipi censetur, quoties præcipitur actus faciendus ob certum finem in lege expressum. Hinc si jejunium, vel oratio præcipiatur v. g. ad avertendam calamitatem publicam, jejunans, aut orans, sed non ex hoc fine, non satisfacit præcepto.

Resp. III. Si finis extrinsecus à Legislatore intentus non præcipiatur, satisfacit præcepto, qui opus præceptum exequitur, & si finem illum non intendat. Quia talis implet id totum, quod præcipitur, tunc enim solùm præcipitur voluntaria executio operis. Equidem lex omnis dirigit ad finem, sed non omnis est de fine ipso. Unde finis præcepti non cadit sub præceptum, quando finis distinguitur ab opere præcepto, nec præcipitur intentio ipsius finis. Hinc satisfacit præcepto jejunii, qui unicam refectionem ex cibis licitis sumit, licèt non intendat macerare corpus: quia hæc intentio non præcipitur ab Ecclesia.

Q. 3. *An satisfacit præcepto, qui opus illius exequitur actu ex fine, vel circumstantia malo?*

Not. Agitur hîc de lege humana. Nam Lex naturalis prohibet quemlibet finem, & modum agendi pravum, utpote dissentaneum naturæ rationali, præcipitque finem

nem honeſtum, & modum convenientem in omnibus actibus liberis; nam præcipit, ut homo ſemper vivat, ſeu agat honeſtè, id eſt, decenter, ac conformiter naturæ ſuæ rationali, quâ rationalis eſt, ac proinde præcipit id omne, quod neceſſarium eſt ad ſic agendum. Sed ad agendum honeſtè, & decenter naturæ rationali ùt rationali, neceſſe eſt, ut non ſolùm actus præceptus fiat, ſed etiam ut modo convenienti, in circumſtantiis debitis, & propter finem honeſtum fiat. Quare homo lege naturali tenetur obſervare omnia præcepta humana rectè, convenienter, & ob finem honeſtum, ideóque actu bono, & honeſto.

Reſp. I. Non ſatisfacit præcepto, qui facit opus cum peccato repugnante ſubſtantiæ præcepti, aut illud facit ſine ea honeſtate, ac rectitudine, quæ à Superiore expreſsè præcipitur, vel eſſentialis eſt actui præcepto: nam tunc non fit id totum, quod præcipitur.

Reſp. II. Quando honeſtas, ac rectitudo non eſt eſſentialis actui externo, neque expreſsè præcipitur à Superiore, ſine ea ſatisfit præcepto humano. Quia tunc ſine ea ponitur id totum, quod præcipitur ab homine; & actus vitiatur tantùm per peccatum præcepto accidentarium: unde retinet bonitatem, ac ſpeciem moralem objectivam lege intentam. Sic miles fortiter

pugnans ex vana gloria adimplet præceptum Ducis, licèt peccet contra legem naturalem ob finem malum. Item quando actus vitiatur solùm ratione motivi cujusdam extrinseci venialiter mali impulsivi, vel se habentis solùm concomitanter, tunc satisfit præcepto. Sic qui devotè, & attentè sacrum audit ex motivo intrinseco religionis, licèt concomitanter moveatur, aut priùs impellatur ex vana gloria, satisfacit præcepto Ecclesiæ: nam ponit liberè actum religionis præceptum ex proprio motivo finali.

Q. 4. *An per unum eundémque actum possunt impleri plura præcepta?*

Resp. I. Non possunt, nisi constet talem esse intentionem præcipientis. Quia Superior aliquid præcipiens, censetur exigere aliud, quàm quod jam aliàs debitum est. Alioquin sæpè non assequeretur finem à se intentum, & frustra imponeret novam obligationem. Sic pœnitens præcepto jejunandi à Confessario imposito non satisfacit per jejunium jam ex voto, vel præcepto Ecclesiæ debitum. Quia Confessarius censetur obligare ad opus aliàs non debitum, utpote de novo punitivum, nisi aliud exprimat. Item si obligatio per se postulat aliud opus, quàm quod jam debitum est, tunc requiruntur plures actus, ut

ùt ſemper contingit in materia juſtitiæ, ubi ſemper attenditur æqualitas rei ad rem: ſic qui centum ex duplici titulo juſtitiæ, putà ex damno illato, & exemptione, bis debet, non ſatisfacit duplici illi obligationi dando ſolùm centum, nam non eſſet æqualitas ſolutionis ad debitum.

Reſp. II. Si prudenter exiſtimetur Superior concedere, ut per unum actum ſatisfiat duplici præcepto, tunc ſatisfit. Quia obligatio ad unum, vel plures actus pendet ab ejus voluntate: ſic in Jubilæis ſatisfit jejuniis à Papa præſcriptis per jejunia quatuor temporum tunc occurrentia. Intentio autem ſuperioris cognoſci poteſt, vel ex circumſtantiis, fine, ac naturâ operis præſcripti, vel ex communi uſu, ac interpretatione, ſic ſi Confeſſarius injungat auditionem ſacri ſingulis diebus per menſem, pœnitens ſatisfacit, unum ſacrum diebus feſtis audiendo: quia in his circumſtantiis non cenſetur Confeſſarius intendere, ut pœnitens bis ſacrum audiat eodem die, niſi hoc exprimat. Econtra ſi injungat operario, ut ſacrum omnibus diebus feſtis audiat per annum v. g. hic tenetur bis ſacro intereſſe, quia talis eſt mens Confeſſarii, quæ ex natura ſatisfactionis colligitur.

Ut plurimùm autem duo præcepta uno actu implentur, quando idem eadem die ex eodem motivo præſcribunt. Sic die

Feſto

Festo in Dominicam incidente unius Missæ auditione impletur duplex præceptum: alias regulariter Superior plures actus exigit, nisi contrarium explicet; & in dubio plures velle censendus est, quia tunc interpretatio fieri debet ex communiter contingentibus juxta Reg. 45. Jur. in 6. *Inspicimus in obscuris quod est verisimilius, vel quod plerumque fieri consuevit.* Hinc si vovisses dare eleemosynam, & Confessarius eleemosynam etiam injunxisset, non satisfaceres dando unicam.

Q. 5. *An eodem tempore pluribus præceptis satisfieri potest per plures actus?*

Resp. Communiter asserunt, modo unus actus non impediat alium, nec attentio uni debita tollat alteram. Quia tunc eodem tempore potest fieri id totum, quod præscribitur per plura præcepta; cùm in præceptis non præscribatur diversitas temporum. Sic ex communi, qui die Festo tempore sacri recitat horas cum intentione, & attentione debita, satisfacit præcepto Missæ, præcepto recitandi horas: Nam ad utramque obligationem implendam sufficit attentio ad Deum, mysteriáve divina.

Q. 6. *An peccat, qui ponit voluntariè impedimentum impletioni Legis?*

Resp. I. Peccat, qui illud apponit directè, & ex intentione non implendi Legem. Patet: nam is habet voluntatem non servandi Legem, & gerit pravum affectum erga illam, agítque in illius fraudem. Lex autem prohibet pravum affectum erga illam, & ne quid in ejus fraudem fiat.

Resp. II. Peccat contra præceptum, qui ejus observationi impedimentum infert per actionem non necessariam eo tempore, quo urget præceptum, vel paulò antè, aut tunc non removet impedimentum, cùm potest sine gravi damno. *Ita communiter.* Quia Lex præscribens aliquid, simul virtualiter vetat id omne, quod cum actione, vel omissione præscripta incompossibile est, ideóque positionem impedimenti; alioquin non esset per se efficax: & præcipiens finem, simul præcipit media necessaria ad talem finem, saltem si non nimis difficilia sint; at removere, & non inferre impedimentum est medium necessarium impletioni Legis. Ergo.

Hinc 1. qui die jejunii pilâ ludit cum ea defatigatione, quæ reddat illum impotentem jejunare, peccat contra præceptum jejunii. 2. Qui die Festo se inebriat, ita, ut sacrum audire nequeat, peccat contra so-

ſobrietatem, & contra præceptum audiendi Sacrum. 3. Excommunicatus tenetur, quantùm poteſt abſolutionem ſibi comparare ad communicandum in Paſchate, imò & ad Sacrum audiendum diebus Feſtis, &c. cùm hujus impedimenti remotio neceſſaria ſit ad implendum præceptum, & aliunde non ſit nimis difficilis, imò ad eam jam teneatur.

Reſp. III. Materiæ præceptæ gravitas, vel neceſſitas poteſt eſſe tanta, ut præceptum obliget ad nunquam apponendum impedimentum ejus obſervationi, etiam multo tempore antequam urgeat, ad tollenda impedimenta etiam remota, & ad adhibenda media difficilia: ùt patet in iis, quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem, ad honeſtatem morum, & ad bonum commune.

Q. 7. An, qui non poteſt totum opus præceptum implere, tenetur ad partem, quam poteſt?

Reſp. Aff. Si præcetum ſit de re diviſibili: quia 1. Innoc. XI. damnavit hanc Propoſ. *Qui non poteſt recitare Matutinum, & Laudes, poteſt autem reliquas horas, ad nil tenetur; quia major pars trahit ad ſe minorem.* 2. Tunc præceptum utpote dividuum obligat ad omnes, & ſingulas partes, etiam ſeorſim ſumptas; cùm

cùm singulæ seorsim faciant ad finem præcepti; nec est causa sufficiens excusans à parte possibili, quæ est utilis fini. 3. Qui non potest totum debitum solvere, tenetur ad partem, quam potest, si hæc sit divisibilis à toto. 4. Sicut *Utile non debet per inutile vitiari.* ex Reg. Jur. 37. in 6. nec possibile per impossibile: ita porrò hæc regula, *Accessorium sequitur principale*, non valet in omnibus, nec habet locum, dum principale, & accessorium sunt divisibilia, & in accessorio reperitur aliqua ratio ipsius principalis; vel ubi est diversa utriusque ratio. Sic qui promisit equam cum suo pullo, si equam dare non potest, quia mortua est, tenetur dare pullum. Deinde pars non est propriè accessorium respectu totius.

Q. 8. *Quid agendum, quando simul occurrunt duo Præcepta, quæ simul servari nequeunt?*

Resp. Per se loquendo servandum est majus præceptum; quia prævalet minori, & gravius obligat, unde tunc minus obligare desinit. Præceptum autem naturale, cùm sit de rebus ex natura sua ad morum honestatem necessariis, præponderat præcepto merè positivo etiam divino: divinum humano, cùm Deus sit superior homine: præceptum Supremi Principis

præ-

præcepto Superioris ſubordinati: præceptum altioris virtutis præcepto virtutis inferioris: præceptum negativum affirmativo, quia illud obligat ſemper, & pro omni tempore, *nec ſunt facienda mala, ut eveniant bona.* Rom. 3.

Hinc ſi die Feſto infirmus tuâ operâ egeat tempore Sacri, teneris ei opitulari. Quia præceptum divinum naturale charitatis, quæ eſt virtus omnium præſtantiſſima, prævalet omnibus aliis præceptis. Quod ſi minus præceptum notabiliter nobiliori præferas, peccas mortaliter, quia exceſſus eſt notabilis: ideóque gravis eſt inordinatio, à qua tamen ſæpè excuſat ignorantia in rudibus.

Dixi *per ſe loquendo.* Nam interdum ſervari debet præceptum inferius, ùt cùm hujus materia gravis concurrit cum materia levi præcepti majoris. Sic non debes omittere Sacrum die Feſto ad levandam levem moleſtiam infirmi tua ope tunc non graviter indigentis.

CAPUT IV.

De Subjecto Legum.

Q. 1. *QUinam Legibus humanis ſubjiciuntur?*

Reſp. Ex communi, omnes, & ſoli adulti ſubditi. Prob. 1. quoad omnes, & ſo-

ſolos adultos, ſaltem qui non fuerint perpetuò amentes. Quia illi omnes, & ſoli ſunt capaces cognitionis, & directionis humanæ, & libertatem habent ſaltem habitualem.

2. Quoad ſubditos, quia jurisdictio non poteſt exerceri niſi in ſubditos, & nemo habet jus præcipiendi, niſi ſubditis. c. 21. De *ſent. excom.* cùm poteſtas præcipiendi ſubjectionem in aliis eſſentialiter connotet, & inferat.

Hinc *Reſp.* I. Infantes legibus humanis præceptivis non obligantur: unde ſecluſo ſcandalo licet eis dare carnes comedendas die veneris. Idem multi docent de perpetuò amentibus; quia ſentiunt eandem eſſe rationem pro illis, & videri ſicut infantes. Sed negat Sanchez aſſerens hoc inter illos diſcrimen, quòd infantes ea ætate ſuapte naturâ uſûs rationis incapaces ſint: at perpetuò amentes, ubi jam infantiæ ætatem excedunt, ſuapte naturâ usûs rationis capaces ſunt, & ex quodam ſolo accidenti eo privantur, quamvis ob defectum deliberationis à legis tranſgreſſione excuſentur perinde, ac ignorantes invincibiliter. Porrò conſtat non licere eos, uti nec infantes, excitare ad iram, libidinem, blaſphemiam, & alia intrinſecè mala: nam excitans cenſeretur cauſa moralis, ac principalis horum actuum intrinſecè deformium, & ex objecto malorum,

atque amentis operâ uti velut instrumento ad illos.

Resp. II. Pueri saltem anno septimo completo obligantur præceptis, quorum materia eorum ætati congruit, ideóque tenentur ad auditionem Missæ, Confessionem, abstinentiam à carnibus, &c.

Resp. III. Ebrii; & ad breve tempus delirantes tenentur legibus: quia sunt in statu habituali usûs rationis, licet per accidens pro aliquo tempore impediti; & fuêre aliquando obligati lege, quæ semper eandem vim obligandi retinet: unde non licet eis dare carnes comedendas die vetito, cùm hæ sint illis prohibitæ.

Resp. IV. Infideles tenentur omnibus præceptis Evangelicis; quia subditi sunt Deo: non tamen legibus Ecclesiasticis ex c. 8. *De divort.* quia nemo est subditus Ecclesiæ, nisi per Baptismum. Ad utrasque leges hæretici obligantur; quia sunt subditi Deo, & Ecclesiæ, quamvis rebelles.

Q. 2. *An exempti à jurisdictione legislatoris, obligantur illius legibus ex vi illarum, si in ejus territorio habitent?*

Resp. Neg. Quia exempti non sunt subditi legislatoris; nam desinunt esse subditi hoc ipso, quòd ab ejus jurisdictione eximantur, secundùm id scilicet, in quo eximun-

muntur. At legislator non potest obligare suis legibus nisi subditos, cùm careat jurisdictione in non subditos.

Quare Religiosi exempti non obligantur legibus Episcopalibus, aut Synodalibus, imò nec Decretis Synodi Provincialis, ùt declaravit S. Congregatio apud Fagnan. in c. *sicut olim*; nisi in casibus, in quibus à jure communi, Conc. Tridentino, & summis Pontificibus potestas in ipsos specialiter Episcopis, aut Concilio Provinciali concessa est. Quia scilicet Religiosi illi sunt exempti à jurisdictione Episcopali. Ex decreto autem Trident. sess. 25. c. 12. tenentur servare Censuras, & Interdicta ab Episcopis lata, & Festos dies ab illis præscriptos. Imò juxta Vasquez, Sanchez & alios tenentur jure naturali, & ex æquitate servare præcepta Episcoporum spectantia ad communem observantiam, & totius populi devotionem, in iis, quæ statui, & Privilegiis Regularium non adversantur, ùt jejunia, preces ad causam publicam: nam licèt sint exempti, sunt tamen pars illius communitatis, & ejus commoda participant.

Item omnes exempti, sed præsertim Regulares, qui ex suo instituto incumbunt in salutem proximi, debent Episcopos ùt Principes Ecclesiæ, & *Successores Apostolorum positos à Spiritu S. regere Ecclesiam Dei.* (Trid. sess. 23. c. 4.) singulari

honore, reverentiâ, & amore prosequi, & eorum statuta ad rectam administrationem Sacramentorum Pœnitentiæ, & Eucharistiæ, & ad bonum animarum Diœcesis spectantia diligenter servare, & in hoc cœteris exemplo prælucere: nam hæc est voluntas Dei, nec aliàs possunt in salutem proximi utiliter incumbere. Et ideò hoc magnoperè verbo, & exemplo commendarunt Sanctus Ignatius de Loyola, & Sanctus Franciscus Xaverius.

Q. 3. *An legislator obligatur legibus suis, vel prædecessorum?*

Resp. I. Legislator non obligatur legibus Prædecessorum suorum vi ipsarum Legum; quia non est subditus illorum, parem enim cum illis habet potestatem, imò eandem: neque obligatur suis legibus, quia non est sibi subditus, nemo enim sui ipsius subditus, & superior esse potest. *Neque imperare sibi, neque se prohibere quisquam potest.* L. 51. ff. de recep. arbit. Legislator autem non potest obligare nisi subditos. Hinc illud L. 31. ff. de Legib. *Princeps Legibus solutus est.*

Resp. II. Legislator tenetur servare leges à se, vel à prædecessoribus suis latas, quando materia convenit Principi, & subditis. Ita S. Thom. 1. 2. q. 96. a. 5. ad 3. & Theologi communiter. Tenetur autem

tem jure naturali: quia 1. Lex naturalis præcipit, ut Princeps communitati, cujus Caput est, se conformet in iis, quæ æquè ipsi, ac aliis conveniunt. Nam hoc ad utilem, ac convenientem communitatis gubernationem necessarium est, & pertinet ad officium Principis, qui subditis suis exemplô præesse debet. Enim verò ex S. August. l. 3. Confess. c. 8. *Turpis omnis pars est suo universo non congruens.* Quanto magis Caput non congruens. 2. Princeps æquè, imò magis, quàm subditi tenetur curare, & prosequi bonum commune, ac proinde servare leges, quæ omnes in bonum publicum feruntur. 3. Ex jure tum canonico cap. 6. de Constit. *Quod quisque juris in alterum statuit, ipse debet uti eo . . Patere legem, quam tu ipse tuleris.* Et c. *Justum est* Dist. 9. tum civili L. 4. Cod. de Legibus. *Digna vox est majestate regnantis, legibus alligatum se Principem profiteri . . . Et revera majus imperio est subjicere legibus principatum.* Adde S. Ambros. Epist. 32. ad Valentin. *Quod præscripsisti, aliis præscripsisti, & tibi; leges enim Imperator fert, quas primus ipse custodiat.*

Not. 1. Legislator jure naturali tenetur leges suas servare, etiam secluso scandalo; & quidem tam graviter, quàm subditi ejus, ùt docent Suarez, & multi Doctores, quos citat: Quia hoc exigit æquitas, officium

Principis, bonum commune, & recta, ac utilis gubernatio, quæ postulat, ut omnia communitatis membra vivant uniformiter in iis, quorum materia omnibus æquè convenit.

2. Legislator violans legem suam, vel prædecessoris sui, admittit peccatum ejusdem speciei, ac subditi eam violantes v. g. peccatum intemperantiæ, si non servet jejunium à se præceptum. Nam Lex naturalis imponit illi eandem obligationem, quàm ille subditis per suam legem. Non tamen incurrit pœnas Lege humana impositas, quia legibus illis humanis non est subjectus, sed solùm juri naturali præcipienti actus virtutis lege præscriptos, nec illas pœnas statuenti.

3. Si Legislator habeat justam causam non servandi legem, ob quam licitè dispensare posset cum subdito, tunc non tenetur servare legem. Quia tunc cessat ratio obligationis, tunc enim officium Principis, & recta gubernatio legis observationem non exigunt, & difformitas rationabile fundamentum habet. Quare tunc propriè non dispensat secum; sed solùm interpretatur legem naturalem ipsum non obligare ad servandam legem suam, quando habet causam rationabilem, ob quam ipse subditum meritò liberaret ab ejus obligatione; cùm non sit ipse deterioris conditionis, quàm subditi. At peccat

cat, quoties ſine juſta causa legem ſuam non ſervat, quia violat legem naturalem, cujus obligationem tollere nequit.

4. Hìc agitur ſolùm de Legislatore habente poteſtatem ferendi leges abſolutam, & independenter à communitate. Nam Duces Rerum publicarum tenentur legibus, quas cum illis tulerunt, & Generales Ordinum obligantur legibus in Capitulo Generali latis: quia ſubditi ſunt communitati, à qua feruntur.

Q. 4. *An Clerici obligantur legibus civilibus?*

Reſpondet Bellarm. l. 1. de Cleric. c. 28. Clericos in conſcientia obligari legibus civilibus, quæ non repugnant ſacris canonibus, vel officio Clericali; qualis eſt Lex taxans pretium rerum, vel vetans nocturnam armorum geſtationem, aut aſportationem frumenti extra Provinciam, &c. Probat quia 1 Clerici ſunt etiam cives, & partes quædam, ſeu membra communitatis politicæ, & commodis ejus fruuntur. Unde æquitas, & recta ratio poſtulat, ut ſe cæteris omnibus membris conforment in iis, quæ æquè illis, ac Laicis conveniunt. Aliàs magna confuſio, & perturbatio in rep. oriretur, ſi Clerici illas leges non ſervarent. 2. Nicol 1.

Epist. 8. dicit Christum divisisse Pontificiam authoritatem ab Imperiali, *ut & Christiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro cursu temporalium tantummodò rerum imperialibus legibus uterentur.* 3. S. Chrysost. in illud Rom. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* Ait, Christi legem non tollere politicas leges, & ideò debere etiam Sacerdotes, & Monachos eis parere. Háncque esse communem sententiam, quoad vim directivam, seu obligationem in conscientia, de qua agitur, testatur Suarez.

Q. 5. *An peregrini tenentur legibus sui Territorii propriis?*

Nota 1. Peregrinus, advena, vagus inter se differunt. Peregrinus dicitur is, qui extra territorium, ubi domicilium habet, transit per aliquem locum, vel alicubi moratur animo redeundi. Advena, qui extra patriam suam domicilium fixit. Vagus, qui nullibi domicilium fixum habet.

Nota 2. Certum est præcepta personalia, quæ scilicet afficiunt immediatè personas, non territorium, semper illas obligare ubicumque fuerint: Nam illa semper personis cohærent. Hinc si Episcopus Sacerdoti usum sui Ordinis absolutè vetuisset, is

is in aliena Diœcesi celebrare non posset.

Nota 3. Si lex prohibeat actionem ubivis factam, quæ cedat specialiter in damnum communitatis, ut est venditio armorum, vel aliarum rerum hostibus; hæc ex communi sententia obligat subditum extra territorium versantem, qui puniri potest, si illam violet. Quia tunc delictum censetur intra territorium committi; damnum enim ei illatum censetur moraliter factum intra illud. Ex L 4. Cod *de commerc.*

Resp. I. Peregrini non tenentur servare leges sui territorii, quando extra illud versantur, ubi illæ non obligant, modò non absint in fraudem. *Ita communis.* Prob. 1. ex Cap. 2. *de Constit. in* 6. ubi dicitur statuto Episcopi, quo furantes excommunicantur, non ligari ejus subditos, qui extra Diœcesim furantur: *cùm extra territorium jus dicenti non pareatur impunè.* 2. Quia Leges, & consuetudines locales sunt solùm pro tali loco, seu territorio, eique sunt affixæ; & jurisdictio, ut respicit territorium, intra illud limitatur. Et verò potestas legislativa agere non potest extra sphæram activitatis suæ, quæ sphæra non extenditur extra proprium territorium.

Suppono, quòd tum ipse peregrinus, tum res, circa quam operatur, & ejus actio, sint extra territorium. Nam si res, circa quam agit, vel ejus actio, aut omissio sit intra territorium, licèt ejus persona sit extra, tunc

ex communi ipſe tenetur legibus territorii, & pœnis per illas ſtatutis. Quia tunc delictum meritò cenſetur committi intra territorium, non extra. Nam omiſſio rei præceptæ, vel commiſſio rei prohibitæ ibi cenſetur conſummari, ubi res præcepta, vel vetita fieri, vel omitti debuiſſet; & delinquens cenſetur ratione delicti ibi eſſe moraliter præſens. ex L. 2. *Cod. quæ res exportari*, &c. Hinc Beneficiarius abſens à territorio, in quo Beneficium habet, contrahit Cenſuras in non reſidentes latas ab Epiſcopo Beneficii, quia ibi delictum conſummatur. ex Cap. 2. *de cleric. non reſid.*

Reſp. II. Juxta multos peregrinus non tenetur ſervare præcepta etiam juris communis, v. g. Jejunium Vigiliæ, vel Feſtum S. Thomæ, ſi illa ex privilegio aut conſuetudine legitima non ſervetur in loco, ubi bona fide diverſatur. Quia Privilegium Locale, vel conſuetudo localis, ſpectat omnes, qui ſunt in loco. Hinc S. Auguſt. Epiſt. 118. docet in iis, quæ non ſunt contra fidem, & Legem divinam, poſſe quemque ſe conformare Eccleſiæ particulari, in qua moratur.

Reſp. III. Qui causâ ſubterfugiendi Legem etiam Localem, abit in locum ubi illa non viget, non ideò ab illius obligatione liberatur. Quia 1. (ùt ait Layman) Leges, quæ ad ſubditorum utilitatem præſertim ſpiritualem ordinantur, ùt ſunt Eccle-

ſia

ſiaſticæ, eam conditionem annexam habent, quam communis fidelium perſuaſio, & Episcoporum praxis oſtendit, ut ſubditis ſine juſta causa earum obligationem ſubterfugere non liceat; cùm id neceſſarium ſit ad bonum regimen, & efficaciam legum, & ad præcludendam januam multis abuſibus, præſertim in confinibus diverſarum Diœceſium. Imò ipſa Lex divina naturalis generatim præcipiens diligentem obſervationem Legum, & ordinis, id vetat.

2. *Fraus, & dolus alicui patrocinari non debent.* Cap. 15. & 16. *de reſcrip.* at fraudem committit in legem, qui ſolo animo eam ſubterfugiendi abſque alia juſta causa abit è proprio territorio: nam *fraus legi fit, ubi quod fieri noluit, fieri autem non vetuit* (expreſſè) *id fit.* L. 30. ff. de Legib. Neque dici poteſt, quòd abeundo utatur jure ſuo; nemo enim habet jus exeundi è proprio territorio ſolùm ad eludendas illius leges: ſicut nullus habet jus iter inſtituendi, vel laborandi causâ ſubterfugiendi legem jejunii: & qui hoc faceret cenſeretur in fraudem Legis agere, & ſecundùm communem ſententiam, teſte Layman, peccaret contra Legem.

3 Ex Reſponſo Cardinalium ab Urbano VIII. in Brevi ad Archi-Epiſcopum Colonienſem authoritate Apoſtolica confirmato, quod declarat de incolis loci, ubi viget Conc. Tridentinum. Diſcedentibus

bus in locum, ubi non fuit publicatum, solo animo Matrimonium claudestinum contrahendi, sine mutatione domicilii, *non esse legitimum Matrimonium inter sic contrahentes cum fraude.* Ergo tales adhuc tenentur Lege Tridentini irritante Matrimonium clandestinum, & discesserunt cum fraude. Ergo, &c.

Hinc peccant contra Legem, qui aliò discedunt, præcisè ut carnibus vescantur, vel operibus servilibus vacent, cùm hæc in sua Diœcesi vetita sunt.

Q. 6. *An qui è suo domicilio, ubi Lex obligat, abit in locum ubi non obligat, tenetur illam implere antequam exeat?*

Resp. Tenetur si prævideat illam impleri non posse in alio loco. *Est communis.* Quia 1. Hæc est praxis, & persuasio fidelium timoratorum. 2. Lex illa talem obligat, & tempus, quo adhuc versatur in suo domicilio, unicum est ei aptum ad illam observandam: quare perinde est, ac si eo solo tempore obligaretur. At quisque tenetur servare præceptum eo tempore quo obligaretur. 3. Ut ait Suarez, præceptum affirmativum debet impleri, quando potest, & prævidetur postea non implendum. Neque enim requirit, aut concedit certum temporis spatium, pro quo possit semper

ejus

ejus obſervatio differri; ſed obligat, ut quam primum poteſt, impleatur, ſi poſtea non poſſit impleri: alioqui non eſſet ſatis efficax, & ſæpè eludi poſſet. Et verò reſpectu talis non eſt aliud tempus ad implendum præceptum: ergo tunc tenetur illud implere, alioqùi nullo tempore teneretur.

Hinc qui abit die Feſto ad locum, ubi non eſt Feſtus, tenetur audire ſacrum priuſquam exeat, ſi poſſit abſque gravi incommodo, & nequeat alibi audire: ſicut ſi non exiret, teneretur audire primam Miſſam, ſi præviderет poſtea impeditum iri; quia præceptum obligat ſimpliciter illo die, & non poteſt impleri niſi audiendo Miſſam primam, nam hîc, & nunc, & reſpectu talis hominis illa eſt unica, & præſens hora eſt ultima ipſi apta ad implendum præceptum. Alioqui omiſſio meritò imputatur ad culpam.

Not. Si in loco domicilii tui ſit Lex jejunii, non potes ibi jentaculum ſumere manè, eoquòd ſcias te veſpere fore in loco, ubi illa non obligat. Quia obligaris jejunio, quandiu exiſtis in loco, ubi obligat. Nec ſpes diſpenſationis, nec diſpenſatio, quæ nondum eſt, nec privilegium loci, in quo non es, obligationem præcepti, quo hîc, & nunc ligaris, tollit.

Q. 7. *An peregrini tenentur Legibus specialibus loci, in quo versantur?*

Not. Certum est 1. Eos, qui accedunt ad aliquem locum animo ibi perpetuò manendi, teneri statim Legibus illius loci, cùm jam verè sint illius incolæ. Nam domicilium hoc ipso acquiritur, quo quis incipit in loco habitare animo ibi perpetuò manendi ex l. *Cives*, *Cod. de incolis.* 2. Statim teneri Legibus loci eos, qui in illum veniunt animo ibi manendi per majorem anni partem, ùt faciunt Scholastici, famuli, operarii, &c. Constat ex usu, & communi Doctorum sententia. Nam tales consequuntur ibi quasi domicilium sufficiens, ut statim quis fiat Parochianus idoneus ad ibi Sacramenta omnia præter Ordinem recipienda. 3. Peregrinos teneri servare Leges loci, per quem transeunt, quando aliàs esset periculum scandali, cùm hoc vetet Lex naturalis: vel quando illæ Leges sunt Juris communis, quamvis ex consuetudine, vel Privilegio non serventur in loco domicilii sui, ùt docent communiter Theologi; quia Legislatori Juris communis subditi sunt, nec habent causam excusantem, cùm consuetudo, vel Privilegium extra territorium vim non habeat. 4. Peregrinos teneri servare in contractibus Leges, ac consuetudines loci, in quo contrahunt, nam quisque sortitur forum in

loco

loco contractûs Cap. ult. *De foro Compet.*

Resp. Peregrini, & à fortiori Vagi, tenentur servare Leges, & consuetudines etiam speciales loci, in quo morantur etiam ad breve tempus, & secluso scandalo. *Ita Covarr. Suarez. Lessius & alii communiùs.* Prob. 1. ex S. August. l. 3. Confess. c. 8. ibi. *Quæ contra mores hominum sunt flagitia, pro morum diversitate vitanda sunt; ut pactum inter se civitatis, aut gentis consuetudine, vel Lege firmatum, nulla civis, aut peregrini libidine violetur. Turpis enim omnis pars est suo universo non congruens.* Item ex Epist. ad Januar. 2. Quia pax, ordo, recta gubernatio, bonum commune territorii postulant, ut Leges Locales serventur ab omnibus, qui sunt in illo, quandiu in eo morantur: ac proinde, Legislator habet potestatem obligandi etiam peregrinos ad illas Leges servandas: nam Superior habet omnem potestatem necessariam ad bonum commune, & rectum ordinem tuendum in suo territorio. 3. Lex generatim fertur pro tali territorio: ergo obligat omnes ibi morantes etiam peregrinos, qui ratione suæ præsentiæ in illo loco, licèt brevis, subjiciuntur regimini, & jurisdictioni territorii, cùm juxta omnes teneantur quibusdam Legibus v. g. ne quis noctu arma ferat, ne triticum efferat, ne peregrinus ultra triduum commoretur, &c. Ergo pe-

regrini tenentur titulo ſubjectionis ſervare Leges alieni territorii, ſúntque verè ſubditi Principis illius loci, ratione ſuæ præſentiæ in illo, non quidem permanenter, & habitu, ſed ſolùm tranſeunter, & actu: quippe ad tranſeuntem, & brevem ſubjectionem ſufficit brevis præſentia, ſicut ad tranſeuntem exemptionem à jurisdictione, & Legibus ſui territorii ſufficit brevis abſentia. 4. Peregrini, eo ipſo, quòd exeant è proprio territorio, ſolvuntur Legibus illius: ergo eo ipſo quòd ingrediantur territorium alienum, ſubjacent Legibus illius; præſertim cùm gaudeant ejus privilegiis, nam qui ſentit commodum, & onus ſentire debet ex *Reg. Jur. 55. in 6.*

Not. Peregrinus tenetur ſolùm iis Legibus loci, quarum obſervatio non requirit tempus longius, quàm illud, quo ipſe ibi moratur. Nam quoad alias non cenſetur eſſe in loco moraliter; nec ad eas implendas tenetur diutiùs morari, quàm ſtatuerat; quia non obligatur ad ibi permanendum, ſed ſolùm ſuppoſitâ præſentiâ ad implendam Legem, quæ tunc impleri poteſt. Hinc tenetur ſervare omnia præcepta Localia negativa, v. g. abſtinere ab eſu carnium, nam hæc non requirunt moram. Sed qui tranſit per locum, ubi eſt dies Feſtus, in alium, ubi non eſt, non tenetur ceſſare ab itinere ad audiendum ſacrum, nec ſecluſo ſcandalo illud audire, ſi

ibi

ibi moretur solùm ad sumendum cibum: quia mora non est proportionata impletioni præcepti. Econtra tenetur audire sacrum, si sufficienti tempore moretur, vel si Festum servetur in loco, ubi pernoctavit, aut in toto illo territorio, per quod usque ad meridiem acturus est iter.

CAPUT V.

De Interpretatione, & Epiichia.

Q. 1. *Quid, & quotuplex est interpretatio Legis?*

Resp. Interpretatio Legis est explicatio sensûs Legis. Triplex est; authentica, Usualis, & Doctrinalis. Interpretatio authentica, seu cum authoritate prolata est ea, quæ fit per ipsum Legislatorem, vel ejus Superiorem, vel successorem, vel per Ministros ab ipso constitutos: habétque vim Legis, cùm procedat à Superiore habente potestatem Legem condendi, & explicandi in sensu, in quo vult illam servari. Usualis est, quæ petitur ex communi usu, nam *consuetudo est optima Legum interpres.* Cap. 8. *de consuet.* Doctrinalis est ea, quæ fit per homines doctos, ac peritos. Quamvis hæc non habeat vim legis, cùm non procedat à potestate jurisdictionis,

ſed à judicio peritorum ; tamen imprudenrer, & contra rectam rationem rejiceretur, ſi in eam Doctores omnes conſentiant. Si verò Doctores inter ſe diſſentiant de ſenſu, & obligatione Legis, tunc tenemur ſequi opinionem tutiorem, & probabiliorem : licebit tamen ſequi minùs tutam, ſi ſit certò, & notabiliter probabilior tutiore, juxta dicta de opinione probabili.

Interpretatio iterum duplex eſt. Una ſimplex, qua explicatur ambiguitas verborum Legis; & altera per æquitatem, qua interpretamur caſum aliquem particularem non comprehendi in Lege, quamvis verba Legis clara ſint, & generalia. Hæc dicitur Epiichia.

Q. 2. *Quænam ſunt regulæ aptæ ad rectè faciendam interpretationem Doctrinalem?*

Reſp. Hæ à Doctoribus traduntur. 1. Accipienda ſunt verba Legis ſecundùm eorum proprietatem, & uſitatam acceptionem, niſi ſic accepta injuſtitiam, vel abſurditatem continerent , aut Legem inutilem redderent. Quia Legislator debet Legem clarè, ideóque verbis ſecundùm eorum proprietatem, & communem ſignificationem intellectis exprimere: Alioquin nihil firmum ſtabiliret, & errandi occaſionem

nem daret. In dubio autem usus, & acceptio commmunis verborum præferri debet eorum proprietati.

2. Correctio Legum vitanda, quoad fieri potest ex Cap. 29. *de elect.* in 6. Nam ordinariè Legum mutatio noxia, aut incommoda est communitati.

3. Si Legis verba sint æquivoca, vel ambigua, eorum significatio spectanda est ex antecedentibus, & consequentibus, ex materia & circumstantiis Legis, atque etiam ex aliis Legibus, in quibus eadem verba, vel similia in tali, & tali sensu accipiuntur, sed præsertim ex fine Legis, ex Cap. 6. *de verb. signif.* ibi: *Intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi; quia non sermoni res, sed rei est sermo subjectus* Et ex Sancto Thom. in 3. Dist. 37. a. 4. *Sicut Lex lata est mensura subditorum in suis actibus, ita hoc, ad quod respicit Legislator, quod est Legis intentio, & finis, est mensura Legis positiva.*

4. Lex pœnalis, & omnis alia onerosa strictè interpretanda est, ex Reg. Jur. 49. in 6. *In pœnis benigniter est interpretatio facienda.* In favorabilibus verò lata est facienda, ex Reg. 15. Jur. in 6. *Odia restringi, & favores convenit ampliari.* Hinc pœnæ non extenduntur ad casum in Lege non expressum. Nec in Legibus pœnalibus valet argumentum à pari, imò nec à minori ad majus: nam Legislator

potest velle punire minus crimen, non majus, eò quòd illud sæpiùs patretur, vel sit periculosius bono communi.

5. Lex generaliter, vel indefinitè loquens, omnia significata propria comprehendit. Nam verba generalia generaliter accipienda sunt, *ubi jus non distinguit, nec nos distinguere debemus.* 1. Argum. l. 8. ff. *de publician.*

6. Lex intelligenda est, & servanda secundùm receptam consuetudinem. *Optima enim est Legum interpres consuetudo.* l. 37. ff. *de Legibus.* & Cap. 8 *de consuet.*

7. Aliquando Legislator loquitur de singulari casu, vel personâ, non quòd velit Legem ad hunc casum, vel personam restringere, sed iis utitur exempli gratiâ: nam exemplum non limitat dispositionem, sed declarat. Quare valet hæc regula: cùm Lex frequentioris usûs causâ aliquid decernit, casum minùs frequentem non excludit, sed comprehendit.

8. Lex positiva non semper ob paritatem rationis extendi debet ad casus sub lata verborum forma non comprehensos. Quia non ratio Legis, sed voluntas Legislatoris significata subditis est Lex, & obligat. Hic autem potuit velle ad unum obligare, & non ad aliud, unum crimen punire non aliud, quamvis esset eadem ratio pro utroque. Legis enim positivæ dispositio omninò pendet à libera volun-

tate

tate Legislatoris, qui non obligat, nisi ad id, ad quod sufficienter declarat se velle obligare.

Dixi, *non semper*. Nam Lex extenditur ob identitatem rationis in his casibus. 1. Si aliqua iniquitas, vel absurditas sequeretur ex eo, quòd Lex non extendatur ad alios casus non expressos. 2. In correlativis, nam dispositum in uno correlativo censetur esse dispositum in alio *Rom. ex l. ult. Cod. de indicta viduit*. Sic Lex statuens de uxore censetur idem statuere de marito, quando est par ratio pro utroque, ùt cùm agitur de debito conjugali. 3. In æquiparatis, & connexis. 4. Cùm Lex exprimit rationem, ob quam fertur, secundùm multos extenditur ad casus, in quibus clarè occurrit eadem ratio Legis: quia ubi ratio exprimitur, censetur eadem esse dispositio pro casibus, ubi clarè repetitur; neque tunc est interpretatio extensiva, sed declaratio comprehensiva. 5. In judiciis ex l. 12. ff. *de legib.* Nam prudentia, & recta ratio dictat, ut cùm pro aliquo casu decidendo non est certa Lex, decisio illius petatur à similis casûs decisione.

Not. Particulæ *aut*, *vel* aliquando accipiuntur copulativè ex l. *Sæpè* ff. *de verbor. signif.* ùt cùm inter illas ponuntur ea, quæ non separantur. Particulæ *seu*, *sive* plerum-

rumque ſumuntur copulativè, aliquando tamen disjunctivè.

Q. 3. *Quandonam licet uti Epiichia?*

Not. Epiichia eſt benigna, & rationabilis interpretatio, caſum aliquem particularem, ob ſuas circumſtantias, non comprehendi Lege, quamvis per verba generalia latâ; ideóque Legem non obligare in tali caſu. Hinc ſola Lex poſitiva admittit Epiichiam, non naturalis: quia ſola Lex poſitiva ſtatuit per verba generalia, quæ reſtringenda ſunt ex æquitate in certis caſibus. At Lex naturalis excipit omnes caſus excipiendos: eſt enim Ordinatio divina per dictamen rationis intimata de omnibus, & ſingulis, quæ ex naturâ rei agenda, vel omittenda ſunt, ad honeſtè, ac rectè vivendum.

Reſp. I. Aliquando neceſſe eſt uti Epiichiâ; quoties nempe ſecundùm verba generalia legis agendo, fieret aliquid contra rectam rationem, vel bonum commune. Nam Lex nunquam obligat ad aliquid irrationabile, vel noxium bono communi: ut ſi v. g. Lex generatim ferretur, ne aperirentur noctu portæ civitatis; eſſet contra rectam rationem, & intentionem Legislatoris eas non aperire in eventu, quo copiæ auxiliares admittendæ eſſent in urbem, alioqui interficiendæ ab hoſtibus illam obſidentibus.

Reſp.

Resp. II. Uti licet Epiichiâ, quando evidens est, non posse servari Legem sine gravi damno, cum quo constet Legem non obligare, saltem si adiri nequit Superior. Nam tunc certò, & prudenter judicamus Legem non obligare in tali casu.

Resp III. In dubio, num aliquis casus comprehendatur in Lege, debet consuli Superior, ex Cap. 31. *de sent. excom.* & l. *ult. Cod. de Legibus.* Si non possit consuli, non licet uti Epiichiâ, sed servanda est Lex. *Ita S. Thom.* 2. 2. q. 120. a. 1. ad. 3. *Azor, & alii.* Quia in dubiis tutior pars semper eligi debet. Nec tunc absque determinatione Superioris formari potest judicium prudens, & moraliter certum Legem non obligare.

CAPUT VI.

De Dispensatione.

NOt. Dispensatio est relaxatio Legis, seu exemptio à Legis obligatione in aliquo casu particulari, ubi Lex cæteroquin obligaret. Hinc differt 1. ab interpretatione, quâ non relaxatur obligatio, sed solùm declaratur Legem non obligare in certis casibus. 2. à privilegio, quod est facultas permanens concessa per modum Legis, & sæpè non est contra, sed præter

Legem. 3. à Licentia, seu permissione, qua non relaxatur obligatio Legis, sed solùm apponitur conditio sub qua Lex non obligat.

Q. 1. *Quinam habent potestatem Dispensandi?*

Not. Potestas Dispensandi est potestas jurisdictionis, & duplex est, nempe ordinaria, & delegata. Ordinaria est ea, quæ alicui competit ratione officii, seu ex vi sui muneris. Delegata est ea, quæ habetur ex concessione illius, qui habet ordinariam. Hæc conceditur, vel ab homine, vel à jure. Si jure datur, transit in ordinariam, vel ei æquiparatur. Si datur ab homine per privilegium, non exspirat morte concedentis. Si verò datur per simplicem commissionem, cessat mortuo, vel amoto delegante, si res est integra.

Resp. I. Ex communi sententia Theologorum, Nullus homo habet potestatem dispensandi in Legibus divinis, etiam merè positivis. Quia nemo habet potestatem relaxandi obligatioem à Deo impositam, nisi specialem ad hoc potestatem à Deo acceperit. Nam inferior non potest propria authoritate relaxare obligationem impositam à Superiore: authoritas enim inferior non potest Superiori prævalere, nec derogare. At nemo accepit à Deo po-

potestatem relaxandi obligationem Legum divinarum: nam talis potestas neque ex traditione probari potest; & aliunde non expedit bono Ecclesiæ, quæ non posset suam unitatem, uniformitatem, & constantiam in fide, & in cultu divino servare, nisi Leges divinæ essent prorsus hominibus indispensabiles. Præterea Leges merè positivæ à Christo latæ ad fidem, & Sacramenta, ac Sacrificium Eucharistiæ, quæ sunt Religionis nostræ fundamenta, pertinent: ideóque sunt fundamentales, ac proinde debent esse immutabiles respectu omnium: alioqui si mutarentur, mutaretur religio substantialiter. Unde Trident. sess. 21. c. 2. clarè indicat Ecclesiam non posse mutare substantiam Sacramentorum. Itaque circa Leges divinas etiam merè positivas Deus solùm concessit Ecclesiæ potestatem illas interpretandi, & declarandi casus, ad quos Lex divina non extenditur.

Resp. II. Potestatem Ordinariam dispensandi in Lege humana habet 1. Is qui eam tulit, nam ejusdem potestatis est ferre Legem, & in ea dispensare. 2. Successor Legislatoris cum pari potestate. Nam si Legislator habet, ergo & is, qui habet æqualem imò eandem potestatem. 3. Qui habet potestatem Legislatori superiorem circa eosdem subditos. Nam si inferior habet potestatem ordinariam dispensandi, à

fortiori habet ejus Superior, qui etiam potest Legem inferioris abrogare.

Hinc Papa habet potestatem ordinariam dispensandi in omnibus Legibus Ecclesiasticis, etiam ab Apostolis latis: quia parem habet jurisdictionem cum Petro Apostolorum Principe, cujus est Successor.

Resp III. Inferior non habet potestatem dispensandi in Lege Superioris, nisi ex ejus concessione. Quia 1. Ex Clement. 2. *de Elect. Lex Superioris per inferiorem tolli non potest.* 2. Inferior non potest tollere obligationem impositam à Superiore sine ejus consensu. Nam inferior non potest derogare, nec prævalere auctoritati Superioris: alioqui inferior esset ipso Superiore superior.

Potest tamen inferior habere potestatem dispensandi delegatam. Quia Superior potestatem dispensandi exercere potest per alium, & sic eam alteri concedere: nam *potest quis per alium, quod potest facere per se ipsum. Reg. Jur. 68. in 6.*

Hinc 1. Episcopi, & omnes alii Prælati Papâ inferiores non habent potestatem ordinariam dispensandi in Jure communi, & Legibus Papæ. ex Cap. 15. *de tempor ordin.* ubi damnatur Episcopus, quòd uno die plures ordines, licèt de mandato Metropolitani, contulisset, eò quòd dispensatio in hoc non fuerit à Canone concessa.

Ha-

Habent tamen delegatam in certis casibus: nam dispensare possunt in Lege communi ex concessione Concilii, vel Papæ expressà, vel tacitâ, aut legitimè præsumptâ. Unde potest non solùm quando in Lege expressè dicitur, Episcipos posse dispensare in ea, ùt patet; sed etiam quando est consuetudo dispensandi ex Cap. 13. *de foro compet.* Vel quando necessitas despensandi in aliquâ Lege sæpè occurrit, ut in Festis, & jejuniis; vel quando dubium est, an res egeat dispensatione; vel quando occurrit gravis, ac urgens necessitas dispensandi, nec potest recurri ad Papam, aut periculum est in mora, ob scandalum, aut gravissimum detrimentum imminens. Nam in his casibus ex communi censetur potestas dispensandi Episcopo concessa, cùm hoc postulet bonum commune, sítque necessarium ad ordinarium, & rectum regimen animarum.

2. Episcopus, vel Archi-Episcopus non habet potestatem dispensandi in Legibus Concilii Provincialis, aut Nationalis, nisi ex concessione ejusdem Concilii, vel Papæ. Quia sunt Leges conditæ authoritate superiori: nam Concilium Provinciale est unum Corpus Mysticum habens propriam, & distinctam jurisdictionem majorem jurisdictione singulorum Episcoporum, qui proindè subjiciuntur ejus Legibus. Aliud est de Legibus latis ab Episco-

po

po in Synodo Diœcesanâ, vel de consensu Capituli. Nam Episcopus habet potestatem ordinariam in iis dispensandi, quia sive in Synodo, sive in Capitulo, tota potestas condendi Leges penes Episcopum est; neque ex Episcopo, & Parochis aut Canonicis fit Corpus Mysticum, quod jurisdictionem habeat majorem jurisdictione Episcopali.

3. Archi-Episcopus non habet potestatem ordinariam dispensandi in Legibus Episcoporum suæ Provinciæ. Quia non est Superior Episcopi, neque ejus Diœcesanorum, nisi cùm actu visitat Diœcesim, aut in casu appellationis.

Nota. Prælati, qui habent potestatem dispensandi quoad Leges, vota, & juramenta possunt etiam secum dispensare saltem indirectè, committendo scilicet alteri potestatem dispensandi secum. Quia Prælati non sunt deterioris conditionis, quàm subditi, qui in promptu habent, à quo possint dispensationem accipere. Imò id possunt etiam directè, & immediatè per se: quia hoc nullo jure prohibetur. Nec repugnat, quòd quis in se exerceat jurisdictionem omninò voluntariam, quæ non sit condemnativa, nec absolutiva; nam ad hoc per se non requiritur distinctio personarum.

Q. 2. *An peccat, qui dispensat etiam in propria Lege sine justa causa?*

Resp. Aff. Ita *communit.* Quia 1. irrationabiliter ab onere liberat eum, qui non est eximendus: quod est peccatum acceptionis personarum, & contra justitiam destributivam. 2. Superior ex officio tenetur procurare bonum commune per Legum observationem, & fideliter, ac prudenter uti sua potestate, in ædificationem, non in destructionem: quod non facit dispensans sine justa causa, sed potiùs dissipat crudeliter, ut ait S. Bernard. l 3. de consid. 3. Unicuique aperit aditum ad transgrediendas Leges, ùt ait Trident. sess. 20. c. 18. Enimverò subditi facilè putant idem sibi licere, quod aliis, qui nullam specialem causam habent, & quorum exemplo ad violationem legum incitantur. Hinc sine causâ dispensans peccat mortaliter, si materia gravis est. Ita *Covar. Suarez, Sanchez Valent. & alii.* Nam peccat in re gravi contra officium proprium, contra bonum commune, item contra charitatem præbendo multis occasionem peccandi. Peccat verò venialiter, per se loquendo, si materia levis est, nempe si obligatio Legis sit tantùm sub veniali.

Hinc peccat etiam subditus, qui dispensationem petit sine justâ causâ: nam induc-

cit

cit Superiorem ad peccandum; imò qui ultrò oblatam acceptat, quia cooperatur peccato Superioris.

Not. 1. Non requiritur talis causa dispensandi, propter quam Superior teneatur dispensare: sed ea sufficit, quæ apta sit ad movendum rationabiliter Superiorem, ut benegniùs agat cum inferiore, illum liberando ab obligatione Legis, quæ alioqui non desineret; & tunc dispensatio data vocatur gratia.

2. Si causa talis sit, ut Superior saltem ex charitate teneatur dispensare, non idcirco subditus liber est ab obligatione, si negetur dispensatio. Quia per hanc causam solam sine authoritate Superioris non tollitur obligatio legis.

3. Ex Jure Canonico triplex est generatim causa justa dispensandi, scilicet pietas, necessitas, utilitas communis, vel etiam privata petentis, quæ redundet in bonum commune: nam dispensatio debet semper saltem mediatè, & ultimatè cedere in bonum commune; alioquin est illicita, & infidelis, ùt docet Suarez post S. Thom. Sufficit tamen, quòd detur propter bonum rationabile personæ privatæ, quod in aliorum damnum non cedat: hoc ipso enim redundat in bonum commune, postulans ut Superior singulorum etiam bonum procuret, quantùm fieri potest absque jactura boni communis. Quare S. Thomas docet, di-

dispensationem rectè dari, quando Lex, quæ communitati expedit, huic personæ non expedit propter periculum mali, vel impedimentum majoris boni.

Q. 3. *An dispensatio sine justa causa scienter data, valida est?*

Resp. I. *Ex communi* Theologorum sententia est valida, quamvis illicita, si detur à Legislatore, vel ab ejus successore, aut Superiore. Quia obligatio Legis positivæ, sicut ipsa Lex, ut sit, & ut perseveret, pendet à libera voluntate Legislatoris, & à libera applicatione juris, quod habet ad obligandum: ergo etiam pendet à libera voluntate succedentis cum æquali potestate, & à fortiori Superioris. Ergo si Legislator, vel ejus successor, aut Superior non vult subditum Lege obligari, revera non obligatur. Et verò Legislator potest sine justa causa tollere obligationem Legis respectu omnium, ipsam Legem abrogando: ergo à fortiori potest illam tollere respectu aliquorum in certis casibus, dispensando cum illis, licèt remaneat respectu aliorum.

Equidem Legislator non potest ferre Legem sine justa causa, quia non potest sine justa causa obligare subditos. At potest, etiam sine justa causa, non obligare; nam ad hoc sufficit, quòd obligare nolit.

Ergo

Ergo cùm Legislator possit sine justa causa nolle obligare, potest etiam sine justa causa non obligare.

Resp. II. Invalida est dispensatio sine justa causa data ab inferiore, & delegato. *Ita omnes teste Suarez.* Quia inferior, & delegatus non habet potestatem dispensandi sine justa causa: nam Superior non censetur talem potestatem ei concedere, cùm id non possit licitè; non enim censetur velle peccare. Non minùs autem peccaret Superior, si inferiori concederet potestatem dispensandi sine justa causa, quàm si ipse sine ea dispensaret. Porro hoc est discrimen inter Superiorem, & delegatum, quòd Superior habeat ex vi muneris sui potestatem dispensandi, & Lex pendeat ab ejus voluntate: at delegatus non habet potestatem nisi eam, quam Superior ei concedit.

Hinc Episcopus justa causa deficiente invalidè dispensat in Lege jejunii, abstinentiæ, &c. *Covar. Nav. Sylvest, & alii.*

Q. 4. *An licet uti dispensatione Validè sine justa causa obtentâ?*

Resp. Non licet, sed subditus eâ utens peccat, eâdem specie peccati, cujus est violatio illius Legis. Quia quamvis non ampliùs obligetur ex vi Legis humanæ ad actionem, vel omissionem per illam præscrip-

ſcriptam, cùm talis obligatio ſublata ſit per diſpenſationem; obligatur tamen ad illam ex vi Legis naturalis præcipientis uniformitatem membrorum in ſervanda lege propter bonum commune, & vetantis, ne quis ab onere communi ſe ſubſtrahat ſine juſta cauſa, & ne pars abſque ratione diſcrepet à ſuo toto: nam (ùt ait S. Auguſt. l. 3. Confeſſ. c. 8.) *Turpis omnis pars eſt ſuo univerſo non congruens*, ſcilicet ſine rationabili cauſa, qualis non eſt diſpenſatio injuſta, & repugnans bono communi. Enim verò Legislator ipſe peccat, ſi ſine rationabili cauſa legem ſuam non ſervet: ergo etiam & ipſe ſubditus. Ob eandem rationem ceſſante cauſa diſpenſationis ceſſat uſus ejus eſſe licitus.

Qui tamen tali diſpenſatione utitur, non incurrit cenſuras, & pœnas lege humana impoſitas; quia per diſpenſationem validam tollitur obligatio orta à lege humana: quare ſolùm peccat contra legem naturalem præcipientem idem, ad quod alii tenentur. Cujus quidem peccati gravitas, & ſpecies petenda videtur à gravitate materiæ, & ſpecie actûs per legem humanam præſcripti, in quo Lex naturalis præcipit conformitatem. Nam legis naturalis obligatio accommodatur materiæ gravitati, & eam præſcribit ex eodem motivo, quo Lex humana. Unde videtur peccare mortaliter contra temperantiam, qui

non ſervat legem jejunii ex diſpenſatione ſine juſta cauſa obtenta. Alii tamen cenſent talem tantùm obligari ex juſtitia legali, aut diſtributiva, & legem naturalem tunc non tam ſeverè obligare.

Not. Quamvis inferior dubitet, utrùm ratio petendi diſpenſationem ſit ſufficiens, non tamen peccat illam ſincerè proponendo Superiori, aut utendo diſpenſatione, ſi detur; modò dubium deponat conformando judicium ſuum judicio Superioris, qui prudenter judicâſſe, cauſam diſpenſandi ſufficientem fuiſſe, præſumendus eſt, niſi oppoſitum conſtet, aut ſit multò probabilius.

Q. 5. *Quandonam Diſpenſatio invalida eſt ex parte petitionis?*

Reſp. Nulla eſt diſpenſatio, ſi ſit ſubreptitia, vel obreptitia. Quia tum Superior non intendit diſpenſare; nec diſpenſat niſi ſub hac tacita conditione: *ſi res ita ſit, & nihil occultetur*, propter quod diſpenſaturus non eſſet, aut ſaltem niſi cum certò onere, vel limitatione, ex cap. 7. *de fide inſtrum.* nec voluntarium eſt, ſi ignoretur, quod agitur.

Diſpenſatio autem ſubreptitia eſt ea, quæ obtinetur per reticentiam veritatis exprimendæ, ſeu eorum, quæ exponi debent in petitione, juxta jus, & ſtylum. Obreptitia eſt,

est, quæ obtinetur per expressionem falsitatis, qua cognita non fuisset data dispensatio. Hæc vocatur etiam aliquando subreptitia, & utraque sæpè in jure confunditur, eò quòd utraque nullas vires habeat.

Itaque invalida est dispensatio 1. Si reticeatur, licèt inculpatè, aliquid ad rem petitam spectans, vel aliquid eorum, quæ secundùm jura. & stylum exprimi debent, ex cap. 2. *de filiis Presbyt. in 6.* quia Superior non intendit dare dispensationem, nisi adsint conditiones, quæ ad ipsam intrinsecè spectant, & quæ jus, stylus, consuetudo, & leges, seu Regulæ Cancellariæ exigunt, ut cognoscatur, qualis sit gratia, quæ postulatur, & sine horum omnium cognitione Superior non vult dare gratiam, qualis petitur, cùm eam ùt talem ignoret. 2. Nulla est, si obtineatur ex causa finali falsa, cap. 20. *de rescript.* quia Superior non vult dispensare sine justa, & vera causa, nec potest censeri velle peccare. Idem dic, si duæ causæ allatæ sint, una vera, & altera falsa, & vera per se non sufficiat ad dispensationem æquam, & rationabilem: sicut si sola causa impulsiva sit falsa, *ex eod. Cap.* Causa autem finalis est ea, quæ immediatè pertinet ad rem petitam, & ob quam conceditur gratia, ita ut ea non existente, aut nullo modo, aut non nisi cum quibusdam conditionibus, & limitationibus concessa

fuisset. Causa verò impulsiva dicitur ea, propter quam dispensans faciliùs dispensat, ita tamen, ut sine illa secundùm rectam rationem, & causæ meritum dispensaturus esset eodem modo.

Q. 6. *An valet Dispensatio, si post petitionem causa cesset?*

Resp. I. Nulla est dispensatio, si ejus causa finalis non subsistat tempore, quo conceditur â Papa, vel Pœnitentiario, cap. 9. *de rescript. in 6.* quia non volunt concedere dispensationem, nisi ob causam, quæ tunc subsistat; alioqui essent iniqui dissipatores, & sine causa dispensarent. Idem est, si causa non perstet eo tempore, quo Commissarius, nempe Episcopus, vel Confessarius dispensat: quia cessante causa finali mandati cessat mandatum, si res integra sit, ex cap. 30 *de præbend. in 6.* At hîc antequam Commissarius dispenset, res est adhuc integra. Præterea Commissarius non potest dispensare, nisi sub hac conditione apponi solita, aut saltem subintellecta, *si preces veritate nitantur*, quæ exigit, ut causa finalis verè perstet tempore, quo datur dispensatio, & quo examinata precum veritate executioni mandatur à Commissario: alioquin delegaretur potestas dispensandi sine causa existente, quod illicitum est. Hinc si, ob causam legitimandæ pro-

lis

lis ex consanguinea susceptæ petatur dispensatio in impedimento, sed ante obtentam, vel à Commissario datam dispensationem proles moriatur, non valet, nec potest executioni mandari.

Resp. II. Si post dispensationem obtentam, examinatam, & datam à Commissario cesset causa finalis ante illius usum, v. g. proles moriatur ante contractum Matrimonium; Sanchez cum multis docet generatim tunc cessare dispensationem. Quia Superior non vult eam valere in casu, quo cessat ejus causa legitima: alioqui peccaret, essétque iniquus dispensator, concedendo facultatem agendi contra Legem non subsistente justa causa. Unde in omni dispensatione subintelligitur hæc conditio, *modo causa permaneat tempore executionis.* Idque videtur certum, dum dispensatio non est super impedimento, sed super observantia alicujus præcepti v. g. Officii, jejunii, &c. Tunc enim, si ante illius usum causa cesset, manet obligatio servandi præceptum: quia non est mens Superioris ab ea liberare, sine causa subsistente tempore, quo urget ipsa obligatio; cùm hoc non possit licitè velle: tum quia Lege naturali, à qua nemo potest dispensari, pars tenetur se toti conformare, cessante causa exemptionis.

Item si initio usûs subsistebat causa, sed postea cesset, & dispensatio habeat effe-

ctum successivum, sitque virtualiter multiplex; tum hæc quoque cessat cessante ejus causa. Sic si quis propter infirmitatem, quæ perpetua fore videbatur, à lege jejunii dispensationem sine limitatione obtinuisset; si postea convalescat, rursus tenetur jejunare. Quia cùm obligatio jejunii sit successiva, & multiplex, sive cùm tot sint obligationes jejunandi, quot sunt dies Quadragesimæ, non possunt tolli, nisi per totidem dispensationes, nam pro singulis diebus opus est dispensatione virtualiter nova: ac proinde requiritur justa causa, quæ singulis illis diebus subsistat. Nec debet præsumi esse mens fidelis dispensatoris velle liberare ab aliqua obligatione, sine justa causa subsistente tempore obligationis, cùm id licitè non possit.

Si verò dispensatio sit super impedimento Matrimonii, vel Irregularitate, seu inhabilitate, & jam executioni mandata fuerit, non cessat dispensatio cessante causa: ùt siquis ob parentum inopiam dispensationem ad Ordines obtinuit, sed post susceptos Ordines cessat paupertas, non ideò cessat dispensatio super irregularitate, sed talis licitè exercet ordines: quia non redit impedimentum semel absolutè sublatum per dispensationem. Et quia *factum legitimè retractari non debet, licèt casus postea eveniat, à quo non potuit inchoari.* Reg. 73. Jur. in 6.

CA-

CAPUT VI.

De Abrogatione, & Cessatione Legis.

NOt. Legis abrogatio, derogatio, & cessatio inter se differunt. Nam Abrogatio est totius legis abolitio: Derogatio est Legis adhuc vigentis imminutio secundùm aliquam sui partem, seu abolitio partis legis: *Derogatur Legi, cùm pars detrahitur: abrogatur Legi, cùm prorsus tollitur.* l. 102. ff. *de verbor. signif.* Cessatio verò est simplex, & Pura desitio Legis per seipsam.

Q. 1. *An Lex potest validè, & licitè abrogari?*

Resp. I. Princeps potest validè, etiam sine justa causa abrogare Legem à se, vel à suo prædecessore, aut inferiore latam. Probatur 1. Pars, quia Lex positiva, ut sit, & ut conservetur, pendet à libera voluntate Legislatoris: nam Lex est actus, & applicatio potestatis præcipiendi, & obligandi subditos. Hæc autem applicatio est actus liber voluntatis Legislatoris. 2. Quia succedit Legislatori cum pari potestate, potest id totum, quod Legislator poterat. 3. Quia jus & voluntas Superioris prævalet juri, & voluntati inferioris.

Resp. II. Inferiores non possunt abrogare Leges Superiorum sine eorum concessione, ex *Clement. 2. de Elect.* quia potestas, & voluntas inferioris non potest prævalere potestati, & voluntati Superioris: alioqui inferior esset ipso Superiore superior.

Resp. III. Legem sine justa causa abrogans, peccat. Nam hoc bono communi nocet, & parit contemptum legum, ac inconstantiam regiminis. Non peccant tamen subditi non servando legem sic abrogatam, quia ejus obligatio sublata est respectu omnium, cùm validè sit abrogata.

Not. Lex abrogatur tripliciter 1. Per simplicem revocationem. 2. Per desuetudinem, vel contrariam consuetudinem expressè, aut tacitè à Superiore approbatam, vel legitimè præscriptam. 3. Per aliam Legem, qua vel declaretur revocatio prioris; vel contrarium priori Legi statuatur: nam si Lex posterior stare nequeat cum priori, illam revocat, cùm ei opponatur. Leges tamen speciales per posteriores generales non abrogantur, sine expressa mentione; vel clausula saltem generali expressè derogatoria. Quia, ùt docent communiter Canonistæ, Princeps censetur ignorare Legem specialem, cujus expressam mentionem non facit, vel cui non derogat expressè. Unde cùm vo-

voluntas non feratur in incognitum, non censetur velle illi derogare per legem generalem carentem clausulâ derogatoriâ legis specialis, ex Cap. 1. *de constit. in 6.*

Q. 2. *Quandonam Lex cessat per se ipsam?*

Resp. Ex communi cessat 1. Quando elapsum est tempus, ad quod lata est. 2. Quando, propter mutationem materiæ, vel circumstantiarum facta est injusta, aut inutilis bono communi, nam Lex omnis est essentialiter honesta, & utilis communitati. 3. Quando cessat respectu communitatis tota, & adæquata ratio, seu causa finalis, propter quam lata est. Nam Lex non obligat, nisi quamdiu Legislator vult, ut obliget; imò Lex saltem ex parte est ipsa Legislatoris jus suum ad obligandum subditos applicantis voluntas moraliter perseverans: unde Lex non perseverat, nisi eadem voluntate moraliter perseverante. At voluntas obligandi non perseverat moraliter cessante tota, & adæquata causa, propter quam Lex lata est: nam cessat volitio cessante motivo volendi, seu causa finali, propter quam volumus, actus enim volendi nec esse, nec perseverare potest sublato ejus objecto formali, nempe motivo. Si tamen ratio, seu causa Legis cesset solùm respectu aliquorum privato-

rum, Lex non cessat, sed semper obligat etiam illos privatos. *Ita Suarez, Azor, Layman, &c. Alii commun.* Quia Legislator vult, ut omnes lege teneantur, quamdiu illa Lex utilis est bono communi, & honestè servari potest. Nam Legis observatio in tali casu confert ad illius vigorem, ac robur, & ad bonum commune exigens membrorum conformitatem: & alioquin daretur subditis occasio sæpè eludendi Leges, nam sibi quisque facilè fingeret finem Legis respectu sui cessare. Quare bonum commune exigit, ut tunc Lex obliget.

CAPUT VIII.

De Lege Pœnali, & Irritante.

NOt. Lex Pœnalis est ea, quæ Pœnam expressè apponit transgressoribus. Alia est purè Pœnalis, & alia mixta.

Q. 1. *An exstant Leges Pœnales?*

Resp. I. Ex communi exstant Leges Pœnales mixtæ, quæ obligant in conscientia absolutè sub culpa, & pœna. Nam Lex pœnalis mixta est ea, quæ præcipit aliquid faciendum, vel omittendum, & simul pœnam transgressoribus imponit: ideóque duo

duo præcepta continet, unum faciendi, vel omittendi aliquid, aliud subeundi Pœnam appositam, si secùs fiat. At omne præceptum legitimum obligat in conscientia. Ergo. Et verò impositio obligationis ad utrumque bono communi expedit, & sæpè necessaria est; nam sæpè una obligatio sine altera non esset satis efficax ad consequendum finem Lege intentum: utraque autem simul valde urget observationem Legis. Porrò Leges, in quibus apponitur pœna cum verbis præcipiendi, vel prohibendi sunt pœnales mixtæ; nisi Legislator, vel consuetudo declaret esse purè pœnales. Nam Lex aliquid præcipiens, vel vetans non apponendo pœnam, obligat absolutè sub culpa: ergo etiam sic obligat apponendo pœnam, nam pœna præcepto apposita non tollit ejus obligationem, sed potiùs confirmat.

Resp. II. Exstant etiam Leges purè Pœnales. Nam Lex purè pœnalis est ea, quæ præcipit tantùm disjunctivè, ut vel fiat id quod statuitur, vel certa pœna subeatur: unde unicum continet præceptum, illúdque disjunctivum, scilicet faciendi, omittendíve aliquid, vel subeundi pœnam aliquam, si illud fiat, aut omittatur. At exstant ejusmodi leges aliquæ: nam tales sunt Constutiones seu leges quarumdam Religionum, ùt de sua testatur S. Thom. 2. 2. q. 186. a. 9. ad 1. Et verò quidni darentur

tur tales leges, cùm sæpè magis expediant saluti, ac bono spirituali subditorum : sæpè enim per illas subditi sufficienter impelluntur timore pœnæ ad actum præscriptum, & tollitur periculum peccandi, quod aliàs esset. Observ. 1. duplex est pœna, una propriè dicta, quæ est malum, seu incommodum aliquod naturæ, vel voluntati contrarium, ad vindicandam culpam aliquam inflictum. Et altera impropriè dicta, quæ est onus quoddam, vel incommodum impositum non propter culpam, sed propter aliam causam, putà: ut illius metu impellamur ad aliquid faciendum, vel omittendum. De hac intelligi debet regula 23. Jur. in 6. *Sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus.*

2. Lex purè pœnalis obligat quidem in conscientia, & sub culpa, sed solùm disjunctivè vel ad actum præscriptum, vel ad pœnam impropriè dictam subeundam; quia alterutrum tantùm præcipitur. Hinc subditus omittendo actum peccat, nisi paratus sit ad pœnam illam subeundam, nam semper est contra rectam rationem, & legem divinam non obedire Superiori præcipienti, eo modo scilicet, & quatenus præcipit.

3. Lex certam pœnam apponens, cognoscitur esse purè pœnalis, vel ex verbis Legislatoris, quibus declarat se velle obligare disjunctivè tantùm ad actum, aut ad

pœ-

pœnam: vel ex ipsa forma legis, ut si disjunctivè præcipiatur, vel prohibeatur aliquid v. g. *nullus tales merces evehat, vel solvat 50. nummos*, tunc enim datur optio ad alterutrum: vel si lex non feratur per modum præcepti, aut prohibitionis, ut *qui venaturus est, centum libras solvet.* Nisi pœna sit gravissima, vel censura, aut ex circumstantiis, aut materia verisimiliùs appareat contrarium. Item Lex purè pœnalis cognoscitur ex communi Sapientum interpretatione, vel ex consuetudine, quæ est optima legum interpres.

Q. 2. *An, & quando Lex pœnalis obligat ad subeundam pœnam ante omnem sententiam Judicis?*

Not. Pœna alia est lata, quæ ipso facto, seu sola culpæ admissione infligitur per legem: & altera ferenda, quæ statuitur infligenda per Judicem. Item duplex est sententia Judicis, una condemnatoria, per quam reus à Judice condemnatur ad certam pœnam; altera criminis declaratoria, per quam Judex declarat aliquem incidisse in crimen, propter quod pœna ipso facto contrahitur, & eam subeundam esse. Hîc non agitur de pœna sententiæ ferendæ, nam patet reum non obligari ad eam persolvendam, donec Judex eum condemnaverit; lex enim statuit solùm eam à Judice esse infligendam. *Resp.*

Resp. I. *Ex communi*, Reus tenetur ante sententiam Judicis, etiam declaratoriam, subire pœnas ipso facto latas, sive illæ pœnæ sint passivæ, quæ nullam rei actionem requirant, ùt sunt censuræ, irregularitas, privatio vocis passivæ, & activæ, irritationes contractuum, inhabilitas: sive sint privativæ, quæ irritent actum vetitum, & reum inhabilem reddant, licèt executioni mandari nequeant sine rei actione: sive sint activæ, sed moderatæ, ùt sunt recitatio aliquarum precum, jejunium, moderata corporis castigatio, mulcta pecuniaria, & similes. Constat 1. ex communi Eclesiæ sensu, & usu. 2. Quia Legislator potest per suam legem infligere, & exequi pœnas ejusmodi, quoties hic modus infligendi, & obligandi ad illas necessarius est, aut valde expedit bono communi, (sicut reipsa sæpè expedit.) Nam Legislator habet potestatem ad ea omnia, quæ expediunt bono communi. 3. Non minor est potestas obligativa in lege, quàm in sententia Judicis: cùm Lex sit actus immediatè procedens à Principis potestate, sententia verò sit à potestate delegata Principis; & Legislator potest per suam legem infligere, & exequi pœnam, quam potest per Judicem, qui ab eo totam suam potestatem accipit, quando per talem modum exequendi pœnam, pœna non redditur nimis acerba, & moraliter impossibilis. Ergo

go si reus tenetur subire, & exequi pœnam per sententiam Judicis inflictam, tenetur etiam subire, & exequi pœnam per legem inflictam, si illa pœna, ùt statim, & ante omnem sententiam à reo persolvenda, non sit nimis acerba, & moraliter impossibilis. Quod addo, quia Lex humana debet esse tolerabilis, & accommodata imbecillitati, ac conditioni humanæ: alioquin esset occasio multarum transgressionum, & ideò magis obesset, quàm prodesset.

Resp. II. *Ex communi* Reus non tenetur ante sententiam declaratoriam subire pœnam ipso facto latam, quæ executioni mandari nequit sine actione rei, si illius executio sit admodum acerbas, & difficilis, ùt confiscatio omnium bonorum, privatio Beneficii justè possessi, &c. Nisi addantur aliæ voces plus significantes v. g. ut nulla alia præmissa monitione, & ante omnem declarationem, & promulgationem sententiæ, sit privatus Beneficio, &c. Quia 1. communis usus tales leges sic interpretatur; & aliunde voces *ipso facto*, *ipso jure*, in illis legibus positæ sufficientem effectum habent: nam significant ad pœnam statutam contrahendam non requiri sententiam condemnatoriam, sed sufficere declaratoriam; faciúntque, ut pœna illa extendatur, ac retrotrahatur usque ad diem commissi criminis: ita ut alienatio v. g. bonorum à die commissi criminis facta re-

rescindi queat. 2. c. 19. *De hæret. in 6.* cùm statutum esset bona hæreticorum esse ipso jure confiscata, mox additur, ne executio confiscationis fiat ab ullo Principe Sæculari, donec à Judice competente sententia super eodem crimine fuerit promulgata.

Q. 3. *An ignorantia excusat à reatu pœnæ?*

Resp. I. Omnis ignorantia, quæ excusat à culpa, excusat etiam à reatu seu debito pœnæ propriè dictæ, ex cap 9. *de cler. excom.* Quia pœna propriè dicta statuta est ob culpam, & hanc necessariò supponit. Ergo quod tollit culpam, tollit meritum, ac reatum pœnæ.

Hinc 1. qui legem aliquam non servavit ex ignorantia inculpabili, non tenetur in conscientia ad pœnam subeundam, quamvis Lex eam imponat ipso facto. Quòdsi condemnetur à Judice, quia non potest probare suam inculpabilem ignorantiam, de qua certus est, potest pœnàm vitare, modò id sine publica resistentia, & scandalo fiat. 2. Ignorantia excusans à culpa, excusat etiam ab irregularitate ex delicto; quia hæc est propriè pœna, aut saltem eam, ut causam supponit: secùs de irregularitate ex defectu, quia non est propriè pœna, nec supponit culpam, sed solùm fa-

factum aliquod, quod non impedit ignorantia.

Resp. II. Ignorantia excusans à culpa mortali, licèt non excuset à veniali, excusat à pœna gravi legis. Quia gravis pœna non imponitur per legem humanam, nisi propter gravem culpam: nam Lex humana debet esse tolerabilis, & accommodata conditioni humanæ, nec moderationem rationabilem, & æquitatem excedere debet. Quòd si pœna sit levis, & talis, quæ cadere possit in culpam venialem; tunc ignorantia non excusans à veniali, non excusabit ab illa.

Resp. III. Ignorantia, quæ non excusat à culpa gravi, non excusat à pœna, nisi in lege addatur verbum, quod dolum, aut scientiam requirat. Quia cum tali ignorantia ponitur culpa, propter quam pœna statuitur. Dixi, *nisi in lege*, &c. propter quasdam leges, in quibus additur: *qui scienter, vel temerè hoc fecerit, si quis præsumpserit*, aut aliud æquivalens, quod scientiam requirit. Tunc enim pœna non contrahitur, nisi culpa fiat ex scientia, vel ex ignorantia affectata, quæ æquiparatur scientiæ; quia Legislator (ùt verba legis indicant) non pult punire transgressionem legis licèt mortalem, nisi habeat talem modum gravitatis, ut nempe fiat ex certa scientia, & temeritate, quæ circumstantia multùm auget culpam. Hinc igno-

rantia affectata nunquam excusat à pœna gravi: quia meritò æquiparatur scientiæ, cùm includat scientiam periculi directè voliti, contemptum legis, temeritatem, ac præsumptionem; & auget culpam propter majorem affectum peccandi.

Resp. IV. Ignorantia licèt invincibilis solius pœnæ non excusat à pœna, quæ saltem non sit Censura. Quia 1. Ignorantia solius pœnæ non excusat à culpa, propter quam est obligatio ad pœnam lege statutam. Et ideò Deus infideles pœnâ æternâ ob peccata mortalia punit, quamvis invincibiliter ignorent talem pœnam illis debitam esse. Item homines mortis pœnâ mulctant fures, quamvis eam ignorantes. 2. Pœna non debet esse voluntaria sicut culpa: imò magis est pœna, dum est involuntaria.

Sed, an qui ponit actum aliquem lege divina, & humana prohibitum, excusatur à pœna legis humanæ, si ignoret inculpabiliter solam legem humanam?

Resp. Non videtur excusari, regulariter loquendo. Quia talis ignorantia non tollit omnem causam pœnæ, nempe culpam. Nam in hoc casu violatur inculpabiliter Lex divina; & Lex humana non solùm intendit punire transgressionem suam

am voluntariam, ſed etiam culpam contra Legem Dei commiſſam: & aliunde notitia pœnæ non eſt neceſſaria ad contrahendam ipſam pœnam. Hinc rebaptizans fit irregularis ex delicto, licèt ignoret invincibiliter legem Eccleſiaſticam de hoc latam, ſi nôrit divinam.

Dixi, *regulariter*. Nam 1. excipiuntur Cenſuræ, à quibus excuſat ſemper ignorantia invincibilis legis Eccleſiaſticæ, eò quòd requirant contumaciam contra legem Eccleſiaſticam, qua caret is, qui ignorat invincibiliter talem legem. 2. Si pœna extraordinaria ſit, minui debet: quia minor eſt contemptus, ideóque culpa minorem pœnam meretur.

Q. 4. *Quid eſt Lex irritans, & quinam ejus effectus?*

Reſp. I. Lex irritans eſt ea, quæ ſtatuit actum aliquem eſſe invalidum. Conſtat autem actum, qui fit contra talem legem, eſſe nullum, etiam in foro conſcientiæ: quia in Eccleſia, & in Rep. eſt poteſtas legitima irritandi actus, ſive præſcribendo certam formam actui, cujus defectus impediat actuum valorem, & obligationem, ſive ſubditos reddendo inhabiles ad certos actus. Nam talis poteſtas ad bonum commune, & rectam, ac efficacem gubernationem requiritur, cùm ſine tali pote-

ſtate, fraudes, pericula, aliáque gravia incommoda impediri ſæpè nequeant.

Reſp. II Invincibilis ignorantia Legis irritantis non impedit irritationem actûs factam immediatè propter bonum commune. *Indubitatum eſt apud omnes*, ait Suarez. quia irritatio non ſupponit culpam, cùm impoſita ſit non propter illam, ſed propter bonum commune, quod poſtulat, ut Lex irritans habeat effectum ſuum pro iſto, & omni alio caſu. Ergo à fortiori nec metus gravis impedit irritationem actûs, & alioquin homines ſumerent occaſionem incutiendi metum ad eludendam legem, quod bono communi multùm obeſſet, & in grave Reip. detrimentum redundaret. Nec poteſt quis derogare bono communi cedendo proprio.

Reſp. III. Lex irritans ſimul, & prohibens actum, obligat in conſcientia ad vitandum illum actum. Quia Lex illa continet præceptum prohibens. Lex verò purè irritans actum, non obligat ad illum vitandum: quia Lex illa non continet præceptum omittendi actum, quem irritat; & ad finem talis legis ſufficit irritatio actûs absque obligatione abſtinendi ab illo. Hinc Lex irritans renuntiationem hæreditis paternæ factam à filia dote contenta, dum nuptui collocatur, non obligat illam ad non renuntiandum.

Lex

Lex autem cenſetur purè irritans, quando ejus verba nullam continent prohibitionem, ſed præcisè actum irritant; niſi contrarium ex materia, fine, vel circumſtantiis, aut uſu colligatur: ùt contingit in Legibus Eccleſiaſticis irritantibus, & quoties inhoneſtum eſt velle facere actum, qui non poteſt fieri validè, v. g. Matrimonii contractum.

Reſp. IV. Lex ipſo facto irritans obligat in conſcientia ad ea omnia, quæ per ſe ex irritatione ſequuntur. Nam talis Lex actum, quem irritat, privat omni uſu, ac utilitate morali: ad hoc enim ipſo facto irritatur, ut omni utilitate morali careat. Ergo omnis moralis uſus illius illicitus, ac vetitus eſt vi legis irritantis, & non tantùm vi legis naturalis: alioqui talis actus non privaretur per legem irritantem omni morali utilitate, ſi adhuc licitus eſſet illius uſus in ordine ad effectus morales. Ergo etiam vi legis irritantis obligamur ad ea omnia, ad quæ tenemur ex natura rei, ac proinde lege naturali ex hypotheſi nullitatis actûs.

Hinc v. g. Lex ipſo facto irritans acquiſitionem fructuum Beneficii, hoc ipſo privat illam omni utilitate morali, & ſic reddit omnem illius uſum moralem illicitum: ac proinde non ſolùm vi legis naturalis, ſuppoſita nullitate actûs, ſed etiam vi legis humanæ actum illum irri-

tantis tenetur ſubditus in conſcientia fructus illos reſtituere.

Reſp. V. Lex non irritans ipſo facto actum, ſed ſolùm præcipiens ejus irritationem, non obligat privatas perſonas ante ſententiam Judicis, ad irritandum actum: cùm irritatio ſit actus proprius poteſtatis publicæ; & ita ſi non fit per legem, fieri debet per Judicem, cui ſoli illam Lex præcipit. Neque etiam obligat ad ea, quæ ex actûs irritatione per ſe conſequuntur, quia nondum eſt irritatio actûs ante ſententiam Judicis.

CAPUT IX.

De Privilegio, & Conſuetudine.

Q. I. *Quid, & quotuplex eſt Privilegium?*

Reſp. Privilegium eſt facultas conſtans, ac permanens, à Superiore conceſſa, agendi, vel non præſtandi aliquid contra, vel præter legem. Hinc differt à diſpenſatione, quæ ſolùm eſt ad actum, vel caſum particularem, nec eſt permanens, ſed tranſiens, & ſemper eſt relaxatio legis. Dividitur præcipuè 1. in Reale, quod conceditur ratione rei, muneris, conditionis, vel ſtatûs; & in Perſonale, quod

quod directè conceditur ratione, seu intuitu personæ. Hoc affixum est personæ, & cum ea extinguitur, *Reg. 7. Jur. in 6.* Reale verò affixum est rei, & cum ea perseverat, & perit. 2. In Privilegium contra legem, quo datur exemptio ab oneribus communibus; & in Privilegium præter legem, quo conceditur aliqua facultas iis, quibus de jure non competit, sed sine ullius damno, nec contra legem aliquam. Prius est odiosum, & strictæ interpretationis, cùm gravet alios; nisi datum sit in favorem causæ piæ, vel publicæ, aut communitatis Religiosæ. Posterius est amplæ interpretationis, quia nullos gravat.

Q. 2. *Quis Privilegium concedere potest?*

Resp. Is omnis, & solus, qui potest legem ferre, & iisdem, quibus potest, legem ferre, nempe subditis: potest tamen, & aliis non sibi subditis aliquid circa se, suáque concedere, quod jure communi non haberent.

Not Juxta Canonistas in generali concessione specialissima non comprehenduntur, nisi sufficienter exprimantur, ex *Regul 81. Juris in 6. In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus.*

Q. 3. *Quot modis Privilegium amittitur?*

Resp. His 1. per illius abusum accedente sententia Judicis, *quia Privilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate. Cap. 24. de Privileg.* 2. Per non usum spatio sufficienti ad præscribendum, si gravet alios, ex cap. 15. *de privileg.* quòd si non gravet, non amittitur per præscriptionem: nam alii contra privilegiatum præscribere nequeunt, cùm ipsorum nihil intersit. 3. Per revocationem concedentis, aut successoris expressam, & privilegiato significatam, vel per legem revocatoriam promulgatam. Quæ tamen concessa sunt in remunerationem servitiorum, vel ex pacto, & cum onere adjuncto, ac præstito, non possunt revocari, nisi ex gravi causa pertinente ad bonum commune, & quidem cum juris ablati compensatione.

Porrò privilegium non cessat morte concedentis, nam *Decet concessum à Principe beneficium esse mansurum* Reg. 16. Jur. in 6. At cessat per se cessante causa, ob quam datum est, quando versatur circa obligationem dividuam, ac successivam, quam tollit, ùt dixi de dispensatione. Quia Superior non intendit concedere exemptionem,

quæ

quæ duret contra legem, cessante causa, cùm id licitè non possit: sic privilegium alicui datum non recitandi horas ob gravem causam, hac cessante cessat.

Not. Alex. VII. damnavit hanc propos. *Regulares possunt in foro conscientiæ uti privilegiis suis, quæ sunt expressè revocata per Tridentinum.*

Q. 4. *Quid est Consuetudo?*

Resp. Hîc sumitur pro frequentia actuum externorum similium liberè factorum à majore saltem parte communitatis. Nomine actuum intellige etiam omissiones. 1. Duplex est, nempe facti, & juris. Consuetudo facti est ejusmodi frequentia, sed non habens vim legis defectu conditionum ad hoc requisitarum. Consuetudo juris est talis frequentia habens vim legis, sive est jus ex illa frequentia ortum. Unde c. 5. dist. 1. definitur, *Jus quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cùm deficit Lex.*

Q. 5. *An, & quæ consuetudo habet vim legis?*

Resp. I. Consuetudo honesta, & bono communi utilis, inducta liberè, & publicè à communitate, cum animo inducendæ obligationis, accedente consensu Principis

personali, vel legali, habet vim legis, & obligat in conscientia. Quia 1. ita omnes Theologi, & Canonistæ, éstque communis Ecclesiæ sensus. 2. ex August. Epist. 86. *In his rebus, de quibus nihil certi statuit Scriptura divina, mos populi Dei, vel instituta majorum pro lege tenenda sunt.* 13. ex l. 32. & 33. ff. *de legib.* 3. Quia tali consuetudini nihil deest, ut vim legis habeat. Nam est materia proportionata, potestas, & voluntas obligandi communitatem sufficienter exteriùs declarata.

Est autem duplex consuetudo vim legis habens, nempe præscripta, & non præscripta. Prior est ea, quæ longi temporis diuturnitate vim legis obtinet per consensum legalem Principis. Tempus autem longum in Jure dicitur tempus saltem 10. annorum, quod debet esse continuum, nec interruptum per actus contrarios Superioris resistentis, vel populi eam interrumpentis. Consuetudo non præscripta, & tamen vim legis habens est ea, quæ sine diuturnitate longi temporis vim legis obtinet per consensum Principis personalem saltem tacitum. Principe videlicet sciente, & non impediente; id quod fit, cùm posset facile impedire, deberétque, nisi tacitè consentiret.

Resp. II. Ut Consuetudo vim legis habeat, & obliget, hæ conditiones ex *communi* requiruntur. 1. Ut sit honesta, & utilis

utilis bono communi. Nam talis debet esse lex essentialiter. Hinc consuetudo non potest habere rationem legis, si sit noxia, vel inutilis, vel contra bonos mores; sed est mera corruptela.

2. Ut inducatur à communitate perfecta per actus voluntarios, & publicos. Nam actus iterati non inducunt consuetudinem vim legis habentem, nisi ratione consensûs communitatis, qui per tales actus declaretur. & cui Princeps se accommodat. Porrò censetur fieri à tota communitate, quod fit à majore illius parte *ex l. 19. ff. ad municip.*

3. Ut actus, ex quibus oritur consuetudo, fiant cum animo inducendæ obligationis: quia consuetudo non habet vim obligandi, nisi voluntate populi, cui Princeps consentit. Hinc consuetudines inductæ tantùm devotionis causâ, & sine animo se obligandi, non obligant, ùt consuetudo ter quotidie recitandi Salutationem Angelicam ad pulsum campanæ.

Consuetudo autem censetur esse inducta animo obligandi se, & revera obligare. 1. Si ita Doctores communiter sentiant. Nam communis sensus prudentum, & peritorum evidentiam moralem parit, in rebus ab hominum opinione, & usu pendentibus, in quibus se habent ùt multitudo testium omni exceptione majorum, 2. Si consuetudo sit rei gravis, ac difficilis, & tamen diu, con-

constanter, & communiter servetur à majore parte communitatis: plurimi enim non solent citra motivum obligationis ita convenire in ejusmodi actibus. 3. Si viri prudentes, & timorati malè sentiant de non servantibus consuetudinem, aut populus inde scandalizetur. 4. Si Prælati, vel Magistratus puniant, vel graviter reprehendant eos, qui non servant consuetudinem: id enim non fit, nisi violetur aliqua obligatio.

4. Ut adsit Principis consensus, vel personalis, vel saltem legalis. Quia Lex, & vis legis non potest esse, nisi ab habente potestatem Legislativam, ideóque nec sine illius consensu. Princeps autem consentit personaliter, cùm per se immediatè consentit, vel dando licentiam, ut inducatur consuetudo obligans, vel approbando consuetudinem expressè, aut tacitè. Consentit legaliter, quando ipse, vel prædecessores ejus tulerunt, aut receperunt legem, qua approbantur consuetudines rationabiles, & legitimè præscriptæ.

Q. 6. *An consuetudo potest abrogare Legem?*

Resp. I. Nulla Consuetudo potest abrogare Legem naturalem. *Ita omnes.* Quia hæc statuit solùm ea, quæ necessariò, & ex natura rei agenda, vel omittenda sunt

ad

ad vivendum honestè. Hinc c. *ult. de consuet.* Greg. IX. ait: *Cùm tantò sint graviora peccata, quantò diutiùs infelicem animam detinent alligatam, nemo sanæ mentis intelligit naturali juri, (cujus transgressio periculum salutis inducit) quacumque consuetudine, quæ dicenda est veriùs in hac parte corruptela, posse aliquatenùs derogari.* Neque etiam potest abrogare Legem Evangelicam, quia Deus vult illam integram servari usque ad consummationem sæculi. Præterea cùm utraque lex lata sit à Deo, nullus homo potest eam abrogare: nam potestas, & voluntas inferioris non potest prævalere potestati, & voluntati superioris.

Resp. II. Consuetudo, si sit rationabilis, & legitimè præscripta, habet vim abrogandi legem humanam. *Ita omnes.* Constat 1. ex Jure tum Civili, l. 32. ff. de legib. *Rectissimè illud receptum est, ut leges non solùm suffragio Legislatoris, sed etiam tacito consensu omnium per desuetudinem abrogentur.* Tum Canonico cap. ult. cit. *de consuet. Licèt longævæ consuetudinis non sit vilis auctoritas: non tamen est usque adeò valitura, ut vel juri positivo debeat præjudicium generare, nisi fuerit rationabilis, & legitimè sit præscripta.* 2. Quia posita tali consuetudine Princeps consentit, saltem legaliter, ùt lex non ampliùs obliget. Obligationis autem perse-

ve-

verantia, ſicut ejus impoſitio pendet à libera voluntate Principis.

Dixi, *ſi ſit rationabilis*, &c. Nam ex cap. cit. & ex conſenſu Doctorum hæc duo requiruntur. Jam verò, ut conſuetudo ſit rationabilis, non debet legi naturali, aut Evangelicæ, aut debito ordini, aut immunitati Eccleſiaſticæ adverſari; nec à Jure Canonico reprobari, nec peccandi licentiam, aut occaſionem præbere, vel alia ratione communitati nocere, nec aliquam indecentiam continere; & præterea debet reipſa expedire legem tunc jam non obligare, ne ſcilicet peccata multiplicentur, néve ſubditi ad obſervantiam rei difficilis tamdiu aſtringantur.

Ut autem ſit legitimè præſcripta, debet eſſe continuata toto tempore requiſito ad præſcribendum, non contradicente Superiore. Sed cùm hoc tempus non ſit in Jure definitum quoad leges, ſecundùm multos requiritur idem tempus, quod ad præſcriptionem bonorum, ac jurium ſtatutum eſt. Quare leges civiles 10. annis præſcribuntur: Eccleſiaſticæ verò, cùm ſint jura Eccleſiaſtica, 40. annis præſcribuntur, ſi non reſiſtat Superior. Ita *S. Antonin. Navar. Azor*, *Fagnan. Suarez*, aſſerens, hanc eſſe communem ſententiam. Nec obſtat, quòd requirantur 100. anni ad præſcribendum bona propria Eccleſiæ Romanæ, quia

quia leges Pontificiæ ſunt leges communes toti Eccleſiæ. Sed alii volunt leges etiam Eccleſiaſticas præſcribi decennio, quia, inquiunt, ad hanc præſcriptionem requiritur, & ſufficit longum tempus, quod in jure civili cenſetur ſpatium 10. annorum; & jus Civile valet in rebus Eccleſiaſticis, quando jure Canonico præter illud nil conſtitutum eſt. Non eſt autem conſtitutum jure Canonico, ut ad abrogandam legem Eccleſiaſticam tempus longius, quam 10. annorum requiratur.

Obſerva 1. Juxta communem ſent. Conſuetudo contra legem præſcribit, licèt ignoretur à Principe: quia ad hoc ſufficit conſenſus legalis, qui habetur in jure Canonico & Civili ſuperius cit. Hoc eſt, ſufficit, quòd conſuetudo ſit rationabilis, & certo tempore duraverit, Superiore non contradicente: quippe Princeps generatim conſenſit, ut omnis ejusmodi conſuetudo legem abrogaret, hoc ipſo, quòd ipſe, vel ejus prædeceſſor legem de hoc tulerit, vel receperit, vel id uſu receptum non improbaverit. Neque leges requirunt, ut Princeps nôrit conſuetudinem, ſed ſolùm ut conſuetudo ſit rationabilis, & legitimè præſcripta. Imò ſi hanc nôrit, & perſonaliter conſentiat, ut Lex non ampliùs obliget, hoc ipſo Lex non obligat Nam (ùt paſſim docent Theologi, & Canoniſtæ teſte Leſſio)

ut

ut consuetudo tollat legem, solùm requiritur, ut passim non servetur, quando occurrit servanda, sciente Principe, & non se opponente: dum enim scit legem suam non servari, & silet, censetur consentire, ut non servetur, ne Resp. perturbetur, peccata multiplicentur, &c.

2. Ut Lex toti Ecclesiæ communis abrogetur in aliqua tantùm Provincia per desuetudinem, vel consuetudinem contrariam, satis est, ut non servetur à majore parte Provinciæ, non contradicentibus Superioribus toto tempore ad præscriptionem requisito. Sic in quibusdam Diœcesibus consuetudo abrogavit legem communem jejunandi in Vigilia S. Thomæ, & S. Bartholomæi, & servandi eorum Festum. Item consuetudo vescendi carnibus diebus Sabbathi à Festo Nativitatis Christi usque ad Festum Purificationis inclusivè, abrogavit in variis Diœcesibus legem communem abstinendi à carnibus singulis Sabbathis totius anni. Nam consuetudo specialis legitimè præscripta abrogat legem specialiter, ubi viget ipsa consuetudo, abrogat autem generaliter, si sit generalis.

3. In dubio an Lex abrogata sit, ipsa obligat. Nam Lex lata obligat quamdiu non constat eam non vigere. Quia Lex est semper in possessione obligandi, & in dubio non amittitur possessio. Deinde

inde in dubio tutior pars ſemper eligi debet.

4. Cùm Lex tota poſſit conſuetudine abrogari, à fortiori Lex pœnalis poteſt conſuetudine fieri non pœnalis, & Lex mixta fieri purè pœnalis. Item conſuetudo poteſt derogare legi, ſeu tollere partem legis remanente alia.

5. Per conſuetudinem hîc intelligitur etiam deſuetudo, ſeu non uſus. Porro conſuetudo legem abrogans inchoatur, ſaltem plerumque, per actus peccaminoſos priorum, qui legem non ſervant: deinde continuatur pleriſque bona fide agentibus, & putantibus legem jam non vigere: demum exacto decennio, vel quadrageſimo anno deſinit obligatio legis.

Q. 7. *An conſuetudo etiam immemorialis poteſt abrogari per legem contrariam ſubſequentem?*

Reſp. Aff. ex cap. 1 *de conſtit. in 6.* quia conſuetudo non habet vim, niſi auctoritate Principis illam approbantis, qui eadem auctoritate poteſt eam reprobare. Præterea conſuetudo præcedens non habet majorem vim, quam Lex præcedens, quæ tamen poteſt abrogari per conſuetudinem contrariam ſubſequentem.

Non abrogatur tamen conſuetudo particularis per legem contrariam, niſi rectè

præsumatur Princeps illam nôsse saltem confusè, voluisséque eam abrogare ex c. 1. *de constit in 6.* Hinc consuetudo particularis unius Provinciæ non abrogatur per legem generalem totius Ecclesiæ, vel Regni, nisi in lege fiat ejus mentio speciatim, vel per clausulam generalem dicatur: *non obstante quacumque consuetudine contraria.* Imò, si sit immemorialis, cujus nempe initii memoria non exstet, nisi dicatur: *non obstante quacumque consuetudine etiam immemoriali*: quia aliàs Princeps præsumitur ignorare consuetudinem particularem, ideóque non voluisse illam abrogare; & Jus statuit, ut aliter talis consuetudo non abrogetur. Econtra quia consuetudines universales præsumuntur esse notæ Principi, abrogantur eo ipso, quòd Princeps ferat legem contrariam, etiam sine clausula universali derogatoria, quia videlicet statuit *contrarium* consuetudini sibi satis notæ.

TRAC-

TRACTATUS DE PECCATIS.

CAPUT I.

De Peccati natura, divisione, distinctione, & gravitate.

Q. 1. *Quid est Peccatum propriè dictum?*

Resp. Est Legis divinæ violatio libera, sive actus liberè factus, vel omissus contra Legem Dei.

Nam 1. est *Legis divinæ violatio*, ex S. Ambros. l. de Paradiso c. 8. *Quid est Peccatum, nisi prævaricatio legis divinæ, & cœlestium inobedientia præceptorum?* & ex S. August. l. 22. contra Faustum c. 27. *Peccatum est factum, vel dictum, vel concupitum aliquid contra Legem Dei æternam.* Ubi sub facto, di-

cto, concupito comprehenditur omissio: nam nomine actûs in moralibus intelligitur etiam omissio, quia hæc habetur ùt actio in ordine ad mores & culpam; & omittens, id quod facere tenetur, censetur moraliter facere, contra id, quod tenetur facere. Imò omissio pura libera, si detur, est moraliter, & interpretativè operatio, quatenus est virtuale, & interpretativum libertatis exercitium. Nam si positis omnibus ad volendum, & agendum prærequisitis voluntas abstinet ab omni actu; tunc liberè non vult, liberè non agit, & perinde se habet in æstimatione prudenti, atque in ordine ad imputabilitatem, ac si positivè nollet, positivè vellet non agere: proindéque tunc virtualiter, & interpretativè exercet libertatem suam, virtualiter, & interpretativè volendo non agere. Ratio est, quia omnis, & sola violatio legis divinæ est offensa Dei, ideóque peccatum. Porrò cùm Lex divina naturalis, & positiva præcipiat observationem omnis præcepti humani legitimi, & omnis potestas sit à Deo; qui illud non servat, violat legem divinam, & sic peccat.

2. Est *violatio libera*, vel in se, vel saltem in causa, aut periculo, ita ut non sit ex ulla necessitate intrinseca, ac antecedente, & verè potuerit vitari. Nam Ecclesia damnavit ùt hæreticam hanc Jansenii propositionem: *Ad merendum, & demerendum*

dum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas à necessitate: sed sufficit libertas à coactione. Ratio est, quia nemo potest esse dignus vituperio, & pœna propter actionem, vel omissionem ei non liberam, sed planè necessariam; ùt docet S. August. l. de duabus animabus c. 11. & per se patet. Præterea tenemur ad vitandum peccatum: at *nemo potest ad impossibile obligari.* Reg. 6. Jur. in 6. Hinc illud S. August. l. cit. c. 12. *Peccati reum tenere quemquam, quia non fecit, quod facere non potuit, summæ iniquitatis est, & insaniæ.*

Dices. Potest dari peccatum merè Philosophicum, quod scilicet soli rationi non legi divinæ adversetur, nec sit offensa Dei.

Resp. Hoc repugnat: quia qui peccat contra rectam rationem, simul, & indivisibiliter peccat contra Legem Dei, & sic Deum offendit: nam dictamen rectæ rationis est intimatio legis divinæ æternæ necessariò prohibentis, quid quid dedecet naturam rationalem, & præcipientis, quid quid est necessarium ad vivendum conformiter, ac decenter naturæ rationali; & aliundè nemo potest ignorare, saltem invincibiliter, quidquid disconvenit naturæ rationali ùt rationali, esse prohibitum à Deo supremo authore, ac rectore naturæ rationalis. Quoties enim recta ratio dictat

aliquid disconvenire naturæ rationali, simul saltem confusè dictat illud idem displicere Supremo Enti, naturæ rationalis Authori; & Rectori, cujus est eam convenienter sapientiæ, ac sanctitati suæ regere. Hinc Alex. VIII. ùt erroneam damnavit hanc propos. *Peccatum Philosophicum seu morale est actus humanus disconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi: Theologicum verò, & mortale est transgressio libera legis divinæ. Philosophicum quantumvis grave in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum; sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æternâ pœnâ dignum.*

Q. 2. *Quanam excusant à Peccato?*

Resp. Cùm peccatum sit essentialiter liberum, & voluntarium, vel in se, vel in alio; excusat generatim ab eo, quid quid tollit voluntarium & liberum: ùt ignorantia invincibilis, quia tollit voluntarium; vel impotentia Physica, quia tollit liberum; aut metus, vel passio antecedens tollens usum rationis, quia utrumque tollit. Quod autem auget, vel minuit liberum, aut voluntarium, cæteris paribus auget, vel minuit peccatum.

Q. 3. *An metus excusat à Peccato?*

Resp. I. Metus levis nunquam excusat à Pec-

Peccato. Quia non tollit voluntarium, nec liberum; nec excusat ab observatione ullius legis, cùm sit vanus, & lex quælibet obliget saltem cum aliquo incommodo. Hinc regula 144. ff. *de regul. Jur. Vani timoris justa excusatio non est.*

Resp. II. Metus gravis nunquam excusat hominem sui compotem in iis, quæ sunt intrinsecè mala, seu prohibita lege naturali. *Inter omnes constat.* Quia ea non desinunt esse mala in quovis periculo, ac vetita; & aliunde metus ille non impedit voluntarium simpliciter, ac liberum. Nullum autem peccatum, etsi veniale facere licet ad vitandum quodvis aliud malum: nam quodvis peccatum, etiam veniale, utpote offensa Dei Entis Supremi, & in omni perfectione infiniti, est malum gravius quovis alio, quod non est peccatum. Deinde omne peccatum ùt peccatum est intrinsecè, & essentialiter illicitum: ergo nunquam ob ullum bonum, aut malum pœnale potest esse licitum, nam natura, & essentia rerum mutari nequit. Unde ad tuendam vitam propriam non licet mentiri.

Metus tamen gravis minuit culpam; ex c. *Sacris, de iis, quæ vi,* &c. Ibi: *Licèt metus attenuet culpam, tamen non eam prorsus excludit:* quia minuit, sed non tollit voluntarium. Nunquam tamen sic culpam attenuat, ut eam de mortali faciat venialem in materia gravi, ùt patet in iis, qui

metu diræ mortis idolis ſacrificârunt: quia nempe relinquit conſenſum ſufficienter liberum, nam eo non obſtante actus procedit à voluntate cum cognitione etiam perfecta, & fit ex electione, & abſque neceſſitate phyſica, ita ut poſſit non fieri.

Reſp. III. Metus prudens damni gravis excuſat à peccato, in iis, quæ ſunt contra legem non obligantem cum gravi damno. Nam excuſat ab obſervatione talis legis. Lex autem humana ordinariè non obligat cum gravi detrimento; niſi charitas, vel bonum commune, vel vitatio ſcandali, aut contemptus Religionis, poteſtatisve legitimæ id exigat.

Q. 4. *Quomodo dividitur Peccatum?*

Reſp. IV. Dividitur præcipuè 1. in Originale, quod in ipſa origine ab Adamo contrahimus; & Perſonale, quod peccantis voluntate phyſicè propria committitur 2. In Mortale, & Veniale. 3. In peccatum Commiſſionis, & Omiſſionis. 4. In Actuale, & Habituale. 5. In peccata contra Deum, contra proximum, & contra ipſum peccantem, ratione ſcilicet virtutum, contra quas peccatur. Sunt enim quædam virtutes, quæ habent Deum pro objecto immediato, ùt fides, ſpes, charitas: unde peccata, quæ illis adverſantur, ſunt ſpeciali modo contra Deum. Aliæ habent pro objecto

jecto proximum, ùt justitia, misericordia, dilectio proximi: unde peccata, quæ illis opponuntur, sunt contra proximum. Aliæ demum rectè disponunt hominem erga se ipsum, ùt fortitudo, temperantia, &c. Unde peccata iis opposita, sunt speciali modo contra ipsum peccantem. Quamvis omnia peccata generali quadam ratione sint contra Deum, qui illis omnibus offenditur, & contra ipsum peccantem, cui omnia nocent. 6. In peccata ignorantiæ, infirmitatis, & malitiæ. 7. In septem Capitalia.

Q. 5. *Unde petitur specifica peccatorum distinctio?*

Not. 1. Species moralis peccati est specialis malitia, per quam unum peccatum essentialiter differt ab alio. Malitia autem actûs est ejus difformitas, ac oppositio cum natura rationali, & lege divina. Unde illa peccata differunt specie, quæ habent disconvenientiam, & oppositionem cum natura rationali, & lege divina notabiliter inter se diversam.

Not. 2. Voce objecti hîc intelligitur id totum, in quod voluntas tendit per actum malum, ex hoc enim omni refundi potest malitia in actum ipsum. Unde objectum voluntatis complectitur objectum materiale, seu id, quod vult, objectum forma-

le, ſeu id, propter quod vult, & circumſtantias, in quibus vult, & ſit actus. Ex his autem omnibus, & ſingulis aliqua notabilis diverſitas malitiæ poteſt actui accidere.

Reſp. I. Ea peccata ſpecie differunt, per quæ violantur præcepta ſpecie moraliter diverſa: quia cùm peccatum ſit tranſgreſſio legis, ſeu præcepti, tranſgreſſiones præceptorum ſpecie diverſorum, quæ ſunt transgreſſiones ſpecie, & notabiliter diverſæ, ſunt peccata ſpecie diverſa. Præcepta autem ſpecie diverſa ſunt ea, quæ præcipiunt, aut prohibent actus diverſæ ſpeciei moralis, vel actus ejusdem ſpeciei, ſed ex diverſo motivo proximo. Actus verò diverſæ ſpeciei moralis ſunt ij, qui habent convenientiam, vel diſconvenientiam notabiliter diverſam cum natura rationali, & lege divina.

Hinc ſi per unam, eandémque actionem, vel omiſſionem violatur multiplex præceptum ſpecie morali diverſum; tunc committitur multiplex ſpecie peccatum. Sic 1. eadem percuſſio Clerici eſt duplex ſpecie peccatum, unum injuſtitiæ, & alterum Sacrilegii. Beneficiatus ſacro ordine initiatus una omiſſione horarum duo ſpecie peccata committit, quia violat ſimul duas virtutes ſpecie diverſas, nempe religionem, & juſtitiam, ex quarum præcepto obligatur ad horas. 3. Qui ex voto,

&

& præcepto Confessarii tenetur jejunare Feriâ sextâ, non jejunans occurrente Vigilia v. g. S. Matthæi, tria specie peccata admittit, unum intemperantiæ, 2. contra præceptum Confessarii ex motivo pœnitentiæ, 3. contra Religionem propter votum. Imò peccata, quæ eidem virtuti, sed modo notabiliter diverso opponuntur, sunt specie diversa, nam habent difformitatem notabiliter diversam: sic avaritia, & prodigalitas, quæ liberalitati opponuntur, sunt vitia specie diversa.

Resp. II. Distinctio specifica peccatorum rectè etiam petitur ab objecto, fine, & circumstantiis, quæ specialem habent disconvenientiam cum natura rationali, & lege divina. Quia actus voluntatis sumit malitiam moralem in aliqua specie ab objecto, fine, & circumstantiis moralibus: nam actus voluntatis fertur saltem interpretativè in ista omnia, & malus est hoc ipso, quòd feratur etiam interpretativè in aliquid malum, seu disconveniens rectæ rationi, & legi, cùm hoc ipso disconveniat naturæ rationali, & legi. Ergo si ista habeant specialem malitiam specie diversam, actus voluntatis habebunt quoque malitiam specie diversam, ideóque specie different. Item actus voluntatis habet disconvenientiam cum natura rationali, & lege divina, ideóque malitiam mo-

moralem, hoc ipſo, quòd velit aliquid malum, vel velit aliquid etiam de ſe licitum, ſed vel ob finem malum, vel in circumſtantia mala, ſeu diſconvenienti: nam talis volitio diſconvenit naturæ rationali. & prohibetur à Deo. Ergo habet ſpecialem malitiam hoc ipſo, quòd velit objectum ſpecialiter malum, vel aliquid ob finem ſpecialiter malum, vel in circumſtantia ſpecialiter mala.

Id patet etiam inductione. Nam 1. Actus, quo quis vult furari, ſumit à furto malitiam in ſpecie injuſtitiæ. 2. Actus, quo quis vult labore, etſi licito, lucrari ad ſe inebriandum, ſumit malitiam intemperantiæ ab hoc fine. 3. Celebratio Miſſæ in loco vetito, ſeu indecenti, habet malitiam irreligionis ex circumſtantia loci, propter quam ipſa dedecet, & prohibetur. 4. Actus, quo quis vult objectum malum, ob finem malum, in circumſtantia mala, ſumit ab his tribus malitiam in triplici ſpecie peccati, ſi hæc ſint diverſæ malitiæ, quia tunc habet triplicem diſconvenientiam, & oppoſitionem cum natura rationali, & lege divina notabiliter inter ſe diverſam: ſic actus, quo quis vult furari in templo, ut fornicetur, habet triplicem malitiam ſpecie diverſam, ſcilicet injuſtitiæ, ſacrilegii, & luxuriæ.

Q. 6. *Unde petitur distinctio numerica Peccatorum?*

Not. 1. Agitur hîc de multiplicatione Peccatorum non physica, sed morali, & in ordine ad Confessionem, seu ad ferendum salutare, ac rectum judicium de illis, & de statu peccatoris. 2. Unus, & idem actus, si plures malitias habuerit, est peccatum multiplex moraliter, & in ordine ad Confessionem, in quo actus consideratur non secundùm entitatem physicam, sed secundùm malitiam. 3. Actus internus voluntatis, & externus alterius potentiæ, circa quem prior ille versatur, unum numero peccatum constituunt, v. g. volitio furandi, & ablatio rei alienæ: quia actus internus, & externus ab eo imperatus unum eundémque totalem actum moralem constituunt.

Resp. Generatim peccata multiplicantur secundùm numerum intra eandem speciem, pro numero, seu multitudine objectorum totalium, vel actionum ex se completarum, aut quæ interiùs, vel exteriùs consummantur, vel quæ inter se non uniuntur; item per interruptionem moralem actuum. Nam tunc plures actus non censentur una moraliter actio, & habent plures numero malitias. Sed hæc speciatim explicanda sunt.

Ita

Itaque peccata multiplicantur *pro numero objectorum totalium*, ita ut actus malus physicè unus versans circa plura objecta totalia sit moraliter plura numero peccata: quia tunc est multiplex, & numero distincta moraliter malitia in ejusmodi objectis: nam singula objecta habent suam malitiam numero distinctam à malitia aliorum. Ergo est multiplex saltem æquivalenter, & distincta numero moraliter malitia in actu voluntatis physicè uno tendentis in illa objecta: nam tota malitia objecti, & actûs externi communicatur actui voluntatis, cùm sit volita saltem indirectè, & interpretativè. Præterea sicut unus actus est multiplex specie peccatum, dum habet multiplicem specie malitiam: ita est multiplex numero peccatum, cùm habet multiplicem numero malitiam, Hinc qui unico actu vult sex homines occidere, vel re ipsa unica tormenti bellici explosione occidit, sex moraliter peccata committit uno illo actu; & hic unus actus sex homicidiis seorsim patratis æquavalet, etiam in ordine ad obligationem confitendi. Item qui uno actu tribus convitiatur, aut detrahit, triplicis peccati reus est; & hic actus judicio prudentum, etiam in ratione numeri, æquivalet tribus actibus, per quos detraheretur singulis. In Confessione tamen dicere debet, *uno actu tribus detraxi*, non autem, *ter detraxi*: alioqui signi-

nificaret tres malitias per tres actus distinctos contraxisse, quod falsum est.

2. Peccata, *quæ interiùs consummantur*, ùt hæresis, odium, desiderium, delectatio morosa, &c. Multiplicantur per quamcumque cessationem, sive voluntariam, sive naturalem ex somno, vel distractione animi ortam, & illorum repetitionem. Quia singuli actus repetiti sunt per se peccata, & nihil est in quo uniantur, & continuentur ad constituendum unum peccatum. Nam non uniuntur, nec continuantur in actu, objecto, vel effectu externo, ùt supponetur: neque in actu interno, cùm inter actus internos intercedat aliqua cessatio; unde ad singulos actus requiritur nova determinatio voluntatis. Ergo sunt plura reipsa peccata, ergo ùt plura confitenda sunt, nam multitudo numerica perinde, ac specifica declaranda est.

Hinc qui actum odii in proximum elicuit, & post somnum, vel aliquam distractionem eum renovat, duo peccata odii admittit. Quando autem horum peccatorum numerus iniri nequit, tunc satis est in Confessione moram temporis explicare v. g. perseveravi per horam in delectatione venerea, per hebdomadam in odio &c. Et hos actus interea renovavi toties, vel sæpe, vel rarò; tunc enim declaratur numerus eo modo, quo mortliter fieri potest, & per modum unius confusæ multi-

tudi-

tudinis in tali mora inclusæ, quæ ex communi agendi modo à Confessario æstimatur.

Item peccata, quæ *consummantur inactione externa*, multiplicantur per cessationem totius actûs tum interni, tum externi, & alterius similis repetitionem : quia tunc nil remanet, in quo uniantur, & continuentur, & adest nova determinatio voluntatis ad singula peccata, ùt dixi de merè internis; nec unum perseverat virtualiter in alio.

At non multiplicantur per cessationem, & repetitionem propositi circa idem objectum, quamdiu efficacitas primi propositi in libero aliquo effectu, vel opere externo perdurat. Quia tunc prior actus voluntatis in illo effectu, vel opere virtualiter perseverat; & sic semper virtualis voluntas continuatur, & durat, unde unum moraliter peccatum ex illis omnibus actibus constituitur. Sic qui ex voluntate occidendi inimicum, manè surgit, gladio se accingit, proficiscitur, quærit illum, & post plures horas repertum invadit, pluries vulnerat, & tandem occidit; quamvis in itinere cogitet de aliis rebus, confabuletur, legat sæpiúsque volitionem occidendi renovet, committit unum moraliter peccatum, eo tamen gravius, quò pluries renovavit voluntatem occidendi. Quia internæ illæ volitiones repetitæ censentur una moraliter con-

continua actio humana: nam prior virtualiter in illa serie actuum externorum subordinatorum perseverat, ac continuatur. Neque series illa censetur moraliter interrumpi per colloquium, distractionem voluntariam ad alia, quia istæ actiones ordinariè intermisceri solent seriei diuturnæ actionum. Neque enim quælibet interruptio physica tollit unitatem moralem, ùt patet in comestione, quæ censetur unica, licèt interrumpatur per lectionem epistolæ, colloquium, &c.

Aliud esset, si interruptio illius seriei esset extraordinaria: nam hæc tollit unitatem moralem actionis, licèt prior voluntas non retractetur. Quod contingit, cùm ex alio fine interrumpitur aliquod opus moram, & attentionem talem exigens, ut ad resumendam postea intermissam mediorum seriem necesse sit primam intentionem renovare, ac requiratur nova deliberatio, & determinatio; ut si homicida ille longiùs divertat à via, qua inimicum insequitur, ad conficiendum aliquod negotium superveniens, quo confecto ad priorem viam revertatur.

3. Si actus externi mali plures physicè sint in se completi, & de se non spectent ad consummationem unius peccati, vel operis, sunt plura numero peccata; quamvis ad unum finem ab operante referantur; nam non censentur una moraliter actio.

Sic qui die Natali Christi tres legens continenter Missas, ter communicat in peccato mortali, ter peccat, quamvis tres Missas ad unum finem ordinaret. Sic pollutio, quamvis fiat ex intentione copulæ, semper est peccatum ab ea distinctum: quia ex se non ordinatur ad copulam, imò est contra finem copulæ nempe generationem. Item copula ter patrata cum eadem, & eâdem horâ, tria sunt peccata: quia una copula non facit unum moraliter actum cum alia, sed sunt singulæ actiones completæ, ac totales.

4. Actus externi physicè plures ex se non completi, sed subordinati, si ad eundem actum principalem ordinentur tanquam illius dispositiones, media, inchoationes, sintque cum illo similis malitiæ, ac circa idem objectum, constituunt unum moraliter peccatum cum ipso actu principali. Nam tunc ita uniuntur, ut judicio prudentum censeantur una actio in genere moris; & in illis actibus censetur una deliberatio, ac determinatio voluntatis virtualiter, ac moraliter perseverans. Sic ictus, & vulnera ordinata ad homicidium ejusdem consummandum sunt unum totale peccatum cum homicidio. Item tactus, verba, & oscula impudica ordinata ad fornicationem subsequentem faciunt cum ea unum peccatum moraliter, & in ordine ad Confessionem. Unde non est

ne-

necesse illorum numerum exprimere, nisi generatim, eò quòd multùm aggravent peccatum, *quod tanto gravius est, quanto plura concurrunt. ait S. Antonin.* 2. p. t. 5. c. 1. §. 10.

Si quæ tamen circumstantiæ extraordinariæ per se malæ illis adjungerentur, speciatim explicandæ sunt, ùt monet Suarez.

Dixi, *similis malitiæ:* nam si media assumpta, vel actus habent malitiam specie diversam à malitia finis, seu actûs principalis, sunt plura specie peccata exprimenda.

Delectationes verò morosæ, tactus, & verba impudica, quæ subsequuntur copulam, sunt peccata inter se, & à copula distincta. *Ita Suarez Vasquez, & alii.* Quia sunt ex se inchoationes, ac dispositiones ad novam copulam. Et quia actus subsequentes actum principalem, ac consummatum neque sunt partes, aut dispositiones, nec proprietates prioris actûs, neque etiam ejus complementum, cùm ipse actus sit consummatus, & ex se completus; neque in illo expresso intelliguntur, cùm ei tantùm per accidens ex malitia operantis adjungantur.

Quòd si tales actus subordinati non referantur per intentionem peccantis ad eundem actum principalem, sunt multiplex peccatum: quia tunc non uniuntur,

nec in æstimatione prudenti censentur una moraliter actio; & ad actum subordinatum, & actum principalem requiritur duplex, etiam moraliter, deliberatio, & determinatio. Sic si Petrus primò voluisset tantùm vulnerare Paulum, & postea ex ira fervescente eum occideret, sunt duo peccata speciatim explicanda. Item si Titius oscula, & tactus exercens non intendat copulam, sive hæc postea ob libidinem auctam sequatur, sive non, debet numerum tactuum, & osculorum confiteri. Imò actus sibi subordinati, & ad eundem finem ordinati, sunt plura moraliter peccata, si inter illos intercedat magna mora temporis: quia tunc censentur moraliter interrumpi, nec continuari.

Hoc totum debet cum proportione applicari ad unitatem, vel pluralitatem aliorum peccatorum.

5. Peccata multiplicantur per interruptionem moralem, quæ vel fit per retractationem, etiam virtualem, prioris voluntatis, & postea ejusdem repetitionem. Nam posita retractatione, seu voluntate contraria jam prior voluntas non manet formaliter, nec virtualiter, nec influit in actum postea secutum, ideóque ad novum actum requiritur alia deliberatio, & determinatio: unde voluntas resumpta non potest censeri unus moraliter actus cum priore. Vel fit per deliberatam conver-

versionem ad aliquid incompossibile cum priore actu intento; nam hæc est retractatio interpretativa, quæ multiplicat peccata repetita: hocipso enim, quòd advertenter vis aliquid cum priore actu incompossibile, censeris tum non velle, quod priùs vòlebas.

Item actus voluntatis interrumpitur moraliter, cùm neque actu, neque virtute perseverat: quod fit non solùm per retractationem, sed etiam per somnum, vel diuturnam applicationem ad aliam rem. Unde tunc ad quemlibet actum requiritur nova deliberatio, & determinatio.

Not. Cùm hæc tota unitas, & pluralitas sit moralis, æstimari debet ex prudenti judicio, & usu circa unitatem, vel pluralitatem actionis humanæ, spectatis circumstantiis, & qualitatibus actionum.

Q. 7. *An est multiplex peccatum in eadem actione, vel omissione, ratione plurium præceptorum, quibus statuitur, ex motivo ejusdem virtutis?*

Resp. Ex communi est unicum, si hæc præcepta inter se subordinata, aut connexa sint, & idem numero objectum per se spectent ex eodem motivo proximo. Quia tunc hæc præcepta unicam eandém-

que numero obligationem imponunt, sicut eandem numero honestatem intendunt, quando eundem numero actum per se præscribunt. Ergo illorum violatio unam eandémque numero malitiam, ac turpitudinem inducit. Sic usura, etsi quadruplici jure vetita, unicum est peccatum, sicut & violatio ejusdem voti multoties renovati, aut jejunii quatuor temporum Quadragesimæ.

Tamen cùm violatur obligatio pluribus titulis ejusdem rationis imposita, tunc peccatum est gravius, quàm si esset unicus titulus: quia cùm singuli tituli imponant obligationem, plures illam augent, ac proindè aggravant illius violationem. Sic Religiosus sacro ordine insignitus graviùs peccat omissione Breviarii, quam alter eo non insignitus.

Resp. II. Probabile est multiplex esse numero peccatum, in Confessione declarandum, si præcepta sint inter se disparata, hoc est, nec subordinata, nec connexa inter se, neque eandem numero actionem, vel omissionem per se præscribant. Quia ibi est multiplex numero peccatum, ubi violantur plures obligationes ab invicem numero contradistinctæ, & similes; nam violatio cujuslibet obligationis sic distinctæ est peccatum: & proinde violatio duplicis est duplex peccatum. At ubi violantur plura præcepta disparata, neque eandem

dem numero actionem, vel omissionem per se præscribentia, ibi violantur plures obligationes ab invicem contradistinctæ: nam quodlibet ex hujusmodi præceptis imponit obligationem perfectam, & completam, eámque separabilem ab obligatione alterius præcepti, à qua plerumque, & per se separatur, & respectu cujus se habet per accidens: ideóque plura imponunt plures obligationes contradistinctas. Ergo.

Nec obstat quòd interdum per unum eundémque actum impleri possint: quia hoc fit per accidens: & sicut tunc unicus ille actus habet rationem duplicis observationis, ita omissio illius habet rationem duplicis transgressionis moraliter loquendo. Sic Festo S. Matthæi incidente in diem Dominicam, unica auditione Missæ duplex præceptum impletur, eâ omissâ duplex erit transgressio. Item Vigilia ejusdem incidente in Sabbathum quatuor temporum sufficiet semel jejunare: si autem violetur jejunium, duplex est peccatum; quia tunc violatur duplex præceptum disparatum, nec per se respiciens idem numero objectum: si enim Festum, & Vigilia incideret in alium diem, ùt ferè fit, esset obligatio ad duas Missas, & duo jejunia. Et hic videtur esse communis sensus fidelium hæc tanquam duo peccata confitentium, dum ad id advertunt. Doctores au-

tem hoc negantes, opinativè tantùm loquuntur, & eorum argumenta probant solùm primam responsionem. Saltem tale peccatum est gravius, quàm si non esset talis præceptorum concursus: nam pluribus ex causis obligatus ad aliquid, si id omittat, plus peccat, cùm plures obligationes, vel unam graviorem violet.

Q. 8. *Unde petitur gravitas Peccatorum?*

Not. Gravitas peccati est quantitas, seu mensura malitiæ, per quam peccatum est magis, aut minùs disconveniens naturæ rationali, ac legi, & offensivum Dei, ideóque majore, vel minore pœna dignum. Peccatum autem potest esse magis, aut minùs grave gravitate ejusdem speciei, aut diversæ: sic furtum sex nummorum est levius homicidiô, & gravius furtô trium nummorum.

Resp. I. Gravitas peccati petitur ab objecto, fine, & circumstantiis, prout disconveniunt naturæ rationali, & legi. Nam hæc gravitas æstimanda est ex iis omnibus, & singulis, ex quibus absolutè petitur malitia peccatorum: inde enim malitiæ quantitas petitur, unde ipsa malitia; & inde actus est magis malus, unde est simpliciter malus. At malitia actûs sumitur ex objecto, fine, & circumstantiis, prout disconveniunt naturæ rationali, & legi divinæ. Ergo.

Hinc

Hinc 1. Peccatum eò magis, vel minùs grave est, quò vel objectum, vel finis, vel circumstantia ejus magis, vel minùs disconvenit naturæ rationali, ac legi, & quò lex magis, vel minùs obligat. Sic ebrietas gravior est mendaciô officiosô; & furtum eò gravius est, quò quantitas ablata major est, quia magis disconvenit, & magis prohibetur.

2. Cæteris paribus actus habens objectum malum, & finem malum pejor est, quàm si esset solùm malus ex alterutro; cùm sumat malitiam ab utroque, ideóque majorem habeat. Erit quoque pejor, si simul malitiam contrahat ex objecto, fine, & circumstantia. Item malitia cæteris paribus tantò gravior est, quantò actus secundùm plures, vel pejores circumstantias opponitur rationi, & legi: nam sicut malitia, ita & ejus incrementum petitur à circumstantiis moralibus, cùm vel debitæ desunt, vel disconvenientes adsunt. Hinc S. Thom. 2. 2. q. 10. a 3. ad 3. ait: *Cæteris paribus graviùs peccat fidelis, quàm infidelis, tum propter notitiam veritatis ex fide: tum propter Sacramenta, quibus est imbutus, quibus peccando contumeliam facit.*

3. Peccatum intra eandem speciem magis, vel minùs grave est, quò major, vel minor est ejus intensio, duratio, & quò fit cum majore, vel minore advertentia, liber-

tate, conatu, &c. Quia tunc magis, vel minùs disconvenit naturæ rationali, ac legi.

Resp. II. Illa peccata cæteris paribus graviora sunt, quæ præstantioribus virtutibus, & actibus harum excellentioribus directè, ac per se opponuntur. Quia, (ùt docet S. Thomas,) pessimum est contrarium optimo: optimum autem in moralibus est maxima virtus, & pessimum est gravissimum peccatum. Præterea dignitas virtutis, & gravitas peccati oppositi petuntur ex eodem objecto, ratione cujus directè opponuntur. Quare odium Dei est gravissimum peccatum, utpote directè oppositum præstantissimo charitatis actui.

Porro virtutes præstantiores sunt primò Theologicæ hoc ordine, Charitas, Spes, Fides: deinde Religio, Pœnitentia, quia Deum immediatiùs respiciunt: postea reliquæ morales hoc ordine. Prudentia, Justitia, Fortitudo, Temperantia: & simili ordine procedunt aliæ virtutes his annexæ.

Malitiæ gravitas petitur etiam à modo, quo actus eidem virtuti opponuntur; nam oppositio contraria pejor est privativâ: sic odium Dei pejus est, quàm omissio amoris præcepti.

Dixi 1. *directè*: Nam etiam minora vitia indirectè opponuntur majori virtuti, à qua prohibentur.

2. *Per se*, seu ex natura sua. Nam quæ præstantiori virtuti tantùm

tùm ex præcepto positivo opponuntur, non sunt cæteris paribus per se graviora iis, quæ minùs nobili ex natura sua, & Jure naturali opponuntur; cùm non sit par obligatio præcepti. Sic homicidium gravius est, quàm laborare die Festo, quamvis hoc Religioni, illud Justitiæ adversetur.

3. *Cæteris paribus* Nam malitia, vel bonitas non solùm desumitur ex ratione generica objecti, sed etiam ex multis aliis, ratione quorum potest esse excessus. Quare major, vel minor gravitas unius peccati præ alio definienda est ex complexione eorum omnium, ex quibus augeri, vel minui potest malitia.

Q. 9. *An effectus malus, vel noxius proximo ex peccato secutus imputatur peccanti, & dat peccato novam malitiam?*

Resp. Aff. Si ille effectus fuerit prævisus, vel potuerit, ac debuerit prævideri. Quia tunc est saltem indirectè, & interpretativè volitus, nempe in causa illicitè, ac liberè posita. Quod verum est, etsi voluntas antequam effectus eveniat, retractet causam; quia illa retractatio non facit, ut reipsa non sit liberè posita causa, neque ut effectus ex illa non sequatur. Et verò effectus ille sequitur ex peccato, ut præterito, & retractatio non facit, ut peccatum non

non fuerit pro præterito voluntarium. Hinc ei, qui alterum lethaliter vulneravit, mors læsi post ejus contritionem secuta imputatur, & is fit irregularis ex delicto.

Q. 10. *Quot modis potest quis esse reus peccati alieni, & illud contrahere?*

Resp. His nimirum: jussione, suasione, cooperatione, auxilio, consensu, favore, laudatione seu adulatione, pravâ doctrinâ, exemplo, & silentio. Nam qui uno ex his modis cooperatur peccato alieno, censetur causa moralis illius, eique verè consentit, vel expressè, vel virtualiter, vel interpretativè, & sic illius malitiam, ac reatum contrahit: *Nam digni sunt morte non solùm, qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.* Ad Rom. 1.

CAPUT II.

De Peccato Mortali, & Veniali.

Q. 1. *Quid sunt, & quomodo differunt?*

Resp. I. Peccatum mortale est legis divinæ transgressio gravis, & proinde gravis offensa Dei privans amicitiâ divinâ, & gratia sanctificante, quæ est supernaturalis vi-

ta

ta animæ, atque reddens peccatorem dignum odiô Dei, ac pœnâ æternâ. Veniale verò est legis transgressio levis, & levis offensa Dei, quæ nec privat gratia sanctificante, nec amicitiâ divinâ, nec ex se meretur pœnam æternam, sed solùm temporalem: nec proinde excludit à cælesti beatitudine, sed solùm retardat ejus assecutionem; nec extinguit charitatem, sed solùm ejus fervorem impedit.

Differunt inter se, quòd mortale sit Dei contemptus, saltem virtualis, & interpretativus: nam peccatum mortale est prædilectio, seu prælatio creaturæ præ Deo, vel æquatio cum Deo, & aversio à Deo tanquam à fine ultimo, atque adhæsio creaturæ tanquam fini ultimo. Nam qui mortaliter peccat, legem Dei aliquid pro jure suo graviter præcipientis, vel vetantis violat graviter, ac proinde graviter violat jus divinum, & sic gravem injuriam facit Deo: unde graviter illum offendit, & meritò censetur contemnere auctoritatem, majestatem, & amicitiam ejus. Hinc Deus de graviter peccantibus ait Isa. 1. *Ipsi spreverunt me*, & l. 1. Reg. c. 2. *qui contemnunt me, erunt ignobiles*. Item talis hoc ipso præfert creaturam amicitiæ, & possessioni Dei ob aliquod bonum creatum faciendo id, quod privat amicitiâ, & possessione Dei, & sic eligendo potiùs frui creaturâ, quàm Deô. Quæ omnia non conve-

niunt

niunt peccato veniali, quod est solùm levis transgressio, & offensa, quæ non est digna privatione amicitiæ Dei.

Resp. II. Mortele & Veniale ùt talia semper differunt inter se specie morali, ideóque essentialiter. Quia illorum malitiæ notabiliter inter se differunt in ratione offensæ: nam mòrtale habet specialem, ac gravem malitiam positam in contemptu Dei, & aversione à Deo tanquam à fine ultimo, atque conversione ad creaturam, quæ non reperitur in veniali. Quilibet autem contemptus Dei etiam virtualis continet gravem deordinationem, ac malitiam, propter infinitam Dei excellentiam, gravitérque disconvenit infinitæ Dei Majestati. Quatenus tamen circa idem objectum versantur, possunt esse ejusdem speciei: nam malitia petita ex objecto ejusdem est speciei in furto gravi, & levi, cùm ambo eidem præcepto, & virtuti ex eodem motivo opponantur, & differant solùm secundùm plus, & minùs, síntque in eadem specie injustitiæ.

Q. 2. *Quænam requiruntur ad peccatum Mortale?*

Resp. Secundùm omnes duo. 1. Ex parte objecti aliquid grave, saltem ex fine. 2. Advertentia, & consensus sufficiens ad actum simpliciter liberum, & humanum, qui

qui consensus dicitur plenus, ac perfectus. Nam si alterutrum desit, violatio legis non censetur imputabilis ad gravem culpam, nec gravis offensa, nec contemptus Dei. Consensus autem plenus, ac perfectus est ille, qui datur ab homine vigilante, plenè sui compote, & expeditum habente rationis usum, qui advertit ad malitiam actûs, seu omissionis, vel potuit, ac debuit advertere. Quòd si ad eam advertere non possit ex defectu cognitionis habitualis malitiæ, non excusatur, si ignorantia fuit vincibilis.

Q. 3. *Quodnam Voluntarium sufficit ad Mortale?*

Not. Peccatum est essentialiter voluntarium. *Usque adeò peccatum voluntarium est malum, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium.* ait *S. August. l. de vera religione c. 14.* quia peccatum est actio, vel omissio imputabilis homini ad culpam, vituperium, & pœnam. At nil potest esse sic imputabile homini, nisi sit ei liberum, proindéque voluntarium. Quippe omne liberum est essentialiter voluntarium, licèt non omne voluntarium sit liberum, ùt patet in amore beatifico: quia liberum superaddit voluntario immunitatem ab omni necessitate intrinseca, & physica. Voluntarium autem est id, quod

pro

procedit à principio intrinseco, nempe voluntate cum intellectuali cognitione, vel actuali, vel virtuali, & interpretativa, hoc est, quæ potuit, & debuit haberi, licèt defuerit.

Dividitur. 1. In Perfectum, quod fit cum plena advertentia, plenóque consensu; & in Imperfectum, quod fit cum semiplena advertentia, & semipleno consensu, ùt in semi-dormiente contingit. 2. In directum, indirectum, & interpretativum. Illud est directè voluntarium, quod in se, ac secundùm se volitum est: illud est indirectè voluntarium, quod non est in se, ac secundùm se volitum, sed censetur volitum in alio directè volito, vel tanquam cum illo connexum, vel tanquam effectus inde sequens, vel propter alias causas. Illud est interpretativè voluntarium, quod non est positivè volitum, sed tamen secundùm prudentem æstimationem censetur volitum, & meritò imputatur voluntati, eò quòd non fecerit, vel non omiserit, quod debebat, & poterat facere vel omittere. Sæpè hoc voluntarium cum indirecto confunditur.

Resp. I. Consensus sufficiens ad mortale est ille, qui ab homine perfectè vigilante, & plenè sui compote datur actioni, vel omissioni graviter malæ, cujus malitiam actu cognoscit, vel cognoscere potuit, ac debuit. Quia talis consensus est plenus, & sufficienter liber, ac humanus, ut actio

vel

vel omiſſio ſit imputabilis ad culpam gravem, cùm ejus malitia, aut malitiæ periculum potuerit, ac debuerit cognoſci, & vitari. Neque enim inadvertentia vincibilis, ac culpabilis voluntarium plenum impedit in æſtimatione morali.

Reſp. II. Ad peccatum mortale non requiritur, ut malitia moralis ſit directè, & propter ſe volita, quod potiùs diabolicum eſt, quàm humanum; ſed ſufficit, ut ſit indirectè, vel interpretativè volita, hoc eſt, ut voluntas velit ex quocunque motivo aliquid graviter malum, etiamſi ejus malitiam ſecundùm ſe averſetur, modò cognoſcat, vel poſſit, ac debeat cognoſcere ejus malitiam. Quia 1. diſconvenit naturæ rationali, & legi divinæ velle, aut acceptare ullo modo id, quod malum, ac illicitum eſt; & lex naturalis prohibet, ne malum ullo modo velimus, & eligamus, non ſolùm directè, ſed etiam indirectè, & interpretativè: malum enim nullatenus eſt volibile, ſed malitia actûs exigit quocunque modo fugi. 2. Meritò imputatur voluntati ad culpam, & vituperium, quòd malum velit non ſolùm directè, ſed etiam indirectè, vel interpretativè, cùm nempe non refugit, nec impedit malum, quod poteſt, & debet repudiare, & impedire. Nam tunc non fugit, nec averſatur malum, ùt debet; nam debet illud fugere, & averſari ſummè, & omni

modo, cùm sit summè odibile, & omni modo fugiendum. Igitur ad mortalem culpam ex parte voluntatis sufficit voluntarium indirectum, & interpretativum, ùt consentiunt omnes.

Obj Ut actus sit bonus, ejus bonitas debet esse directè volita. Ergo à pari &c. *R.* n. con disparitas est, quòd bonitas moralis, seu honestas sit appetibilis directè, & secundùm se, exigátque sic appeti; & ut actus sit bonus moraliter, debet tendere in objectum modo decenti naturam rationalem, ac proinde debet in illud tendere sub ratione honesti, & propter bonitatem. Econtra malitia actûs exigit quocunque modo fugi, & ùt actus sit malus, sufficit, ùt appetat id, quod est malum, aut quomodocunque velit id, quod est malum: nam hoc ipso disconvenit naturæ rationali, & legi divinæ.

Q. 4. *Quanam advertentia sufficit ad mortale?*

Resp. I. Potest esse peccatum mortale imputabile sine advertentia actuali malitiæ, vel suspicione, aut dubitatione de illa, illiúsve periculo. Quia 1. dantur peccata imputibilia ad culpam mortalem, quæ tamen fiunt ex ignorantia vincibili malitiæ, & dum operans putat se rectè age-

agere, & obſequium Deo præſtare, ùt conſtat ex *Joan. 16. Venit hora, ut omnis, qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe præſtare Deo.* Et tamen perſecutores Apoſtolorum verè in hoc peccabant mortaliter. Hinc illud Pſal. 18. *Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me.* Et illud S. Auguſt. l. de ſpir. & litt. c. 36. *Attendat, quàm in multis offendamus omnes, dum putamus Deo, quem diligimus, placere, vel non diſplicere, quod facimus.* 2. Multi multa agunt contra legem ex habituali inconſideratione, & negligentia, imò ex diſpoſitione habituali voluntatis non conſiderandi, an actio ſit licita, nec ne; ſed ſtatim ſe determinandi ad id, quod delectat, vel utile eſt, ſive ſit licitum, ſive non. Certè hi ſæpè agunt ſine ulla dubitatione, vel ſuſpicione malitiæ; & tamen quis neget eos graviter peccare? 3. Ob reſponſionem ſequentem.

Reſp. II. Ad mortale, etiam ſecundùm ſe imputabile, ſufficit advertentia virtualis, & interpretativa malitiæ, aut periculi illius, conſiſtens in eo, quòd quis poſſit, ac debeat advertere malitiam, vel ejus periculum, nec tamen advertat. Quia 1. malitia actûs ſecundùm ſe ei meritò imputatur, qui debuit, & potuit illam advertere, & vitare actum, cui annexa eſt. Nam ei malitia ſatis voluntaria eſt, & libera, cùm

potuerit, & debuerit ab eo vitari. 2. Ut malitia ſecundùm ſe imputetur, ex communi ſententia ſufficit conſenſus voluntatis interpretativus, cùm ſcilicet voluntas poteſt, & debet repudiare objectum malum, & non repudiat. Ergo etiam ſufficit advertentia interpretativa: nam ad peccatum imputabile non minùs requiritur conſenſus voluntatis, quàm advertentia rationis. 3. Peccatum mortale eſt libera transgreſſio præcepti graviter obligantis. Sed ad talem transgreſſionem ſufficit advertentia virtualis, ac interpretativa: nam talis transgreſſio eſt libera, hoc ipſo, quòd poſita eſt ex defectu advertentiæ actualis, quæ potuit, & debuit haberi: hoc ipſo enim talis transgreſſio ita poſita eſt, ut potuerit non poni à voluntate. 4. Advertentia virtualis, & interpretativa eſt ea, quæ quidem non habetur, ſed haberi poteſt, ac debet. Sed qui legem violat, quam potuit, ac debuit cognoſcere, perinde ſe habet moraliter, & in æſtimatione prudenti in ordine ad imputabilitatem etiam mortalem (licèt non tantam, quando advertentia non eſt affectata,) ac ſi eam actu cognoſceret: ac proinde non excuſatur à peccato etiam mortali. Paulò aliter advertentia interpretativa eſt ea, cujus privatio defectus eſt culpabilis, cùm ipſa potuerit, ac debuerit haberi: ac proinde non excuſat à peccato actiones, & omiſſiones ſecutas con-

con-

contra legem; cùm ipsa sit culpabilis, nec tollat voluntarium indirectum, ac interpretativum, sufficiens ad culpam; nec culpa possit quemquam excusare. Igitur malitia actûs meritò imputatur voluntati hoc ipso, quòd actus malus procedit à voluntate liberè, & scienter, vel cum vincibili, ac culpabili ignorantia, aut inadvertentia agente. 5. Vincibilis ignorantia, seu carentia cognitionis habitualis non excusat à peccato. Ergo multò minùs excusat inconsideratio, & inadvertentia vincibilis: nam (ùt ait Suarez) ignorantia non refert ad voluntarium, vel involuntarium ratione habitualis scientiæ, quâ privat, sed proximè & immediatè ratione actualis considerationis, quam tollit; quia voluntas non movetur proximè, & immediatè ab habituali cognitione, sed ab actuali. Inadvertentia autem est vincibilis, & voluntaria, hoc ipso, quòd potuerit & debuerit pelli per advertentiam: sicut ignorantia habitualis est vincibilis, & voluntaria, hoc ipso quòd potuerit, & debuerit depelli per inquisitionem veritatis.

Not. 1. Equidem nihil est volitum, quin præcognitum, & voluntarium est id, quod est à Principio intrinseco cum cognitione; sed cum cognitione, vel actuali, vel virtuali, & interpretativa. Nam ad voluntarium indirectum, & interpretativum sufficit cognitio virtualis, & interpretativa. Item cùm actus moralis definitur

actus, qui liberè fit cum advertentia ad regulam morum, intelligi debet advertentia, vel actualis, vel virtualis, & interpretativa: alioqui definitio mala est, cùm non conveniat omni actui morali, nempe peccato commisso ex ignorantia, vel inadvertentia vincibili.

Not. 2. Advertentia virtualis, & interpretativa adest, cùm quis potest, & debet advertere ad præceptum, seu obligationem, vel malitiam actûs, & tamen non advertit. Potest autem advertere, quando ex aliqua cognitione præsenti ejusdem, vel alterius objecti, aut circumstantiæ, prudenter, ac circumspectè agendo, deveniret in cognitionem malitiæ, quam novit quidem habitu, sed actu non advertit. Tunc enim habet sufficiens principium discurrendi, & considerandi, an actus sit licitus, vel illicitus. Et si hoc non cognoscit, aut considerat, malè consultat, & imprudenter agit: unde meritò illi imputatur peccatum, quod inde sequitur. Quippe in omni deliberatione humana primò considerandum est, utrùm res liceat, nec ne: eodem enim præcepto, quo tenemur vitare peccatum, & servare legem, tenemur adhibere advertentiam, & considerationem, cùm sine ea lex observari nequeat.

Hinc in iis, quæ intrinsecè mala sunt, & contra legem naturalem, ad virtualem advertentiam malitiæ moralis habitualiter

notæ

notæ ſufficit, ut conſideretur ipſa actio ſecundùm ſe, ſeu ut quis rectè advertat, quid agat. Nam hoc ipſo facillimè excitari poteſt actualis cognitio malitiæ, utpote habentis cum illa intrinſecam connexionem, ſi conſideratè, & ſine præcipitatione agatur, ùt notat Suarez. In iis verò, quæ non ſunt per ſe mala, ſed vetita ſolo jure poſitivo, quamvis non ſemper ſufficiat conſideratio ipſarum actionum ſecundùm ſe, cùm non habeant intrinſecam connexionem cum malitia, ſeu præcepto eas vetante: tamen ſi quis non laboret ulla ignorantia facti, ſola objecti propoſitio ſimul cum cognitione habituali præcepti regulariter ſufficit ad excitandam cognitionem malitiæ, ſi, qua par eſt conſideratione, & mora in agendo procedatur. Poſſunt & alia principia deliberandi in talibus rebus occurrere, ùt ſi quis non cogitat de die abſtinentiæ, videat alios veſci cibis quadrageſimalibus; vel die Feſto nihil cogitans de ſacro, audiat feſtivum campanarum pulſum, aut videat populum ad templum accurrentem. Ex his enim, aut ſimilibus excitari poteſt cogitatio præcepti: quæ tamen ſi adhibita ſufficienti attentione, & conſideratione non habeatur, tunc inadvertentia erit naturalis & invincibilis, qualis eſſe ſolet in timoratis & ex circumſpectione agentibus: in aliis autem plerumque eſt vincibilis, & culpabilis. Quòd ſi

malitia non ſit habitualiter nota, tunc actus eſt culpabilis, ſi ignorantia ſit vincibilis, quia hæc non excuſat à peccato.

Not. 3. Cùm aliqui Theologi dicunt ad peccatum mortale requiri advertentiam malitiæ, vel ejus periculi, vel ſuſpicionem, aut dubitationem de illa; ut id cum veritate, & certiſſimis ipſorum, ac omnium principiis conſentiat, debet intelligi in ſenſu accommodo, nempe vel de peccato directè volito, & de peccato malitiæ ex certa ſcientia commiſſo: vel de advertentia malitiæ, ſive formali præſenti, aut præcedente, ſive virtuali, & interpretativa, in ſpecie, vel in genere, in ſe, vel in cauſa.

Q. 5. *Quibus indiciis in dubio de conſenſu ſufficienti ad mortale cognoſci poteſt, eum fuiſſe datum, vel non?*

Reſp. Traduntur à Doctoribus hæ regulæ. 1. Si dubitans de conſenſu præſtito ſit vir probus, & timoratæ conſcientiæ, ſéque ita habitualiter, ac conſtanter diſpoſitum ſentiat, ut potiùs vellet mori, quàm mortaliter peccare; cenſendus eſt non dediſſe ſufficientem conſenſum, licèt aliquam fortè in repellenda tentatione negligentiam admiſerit. At, ſi ſit homo pravus, & peccatis aſſuetus, in dubio cenſendus eſt conſenſiſſe. Quia in dubio prudens præ-

ſum-

ſumptio à cenſuetis, ac communiter contingentibus, & habituali diſpoſitione ſumitur. Et quia prior ſummè deteſtans peccatum habitualiter, ſi illud admiſiſſet cum pleno conſenſu, hanc mutationem ita advertiſſet, ut de ea nil dubitaret; poſterior verò parvi pendens peccatum, ſi non plenè conſenſiſſet, non dubitaret, Porro non eſt ſignum imperfecti conſensûs, ſed tantùm mutatæ voluntatis, contritio, quæ actum peccati ſtatim conſequitur.

2. Quando ſuborta cogitatione, ſeu tentatione de facienda re mala, non facis, cùm facilè poſſes, ſignum eſt conſenſum in opus non fuiſſe perfectum, quia potentia executrix voluntati omnino obtemperat.

3. Sola perſeverantia motus interni poſt advertentiam non indicat ſufficienter plenum conſenſum, ſicut perſeverantia motus exterioris membrorum illum arguit: quia his voluntas, non illis deſpoticè imperat.

4. Quando quis dubitat vigilans, an dormiens, ſui compos, an impos, quidpiam voluerit, aut fecerit, probabile indicium eſt non plenæ deliberationis: quia hæc regulariter hominem de ſuis actibus certiorem reddit; & perfectè vigilans ſatis novit, ſe vigilare, & ſui compos de hoc non dubitat, niſi fortè mora temporis aliquam induxerit oblivionem.

Cæterùm cùm hæ omnes conjecturæ veritatem non oſtendant, eſt obligatio confitendi conſenſum illum dubium.

Q. 6. *An est mortale agere, vel velle aliquid graviter illicitum ob finem bonum?*

Resp. Aff. *ita omnes*: quia 1. *Ad Rom.* 3. Graviter damnatur illud: *faciamus mala, ut veniant bona.* 2. Voluntas mala est hoc ipso, quòd vult id, quod malum, & ex quocunque motivo illud velit. Nam actus voluntatis sumit malitiam ab eo omni in quod fertur, ex Ose. 9. *facti sunt abominabiles, sicut ea, quæ dilexerunt.* Neque enim finis bonus malitiam objecti, seu medii tollit, cùm ejus naturam non immutet. 3. Volitio finis honesti ut per medium illicitum comparandi est mala. Nam tendit in objectum modo naturam rationalem dedecente, & contra legem; disconvenit enim naturæ rationali, & legi prosequi bonum per medium illicitum, imò volitio finis honesti per medium licitum, sed in circumstantia mala, est vetita, & mala. Nam disconvenit naturæ rationali, & legi divinæ, & finis honestus non potest nisi dedecenter & disconvenienter naturæ rationali appeti per medium licitum in circumstantia mala, v. g. velle celebrare Sacrum propter bonum finem in loco dedecenti. *Quod est secundùm se malum ex genere, nullo modo potest esse bonum, & licitum; quia ad hoc, quòd aliquid sit bonum,*

num, requiritur, quòd omnia rectè concurrant; bonum enim ex integra causa, malum verò ex singularibus defectibus. Ait S. Thom. 2. 2. q. 110. a. 3.

Q. 7. *Quænam sunt peccata mortalia, vel venialia ex genere suo?*

Resp. I. Cum S. August. Enchirid. c. 78. *Quæ sint levia, quæ gravia peccata, non humano, sed divino sunt pensanda judicio, & c. 79. sunt autem quædam, quæ levissima putarentur, nisi in scripturis demonstrarentur opinione graviora, quis enim dicentem fratri suo, fatue, reum gehennæ putaret, nisi veritas diceret?*

Resp. II. Id sicut tota doctrina morum repeti debet. 1. ex Scriptura. Quæ enim ab illa dicuntur abominabilia, detestanda, execranda, Deo exosa, digna morte, gehennû, excludere à regno Dei, vel ob quæ dicitur væ! Judicanda sunt ex genere suo mortalia. 2. Ex traditione, quæ exstat in scriptis Patrum. 3. Ex definitione, & sensu ecclesiæ, quæ semper est infallibilis in doctrina fidei, & morum. 4. Ex ratione fide illustrata, & his principiis nixa. 5. Ex unanimi Doctorum consensu.

Resp. III. Peccatum mortale ex genere suo est illud, intra cujus objectum, seu materiam datur aliquid grave, seu graviter re-

repugnans rectæ rationi, vel fini legis: qualia sunt peccata contra virtutes Theologicas fidem, spem, & charitatem, contra religionem, justitiam, & alias virtutes graviter obligantes, item quæ nos graviter corrumpunt. Peccata verò, quæ leviter tantùm adversantur naturæ rationali, vel præcepto leviter obliganti, & quæ non lædunt graviter charitatem Dei, & ejus honorem, vel proximum quoad personam, res, vel jura, nec nos ipsos corrumpunt, sed continent præcisè aliquam levem inordinationem, ut mendacium officiosum verbum otiosum, sunt venialia per se, & ex genere suo. *S. Thom.* 1. 2. q. 88. a. 2.

Resp. IV. Mortale ex genere suo duplex est, aliud ex toto genere suo, aliud ex genere suo non toto. Peccatum mortale ex toto genere suo est illud, cujus omne objectum, seu omnis materia est per se gravis, quia nempe quælibet ejus materia gravem inordinationem continet, vel per quamlibet ejus quantitatem læditur graviter virtus, quæ est finis præcepti gravis. Unde non potest esse veniale nisi ex imperfectione actûs, seu ex defectu advertentiæ, & consensus sufficientis ad mortale. Talia sunt ea, quæ sunt directè contra aliquod attributum divinum, ut odium, & contemptus Dei, hæresis, desperatio blasphemia, perjurium, &c. Nam hæc directè repugnant Dei bonitati, veracitati, mi-

misericordiæ, Majestati, excellentiæ infinitæ Dei; & per ista graviter læduntur charitas, fides, spes religio, &c. Talia item sunt, quæ graviter disconveniunt naturæ rationali, seu ex se gravem habent inordinationem, ùt delectatio venerea extra conjugium, pollutio, &c.

Mortale verò ex genere suo, sed non toto est illud, intra cujus objectum, seu materiam datur aliquid ex se grave, & leve, seu graviter, & leviter inordinatum, ac prohibitum, quatenus per aliquam materiam graviter, & per aliam leviter læditur virtus, quæ est finis præcepti. Nam illa materia censetur gravis, per quam graviter læditur virtus, quæ est finis præcepti; & ea est levis, per quam leviter læditur talis virtus, ùt patet in furto.

Q. 8. *An peccatum mortale ex genere suo fieri potest veniale, & vicissim?*

Resp. I. Cùm ad mortale requiratur gravitas materiæ, & sufficiens advertentia, & consensus, sequitur peccatum ex genere suo mortale fieri veniale. 1. Ob levitatem materiæ, ùt patet in peccatis contra justitiam, v. g. Furto levi. Nam tunc leviter læditur justitia, quæ est finis præcepti vetantis furtum, & sic tunc est levis inordinatio, & transgressio, ac offensa

fensa Dei. Peccata autem ex toto genere suo mortalia non possunt fieri venialia ex parte materiæ, quia in quavis eorum materia reperitur gravis difformitas, & per quamlibet eorum quantitatem graviter læditur virtus, quæ est finis præcepti. Porro materiæ levitas in iis, quæ levitatem materiæ admittunt ex circumstantiis, & præsertim, ex quantitate materiæ, & ejus conducentia ad finem dijudicanda est. 2, Ob imperfectionem actûs ex parte intellectûs, & voluntatis. Ita *S. Thom.* 1.2. q. 88. a. 6. *Potest id, quod est ex genere mortale, esse veniale propter imperfectionem actûs, quia non perfectè pertingit ad rationem actûs moralis.* Hoc est, quia deest sufficiens advertentia, & consensus ad hoc, ut actus dicatur simpliciter liber, & humanus. Actus autem, seu consensus voluntatis imperfectus, & semiplenus, ideóque insufficiens ad mortale est ille, qui datur cum impotentia plenè advertendi ob impeditum rationis usum, qualis impotentia est in semi dormiente, modo hæc sit omnino involuntaria: sicut consensus dicitur plenus, ac perfectus, cùm datur ab homine plenè sui compote, & habente usum rationis expeditum, & valente plenè advertere. Similiter advertentia imperfecta, seu semiplena est ea, quæ procedit ab homine non perfectè sui compote, nec habente usum rationis expeditum

tum, qualis eſt ſemidormiens. Sicut enim hic non habet perfectum judicium rationis, nec plenè advertere poteſt ad id, quod agit: ita interdum fit, ut quis ob ſubitam, & vehementem paſſionem, aut diſtractionem ad res alias non advertat, nec advertere poſſit ad actum ſuum, quantùm requiritur ad mortale. Unde delectatio de objecto malo, quæ cæteroquin eſſet mortalis, poteſt defectu ſufficientis advertentiæ eſſe ſolùm venialis. Advertentia verò perfecta, & plena eſt ea, quæ procedit ab homine ſui compote, & habente uſum rationis expeditum.

Hinc triplex diſtinguitur motus, nempe primò primus, qui ſubitò ante omnem mentis advertentiam inſurgit, nec ullatenus pendet à voluntate, & hic non eſt culpa ſecundùm ſe: ſecundò primus, qui eſt cum aliqua, ſed imperfecta advertentia, ſufficiente quidem ad culpam venialem, non autem ad mortalem, qualis eſt in ſemidormiente: & motus plenè, ac perfectè deliberatus; qualis eſt in vigilante, & plenè ſui compote; & hic eſt mortalis, ſi ſit graviter inordinatus.

Imperfectio tamen actûs nunquam impedit quò minus ea, quæ ſunt ex objecto venialia, revera ſint venialia, ùt docet Suarez. Quia ad culpam venialem ſufficit quodcunque voluntarium, & liberum, ſicut & quantulacunque inordinatio; ſecus verò

verò ad mortale ; nam homo non potest, ex qualicunque actione, & quantumvis imperfecta constitui reus perpetui odii Dei, & damnationis æternæ: hoc enim repugnat bonitati, sapientiæ, ac convenienti gubernationi divinæ.

Resp. II. Actus ex genere suo, seu objecto venialis, vel indifferens fit mortalis per accidens, seu per aliquid ei adjunctum.

1. Ex errore conscientiæ, quo quis putat id, quod agit, esse mortale, licèt reipsa non sit. Nam tunc consentit in mortale apprehensum.

2. Ratione affectûs graviter inordinati in rem aliquam leviter malam, vel indifferentem, constituendo in ea finem ultimum, ùt si ex affectu ad illam paratus sis illam velle, si mortalis esset, vel peccare mortaliter potiùs, quàm ab ea abstinere, vel illam comparare per medium graviter illicitum. Nam tunc eam præfers divinæ amicitiæ, & violas graviter maximum præceptum diligendi Deum super omnia.

3. Ratione finis mortaliter mali, ad quem ordinatur, ùt adulatio, seu laudatio ex se venialis ordinata ad subornandam virginem. Nam talis actûs continet affectum ad rem mortaliter malam; & medium malitiam finis contrahit.

4. Ra-

4. Ratione gravis damni, vel ſcandali, quod ex re levi ſecuturum prævidetur, vel prævideri poteſt, ac debet, ùt ſi ex furto rei levis prævideas alterum blaſphematurum: Nam ob talem effectum actus graviter adverſatur charitati; & cauſa participat malitiam ſui effectûs.

5. Ratione periculi incidendi in mortale, in quod quis experientiâ didicit, ſe ex actione de ſe leviter mala, vel indifferenti incurrere, putà ſi aſpectus mulieris, vel colloquium inducat ad actum turpem, vel conſenſum in delectationem veneream; ſi ludus de ſe licitus, ſit occaſio proxima pejerandi, blaſphemandi, &c. Nam mortale eſt, exponere ſe morali periculo peccandi mortaliter: is quippe Dei amicitiam, & animæ ſalutem contemnit, qui ejus perdendæ periculum probabile non vitat, cùm poteſt; & eodem præcepto, quo tenemur vitare peccatum, tenemur etiam ejus probabile periculum vitare.

6. Propter contemptum formalem præcepti, vel regulæ, vel Superioris quà Superior eſt, ùt ſi quis violet præceptum in re levi, quia præceptum eſt, ſive quia renuit ſubjici præcepto, vel Superiori. Talis enim inobedientia inducit contemptum poteſtatis à Deo derivatæ, & Superioris, ùt Miniſter Dei eſt, ejuſque vices gerit: qui contemptus redundat in

Deum, juxta illud Luc. 10. *qui vos spernit, me spernit.*

Item omissio Consilii Evangelici ex contemptu, quasi Deus inutilia, & vana consuleret, mortalis est. Nam est graviter injuriosa Deo, & Deus ipse consilii author contemnitur.

Q. 9. *An multa venialia possunt facere unum mortale?*

Resp. I. Peccata Venialia quantumvis multiplicata non possunt per se efficere unum mortale, nisi eorum materiæ, vel effectus uniantur. *Est communis :* quia 1. ex Trid. sess. 14. c. 5. per venialia à Dei gratia non excludimur. 2. Peccatum mortale, cùm sit contemptus Dei, & aversio à fine ultimo, habet malitiam ordinis superioris, imò infinitam, quàm proinde æquare nequeunt quævis venialia. 3. Sola multiplicatio non constituit peccatum in alia specie : peccatum autem mortale est in alia specie à veniali.

Qui tamen proponeret omnia venialia occurrentia committere, vel ad hoc paratus esset, vellétque sola mortalia vitare, secundùm Sanchez, & Bonacin, mortaliter peccaret, etiamsi contemptus formalis deesset: quia illius propositi objectum continet apertissimum peccandi mortaliter periculum, quod talis vult subire, cùm ex

SS.

SS. Patribus, & Doctoribus multa venialia deliberatè, & ex proposito commissa certò disponant ad mortale, & in praxi patet; quæ culpa mortalis adversatur præcepto charitatis.

Resp. II. Si plurium venialium materiæ, vel effectus moraliter uniantur, & unum objectum grave constituant contra unum præceptum; tunc mortale est peccatum, cujus materia, licèt secundùm se parva, tamen ob moralem conjunctionem cum objectis priorum, notabilis censetur, vel effectum gravem malum producit, *Est communis.* quia tunc per hoc ultimum peccatum ponitur complementum gravis materiæ, vel effectûs graviter prohibiti; & illud ponens censetur velle aliquid graviter inordinatum, ac prohibitum. Sic qui uno die Festo pluries laborat per quadrantem diversis horis, peccat mortaliter ultimo quadrantis labore, quo completur tempus notabile: quia isti omnes labores breves moraliter uniuntur; & tunc verum est dicere talem laborâsse illo die Festo tempore notabili, v. g. duas, aut tres horas. Sic ebrietas per ultimum scyphum completur. Item qui intemperanter cibum sumit, & ultima comestione agnoscit valetudinem graviter lædendam, peccat tunc mortaliter: nam jam vult objectum graviter dissentaneum naturæ rationali, ac legi, & sibi notabile damnum.

Si verò plurium venialium materiæ parvæ, & effectus non uniantur, nec in grave objectum coalescant; tunc omnia, & singula peccata sunt venialia, nec efficiunt mortale: quia tunc materiæ illæ non conflant unum objectum grave, nec materiam sufficientem ad mortale. Sic qui pluribus Festis per unum quadrantem laborat, non peccat mortaliter, secluso scandalo, & contemptu: quia tunc sicut Festa sunt diversa, neque efficiunt unum moraliter; ita & labores sunt diversi, nec unum inter se constituunt. Item qui in Quadragesima quotidie bolum panis extra tempora comedit; non peccat mortaliter: quia comestio uno die facta non continuatur, nec conjungitur moraliter cum comestione alterius diei, cum obligatio abstinendi afflixa sit singulis diebus, & transeat cum illis. Unde propositum comedendi singulis diebus Quadragesimæ bolum panis extra tempora est per se loquendo solùm veniale, quia non fertur in illas omnes comestiones leves conjunctim sumptas, sed in omnes separatas, & singulis diebus vitandas, quæ cùm solùm sint vetitæ sub veniali, propositum non est de mortali. Idem dic de eo, qui plures inducit ad parum comedendum uno die jejunii, quia actio unius non unitur, nec facit unum moraliter objectum vetitum cum actione alterius. Unde inductio non est ad aliquid grave.

Q. 10.

Q. 10. *An, & quomodo multa venialia disponunt ad mortale?*

Resp. I. Multa venialia, si negligantur, & continuentur, sensim disponunt hominem ad mortale. Constat 1. ex Eccli. 19. *qui spernit modica, paulatim decidet.* & Luc. 10. *qui in modico iniquus est, & in majori iniquus est.* 2. Ex consensu Theologorum, & ex Patribus docentibus, venialia diligenter cavenda esse: ne labamur in mortalia. 3. Et praxi, & experientia.

Resp. II. Multa venialia disponunt ad mortale. 1. Indirectè, seu negativè removendo id, quod mortalia impediret. Nam & in peccante minuunt fervorem charitatis, & timorem Dei, ac horrorem peccati; & ex parte Dei impediunt Providentiam illam specialem, qua tentationes, ac pericula removebat, & liberalitatem, qua uberes, & potentiores gratias largiebatur.

2. Positivè: tum quia cùm mortale, & veniale in hoc conveniant, quòd sint infractio legis, & ordinis; multitudo leviorum infractionum, maximè si deliberatè, & ex gravi negligentia fiant, hominem disponit ad violandam legem, & ordinem in gravioribus: tum quia libido peccandi, & affectus erga rem venialiter malam, potest sæpiùs peccando ita crescere, ut in ea re

constituatur finis ultimus, & ex affectu erga illam homo sit paratus violare præceptum gravius, vel illius violandi periculo se exponat. Venialia autem ejusdem speciei magis adhuc per se, ac directè disponunt ad mortale; cùm circa idem objectum specificè sumptum versentur, & pariant similem habitum. Sic levioribus furtis, contumeliis, detractionibus via sternitur ad graviores injurias, & comparatur consuetudo furandi, detrahendi, quæ magis adhuc in gravia objecta, utpote magis allicientia ad se, inducit, quàm in levia.

CAPUT III.

De Peccatis commissionis, & omissionis.

Q. 1. *Quid sunt, & an differunt inter se?*

Resp. I. Peccatum commissionis est actus positivus factus contra legem eum prohibentem, sive est violatio præcepti negativi. Peccatum omissionis est omissio actûs præcepti, sive violatio præcepti affirmativi.

Resp. II. Hæc peccata, etiam cùm eidem virtuti, aut præcepto ex eodem motivo adversantur, sic moraliter inter se differunt,

runt, ſaltem ſecundùm gravitatem, ut in Confeſſione ſigillatim explicanda ſint. Nam peccatum commiſſionis, cæteris paribus, eſt notabiliter gravius peccato omiſſionis: habet quippe notabiliter majorem diſconvenientiam, ac oppoſitionem cum natura rationali, & lege divina: magis enim, cæteris paribus, inordinatum eſt, ac diſconveniens naturæ rationali, ac legi æternæ facere, quod non debes, quàm non facere, quod debes; & illud opponitur præcepto *declina à malo*, hoc autem præcepto *fac bonum*. Sic odium Dei eſt longè gravior culpa, quàm omiſſio actûs amoris Dei præcepti, licèt utrumque eidem præcepto charitatis opponatur; & qui utriusque reus eſſet, non ſatisfaceret præcepto confitendi, dicendo ſe bis peccâſſe mortaliter contra debitam charitatem Dei. Item longè pejus eſt patrem contumeliâ afficere, quàm præcisè ei honorem non deferre.

Imò ſunt, qui docent, aliqua peccata commiſſionis, & omiſſionis inter ſe differre ſecundùm gravitatem ſpecificam, ùt iſta allata: quia cenſent ea habere inter ſe diſconvenientiam, & oppoſitionem cum natura rationali, & lege divina notabiliter diverſam; nam licèt eidem virtuti, ac præcepto ex eodem motivo adverſentur, tamen ei modo notabiliter diverſo opponuntur.

Q. 2. *Unde æstimanda est species, & gravitas omissionis culpabilis?*

Resp. Ex specie, & bonitate actûs præcepti: nam privatio eò pejor est, quò forma ei opposita melior est. Ergo omissio actûs præcepti eò pejor est, quò actus præceptus melior est. Sic omissio orationis longioris præcepræ, est culpa gravior omissione orationis brevioris etiam præcepræ.

Q. 3. *An actus cum omissione culpabili conjunctus, est Peccatum?*

Resp. I. Omnis actus, qui est causa, finis, vel occasio proxima omissionis malæ, contrahit malitiam omissionis, ùt si omittas sacrum, ut studeas, vel dormias: quia prohibetur eodem præcepto, quo præcipitur actus omissus. Nam præceptum, utpote de se efficax, hoc ipso, quòd præcipiat actum aliquem, simul prohibet omnem actum, vi cujus sequitur omissio actûs præcepti. Sicut enim præceptum obligat ad servanda omnia, quæ necessaria sunt ad ejus observationem: sic & ad vitanda omnia, quæ eandem observationem impediunt. Item in illo actu continetur virtualis saltem voluntas omittendi. Ergo habet idem objectum cum omissione,

&

& proinde eandem malitiam, & repugnantiam eidem præcepto. Idem est, si actus assumatur ùt medium omissionis : nam media contrahunt malitiam finis. Hinc si actus sit aliunde malus, habet duplicem malitiam ; ùt si quis omittat sacrum, quia tempore sacri furatur. Si verò non sit aliunde malus, habet unam, & eandem malitiam cum omissione culpabili, cùm solùm habeat malitiam ab illa omissione, & eidem præcepto adversetur. Docet tamen Suarez, quòd si quis advertit se hoc tempore omittere, & ex nimio affectu ad illud opus de se licitum velit nihilominùs illud exercere, & sic omittere; tunc actus ille habet malitiam specie distinctam : quia verè est contra rectitudinem propriæ virtutis; & quia constituitur ultimus finis in illo opere.

Resp. II. Quando actus, qui fit tempore omissionis, non est causa, nec finis, nec medium, nec occasio omissionis, sed tantùm assumitur consequenter ad voluntatem efficacem omittendi ob alium finem, juxta multos non contrahit malitiam omissionis, nec proinde est peccatum, si aliunde non sit malus : ùt si quis, postquam decrevit omittere sacrum, ad aliquod leve incommodum vitandum oret domi, vel studeat tempore sacri, ut otium vitet. Quia lex præcipiens aliquid non vetat actum alium, nisi sit causa, vel medium, vel occa-

ſio omiſſionis actûs præcepti; & ſuppoſita voluntate omittendi actum præceptum alius actus materialiter, & per accidens ſe habet ad omiſſionem, & nullo modo in eam influit.

Q. 4. *Quandonam admittitur peccatum Omiſſionis?*

Reſp. I. Peccatum Omiſſionis externum admittitur eo ſolo tempore, quo urget præceptum faciendi actum: quia hoc peccatum conſiſtit in omiſſione actûs debiti ex præcepto: at actus non eſt debitus, niſi eo tempore, quo ſervandum eſt præceptum. Internum verò committitur, dum quis expreſsè, aut virtualiter, indirectè, vel interpretativè, vult omittere actum præceptum; nam tunc ponitur voluntas violandi præceptum.

Reſp. II. Qui ponit cauſam, ex qua prævidet probabiliter ſecuturam omiſſionem, tunc peccat, & contrahit malitiam omiſſionis: quia qui ponit cauſam omiſſionis, vult indirectè, vel ſaltem interpretativè ipſam omiſſionem: qui enim vult cauſam, cenſetur velle effectum, qui ex illa ſequitur. Præterea eodem præcepto, quo vetatur omiſſio, prohibetur etiam poſitio libera cauſæ illius. Hinc qui die Feſto manè ſe ſomno tradit, prævidens ſe ſomno ſepultum iri tempore ultimi ſacri, tunc peccat contra re-

religionem; etiam si per accidens excitetur, & postea sacrum audiat. Nam tunc habuit voluntatem, saltem interpretativam, ac virtualem omittendi sacrum, quamvis postea eam mutaverit.

Idem dic de eo, qui scienter, aut non nisi cum ignorantia, vel inadvertantia culpabili, exponit se morali periculo omittendi: nam tunc contrahit totam malitiam omissionis, licèt postea omissio non sequatur; quia sic exponendo se morali periculo omittendi saltem interpretativè voluit omissionem. Quòd si is, qui posuit causam omissionis, vel exposuit se morali periculo omittendi, postea possit præceptum, dum urget, implere; desistendo ab opere incompossibili, non implens præceptum denuò peccat peccato omissionis; & tunc omissio ejus est in se libera eo modo, quo actus externus liber esse potest: quia tunc denuò vult saltem indirectè ipsam omissionem actualem. Porro non contrahitur censura, nisi eo tempore, quo actus ex præcepto faciendus est: nam tunc solùm ponitur omissio externa, cui annexa est.

Resp. III. Probabile est, eum, qui posuit omissionis causam, qua factus est impotens ad implendum præceptum, peccare non solùm, quando posuit illam causam, sed etiam dum reipsa actum præceptum omittit, si non retractet ejus causam culpabilem, cùm potest,

poteſt. Sic Sacerdos, qui Breviarium in mare liberè projecit, unde factus eſt impotens ad illud recitandum, non ſolùm peccavit projiciendo, ſed etiam ſingulis diebus denuò peccat non recitando, quamdiu priorem culpam non retractat. Item qui ante ſacrum longæ viæ ſine neceſſitate ſe dedit, unde factus eſt impotens ad audiendum ſacrum, peccat contra religionem non ſolùm cùm ſe dedit longæ viæ prævidens impotentiam audiendi ſacrum inde ſecuturam, ſed etiam poſtea, dum celebratur ſacrum, niſi tunc eliciat contritionem. Ratio eſt quia omiſſio actualis eſt imputabilis voluntati, quamdiu eſt voluntaria in cauſa non retractata, quæ poſſit retractari: tamdiu enim liberè continuatur, & ponitur voluntariè omiſſio, quamdiu poteſt retractari ejus cauſa, & non retractatur; nam eſt tunc in poteſtate hominis efficere, ne ſit ampliùs voluntaria, ac moralis.

Sed quid ſi homo non poſſit retractare cauſam culpabilem omiſſionis, ut fit in ſomno, vel ebrietate: An peccat non ſolùm quando poſuit cauſam, ſed etiam cùm præceptum urget?

Reſp. Alii affirmant, eò quòd talis omiſſio ſit illi ſufficienter voluntaria in cauſa non retractata. Alii probabiliùs negant do-

docentes talem omissionem nil per se malitiæ imputabilis adderé culpabili positioni causæ ejus, eò quòd tunc omissio non sit voluntaria, & libera nisi in causa; & voluntas tempore omissionis non continuetur liberè, nec ullum exercitium liberum habeat, cùm ne possit quidem ejus causam retractare.

Cæterùm necesse est omnes omnino omissiones actuales confiteri, & non tantùm causam earum culpabilem. Nam ex praxi perpetua fidelium, ex qua necessitas materiæ Confessionis potiùs, quàm ex principiis metaphysicis metienda est, constat, actiones, & omissiones in causa mortaliter culpabiles esse necessariò confitendas, sive illæ secundùm se peccata sint, sive solùm effectus, & objecta peccati in causa liberè posita commissi. Præterea id etiam necessarium est, vel ad explicandam, sicut oportet, peccati gravitatem, vel ad detegendum damnum tertii, obligationem restituendi, &c. Vel ob periculum reservationis, aut censuræ.

CAPUT IV.

De ignorantia, & ejus Peccatis.

Q. 1. *Quid est Ignorantia, & quotuplex?*

Resp.

Resp. Ignorantia latè est carentia cognitionis veræ in subjecto capaci. Strictè ùt hîc sumitur, est carentia cognitionis debitæ, seu cognitionis eorum, quæ quis scire debet. Nam qui ignorat ea, quæ scire non tenetur, non est in eo ignorantia strictè loquendo, sed mera nescientia.

Dividitur 1. in invincibilem, & vincibilem. Ignorantia invincibilis, quæ etiam inculpabilis, & probabilis vocatur, est ea, quæ sufficienti diligentiâ adhibitâ depelli non potest. Vincibilis est ea, quæ, sufficienti diligentiâ adhibitâ, depelli potest.

2. In antecedentem, concomitantem, & consequentem. Antecedens est ea, quæ nullo modo fuit volita, & est causa actionis, quatenus eâ sublatâ non fieret actio: ùt cùm venator adhibitâ sufficienti diligentiâ, ne hominem occideret, occidit amicum putans esse feram. Concomitans est ea, quæ non est volita, sed non est causa actionis, in quantùm eâ sublatâ adhuc fieret actio, quæ proinde non fit ex ignorantia, sed præcisè cum ignorantia: talis est in eo qui, adhibitâ sufficienti diligentiâ ne hominem occideret, inimicum latentem occidit, quem æquè occidisset, si scivisset ibi latere. Consequens est ea, quæ volita est directè, vel indirectè: ùt cùm quis nescit talem diem esse festivum, quia aut expressè noluit, aut neglexit inquirere. Unde est semper vincibilis; & quan-

quandóque eſt cauſa actionis, quandóque non, quia eâ ſublatâ quandóque adhuc fieret actio, quandóque non fieret.

3. In ignorantiam Juris, & facti. Prior eſt, qua ignoratur præceptum aliquod. Poſterior eſt, qua ignoratur id, quod fit, eſſe juxta, vel contra præceptum, & poteſt eſſe de opere, vel aliqua ejus circumſtantia: ùt cùm quis neſcit eſſe diem veneris, quo comedit carnes.

4. In negativam, & poſitivam. Negativa eſt mera privatio debitæ cognitionis alicujus rei abſque judicio erroneo de illa re, Poſitiva eſt error, ſeu judicium falſum de aliqua re.

5. In habitualem & actualem. Habitualis eſt privatio cognitionis habitualis, & dicitur ſimpliciter ignorantia. Actualis eſt privatio debitæ cognitionis actualis, & meliùs dicitur inadvertentia, inconſideratio, vel oblivio.

Q. 2. *An ignorantia vincibilis eſt ſecundùm ſe peccatum?*

Not. Ignorantia vincibilis, alia eſt affectata, ſeu directè volita, & eſt ea, quam quis directè, & expreſsè vult, ut liberiùs peccet, juxta illud Job 21. *recede à nobis ſcientiam viarum tuarum nolumus.* Alia non affectata, & eſt ea, quæ non eſt directè, & expreſsè volita, ſed eſt ſolùm volita indi-

directè, nempe in negligentia addiſcendi. Hæc ſubdividitur in craſſam, ſeu ſupinam, & non craſſam. Craſſa eſt, cùm aut nulla adhibetur diligentia ad ſciendum, aut nonniſi pro rei gravitate valde exigua adhibetur: unde ſemper oritur ex gravi negligentia diſcendi. Non craſſa eſt, cùm ad ſciendum adhibetur quidem aliqua diligentia, ſed non adhibetur ſufficiens.

Reſp. Ignorantia vincibilis eorum, quæ quis ſcite tenetur, etſi non affectata, eſt ſecundùm ſe peccatum imputabile. *Eſt communis ſent.* Prob. 1. ex Pſal. 24. *Delicta juventutis meæ, & ignoratias meas ne memineris.* Et Eccli 23. *Ne adinceſcant ignorantiæ meæ, & multiplicentur delicta mea.* 2. Quia talis ignorantia eſt libera transgreſſio præcepti, ſeu omiſſio rei præceptæ. Nam omnia, & ſingula præcepta obligant ad id, ſine quo obſervari nequeunt, ideóque ad ſui cognitionem comparandam, ſine qua ſervari non poſſunt: quippe præcipiens finem, præcipit media per ſe neceſſaria ad illum. Igitur cùm cognitio obligationum tum omnibus communium, tum ſpecialium, quæ ad cujúſque ſtatum, officium, & munus ſpectant præcepta ſit; talis cognitionis privatio vincibilis eſt transgreſſio præcepti, & quidem libera, ac voluntaria ſaltem indirectè, nempe in negligentia diſcendi, ideóque eſt peccatum. Unde ignorantia eſt peccatum, &

& mala imputabiliter ob negligentiam voluntatis, à qua manat. 3. Qui ignorat ea, quæ ſcire poteſt, & debet, ſe exponit voluntariè morali periculo violandi præcepta quoties urgent, ideóque multoties peccandi: ergo peccat graviſſimè.

Obſerva 1. Gravitas peccati ignorantiæ æſtimanda eſt ex gravitate præcepti ignorati, & ex negligentia diſcendi. 2. Ut aliquid ſit voluntarium interpretativè, ſufficit ut tenearis illud vitare, nec facias, cùm poſſis, id quod eſt neceſſarium ad illud vitandum: hoc enim ipſo tibi meritò imputatur, quod non vitaveris. 3. Ignorantia eorum, quorum cognitio ratione ſui præcipitur, ùt ſunt Myſteria Fidei, eſt peccatum ſpeciale oppoſitum virtuti Fidei, quamvis Fidei habitum non deſtruat. Ignorantia verò eorum, quorum cognitio requiritur ſolùm in ordine ad opus, eſt peccatum ejusdem ſpeciei, cujus eſt transgreſſio præcepti ignorati: nam eidem præcepto, ac virtuti opponitur, cùm omne præceptum, utpotè efficaciter obligans ad ſui obſervationem, obliget etiam ad ſui cognitionem, & conſiderationem. 4. Peccatum ignorantiæ continuatur, & multiplicatur, ſicut peccatum omiſſionis reſtitutionis debitæ.

Q. 3. *An quæ fiunt contra legem ex ignorantia vincibili, sunt peccata imputabilia?*

Resp. I. Actio, vel omissio omnis contra legem posita ex ignorantia vincibili etiam non affectata, vel cum ea est peccatum imputabile etiam secundùm malitiam ignoratam, etiamsi putetur bona: ac proinde quælibet ignorantia vincibilis non excusat à peccato. *Ita omnes.* Prob. 1. ex numer. 15. *Si anima nesciens peccaverit, offeret capram anniculam pro peccato suo: & deprecabitur pro ea Sacerdos, quòd inscia peccaverit coram Domino: impetrabitque ei veniam, & dimittetur illi.* Certè quæ non sunt peccata imputabilia non indigent expiatione, & venia, nec sunt simpliciter peccata coram Deo. Et ex Luc. 12. servus ignorans voluntatem Domini sui, & faciens digna plagis, *vapulabit.* Et ex Act. 3. *Fratres, scio, quia per ignorantiam fecistis, sicut & Principes vestri.* Et 1. ad Cor. 2. *Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ Crucifixissent.* Ubi mors Christo à Judæis ex ignorantia illata esse dicitur, & tamen illis ad gravissimum peccatum imputata est, ut patet ex excidio urbis, & eversione, ac reprobatione totius gentis. Item ex Luc. 23. *Pater, dimitte illis: non enim sciunt,*

quid

quid faciunt. Certè ubi est locus ignoscendi, ibi est peccatum imputabile. 2. Ex SS. Patribus, & speciatim Hieron. & August. qui hanc veritatem ùt Fidei dogma contra est Pelagianos propugnârunt, & S. August. epist. 154. sic ait: *si quis bonum putaverit esse, quod malum est, & fecerit hoc putando, utique peccat, & ea sunt omnia peccata ignorantiæ, quando quisque benè fieri putat, quod malè fit.* 3. Ex Can. 16. dist. 37. & cap. 2. de sortileg. 4. Quia ea, quæ cùm vel ex ignorantia vincibili fiunt contra præceptum, sunt sufficienter libera, ac voluntaria saltem indirectè, & in causa, nempe in voluntaria negligentia addiscendi, & sic meritò ad culpam imputantur voluntati, quæ potuit & debuit præceptum cognoscere, & servare; tunc enim nullam habet justam excusationem. Quippe culpabilis negligentia discendi, quæ cognosci debent, non potest esse justa excusatio, cùm sit culpa; & qui vult causam, vult consequenter effectum qui ex ea necessariò sequitur, & quem scit, vel scire potest ex ea secuturum. Imò quæ contra legem fiunt ex, vel cum ignorantia vincibili etiam non affectata, sunt moraliter, & æquivalenter voluntaria in se etiam quoad malitiam moralem in ordine ad veram quamvis non tantam imputabilitatem, quatenus qui culpabiliter ignorat, perinde se habet in æstimatione prudenti

in ordine ad veram & gravem, etsi non tantam imputabilitatem, ac si actu sciret.

5. Si ignorantia vincibilis excusaret à peccato, melior esset conditio negligentis addiscere ea, quæ potest, & tenetur scire; quàm adhibentis debitam ad ea discenda diligentiam, quod est absurdum.

Observa 1. Ignorantia præcepti est vincibilis, cùm venit in mentem dubitatio de illo, vel aliquid, quo possit homo excitari ad inquirendam talis præcepti cognitionem, & omisit inquirere: nam tunc debuit, & potuit illud cognoscere inquirendo.

2. Ut quis sit reus mortalis culpæ, non requiritur maxima negligentia, sed sufficit, si omittatur diligentia moralis pro rei qualitate, & gravitate necessaria. *Ita omnes teste Sanchez:* quia tunc culpa mortalis ei meritò imputatur, cùm potuerit, & debuerit vitare id, quod est graviter malum.

3. Quoties ex, vel cum ignorantia vincibili actio, vel omissio mala deliberatè ponitur, toties fit novum peccatum distinctum numero à priori ignorantia, & negligentia discendi: quia tunc liberè fit denuò aliquid malum, cujus malitia imputatur voluntati ad culpam, cùm illam potuerit, ac debuerit cognoscere, & vitare; & voluntas perseveret velle saltem interpretativè ignorantiam. Hinc homo igno-

ignorans ea, quæ necessaria sunt ad Judicis munus rectè obeundum, peccat graviter contra justitiam tunc suscipiendo tale munus; & postea toties peccat actu mortaliter, quoties fert sententiam injustam. Nam liberè fert sententiam injustam, quamvis putans esse justam, & ejus injustitiam potuit, & debuit cognoscere, & sic ea ipsi meritò imputatur. Imò cognoscit saltem confusè ex sua imperitia secuturas multas sententias injustas, & ob eam adire periculum eas ferendi, aut saltem potest, ac debet id cognoscere, & considerare, & non judicare ne se exponat periculo faciendi injuriam. Idem dic de Advocato, Medico, Superiore, Confessario, Opifice, &c.

Obj. Malitia actûs ignorata non fuit volita, cùm non fuerit cognita. *R.* Fuit volita saltem indirectè in negligentia discendi, & interpretativè quatenùs liberè factus est actus malus, cujus malitia potuit, & debuit cognosci, ut vitaretur, quod sufficit, ut imputetur voluntati ad culpam. Præterea malitia actûs cognoscitur saltem confusè ab ignorante. Nam hoc ipso, quòd sciat se ignorare, cognoscit multa peccata ex sua ignorantia secutura, & se exponere periculo peccandi, cùm sit ineptus ad cognoscendum, quid sit illicitum, vel licitum. Idque identidem considerat, vel saltem considerare potest, ac de-

bet. Quare non depellendo ignorantiam, vult saltem indirectè, & interpretativè omnia ista peccata confusè cognita, ut ex illa secutura.

Dices. Negligentia addiscendi non fuit positivè volita. *R.* Fuit volita saltem interpretativè, nam potuit, & debuit vitari: unde meritò imputatur voluntati, quòd illam non vitaverit adhibendo diligentiam debitam, & possibilem ad discendum ea, quæ homo scire tenetur. Ignorantia autem vincibilis est voluntaria, & culpabilis in negligentia discendi, nam propter illam negligentiam meritò imputatur voluntati.

Resp. II. Peccata ex ignorantia qualibet vincibili, vel cum ea admissa ejusdem, sunt speciei cum peccatis scienter admissis circa idem objectum. *Est commun.* Quia 1. ignorantia, & negligentia, & peccatum quod ex illa fit, adversantur eidem præcepto, & virtuti: nam quodlibet præceptum cognitionem, & diligentiam in sua materia ex suo motivo injungit. 2. Actus sumit malitiam specificam ex objecto. Ergo actus ignoranter, & actus scienter factus, si sint circa idem objectum malum: sumunt ab eo eandem malitiam specificam.

Hinc qui ex ignorantia, vel inconsideratione vincibili juris, aut facti facit contractum injustum, peccat peccato injustitiæ:

si

si omittat sacrum præceptum, peccat contra religionem &c.

Q. 4. *Quænam ignorantia minuit, vel auget peccatum?*

Resp. I. Ignorantia vincibilis non affectata minuit malitiam peccati. *Est commun.* Prob. 1 ex Luc. 12. *ille servus, qui cognovit voluntatem Domini sui, & non fecit secundùm voluntatem ejus vapulabit multis: qui autem n n cognovit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis.* Hoc est, minùs punietur. & Luc. 23. *Pater, dimitse illis: non enim sciunt, quid faciunt.* 2. Quia talis ignorantia minuit voluntarium, nam impedit, ne mens peccatum in se apprehendat, & illud in se voluntas velit: & sic facit, ut peccans minùs afficiatur ad malum.

Quando tamen negligentia discendi gravis est, ignorantia nunquam eo usque minuit peccatum, ut ex mortali fiat veniale, quia non tollit sufficiens voluntarium ad mortale. Enim verò Judæi, qui ex ignorantia Christum Crucifixerunt, & Apostolos persecuti sunt; profectò peccârunt mortaliter. Hinc S. August. l. de Grat. & Liber. Arbit. c. 3. Ait: *sed & illa ignorantia, quæ non est eorum, qui scire nolunt, sed eorum, qui tanquam simpliciter nesciunt, neminem sic excusat, ut sempiterno*

igne non ardeat ... sed fortassis ut mitiùs ardeat.

Resp. II. Ignorantia affectata auget malitiam peccati. *Ita commun. cum S. Thom. 1. 2. q. 76. a. 4.* nam illud auget malitiam peccati, quod reddit illud magis voluntarium. At ignorantia affectata hoc præstat: quia per illam directè, & expressè volitum est periculum peccandi nempe ipsa ignorantia, ex affectu liberiùs peccandi. Imò expressè volitum est quodvis peccatum ex ignorantia sequi natum: nam per illam homo vult ignorare, ut liberiùs peccet. Et aliunde peccatum sufficienter cognitum est saltem confusè nempe in ejus periculo directè volito. Hinc homo ob talem ignorantiam ùt peccatum aggravantem arguitur Psal. 35. *noluit intelligere, ut benè ageret.* Præterea talis ignorantia in ordine ad imputabilitatem in æstimatione prudenti æquivalet certæ scientiæ.

Q. 5. *An ignorantia invincibilis cujusvis legis etiam naturalis excusat à peccato formali, seu imputabili?*

Resp. Aff. Constat 1. ex S. August. l 3. de Liber. Arbit. c. 19. *Non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras; sed quòd negligis quærere, quod ignoras.* Hinc

paulò

paulò post docet ea, quæ malè fiunt ex tali ignorantia Juris naturalis, non esse nisi impropriè, & metaphoricè peccata, sicut lingua Græca, vel latina non dicitur nisi impropriè lingua. 2. ex *S. Thom. 1. 2. q. 76. a. 3. Si sit talis ignorantia, quæ omnino sit involuntaria, sive quia est invincibilis, sive quia est ejus, quod quis scire non tenetur, talis ignorantia omnino excusat à peccato.* 3. Alex. VIII. damnavit hanc propos. *Tametsi detur ignorantia invincibilis Juris natura, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa non excusat à peccato formali.* 4. Quia omne peccatum imputabile ùt peccatum, est essentialiter voluntarium ùt peccatum, seu in ratione peccati, ita ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium, ùt docet S. August. At actus ex ignorantia invincibili factus contra legem, nullatenus est voluntarius prout opponitur legi, & ùt peccatum, cùm ejus malitia non cognoscatur, nec cognosci potuerit vel in se, vel in ejus periculo: voluntarium enim est id, quod est à voluntare cum cognitione, vel actuali, vel virtuali, & interpretativa. 5. Quia alioquin homo teneretur ad impossibile, & damnari posset, quòd non servaverit præceptum, quod omnino non potuit servare, cùm illud non potuerit cognoscere, nec proinde velle servare.

Obj. 1. Ignorantia Juris naturalis fuit voluntaria in causa sua nempe in peccato originali, & voluntate Adami. *R.* Hoc non sufficit ad peccatum personale. Quia 1. Alex. VIII. damnavit hanc propos. *In statu naturæ lapsæ ad peccatum mortale, & demeritum sufficit illa libertas, qua voluntarium, ac liberum fuit in causa sua, peccato originali, & voluntate Adami peccantis* 2. Dum ad omne peccatum requiratur voluntarietas, & libertas, ad omne peccatum personale requiritur voluntarietas, & libertas personalis. 3. Alioqui ea, quæ malè fiunt in phrænesi, & amentia imputarentur ad culpam, cùm utraque sit effectus peccati originalis, sicut ignorantia.

Obj. 2. Ex Reg. Jur. *Ignorantia facti, non Juris excusat.* *R.* Hoc intelligi debet quoad præsumptionem fori externi, in quo non præsumitur quis ignorasse inculpabiliter, quod debuit scire: non autem quoad forum internum.

Ex dictis collige non excusari in actu, nisi malitiam invincibiliter ignoratam, non autem quæ fuit cognita, vel vincibiliter solùm ignorata. Hinc occidens hominem, quem invincibiliter ignorat esse Clericum, reus est homicidii, non sacrilegii.

Not. Moralis malitia actus voluntatis duplex est, nempe materialis, & formalis. Malitia materialis consistit in difformitate,

ac

ac disconvenientia actûs cum natura rationali ùt rationali, & lege divina. Formalis est materialis malitiæ imputabilitas ad vituperium, & pœnam. Nam si actus disconveniens naturæ rationali, & legi fiat leberè, & cum cognitione, vel saltem cum ignorantia, aut inadvertentia culpabili malitiæ, hoc ipso malitia actûs interni imputabilis est ad vituperium, & pœnam: & sic actus est completè, & simpliciter moralis. Si autem non sic fiat, malitia materialis non potest imputari ad vituperium, & pœnam, & sic actus non est nisi inchoatè, & secundùm quid moralis. Nam actus malus adæquatè moralis est actus disconveniens naturæ rationali, & legi, imputabilis ad vituperium, & pœnam. Porro præter utramque actus interni malitiam est etiam malitia objectiva, quæ est specialis difformitas, ac disconvenientia, quam habet objectum cum natura rationali ùt rationali, & lege divina.

Q. 6. *An datur ignorantia invincibilis Juris naturalis?*

Resp. I. Non datur neque circa prima principia morum, quippe quæ sunt per se nota, & cuilibet rationis compoti per se obvia. Qualia sunt ista: *bonum est faciendum: malum fugiendum: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris; Deus est*

co-

colendus, & amandus, &c. Neque etiam circa præcepta, quæ vel per se nota sunt, vel facilè ex per se notis colliguntur, cujus modi sunt præcepta decalogi, ac similia: tum quia & facili diligentia cognosci possunt; & natura ipsa, ac conscientia, inquit Suarez, ita pulsat in actibus eorum, ut non permittat ea inculpabiliter ignorari. Tum quia Apostolus ad Rom. 1. & 2. ait, gentiles contra ista peccantes esse dignos morte, & inexcusabiles, & perituros, haberéque opus legis scriptum in cordibus suis.

Resp. II. Datur in aliquibus ignorantia invincibilis circa quædam præcepta particularia Juris naturalis valde abstrusa, & remota à principiis. *Est Communis* Prob. 1. Experientiâ; nam Theologi etiam Sanctissimi, & Doctissimi, veritatisque studiosissimi, passim in re ad jus naturale pertinente inter se dissident, alii affirmando, alii negando aliquid esse contra jus naturale: quorum proinde aliqui errant, cùm ex duabus opinionibus contradictoriis unam esse falsam necesse sit. At hi non errant nisi invincibiliter, cùm orationem, diligentiam debitam, & alia media ad assequendam veritatem necessaria adhibuerint. 2. S. Thomas, & S. Bonaventura de multis ad legem naturalem pertinentibus inter se dissident. Ergo alteruter erravit in materia legis naturalis: & tamen neuter ullam opinionem ante mortem retractavit.

Ergo

Ergo si non datur ignorantia invincibilis legis naturalis in aliquibus, alteruter in gravi peccato mortuus est, cùm sit gravis culpa docere culpabiliter errorem circa præcepta divina, sícque damnatus est. 3. Quia cùm aliqua præcepta sint valdè abstrusa, & remota à primis principiis, à quibus sine longo ac difficili discursu deduci nequeunt, facilè ignorari possunt invincibiliter præsertim à rudioribus, & hominibus tardioriris ingenii, qui non sunt moraliter capaces longioris discursûs, & quibus etiam sine illorum culpa possunt deesse occasiones, & opportunitates ad comparandam notitiam veritatis. 4. Quia inter varios articulos hic ordine tertius teste P. la Croix confixus est Romæ an 1685. die 8. Aug, *Nullam admittimus ignorantiam invincibilem Juris naturæ in ullo homine, dum hic, & nunc contra jus naturæ agit.*

Q. 7. *Quid dicendum de inadvertentia, inconsideratione, & oblivione?*

Not. Inadvertentia est privatio actualis attentionis. Inconsideratio est privatio debitæ inspectionis. Oblivio est privatio recordationis rei aliàs notæ. Undè differunt ab ignorantia habituali, quæ est privatio scientiæ habitualis. Possunt tamen comprehendi sub nomine communi

igno

ignorantiæ actualis, quatenus ſunt privatio debitæ cognitionis actualis.

Reſp. Illæ eodem modo ſe habent ad peccatum, quo ipſa ignorantia habitualis, ita ut harum quælibet vincibilis ſit peccatum ſecundùm ſe; & actio, vel omiſſio mala, quæ ex illa ſequitur, deputetur ad culpam: ſecus, ſi invincibilis ſit. Quia ad voluntarium, & involuntarium, ſe habent inadvertentia, inconſideratio, & oblivio perinde, ac ignorantia habitualis. Nam ſicut cognitio habitualis non dirigit immediatè actum voluntatis, ſed ſolùm mediante cognitione actuali proponente objecta: ita nec quidquam facit ignorantia habitualis, niſi ratione ignorantiæ actualis, ſeu privationis cognitionis actualis.

Quare inadvertentia, & inconſideratio vincibilis, quæ ſcilicet potuit, & debuit vitari, eſt peccatum: nam homo tenetur conſideratè, & prudenter procedere in actibus ſuis; & quodlibet præceptum obligat ad adhibendam advertentiam, ac conſiderationem, utpote neceſſariam ad ſui obſervationem. Ea verò, quæ ex illa fiunt contra legem: quia malitia actûs tunc nullatenus, ne interpretativè quidem, eſt voluntaria; nam ſine poteſtate cognoſcendi non poteſt eſſe volitio.

Porro inadvertentia, ſeu inconſideratio culpabilis poteſt eſſe voluntaria 1. In ſe ipſa, quando adeſt illa reflexio intellectûs

ad-

advertentis esse ampliùs considerandum, aut inquirendum, & voluntas vult agere sine majore consideratione. 2. In alio nempe, vel in actu positivo, quo quis vult aliud, quod advertentiam impediat, v. g. sequi passionem: vel in omissione diligentiæ, quæ posset, & deberet adhiberi: vel in aliquo defectu habituali non ignoto, v. g. in nimia præcipitatione in agendo, in negligentia ordinaria in attendendo, in prava consuetudine, quam quis emendare non curat.

CAPUT V.

De Concupiscentia, & peccatis infirmitatis, malitiæ, & habitûs.

Q. 1. *AN motus Concupiscentiæ sunt peccata?*

Resp. I. Inordinati Concupiscentiæ motus, si libera voluntate excitentur, sunt peccata mortalia in materia gravi, & venialia in levi: quia sunt inordinati, & plenè voluntarii, ac liberi: ergo nil illis deest ad culpam materiæ commensuratam.

Resp. II. Inordinati Concupiscentiæ motus, quamvis à dæmone excitati, vel suâ sponte necessariò exurgentes, accedente aliqua advertentia imperfecta, & consensu volun-

voluntatis imperfecto ſunt peccata venialia: quia homo non poteſt abſque culpa ullatenus, etiam imperfectè admittere, vel approbare, quod ex ſe malum, ac inordinatum eſt, & diſconvenit naturæ rationali. Non ſunt tamen mortalia, etiamſi ſint de re graviter illicita, propter imperfectionem actûs. Accedente verò perfectâ advertentiâ, ſi voluntas eos velit, vel approbet, ſunt peccata mortalia, ex ad Rom. 1. Quia mortale eſt velle perfectè, & approbare, quod graviter ex objecto inordinatum eſt, & dedecet naturam rationalem.

Reſp. III. Motus indeliberati Concupiſcentiæ, rationem, ac voluntatem prævenientes, licèt graviter inordinati, non ſunt peccata imputabilia, nullo accedente voluntatis conſenſu, etiam interpretativo. Conſtat. 1. ex Trident. ſeſſ. 5. cap. 5. docente concupiſcentiam non poſſe nocere non conſentientibus; quin imò coronatum iri, qui legitimè certaverit. 2. Ex his Baii propoſitionibus damnatis à Pio V. & Greg. XIII. 50. *Prava deſideria, quibus ratio non conſentit, & quæ homo invitus patitur, ſunt prohibita præcepto*, non concupiſces. 51. *Concupiſcentia ſive lex membrorum, & prava ejus deſideria, quæ inviti ſentiunt homines, ſunt vera legis inobedientia.* 3. Quia tales motus nullo modo ſunt voluntarii, ac liberi, voluntate,

ac

ac libertate personali requisita ad demeritum personale: non enim possumus illos non habere pro arbitrio voluntatis nostræ.

Not. Idem dici debet de omnibus pravis cogitationibus, & aliis motibus internis graviter ex objecto malis. Nam si actus illi sint penitùs indeliberati, ac involuntarii etiam in causa, & à voluntate improbentur, nullatenùs sunt peccata, quia nullatenus sunt voluntarii. Quòd si sint imperfectè deliberati, ac voluntarii, sunt peccata venialia ob imperfectionem actûs: si verò plenè deliberati sint, & approbentur à voluntate, sunt peccata mortalia in materia gravi, quia sunt plenè voluntarii, & graviter mali.

Q. 2. *An passio, seu motus vehemens Concupiscentiæ tollit peccatum, vel malitiam ejus minuit?*

Resp. I. Est peccatum obsequi passioni, etiam antecedenti, hoc est, quam voluntas non excitat, seu imperat, quando non tollit usum rationis, nec omnem deliberationem. Constat. 1. ex Daniel. 13. *Concupiscentia subvertit cor.* & ad Rom. 7. *passiones peccatorum operabantur in membris nostris, ut fructificarent morti.* 2. Quia est quid inordinatum, & tunc est liberum, nam voluntas potest ei non obsequi.

Tamen passio illa antecedens minuit malitiam peccati. Ita *S. Thom.* 1. 2. *q.* 77. *a.* 6. quia minuit cognitionem, ac deliberationem, requisitam ad libertatem, ideóque libertatem. Nam facit, ut objectum delectabile appareat magis conveniens, & ut intellectus magis consideret rationem boni delectabilis, quàm rationem illiciti, quæ voluntatem à consensu avertere posset.

Sed non ita malitiam minuit, ut ex mortali veniale faciat in motibus deliberatis, ùt quando ex passione aliquis procedit ad actum peccati, vel ad consensum deliberatum: quia tunc voluntas potest simpliciter non consentire, & non obsequi passioni, cùm habeat sufficientem ad id deliberationem. Ita *S. Thom. a. 8.*

Si verò talis passio tollat totaliter usum rationis, vel advertentiam omnem impediat, impedit peccatum: quia tunc id, quod ex illa fit, non est liberum, nec voluntarium in se, neque in sua causa. Si tamen motus illi fuerint voluntarii in causa, in qua prævideri potuerint, ùt in ebrietate, tunc actus mali ex iis sequentes imputantur ad culpam; cùm sint indirectè, & interpretativè voliti.

Resp: II. Passio consequens, seu liberè excitata, vel voluntaria in prava consuetudine non retractata non minuit, sed potius auget peccatum, quod ex illa fit: quia non minuit, sed auget voluntarium, & in-

ten-

tensionem affectûs. Ita *S. Thom. a 6.* inde inferens: *& sic verum est, quod quanto aliquis majori libidine, vel concupiscentia peccat, taniò magis peccat.*

Q. 3. *Quid, & quale est peccatum infirmitatis, & malitia?*

Resp. I. Peccatum ex infirmitate est illud, quod procedit ex passione antecedente, seu quæ non est voluntaria in se, nec in causa, putà in prava consuetudine efficaciter non retractata, nec tamen tollit libertatem. Peccatum ex malitia est illud, quod fit ex pura libertate: sive quod neque ex ignorantia indirectè tantùm volita, neque ex passione antecedente committitur, sed ex mera electione voluntatis: & sic nihil habet, quo minuatur ejus malitia. Unde peccatum procedens ex ignorantia affectata, vel ex passione liberè excitata, est etiam peccatum ex malitia, aut ei æquivalet; cùm ejus prima radix sit sola prava voluntas, quæ passionem, vel ignorantiam procurat, nec minuit libertatem.

Resp. II. Peccatum ex infirmitate, seu passione ex suo genere gravius est, quàm peccatum ex ignorantia non affectata. Quia talis ignorantia minuit liberum, & voluntarium: at passio antecedens minuit quidem liberum, sed auget voluntarium, nam auget voluntatis intensionem, ac co-

natum. Omnium verò, cæteris paribus, ex suo genere gravissimum est peccatum ex malitia, quia omnium maximè voluntarium, & liberum est.

Q. 4. *An peccata commissa ex prava consuetudine, quam quis emendare non curat, æquivalent peccatis malitiæ?*

Resp. Aff. Ita S. Thom. 1. 2. q. 78. a. 2. ibi: *manifestum est, quòd quicunque peccat ex habitu, peccet ex certa malitia.* Quia peccans ex habitu peccat ex majore inclinatione, & intensione voluntatis; nam (ùt ait S. Thom.) habitus vertitur in naturam. Nec consuetudo tollit deliberationem saltem citam, quæ sicuti ad rectè agendum, ita ad actu peccandum sufficit, licèt sit imperceptibilis ob facilitatem, & promptitudinem agendi; ùt patet in homine assueto ad amandum Deum, qui audito ejus nomine statim prorumpit in amorem ex cita deliberatione, ùt notat Suarez. Et quamvis peccaret ex minùs perfecta deliberatione, hoc tamen non minuit ejus malitiam: quia defectus ille est ei voluntarius in causa, nempe in consuetudine non retractata efficaciter, & in negligentia illam tollendi. Quàm stultè igitur aliqui conantur excusare sua peccata, eò quòd ex pravo habitu oriantur; cùm inde

inde augeantur! unde Conc. Later. 3. c. 7. ait: *tantò graviora sunt crimina, quantò diutiùs animam infelicem tenuerint.*

Q. 5. *Ad quid tenetur implicatus consuetudine peccandi mortaliter?*

Resp. Tenetur sub mortali illam efficaciter retractare, & emendare. *Est communis.* quia mala consuetudo est occasio proxima, & periculum morale peccandi, imò, & necessitas quædam moralis, in quam homo voluntariè se conjecit: *dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas.* ait S. August. l. 8. Conf. c. 5. quippe consuetudo mala vehementer pertrahit ad similes actus malos. At quisque sub mortali tenetur vitare, & à se removere occasionem proximam, ac morale periculum peccandi mortaliter; cùm teneatur velle efficaciter vitare peccatum: alioqui censetur velle, saltem interpretativè, peccatum. Imò talis toties actu peccat, quoties ad pravam illam consuetudinem advertens, non proponit efficaciter illam corrigere. Nam tunc voluntariò retinet in se occesionem proximam peccati, & vult saltem interpretativè in morali periculo peccandi immorari, adeóque vult ipsum peccatum. Adde quòd pravus habitus, quem quis non statim curat evellere, necessitatem moralem peccandi au-

geat, & pariat cordis duritiam, obſtinationem, deſperationem, ac demum impœnitentiam finalem.

Hæc procedunt etiam de conſuetudine circa actus quosdam malos externos, v. g. blasphemiam, juramentum falſum, licèt absque advertentia, & animo blasphemandi, aut jurandi prolata. Nam ex communi gravis eſt obligatio etiam ejusmodi conſuetudinem tollendi: quia (ùt ait De Lugo) talia verba, etiam ſic prolata, habent gravem turpitudinem, ac difformitatem objectivàm, ob quam graviter diſconveniunt naturæ rationali, & ratione cujus homo tenetur ea non velle neque in ſe, neque in cauſa: quippe exteriùs ſonant blaſphemiam, aut juramentum, & eum ſenſum generant apud audientes. Igitur ſicut illicitum eſt Deum blaſphemare, vel adducere in teſtem falſitatis, aut cum periculo falſitatis, & uſurpare verba, quæ exteriùs ſonant, & ſignificant audientibus blasphemiam, vel perjurium: ita illicitum eſt velle in cauſa ponere illos actus; & præcipitur deſtructio cauſæ illorum, nempe conſuetudinis: quæ conſuetudo voluntariè permiſſa eſt grave peccatum. Non velle autem efficaciter illam emendare, eſt velle indirectè, & ſaltem interpretativè actus illos illicitos ex ea ortos. Adde, quòd iſta grave ſcandalum parere apta ſint.

Item

Item motus alii subditi graviter inordinati, qui ex prava consuetudine quasi inadvertenter accidunt, non excusantur à mortali, quamdiu non adhibetur diligentia, & conatus, ut præcaveantur, & consuetudo corrigatur: quia si non in se, certè in causa, nempe in mala consuetudine non retractata, vel negligentia sufficienter noti, & voluntarii sunt.

CAPUT VI.

De Peccatis merè internis.

Quæ scilicet consistunt in solis actibus internis, absque ullo opere, & signo externo.

NOt. Actus voluntatis generatim dividitur in prosecutivum, & adversativum. Prosecutivus circa objectum illicitum triplex est. 1. Est volitio efficax objecti, qua voluntas vult adhibere media, quæ sunt in ejus potestate, ad illud objectum assequendum, seu opus volitum exequendum. 2. Est desiderium, sed inefficax. 3. Est simplex delectatio, seu mera complacentia de objecto, seu opere apprehenso, absque proposito exequendi, & desiderio assequendi; quæ est simplex quidam voluntatis affectus, quo res apprehen-

hensa tanquam jucunda placet, & grata, atque accepta habetur.

Q. 1. *An, & quale peccatum est desiderium operis, seu objecti mali?*

Resp. Quodlibet desiderium rei, vel actionis malæ, etiam inefficax, illicitum est, utpote prohibitum præcepto, *non concupisces*, juxta sensum Ecclesiæ; & habet malitiam mortalem, vel venialem, ac eandem speciem, quam habet res, vel actio, in quam fertur. *Ita omnes.* Constat; 1. ex Prov. 15. *abominatio Domini cogitationes malæ.* & Psal. 10. *qui diligit iniquitatem, odit animam suam.* & Ose. 9. *facti sunt abominabiles, sicut ea, quæ dilexerunt.* quòd indefinitè, ac generatim dictum intelligi debet de omni affectu etiam inefficaci, cùm hic etiam tendat in objectum suum. 2. Quia turpe, ac inhonestum est velle, & desiderare quovis modo aliquid turpe, ac illicitum. Item omnis affectus prosecutivus circa aliquid graviter malum, graviter disconvenit naturæ rationali, & legi divinæ prohibenti tale objectum; sumitque malitiam, ac speciem ab objecto malo, ratione cujus opponitur rectæ rationi, & legi: objectum autem voluntatis est id omne, in quod ipsa fertur. Et verò ad mortale non requiritur consensus efficax in opus: alioqui ap-

pro-

probans crimen alterius, sine voluntate illud patrandi, non peccaret mortaliter, contra illup ad Rom. 1. *Digni sunt morte, non solùm, qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.*

Hinc desiderium, licèt inefficax, occidendi, fornicandi, &c. est peccatum mortale injustitiæ, luxuriæ, &c. Desiderium verò leviter nocendi proximo est veniale. Nam omnis actus internus sumit malitiam, & speciem ab actu externo tanquam ab objecto.

Q. 2. *An actus externus auget malitiam actûs interni?*

Resp. Actus externus per se non auget bonitatem, vel malitiam formalem, seu imputabilem actûs interni, seu volitionis efficacis, qua scilicet fit id omne, quod est in potestate voluntatis. *Est communis.* Prob. 1. ex Gen. 22. *Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti Filio tuo Unigenito ptopter me, benedicam tibi*, &c. Et Mat. 5. *Omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus eam in corde suo.* ubi voluntas sola pro facto reputatur. 2. Ex S. August. in Psal. 57. *Quidquid vis, & non potes, factum Deus computat.* & l. 1. de Liber. Arbit. c. 3. *Si cui etiam non contingat facultas concumbendi cum conjuge aliena, planum tamen*

aliquo modo sit id eum cupere, & si potestas detur, facturum esse: non minùs reus est, quàm si in ipso facto deprehenderetur. 3. Quia actus externus non habet ullam imputabilitatem ad meritum, & demeritum sibi propriam, & distinctam ab imputabilitate actûs interni: nam non habet libertatem, nec rationem voluntarii distinctam à libertate actus interni, à quo imperatur, cùm immediatè procedat à potentia necessaria, & non sit liber, nisi quia imperatur ab actu interno. 4. Quia cùm actus internus efficax est, si actus externus non ponitur; ideò non ponitur, quia deest potestas illum ponendi: ac proinde quòd tunc non ponatur actus externus, est omnino involuntarium. At quod est prorsus involuntarium non minuit imputabilitatem, sive ad laudem, & præmium, sive ad vituperium, & pœnam, ùt docet S. Thom. 1. 2. q. 20. a. 4. & per se patet. Nihilominus actus externus plura affert commoda, si bonus est: nam parit ædificationem, & quandóque etiam gratiam confert, ùt Sacramentum, & Martyrium. Si verò malus est, plura affert incommoda: nam parit scandalum, infamiam, obligationem restituendi, & subjicit pœnis humanis, ac Censuris, &c.

Resp. II. Actus externus sæpissimè auget per accidens, seu occasionaliter bonitatem, vel malitiam actus interni, à quo im-

imperatur: quia sæpissimè est occasio, cur augeatur bonitas, aut malitia actus interni, vel multiplicetur actus internus, aut diutiùs duret. Nam actus internus in executione intenditur propter arduitatem, aut delectationem ortam ex actu externo; vel continuatur diutiùs propter longiorem temporis moram necessariam ad perficiendum opus externum; vel ob utràmque causam sæpiùs iteratur. Hinc S. August. l. 13. de Trin. c. 5. ait: *malâ voluntate, vel solâ quisque miser efficitur; sed miserior potestate, quâ desiderium malæ voluntatis impletur.*

Q. 3. *An desiderium conditionatum, seu consensus conditionatus in opus malum, vel delectationem illius est peccatum, & quale?*

Resp. I. Desiderium conditionatum rei vetitæ per se loquendo non est mortale, si conditio apposita aufert totam, vel saltem gravem operis malitiam. *Est communis.* quia talis affectus non est graviter inordinatus, neque secundùm se, neque ex objecto, à quo per conditionem gravis malitia verè excluditur. Non est autem per se peccatum desiderare præcisè objectum, à quo verè sublata est malitia.

Si tamen, ut sæpe fit, inducat periculum probabile consensûs absoluti, erit mor-

mortale ratione talis periculi: quia mortale est se exponere periculo probabili peccandi mortaliter; nam est velle interpretativè mortale peccatum. Imò secluso tali periculo, ejusmodi desideria rarò vacant culpâ saltem veniali, ratione inutilitatis, otiositatis, aut alicujus inordinati affectus.

Quòd si conditio non aufert malitiam, tale desiderium, vel delectatio in re gravi est culpa mortalis, in levi venialis: quia talis affectus tendit in objectum malum, & quidem absolutè, cùm apposita conditio non verè tollat malitiam ab objecto, etiam ùt repræsentato: & sic malitia objecti in actum voluntatis tota transfunditur. Sive tunc est affectus admittendi malum, vel delectatio de illo, remanente totâ objecti malitiâ.

Conditio autem aufert malitiam mortalem objecti, quando vel reipsâ subest, vel possibilis est, & eâ positâ res, seu actio non est ampliùs mala saltem graviter, ùt contingit. 1. In iis quæ solo jure positivo vetita sunt. Hinc non peccat mortaliter, qui dicit, vellem comedere, seu comederem carnes die veneris, si Ecclesia non vetuisset, vel optarem, ne esset hodie prohibitus esus carnium, ut illis vesci possem. 2. In prohibitis quidem jure naturali, sed licitis tamen in aliqua circumstantia, si hæc pro conditione apponatur, v. g. si essem

ſem Judex, hunc homicidam morte mulctarem, &c. Rectè tamen monent, ejusmodi deſideria eſſe periculoſa, & vitanda, atque (ùt ait Cajet.) fatuas, ac diabolicas tentationes. Et reverâ ſunt plerumque occaſio peccati, præſertim in materia periculoſa ùt ex multorum lapſu conſtat: ùt ſi dicas, vellem uxorem ducere, ſi non eſſem Sacerdos.

At malitiam non tollit conditio, quando eâ appoſitâ adhuc manet objectum graviter inordinatum, ùt ſi dicas: vellem fornicari, ſi non eſſet infernus: inimicum occiderem, ſi non eſſem Sacerdos. Unde peccas mortaliter, perindè, ac ſi non poneretur conditio. Item quando conditio per ſe impoſſibilis eſt, ùt ſi ea, quæ intrinſecè mala ſunt, ponantur non eſſe vetita, ùt ſi dicas: vellem furari, ni eſſet peccatum, vel nî Deus prohiberet. Imo hoc optare eſt gravis culpa; nam eſt velle, ut id, quod eſt per ſe malum, ſit licitum, nec à Deo prohibeatur, ac proindè ut ordo naturæ pervertatur, ac lex æterna immutetur, atque ut natura rationalis non ſapienter regatur à Deo: quod deſiderium eſt graviter inordinatum, & pejus eſt, quàm ſemel furari, nam pejus eſt furtum licere, quàm ſemel committi.

Reſp. II. Delectatio appetitus ſenſitivi de objecto graviter malo, etiam ſub conditione, ſub qua eſt licitum, v.g. delectatio car-

carnalis de copula, cùm fæmina, si esset uxor, est mortalis: quia appetitus sensitivus semper fertur in objectum, ùt est in se, & omni conditioue destitutum: nam imaginatio, ex cujus apprehensione movetur, & quam solam sequitur, nullam conditionem apponere potest, nec præscindere malitiam ab objecto. Imò juxta varios quævis delectatio de objecto intrinsecè malo perindè mala est, posita quacunque conditione, ac foret illâ sublatâ: quia delectatio est affectus complacentiæ de objecto ùt præsenti, qui unicè pendet ex delectabili, quod in objecto apprehenditur: ergo si objectum sit malum, delectatio erit mala. Conditio autem quævis apposita nil operatur ad delectationem, nec tollit ejus malitiam, nisi tollat rationem, quæ delectat, seu ipsam delectabilitatem.

Q. 4. *Quænam prohibentur præcepto,* Non concupisces?

Resp. Prohibetur tum quodvis desiderium, & complacentia objecti, seu actus mali, & consensus pravis concupiscentiæ motibus: tum etiam desiderium habendi quodvis bonum proximi, sive uxorem, sive servum, sive fundum, &c. juxta Deut. 5. *Non concupisces uxorem proximi tui, non domum, non agrum, non servum, non ancillam,*

cillam, non bovem, non asinum, & universa, quæ illius sunt. Ita ut sit mortale, proximi bonum notabile expetere cum ejus damno, vel appetere proprium commodum, aut lucrum cum damno gravi proximi: nam hoc graviter repugnat charitati vetanti, ne alteri fieri velis, quod tibi non vis fieri. Hinc (ùt ait Catechism. Roman.) *Graviter peccant mercatores, qui rerum penuriam, annonæque charitatem expetunt; atque id agrè ferunt, ut alii præter ipsos sint, qui vendant aut emant, quò cariùs vendere, aut viliùs emere possint. Item qui alios egere cupiunt, ut aut vendendo aut emendo ipsi lucrentur. Medici item, qui morbos desiderant: judices, advocati, procuratores, scribæ, qui causarum litiúmque vim, & copiam concupiscunt*, &c.

Q. 5. *Quale peccatum est simplex delectatio morosa, seu deliberata rei illicitæ?*

Resp. I. Delectatio deliberata seu deliberatè admissa, de quolibet objecto, vel opere mortaliter malo, est peccatum mortale, etiam secluso omni desiderio, proposito, conatu, & periculo illud efficiendi; sumítque speciem, & malitiam à tali objecto. Est communis, & constat 1. ex Prov. 2. *Qui lætantur, cum malè fecerint, & exultant in*

in rebus pessimis, quorum viæ perversæ sunt, & infames gressus eorum. & Sap. 1. *perversæ cogitationes separant à Deo.* 2. Ex S. August. l. 12. de Trin. c. 12. *Totus homo damnabitur, nisi hæc, quæ sine voluntate operandi, sed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, solius cogitationis sentiuntur esse peccata, per mediatoris gratiam remittantur.* 3. Naturæ rationali, & legi divinæ disconvenit, ac repugnat, quòd voluntas gratum, & acceptum habeat id, quòd naturæ rationali dissentaneum est, Deo displicet, & ab eo prohibetur. Ergo est peccatum grave, vel leve, pro gravitate, vel levitate malitiæ objecti. 4. Delectatio deliberata de objecto malo est affectus complacentiæ, & inclinatio appetitûs in illud: nemo enim delectatur de eo, quod non amat. At omnis affectus in rem, vel actionem mortaliter malam est mortalis: nam graviter naturæ rationali, ac legi divinæ adversatur, & sumit totam objecti malitiam, ex Oseæ. 9. *Facti sunt abominabiles, sicut ea, quæ dilexerunt.* Ergo. Ita S. Thom. 1. 2. q. 74. a. 8. *Nullus delectatur*, inquit, *nisi in eo, quod est conforme appetitui ejus. Quòd autem aliquis ex deliberatione eligat, quòd affectus suus conformetur his, quæ secundùm se sunt peccata mortalia, est peccatum mortale. Unde talis consensus in delectationem peccati mortalis est pec-*

ca-

catum mortale. Idque verum eſt, quamvis delectatio ſit propter bonum finem, quia finis quantumvis bonus non tollit malitiam objecti.

Hinc mera complacentia de actu, ſeu objecto mortali contra juſtitiam, v. g. de furto, vel homicidio à ſe, aut ab alio patrato eſt peccatum mortale contra juſtitiam; eſt tamen minùs grave, quàm ipſe conſenſus efficax in tale opus, ùt docet S. Aug. loco cit: nam conſenſus efficax habet longè plus determinationis. Item mortale eſt contra caſtitatem gaudere ſe amari amore libidinoſo ab alio, quamvis non ſic redamato. Delectatio verò de actu, vel objecto veniali eſt venialis.

Non eſt tamen mortale gaudere præcisè de objecto ex ſe non malo, ſed ſola lege poſitiva vetito, quatenus non eſt de ſe malum, v. g. gaudere de eſu carnium die veneris, non ùt tali die poſito, aut ponendo. Nam neque objectum iſtud de ſe illicitum eſt, neque ipſe actus delectationis merè internæ eſt prohibitus ab Eccleſia. Hæc tamen delectatio eſt venialis, quia includit affectum quemdam intemperantiæ, etiam deformiorem, quàm ſi alio tempore contingeret.

Not. Deliberata triſtitia, ſeu diſplicentia de opere bono eſt peccatum; nam opponitur virtuti, cujus eſt actus, & naturæ rationali, ac legi divinæ diſconvenit odiſſe

bonum, & amare malum ei oppositum, gaudere de malo, & dolere de bono ejus contrario.

Resp. II. Est mortale gaudere de actu ex se mortali, sed à culpa excusato ratione ignorantiæ invincibilis, vel defectûs libertatis, ùt de homicidio in somno patrato, de violatione jejunii ex ignorantia, &c. *Ita Suarez, Azor, Sanchez, & Alii.* Quia est delectatio voluntaria de objecto graviter illicito, cùm talis actus sit ex objecto mortalis. Nec delectatio excusari potest: nam ideo actus non fuit culpabilis, quia non fuit voluntarius. Sed nunc voluntas liberè eum approbat, & de eo gaudet sine ignorantia, quod graviter disconvenit naturæ rationali, ac legi. Quare hæc Regula, *talis est delectatio, quale ejus objectum)* intelligi debet, quando eadem causa opus excusans reperitur in delectatione.

Resp. III. *Ex communi*, Delectatio deliberata de solo modo artificioso patrandi malum, qui ex se malus non est, vel de aliqua ejus circumstantia insolita, sed non mala, per se loquendo non est mortalis. Quia 1. in parabola Luc. 16. *Laudavit Dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset.* 2. Ex sensu communi hominum, qui crimini non vertunt, quòd quis delectetur de modo, quo ebrius tremulè incedit, quo quis ex equo decidit, vel de industria, fur subtiliter crumenam emun-

emungit, &c. & aliis non malis circumstantiis actuum malorum, qui simul quoad substantiam displicent. 3. Objectum talis delectationis non est malum.

Potest tamen consensus in ejusmodi delectationem esse culpa venialis, ratione otiositatis, curiositatis, aut similis inordinationis; imò, & mortalis ratione scandali, vel periculi consentiendi in delectationem de ipso actu malo. Quòd si circumstantia, vel modus esset malus, non liceret de eo delectari.

Q. 6. *An licet gaudere de effectu bono secuto ex peccato?*

Resp. Per se loquendo licet, non tamen prout est à peccato: quia objectum talis gaudii non est malum, nec proinde ipsum gaudium. Sic Ecclesia gaudet de Redemptione per Christum secuta ex peccato Adami, *Felix culpa, quæ talem, ac tantum meruit habere Redemptorem!*

Q. 7. *An delectatio de sola cogitatione, seu cognitione rei graviter illicita est mortalis?*

Resp. Neg. modo absit periculum consensus in objectum: quia rei malæ cognitio, quæ est objectum talis delectationis, non est secundùm se mala; & Deus ipse

cognoſcit omnia mala, & obſcœna. Imò hæc cognitio ſæpe eſt neceſſaria, vel utilis Confeſſario, aut Doctori. Delectatio autem ſpecificatur à ſuo objecto directo, & immediato. Quare ſi cognitio, ſeu cogitatio ſit vana, vel inutilis, delectatio de ea erit venialis. Si verò cognitio ſit utilis, aut neceſſaria, delectatio de ea per ſe non erit culpa. S. Thom. 1. 2. q. 74. a. 8.

Hinc licet gaudere de ſcientia rei obſcœnæ ob bonum finem, putà ad fungendum officio Confeſſarii, Medici. At cognitio rei obſcœnæ ex affectu veniali, putà ex curioſitate, etiam abſente delectatione, & periculo omni, eſt venialis; mortalis verò, ſi ſit ex affectu graviter inordinato, vel cum periculo gravi, aut referatur ad finem graviter malum.

CAPUT VII.

De Peccatis Capitalibus.

NOt. Peccata Capitalia ſunt ea, quæ non ſolùm ſunt per ſe peccata, ſed etiam radix, & cauſa impulſiva multorum aliorum peccatorum. Septem numerantur à Theologis poſt S. Gregorium, nimirum Superbia, Avaritia, Gula, Luxuria, Ira, Invidia, Acedia.

AR-

ARTICULUS I.

De Superbia.

Q. 1. *Quid est, & quale Peccatum?*
Resp. I. Superbia est inordinata cupiditas propriæ excellentiæ, & celsitudinis. Ejus actus sunt 1. Inordinata sui æstimatio, qua quis se ipsum æstimat supra id, quod est, & afficitur erga se ipsum tanquam aliquid excellentius, quàm revera sit. 2. Finem suum ultimum in propria excellentia constituere; & virtutem, scientiam, & alia ad excellentiam spectantia non appetere propter Deum saltem ultimatè, nec ad ejus gloriam referre, sed unicè, & ultimatè propter suam satisfactionem, ac excellentiam. 3. Ab aliis velle magnifieri, honorari, laudari: si non faciant, dolere, irasci. 4. Judicio proprio pertinaciter adhærere. 5. Alios, & aliena parvi facere, se, & sua pluris æstimare, vel velle videri singulariter habere, quæ possidentur. 6. Si putes te habere bona, quæ non habes, vel majora quàm habeas, aut in eo ponas excellentiam, ubi non est, & inde te extollas. 7. Si bona tua æstimes quasi ex te ipso habeas, & non à Deo. 8. Si bona tua accepta quidem à Deo credas, sed ea æstimes tanquam meritis propriis debita, vel ea ad Dei gloriam non

referas. Tamen ad ſuperbiam (ùt notat S. Thom.) non eſt neceſſe, ùt quis reverà judicet ſe bona à ſe ipſo habere, aut propriis meritis absque Dei gratia obtinuiſſe, (hoc enim eſſet hæreticum;) ſed ſatis eſt, quòd conſideratis bonis ſuis ſine relatione ad Deum, perinde ſe gerat, & animo ſe extollat, ac ſi non à Deo haberet. 9. Nolle ſe ſubjicere ſuis Superioribus, quaſi id ſit indignum. 10. Nolle etiam ſe Deo, ejúsque præceptis ſubmittere, id æſtimans tanquam contrarium dignitati ſuæ, & volens ſuo arbitratu vivere, quaſi Deo non indigeat, aut ab eo non dependeat.

Reſp. II. Superbia ex genere ſuo eſt peccatum mortale. Nam ad Rom. 1. *Superbi, & elati* numerantur inter eos, *qui digni ſunt morte.* & Prov. 8. *Deus arrogantiam, & ſuperbiam deteſtatur.* Ratio eſt, quia ſuperbia adverſatur charitati Dei, ejus honori, majeſtati, & excellentiæ. Superbia eſt etiam radix omnis peccati, ex Eccli. 10. *initium omnis peccati eſt ſuperbia: qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis, & ſubvertet eum in finem.* Et ex S. Auguſt. l. 2. de peccat. merit. c. 17. *Vitiorum namque omnium humanorum cauſa ſuperbia eſt.*

Hinc Superbia perfecta eſt ſemper culpa mortalis, ùt 1. Quando præ ſuperbia quis ſubjici renuit Deo, vel Superioribus, eorúmve præceptis etiam in re minima. 2.

Cùm

Cùm quis bona ſua æſtimat à ſe ipſo habere, vel eſſe propriis meritis debita, vel ſolis viribus acquiſita. 3. Quando finis ultimus ponitur in propria excellentia, vel in rebus graviter malis propria excellentia conſtituitur, aut ex illis quæritur.

Imperfecta tamen ſuperbia, qua quis ſine Dei, & aliorum contemptu, nec ſubjici Superioribus renuens, ſolùm plus juſto ſe effert, agnoſcendo ſe omnia Deo debere, eſt venialis: quia non eſt gravis inordinatio, nec graviter repugnat charitati.

Q. 2. *Quænam ſunt ſuperbiæ remedia?*

Reſp. Generatim eadem ſunt, quæ humilitatis adjumenta, ſpeciatim verò hæc. 1. Sæpe humilitatem à Deo petere.

2. Sæpe conſiderare ſuum nihilum, ſuam effrœnatam ad malum propenſionem, ſuas pravas cupiditates, ſua peccata, vitia, defectus, miſerias tum corporis, tum animæ infirmitatem, impotentiam ſine Dei graria actuali ad quemlibet actum ſalutarem; item infinitam Dei excellentiam, ad quam omnia ſunt inſtar nihili; omnia, quæ habemus eſſe à Deo, noſtra merita eſſe illius dona. *Qui te diſcernit? quid habes quod non accepiſti? ſi autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis?* 1. ad Cor. 4. Ex horum conſideratione complacentiam ſui coërcere, ſe ipſum contemnere;

& ex sui contemptu humilitationes, & quasvis afflictiones tanquam sibi propter peccata debitas, libenter pro Christo suscipere, & sustinere,

3. Meditari superbiæ pænas, & humilitatis prœmia. 1. Pet. 5. *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* & Mat. 23. *qui se exaltaverit, humiliabitur: & qui se humiliaverit, exaltabitur.* Item, & maximè exempla Christi, qui humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem Crucis, & opprobriis satiatus est, quemque imitari debemus: *frustra enim appellamur Christiani, si imitatores non simus Christi, qui ideo se viam dixit esse, ut conversatio magistri, ferma esset Discipuli; & illam humilitatem eligerot servus, quam sectatus est Dominus.* Ait S. Leo M. Ser. 5. de Nativ.

4. Omnia sua bona, ac opera ad Dei gloriam sæpissime actu referre, & crebrò exercere actus internos, ac externos humilitatis, atque opera, ac ministeria vilia, & abjecta obire, infimum locum eligere, hospitalia visitare, pauperibus, & ægrotis ministrare, &c.

Q. 3. *Quænam sunt filiæ superbiæ, hoc est vitia, quæ à superbia tanquam radice oriuntur?*

Resp. Tres sunt, scilicet præsumptio, ambitio, & vana gloria.

Præ-

Præsumptio. hîc est appetitus inordinatus faciendi aliquid facultatem suam excedens. Mortalis est 1. ratione gravis injuriæ DEI, ùt cùm Lucifer dicere præsumpsit: *ascendam, & similis ero altissimo.* 2. Ratione gravis damni proprii, vel alioni, aut periculi talis damni: ùt si præsumas exercere sine sufficienti peritia officium Medici, Advocati, Judicis, Confessarii, &c. 3. Cùm usurpatur dignitas, vel potestas, vel officium sæculare, aut Ecclesiasticum: ùt si audias confessiones, aut exerceas actum ordinis sine potestate legitima. De præsumptione opposita spei dicetur infra.

Ambitio. Est inordinata cupiditas honoris, vel dignitatis, aut potentiæ. Est autem inordinata. 1. Si appetas honorem, quem non mereris, vel majorem, quàm merearis; vel ob rem, qua cares, ùt si honorari cupias ob doctrinam, nobilitatem, virtutem, &c. qua cares: item si aspires ad officium, munus, quo es indignus. 2. Si appetas honorem propter se, non illum referendo ad DEI gloriam, vel utilitatem proximi. 3. Si appetas honorem ex re illicita v. g. duello. 4. Si nimio affectu honorem appetas.

Ambitio sæpe mortalis est, nempe vel ratione materiæ graviter malæ, vel damni gravis, quod proximo infertur, vel periculi peccati gravis, vel medii graviter illiciti,

quod adhibetur, vel finis mortalis, ad quem refertur, vel affectûs graviter inordinati, ùt si quis paratus sit peccare mortaliter ad honorem, vel dignitatem obtinendam, aut tuendam.

Vana gloria. Est inordinata cupiditas humanæ existimationis, ac laudis. Proprius ejus actus est inordinata manifestatio propriæ excellentiæ, sive veræ, sive fictæ. Est autem inordinata illa cupiditas, dum gloria quæritur ex simulata doctrinæ, peritiæ, aut virtutis excellentia, vel ex rebus malis, aut indifferentibus, aut major, quàm par sit, aut præcisè propter se, non referendo illam ad honorem DEI.

Vana gloria mortalis est eodem modo, quo dixi de ambitione, ùt si quis velit gloriam, vel laudes admittat de re mortali, v. g. fornicatione, vindicta gravi, &c. Si in gloria humana ponatur finis ultimus, omnia ad illam referendo &c. Sæpe tamen est solùm venialis, quia sæpe non graviter repugnant charitati, nec gravem continet inordinationem.

Cæterùm debitum honorem, gloriam, laudem, favorem hominum, non propter se, sed propter honorem DEI, vel bonum proximi, acceptare, aut moderatè expetere non est peccatum, sed actus charitatis, ex S. Thom. 2. 2. q 132. a. 1. quamvis vana gloria sit filia superbiæ, tamen à Sancto Thoma post S. Gregorium numeratur inter

inter peccata capitalia, eò quòd ex ea septem alia immediatè oriantur, nimirum inobedientia, jactantia, hypocrisis, contentio, pertinacia, discordia, & inventio novitatum.

Inobedientia, Formalis scilicet, & specialis est peccatum, quo violatur præceptum Superioris ex contemptu, sive quia præceptum est. Ex communi semper est mortalis, etiam in re minima: quia tunc contemnitur Superior ùt Superior, & Minister DEI, ideóque DEUS ipse contemnitur, juxta illud Luc. 10. *qui vos spernit, me spernit*. Et quia tunc quis ita affectus est, ut nullo modo velit obsequi Superiori, quidquid præcipiat.

Violatio autem præcepti non ex contemptu, sed ex alio modo, putà ob delectationem, vel utilitatem, aut difficultatem, est ex S. Thoma inobedientia generalis pertinens ad aliam speciem peccati. Estque mortalis, vel venialis prout præceptum, quod violatur, sub mortali, vel veniali obligat. Atque etiam prout motivum graviter, vel leviter malum est, cùm actus participet malitiam finis utpote per eum voliti.

Jactantia, qua quis verbis inordinatè prædicat de se id, quod gloriam, ac laudem apud alios parit, vel falsò parere putat, vel gloriatur de peccato. *Quando que est peccatum veniale, quando scilicet aliquis*

de

de se talia jactat, quæ neque sunt contra DEUM, neque contra proximum. ait Sanctus Thom. q. 112. a. 2. Est verò mortalis culpa. 1. Siquis de se proferat aliquid contra gloriam DEI, ùt illud Ezech. 28. *Elevatum est cor tuum, & dixisti, DEUS ego sum.* 2. Ratione gravis scandali, damni, contumeliæ, vel contemptûs proximi. Si sit de actione mortaliter mala: quia includit approbationem actûs mali, quæ eandem cum illo speciem habet; & quia sicut laudare opus mortale, v. g. duellum, ita & de illo gloriari est mortale, opponitúrque eidem virtuti opus illud vetanti: nam quævis virtus non solùm obligat ad actum, quem directè præcipit, sed etiam indirectè obligat, & vetat ne ipsa contemnatur, aut irreverenter tractetur: contemnitur autem virtus, cùm quis gloriatur de ejus violatione, vel cùm ejus violatio laudatur in alio. Hinc glorians de peccato aliquo, vel illud laudans: contrahit speciem talis peccati. *Sanchez & alii.*

Hypocrisis. Est simulatio virtutis, hoc est, factum, quo quis mentitur se virtutem, seu sanctitatem habere, quam non habet, vel majorem, quam habeat. Unde semper est peccatum saltem veniale, cùm sit mendacium facti. Sed mortale est, si habeat conjunctum, vel contemptum virtutis, vel damnum proximi grave; item si simuletur sanctitas ob finem graviter repugnan-

gnantem charitati DEI, aut proximi, putà ut falsam doctrinam disseminet, ut decipiat proximum in re gravi, vel ut adipiscatur Beneficinm Ecclesiasticum, aut quodvis officium, etiam sæculare, quo indignus est. Si autem absit contemptus virtutis, ac damnum proximi, vel honoris DEI, nec finis intentus repugnet graviter charitati, erit solùm veniale. Ita *S. Thom. q. 111. a. 4.*

Pertinacia, est perseverantia in propria sententia contra veritatem cognitam, vel sufficienter propositam. Mortalis est quando illa veritas ad fidem, vel bonos mores, pietatem, pacem, bonum grave proximi pertinet; nam materia gravis est.

Inventio, seu præsumptio novitatum est, cùm quis ex inani gloria præsumit nova excogitare. Novitatum inventio, vel usus mortalis est, si Fidei, bonis moribus, pudicitiæ adversetur, vel pariat scandalum, aut grave damnum proximo. De aliis dicetur in tract. de Charit.

Vanæ gloriæ remedia eadem sunt, quæ superbiæ, quibus adde actus oppositos vitiis, quæ ab illa oriuntur.

ARTICULUS II.

De Avaritia.

Q. 1. *Quid est Avaritia, & quale peccatum?*

Resp.

Resp. Avaritia est inordinatus appetitus divitiarum, hoc est, pecuniæ, & rerum pecuniâ æstimabilium, ùt sunt agri, domus, pecora, &c. Mortalis est 1. Cùm in divitiis finis ultimus ponitur, ex ad Ephes. 5. *Avarus, quod est idolorum servitus, non habet hæreditatem in regno Christi, & Dei.* 2. Cùm quis ad divitias acquirendas, augendas, vel conservandas adhibet media graviter illicita, & injurias; vel paratus est peccare mortaliter, aut ita peccat, v. g. injustè alienum accipiendo, retinendo, eleemosynas debitas omittendo, &c. Hinc illud Eccli. 10. *Avaro nihil est scelestius ... nihil est iniquius, quàm amare pecuniam.* Est peccatum capitale, quia est fons & origo multorum aliorum *Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem Radix enim omnium malorum est cupiditas.* 1. ad Tim. 6.

Si autem inordinatio amoris intra hoc sistat, ut scilicet homo, quamvis superflue divitias amet, non tamen præfert earum amorem amori divino, ùt si propter divitias non velit aliquid facere contra Deum, & proximum, sic avaritia est peccatum veniale. ait S. Thom. 2. 2. q. 118. a. 4. Præcipua avaritiæ remedia sunt oratio, meditatio bonorum cælestium, periculi,

ac vanitatis bonorum terrestrium, paupertatis Christi, mortis, &c. crebra, & larga eleemosynarum largitio, resignatio in jactura bonorum, &c.

Q. 2. *Quanam sunt filiæ Avaritiæ?*

Resp. Ex S. Gregor. sunt hæ 1. Obduratio cordis contra misericordiam: miseris, & egenis non compatiendo, non opitulando, eos objurgando, debita durè exigendo à debitore, qui non est solvendo, &c. Mortalis est, quoties ex ea præceptum eleemosynæ, vel charitatis graviter violatur.

2. Inquietudo cordis, quæ est inordinata, & anxia applicatio mentis ad acquirendas, vel conservandas divitias, cùm inani timore, ne non acquirantur, aut ne amittantur. Mortalis est, quando retrahit à spiritualibus, vel aliis officiis, ad quæ graviter obligamur; vel cùm quis divinæ providentiæ diffidit.

3. Violentia, qua res aliena pervim injustam, usurpatur. Mortalis est ex genere suo contra justitiam.

4. Fallacia, sive dolus, qui est alterius deceptio, sive verbis, sive factis, & Fraus, quæ est astuta deceptio proximi per sola facta. Utraque est ex genere suo mortalis contra justitiam, & sæpè confunditur.

5. Perfidia, qua fides in promissis, pactis,

ctis, & rebus creditis violatur. Mortalis est in re gravi contra justitiam.

6. Proditio, quæ est manifestatio rei alicujus, vel personæ, in proximi damnum contra fidem ei debitam. Mortalis est ex genere suo contra charitatem, & justitiam; & contingit tripliciter. 1. Circa personam, quo modo Judas Christum prodidit. 2. Circa res, ùt si miles declaret hosti modum capiendi arcem; vel si alterius vestem, pecuniam, &c. absconditam prædoni ostendas. 3. Prodendo alterius secretum suæ fidei commistum.

ARTICULUS III.

De Gula.

Q. 1. *Quid est Gula, & quale peccatum?*

Resp. I. Gula est inordinatus appetitus, vel usus cibi, aut potûs. Unde opponitur abstinentiæ, & sobrietati. Sumitur aliquando strictiùs prout continet inordinationem solùm in cibo, & potu non ebriante. Ex S. Gregorio committitur quinque modis. 1. Si edas ante tempus. 2. Si nimis exquisita, id est, pretiosiora, quàm conveniat tuo statui, vel necessitati. 3. Si plus justo. 4. Si voraciter. 5. Si ni-

nimis exquisitè præparata. Juxta hunc versum.

Præpropere, lautè, nimis, ardenter, studiosè.

Quod spectat ad qualitatem cibi, & potûs, hæc debet esse accommodata statui, conditioni, facultati, infirmitati, necessitati personarum, & loco, ac tempori.

De quantitate autem cibi, & potûs non potest dari una certa regula omnibus secundùm eandem mensuram. Sed plus, & minùs exigitur secundùm varietatem complexionum, & fatigationum. Unus etiam, & idem plus indiget uno tempore, quàm alio, secundùm dispositionem sui corporis ... tantùm ergo potest, & debet quis comedere, & bibere, quantùm credit se indigere ad sustentationem, & executionem eorum, quæ sibi incumbit agenda; ita ut non usque ad nauseam sumat, sed cum aliquali adhuc appetitu finem faciat. Cùm autem ex delectatione cibi, vel potûs plus sumit, quàm sibi dictat conscientia opportunum, tunc peccat. Ait S. Antonin. p. 2. Tit. 6. c. 1. q. 5. peccat inquam, etiamsi vilissimi sint cibi, & potus, ùt paulò ante notat post S. August. qui l. 10. Conf. c. 31. ait: *hoc me docuisti, quemadmodum medicamenta, sic alimenta, sumpturus accedam.*

Resp. II. Peccatum gulæ mortale est in multis casibus, unde ad Gal. 5. comessa-

tiones inter opera excludentia à regno Dei numerantur. Et 1. quidem ratione affectûs graviter inordinati, quo quis ita inhæret oblectationibus cibi, vel potûs, ut in iis finem suum ultimum constituat juxta illud ad Phil 3. *quorum Deus venter est.* Idque quamvis solùm interpretativè, ùt cùm quis ex affectu gulæ paratus est peccare mortaliter: nam hoc ipso, quòd mortaliter peccet, Deum propter voluptatem deserit, háncque illi suo facto præfert. Item cùm quis nil quærit aliud, quàm edendi, & bibendi voluptatem, ad id cogitationes, ac curas ferè omnes referendo, nam is vitæ finem in delectatione cibi, vel potûs ponit. 2. Si quis bibat ad ebrietatem. 3. Si quis ob solam voluptatem cibo, & potu usque ad vomitum scienter se ingurgitat; nam hoc, etiam seclusis scandalo, & ebrietate, continet gravem inordinationem, ac periculum lædendi sanitatem, & graviter reprehenditur ab Isaia c. 28. *Omnes mensæ repletæ sunt vomitu, sordiúmque.* Idem dic, si quis postquam multùm comedit, ad vomitum se excitet, ut iterum ob solam voluptatem edat: nam hoc graviter dedecet naturam rationalem præsertim elevatam, éstque plusquam bestiale. 4. Ratione gravis nocumenti, quod quis ob gulam sibi, aut familiæ suæ, aut creditoribus infert, sanitatem corporis graviter lædendo, se reddendo impotem ad solvenda debita,

filios,

filios, vel filias in ſtatu convenienti non collocando; item non opitulando gravem neceſſitatem patienti; aut ſi inde notabiliter ineptus fiat ad functiones aliquas, ad quas ſub mortali tenetur, &c. 5. Siquis, ſaltem extra neceſſitatem extremam, carne humana, aut ſanguine veſcatur. *Ita commun.* nam hoc eſt contra honorem defunctis debitum, & contra ordinem, ac inſtinctum rectum naturæ: unde ab hoc tanquam à re valde inordinata, & extremæ feritatis abhorruêre gentes omnes non penitùs barbaræ. Licèt tamen uti carne humana in medicamentis, quia tunc ſic alterata eſt, ut dici nequeat carnis humanæ ſumptio. 6. Ratione gravis ſcandali, vel periculi peccandi graviter.

Extra hos caſus peccatum gulæ eſt ſolùm veniale. *S. Thom.* 2. 2. q. 14. 8. a. 2.

Q. 2. *Quænam ſunt Gulæ remedia?*

Reſp. Hæc 1. Conſiderare gulæ incommoda, ac damna: quippe intellectum obnubilat, mentem deprimit, bona deſideria extinguit, aggravat animam, reddit hominem ineptum ad ſua officia, & exercitia ſpiritualia; impedimenta apponit gratiæ divinæ, & gaudiis ſpiritualibus; vitam minuit, morbos, & multa peccata parit; aditum vitiis aperit, & intercludit virtutibus. Item cogitare, quàm citò tranſeat

cibi, & potûs delectatio, gravia autem mala ex gula orta maneant.

2. Vitare occasiones.

3. Sectari in omnibus temperantiam, nil ultra necessitatem convenientem edendo, & bibendo.

4. Semper sibi in mensa subtrahere aliquid modicum, quod adhuc licitè sumi posset, & præsertim, quod magis arridet palato.

Q. 3. *Quid est ebrietas, & quale peccatum?*

Resp. Ebrietas est excessus in potu usque ad violentam privationem rationis, ejúsque potestatis proximæ. Est peccatum mortale, ùt inter omnes constat. 1. Ex Isa 5. *Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam.* Et 1. Cor. 6. *neque ebriosi regnum Dei possidebunt.* Vox Græca significat Ebrios. & ad Gal. 5. ebrietas recensetur inter opera carnis, quæ excludunt à regno Dei. 2. Ex consensu Patrum, & Doctorum. 3. Quia est gravis inordinatio, & difformitas violenter adimere sibi potestatem proximam utendi ratione, exercendi opera virtutum, & sua munera, vitandi malum, faciendi bonum, & subveniendi necessitatibus subitis animæ, ac corporis: atque ita se ad brutorum stoliditatem abjicere, & imaginem

Dei

Dei deturpare. Ebrietate autem hæc potestas sic adimitur.

Quare non licet se inebriare, sive ad vitandam mortem ab altero intentatam: nam (ùt ait S. August. Serm. 232. vel S. Cæsarius) *etiamsi ad hoc veniretur, ut tibi diceretur, aut bibas, aut morieris, Melius erat, ut caro tua sobria occideretur, quàm per ebrietatem anima occideretur.* Nam ebrietas sicuti fornicatio non est medium ex se ordinatum ad vitandam mortem; sive medicamentum, quod tamen rarò, & fere nunquam esse potest, cùm teste Hypocrate ebrietas sit valde periculosa corporis sanitati. Ita S. Antonin. p. 2. Tit. 6. c. 3. ibi: *Non excusaretur per hoc quis ab ebrietate secundùm Thomam, quamvis faceret causâ medicinæ: & per consequens peccat mortaliter, & sumens, nisi crederet ex illo potu non posse inebriari, & medicus, vel alius, cui hoc sibi scienter consuleret, & propinaret hoc existimans.* Nam ebrietas quovis modo intenta, ac procurata, semper graviter disconvenit naturæ rationali, quà rationali, cùm violenter rationem perturbet, adimat potestatem eâ utendi, & subveniendi necessitati animæ, ac corporis, Dei imaginem fædet, atque hominem ad statum bruti redigat.

Nec dic ebrietatem consistere tantùm in excessu vini, voluptatis causâ. Nam quamvis voluptas in nimio potu non in-

tendatur, tamen effectus recensiti semper sequuntur; & temperantia violatur, cùm immoderata potûs, vel cibi sumptio, præciso hoc, vel illo fine, ei opponatur: neque enim ad violandam aliquam virtutem necesse est agere ex voluptate. Enimverò si duo proposito præmio inter se contenderent, uter illorum plus vini biberet, & usque ad privationem rationis biberent absque voluptate, imò cum molestia, saltem quantùm ad excessum: num contra temperantiam peccarent, & ebrietatis malitiam contraherent? Et ideo SS. Patres excessum vini sine ulla exceptione semper damnant.

Ut autem ebrietas sit mortalis, sufficit, quòd sit voluntaria indirectè, vel interpretativè. Quare peccat mortaliter 1. qui expressè non vult se inebriarè, sed tamen tantùm bibit, quantùm potest, non satis attendens, an sequatur privatio rationis, nec ne. 2. Qui probabiliter putans, vel suspicans secuturam privationem rationis, si pergat bibere, vel de hoc dubitans, adhuc bibit: quia saltem se exponit periculo ebrietatis, & vult ebrietatem saltem interpretativè. Item si hoc periculum advertere possit, & negligat, etiamsi privatio rationis solùm eventura sit post unam alterámve horam, cùm nempe ad aërem prodibit. 3. Qui ex amicitia, vel urbanitate alium invitat ad haustus, quibus probabili-

biliter prævidet se inebriandum; quia invitat ad id, quod alter sine mortali facere nequit, & eum verè inducit in ebrietatem, vel ejus periculum. Idem dic de iis, qui alios ad æquales haustus incitant, vel cogunt, aut se invicem obligant, ex cap. 14. *De vita, & honest. Cleric.* nam saltem alios, vel se conjiciunt in periculum probabile ebrietatis. Similiter de iis, qui ebriosis, vel ebrietati proximis vinum subministrant, & de iis, qui non impediunt, ne alius inebrietur, cùm commodè impedire possunt.

Not. 1. Ebrietas sic est peccatum grave respectu omnium, ut sit gravius in quibusdam personis scilicet 1. Mulieribus ob turpitudinis, & luxuriæ periculum, tum in se, tum in aliis. 2. In iis, qui debent ex officio alios regere, ùt sunt Patresfamilias, Magistratus, &c. 3. In Clericis, præsertim sacro Ordine insignitis, & maximè Curatis, tum propter scandalum majus, tum quia ebrietas est libidinis, fomes, ac nutrix; tum propter damna, quæ aliis oriri possunt, cùm Sacerdos ebrius fungi nequeat officio in necessitate occurrente: unde à multis Conciliis sub gravibus pœnis ebrietas illis speciatim prohibita est.

Not. 2. Ebrietas perfecta cognoscitur 1. Quando quis non novit discernere inter licitum, & illicitum; vel non potest solita officia exequi. 2. Quando quis postridie

non meminit, quid dixerit, egerit, quomodo domum redierit, &c. 3. Si ea fecit, quæ nunquam integra mente solet: ùt si turpia, vel absurda protulerit, cum aliàs sit pudicus & prudens; si jurârit, blasphemârit, vel familiam perturbârit, cùm aliàs sit modestus, & benignus, &c.

Q. 4. *An mala, & peccata in ebrietate culpabili commissa imputantur ad culpam, ùt cædes, vulnera, blasphemia, &c.*

Resp. Aff. Si prævisa sunt, ùt verisimiliter secutura, vel prævideri potuerint *Est commun.* quia sunt sufficienter voluntaria: qui enim vult causam, vult consequenter effectum saltem interpretativè; si hunc cognoscat, vel cognoscere possit probabiliter ex ea secuturum: ad culpam autem mortalem sufficit voluntarium indirectum, & interpretativum. Ita S. Thom. 1. 2. q. 77. a. 7. ibi: *aliquid potest esse voluntarium, vel secundùm se, sicut quando voluntas directè in ipsum fertur; vel secundùm suam causam, quando voluntas fertur in causam, & non in effectum, ùt patet in eo, qui voluntariè inebriatur: ex hoc enim quasi voluntarium ei imputatur, quod per ebrietatem committit.*

Imò peccata, quæ probabiliter secutura novit ebrius, vel prævidere potuit, ei impu-

putantur coram Deo, etiamsi reipsa postea non sequantur: quia istud est per accidens defectu objecti. Et quia se exponere periculo probabili peccati mortalis, etiamsi illud non perficiatur, est peccatum mortale ejusdem speciei cum illo, cujus probabile periculum adire voluit: nam hoc ipso tale peccatum indirectè, vel saltem interpretativè volitum est. Secus de peccatis, quæ nullo modo prævideri potuerunt, quia nullo modo sunt voluntaria.

Q. 5. *Quænam sunt filiæ Gulæ.*

Resp. Ex S. Gregorio hæ sunt ex parte animæ.

1. Hebetudo mentis, seu stupiditas orta ex crapula. Est mortalis, quando quis ex intemperantia fit ineptus ad intelligenda, vel præstanda ea, quæ ad salutem ei sunt necessaria, aut ad quæ graviter obligatur. *Attendite vobis, ne fortè graventur corda vestra in crapula, & ebrietate, & curis hujus vitæ: & superveniat in vos repentina dies illa*, &c. Luc. 21.

2 Inepta lætitia, quæ movet ad cantiones obscœnas, actus turpes, choreas inhonestas, &c. Mortalis est, quando est inductiva ad consensum, vel actum, vel delectationem mortalem, aut ad aliquid scandalum pariens.

3. Multiloquium, in quo invenietur stul-

tia, nec deerit peccatum. *In multiloquio non deerit peccatum.* Prov. 10.

4. Scurrilitas, quæ excitat ad indecora, vel turpia agenda, aut dicenda, risûs movendi causâ.

ARTICULUS IV.

De Luxuria.

Q. 1. *Quid est Luxuria?*

Resp. Est inordinatus appetitus, vel usus venereorum, aut voluptatis venereæ. Esse peccatum mortale ex genere suo inter omnes constat 1. ex ad Gal. 5. *Opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria ... quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.* 2. Quia cùm usus rei venereæ ex natura sua sit institutus, ac necessarius ad conservationem, ac propagationem generis humani, censetur res gravis: ergo inordinatio in hac materia est in re gravi, ergo mortalis.

Luxuria dividitur in perfectam, seu consummatam, quæ consistit in voluntaria effusione seminis; & in non consummatam, in qua non intervenit effusio seminis. Consummata duplex est; alia naturalis, quæ est voluntaria seminis effusio, in qua servantur conditiones, quas postulat natura actûs

ctûs ad hominis generationem apti, vel requisiti: alia innaturalis, seu contra naturam, in qua conditiones illæ non servantur.

Q. 2. *Quot sunt species luxuriæ consummatæ naturalis?*

Resp. Sex, nempe simplex fornicatio, stuprum, raptus, adulterium, incestus, & sacrilegium: quorum quinque ultima habent specialem, & notabiliter diversam inter se difformitatem superadditam luxuriæ.

1. Simplex fornicatio est copula soluti cum soluta non virgine ex mutuo consensu extra matrimonium. Solutos voco, qui nullo vinculo, seu impedimento ab ineundo inter se conjugio prohibentur. Dixi *non virgine*, nam ex S. Thom. q. 154. a. 6. *fornicatio est concubitus, qui fit cum mulieribus jam corruptis.* Fornicationem esse semper per se peccatum mortale, fide constat ex ad Ephes. 5. *Omnis fornicator non habet hæreditatem in regno Christi, & Dei.* Et ex 1. ad Cor. 6. & ad Gal. 5. supra cit. Esse verò intrinsecè malam graviter, patet ex eo, quòd per se graviter repugnet bonæ, ac debitæ educationi prolis; hæc enim requirit operam viri, & fœminæ, qui sint inter in conjuncti lege matrimonii: alioqui ex natura rei incerta

esset,

esset, & periculo exposita prolis institutio. Unde ejusmodi inordinatio est gravis, utpote in re magni momenti, qualis est bona prolis institutio. Et quamvis hoc incommodum posset impediri in aliquo casu, id esset per accidens, & nihilominus debuit à Deo authore naturæ generaliter prohiberi pro omni casu: nam alioqui homines cupiditate excœcati facilè sibi fingerent, & promitterent illud incommodum cessaturum in multis casibus, in quibus non cessaret, cum magno prolis damno. Imò nunquam potest cessare hoc damnum, & incommodum, quod est nasci extra mttrimonium, & à parentibus lege matrimonii non obligatis ad curandam, & rectè educandam prolem. Unde Innoc. XI. damnavit hanc propos. *Tam clarum videtur, fornicationem secundùm se nullam involvere malitiam, & solùm esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.*

Cæterùm fornicatio cum concubina est cæteris gravior: quia in concubinatu homo non solùm peccat, sed etiam manet in statu peccati, & in continua voluntate saltem virtuali peccandi. Quare concubinarius, quamvis mors immineat, absolvi non debet, quin priùs concubinam ejecerit, nisi ejiciendi tempus omnino desit, tunc enim sufficit verum ejiciendi propositum. Imò etiamsi eam domi non retine-

at,

at, extra mortis articulum non eſt abſolvendus, antequam habeatur experientia de ejus continentia.

Item fornicatio fidelis cum infideli eſt juxta omnes longè gravior, quàm cum catholica. Imò juxta De Lugo, & alios hæc circumſtantia mutat ſpeciem: quia prohibito ab Eccleſia matrimonio cum infideli in honorem religionis Catholicæ, atque ob periculum malæ educationis prolis, & nimii amoris erga infidelem, & defectionis à vera fide: ita ob idem motivum cenſetur prohibita ab eccleſia quævis copula cum infideli, quæ ſemper vergit in de decus religionis. Ac proinde talis fornicatio eſt non ſolùm contra caſtitatem, ſed etiam contra virtutem religionis, ac cultûs veri Dei.

Item fornicatio in Chriſtianis habet peculiarem deformitatem. Nam corpora noſtra per Baptiſmum, & Euchariſtiam facta ſunt membra Chriſti, & Templa Spiritûs Sancti. 1. *ad Cor.* 6.

Copula verò cum alterius ſponſa præter luxuriam continet malitiam mortalem injuſtitiæ, poſitam in eo, quòd fidés data violetur, & res alteri promiſſa, & ex juſtitia debita notabiliter corrumpatur. Quod idem de ſponſo affirmant multi, quia pariter violat in re gravi fidem datam.

2. Stuprum eſt concubitus, quo mulier Virgo extra matrimonium defloratur, ſeu cor-

corrumpitur. Qui si fiat Virgine coacta, vel per dolum, seu fraudem seductâ, præter malitiam fornicationis continet duplicem injuriam mortalem, unam factam Virgini, cui honor virginitatis per vim, vel fraudem adimitur; alteram ejus Patri, in cujus custodia manet.

Quòd si nec invita, nec seducta fuerit, tamen ejus defloratio præter fornicationis malitiam continet tum injuriam illatam parentibus, qui jus habent tuendi integritatem corporalem suæ Virginis, donec nuptui collocetur, juxta illud Eccli. 7. *Filiæ tibi sunt? serva corpus illarum:* tum malitiam contra pietatem illis debitam, præbendo iis gravissimam mœstitiæ, ac ignominiæ causam, & ob periculum augendi dotem, vel inuptam retinendi filiam. Item constituit fœminam in gravi periculo deinceps peccandi, & aufert signaculum virginitatis: cui multiplici malitiæ cooperatur stuprator. Quare circumstantia defloratæ virginitatis fœminæ, etiam absque vi, dolo, falsis persuasionibus, debet in confessione exprimi, præsertim cùm sit verum stuprum ex S. Thoma. 2. 2. q. 154. a. 6.

3. Raptus est, cùm persona aliqua per vim abducitur ab uno loco in alium, concubitûs illiciti, vel alterius libidinis, aut etiam matrimonii causâ, sive sit mas, sive fœmina, nupta aut innupta, virgo, aut corrupta: sive vis inferatur, soli personæ ab-

ductæ

ductæ, sive parentibus solis, sive utrisque. Unde duplicem continet malitiam mortalem, unam contra castitatem, alteram contra justitiam ob injuriam illatam personæ abductæ invitæ, vel saltem ejus parentibus, aut tùtoribus, dum constituta sub ipsorum custodia extrahitur ipsis rationabiliter invitis. Gravissimæ pœnæ in utroque jure contra Raptores statuuntur.

4. Adulterium est concubitus personarum, quarum alterutra, vel utraque est conjuncta matrimonio cum alia tertia. Præter malitiam luxuriæ continet gravem injuriam tum contra conjugem; nam vir non habet potestatem corporis sui, sed uxor, nec uxor sui, sed vir ex 1. *ad Cor. 7.* tum contra matrimonii statum, & sanctitatem.

Quòd si conjux adulterantis consentiat, adhuc concubitus erit contra justitiam: quia est semper contra jus conjugii, & conjugis ùt conjux est, quo cedere validè non potest, eò quòd ei competat non ad bonum privatum, sed ratione statûs, qui communis est. Unde cùm cessio juris sit nulla, jus manet, & sic tunc violatur: ideóque semper est verum adulterium. Hinc Innoc. XI. damnavit hanc propos. *Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium: adeóque sufficit in confessione dicere se esse fornicatum.* Triplex est adulterium. Nam vel est copula conjugati

cum

cum ſoluta, vel ſoluti cum conjugata, vel conjugati cum conjugata. Si fœmina ſit conjugata, gravius eſt peccatum, quàmſi vir tantùm propter incommoda graviora, nempe incertitudinem prolis, ſuppoſitionẽ prolis alienæ cum damno mariti, & veri hæredis, & ſæpe impedimentum generationis. Unde hæc circumſtantia declarari debet, etiam ab adultero, quia ipſe cooperatur fœminæ ad illam gravitatem majorem, & ad pericula, ac damna inde ſequi nata. Si verò uterque ſit conjugatus, adhuc gravius eſt, quia eſt duplex adulterium, & duæ injuriæ mortales in utriuſque conjugem, exprimendæ in confeſſione.

5. Inceſtus eſt copula perſonarum conſanguinearum, vel affinium intra gradum prohibitum. Opponitur caſtitati, & pietati, nam præter luxuriæ fœditatem continet turpitudinem contrariam reverentiæ conſanguineis, vel affinibus debitæ. Eò gravius ſcelus eſt, quò gradus eſt propinquior, qui proinde in confeſſione exprimi debet: nam conſanguineis, & affinibus pro diverſitate graduum diverſus honor, ac pietas debetur, & tunc violatur.

Item multò gravior eſt inceſtus cum conſanguinea, quàm cum affine, v. g. cum ſorore uxoris: quia vinculum illud eſt multò arctius, nam plus eſt eſſe conjunctum ex proprio ſanguine, quàm ratione ſanguinis

nis uxoris; & consanguinitatis propinquitas, utpotè immediata, ac naturalis, major est propinquitate affinitatis, quæ est duntaxat mediata, & voluntaria. Imò incestus in consanguinitate differt specie ab incestu in affinitate: nam reverentia debita consanguineis, quæ violatur, est notabiliter diversa à reverentia debita affinibus, cùm habeat motivum notabiliter diversum, nempe communionem sanguinis, & originem ab eodem stipite, ac proinde hi duo incestus habent turpitudinem notabiliter diversam.

Incestus verò spiritualis, qui est copula illicita inter personas impeditas ob cognationem spiritualem ortam ex Baptismo, vel Confirmatione, continet tum malitiam propriam incestûs, quatenus est copula inter personas vinculo spirituali conjunctas, cujus conjunctionis intuitu Ecclesia prohibuit inter illas matrimonia: tum malitiam sacrilegii, eò quòd prohibitio ista facta sit propter reverentiam debitam Sacramento, quæ reverentia violatur per talem copulam. Unde debet explicari cognatio spiritualis in specie, ut innotescat utraque malitia. *Ita de Lugo Sanchez*, &c.

6. Sacrilegium venereum est violatio rei sacræ per actum luxuriæ. Unde duplicem continent malitiam mortalem, unam contra castitatem, & alteram contra religionem, qua gravis irreverentia Deo irroga-

tur. Res autem sacræ, quæ sic violari solent, sunt persona voto castitatis etiam simplici obstricta, & locus sacer.

Quare sacrilegium est. 1 Omnis actus tum externus, tum etiam merè internus luxuriæ sive consummatæ, sive non consummatæ, à persona voto castitatis obstricta, vel ab alia cum illa, aut circa illam commissus: ùt sunt pollutio, copula, oscula, tactus, desideria, delectatio morosa, &c. Nam per tales actus violatur sanctitas personæ, quæ per votum castitatis corpus suum, & affectus suos omnes quoad voluptatem veneream Deo consecravit. Quòd si utraque persona sit sacra, erit duplex Sacrilegium.

2. Omnis actus venereus illicitus exterior, etsi occultus, ùt fornicatio, pollutio, & tactus impudici in loco sacro, nempe in Ecclesia, vel cæmeterio. Nam sunt contra reverentiam loci sacri, & ejus intuitu ab Ecclesia prohibentur. Item copula conjugalis etiam occulta, quam non permittit sanctitas loci, & quæ in ejus reverentiam ab Ecclesia prohibetur.

Porro tantò gravius est sacrilegium, quantò fædior est luxuria, quia tantò magis repugnat reverentiæ debitæ rebus sacris.

Not. Peccatum luxuriæ Confessarii cum pœnitente continet malitiam duplicis sacrilegii, tum contra votum castitatis, tum con-

contra reverentiam Sacramenti, quod per hoc redditur odiosum, ac suspectum, maximè si sumitur ùt medium ad peccandum. Imò licet tale peccatum non sit propriè incestus, quia non contrahitur cognatio Spiritualis, nisi ex Baptismo, & Confirmatione. Cap. 3. *de Cognat. Spirit. in 6.* tamen habet etiam malitiam tanquam incestûs spiritualis: nam est incestus quidam similitudinarius, ex c. *non debet* 30. q. 1. ubi dicitur: *Sic pœniteat quomodo de filia spirituali.* & ex c. *omnes.* eod. *Quia per pœnitentiam contrahitur quoddam fœdus inter Sacerdotem, & mulierem confitentem simile cognationi spirituali, ut tantùm peccet eam carnaliter cognoscens, ac si esset sua spiritualis filia.* ait S. Thom. in 4. dist. 42. q. 1. a. 2. ad 8. hinc circumstantia hæc in confessione exprimi debet. *Sanchez, De Lugo, &c.*

Q. 3. *Quænam sunt species luxuriæ consummatæ contra naturam?*

Resp. Cùm hæc peccata sint ea, in quibus non servantur conditiones, quas postulat natura actûs venerei, ut ex eo possit fieri conceptio hominis; & hæ conditiones quinque sint, scilicet conjunctio duorum, eadem in utroque species, sexus diversus, organa, seu vasa apta, & debitus modus: ideo sunt quinque ejusmodi peccata.

1. Mollities, ſeu pollutio formaliter, ac propriè ſumpta, quæ eſt voluntaria ſeminis effuſio ſine ullo concubitu: ſive illud foras effundatur, ùt in maribus, ſive intus difluat in matricem, ùt in fæminis.

2. Inordinatus concumbendi modus, quo ſemen extra vas effunditur, aut effundendi periculum infertur. Eſt peccatum mortale, cùm repugnet generationi, ad quam & ſemen ex natura ſua ordinatum eſt; & quidem gravius pollutione, cùm ei ſuperaddat inordinatum congreſſum. Quòd ſi modus debitus non ſervetur, ſed vir ſuccumbat, vel averſè accedat more pecorum, vel à latere ſter, aut ſedeat, tunc modò diligenter avertatur periculum effuſionis extra vas, juxta communem ſententiam non eſt peccatum per ſe mortale, ſed veniale grave, nec contra naturam, ſed præter naturam. Dico *per ſe*, quia poteſt eſſe, & eſt plerumque ſignum concupiſcentiæ mortalis, cùm fit ex ſola libidine ſine cauſa, ùt dicit S. Thom. ſed nullum erit peccatum, ſi hoc fiat ex neceſſitate, cùm ſcilicet ob diſpoſitionem alterutrius corporis conjuges non poſſunt ſervare modum ordinarium; nam tunc alter modus non eſt incongruus reſpectu illorum, ſed conveniens, modò diligenter avertatur periculum effuſionis extra vas.

3. Sodomia imperfecta, quæ eſt commixtio maris cum fœmina non ſervatis de-

debitis organis, ſeu inſtrumentis naturalibus.

4. Sodomia perfecta, quæ eſt commixtio duorum ejusdem ſexûs, ùt maris cum mare, vel fœminæ cum fœmina. Præter malitiam mortalem graviorem pollutione, poteſt habere alias adjunctas, ùt adulterii, ſi fiat à perſona conjugata, vel cum illa: ſacrilegii, ſi cum ſacra: inceſtûs, ſi cum conſanguinea, aut affini, &c. Debet autem pœnitens explicare in confeſſione, an fuerit agens, vel patiens, quia ex parte agentis intervenit pollutio propria, quæ fortè non intervenit ex parte patientis (quamvis plerumque interveniat utrimque; & cùm ſic interveniſſe noſcitur, exprimi debet) nam diverſa ſunt peccata voluntariè pollui, & ſolùm cooperari pollutioni alterius: aliud enim eſt non cohibere delectationem propriam illicitam, aliud procurare alienam. *De Lugo.*

Hæc ſodomia eſt diverſæ ſpeciei ab imperfecta. Nam non ſervare in copula carnali debitum ſexum eſt deformitas contra rectam rationem notabiliter diverſa à deformitate, quæ ineſt congreſſui, quo non ſervatur debitum inſtrumentum, ſeu vas, ſervato debito ſexu.

5. Beſtialitas, quæ eſt concubitus cum beſtia, ſive ejusdem, ſive diverſi ſexûs. Eſt ſcelus cæteris gravius, nam magis dedecet naturam rationalem ad Dei imaginem fa-

ctam; & diversitas speciei magis repugnat instituto naturæ. Ad hoc revocatur congressus cum dæmone in forma hominis, vel bruti, qui præter malitiam luxuriæ contra naturam, est etiam contra virtutem religionis, propter commercium, & societatem cum capitali hoste Dei.

Porro hæc omnia peccata inter se specie differunt, nam singula habent specialem, & notabiliter diversam deformitatem castitati repugnantem. Hinc Alex. VII. damnavit hanc propos. *Mollities, Sodomia, & Bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimæ, ideóque sufficit dicere in confessione se procurâsse pollutionem.* Sunt etiam graviora aliis speciebus luxuriæ naturalis in ratione luxuriæ: nam per se magis sunt contra naturam, & finem generationis. Aliquæ tamen ex his speciebus possunt esse graviores culpæ ex alia parte, ùt scilicet involvunt malitiam alterius speciei, contra justitiam, pietatem, religionem: nam simplex pollutio non est absolutè majus crimen, quàm concubitus cum matre, vel cum moniali.

Q. 4. *An pollutio voluntaria est per se semper peccatum mortale?*

Resp. Aff. *Ita omnes.* constat. 1. ex 1. ad Cor. 6. *Neque adulteri, neque molles regnum Dei possidebunt.* & ad Ephes. 5. *Om-*

Omnis fornicator, aut immundus non habet hæreditatem in regno Christi & Dei. Pollutio autem est vera immunditia, ac impuritas, & quidem specialis. 2. Quia est intrinsecè mala, & crimen simplici fornicatione gravius: nam graviter repugnat generationi, & propagationi generis humani, ad quam ex natura sua ordinatum est semen humanum: ideóque gravem continet inordinationem, quam Scriptura indicat Genes. 38. ubi de Onan fundente semen in terra ait: *& idcirco percussit eum Dominus, quòd rem detestabilem faceret.* 3. Innoc. XI. damnavit hanc propos. *Mollities jure naturæ prohibita non est; unde si Deus eam non interdixisset, sæpe esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali.*

Quare, secundùm communem Doctorum sententiam, nullo casu, etsi non voluptatis, sed solius mortis vitandæ causâ, licèt in se, vel in alio, quovis modo, pollutionem voluntariè procurare, admittere, vel intendere, aut aliquid sumere ea intentione, ut etiam in somno accidat. Nam ipse actus pollutionis independenter à delectatione, secundùm se graviter repugnat generationi, quæ sola est finis seminis humani. Et ideò neque licet præbere, aut sumere medicamentum ad corrumpendum semen, illúdque emittendum viâ ordinariâ sine delectatione.

Porro de distillatione, quæ est fluxus humoris quasi medii inter urinam, & semen, idem sentiendum est, quod de pollutione, si fiat cum sensu delectationis venereæ. Cùm autem fit sine ulla commotione spirituum genitalium, & absque omni carnali delectatione, de ea non est magis curandum, quàm de sudore, inquit Cajetanus.

Obj. Licet corporis sui partes abscindere ad vitæ suæ conservationem. Ergo, &c. *R.* Disparitas est, quòd partes corporis per se, & primariò ordinentur ad totum constituendum: unde de illis disponere licet ad totius conservationem. At semen solùm institutum est, & ordinatum ad speciei propagationem: ideóque eo uti non licet, nisi modo ad speciei propagationem convenientem idoneo, & intra matrimonium. Addit Sanchez, quòd si ullo casu liceret seminis effusionem procurare extra actum conjugii, periculum esset, ne ob vehementem voluptatem, quæ in ea sentitur, homines passione excœcati, & illecti eam licentiam facilè extenderent ad plures alios casus, in detrimentum speciei humanæ, & sæpissimè illum casum adesse sibi falsò persuaderent. Nam si simul voluptate frui, & onera educandæ prolis vitare liceret, impediretur propagatio generis humani. Unde ad commune bonum, & ad occurrendum periculis aliàs futuris, de-

debuit pollutio jure naturali prohiberi in omni casu. At cùm abscissio membri sit de se molesta, periculum non est, ne extendatur ultra casus à natura concessos.

Dixi, *voluntaria*. Quia si pollutio non sit voluntaria, nec in se, nec in causa, ùt sæpè fit in somno, vel quando ex causis naturalibus licitis oritur, non est peccatum, secluso consensu in delectationem. Nam omne peccatum imputabile est essentialiter voluntarium, vel directè, vel indirectè, aut interpretativè in se, vel in alio.

Pollutio tamen in somno facta mortalis est, si ante directè procurata est, vel si post somnum in ipsa evigilatione cum plena advertentia placuit ob delectationem veneream. Aliàs non est peccatum, nisi indirectè procurata fuerit in excessu cibi, vel potûs, quia nemo potest peccare in somno defectu libertatis. Ita *S. Thom. in 4. dist. 9. a. 4.* quòd si (ùt multi docent) liceat evigilanti non impedire, sed permittere absolvi pollutionem jam in somno cœptam ad vitandum morbum, (modò absit periculum consentiendi in delectationem veneream, ad quod opus est oratione) quia, inquiunt, est præcisè pati ex necessitate effusionem seminis, non autem illam procurare; tunc saltem est obligatio reprimendi delectationem per positivam displi-

centiam internam, nam non licet se habere indifferenter ad illam. Certò autem peccat, qui expergefactus promovet pollutionem in somno cœptam, addendo conatum: quia non præcisè patitur, sed positivè continuat illam.

Not. Sæpe pollutio, præter propriam malitiam, habet aliam in confessione exprimendam, petitam vel ex qualitate personæ se polluentis, si est sacra, vel conjugata: vel ex affectu ad aliam, cùm qua desideratur concubitus, quæ si sit soluta, malitiam habet fornicationis; si sacra, sacrilegii; si ejusdem sexûs, sodomiæ; si conjugata, adulterii, &c. vel ex modo, quo se polluit, si nempe fiat per tactus mutuos cum alia persona; nam hæc circumstantia pertinet ad speciem sodomiæ, si ambo sint ejusdem sexûs, ad incestum, si sint consanguinei, aut affines, &c. Idem dic de aliis luxuriæ peccatis.

Sed an licet desiderare pollutionem in somno contingentem, ut natura levetur, seu sanetur, non intendendo pollutionem ipsam, nec delectationem veneream, nec aliquid adhibendo, ut pollutio in somno sequatur?

Resp. Azor cum aliis negat: quia pollutio est mala ex objecto suo, & natura: at non licet etiam ob bonum finem desiderare id, quod

quod ex objecto suo malum est. Affirmant alii cum S. Antonin. 2. p. tit. 6. c. 5. ubi ait: *appetere habere pollutionem propter alleviationem naturæ tantùm sine peccato, id est, sine hoc, quòd det operam, sed via naturali, non est peccatum.* Ratio, quam affert Sanchez, est, quia talis pollutio non procurata, sed viâ naturali proveniens, nullatenus est actus hominis, nec ejus voluntati subjectus, sed actus quidam, & evacuatio naturalis, sicut sudor. Sicut de homicidio, & fornicatione, quæ non sunt actus naturales, sed suapte naturâ liberi, & hominis voluntati subjecti.

Item controversia est utrum liceat de pollutione in somno inculpabiliter eveniente gaudere, præcisè ob levamen naturæ, & salutem corporis. Quamvis consentiant omnes licitum esse gaudere de bonò effectu illo ex ea orto. *S. Thom. in 4. dist. 9. a. 4 q. 1. ad 5.* de pollutione nocturna, & inculpabili ait: *Si autem placeat ùt naturæ exoneratio, vel alleviatio, peccàtum non creditur.*

Q. 5 *An est peccatum ponere actionem, ex qua prævidetur secutura pollutio, vel delectatio venerea?*

Resp. I. Est mortale ponere sine urgenti necessitate actionem, ex qua tanquam causâ propinquâ prævidetur secutura pollutio,

vel

vel delectatio venerea, quamvis neutra aliunde intendatur, imò adsit propositum illos motus comprimendi, cùm insurgent. Quia 1. Lex naturalis obligans ad non procurandam pollutionem, & delectationem venereamm, simul obligat graviter ad vitandas, & auferendas causas horum motuum proximè excitativas, & per se in illos notabiliter influentes, ubi abest necessitas tales causas honestans. 2. Meritò effectus censetur voluntarius, & imputatur ponenti causam propinquam sine necessitate eam cohonestante. Hinc graviter teneris ejusmodi actionem inchoatam deserere statim ob insurgentem pollutionem, vel delectationem venereamm: nam si pergas in illa actione, effectus secutus censetur in illa volitus, volitio enim continuandi causam est virtualiter, & moraliter volitio effectûs. *Lessius*, *Valentia*.

Causæ autem, seu dispositiones propinquæ horum motuum excitativæ, sunt actiones, quæ per se sunt turpes, & natæ excitare motus venereos, aut turpitudinis speciem habent, nisi propriæ, vel alienæ necessitatis titulo honestentur, ùt aspectus, & tactus partium pudendarum proprii, vel alieni corporis, præsertim diversi sexûs; lectio, auditio, locutio rerum valde obscœnarum, & ad libidinem allicientium, quamvis ex sola curiositate fiat.

Dixi, *sine necessitate*, nam aspectus, & tac-

tactus partium pudendarum alterius corporis ob necessitatem medendi, non est peccatum secluso affectu pravo, & periculo consensûs in delectationem veneream. Nam in tali casu pollutio secuta non censetur voluntaria in causa, sed solùm permissa; quia adest justa ratio ponendi causam illam, & prosequenti jus suum non imputatur effectus præter intentionem secutus. Neque enim tenemur motus illos naturales, & per se involuntarios impedire, cùm adest justa causa non impediendi, & abest consensûs periculum. Sic Chirurgus exercens suam artem circa mulierem, non peccat, etsi prævideat pollutionem inde secuturam, modò absit periculum consensûs in delectationem.

Resp. II. *Ex communi*: non est mortale contra castitatem ponere actionem, ex qua tanquam causa, seu dispositione remota, & per accidens prævidetur secutura pollutio, vel delectatio venerea, modò neutra intendatur, & absit periculum consensûs in delectationem veneream. Quia 1. cùm illi motus facillimè, & frequenter insurgant naturaliter, in æstimatione prudenti non censentur sufficienter voluntarii in causa remota, ut imputentur illam ponenti ex alio fine; sed à sola natura corrupta oriri censentur: alioqui enim homo teneretur abstinere à multis actionibus licitis, ac necessariis, ne illos motus experiretur.

retur. Nec causæ illæ remotæ censentur moraliter illorum causæ; nec in illas consentiens censetur velle talem effectum propter summam facilitatem, qua illi motus excitantur ex naturæ corruptione. 2. Quia jus suum prosequenti non imputatur effectus per accidens, & præter intentionem secutus.

Sanchez tamen *ex communi* docet tales causas sine justa causa ponere esse veniale etiam contra castitatem: quia aliquantulum adversatur castitati, quòd sine utilitate honesta cogente ponatur causa remota, & per accidens motuum castitati inimicorum, & ad malum incitantium.

Causæ autem remotæ, & per accidens horum motuum sunt eæ, quæ nec sunt per se turpes, nec ad luxuriam, sed ad alios fines licitos per se ordinantur, nec turpitudinis speciem habent; sed vel per se honestæ sunt, ùt auditio confessionum; vel indifferentes, ut equitatio, esus calidorum, studium Medicinæ, & Casuum conscientiæ, medicamenta, &c. Quare hæc accedente honesta, & utili causa, & secluso periculo consensûs, sunt licita, quamvis præter intentionem ex iis sequatur pollutio, vel delectatio venerea. Nam tunc illi motus censentur solùm permissi, non voliti, eò quòd nulla sit obligatio relinquendi opus honestum, & utile propter motum inordinatum, & indeliberatum occasione

illius

illius ex naturæ corruptione, præter intentionem, & secluso periculo consensûs exsurgentem.

Quòd si esset periculum probabile consentiendi in delectationem veneream, (ùt si pluries quis in tali occasione consenserit) tunc is, ex communi, tenetur ab illa actione, quantumvis honesta, & utili, v. g. auditione confessionum abstinere: nam non licet se probabili peccandi periculo exponere.

Q. 6. An est semper peccatum non expellere cogitationes de rebus venereis, sed in illis immorari?

Resp. Qui immoratur cum plena advertentia in cognitione de rebus venereis, si adsit delectatio venerea, quæ non reprimatur, vel periculum consensûs in illam, aut in rem cogitatam, peccat mortaliter ratione talis delectationis, vel periculi: venialiter verò, si advertentia sit solùm imperfecta, ac semi-plena, qualis est in semidormiente. Qui autem de talibus rebus cogitat ex justa, & honesta causa, v. g. ut tales res meliùs discernat ad confessarii, vel medici munus rectè obeundum, non peccat secluso periculo consensûs in rem cogitatam, & delectationem: quia talis cogitatio non est mala, neque in se, neque in effectu, aut ratione periculi. Erit autem

tem venialis culpa, si hoc ex mera curiositate fiat, seclusis delectatione venerea, & periculo consensûs in rem cogitatam, & affectu in ipsam: quæ tamen omnia rarò absunt in cogitante de his rebus absque fine honesto; nam hæc materia est valde lubrica, & periculosa.

Q. 7. *Quanam sunt peccata Luxuriæ non consummatæ?*

Resp. Sunt desideria, delectatio morosa venerea, aspectus, amplexus, & tactus impudici, oscula, verba obscœna, gestus turpes &c. sine effusione seminis. Jam constat ex dictis Cap. 6. desiderium simplex, etsi inefficax actûs luxuriosi habere malitiam mortalem ejusdem speciei: sic desiderium simplex copulæ cum conjugata, vel consanguinea habet malitiam adulterii, vel incestûs, nunc de cæteris agam.

Q. 8. *An delectatio morosa venerea extra conjugium est mortalis?*

Not. 1. Delectatio morosa est delectatio deliberata, sive delectatio post sufficientem advertentiam admissa, seu approbata, etsi unico instanti. Dicitur enim morosa, non à mora temporis, quo durat, cùm peccatum mortale unico instanti committi possit; sed voluntatis, quæ post advertentiam

tiam sufficientem ei immoratur, eam acceptando, aut non rejiciendo. Hinc potest esse delectatio morosa, quamvis instantanea, si nempe voluntas in eam advertenter per unicum instans consenserit.

Not. 2. Triplex est delectatio, nempe spiritualis, merè sensibilis, & venerea. Spiritualis est ea, quæ in sola voluntate residet sine ullo motu sensibili in corpore, sive quæ est independens ab omni motu sensibili in corpore. Hæc delectatio, si sit de actu mortali, est mortalis, & sumit speciem ab illo ùt objecto. Delectatio merè sensibilis est, quæ oritur ex proportione, ac conformitate rei sensibilis cum organo sensûs, sine ulla commotione spirituum genitalium circa partes venereas: qualis est delectatio, quæ percipitur ex tactu rei blandæ, ex gustu, ex Musica, &c. Delectatio venerea est ea, quæ sentitur circa partes venereas ex commotione spirituum genitalium, seu generationi inservientium.

Resp. Omnis deliberata delectatio venerea, vel minima, extra conjugium quæsita, aut admissa est mortale peccatum, nec potest esse veniale ex levitate materiæ. *Est communis Doctorum sententia* Prob. Quia 1. Omnis delectatio venerea ex natura sua ordinatur, ac tendit ad seminis effusionem, èstque inchoatio quædam illius: nam in omni delectatione venerea fit quædam resolutio seminis, ejúsque dedu-

ctio ad partes venereas, ùt testantur Aristot. Galen. Hypocrat. & Medici. Ergo cùm seminis effusio voluntaria extra actum conjugalem sit mortalis, ùt patet ex dictis de pollutione, & fornicatione, omnis actus ad illam ex se tendens, & ordinatus est per se mortalis: quippe dispositio sumit suam speciem, ac malitiam moralem à forma, ad quam disponit, motus à termino, ad quem tendit, medium à fine, causa à suo effectu. 2. Inter omnes constat, moraliter, & practicè loquendo minimam delectationem veneream quæsitam, vel deliberatè admissam extra conjugium habere annexum periculum proximum peccati mortalis; eò quòd difficillimum sit, & moraliter impossibile in re tam lubrica dijudicare, ac determinare materiam levem, & ob summam naturæ corruptæ in talia propensionem sistere in certa delectationis parvitate, ita ut animus leviore delectatione illectus graviorem non appetat, nec admittat. Ergo certum est etiam speculativè delectationem veneream, vel minimam quæsitam, aut admissam esse mortalem: cùm certum sit etiam speculativè omnem actionem, cui per se annexum est periculum morale peccati mortalis, esse mortaliter malam, nam *qui amat periculum, in illo peribit*. Eccli. 3. & qui vult morale periculum peccati, vult saltem interpretativè ipsum peccatum.

Obj.

Obj. In furto, in excessu cibi, vel potûs datur levitas materiæ. Ergo, &c. *R.* Disparitas est, quòd rei vilis ablatio, levis excessus in cibo, vel potu per se non ordinetur ad actum mortalem, nec inducat periculum graviter peccandi. At delectatio venerea, vel minima ex se ordinatur ad effusionem seminis mortaliter malam extra conjugium, & per se inducit periculum consentiendi majori delectationi.

Not. 1. In Societate nostra omnibus in virtute S. Obedientiæ prohibitum est, nequis publicè, vel privatim sententiam huic oppositam, non modò ùt veram, & probabilem, sed ne ùt tolerabilem quidem ulla ratione doceat, aut sibi placere significet, aut secundùm illam cuiquam consilium det. ex Congreg. 9. Decreto 24.

Q. 9. *An peccat mortaliter, qui post sufficientem advertentiam negativè se habet ad delectationem veneream, eam neque approbando, neque reprimendo?*

Resp. Aff. Quia voluntas tenetur reprimere positivè motus illicitos delectationis, & sensualitatis, saltem per actum displicentiæ. Ita S. Antonim. Suarez, Vasquez, Azor, Lessius, & alii, communiùs cum S. Thom. 1. 2. q. 74. a. 6. ubi ait: *contingere peccatum esse in ratione dupli-*

citer. Uno modo, quando imperat illicitas possiones ... Alio modo, quando non reprimit illicitum passionis motum: sicut cùm aliquis, postquam deliberavit, quòd motus passionis insurgens est inordinatus, nihilominus circa ipsum immoratur, & ipsum non expellit. Prob. Quia 1. Conc. Trident. sess. 5. can 5. definit concupiscentiam non posse nocere *non consentientibus, sed viriliter per gratiam repugnantibus.* Ergo ut non noceat, non sufficit mera negatio consensûs, sed requiritur repugnantia, seu displicentia positiva. 2. Tales motus sunt ex objecto graviter inordinati, cùm juxta omnes sit mortale illis positivè consentire; item sunt ex natura sua dispositiones proximæ ad opus mortale, ad quod valde pertrahunt, & alliciunt appetitum. Ergo graviter disconvenit naturæ rationali, & legi divinæ se habere indifferenter ad illos; & voluntas, cujus est regere passiones secundùm rectam rationem, ac legem divinam, tenetur illos expressè, ac positivè reprobare per formalem displicentiam. 3. Sicut non licet se habere indifferenter ad actus turpes ab alio circa se exercitos: ita nec ad motus turpes à dæmone, vel ex naturæ corruptione in se excitatos. 4. Illis motibus per se annexum est periculum intrinsecum rei mortaliter malæ, & consensûs in delectationem;

nem: nam ex se sunt dispositiones proximæ ad actum mortalem, nempe effusionem seminis, & per se vehementer alliciunt voluntatem ad consensum per sympatiam appetitûs sensitivi cum rationali. Ergo requiritur positiva displicentia ad impediendum voluntatis consensum, sine qua non tollitur periculum consentiendi, cùm moraliter impossibile sit voluntatem diu se negativè habere circa objectum vehementer alliciens. Hinc illud prov. 4. *Omni custodia serva cor tuum.*

Imò sola illa displicentia non sufficit, sed illi motus prorsus expellendi sunt, præsertim deserendo actionem, quæ eos excitat, ni obstet causa justa. Tum quia tunc sola displicentia non videtur satis sincera, cùm vix discerni possit utrum sit vera displicentia, an fallacia voluntatis sibi imponentis, & illis motibus frui volentis. Tum quia homo tenetur impedire, & expellere motus per se graviter inordinatos, saltem cùm abest justa causa eos permittendi. Hinc teneris sub mortali actiones, etsi leviter turpes, ùt sunt visus, locutio, lectio rerum leviter obscœnarum ex sola curiositate, dimittere statim, atque excitant in te pollutionem, vel delectationem veneream vehementem, ùt docet Valentia. Ubi autem adest justa causa non sic expellendi, ùt si probabilis timor sit, ne ex maiore resistentia magis augeantur, aut illis depulsis gravio-

viores insurgant, vel si ad illos motus expellendos dimittenda esset actio honesta necessaria, vel utilis, v. g. auditio confessionum, studium casuum conscientiæ; tunc sufficiet displicentia vera: alioqui homines deberent semper esse anxii, & multa bona omittere.

Porro medium aptissimum compescendi motus illos est mentem statim aliò avertere; & si perseverent, orare, signo crucis se munire, oculos ad imaginem Christi Crucifixi convertere, cogitare de ejus Passione, de igne æterno, morte, &c. Interdum de re indifferenti, aut negotio, quod animum applicet, & à tali objecto avocet.

Q. 10. *An delectatio morosa de actu luxuriæ, v. g. copula cogitata, contrahit non solùm malitiam substantiæ operis, sed etiam circumstantiarum cognitarum ei annexarum, & speciem mutantium?*

Resp. Aff. *Ita S. Antonin. Cajet. Suarez, & alii:* quia talis delectatio versatur circa opus ùt cogitatum: ergo illius objectum est id omne, quod cognoscitur; ac proinde non solùm opus, sed etiam circumstantiæ illi annexæ, & cognitæ, sunt ejus objectum. Actus autem sumunt speciem, ac malitiam à toto objecto suo: & ad illam contrahendam sufficit voluntarium indirectum, ac interpretativum. Hinc simplex delectatio deliberata de copula cogitata

tata cum conjugata, vel consanguinea pertinet ad speciem adulterii, vel incestûs.

Q. II. *An oscula, aspectus, tactus impudici sunt culpa mortalis in non conjugatis?*

Resp. I. Ista omnia, imò & amplexus, oscula, & tactus partium etiam honestarum ùt faciei, manûs, sunt culpa mortalis, si extra conjugium fiant ob delectationem veneream, quæ potest ex illis sequi, etiam ibi sistendo: idem dic de tactu partium proprii corporis. Est communis, & constat ex dictis: nam mortale est extra conjugium quærere, aut advertenter admittere quamlibet delectationem veneream, vel minimam, cùm hæc parvitatem materiæ non admittat, & ex se tendat ad seminis effusionem, ideóque ad pollutionem, vel fornicationem in non conjugato.

Hinc (ùt docet S. Antonin.) est etiam mortale permittere se tangi, etiam in facie, vel manu, ab eo, qui noscitur ad id moveri amore libidinoso: quia est cooperari, & consentire alterius culpæ mortali. Digni autem sunt morte, non solùm, qui mala faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. *ad Rom. 1.*

Resp. II. Tactus partium pudendarum, aut pudendis proximarum corporis ejusdem, vel diversi sexûs sunt mortales, si fi-

ant, vel admittantur ſine neceſſitate medendi, etſi non ob delectationem veneream, ſed ex ſola curioſitate, vel joco. *Ita Sanchez, Layman, & alii commun.* Quia 1. Hi tactus ad delectationem veneream ex ſe tendunt, illámque valde excitant, & ſic ſunt cauſa illius proxima. Imò ex ſuapte natura ad effuſionem ſeminis referuntur. Ergo ſimul cum illa graviter prohibentur; nam prohibitâ gravitet re aliquâ, prohibentur etiam graviter omnia, quæ per ſe ad illam excitant, & ordinantur. Deinde cauſa participat malitiam ſui effectûs. 2. Hi tactus ſunt impudici, & comprehenduntur nomine impudicitiæ, quæ ad Gal. 5. dicitur excludere à regno Dei.

Hinc ſeclusa neceſſitate medendi tactum partium inhoneſtarum in ſe permittere ab alio fieri eſt mortale; & quiſque tenetur quantùm poteſt omnino talia impedire in ſe, & illis reſiſtere, cùm ſint intrinſecè mala.

Item mortale eſt propria pudenda ſine neceſſitate tangere, ſi delectatio venerea ex eo tactu oriatur, & prævideatur: quia per ſe tendit ad pollutionem. Ita Sanchez, ſecus dicens, ſi tactus ille ex curioſitate, levitate, abſque libidine, & delectationis ac pollutionis periculo fiat; quia deficit animus libidinoſus, nec intervenit ea turpitudo, quæ in tactu alieno, nec idem peri-

periculum. Hoc tamen non omnino vacat periculo, nec peccato.

Resp. III. Aspectus partium pudendarum alterius sexûs, item concubinatus viri cum fœmina, quamvis non animo libidinoso, sed ex sola curiositate, vel levitate, mortalis est: quia ad veneream libidinem, & pollutionem in hac naturæ corruptione per se multùm excitat, & periculum morale consentiendi in delectationem veneream affert, & valde honestati naturali adversatur. *Ita Sanchez, Reginal, Layman, &c.*

Aspectus verò pudendorum ejusdem sexûs, vel proprii corporis, aut coitûs animalium ex sola curiositate, vel levitate, seclusis affectu venereo, scandalo, & periculo pollutionis, ac delectationis venereæ, juxta multos est solùm venialis: quia nec graviter honestati adversatur, nec adeò ad luxuriam per se incitat. Potest tamen esse mortalis ratione periculi, spectatâ aspicientis speciali fragilitate: quod non rarò adest in juvenibus, quare ab his graviter deterrendi sunt. Et certò mortalis est, si fiat ex voluptate deliberatè quæsita.

Resp. IV. Amplexus, tactus, & oscula etiam in partibus honestis, ob solam delectationem merè sensibilem, & nondum actu veneream, sunt culpa mortalis inter personas diversi sexûs libidinis capaces, saltem si fiant cum mora, vel repetitione, quamvis non intendatur expressè delecta-

tio venerea: quia illi actus sic exerciti, per se non parum excitant commotionem spirituum genitalium, & delectationem veneream, quæ necessitate quadam physica oritur ex tali delectatione sensibili, saltem repetita, vel diuturna; & quia supposita propensione naturæ inordinata in voluptates carnis non possunt sic usurpari absque delectatione morosa concubitus: aut saltem in hac naturæ corruptione ingerunt periculum morale delectationis venereæ, & consensûs in illam: & sic sunt causaliter libidinosi, utpote libidinis causæ. Malitia autem talium actuum non ex fine solùm, sed etiam ex effectu, quem pariunt, sumi debet. Hinc Alex. VII. damnavit hanc propos: *Est probabilis opinio, quæ dicit: esse tantùm veniale osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensûs ulterioris, & pollutionis.*

Resp. V. Amplexus, contactus manuum, oscula in facie, si juxta morem patriæ fiant urbanitatis, aut benevolentiæ honestæ causâ non sunt peccata per se: quia non sunt impudica, nec per se tendunt in actum venereum, & fiunt ob rationabilem causam. *Ita commun.* cum S. Thom. 2. 2. q. 154. a. 4. Si verò ista fiant ex aliqua vanitate, joco, levitate, petulantia venialì, juxta multos sunt solùm venialia, modò absit omnis affectus libidinosus, & periculum

lum peccati gravis tam in se, quàm alio, nec habita ratione constitutionis personarum delectationem veneream multùm excitent.

Si autem ista sine causa exercita, longiora sint, aut crebrò fiant inter personas libidinis capaces, sunt mortalia: quia arguunt affectum ad libidinem, & excitant delectationem veneream, afferúntque morale periculum consensûs in illam. Nam (ùt rectè monent) in materia tam lubrica, quæ de se essent solùm venialia, si repetantur, aut diutius protrahantur, fiunt mortalia, curiositate, aut levitate degenerante in libidinem.

Quare admittens oscula morosa, aut crebra, aut indecentia, item tactus mamillarum, peccat mortaliter: quia cooperatur affectui libidinoso alterius, qui satis per ista indicatur.

Not. Oscula, amplexus ob delectationem veneream, tactus, & aspectus impudici mortales supradicti ex communi sententia sunt ejusdem speciei mortalis, ac actus consummatus, seu concubitus, ad quem suapte naturâ referuntur, quamvis hic non intendatur: quia sunt dispositio proxima ad concubitum, & media per se ad illum tendentia; quippe dispositio, & media sumunt malitiam à suo termino, & fine: ac proinde ista omnia contrahunt diversam specie malitiam, pro diversitate personarum,

narum, à quibus, & circa quas exercentur; ùt malitiam sodomiæ, si cum simili sexu exerceantur; adulterii, si cum conjugata aliena; incestus, si cum cognata, &c. Nam cùm opera circa eas personas differant specie: ita etiam actus, qui sunt dispositio, & media per se ad illa tendentia: quare circumstantia agentis & patientis, exprimi debet in confessione. *Ita Sanchez, Lessius, & alii.* Impudicus verò sui ipsius actus ad mollitiem pertinet, nisi aliò referatur ex intentione agentis.

Q. 12. *Quale peccatum est loqui, canere, legere, vel audire turpia, & obscœna?*

Resp. Est mortale, si fiat extra conjugium ob delectationem veneream, aut cum probabili periculo illius in se, vel in aliis, aut cum animo se oblectandi rebus illis. *Ita S. Antonin. Navar. Sanchez, & alii commun.* Quia delectatio venerea extra conjugium est ex objecto mortalis, cùm sit mortale ei consentire. Ergo est mortale intendere, vel procurare illam, aut ejus periculum probabile in se, vel in aliis. Delectatio verò de actu turpi apprehenso est per se mortalis: ergo à fortiori, & illam verbis fovere.

Secluso autem omni affectu venereo, & peri-

periculo delectationis venereæ, ac scandali, turpia loqui, vel canere solùm ex levitate, vel legere, aut audire ex mera curiositate est saltem veniale. Nam hæc adversantur castitati, & prohibentur Ephes. 4. *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat.* & c. 5. *fornicatio autem, & omnis immunditia, nec nominetur in vobis: sicut decet sanctos; aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas.* Tamen juxta S. Antonin. & alios non est mortale, quia non est per se gravis inordinatio. *De hoc nulli dubium est, quòd qui dicit verba turpia, & lasciva hac intentione, ut se, vel alium provocet ad luxuriam, vel se mente delectandi in locutione, & cogitatione turpium, extra matrimonium mortaliter peccat ... sed ubi talia verba turpia dicuntur ex quadam levitate ad solatium, quamvis de se non videantur mortalia, quia peccata oris secundùm Thomam per maximè judicantur quoad gravitatem peccati ex intentione proferentis: tamen per accidens potest esse mortale ibi, ratione scandali, seu ruinæ inde sequentis in mente alicujus, ùt cùm audientes sunt debiles spiritu, & verba essent multùm lasciva. Idem videtur dicendum de facientibus, vel cantantibus cantilenas plenas lasciviis.* ait S. Antonin. p. 2. tit. 5. c. 1. §. 8.

Sed quia in praxi rarò abest periculum tur-

turpis desiderii, aut complacentiæ, sive in proferente, ac legente, sive in audientibus; sermones, cantiones, vel lectiones rerum turpium, ac lascivarum in vel coram juvenibus, aut aliis infirmis spiritu rarò vacant culpa mortali: nam *corrumpunt mores bonos colloquia mala.* 1. ad Cor. 15. *& præbent verba ad res ipsas ingressum.* ait S. Athanas. hinc obscœna proferens tenetur in confessione exprimere numerum eorum, quibus fuit occasio turpis desiderii, vel delectationis. Qui verò alteri præbet occasionem sermonis turpis continuandi cum aliorum periculo, vel præstat authoritatem verbis turpibus, peccat mortaliter, etiamsi rem narratam interiùs non approbet: nam complacentia, vel approbatio exterior rei mortalis est mortalis. Idem est de gestibus turpibus, ac de turpiloquiis, cùm sint etiam signa ad luxuriam incitantia, & de turpibus spectaculis, ac comœdiis. Qui autem libros turpes, & amatorios habent, non sunt absolvendi, nisi illos comburant.

Q. 13. *An licent oscula, amplexus, tactus, &c. in sponsis, & viduis?*

Resp. I. Omnis delectatio venerea, aspectus, & tactus turpis, seu partium pudendarum, & quivis actus luxuriæ sunt mortales in Viduis, & sponsis. *Ita Sanchez, & alii*

alii commun. quia cùm omnis delectatio venerea, & actus libidinosus suâpte naturâ ordinetur, ac tendat ad effusionem seminis, & copulam, est mortalis in non conjugatis, cùm effusio seminis, & copula sit in ipsis mortalis: nam medium à fine, & actio à termino, ad quem tendit, malitiam, ac speciem sumit. Cùm ergo copula tam sit sponsis, ac viduis illicita, quàm aliis solutis; tam etiam iis illicitus est omnis actus turpis, ac impudicus. Et verò cùm sponsalia sint solùm promissio futuri matrimonii, non traditio corporum; nullum tribuunt jus præsens in corpus alterius in ordine ad copulam hîc, & nunc exercendam, nec proinde ad actus, qui ad illam per se ordinantur: sicuti munus Judicis exercere hodie non licèt ei, cui præcisè promissum est.

Itaque solùm licent sponsis amplexus, & oscula honesta, juxta morem patriæ, amoris honesti significandi, & fovendi causâ. Hinc sponsi non debent relinqui soli, ob periculum actuum impudicorum, vel etiam copulæ, ùt S. Carolus, & Doctores passim monent.

Resp. II. In sponsis, ac viduis mortalis est voluntaria delectatio carnalis, seu delectatio appetitûs sensitivi de copula futura, aut præterita, vel de copula apprehensa sub conditione, si adesset matrimonium, *Ita Sanchez, Azor, & alii commun.* Quia de-

delectatio carnalis, quæ ex cogitatione copulæ futuræ, vel præteritæ, vel conditionalis oritur, est delectatio absoluta, præsens, & conjuncta cum actuali commotione spirituum genitalium per se ordinata ad copulam præsentem: sive carnalis illa delectatio est delectatio venerea præsens, & voluntaria, quæ ex se ordinatur ad copulam præsentem, ideóque semper mortalis est in non conjugatis: nam copula præsens, seu actualis semper est mortalis in non conjugatis, ergo & omnis actus ad illam ex se ordinatus, ac tendens. Et verò appetitus sensitivus sequitur imaginationem, quæ non potest præscindere, nec apponere conditiones.

Porro sunt, qui docent posse excusari à mortali eos, qui absque commotione venerea apprehendunt actum conjugalem, ùt præteritum, vel futurum, approbantes, quòd illum exercuerint, aut exercituri sint; eò quòd non approbent illud opus, nisi quatenus fuit, vel erit iis licitum, sed monent talem mentis apprehensionem, cùm vix possit esse sine delectatione venerea, esse statim rejiciendam, & nunquam accersendam. Neque enim est in nostra potestate sistere in delectatione merè spirituali, dum certa objecta apprehendimus.

Q. 14. *Quænam sunt filiæ Luxuriæ?*

Resp. Ex S. Gregorio, & S. Thoma sunt octo. Quatuor ex parte intellectûs, nempe cœcitas mentis, præcipitatio, inconsideratio, & inconstantia: quæ sunt mortales, cùm ideo præceptum aliquod in re gravi violatur. Et quatuor ex parte voluntatis. 1. Amor sui inordinatus, quo luxuriosus carnem suam, & carnis voluptates ita diligit, ut in iis finem ultimum ponat, suas cogitationes, ac curas ad illarum assecutionem referendo. 2. Odium Dei, qui voluptates illas graviter vetat, & punit. 3. Affectus præsentis sæculi, hoc est, vitæ præsentis, & rerum hanc oblectantium, quo ita istis inhæret, ut contentus esset in hoc mundo semper manere, de beatitudinis Cœlestis consecutione haud solicitus. 4. Horror, & desperatio futuri sæculi: horror quidem, quia scit se post mortem impuris voluptatibus privatum iri, & earum loco supplicia acerbissima subiturum: Desperatio verò, quia obscœnas voluptates deserere quasi impossibile reputat. Hæc quatuor sunt mortalia.

Q. 15. *Quænam sunt remedia contra Luxuriam?*

Resp. Ista. 1. Oratio humilis, & frequens: ne-

nemo enim potest esse casus, nisi Deus det. Sap. 8.

2. Mortificatio, & custodia sensuum, maximè visûs. *Virginem ne conspicias, ne fortè scandalizeris in decore illius... Averte faciem tuam à muliere compta, & ne circumspicias speciem alienam. Propter speciem mulieris multi perierunt: & ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit.* Eccli. 9. & S. August. Epist. 109. ait: *Oculi vestri etsi jaciuntur in aliquem, figantur in neminem... nec solo tactu, sed affectu quoque, & aspectu appetitur, & appetit fœmina. Nec dicatis vos habere animos pudicos, si habeatis oculos impudicos.*

3. Sobrietas, seu usus moderatus vini, quod non solùm modicum, sed etiam aquâ permixtum sit, præsertim in juvenibus: nam ex Prov. 20. *Luxuriosa res vinum.* Item abstinentia, seu moderatus esus ciborum, nam copia nimia humorum, & sanguinis suppeditat materiam tentationum carnis: temperantia autem superfluitatem humorum impedit, ac tollit. Unde Ezech. 16. dicitur: *Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius, & filiarum ejus... & fecerunt abominationes coram me.*

4. Vi-

4. Vitatio occasionum, quales sunt familiaritates, & colloquia inter personas diversi sexûs, frequentatio improborum, lectio librorum obscœnorum, & amatoriorum, choreæ, comœdiæ, spectacula. &c. Hoc vitium vincitur fugiendo. *Contra libidinis impetum apprehende fugam, si vis obtinere victoriam.* Ait S. Augustin. *& qui amat periculum, in illo peribit.* Eccli. 3. quo circa monendi sunt parentes, ne unquam lectum communem permittant pueris diversi sexûs, etiam fratribus, & soroibus, nec patiantur secum liberos decumbere in eodem lecto, nec si grandiores sint, in eodem cubiculo. Hoc enim perniciosum est eorum castitati, ùt experientiâ constat.

5. Fuga otii, *multam enim malitiam docuit otiositas.* Eccli. 33.

6. Frequens Confessio, & Communio cum debitis dispositionibus.

7. Carnis macerationes, & jejunia, cilicium, catena ferrea, &c. Nam *hoc genus non ejicitur, nisi per orationem, & jejunium.* Mat. 17. & contraria contrariis curantur.

8. Eleemosynæ, & alia charitatis opera, quæ valent ad obtinendas à Deo uberiores, ac potentiores gratias.

9. Assidua piorum librorum lectio, & Meditatio Passionis Christi, ac æternorum. *In omnibus operibus tuis memorare no-*

vissima tua, & in æternum non peccabis. Eccli. 7.

10. Occurrente tentatione cogitare Deum adesse præsentem, justum peccati vindicem, & virtutis remuneratorem; & sæpe animo volvere illud S. Gregorii: *momentaneum est, quod delectat, æternum, quod cruciat.*

11. Initio tentationis fortiter resistere, & statim avertere cogitationem ad quidvis aliud licitum primò occurrens, sed præsertim ad Passionem Christi, &c. *Diabolus serpens est lubricus, cujus si capiti, hoc est, primæ suggestioni non resistitur, totus in interna cordis, dum non sentitur, illabitur*, Ait S. Hieron. in Eccles. c. 9. *resistite diabolo, & fugiet à vobis.* Jac. 4. si nihilominus tentatio duret, orare, cogitare de morte, de pœnis inferri, &c. Intueri imaginem Christi patientis, vel eum animo contemplari, signo Crucis cor munire; considerare neminem quantacunque fame prematur, sumpturum esse cibum, si sciret venenum ei esse admixtum, ideóque sibi mortem illaturum, *nunquid potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem?* Job 6. quantò magis metus certæ mortis animæ deterrere debet.

12. Nascentem voluptatis sensum præsenti aliquo dolore accito extinguere.

Denique multum juvabit habere stabilem Confessarium pium, ac prudentem, ejus-

ejúſque pia Conſilia ſequi: nam ſuggeret remedia, quæ pœnitenti erunt utiliora, & huic tentationi ſuperandæ aptiora.

Not. Iſta remedia valent etiam contra alia vitia, & tentationes.

ARTICULUS V.

De Ira.

Q. 1. *Quid eſt Ira?*

Reſp. Eſt inordinatus appetitus vindictæ. Ira autem eſt inordinata dupliciter 1. Ex parte objecti, cùm quis vindictam optat ei, qui non meruit, vel majorem, quàm, meruit, vel inferendam ſine legitima authoritate; vel licèt ſit juſta, non tamen eam appetit ùt juſtam, ſed ùt ſatiativam animi ſui malevoli. Ira ſic inordinata eſt peccatum mortale ex genere ſuo, cùm ſit contra charitatem, & juſtitiam. Hinc ad Gal. 5. ira numeratur inter opera carnis excludentia à regno Dei. Poteſt tamen eſſe venialis ob defectum ſufficientis advertentiæ, vel ob levitatem materiæ.

2. In modo iraſcendi, *utpote ſi quis nimis ardenter iraſcatur interiùs, vel ſi nimis exteriùs manifeſtet ſigna Iræ. Et ſic ira ſecundùm ſe non habet ex ſuo genere rationem peccati mortalis.* Ait S. Thom.

q. 158. a. 3. potest tamen esse mortalis ratione scandali, blasphemiæ, injuriæ, convitii, maledicti, &c. Quæ ex nimia iræ commotione oriuntur.

Q. 2. *Quænam sunt filiæ Iræ?*

Resp. Sunt 1. Indignatio, quæ est animi commotio contra alium ob malum ab illo acceptum, quia hoc indignum reputat. Sæpe venialis est: mortalis verò ratione maledicti, contumeliæ, gravis odii, contemptûs, vindictæ, vel scandali.

2. Tumor mentis, qui est æstus quidam exandescentis animi, & excogitantis diversas vindictæ vias. Mortalis, vel venialis est, pro qualitate vindictæ excogitatæ, & expetitæ.

3. Clamor, qui est inordinata, & confusa locutio. Potest esse mortalis ratione convitii, maledicti, scandali, &c.

Denique Blasphemia, contumelia, maledictio, rixa, pugnæ, seditiones, vulnera, homicidium. Quæ omnia sunt ex genere suo mortalia, utpote contra charitatem, & justitiam.

Q. 3. *Quænam sunt Iræ remedia?*

Resp. Præcipua sunt considerare, quàm sit injusta, & perniciosa, orare, meditari mansuetudinem Christi, nil unquam agere, &

& loqui ex motu, vel in motu iræ, sed solùm postquam sedatus est; omni cura impedire iræ motum, & excitatum statim reprimere; exercere frequentes actus charitatis, mansuetudinis, patientiæ, humilitatis, &c.

ARTICULUS VI.

De Invidia.

Q. 1. *Quid est Invidia?*

Resp. Est tristitia de bono proximi, quatenus videtur imminuere gloriam, vel excellentiam nostram, quia nempe in eo bono ab eo æquamur, vel superamur. Ad eam revocatur gaudium de malo alieno, quatenus id bonum invidentis æstimatur. Mortalis est ex genere suo, nam directè opponitur charitati, cujus est de bono proximi gaudere, & de illius malo dolere; & ad Gal. 5. invidia dicitur excludere à regno Dei. Estque diabolicum vitium ex Sap. 2. *Invidiâ diaboli mors introivit in orbem terrarum: imitantur autem illum qui sunt ex parte illius.* Invidia autem sumpta pro habitu est vitium inclinans ad talem tristitiam, & ad gaudium prædictum.

Not. Ex S. Thom. 2. 2. q. 36. a. 2. tristitia de bono alieno potest contingere

quatuor modis. 1. Cùm quis dolet de bono alicujus v. g potestate, in quantùm ex eo sibi, vel aliis, damnum timet: talis tristitia est licita, si inde timeas malum certò injustè inferendum, ob quod liceret eum privare tali bono, si haberes potestatem ad id legitimam: secus, est illicita. 2. Potest quis dolere de bono alterius, non ex eo, quòd ipse habeat bonum, sed ex eo, quòd sibi desit bonum illud, quod alter habet, ita ùt minimè cupiat alterum illo carere. Et hoc non est invidia, sed æmulatio, quæ si sit circa bona spiritualia, & honesta, laudabilis est: si autem sit de bonis temporalibus, potest esse cum culpa, & sine culpa, prout bonum est dolenti proportionatum, & necessarium, vel improportionatum, & superfluens, & prout refertur ad bonum, vel malum finem. 3. Cum quis dolet de bono alterius, quia is eo indignus est. Quæ tristitia mortalis est, si sit de bonis supernaturalibus; vel si quis Dei providentiam arguat, quòd peccatoribus bona temporalia largiatur, & bonos affligat, nam est Blasphemia. 4. Cùm quis dolet de bonis alicujus, in quantum alter æquat, aut superat ipsum bonis illis. Hoc est propriè invidia: *& istud semper est pravum, ut etiam Philosophus dicit in 2, Rhet. Quia dolet de eo, de quo gaudendum est, scilicet de bono proximi.* ait. S. Thom.

Q. 2.

Q. 2. *Quanum sunt filiæ invidiæ?*

Resp. Sunt 1. Odium. 2. Detractio. 3. Gaudium in malis proximi. 4. Susurratio, quæ est sermo, quo sine justa causa refertur alicui de alio aliquid aptum ad dissolvendam ejus amicitiam cum illo. Mortalis est contra justitiam, quia per illam grave damnum proximo injustè infertur. Nam quisque habet jus, ne per injuriam, seu sine justa causa privetur amicitiâ alterius, quæ est magnum bonum juxta illud Eccli. 6. *Amicus fidelis protectio fortis: qui invenit illum, invenit thesaurum. Amico fideli nulla comparatio*, &c. Hinc illud Eccli. 28. *Susurro, & blinguis maledictus: multos enim turbabit pacem habentes.* Ad susurrationem mortalem sufficit, quòd sine justa causa referatur alicui de alio aliquid aptum ad dissolvendam ejus amicitiam cum illo, licèt referatur sine intentione eam dissolvendi; quia tunc ponitur injustè, & voluntariè causa dissolutionis amicitiæ. Quare susurro tenetur restituere, in quantùm potest, amicitiam injustè ab ipso ablatam, & alia damna, inde secuta, perindè, ac detractor famam, cùm sit causa injusta talium damnorum.

Alia sunt etiam mortalia ex genere suo. Unde ad Rom. 1. inter eos, qui digni sunt morte, recensentur. *Plení invidia, mali-*

gnitate, susurrones, detractores, sine affectione; &c.

Q. 3. *Quænam sunt invidiæ remedia?*

Resp. Præter orationem sunt hæc 1. Considerare te non ideo minus habere; invidiam invidenti nil prodesse, nam non ideo alter carebit bono, quod tu invides, nec tu illud obtinebis, etiamsi eo careat: quin imò gravissimum inferre malum, privando invidum gratia, ac amicitia Dei, & beatitudine æterna: econtra gaudendo de bono proximi propter Deum, te mereri augmentum gloriæ æternæ, quod est bonum infinito majus omnibus bonis temporalibus. 2. Sæpe gaudere de bono proximi, quia est proximus, quem sicut te ipsum diligere debes propter Deum. 3. Gratificari ei, cui invides, illum laudare, orare Deum pro ejus bono, & gratias agere Deo propter beneficia ab eo in ipsum collata, &c. 4. Humilitas, & contemptus gloriæ, ac honoris humani. *Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes.* ad Gal. 5.

ARTICULUS VII.

De Acedia.

Q. 1. *Quid est Acedia, & quale peccatum?*

Resp.

Resp. Acedia latè sumpta est quodvis tædium, seu animi remissio in exercitio virtutum, ob laborem, seu molestiam, ac difficultatem adjunctam. Sic sumpta non est vitium speciale, sed generale: quia (ùt ait S. Thom.) omne vitium refugit bonum virtutis oppositæ; éstque contra illam virtutem, cujus actus refugit. Est autem peccatum mortale, vel veniale, prout ex illa violatur præceptum in re gravi, vel levi.

Acedia strictè sumpta est tristitia, & tædium de divina amicitia apprehensa ùt mala, propter adjunctam difficultatem illius obtinendæ, & conservandæ per laboriosa virtutum exercitia, & voluptatum illicitarum fugam: unde fit, ut quis amicitiam illam non curet, Sic sumpta est vitium specialiter, & graviter charitati Dei repugnat.

Q. 2. *Quanam sunt filiæ Acediæ?*

Resp. Sunt. 1. Malitia, qua quis odit bona spiritualia, & vellet ea non esse; aut qua ipsum pœnitet bonum fecisse; aut qua contemnit Dei Beneficium, v. g. cupiendo non agnovisse Christum, non fuisse Religionem Professum, &c. ob difficultates, quæ in Dei obsequio superandæ sunt. Est mortalis ex genere suo. 2. Pusillanimitas. 3. Desperatio. 4. Rancor, qui est indi-

dignatio, & fastidium adversus eos, qui ad virtutum opera, & fervorem inducunt, ideóque eos refugit.

5. Torpor, qui est langor animi, quo bonum, vel omittitur, vel negligenter fit. Est mortalis, si bonum sit graviter præceptum; & semper valde periculosus est, disponitque ad mortale.

6. Evagatio mentis in oratione, aliisve exercitiis spiritualibus. Mortalis est in oratione, vel exercitio spirituali graviter præcepto, si in parte notabili voluntariè duret: venialis verò in oratione non præcepta, nisi sit circa objecta graviter illicita, quæ placeant.

Q. 3. *Quænam sunt acediæ remedia?*

Resp. Præcipua sunt oratio, omnia Religionis, & pietatis exercitia; quotidiana meditatio rerum Cœlestium; laborum, ac Passionis Christi, & Sanctorum, perfectionum, ac Beneficiorum Dei, præmiorum fervidæ Charitatis, brevitatis laborum, æternæ beatitudinis, damnorum temporis, &c. lectio librorum spiritualium; quotidiana auditio Missæ, frequens Confessio, & Communio cum debitis dispositionibus; temperantia, fuga otii, macerationes carnis, &c.

TRAC-

TRACTATUS DE VIRTUTIBUS THEOLOGICIS.

NOTA. 1. Virtus generatim rectè definitur habitus habilitans, vel inclinans ad rectam operationem: & consequenter perficiens, ac rectè disponens subjectum, cui inest. Unde ex S. August. lib. 83. Quæst. q. 31. *Virtus est animi habitus naturæ modo, atque rationi consentanens.*

Virtutes dividuntur. 1. In Intellectuales, quæ intellectum habilem reddunt, seu inclinant ad actum verum; & in virtutes voluntatis, quæ voluntatem habilem reddunt, vel inclinant ad actum honestum. 2. In Theologicas, & Morales. Virtutes Theologicæ, de quibus hîc agitur, sunt eæ, quæ habent Deum pro objecto materiali im-

immediato saltem primario, & aliquam ejus perfectionem pro formali, seu motivo saltem principali. Tres sunt, nempe Fides, Spes, & Charitas. De Virtutibus Moralibus suo loco.

Not. 2. Virtutum actus alii sunt eliciti, alii imperati. Actus elicitus alicujus virtutis est, qui ab illa immediatè procedit. Imperatus est actus pertinens ad unam virtutem, sed qui ex motu, ac imperio alterius virtutis fit, & ab ea, assumitur tanquam medium ad proprium finem assequendum.

PARS PRIMA.

CAPUT I.

De natura & necessitate Fidei.

Q. 1. *Quid est fides?*

Resp. Fides actualis est assensus supernaturalis, & firmissimus, datus rebus à Deo revelatis propter Dei revelantis auctoritatem, seu veracitatem. Hinc objectum ejus materiale sunt res omnes, à Deo revelatæ. Formale verò est auctoritas Dei revelantis, per quam summè repugnat Deum falli, & fallere; nam summa Dei auctoritas in revelando, quæ idem est, ac veracitas, & complexum tum ex sapientia infinita, quâ Deus perfectissimè novit omnia ùt sunt, nec potest errare: tum

tum ex bonitate infinita, quâ vult revelare res, ùt illas cognoſcit, nec poteſt fallere. Quare Fides divina excludit omnem dubitationem, & formidinem, ſaltem voluntariam. Fides habitualis eſt habitus per ſe infuſus elicitivus actuum Fidei cum auxilio gratiæ.

Not. Innoc. XI. damnavit hanc propos. *Aſſenſus Fidei ſupernaturalis, & utilis ad ſalutem ſtat cum notitia ſolùm probabili revelationis; imò cum formidine, quâ quis formidat, ne non ſit locutus Deus.*

Q. 2. *An, & qualis actus Fidei eſt neceſſarius neceſſitate medii?*

Not. 1. Illud eſt neceſſarium neceſſitate medii ad ſalutem, ſine quo ſalus obtineri nequit, etiamſi illius omiſſio ſit inculpabilis. Illud eſt neceſſarium neceſſitate præcepti, quod eſt præceptum, & ſine quo proinde ſalus obtineri nequit, ſi culpabiliter omittatur, ſaltem niſi hæc omiſſio per pœnitentiam remittatur. Si tamen ſit neceſſarium hac ſola neceſſitate, ejus omiſſio inculpabilis non impedit ſalutem. Porro quidquid neceſſarium eſt neceſſitate medii, eſt etiam neceſſarium neceſſitate præcepti, ſi ſit in noſtra poteſtate: nam eodem præcepto, quo tenemur procurare noſtram ſalutem, tenemur etiam nobis comparare media ad ſalutem neceſſaria. Certum eſt au-

autem, habitus Fidei, Spei, & Charitatis esse omnibus, etiam infantibus, necessarios necessitate medii, *ex Triden. sess. 6. cap. 7.* nam nemo unquam justificatur sine infusione habituum Fidei, Spei, & Charitatis. Sed nullus actus virtutis est infantibus necessarius ad salutem, cùm nullius sint capaces, & tamen salvari possint.

Not. 2. Aliquid credi potest, vel expressè, hoc est, distinctè, & secundùm se, ac proprium conceptum; vel implicitè, id est, non distinctè, nec secundùm se, sed confusè, & in alio, in quo continetur; ùt cùm creditur, quidquid Ecclesia credit, tunc creduntur implicitè omnia dogmata Fidei.

Resp. I. Omnibus adultis est necessarium necessitate medii credere explicitè actu supernaturali Deum existere, providere saluti hominum, & justos remunerari vitâ æternâ, Constat ex Heb. 11. *Sine fide impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum quia est, & inquirentibus se remuneator sit.* Nam Deus non vult salvare adultos sine propria eorum cooperatione, quæ non potest sine tali fide salutem procurare. Hinc Innoc. XI. damnavit hanc propos. *Non nisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita remuneratoris.*

Resp. II. Nunc ab Evangelii promulgatione omnibus adultis necessaria est necessitate medii fides explicita Incarnationis

quoad

quoad Divinitatem, Humanitatem, Passionem, Mortem, & Resurrectionem Christi Salvatoris nostri.

Prob. 1. Ex Joan. 17. *Hæc est vita æterna* (id est, via assequendæ vitæ æternæ) *ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum*, & ad Galat. 2. *non justificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Jesu Christi. Et nos in Christo Jesu credimus, ut justificemur ex fide Christi.* ubi Apostolus agit de fide in Jesum Christum, qualem habebat, ac prædicabat, & docentur fideles. At talis fides est fides explicita Christi ùt veri Dei, & hominis pro salute hominum mortui, &c. Deinde Fides Christi in sensu proprio id significat; & per fidem Christi plus intelligitur, quàm per fidem Dei ùt remuneratoris, & saluti humanæ providentis, quæ est fides implicita Christi. Idem docent Patres.

2. Ex Trid. sess. 6. c. 6. ubi exponens ea, quæ ad justificationem credi debent, ait: *Liberè moventur in Deum, credentes vera esse, quæ divinitus revelata, & promissa sunt, atque illud imprimis, à Deo justificari impium per gratiam ejus, per Redemptionem, quæ est in Christo Jesu.*

3. Ex S. Aug. l. de Correp. & Grat. c. 7. *A damnatione se non liberabunt, qui dicere poterunt se non audivisse Evangelium Christi.* & infra. *quicunque ab illa dam-*

natione ista divinæ gratiæ largitate discreti sunt, non est dubium, quòd & procuratur eis audiendum Evangelium, & cùm audiunt, credunt &c.

4. Quia homines debent nôsse viam salutis pro ratione statûs, in quo versantur: at Christus est via salutis nostræ, ùt ipse testatur. Joan. 14. *Ego sum via, veritas, & vita.* Et verò non est verisimile Deum voluisse fidem explicitam Christi pro ejus gloria, & salute nostra mortui, & authoris salutis nostræ, & jam ubique publicè prædicati, non esse magis necessariam, quàm sit cognitio aliarum rerum, à quibus non ita pendet salus nostra; præsertim cùm hoc ad honorem Christi conducat.

Resp. III. Nunc etiam sic necessaria est fides explicita Ss Trinitatis. Quia 1. Fides Ss. Trinitatis est objectum Fidei nostræ primarium, & fundamentum salutis nostræ: & ideò Baptismus, qui est Sacramentum Fidei, necessariò conferri debet in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, ex Mat. 28. *Docete omnes gentes Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti.* At quod est salutis fundamentum, id certè secundùm se, & explicitè requiritur. 2. Fides explicita Incarnationis non potest esse sine fide explicitâ Trinitatis; nam (ùt ait S. Thom. 2. 2. q. 2. a. 8.) *In Mysterio Incarnationis hoc continetur, quod Filius Dei carnem assumpserit,*

rit, quòd per gratiam Spiritûs Sancti mundum renovaverit, & quòd de Spiritu Sancto conceptus fuerit. 3. Ex Symbolo Athanasii ab Ecclesia usu recepto, & approbato, ibi: *Fides Catholica hæc est, ut unum Deum in Trinitate, & Trinitatem in unitate veneremur, &c... Sed necessarium est ad æternam salutem, ut Incarnationem quoque Domini nostri Jesu Christi fideliter credat, &c... Hæc est fides Catholica, quam nisi quisque fideliter, firmitérque crediderit, salvus esse non poterit.*

Resp. IV. Necesse est necessitate medii, ut adulti credant generatim vera esse omnia, quæ à Deo revelata, & promissa sunt, quæque per Ecclesiam credenda proposuit; ideóque credant implicitè omnia Fidei dogmata. Ex Trid. sess. 6. cap. 6. supra cit. Et verò auctoritas Dei revelantis exigit, ut saltem sic generatim credantur omnia, quæ ipse revelavit.

Q. 3. *An, & quarum rerum fides explicita præcepta sit?*

Resp. I. Extat præceptum speciale Fidei. Constat 1. ex Marc. 1. *Credite Evangelio.* & cap. ult. *Prædicate Evangelium... qui non crediderit, condemnabitur.* 2. Quia Innoc. XI. damnavit hanc propos. *Fides non censetur cadere sub præceptum speciale, & secundùm se.* Hoc præceptum obli-

gat tum ad credendum, & confitendum, tum ad discendum, quæ credenda sunt. Prohibétque omnem infidelitatem internam, ac externam, & ignorantiam credendorum.

Resp. II. *Ex communi*, Omnes adulti tenentur sub mortali ob materiæ gravitatem, credere explicitè, ideóque scire, & addiscere. 1. Mysteria Trinitatis, & Incarnationis; nam omnia, quæ sunt necessaria necessitate medii, sunt etiam adultis necessaria necessitate præcepti, si sint in eorum potestate; quia quisque tenetur omnia media ad salutem necessaria assumere, cùm ex lege divina, & charitate sui teneatur salutem suam procurare.

2. Omnes Articulos Symboli, saltem quoad substantiam, & sensum, ita ut de singulis interrogati sciant respondere. Constat tum ex Marc. ult. cit. tum ex Canonibus 58. 59. 105. dist. 4. de Consecr. & Catechismo Romano: tum ex praxi perpetua Ecclesiæ, quæ semper Symboli notitiam à fidelibus exegit, nec ullum adultum sine illa ad Baptismum admisit: tum quia præceptum Fidei obligat per se ad præcipua saltem Fidei Christianæ capita, seu articulos cognoscendum, & credendum; idque exigit status, ac professio hominis Christiani, qui debet scire Mysteria, & Doctrinam Christi, saltem quoad substantialia capita, quæ ùt omnibus cognoscenda, & cre-

credenda Apoſtoli divino inſtinctu diſpoſuerunt.

3. Sacramenta, ſaltem ea, quæ debent, aut volunt ſuſcipere, eorum efficaciam, & diſpoſitiones neceſſarias ad ea debitè, & utiliter recipienda: nam ſine tali cognitione non poſſunt illa religiosè, ac dignè ſuſcipere. Item Sacrificium Miſſæ; nam tenentur ei reverenter, ac devotè intereſſe.

4. Tenentur ſcire omnia Dei, & Eccleſiæ præcepta, & omnes obligationes ad ſuum ſtatum, munus, ac officium pertinentes: nam ſingula præcepta obligant ad ſui cognitionem, cùm ſine ea obſervari nequeant: præcipiens enim finem præcipit ſimul media ad illum neceſſaria. Imò, ut notat De Lugo, cognitio, & fides mandatorum Dei neceſſaria eſt non ſolùm ex præcepto aliarum virtutum, ſed etiam ex ipſa virtute Fidei, quatenus ſunt veritates à Deo revelatæ, ut ab omnibus credantur, & in praxim reducantur: nam quando Deus aliquid univerſaliter præcipit, atque proponit, & revelat, ut à ſubditis omnibus obſervetur, ipſa virtus Fidei obligat ad credendum, poſitivè præceptum, & ad audiendum & cognoſcendum illud. Neque hæc poſſunt ſine gravi irreverentia contra auctoritatem divinam omitti.

5. Orationem Dominicam: nam datur præceptum orandi. Et hæc oratio præſcripta eſt à Chriſto Mat. 6. ſic orabitis,

Ecclesia dicit in Missa: *Præceptis salutaribus moniti... audemus dicere, Pater noster*, &c. Continétque omnia à Deo petenda. Ex præcepto autem Ecclesiæ, & consuetudine vim legis habente tenentur omnes scire memoriter Symbolum Apostolorum, Decalogum, Orationem Dominicam, & quidem linguâ, quam intelligant, atque etiam modum formandæ Crucis. Debent autem horum omnium sensum percipere, cùm debeant ista scire, ut res Fidei credant, & servent præcepta. Idem videtur de Salutatione Angelica ob consuetudinem Ecclesiæ curantis, & exigentis, ut discatur, & usum omnium fidelium, contra quem qui illam addiscere, negligeret, ab omnibus meritò reprehenderetur.

Porro hæc omnia tenentur pueri addiscere pro suo captu, cùm primùm usum rationis assecuti fuerint: quia tunc debent vitam suam ad finem ultimum dirigere, elicere actus Fidei, Spei, & Charitatis, servare mandata, &c. Unde tenentur parentes ea tunc ipsos docere vel per se vel per alios. Hinc peccant mortaliter. 1. Omnes qui ista culpabiliter ignorant, vel discere negligunt 2. Parentes, Domini, & Superiores, qui non curant, ut liberi, & subditi hæc omnia calleant. 3. Parochi, qui oves suas in iis diligenter non erudiunt, &c.

Not.

Not. Parochi, Confessarii, & Concionatores tenentur eam scientiam rerum Fidei, & præceptorum habere, ut & aliis explicare, & difficultates saltem communes intelligere, ac diluere possint; alioqui non possunt alios rectè instituere, ex Malach. 2. *Labia enim Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum est.* Episcopi verò longè ampliorem & perfectiorem cognitionem habere debent, cùm ex officio teneantur fidem explicare, tueri, & fallacias hæreticorum dissolvere. ex cap. 1. ad Tit. & 1. Tim. 3. *Oportet Episcopum esse Doctorem.*

Q. 4. *Quandonam præceptum Fidei internæ obligat?*

Not. Præceptum aliud est affirmativum, aliud negativum; affirmativum est, quod aliquem actum positivum præcipit primariò, & ratione sui; obligátque semper, sed non pro omni tempore. *Præcepta affirmativa.* (inquit S. Th. 2. 2. q. 3. a. 2.) *non obligant ad semper, etsi semper obligent. Obligant autem pro loco, & tempore secundùm alias circumstantias debitas...* Præceptum negativum est illud, quod vetat aliquem actum, obligátque semper, & pro omni tempore. In quolibet autem præcepto affirmativo divino, quo præcipitur

actus virtutis, includitur præceptum negativum, quo prohibetur peccatum oppositum: nam ex affirmatione alicujus rectè infertur negatio contrarii illius.

Resp. I. Duplex est Fidei divinæ præceptum, aliud affirmativum, quod nos obligat ad credendum certo tempore explicitè certas veritates revelatas, implicitè verò cæteras omnes, & ad ediscendas res Fidei. Aliud negativum, quod obligat ad nunquam dissentiendum ulli rei à Deo revelatæ, nec de ulla dubitandum: nam dissentire uni veritati vel minimæ, sufficienter propositæ, ùt à Deo revelatæ, aut de illa deliberatè dubitare, est gravissima injuria in Deum, quasi in aliqua re falli, aut fallere possit, & ejus testimonium non sit in omnibus etiam minimis infallibile.

Resp. II. Præceptum Fidei obligat per se ad eliciendum actum Fidei. 1. Initio usûs rationis, ubi res credendæ sufficienter propositæ sunt ùt à Deo revelatæ. Tunc enim assensus omitti aut suspendi nequit sine injuria gravi auctoritatis divinæ: Hoc ipso enim quòd Deus revelavit aliqua, ut à nobis credantur, & talis revelatio nobis sufficienter proposita est, ita ut eam prudenter negare, aut de ea dubitare nequeamus; reverentia debita divinæ veracitati, quam cultu intellectuali supremo colere debemus, exigit, ut rebus revelatis firmissimum assensum statim præbeamus,

mus, quem tunc ſine gravi irreverentia negare, vel omittere non poſſumus. Præterea tenentur adulti, ubi primùm poſſunt, debitum mentis obſequium Deo præſtare, ſe, & omnia ſua in Deum ùt finem ultimum dirigere; ad quod neceſſaria eſt fides actualis. Idem dic de infidelibus adultis, ubi primùm fides Catholica ſufficienter eis propoſita eſt.

2. In quolibet probabili mortis periculo: quia tunc maximè urget obligatio tendendi in Deum, cúmque colendi per actus præcipuos virtutum. Deus autem, (ùt docet S. Auguſt.) Fide, Spe, & Charitate maximè colitur. Præterea juſtus ſicut vivere, ſic mori debet ex fide.

3. Sæpe in vita; nam præceptum tam gravis momenti non pro aliquibus vicibus ſolùm, ſed pro plurimis à Deo ſancitum eſt; cùm actibus Fidei Deus maximè colatur, & vita juſti per illos alatur, ac conſervetur, juxta illud ad Gal. 3. *Juſtus ex fide vivit.* Hinc Innoc. XI. damnavit has propoſ. 17ã. *Satis eſt actum Fidei ſemel in vita elicere.* 65ã. *Sufficit iſta Myſteria* (Trinitatis, & Incarnationis) *ſemel credidiſſe.*

4. Cùm gravis tentatio contra fidem ingruit, quæ ſuperari non poſſe videatur, niſi per contrarium actum Fidei: nam cùm hoc præceptum Fidei prohibeat omnem diſſenſum, ac dubitationem circa veritates

revelatas, præcipit etiam media necessaria ad hæc vitanda.

5. Quando facienda est Professio Fidei exterior: nam sine actu interno non esset vera professio Fidei, sed illius simulatio.

6. Quoties quis in hæresim, vel dubitationem voluntariam lapsus est: quia actus Fidei explicitus, ac formalis, necessarius est ad justificationem in adulto, qui Fidei habitu caret; & quia injuria primæ veritati illata resarcienda est.

Obligat autem per accidens, seu ratione alterius præcepti, ad quod servandum necessarius est actus Fidei. 1. Quando urget gravis tentatio contra aliam virtutem, quæ sine actu Fidei vinci posse non videtur: nam quisque tenetur assumere medium necessarium ad vitandum peccatum. 2. Quoties ex præcepto eliciendus est actus aliarum virtutum, puta Spei, Charitatis, Religionis, Pœnitentiæ, &c. Nam actus virtutum supernaturales necessariò præsupponunt actum Fidei saltem implicitum, seu imperceptibilem. 3. Actus Fidei requiritur ad justificationem peccatoris adulti.

CAPUT II.

De actu externo, seu Confessione Fidei.

Q. 1. *AN extat præceptum confitendi exteriùs fidem suo tempore?*

Resp.

Resp. Aff. Constat 1. ex Rom. 10. *Corde creditur ad justitiam: ore autem Confessio fit ad salutem.* & ex Luc. 9. infra citand. 2. Ex SS. Patribus pro omnibus sit S. August. lib. de fide, & Symb. cap. 1. *Fides Officium à nobis exigit, & Cordis, & Linguæ.* 3. Ex perpetuo usu, ac sensu Ecclesiæ. & verò honor auctoritati Dei revelantis debitus exigit, ut non solùm assensu interno, sed etiam professione externa ei adhæreamus, & nos subjiciamus.

Hoc præceptum quatenus est negativum, prohibet pro quolibet tempore negationem Fidei etiam merè externam; & quatenus affirmativum, præcipit Confessionem externam pro certo tempore.

Q. 2. *Quandonam obligat præceptum fidem exteriùs confitendi?*

Resp. Ex communi, obligat etiam cum vitæ damno, quoties per ejus omissionem subtraheretur honor Deo debitus, vel utilitas proximo impendenda: ùt cùm prudenter speratur ex Confessione Fidei conversio infidelium, vel confirmatio fidelium infirmorum, qui aliàs vacillaturi, aut fidem negaturi putentur; aut quando ex taciturnitate sequeretur contemptus Religionis, vel scandalum, vel confirmatio in errore, perversio aliquorum; aut minue-

nueretur apud infideles existimatio de Deo, vel Religione Christiana; aut omissio Confessionis censeretur implicita Fidei negatio. Ita S. Thom. 2. 2. q. 3. a. 2. *Confiteri*, inquit, *fidem non semper, neque in quolibet loco, est de necessitate salutis, sed in aliquo loco & tempore, quando scilicet per omissionem hujus Confessionis subtraheretur honor debitus, Deo & etiam utilitas proximis impendenda: puta si aliquis interrogatus de fide taceret, & ex hoc crederetur, vel quòd non haberet fidem, vel quòd fides non esset vera, vel alii per ejus taciturnitatem averterentur à fide: in hujusmodi enim casibus Confessio Fidei est de necessitate salutis.* Et ad 2. *in casu necessitatis, ubi fides periclitatur, quilibet tenetur fidem suam aliis propalare, vel ad instructionem aliorum fidelium, sive confirmationem; vel ad reprimendam infidelium insultationem.*

Prob. 1. ex Luc. 9. *Qui me erubuerit, & meos Sermones, hunc filius hominis erubescet, cùm venerit in majestate sua.* At tunc non confiteri clarè, & apertè fidem, cùm adest tam gravis causa eam exteriùs confitendi, est Christum, & ejus Doctrinam erubescere. 2. Quia actus cujuslibet virtutis, sive internus, sive externus præceptus est, cùm necessarius est ad finem præcepti, qui est charitas juxta illud 1. ad Tim. 1. *Finis præcepti est charitas*

de

de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. At in prædictis casibus professio Fidei necessaria est ad charitatem Dei, & proximi. Ergo.

Dixi, *clarè, & apertè;* nam qui utitur verbis ambiguis, quæ ab interrogante accipiantur pro negatione, erubescit sanè professionem Doctrinæ Christianæ, ùt notant Suarez, & De Lugo.

Quisque etiam tenetur impedire, si potest, peccata contra fidem, & Religionem: nam quælibet virtus obligat ad impedienda, quæ illi adversantur; & alioquin Deus afficeretur injuriâ. Quare si videas Dei nomen blasphemari, vel dogmata Fidei impugnari, honorem Dei lædi, Religionem contemni, sacras Virgines, vel Templa profanari, &c. Hæc impedire, si possis, teneris etiam cum periculo vitæ: nam tunc Dei honor debitus, & sacrorum reverentia, & charitas in Deum id exigunt. Secùs, si prudenter judices oppositionem tuam magis obfuturam, quàm profuturam.

Item tenemur veritates practicas non minùs, quàm speculativas à Christo traditas facto, & dicto profiteri, & tueri non solùm coram infidelibus, sed etiam coram mundanis hominibus, quando honor Christi, vel ædificatio proximi id exigit: nam generaliter Christus dixit: *Qui me*

eru-

erubuerit, & meos sermones, hunc filius hominis erubescet.

Q. 3. *An licet aliquando fidem exteriùs tantùm negare ad vitandam mortem, & dira supplicia?*

Resp. Nunquam licet. Prob. 1. ex Mat. 10. *Qui negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo.* 2. Ex perpetua Traditione, & praxi Ecclesiæ, quæ id ùt gravissimum crimen semper habuit; & Helceseitas ùt hæreticos damnavit, quòd dicerent id licere, modò fides in corde retineretur; & gravissimis pœnis mulctabat eos, qui in persecutionibus fidem Christi negabant tantùm exteriùs ad mortem acerbissimam vitandam. 3. Illa negatio exterior est mendacium perniciosum in re gravissima; & gravem injuriam Deo infert exteriùs protestando eum non esse, summè veracem. Item dedecus est Domini, quòd servus dedignetur eum pro Domino fateri, & eo ipso negat ei cultum debitum.

Hinc Catholicus à quovis interrogatus de sua Religione peccaret graviter contra fidem 1. Negando se esse Christianum, vel Catholicum; quia negaret se veram Christi fidem tenere. 2. Respondendo se esse Turcam, vel Judæum aut Gentilem; quia hoc ipso negaret se esse Christianum. 3.

Di-

Dicendo se non esse Papistam, vel se esse Calvinistam, Lutheranum, &c. Quia hoc ipso negaret se esse Catholicum, quod est veram Christi fidem negare. At Sacerdos, vel Religiosus, rogatus num sit Sacerdos, vel Religiosus, peccaret quidem negando se esse, quia mentiretur; non tamen negaret fidem, quia non negaret se esse Catholicum, cùm multi Laïci Sæculares sint Catholici.

Q. 4. *An licet aliquando falsam Religionem simulare verbis, aut factis?*

Resp. Nunquam licet; nec proinde exercere actiones, quæ ex se, vel ex lege, vel ex communi usu sunt professio exterior falsæ Religionis: ùt genuflexio, vel thurificatio coram Idolo, oratio ad Mahometem, &c. Quamvis fiant simulatè, & ad vitandam diram mortem. Prob. 1. ex perpetuo sensu, & usu Ecclesiæ, quæ semper abhorruit à ritibus externis infidelium, & quæ tam graviter punivit eos, qui simulatè solùm Idola adorabant; vel libellum à Magistratu infideli accipiebant, quo significaretur quamvis falsò, ipsos satisfecisse edicto sacrificandi Idolis. 2 Quia sicut eodem præcepto affirmativo Fide præcipitur veræ Fidei internus assensus, & externa Confessio: sic eodem præcepto negativo prohibetur falsæ Fidei internus assensus, & externa

terna professio, quæ intrinsecè mala est, utpote mendacium facti perniciosum in re maximi momenti. 3. Qui simulatè exercet actionem, quæ est professio falsæ Religionis, hanc exteriùs facto profitetur, & facto ostendit se esse falsæ Religionis Sectatorem, v. g. Idololatram, Mahometanum, Judæum, vel Hæreticum: ac proinde facto, & opere externo negat, se esse Christianum, vel Catholicum, quod semper est intrinsecè malùm.

Cæterùm neque Jehu lib. 4. Regum. cap. 10. laudatur, quòd simulaverit, se velle sacrificare Baal, sed solùm quòd domum Achab delevisset, & cultum Baal destruxisset. Neque Elisæus permisit, Naaman adorare Idolum per simulationem, sed solùm incurvare se, ut rex illi inniteretur, dum coram Idolo genuflecteret: quia Naaman hoc obsequium civile tenebatur præstare Regi, qui solebat sive in foro, sive in templo inniti humero alterius, & quem de more sustinere non poterat Naaman, si Rege genuflectente ipse rectus staret, ideóque debebat se inclinare, ut Regem sustineret: quod erat obsequium merè civile erga Regem; & aliis adstantibus satis notum erat, Naaman genuflectere obsequii civilis causâ.

Hinc nunquam licet 1. Cœnam Hæreticam sumere, aut cum Hæreticis in propriis ipsorum cæremoniis, vel precibus com-

communicare, v. g. ſimul cum iis Pſalmos canere, &c. Quia id faciens cenſeretur cum illis communicare in falſa Religione, & illam facto profiteri: & ſic veram fidem virtualiter exteriùs negaret.

2. Intereſſe Concionibus, vel Conventibus Hæreticorum, non ſolùm cùm adeſt periculum ſubverſionis, vel ſcandali, ſed etiam quoties id cenſetur à vera fide defectio, aut ſimulatio defectionis. Item nec licet obedire Principis edicto, quo præciperet ſubditis ſuis adire Conciones Hæreticorum, etiamſi verbis proteſtaretur ſe nolle cogere quemquam ad Religionem mutandam: quia talis edicti obſervatio per ſe apta eſt ad Catholicos paulatim pervertendos, & ad Conciliandam auctoritatem Hæreſi, ac vilipenſionem Fidei Catholicæ; imò eſt honoratio exterior falſæ Doctrinæ, quæ ſic magno concurſu auditur. Ideò Paulus V. Anglis bis reſcripſit, hoc non licere. Non peccat tamen, qui extra has circumſtantias, & ſcandali, ac perverſionis periculum ob aliquam cauſam juſtam Templa Hæreticorum ingreditur, ibique eorum Conciones audit, non ut cum illis communicet, ſed ut obſervet, quid ibi agatur, vel prædicetur. Sed, ùt notat Sanchez, mera curioſitas non ſufficit, ut licitè quis ejusmodi Conciones audiat, ſed requiritur aliqua cauſa gravis.

3. Seriò uti veſtibus, vel aliis ſignis, quæ

ſolùm adhibentur ad profeſſionem, vel exercitium falſæ Religionis: nam qui uteretur, falſam Religionem hoc ipſo profiteretur, & ita facto veram fidem negaret. Secus de veſtibus, & ſignis, quæ diſtinguunt nationem ab alia.

De ſignis autem, & veſtibus, quæ diſtingunt infideles à fidelibus, qualis eſt Tòbalia propria Turcarum, vel Romæ Pileus Flavus Judæorum, controvertitur. Toletus, & alii multi negant unquam licere iis uti, quia illorum geſtatio eſt profeſſio externa infidelitatis. Certè nemo negare poteſt, iis veſtibus uti non licere, ſi nulla adeſt cauſa fidem occultandi; nam tunc meritò cenſeris negâſſe fidem, aut velle illius deſertorem videri, quod eſt intrinſecè malùm: tunc enim cenſeris eâ uti ad te diſtinguendum à fidelibus.

Q. 5. *An licet aliquando fidem veram occultare?*

Reſp. I. Non licet, quoties præceptum confitendi exteriùs fidem obligat, & urget: patet; nam violaretur.

Reſp. II. Si quis à poteſtate publica puta à Principe, Judice, vel Tyranno interrogetur etiam privatim, tenetur clarè, & apertè confiteri fidem etiam cum certo vitæ periculo. Prob. 1. ex cap. *nolite* & cap. *Quisquis*. 11. q. 3. 2. Quia Innoc. XI. dam-

damnavit hanc propos. *Si à potestate publica quis interrogetur, fidem ingenuè confiteri ùt Deo, & Fidei gloriosum consulo, tacere ùt peccaminosum per se non damno.* 3. Quia aliàs Christum, & ejus Doctrinam erubesceret. 4. Qui à potestate publica etsi injustè interrogatus de Religione, profitetur se esse Catholicum, significat se magni facere fidem Catholicam, & pro ea quodlibet periculum subire paratum esse; quod sanè Fidei, & Deo ejus auctori valde honorificum est. Econtra si dissimulet fidem, indicat se parvi facere fidem Catholicam: & sic Fidei Catholicæ dedecus inferti quòdsi à persona privata quis interrogetur publicè, tenetur etiam confiteri fidem, quia aliàs subtraheretur magnus honor Deo, ac Religioni debitus, vel daretur scandalum proximo. Ita *Suarez.* multi docent eum, qui privatim à privato interrogatur, posse tacere, aut interrogationem eludere, dicendo, v. g. quid ad te? quid me interrogas? modo inde nullum sequatur detrimentum honoris Deo debiti, aut scandalum proximi, spectatis circumstantiis, sed hoc alii negant; quia censent repugnare præcepto absoluto confitendi fidem. Porro aliquando silentium ex circumstantiis in ordine ad scandalum, vel ad dedecus Religionis æquivalet negationi, vel erubescentiæ: ùt si te tacente, alius respondeat, te fidem negare, cui

tamen ob verecundiam, vel metum non contradicas. *De Lugo.*

Resp. III. Licet Christiano, fugere vel se occultare tempore persecutionis, si ex ejus fuga nullum Fidei detrimentum in aliis, vel scandalum oriatur. Prob. 1. ex Mat. 10. *Cùm persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam,* 2. Ex Apostolorum, & S. Athanasii, ac aliorum Sanctorum exemplo. 3. Quia præceptum confitendi fidem, utpotè affirmativum, non obligat pro omni tempore, sed tantùm, ubi honor Dei, vel utilitas proximi id exigit. 4. Fugiens extra necessitatem divini honoris, vel utilitatis proximi, fidem non negat, imò quodam modo profitetur: non enim fugeret, si fidem non retineret.

Hæc tamen fuga illicita est ei, cujus præsentia necessaria est ad confirmandos alios in fide: nam talis ex charitate, vel etiam ex Officio, si sit Pastor, tenetur ad manendum etiam cum periculo vitæ. Item Pastori non licet fugere, cùm oves ejus operâ egent, quia tenetur ex officio eis providere, ex Jo. 10. *Bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis.* Secus, si suis subditis, vel communi bono utilius sit, ut ad tempus se subducat, & in eorum bonum se reservet, providendo eis necessaria, vel per se occultè, vel per alium: nam tunc charitas fugam postulat.

Not.

Not. Seclusa necessitate, vel utilitate Fidei, & proximi, Confessio Fidei publica est illicita in his casibus. 1. Si quis temerè se exponat periculo suppliciorum, quæ fortè tolerare non poterit: quia tunc imprudenter se exponit periculo negandæ Fidei. 2. Si per eam detur infidelibus occasio peccandi, fidémque persequendi: nam per illam impeditur majus bonum, imò inferretur magnum periculum, ac damnum proximo, & Religioni. Unde illud Mat. 7. *Nolite dare Sanctum canibus, neque mittatis Margaritas vestras ante porcos, ne fortè conculcent eas pedibus suis, & conversi dirumpant vos.* Ita S. Thom. ad 3. addens. *Sed si utilitas Fidei aliqua speretur, aut necessitas adsit, contempta perturbatione infidelium, debet homo publicè fidem confiteri.*

CAPUT III.

De peccatis Fidei oppositis.

Tria vulgò numerantur, nempe infidelitas specificè sumpta, Hæresis, & Apostasia.

Q. 1. *Quid, & quotuplex est Infidelitas?*

Resp. Infidelitas est carentia Fidei: triplex est, negativa, privativa, & positiva.

Infidelitas purè negativa est carentia Fidei in eo, qui de fide nil unquam audivit. Hæc non est peccatum, sed tantùm pœna peccati, ùt constat ex Joan. 15. *Si non venissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Infidelitatis. Est ex hâc Baji propositione damnata: *Infidelitas purè negativa in his, in quibus Christus non est prædicatus, peccatum est.* Ratio est, quia omne peccatum est voluntarium, vel in se, vel in alio. At hæc infidelitas non est voluntaria neque in se, utpote in se non cognita; neque in alio, quia nil faciunt infideles illi unde cognoscant, aut cognoscere possint sequi infidelitatem illam. Nam ut aliquid sit voluntarium in alio, requiritur, ut sit aliquo modo saltem confusè cognitum ùt secuturum ex alio, quocum connexionem habet, & in quod voluntas directè, ac immediatè fertur; vel saltem potuerit, ac debuerit ùt secuturum ex alio: alioquin non est voluntarium in illo, cùm nil sit voluntarium sine cognitione, vel actuali, vel virtuali, & interpretativa. Quare ejusmodi infideles damnabuntur quidem propter peccatum originale, & peccata personalia contra legem

gem naturalem commissa, non tamen propter infidelitatem.

Infidelitas privativa est carentia Fidei in eo, qui vel fidem non vult audire, vel sufficienter propositæ non assentitur, vel non inquirit, quando est sufficienter proposita, ut teneatur inquirere, quamvis nec positivè dissentiat, nec errorem Fidei contrarium asserat. Est mortale peccatum ex Joan. 3. *Qui non credit, jam judicatus est.* Nam est omissio voluntaria medii ad salutem necessarii, & à Deo præcepti.

Infidelitas positiva seu, contraria est carentia Fidei in eo, qui Fidei sufficienter propositæ dissentit, vel negando veritatem Fidei, vel errorem Fidei contrarium asserendo. Est mortale peccatum contra fidem; nam continet gravem injuriam, ac contemptum primæ veritatis, seu auctoritatis Dei revelantis.

Infidelitas positiva triplex est, Paganismus, Judaismus, & Hæresis. Paganismus est Infidelitas, quâ Doctrina Fidei totaliter rejicitur. Ad hunc reducitur Atheismus, & Mahometismus. Judaismus est Infidelitas, qua Doctrina Fidei in novo Testamento contenta rejicitur, sic tamen, ut admittatur vetus Testamentum continens illius figuras, & promissiones. Hæresis est Infidelitas, qua Doctrina novi Testamenti non ex toto, sed solùm ex parte

rejicitur. Porro in hac etiam infidelitate non datur parvitas materiæ, cùm nulla possit esse infidelitas positiva sine contemptu auctoritatis Dei revelantis, quæ exigit, ut credantur res à Deo revelatæ, ubi primùm sufficienter propositæ sunt ùt à Deo revelatæ.

Q. 2. *An Infideles possunt cogi ad fidem suscipiendam?*

Resp. I. Certum est, Infideles Baptizatos, sive Hæreticos sive Apostatas posse cogi ad fidem Catholicam suscipiendam, & servandas leges Ecclesiasticas, quamvis Baptizati sint in infantia, vel in adulta ætate ex metu compulsi: quia omnis Baptizatus est subditus Ecclesiæ, quoad ea, quæ ad salutem, & Religionem spectant.

Resp. II. Infideles non Baptizati, sive sint subditi Principibus Christianis, sive non, compelli directè non possunt ad amplectendam Religionem Catholicam. Prob. 1. ex cap. 3. *de Bapt.* & cap. 9. *de Judæis.* 2. Ex praxi Ecclesiæ, quæ nunquam tali coactione sive per se, sive per Principes Christianos usa est, quamvis id facilè potuisset obtinere à principibus Religiosissimis putà Constantino magno, Theodosio, & aliis, quibus innumeri infideles subjecti erant. 3. Quia Ecclesia nullam habet potestatem in non Baptizatos, ex 1. Cor. 5.

Quid

Quid enim mihi de iis, qui foris sunt, judicare? & ex Trident. Sess. 14. c. 2. Potestas verò Sæcularis, utpote merè politica ac temporalis, non extenditur ad supernaturalia ùt est Fidei susceptio. Adde, quòd Fidei, ac Baptismi susceptio debeat esse voluntaria; alioqui non esset vera, sed ficta, & sacrilega. Illud autem Christi, Luc. 14. *Compelle intrare* significat adhortationibus adducendos esse homines ad fidem.

Dixi, *Directè*. Nam principes possunt 1. Vetare infidelibus subditis cultum Idolatriæ: quia possunt prohibere id, quod legi naturali repugnat, & cogere ad illius observationem, & præsertim ad ea, quæ ad publicam morum honestatem spectant. Sic Constantinus Magnus tulit leges contra Idololatras, quas approbat S. Aug. 2. Cogere illos ad audiendam Fidei Doctrinam, negando illis jus habitandi in suis Provinciis, vel exigendo majus tributum, justum tamen, quàm ab aliis, ni audiant; vel negando privilegia, & gratias aliis concessa. Sic Gregor. XIII. Constic. 92 Statuit, ut Judæi ad audiendam singulis Hebdomadis Concionem de rebus nostræ Fidei cogerentur ab ordinariis Locorum, sub pœna interdicti cum fidelibus commercii, vel aliis mulctis.

Resp. III. Juxta S. Thom. 2. 2. q. 10. a. 8 Ecclesia potest per principes Christianos compellere Infideles, ut non impediant

Prædicationem, & propagationem Fidei: quia habet jus, & potestatem Prædicandi fidem per totum orbem, Marc. 16. *Prædicate Evangelium omni Creaturæ.* Sed qui habet jus ad aliquid faciendum, habet potestatem non solùm illud exequendi, sed etiam compellendi per se, vel per alios, ut non impediatur juris executio.

Q. 3 *An liceat cum Infidelibus communicare?*

Resp. Non licet in eorum ritibus, Sacrificiis, orationibus, cultu superstitioso: quia talis communicatio est exterior quædam Professio, & approbatio falsæ Religionis, ac proinde virtualis negatio veræ. At in civilibus, secluso periculo perversionis, & scandali licet ex 1. Cor. 10. *Siquis vocat vos infidelium, & vultis ire: omne, quod vobis apponitur, manducate.*

Jure tamen Canonico vetitum est omnibus Christianis, ne cum Judæis habitent, comedant in Balneo laventur, ipsis famulentur, & ab eis Medicinam accipiant, Item ne Officia publica iis committantur, *Tit. de Judæis.* Quod sancitum est tum ad tuendam Dignitatem Christianæ Religionis, tum ad vitandum perversionis periculum per familiaritatem cum Judæis, qui præ cæteris infidelibus Religioni Christianæ

næ adversantur, & Christum blasphemare solent.

Q. 4. *An licita est disputatio de rebus Fidei cum Hæreticis?*

Resp. I. Prohibita est omnibus Laicis cap. 2. de Hæret. in 6. *Inhibemus, ne cuiquam Laicæ personæ liceat publicè vel privatim de fide Catholica disputare. Qui verò contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur.* Circa quod

Not. 1. Ibi comprehenduntur etiam Laici docti, nam nullus excipitur. 2. Hæc prohibitio locum non habet in casu necessitatis, si Laicus sit Doctus, ùt si quis Hæreticus Fideles perverteret, nec adessent Clerici Docti, qui fidem tuerentur. Imò tunc lege divina teneretur, ut saluti proximi consuleret, & fidem despectam defenderet. Hoc multi extendunt ad casum magnæ utilitatis evidentis, quam lex impedire non intendit. 3. Dicunt hanc prohibitionem in locis, ubi Hæretici grassantur, per contrariam consuetudinem esse abrogatam, scientibus, & non contradicentibus Prælatis.

Resp. II. Jure naturali prohibita est cuilibet indocto etsi Clerico: quia cùm non possint fidem rectè tueri, nec objectiones solidè diluere, hæc disputatio Hæreticos in errore confirmaret, & Catholicis dubita-

tio-

tionem injiceret; & res Fidei periculo contemptus, & minoris existimationis exponeret.

Resp III. Omnibus illicita est disputatio de rebus Fidei coram Catholicis indoctis, & simplicioribus: quia imminet periculum, ne illi, auditis Hæreticorum argumentis, in fide vacillent; nam facilè vim objectionum percipere solent, & rarò, ac difficilè solùtionum, cùm res Fidei sint obscuræ, & supra rationem humanam: unde illud. 2. Ad Tim. 2. *Noli contendere verbis; ad nihil enim utile est, nisi ad subversionem audientium.* Excipe nisi simpliciores ab Hæreticis sollicitarentur.

Q. 5. *Quid est Hæresis?*

Resp. Est voluntarius error contra aliquam Fidei veritatem cum pertinacia in eo, qui Christianismum profitetur. Unde ad hæresim tria requiruntur. 1. Ex parte intellectûs judicium erroneum contra fidem, seu directè oppositum alicui veritati revelatæ, & ùt tali sufficienter propositæ. Hinc qui exteriùs solùm negat fidem absque judicio interno Fidei contrario, non est verè Hæreticus, nec incurrit pœnas contra Hæreticos latas. Nam, quamvis graviter peccet contra fidem, & in foro externo præsumatur Hæreticus, tamen actus

actus non habet malitiam Hæresis, ob quam sub Censura vetitus est.

2. Ex parte voluntatis requiritur pertinacia. Ita omnes post S. August. Epist. 162. nam fides amittitur per hæresin, non per errorem simplicem, ùt patet in aliquibus Sanctis, qui errârunt circa aliquas Fidei veritates. Pertinacia autem illa consistit in deliberata voluntate dissentiendi alicui Doctrinæ, quam quis scit ab Ecclesia Catholica teneri ùt fide certam, vel quæ ei sufficienter proponitur ùt Doctrina Ecclesiæ, seu ùt à Deo revelata, quamvis errorem contrarium sensui Ecclesiæ teneat, non ut contradicat Ecclesiæ, sed ex quovis alio motivo; nam hoc ipso resistit auctoritati Ecclesiæ infallibili, & testimonio Dei sufficienter proposito, ex S August. lib. 4. contra Donat. cap. 16. ubi ait: *Constituamus... unum eorum id sentire de Christo, quod Photinus opinatus est... existimantem ipsam esse Catholicam fidem. Istum nondum Hæreticum dico, nisi manifestatâ sibi Doctrinâ Catholicæ Fidei resistere maluerit, & illud, quod tenebat, elegerit.* Hinc errans contra fidem ex ignorantia, etiam culpabili, non affectata, sed animo parato ad credendum id omne, quod Ecclesia credit, ubi primùm ejus Doctrina ei proponetur, non est Hæreticus, quamvis peccet contra præceptum sciendi res Fidei: quia deest pertinacia. Est tamen Hæreticus, qui

qui errat in fide ex ignorontia affectata, quam habet, vel quia parvi momenti esse judicat, quæ Ecclesia proponit credenda, nam tunc despicit auctoritatem Ecclesiæ, nec illam credit, qualem fides docet esse: vel ut liberiùs erret in fide; nam tunc error est illi voluntarius cum pertinacia, cùm velit errare in fide, nec velit subjici auctoritati Ecclesiæ.

3. Ex parte subjecti requiritur professio Christianismi, seu Fidei in Christum, ex S. August. qui lib. 18. de Civit. cap. 51. Hæreticos vocat eos, *qui sub vocabulo Christiano Doctrinæ resistunt Christianæ*. Non tamen requiritur Baptismus, ut quis sit Hæreticus in foro Dei; nam habiti sunt ab Ecclesia ùt Hæretici, qui non erant Baptizati saltem validè, ùt Paulianistæ, qui verum Baptismi ritum non servabant, ùt constat ex Innoc. I. Epist. 22. & S. Hieron. Dialog. contra Lucif. & ex Conc. Nic. 1. cap. 19. jubente eos rebaptizari. Eequiritur tamen Baptismus in foro Ecclesiæ, & ad subeundas pœnas Hæresis, cùm nemo sit ejus subditus, nisi per Baptismum, ex Trid. sess. 14. cap. 2. Est autem Hæresis gravissimum crimen, cùm directè adversetur Fidei divinæ, & auctoritati Dei aliquid revelantis, illúdque per Ecclesiam, quæ est *Columna, & firmamentum veritatis*, credendum proponentis. Et patet ex illo Matth. 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit*

tibi

tibi sicut Ethnicus. Et ad Tit. 3. *Hæreticum devita, quia subversus est, & delinquit.*

Nota ex De Lugo. Ut aliquis sit Hæreticus sufficit, quòd taliter ei proponatur Ecclesiæ Doctrina, seu judicium, ut hoc prudenter negare nequeat, nec de eo dubitare, licet nolit credere tale esse judicium Ecclesiæ: nam hoc ipso pertinaciter respuit Ecclesiæ Doctrinam sibi sufficienter propositam. Enim verò ad hæresim non requiritur, ut quis credat aliquid proponi ab Ecclesia habente auctoritatem infallibilem in proponendo, & ei dissentiat; nam cùm hoc judicio est impossibilis dissensus: alioqui crederet esse falsum id, quod simul credit proponi ab Ecclesia non potente proponere falsum, quod esset apertè sibi contradicere. Hinc Hæreticus est, qui dicit: ego credo omnia, quæ credit Ecclesia; sed non credo hoc dogma, quod puto non proponi, nec credi ab Ecclesia: si taliter ei proponatur judicium Ecclesiæ circa tale dogma, ut non possit nisi imprudenter id negare, nec de eo dubitare, aut formidare.

Q. 6. *An dubius in fide est Hæreticus?*

Resp. Qui de veritate aliqua, ab Ecclesia proposita, & revelata dubitat deliberatè, judicando eam esse incertam, & posse esse fal-

falsam, est formaliter Hæreticus. Ita communiter cum S. Thom. q. 10. a. 1. ex cap. 1. de Hæret. ibi: *dubius in fide infidelis est.* Item ex Conc. Later. V. sess. 8. ubi damnantur tanquam Hæretici, qui asserunt, vel dubitant animam hominis esse mortalem: quia sic dubitans judicat veritatem Fidei ab Ecclesia propositam ùt revelatam, non esse certam; item auctoritatem Ecclesiæ in proponendis rebus Fidei non esse infallibilem: quod utrumque est aperta Hæresis. Idem dic de dubitante per meram suspensionem assensûs à voluntate imperatam propter motiva contraria: quia talis æquivalenter judicat motiva contraria Fidei tantùm valere, ut incertam reddant veritatem illam, quamvis ab Ecclesia proponatur ùt fide credenda; si quidem assensum sibi imperare non audet ex metu errandi incusso per motiva contraria illi veritati. Ergo æquivalenter judicat Ecclesiam non esse infallibilem in rebus Fidei, & æquivalenter contradicit sensui Ecclesiæ judicantis veritatem à se propositam ùt revelatam firmissimè credendam esse propter auctoritatem divinam. Ergo talis est formaliter Hæreticus; cùm in æstimatione morali, & in ordine ad hæresim formalem, contrahendam perinde sit, sive formaliter sive æquivalenter judices Ecclesiam non esse infallibilem, & contradicas scienter ejus judicio:

nam

nam ad hæresim formalem sufficit quodvis judicium erroneum contra fidem cum pertinacia.

Dixi, *per suspensionem imperatam à à voluntate:* nam qui cogitans de rebus Fidei, intellectum ad alia averteret, & ita assensum suspenderet non ex metu errandi, sed præcisè, ut intellectum aliis rebus applicaret, non esset ideò dubius in fide, ut patet.

Q. 7. *Quænam sunt pœnæ contra Hæreticos Latæ?*

Resp. Sunt 1. Excommunicatio major ipso facto lata, cap. *Achatius* 24. q. 1. & cap. 9. & 13. de Hæret. ex consensu Doctorum sufficit Hæresis occulta, modò sit externa, hoc est, verbo, signo, vel facto, quamvis nemine præsente, declarata; nam tunc est verè externa, & per se exteriùs cognoscibilis. 2. Irregularitas. 3. Infamia juris, si Hæresis sit notoria. 4. Privatio Beneficiorum, & dignitatum, cap. 12. de Hæret. in 6. Item jurisdictionis spiritualis, cap. *Audivimus* 24. q. 1. & cap. *Apertè* ibid. 5. Bonorum confiscatio, cap. 10. de Hæret. sed hoc non ubique viget. 6. Privatio Sepulturæ Ecclesiasticæ, cap. 2. de Hæret. in 6. ubi ex communicantur ii, qui Hæreticos scienter tradunt Sepulturæ Ecclesiasticæ.

Not. Credentes, receptatores, defensores,& fautores Hæreticorum ipso facto in excommunicationem incurrunt, & privantur Sepulturâ Ecclesiasticâ, cap. 13. *de Hæret.* ex Conc. Gener. Later. 4.

Q. 8. *An licita est Lectio Libri Hæretici?*

Resp. Jure naturali prohibita est iis,quibus ex tali lectione imminet periculum perversionis; quales sunt infirmi in fide, & præsumuntur esse rudiores, & in rebus Fidei parum eruditi; nam quisque ex charitate Dei,ac sui tenetur periculum morale peccati, & salutis amittendæ vitare. Imò secluso periculo perversionis est graviter illicita etiam doctis,& firmis in fide, quando est prohibita ab Ecclesia simpliciter,& absolutè: quia Ecclesia eam prohibet non solùm ob periculum perversionis, sed etiam in odium, & pœnam Hæresis, ac auctoris Hæretici. Deinde Lex fundata in præsumptione periculi obligat omnes, qui non excipiuntur.

Lectio autem,& retentio Librorum quorumcunque Hæreticorum prohibita est sub Excommunicatione indice à Pio IV, & aliis Pontificibus edito, & in Bulla Cœnæ. Et quamvis hæc pœna (inquit Grandin Doctor Sorbonicus,) non vigeat in tota Gallia, ubi non est promulgata Lex

In-

Indicis, nec Bulla Cœnæ; non definit tamen peccare, qui sine licentia libros ejusmodi legit: sive quia eatenus receptus est Index quoad libros prohibitos: sive quia vi legum antiquioris Juris prohibitio Librorum Hæreticorum in Gallia in suo vigore perseverat, transitque ad Libros Hæreticæ Doctrinæ, qui nunc eduntur.

Notanda sunt sequentia.

1. Nomine Libri Hæretici prohibiti, ex usu Patrum, & Stylo Curiæ Romanæ, comprehenduntur Brevis Scriptura, Oratio, Concio, Disputatio, Epistola de Religione tractans. Nam sæpè æquale, aut etiam majus periculum continent, quàm liber grandior.

2. *Ex communi*, datur in tali lectione parvitas materiæ, sed hæc difficilè designari potest. Videntur ad mortale sufficere quindecim Lineæ, aut fortè pauciores: quia hæ communiter possunt continere materiam sufficientem ad perversionem. Imò juxta varios non excusatur à mortali culpa, & Censura, qui legit paucas lineas Libri Hæretici, in quibus scit hæresim contineri: quia sunt partes substantiales Libri Hæretici ùt Hæretici, ideóque notabiles relativè, ad finem prohibitionis; & æquivalent multis aliis, cùm contineant substantiam veneni. Quod videtur à nemine negari posse, si illæ paucæ contineant etiam probationem propositionis Hæreticæ, Item

ex communi datur parvitas materiæ excusans à mortali in tempore, quo retinetur liber prohibitus, nisi retineatur animo retinendi diutiùs.

3. Prohibito Libro censetur quælibet illius pars prohiberi, quamvis nullum fortè errorem contineat; præsertim cùm prohibitio fiat etiam in pœnam, & detestationem erroris Hæreticorum.

4. Peccat, & contrahit Censuram, qui, licèt ipse non legat, tamen curat alium legere, ut ipse audiat: nam moraliter censetur ipse legere per alterius ministerium. *Quod enim quis facit per alium, est perinde, ac si faciat per seipsum.* Reg. 72. Juris in 6. Neque ad strictam verborum interpretationem confugiendum est, cùm de mente Legislatoris rationabiliter dubitari nequit. *Ita Azor, Layman, &c.*

5. Non licet Bibliopolæ Libros prohibitos emere, & vendere: quia per hoc moraliter disseminaret errores, & esset multis occasio peccandi. Et quamvis deceptus sit emendo, non ideò licet revendere, sicut qui accepit falsam monetam, non ei licet eam tradere alteri pro mercibus. Sed istud damnum casui attribuat: nam est merx substantialiter vitiosa, & prohibita.

Q. 9. *Quid est Apostasia à Fide?*

Resp. Est totalis defectio, seu recessus à Fide

Fide Christiana per Baptismum suscepta. Iisdem omnino pœnis, quibus Hæresis, subjicitur; nam est verè Hæresis, cùm discedatur à fide suscepta: quòd autem discedatur totaliter, est augmentum quòddam in eadem specie.

Præter illam triplex est alia Apostasia, nempe ab Obedientia, ab Ordine Clericali, & à statu Religionis. Apostasia ab obedientia, si latè sumatur, reperitur in omni peccato mortali: si strictè, consistit in eo, quòd quis justis præceptis Superiorum suorum se opponat, & obedire recuset. Apostasia ab Ordine consistit in eo, quòd quis sacro Ordine initiatus deserit habitum Clericalem, ut more Laici vivat. Apostasia à Religione est recessus à statu Religioso ad statum vitæ Sæcularis, dimisso habitu Religionis, vel cum animo non redeundi.

PARS SECUNDA.

De Spe.

Q. 1. *Quid est Spes?*

Resp. Spes actualis est fiducia certa obtinendi beatitudinem æternam per media à Deo statuta: sive est actus, quo optamus, & certò expectamus à Deo per merita Christi beatitudinem

æternam, seu possessionem Dei perfectam, & media illius assequendæ; eoquòd Deus sit summum nostrum bonum, auxiliator omnipotens, misericors, & fidelis in promissis. Spes habitualis est habitus per se infusus actuum spei ex auxilio gratiæ elicitivus.

Hinc 1. Spes est actus virtualiter duplex, sive est actus æquivalens duobus actibus, quorum unus esset tantùm desiderium efficax beatitudinis, seu amor Dei ùt summi nostri boni, & alter esset confidentia, seu erectio voluntatis adversus difficultates in prosecutione beatitudinis occurrentes, fundata in auxiliis, & promissionibus divinis. Ac proinde Spei duplex est objectum formale, seu motivum unum totale constituens: nam motivum desiderii est Dei bonitas relativa, cujus possessio potest nos perfectè beare: motivum verò confidentiæ, seu erectionis est Dei virtus auxiliatrix, seu multiplex Dei perfectio, nempe benignitas, misericordia, omnipotentia, & fidelitas in promissis factis propter merita Christi.

Hinc 2. Spei objectum materiale primarium est Deus possidendus, secundarium sunt media salutis à Deo instituta, nempe gratia, & bona opera ex viribus gratiæ facta, sine quibus Spes esset mera præsumptio. Item bona temporalia, quatenus per bonum usum ex gratia Dei ad salutem con-

conducere possunt: uno verbo omnia, quæ in Oratione Dominica continentur.

Hinc 3. Ad Spem pertinet timor privationis gratiæ Dei, & ejus possessionis.

Dixi, *Certa* scilicet ratione sui, & quantum est ex parte Dei: quia nititur omnipotentiâ, misericordiâ & fidelitate Dei in promissis. Unde ad Heb. 6. Dicitur *Anchora animæ tuta, ac firma.* Est tamen incerta respectu nostri. Nam non sumus certi de nostra cooperatione, & perseverantia ad salutem necessaria. *Nescit homo utrum amore, an odio dignus sit: sed omnia in futurum servantur incerta.* Eccl. 9. Hinc illud ad Phil. 2. *cum metu, & tremore vestram salutem operamini.*

Q. 2. *An datur speciale præceptum Spei?*

Resp. Aff. Constat 1. ex Psal. 4. *Sperate in Domino.* & 1. Pet. 1. *Sperate in eam, quæ offertur vobis, gratiam.* & 1. ad Tim. 6. *Præcipe... neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo.* 2. Ex S. August. Tract. 83. in Joan. *De fide nobis, quàm multa mandata sunt, quàm multa de Spe?* 3. Quia Spes est medium ad salutem necessarium, *spe enim salvi facti sumus.* Rom. 8. éstque dispositio necessaria in adulto ad justificationem obtinendam, ex Tri-

dent. sess. 6. cap. 6. Deus autem præcepit omnia media ad salutem necessaria. Præterea Deus non vult salvare adultos sine propria cooperatione, quæ non fit sine Spe, per quam voluntas tendit in Deum ùt suum summum bonum, & erigitur adversùs difficultates, quæ reperiuntur in virtutum exercitio. 4. Alex. VII. damnavit hanc propos. *Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, & Charitatis, ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.*

Præceptum Spei obligat ad eliciendos suo tempore actus Spei, aliósque connexos, & ad adhibenda omnia media necessaria ad beatitudinem consequendam. Prohibétque præsumptionem, desperationem, & incuriam salutis.

Q. 3. *Quandonam præceptum Spei obligat ad eliciendum actum Spei?*

Resp. Obligat per se, & ratione propriæ honestatis. 1. Initio usûs rationis, quando quis novit æternam beatitudinem, ad quam destinati sumus: nam tunc debet tendere ad suam beatitudinem, ac suum summum bonum, & rectè vitam suam instituere. 2. Quoties versatur in periculo desperandi, nisi actu Spei animum confirmet; nam eodem præcepto tenemur sperare, & non desperare. 3. Sæpè in decur-

cursu vitæ, ut semper homo sit benè dispositus, & corroboratus ad bonum faciendum, & peccatum vitandum. 4. In periculo mortis; nam tunc præcepta præsertim Deum immediatè spectantia, maximè urgent. Et tunc actus Spei necessarius est ad se confirmandum contra tentationes, & dolores.

Obligat autem per accidens 1. Quando ex præcepto eliciendus est actus aliarum virtutum, ùt orationis, pœnitentiæ, &c. Quæ sine actu Spei exerceri nequeunt. 2. Quoties urget tentatio, quæ superari non potest, nisi animus corroboretur per actum Spei. 3. Actus Spei requiritur ad justificationem peccatoris adulti.

Q. 4. *Quænam sunt peccata Spei opposita?*

Resp. Sunt desperatio, præsumptio, & incuria salutis. Desperatio est diffidentia obtinendi beatitudinem, & media ad illam necessaria.

Præsumptio est inordinata fiducia obtinendi à Deo beatitudinem aliter, quàm ipse statuit esse obtinendam. Est autem inordinata 1. Cùm quis innititur propriæ virtuti, & viribus, ùt si præsumat obtinere gloriam ex solis viribus naturæ per opera naturalia, ùt faciebant Pelagiani. 2. Cùm quis inordinatè innititur omnipotentiæ,

& misericordiæ Dei, ùt si speret, quæ Deus negare statuit, v. g. Beatitudinem sine bonis meritis, ùt faciunt Calvinistæ: vel si statuat perseverare in peccatis, quamdiu bene valet, sperans se acturum pœnitentiam in articulo mortis, ùt faciunt peccatores multi. Præsumptio extenditur etiam ad tentationem Dei, de qua alibi.

Ad incuriam salutis pertinet ea animi abjectio, qua quis vellet bonis terrenis perpetuò frui.

Hæc peccata sunt per se mortalia, cùm sint opposita virtuti Theologicæ, & graviter injuriosa Deo. *Ista duo occidunt animas, aut desperatio, aut perversa Spes.* ait S. August. Ser. 87. de verb. Evang. nov. edit.

Hinc mortale est 1. Non velle efficaciter, nec optare possessionem Dei. 2. Deliberatè cupere perpetuò manere in hac vita, & magis amare bona creata, quàm possessionem Dei. 3. Ex nimio damnationis metu, & diffidentia de Dei gratia, ac misericordia, absolutè cupere annihilari, vel nunquam fuisse. 4. Desperare de obtinenda vita æterna, & venia peccatorum, emendatione vitæ, vel auxiliis gratiæ necessariis. 5. Sperare salutem sine bonis operibus ex gratia factis, vel ùt debitam ob dotes, aut opera naturalia, aut veniam peccatorum sine pœnitentia. 6. Velle perseverare diu in peccatis ex Spe miseri-

cor-

cordiæ divinæ, aut post lapsum in unum mortale multa alia committere, eoquòd æquè facilè sit obtinere veniam multorum, quàm unius, quasi Deus suâ misericordiâ esset fautor criminum, contra illud ad Rom. 2. *Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundùm autem duritiam tuam, & impœnitens cor thesaurizas tibi iram in die iræ*, &c. Nam hæc & similia sunt divinæ bonitati, misericordiæ, vel potentiæ, vel gloriæ, vel providentiæ ac ordinationi, vel justitiæ graviter injuriosa.

PARS TERTIA.

De Charitate.

CAPUT I.

De natura Charitatis.

Q. 1. *Quid est Charitas?*

Not. Amor propriè dictus est affectus, quo voluntas adhæret bono, præcisè quia bonum est. Dividitur in amorem charitatis, & concupiscentiæ. Amor Charitatis, seu benevolentiæ est ille, quo quis amat alterum propter ipsum, & bona illius tanquam bona illius: quia sibi complacet

placet in illius persona, propter propriam ejus perfectionem. Hic amor vocatur amicitia, quando persona amata similiter afficitur erga personam amantem. Amor concupiscentiæ est ille, quo quis amat seipsum, & bona sua tanquam sua, vel alium tanquam sibi bonum.

Resp. Charitas actualis, quæ præcipitur, est actus amoris benevolentiæ, quo Deum supra omnia propter se, & nos ipsos, & proximum sicut nos ipsos, propter Deum amamus. Ex S. August. lib. 8. de Trin. cap. 8. *Ex una eadémque Charitate Deum, proximúmque diligimus: sed Deum propter Deum, nos autem, & proximum propter Deum.* Charitas verò habitualis est habitus per se infusus, actuum Charitatis cum auxilio gratiæ elicitivus.

Quare *ex communi*, Charitatis objectum materiale primarium est Deus, secundarium nos ipsi, & proximus: nam eodem habitu Charitatis, quo Deum amamus, etiam nos ipsos, & proximum propter Deum diligimus; quia creaturæ intellectuales beatitudinis capaces sunt aliquid specialiter ad Deum pertinens; & Charitas est perfecta amicitia cum Deo: est autem perfectæ amicitiæ non solùm amare primariò eum, quocum primariò, & perse contrahitur amicitia, sed etiam secundariò, & propter illum diligere ea, quæ ad ipsum pertinent.

Ob-

Objectum verò formale, seu motivum est Deus ipse, quatenus in se bonus, ac perfectus, sive est infinita Dei bonitas absoluta, quæ adæquatè sumpta est complexio omnium perfectionum possibilium, & infinitarum, sive ipsum esse divinum absolutè, & in omni genere infinitè perfectum; nam Charitas est amor benevolentiæ, & amicitiæ erga Deum; & per amorem amicitiæ amamus alterum propter ipsum, & volumus ei bonum, ùt ejus bonum est, propter propriam ejus perfectionem. Hinc Charitas differt ab amore Spei, seu concupiscentiæ, quo amamus Deum præcisè ùt nostrum summum bonum, seu quatenus nobis bonus est, & nos perfectè beare potest. Charitas verò est amor benevolentiæ, & amicitiæ, quo amamus Deum, quia in se bonus est, seu propter suam infinitam amabilitatem; cùm enim Charitas sit virtutum omnium præstantissima, debet habere motivum omnium præstantissimum, ideóque Deum ipsum prout est in se.

Q. 2. *Quænam bona Deo velle debemus?*

Resp. Deo velle debemus bona tum intrinseca, tum extrinseca. Bona Dei intrinseca sunt omnes perfectiones possibiles infinitæ, quas Deus habet in se. Bonum Dei extrinsecum est gloria ejus extrin-

trinseca, quæ consistit in manifestatione ejus perfectionum, & in eo, quòd perfectè cognoscatur, colatur, laudetur, & ametur à Creaturis. Itaque cùm amare sit velle bonum, amare Deum est illi hæc omnia bona velle, scilicet velle illi per modum complacentiæ, ac gaudii omnes perfectiones infinitas, quas habet; velle per modum desiderii, seu optare efficaciter, & quantum in nobis est efficere, ut à nobis, & omnibus Creaturis cognoscatur, laudetur, colatur, & perfectè ametur.

Q. 3. *An charitas est virtus omnium excellentissima?*

Resp. Aff. Constat ex 1. ad Cor. 13. *Major autem horum est charitas.* & ad Coloss. 3. *Super omnia charitatem habete, quod est vinculum perfectionis.* Quippe habet objectum, & motivum omnium perfectissimum; attingitque Deum modo perfectissimo, nempe propter seipsum.

Q. 4. *Quinam sunt charitatis actus proprii, & eliciti?*

Resp. Sunt amor, benevolentia, affectus unionis, complacentia de perfectionibus divinis, desiderium ejus gloriæ, &c. Odium, & dolor circa malum bono divino contrarium ùt tale, scilicet peccatum.

CA-

CAPUT II.

De Præcepto Charitatis.

ARTICULUS PRIMUS.

De Præcepto Charitatis erga Deum.

Q. 1. *AN extat præceptum Charitatis erga Deum, & ad quid obligat?*

Resp. I. Extat præceptum amoris Dei speciale, & ab aliis omnibus distinctum. Constat 1. ex Mat. 22. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc est maximum, & primum mandatum.* At mandatum, quod est primum, & maximum, est sanè præceptum speciale, & ab aliis distinctum. Et quidem primò, & per se maximè datum, ita ut cætera omnia præcepta eo fine dentur, ut hoc ex omni parte perfectè observetur, juxta illud. 1. Ad Tim. 1. *Finis præcepti Charitas.*

2. Ex Ss. Patribus. Pro omnibus sit S. Aug. qui lib. 1. Conf. c. 5. ait: *Quid tibi sum ipse, ut amari te jubeas à me; & nisi faciam irascaris mihi, & mineris ingentes miserias? parvane ipsa est, si non amem te?*

3. Ex

3. Ex propos. damnata ab Alexandro VIII. damnata ùt Hæretica: *Sufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretativè: hunc homo non tenetur amare neque in principio, neque in decursu vitæ suæ mortalis.* Quæ propositio fuerat jam ante à S. Facultate Mussipontana speciali Decreto damnata.

4. Quia cùm Deus sit objectum summè amabile propter se, & finis ultimus rerum omnium, non potuit sapienter non præcipere creaturæ amoris capaci, & liberæ, ut seipsum supra omnia propter se amet. Præterea, (ùt ait S. Thom.) id quod est finis, per se debitum est, cùm habeat rationem boni per se. At Charitas Dei ist finis omnium præceptorum, cùm Deum tanquam finem attingat immediatè, & modò perfectissimo, nempe supra omnia propter se ipsum, & ùt in se est: ergo est per se maximè debita.

Resp. II. Hoc præceptum, prout est affirmativum obligat. 1. Ad eliciendum certis temporibus actum internum supernaturalem amoris Dei supra omnia propter se; ùt constat ex illis verbis, *Diliges ex toto corde*, in sensu proprio significantibus internum dilectionis affectum, qui (ùt exponunt Patres, & Doctores) sit amor benevolentiæ efficax, & appretiativè summus, vi cujus homo Deo, utpote summè amabili, ac bono, adhæreat supra omnia pro-

propter se, ipsi omnia bona velit, & faciat ea, quæ Deus ab illo saltem graviter, exigit, se suámque beatitudinem, & cætera omnia ad Dei gloriam referat, malítque privari omni bono creato, & pati omne malum, quàm Deum offendere saltem graviter.

Itaque amor, qui primo, & maximo mandato præcipitur, debet esse 1. Internus, verus, ac propriè dictus, ùt patet ex his verbis præcepti, *diliges ex toto corde.*

2. Debet esse appretiativè summus in adhæsione, ita ut Deum plus amemus, quàm nos ipsos, & creaturas omnes, malimúsque privari omni bono creato, & pati quodvis malum, quàm Deum offendere saltem graviter. Constat tum ex Patrum, ac Theologorum, & totius Ecclesiæ consensu, tum ex his verbis præcepti, *ex toto corde, & in tota anima tua, & in tota mente tua*, tum ex Matth. 10. *Qui, amat Patrem aut Matrem plusquam me, non est me dignus. Et qui amat filium, aut filiam super me, non est me dignus.* Et ex ad Rom. 8. *Quis nos separabit à caritate Christi? Tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? ... Certus sum: quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque Creatura alia poterit nos*

separare à caritate Dei. Tum quia hunc amorem exigit summa, ac infinita excellentia bonitatis divinæ. Enim verò cùm Deus sit per suam essentiam infinitè bonus, & perfectus in omni genere excellentiæ, atque finis ultimus rerum omnium, ideóque infinitis titulis magis diligendus, quàm quodlibet aliud bonum; nulla Creatura potest ei affectu, & adhæsione præferri, aut æquari, sine gravi ejus injuria, ac contemptu. Præterea amor, qui à Deo præcipitur, debet esse proportionatus Deo summè bono, & amabili: at talis non esset, si Deus non plus amaretur, quàm quælibet creatura, quæ præ Deo nihil est. Igitur cùm amabilitas sit mensura amoris, utpote ejus motivum, summa amabilitas exigit amorem summum appretiativè.

3. Amor Dei præceptus debet esse efficax, & universalis in suis effectibus, hoc est, debet ita voluntatem afficere, ac disponere, ut semper sit parata ad servanda omnia præcepta, & vitandum omne peccatum, saltem mortale. Unde amor ille Dei continet propositum saltem virtuale efficax servandi omnia alia præcepta: nam amor ille non est solùm complacentia de divinis perfectionibus, sed est etiam amor, seu affectus voluntatis efficax efficaciter movens ad facienda ea, quæ Deo placent, & ipse exigit saltem graviter, & ad vitanda ea, quæ ei displicent: amor enim, qui præcipitur,

est

est amor *ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota fortitudine*, ùt habetur Deut. 6. qui sanè amor est efficacissimus. Amare autem efficaciter est bonum velle: & facere amato, nec eum offendere saltem graviter. Deinde amor non potest esse appretiativè summus, nisi Deus, & ejus amicitia præferatur omni bono creato; ita ut malimus omne bonum creatum amittere, & quodvis malum pati, quàm Deum offendere graviter, & ejus amicitiam amittere, ideóque efficaciter parati simus ad nullum præceptum saltem in re gravi, unquam violandum. Quare præceptum charitatis obligat ad Dei amorem tum affectivum, tum effectivum, & ad servanda omnia alia præcepta, ùt constat ex Joan. 4. *Si diligitis me, mandata mea servate... qui habet mandata mea, & servat ea, ille est, qui diligit me.* Et 1. Joan. 5. *Hæc est charitas Dei, ut mandata ejus custodiamus.* Hinc transgressiones aliorum præceptorum sunt etiam communi ratione contra charitatem, ejúsque habitum destruunt, si sint in re gravi.

4. Amor charitatis erga Deum debet esse purus in suo motivo; nam ejus motivum est Deus ipse absolutè, ac in se spectatus, seu Deus ùt est in se infinitè bonus, ac perfectus, sive est ipsa Dei amabilitas infinita, & bonitas absoluta, ita ut Deus super omnia ametur propter seipsum, seu quia in

se bonus, ac perfectus est. Ita Theologi communiter. Prob. 1. ex S. August. qui lib. 1. de Doctr. Christ. cap. 27. ait Deum diligendum esse propter seipsum. & lib. 8. de Trinit. cap. 8. *Ex una, eadémque Charitate Deum, proximúmque diligimus, sed Deum propter Deum.* & in Psal 53. *Deus noster laudetur voluntate, ametur Charitate; gratuitum sit quod amatur, & quòd laudatur. Quid est gratuitum? ipse propter se, non propter aliud...* ex S. Bern. lib. de Diligendo Deo ubi ait: *Causa diligendi Deum Deus est, modus sine modo diligere... non sine præmio diligitur Deus, etsi absque præmii intuitu diligendus sit. Vacua nempe vera Charitas esse non potest, nec tamen mercenaria est... verus amor præmium non requirit, sed meretur.* Et Epist. 11. *est qui confitetur Domino, quoniam potens est, & timet sibi, & est, qui confitetur, quoniam sibi bonus est: & item qui confitetur, quoniam simpliciter bonus est. Primus servus est, & timet sibi; secundus mercenarius est, & cupit sibi: tertius filius, & defert Patri. Itaque & qui timet, & qui cupit, uterque pro se agunt. Sola, quæ in filio est, Charitas, non quærit, quæ sua sunt.* Et ex S. Thom. 2. 2. q. 17. a. 8. & q. 23. a. 5. ad 2. ubi ait: *Charitate diligitur Deus propter seipsum. Unde una sola ratio diligendi attenditur principaliter à Charitate, scilicet divina boni-*

bonitas, quæ est ejus substantia. Et a. 6. *Fides, & Spes attingunt quidem Deum, secundùm quod ex ipso provenit nobis vel cognitio veri, vel adeptio boni: sed Charitas attingit ipsum Deum, ut in ipso sistat, non ut ex eo aliquid nobis proveniat.* 2. Ex ipsa Ecclesiæ Doctrina tradita in Catechismis, in quibus Charitas definitur Virtus, per quam amamus Deum supra omnia, & proximum sicut nos ipsos propter Deum: Ergo Charitatis motivum est Deus simpliciter, ideóque absolutè, & in se consideratus. 3. Quia Charitas est amor benevolentiæ, & amicitiæ erga Deum. At per amorem amicitiæ amamus alterum propter ipsum, & volumus ei bonum, ùt ejus bonum est, propter propriam ejus perfectionem. Et verò quis putet se ab alio amari ùt amicum, si sciret se solùm ab eo amari, quia ei bonus, ac benignus est? Præterea Charitas, cùm sit virtutum omnium præstantissima, debet habere motivum omnium præstantissimum, ideóque Deum ipsum, prout est in se. Equidem debemus etiam amare Deum ùt nostrum summum bonum, quod nos perfectè beare potest; sed hic amor non est amor Charitatis, sed Spei, & concupiscentiæ.

Verùm tenemur insuper Deum supra omnia amare propter se, seu quia est in se infinitè bonus, ac perfectus, atque nos ipsos, & beatitudinem nostram referre ad ejus

gloriam; & hic est proprius actus Charitatis: *Est enim Charitas amicitia honesta, qua amicus amatur propter se*, ait Toletus. & ita docet S. Thom. 2. 2. q. 17. a. 8. & q. 23. a. 1. post S. August. lib. 1. de Doctr. Christ. cap. 27. Quare Filiuccius ex aliis docet, esse mortale diligere Deum principaliter propter beatitudinem, ita, ut si hæc deesset, Deus non diligeretur supra omnia. Licitum est tamen, ac bonum diligere Deum propter mercedem æternam tanquam finem minùs principalem.

Resp. III. Hoc præceptum, prout est negativum, prohibet pro quolibet tempore omnem generaliter Dei offensam, ita ut omnia peccata mortalia sint contra Charitatem, ejúsque habitum destruant; nam per quodlibet peccatum mortale Creatura præfertur, vel æquatur Deo super omnia diligendo: specialiùs tamen, & magis directè vetat odium Dei.

Q. 2. *An teneamur etiam amare Deum supra omnia intensivè, seu cum majore intensione, vehementia, & conatu, quàm omnes creaturas?*

Resp. Communiter negant Theologi: quia intensio est Charitatis perfectio solùm accidentalis, & sine majori illa intensione servatur præceptum de ordine Charita-

ritatis, eo modo, qui ſatis ſit, ut Charitas erga Deum ſit re, & opere efficacior, quàm amor cujuslibet objecti. Quod autem præcipuum eſt in Charitate, eſt ut ſit efficax erga Deum, qui affectu, & opere propter ſe præferatur omnibus creaturis. Deinde cùm Deus amatur appretiatione ſumma, amatur modo actum amoris conſtituente in gradu excellentiæ, ad quem nullus pertingere poteſt amor erga creaturam ordinatus, etiamſi infinita intenſione amaretur: & ſic tunc Deus amatur modo proportionato ſuæ excellentiæ, ideóque modo ſufficiente ad impletionem præcepti.

Præceptum autem diligendi Deum ex toto corde intelligunt de totalitate appretiationis, non intenſionis. Appretiatio verò conſiſtit non in vehementia, & conatu affectûs, ſed in libera præelectione, & prælatione. Certè quando affectus erga creaturam actu obſiſtit amori Dei appretiativè ſummo; tunc opus eſt maximo conatu voluntatis, ut Deus ſupra omnia ametur.

Q. 3. *Quandonam præceptum Charitatis obligat ad amandum Deum?*

Reſp. Sub mortali obligat per ſe ad eliciendum actum internum amoris Dei ſupra omnia propter ſe. 1. Ubi primùm, moraliter loquendo, quis rationis uſum adep-

tus eſt, & habet ſufficientem Dei notitiam, quam quidem tunc quiſque ſibi comparare tenetur. *Ita S. Thom. 1. 2. q. 89. a. 6. Toletus, Layman, & alii multi.* Nam recta ratio dictat, Creaturam rationalem, ubi primùm moraliter loquendo capax eſt cognitionis, & amoris Dei, eum debere amare ùt rerum omnium finem ultimum, propter quem facta ſunt omnia, & ad quem proinde omnes ſe, ſuáque omnia, ac totum vitæ curſum referre debent, & conſequenter Deum ſuper omnia propter ſe amet, impleátque primum, & maximum mandatum. Unde Cajet. & Navar. dicunt teneri omnes hoc omiſſionis peccatum confiteri in dubio, an tunc actum Charitatis elicuerint, nec ne.

2. In quovis probabili periculo mortis, quamvis Sacramenta ſuſcepta ſint. *Ita communiter.* Tum quia hic ſæpiùs ratione ſui præceptus eſt, & tempus maximè neceſſarium eſt articulus mortis. Tum quia homo inſtante termino viæ tenetur perfectè tendere in finem ſuum ultimum, *Sive enim vivimus, Domino vivimus: ſive morimur, Domino morimur.* ad Rom. 14.

3. Quando eſt periculum labendi in mortale, niſi actus amoris eliciatur, & ingruit gravis tentatio, quæ non putetur poſſe aliter ſuperari: nam ex Charitate Dei tenemur ejus offenſam vitare, & media ad hoc neceſſaria adhibere.

4. Sæpissime in decursu vitæ, ùt satis patet tum ex natura Charitatis, quæ est finis omnium præceptorum, & actionum; & quæ (ùt ait S. August. in Psal. 121.) vacare non potest in anima amantis: nam Charitas est amicitia quædam cum Deo: amicitiæ autem Divinæ ratio, Deíque bonitas infinita exigit, ne diutiùs amorem erga Deum differamus, & rarò eliciamus; sed ut, quàm primùm possumus, & sæpissime in vitæ curriculo Deum amemus. Tum ex verbis præcepto additis, quibus Deus jubet illud ferè semper habere in mente, videlicet ut actus amoris sæpissimè eliciatur. Deut. 6. *Diliges Dominum Deum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. Erúntque verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo: & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis in eis, sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens, atque consurgens. Et ligabis ea quasi signum in manu tua, erúntque, & movebuntur inter oculos tuos, scribésque ea in limine, & ostiis domûs tuæ.* Et verò nullus est habens jus exigendi ab alio amorem, qui petat, ut semel tantùm aut ratò ametur, sed is exigit, potiùs ut sæpè affectu, effectúque ametur. Ergo à fortiori jure Deus amoris erga se actum sæpius totâ nostrâ vitâ iteratum à nobis exigit. Prætereà omissio amoris Dei per tempus notabile includit, quem-

dam contemptum divinæ amicitiæ. Hinc ab Innoc. XI. damnatæ sunt propos. 6a. *Probabile est, ne singulis quidem rigorosè quinquenniis per se obligare præceptum Charitatis erga Deum.* 7a. *Tunc solùm obligat quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, quâ justificari possimus.*

Quoties autem intra annum obliget per se, non potest facilè determinari. Scotus putat, adultos obligari ad illum actum singulis diebus Dominicis, & Festis. Quam opinionem ait Cardenas noster non esse contemnendam: quia cùm constet hunc actum frequenter in vita eliciendum esse, & tempus definiendum sit ex judicio prudenti, videtur prudens designatio temporis esse dies cultui divino dicatus: cultus enim optimus est actus Charitatis, ùt docet S. August. Idem Cardenas asserit esse mortale, si intra mensem integrum omittatur. Suarez verò lib. de Orat. cap 30. docet, divina præcepta affirmativa, ùt Charitatis, & similia, obligare, ut actus eorum non multo tempore differantur: in particulari autem judicare, quando sit nimia dilatio, vel quæ sit debita frequentia, prudenti arbitrio relictum videri ex natura rei.

Obligat verò ex Virtute Religionis, quando quis culpæ mortalis conscius, deficiente Confessario, tenetur celebrare, vel Sacramentum quodvis conficere, aut susci-

ſcipere. Nam tunc obligatur ad Actum Contritionis perfectæ, quæ includit Actum Charitatis. Requiritur etiam hic actus ad juſtificationem extra Sacramentum.

Ex dictis collige Parentes, & Parochos graviter teneri ſuos docere obligationem, & modum eliciendi actus Fidei, Spei & Charitatis: Confeſſarios verò teneri curare, ut pœnitentes in mortis periculo hos actus eliciant.

Not. Ex De Lugo. Præcepta Fidei, Spei, & Charitatis ſunt in aliquo ſenſu ſupernaturalia, & in aliquo etiam ſenſu naturalia. Sunt ſupernaturalia tum ex parte objecti, tum ex parte ſuorum actuum: nam impleri nequeunt niſi per actus ſupernaturales, quatenus Deus elevavit hominem ad finem ſupernaturalem per tales actus ſupernaturales conſequendum. Sunt verò naturalia ex parte obligationis, quia ex ſuppoſitione, quòd Deus elevaverit hominem ad finem ſupernaturalem conſequendum per actus ſupernaturales, eo ipſo absque alio novo præcepto, & ex natura rei obligatur homo ad eliciendos actus ſupernaturales neceſſarios ad finem illum obtinendum: nam ex obligatione diligendi Deum, & ſeipſum, obligatur ad comparandum finem illum adeò ſublimem, ac perfectum, & conſequenter ad adhibenda media neceſſaria ad talem finem. Quare

Lex

Lex naturalis ad tales actus supernaturales obligat sub conditione elevationis: in statu autem naturæ puræ esset obligatio amandi Deum super omnia propter se actu naturali.

Q. 4. *An ex præcepto Charitatis tenemur omnes actiones nostras referre ad Deum?*

Resp. Aff. Prob. 1. Ex S. August. lib. 1. de Doct. Christ. c. 22. ubi ait: *Hæc Regula dilectionis divinitus constituta est:* Diliges proximum sicut te ipsum; Deum verò ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente, *ut omnes cogitationes tuas, & omnem vitam, & omnem intellectum in illum conferas, à quo habes ea ipsa, quæ confers. Cùm autem ait:* toto corde, tota anima, tota mente, *nullam vitæ nostræ partem reliquit, quæ vacare debeat.* 2. Ex S. Th. 1. 2. q. 100. a. 10. ad 2. ibi. *Sub præcepto Charitatis continetur, ut diligatur Deus ex toto corde: ad quod pertinet, ut omnia referantur in Deum: & ideò præceptum Charitatis implere homo non potest, nisi etiam omnia referantur in Deum.* 3. Quia ex præcepto Charitatis tenemur amare Deum ùt finem ultimum rerum omnium; & Deus non amatur ùt finis ultimus rerum omnium, nisi omnia in ipsum referantur.

Porrò

Porro omnes actiones nostras generatim ad Deum ex affectu Charitatis referre tenemur tunc tantùm, cùm urget præceptum amandi Deum propter se ùt finem ultimum rerum omnium; nam præceptum Charitatis non obligat ad referendum omnes actiones, & omnia in Deum, nisi obligando ad amandum Deum propter se ùt finem ultimum rerum omnium. Quare non tenemur omnes omnino actiones singillatim elicere ex motivo seu affectu Charitatis; alioqui omnia opera infidelium, imo & fidelium in statu peccati manentium essent peccata; quod est error ab Ecclesia damnatus: item actus, quo quis detestatur peccatum præcisè ob metum pœnarum, esset malus, quod repugnat tum Conc. Trident. sess. 6. Can. 8. & sess. 14. cap. 4. tum S. August. qui in Psalm. 127. ait: *Ille timor nondum castus præsentiam Domini, & pœnas timet; timore facit, quidquid bòni facit, non timore amittendi bonum illud, sed timore patiendi illud malum. Non timet, ne perdat amplexus pulcherrimi sponsi, sed timet, ne mittatur in gehennam. Bonus est, & iste timor, utilis est.* Præterea Alexander VIII. damnavit has propos. 10. *Intentio, qua quis detestatur malum, & prosequitur bonum, merè ut cælestem obtineat gloriam, non est recta, nec placens Deo.* 11. *Omne, quod non est ex fide Christiana supernatu-*

turali, quæ per dilectionem operatur, peccatum est. Denique actus eliciti ex motivo aliarum virtutum sunt boni, ac liciti; alioqui non essent actus virtutis.

Tamen dum non referimus ex affectu Charitatis actiones nostras ad Deum, tunc tenemur eas ad ejus gloriam referre virtualiter, seu implicitè, & ex intentione, seu natura operis (ut ajunt) agendo scilicet ex motivo alicujus virtutis, & honestatis. Prob. 1. ex 1. ad Cor. 10. *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis: omnia in gloriam Dei facite.* Id esse præcepti satis indicat verbum imperativum, *facite*, quod in sensu proprio sonat imperium, seu mandatum, dum materia id patitur; & docet S. Thom. in Epist. ad Coloss. cap. 3. ubi ait: *Quidam dicunt quòd hoc est Consilium, sed hoc non est verum.* 2. Ex S. August. in Psal. 65. *Quo fine facias, vide. Si ideo facis, ut tu glorificeris, hoc prohibui: si autem à Deo, ut Deus glorificetur, hoc jussi.* & ex S. Basil. in Reg. interrogat. 195. ubi ait: *Omnia propter Deum ex Dei mandato facienda.* Idem docent alii Patres. 3. Quia debemus Deo omnes actiones nostras ex titulo Creatoris, ac Redemptoris, & vi supremi ejus Dominii, ex quo omnes actus nostri magis debentur Deo, quàm cuivis Domino temporali opera servi. Ergo omnes actus nostri debent ad Dei obsequium referri, sal-

saltem ex natura operis. 4. Quia (ùt aliàs probatum est,) semper tenemur agere propter finem honestum, ideóque ex motivo alicujus virtutis. At omnis honestas, & actus virtutis ex natura sua refertur, & ordinatur ad Deum tanquam ad Regulam, fontem, ac finem omnis honestatis, & ex se tendit ad Dei gloriam, cùm sit conformis ejus voluntati, eíque placeat.

ARTICULUS II.

De Præcepto Charitatis erga Proximum.

Q. 1. *AN datur præceptum diligendi proximum, & ad quid obligat?*

Resp. I. Extat præceptum speciale diligendi proximum non tantùm actu externo, sed etiam interno, & amore benevolentiæ, quo ei velimus bonum, quatenus ejus bonum est. Constat ex Matth. 22. *Secundùm autem (mandatum) simile est huic: diliges proximum sicut teipsum.* & ex Joan. 15. *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem sicut dilexi vos.* Et 1. Joan. 4. *Hoc mandatum habemus à Deo, ut, qui diligit Deum, diligat & fratrem suum.* Dilectio autem est affectus voluntatis, quo volumus bonum personæ ama-

amatæ. Hinc Innoc. XI. damnavit has propos. 10 *Non tenemur proximum diligere actu interno & formali.* 11. *Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.*

Resp. II. Hoc præceptum complectitur omnes creaturas rationales ejusdem nobiscum beatitudinis capaces; nam ii omnes, & soli Charitate divina amari possunt, & debent, quibus debemus, & possumus propter Deum velle summum bonum beans, in cujus communicatione, & capacitate fundatur dilectio Charitatis. Ac proinde complectitur omnes Angelos, ac homines beatos, animas in Purgatorio detentas, & omnes homines viatores; sive sint justi, amici, consanguinei, Catholici; sive peccatores, inimici, extranei, & infideles: sunt enim hi omnes nobis proximi communione capacitatis ejusdem beatitudinis, ac hæreditatis æternæ, quam jam beati possident, & ad quam alii destinantur, & quam possunt consequi, quamdiu in via sunt. Ideóque amandi sunt amore benevolentiæ, tendentis ad unionem, quæ intercedere debet inter fratres, & cohæredes. Unde tenemur omnes omnino homines in universali amare, nullo excepto; in particulari verò hos determinatè, quibus opitulari debemus, vel in quos odium deponi nequit, nisi sigillatim actu interno diligantur.

Hinc soli Dæmones, & homines jam dam-

damnati excipiuntur: quia Charitas est amor benevolentiæ, quo volumus præcipuè beatitudinem æternam, & quæ ad eam conducere possunt. At hoc non licet damnatis velle; nam amor ille repugnaret Charitati erga Deum, qua approbamus ejus justitiam, inquit S. Th. q. 25. a. 11.

Resp. III. Hoc præceptum, ùt est affirmativum, obligat ad amandum proximum propter Deum amore benevolentiæ affectivo, & effectivo, sicut nos ipsos amamus, non quidem secundùm omnimodam æqualitatem, (ùt ait S. Thom.) sed secundùm similitudinem; ita ut idem bonum proximo velimus, & ei quantùm possumus procuremus in necessitate, quod tenemur nobis velle, & rationabiliter volumus: & quidem principaliter beatitudinem æternam, ac media ad eam assequendam necessaria; secundariò autem bona temporalia necessaria ad vitam corporalem convenientem, & quatenus ex auxilio gratiæ ad salutem conducunt, eáque, quantùm possumus, ei procuremus in ejus necessitate. *Velle debemus, ut omnes nobiscum diligant Deum, & totum, quod vel eos adjuvamus, vel adjuvamur ab eis, ad unum illum finem referendum est.* ait S. August. lib. 1. de Doctr. Christ. c. 29.

Obligat autem ad eliciendum sæpè in vita actum internum amoris supernaturalis erga proximum propter Deum, & ad exer-

cendum externum, seu effectivum amorem positum in opitulatione proximi, sive spirituali, sive corporali, quoties ipse indiget, & possumus ei opitulari: nam amare est bonum velle, & facere, cùm possis, juxta illud 1. Joan. 3. *Non diligamus verbo, neque linguâ, sed opere, & veritate.* Deinde internus amor proximi præceptus est in bonum, ac utilitatem proximi: at non potest prodesse proximo, nisi per Beneficia, & auxilia.

Dixi, *Propter Deum*, hoc est, quia ad Deum pertinet ùt imago ejus, ùt capax dilectionis, & possessionis ejus, ùt ab ipso Creatus, Redemptus, &c. Ita ut Deum in ipso amemus, &c. Et quia id Deo summè bono, & amato placet. Nam amare proximum propter aliquam utilitatem temporalem, vel quodvis aliud motivum naturale, non est actus Charitatis. *Siquis quemlibet amat, sed propter Deum non amat, Charitatem non habet.* ait S. Gregor. Homil. 38. in Evang. & S. August. lib. 1. de Doctr. Christ. cap. 27. ait: *Omnis homo, in quantùm homo est, diligendus est propter Deum, Deus verò propter seipsum.* Et verò debemus diligere alios, sicut Christus nos dilexit, ex Joan. 15. suprà cit. Christus autem omnes dilexit propter Deum.

Hinc objectum formale, seu motivum, Charitatis erga proximum est infinita Dei bonitas absoluta, seu amabilitas, quæ sicut mo-

movet ad amorem Dei, movet quoque ad amorem proximi propter Deum; eo quòd ad Deum pertineat, & Deus amet omnes homines, etiam peccatores, quandiu sunt in via, volendo illis summi boni, nempe sui ipsius fruitionem, eis conferendo media ad eam assequendam sufficientia, aliáque bona, velítque, ut omnes amemus.

Resp. IV. Hoc præceptum, quatenus est negativum, vetat pro quovis tempore odium, & omnes actus oppositos amori benevolentiæ, ne scilicet proximo unquam velimus, optemus, inferamus malum spirituale; nec etiam temporale, saltem ùt ipsius malum, & sine justa causa, & auctoritate. Quod addo, quia ex justa causa, & auctoritate potest inferri malum temporale proximo ob finem bonum, v. g. aliqua punitio à superiore correctionis causâ, vel à judice ob crimina ex motivo justitiæ. Hinc nunquam licet odisse ullum hominem, quantumvis improbum, ex displicentia personæ, ei optando malum, quatenus ejus malum est, aut gaudendo de ejus malo ùt ejus malo, vel dolendo de ejus bono, ùt ejus bonum est. Duæ autem sunt Regulæ generales duplicis hujus præcepti à scriptura traditæ, & lumine naturali notæ. 1. Pro affirmativo. *Omnia quæcumquæ vultis* (rationabiliter) *ut faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc est enim Lex, & Prophetæ.* Mat. 7. 2. Pro negati-

vo. *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide, ne tu aliquando alteri facias.* Tob. 4. Hinc S. August. lib. de vera Relig. cap. 46. ait. *Ea est Regula dilectionis, ut, quæ sibi vult bona provenire, & illi velit; & quæ accidere sibi mala non vult, & illi nolit.*

Q. 2. *An tenemur diligere inimicos, id est, eos, qui nos, vel nostros oderunt, vel aliquâ injuriâ affecerunt?*

Resp. I. Præceptum Charitatis erga proximum obligat etiam erga inimicos, perinde, ac si tales non essent. *Ita omnes.* quia nihilominus sunt verè proximi, utpote ejusdem nobiscum æternæ beatitudinis capaces, per quam capacitatem nobis societate quadam conjunguntur. Quare tenemur eos non solùm non odisse, sed etiam positivè diligere amore affectivo, non quidem ùt sunt inimici, sed ùt sunt homines beatitudinis capaces, & quia Deus vult, ut illos amemus. Et constat etiam ex Matth. 5. *Ego autem dico vobis: diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos: & orate pro persequentibus & calumniantibus vos.* Quæ verba, juxta Ecclesiæ, & Patrum interpretationem continent verum præceptum, quod est etiam juris naturalis.

Resp.

Resp. II. Ex Charitate obligamur erga inimicos generatim ad ea omnia, ad quæ tenemur erga proximum, modo supra explicato; siquidem sunt verè proximi nostri. Speciatim verò tenemur 1. Omne in illos odium, ac vindictæ affectum rejicere, ac deponere, atque omnes offensas ex corde iis remittere, ita ut ob offensam illis non malè velimus, sed ea non obstante semper parati simus iis exhibere debita internæ dilectionis signa, etsi veniam non petant, imò in odio contra nos persistant, ex Matth. 6. *Si non dimiseritis hominibus: nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.* Et Eccli. 10. *Omnis injuriæ proximi ne memineris: & nihil agas in operibus injuriæ.* Unde nunquam licet iis velle malum ùt eorum malum, nec de malo ùt eorum malo gaudere, vel de eorum bono ùt eorum bono dolere; hæc enim sunt odii actus. *Cùm ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, & in ruina ejus ne exulset cor tuum: ne fortè videat Dominus, & displiceat ei.* Prov. 24. *Si de prosperitate addicitur, & de calamitate se odientis lætatur, constat, quòd non amat.* ait. S. Gregor. lib. 22. Job. cap. 6. neque licet à Deo, vel hominibus vindictam injuriæ expetere ex displicentia personæ, multò minùs eam sumere.

2. Tenemur eos non excludere ab actu interno Charitatis, quem erga proximum

elicimus, ſed eos in eo generatim includere; imò in particulari hos numero, ac determinatè diligere, quoties periculum eſt, ne ob gravem injuriam acceptam eos oderimus, eiſque malum optemus, ùt ſæpe contingit, niſi illud odium actu amoris, & oratione cohibeatur: nam tunc ille amor eſt medium neceſſarium ad ſervandum præceptum.

3. Tenemur inimicis ex interno affectu præſtare communia dilectionis ſigna, & beneficia, quæ aliis ejusdem ſtatûs, & conditionis præſtare ſolemus, qualia quæ Chriſtiano debentur à quovis Chriſtiano, concivi à concive, cognato à cognato, pauperi à divite, ſuperiori à ſubdito, &c. *Ita commun. S. Thom. 22. q. 25. a. 9.* nam tenemur inimicos diligere, eis benefacere, & pro eis orare, in particulari quidem, quando occurrit neceſſitas: & in communi extra caſum neceſſitatis, quando ſcilicet alios homines in communi amamus, vel aliis hominibus benefacimus, aut pro eis oramus in communi, etiam abſque obligatione. Hinc non licet inimicum excludere à communibus orationibus, vel eleemoſynis, à reſalutatione, à reſponſione ad interrogata, mercium expoſitarum venditione, &c. Nam talis excluſio eſſet vindicta privato illicita, & in talibus circumſtantiis ſignum odii præbens ſcandalum; ideóque de ſe adverſatur Charitati, & quidem graviter.

Spe-

Specialia autem benevolentiæ, ſigna, & beneficia non tenemur eis præſtare per ſe loquendo, niſi iis indigeant; ſed ſolùm eſſe parati ad præbendum, quando egebunt: quia præceptum de exhibenda benevolentia non obligat pro omni tempore, ſed tantùm in caſu indigentiæ proximi, juxta illud Prov. 25. *Si eſurierit inimicus tuus, cibà illum... & Dominus reddet tibi.* Enimverò ex præcepto Charitatis non aliter tenemur, per ſe loquendo, amare inimicos atque alios homines; nam non magis ſunt proximi noſtri, quàm alii homines. Non tenemur autem per ſe loquendo amare alios homines in particulari ex lege Charitatis, niſi in caſu neceſſitatis; & extra caſum neceſſitatis ſufficit, ſi eos amemus in communi, & eis communia benevolentiæ ſigna exhibeamus.

Dixi, *Per ſe loquendo.* Nam ob circumſtantias quasdam poteſt eſſe ratio obligationis ad iſta ſpecialia præſtanda inimico, ùt periculum ſcandali ex omiſſione, inimici neceſſitas ſpiritualis, vel temporalis, exhibitio ſpecialium ſignorum amoris ex parte ipſius. Item ſi per aliqua ſpecialia beneficia, vel ſigna amoris certò poſſis, ſaltem ſine gravi incommodo, inimicum tibi, & Deo reconciliare, ad ea teneris; quamvis ille prior offenderit, & nolit inimicitiam deponere, niſi tu eum ſic prævenias, juxta illud ad Rom. 12. *Noli vinci à malo, ſed vin-*

vince in bono malum. Quia ex Charitate tenemur grave damnum proximi, præsertim spirituale, licèt ex ejus culpa obveniens, impedire, vel tollere, cùm possumus saltem sine nostro gravi incommodo: Imò juxta Suarez, & alios, si inimicum ante offensam solebas salutare, alloqui, cum eo conversari, &c. Tametsi illa sint specialia dilectionis signa, teneris eadem præstare, nisi circumstantiæ speciales aliud postulent, vel excusent, ùt si specialis illa benignitas inimico non sit profutura: quia istorum recusatio extra circumstantias speciales censetur communiter signum odii, vindictæ, vel contemptûs, ac proinde odii fomitem, & scandalum præbet, & Charitati adversatur. Item tenemur specialia beneficia, & signa inimico exhibere, si ipse ea nobis priùs exhibeat: nam horum omissio censeretur moraliter vindicta, & signum inimicitiæ: quæ præcepto negativo vetantur.

4. Tenemur inimico veniam petenti non solùm offensam condonare ex animo, nempe odium, malevolentiam, & vindictæ appetitum rejiciendo, ac deponendo (ad quod obligamur etiamsi non peteret) sed etiam externa benevolentiæ, & reconciliationis signa exhibere, habita ratione circumstantiarum. Tunc enim horum omissio esset quædam odii declaratio, vindicta, & scandali causa. Excipe nisi sit Pater,

vel

vel quivis Superior, qui quandoque potest justæ corectionis causâ erga liberos, vel subditos benevolentiæ signa differre, modò intus Charitatem servet.

5. Tenemur inimicis in necessitate sive spirituali sive corporali opitulari, & damnum in honore, fama, corpore, vel rebus impedire, saltem dum sine nostro gravi damno possumus. *Benefacite his, qui oderunt vos.* Mat. 5. nam ad id tenemur erga proximum. Porrò qui alterum injustè offendit, tenetur veniam petere; nam id exigit ratio justitiæ: quod si duo mutuo se offenderunt, tunc si offensio sit æqualis gravitatis, tenetur reconciliationem petere, qui priùs offendit: si inæqualis, tenetur ille, qui graviùs offendit; nisi fortè gravior offensio æquaretur prioritati, offensionis, judicio prudentis; tunc enim pares essent.

Resp. III. Non tenemur remittere inimico satisfactionem debitam, ùt honoris, famæ, vel pecuniæ: quia eam exigere non est vindicta, sed usus juris. Quippe injuriam passus habet jus ad congruam satisfactionem, & jus illud per legitimam potestatem prosequendi. Et hæc compensatio, seu restitutio non expetitur, quatenus est malum inimici, sed quatenus in nostrum bonum justum cedit, & malum nostrum expellit. Imò adversus illum licet instituere actionem tum civilem, tum crimi-

nalem, modò id non fiat ex odio, vindicta, vel alio pravo fine. Civilem quidem, ut damnum illatum compenſet, vel pro injuria ſatisfaciat: criminalem verò ex amore publicæ juſtitiæ, ne aliis noceat, vel ne impunita maneant crimina cum Reip. damno. Qui tamen uterque procedendi modus ordinariè non vacat periculo, cùm pauci amore juſtitiæ, aut boni communis ducantur, plurimi verò vindictæ explendæ deſideriô. Ita S. Thom. 22. q. 108. a. 1. ubi ait. *Vindicatio fit per aliquod pœnale malum inflictum peccanti. Eſt ergo in vindicatione conſiderandus vindicantis animus. Si enim ejus intentio feratur principaliter in malum illius, de quo vindictam ſumit, & ibi quieſcat, eſt omnino illicitum: quia delectari in malo alterius pertinet ad odium, quod Charitati repugnat, qua omnes homines debemus diligere. Nec aliquis excuſatur, ſi malum intendat illius, qui ſibi injuſtè intulit malum: ſicut non excuſatur aliquis per hoc, quod odit ſe odientem. Non enim debet homo in alium peccare propter hoc, quod ille peccavit priùs in ipſum. Hoc enim eſt vinci à malo, quod Apoſtolus prohibet.* Rom 12. *Dicens, noli vinci à malo, ſed vince in bono malum. Si verò intentio vindicantis feratur principaliter ad aliquod bonum, ad quod pervenitur per pœnam peccantis: puta ad emendationem*

pec-

peccantis, vel saltem ad cohibitionem ejus, & quietem aliorum, & ad justitiæ conservationem, & Dei honorem, potest esse vindicatio licita, aliis debitis circumstantiis servatis.

Æquam tamen ad arbitrium prudentum satisfactionem ab inimico oblatam acceptare tenemur ex Charitate: nec tunc licet judicem interpellare, nisi reus sit Reip. noxius, vel periculum sit, ne alios similiter injuriâ afficiat. Nam extra hos casus actionem civilem instituere, & inimicum sumptibus onerare est contra Charitatis legem vetantem, ne alteri facias, quod tibi non vis rationabiliter fieri.

Q. 3. *An vindicta, seu redditio mali pro malo, facta auctoritate privata semper est illicita?*

Resp. Aff. Constat 1. Ex Eccli. 28. *Qui vindicari vult, à Domino inveniet vindictam ... Memento novissimorum, & desine inimicari.* Et ex Mat. 7. supra cit. & ex Rom. 12. *Nulli malum pro malo reddentes... Non vosmetipsos defendentes* (hoc est ulciscentes.) *Scriptum est enim: mihi vindicta, & ego retribuam, dicit Dominus, &c.* Et 1. ad Thess. 5. *Videte, ne quis malum pro malo alicui reddat.* 2. Quia vindicta privatâ auctoritate illata, est non solùm contra Charitatem, sed etiam

am contra justitiam: tum quia est usurpatio alienæ potestatis, nempe Superioris, ad quem solùm punitio pertinet: tum quia quisque habet jus, ut non puniatur ab eo, qui nullam habet auctoritatem, & jurisdictionem in ipsum. Imò nunquam licet expetere punitionem inimici, etsi justam, & legitima auctoritate factam, quatenus ejus malum est; nam hoc est actus odii nunquam liciti.

CAPUT III.

De Ordine Charitatis.

Q. 1. *AN Ordo in Charitate servari debet?*

Resp. Aff. *Ita omnes.* Prob. 1. ex Cant. 2. *Ordinavit in me Charitatem.* 2. Ex S. Aug. lib. 1. de Doctr. Christ. cap. 27. *Ille justè & sanctè vivit ... Qui ordinatam dilectionem habet, ne aut diligat, quod non est diligendum; aut non diligat, quod est diligendum; aut ampliùs diligat quod est minùs diligendum; aut æquè diligat, quod vel minùs, vel ampliùs diligendum est ... Etsi Deus omni homine ampliùs diligendus est, ampliùs quisque debet Deum diligere, quàm seipsum. Item ampliùs alius homo diligendus est, quàm corpus nostrum: quia propter Deum ista omnia*

nia sunt diligenda; & potest nobiscum alius homo Deo perfrui, quod non potest corpus, quia corpus per animam vivit, qua fruimur Deo. 3. Ex S. Thom. 22. q. 44. a. 8. *Modus, qui pertinet ad rationem virtuosi actus, cadit sub præcepto, quod datur de actu virtutis: Ordo autem Charitatis pertinet ad ipsam rationem virtutis, cùm accipiatur secundùm proportionem dilectionis ad diligibile. Unde manifestum est, quòd Ordo Charitatis debet cadere sub præcepto.* 4. Quia objecta diligenda, & optanda non sunt æqualia inter se: Ergo debet esse inter illa Ordo, ut Charitas sit recta. 5. Deus vult, ut aliquos, nempe qui nobis sunt conjunctiores, plus diligamus.

Duplex autem est Ordo in Charitate servandus, alter in personis, alter in bonis. In personis homo amare debet. 1. Deum utpote principium, ac finem ultimum rerum omnium, & summè bonum, ac perfectum. 2. Seipsum. 3. Cæteros homines. In bonis primum locum tenent bona spiritualia, seu supernaturalia nempe gloria, seu beatitudo æterna, gratia, & virtutes. 2um. Bona naturalia, & bona corporis, ùt vita, integritas membrorum, sanitas, &c. 3um. Bona externa, ùt honor, fama, divitiæ, &c. Item bonum commune majus est bonô privatô; quia bonum commune est bonum totius, & bo-

bonum privatum est bonum partis: sicut autem totum est majus sua parte, ita bonum totius majus est bonô partis, ideóque ei præferendum.

Q. 2. *An, & quomodo quisque seipsum magis diligere debet, quàm proximum?*

Resp. I. Unusquisque tenetur seipsum magis diligere simpliciter, & absolutè quàm proximum. Ita S. Thom. q. 26. a. 4. & q. 44. a. 8. ad 2. Prob. 1. ex Matth. 22. *Diliges proximum sicut teipsum.* Ubi dilectio sui proponitur ùt Regula, & exemplar amoris proximi. Regula autem prior, & potior est, quàm Regulatum. 2. Quia ex Ordine Charitatis homo magis inclinatur ad sui dilectionem, quàm proximi, éstque sibi magis conjunctus. Unde illud Eccli. 14. *Qui sibi nequam est, cui alii bonus erit?*

Hinc 1. Quisque tenetur se magis diligere in bonis spiritualibus, quàm proximum, ita ut sibi potiùs velit & comparet Dei gratiam, amicitiam, virtutes, & beatitudinem æternam, quàm cuilibet alteri, cùm hæc bona sint omnium maxima, & maximè necessaria. Quod indicant hæc Christi verba Matth. 16. *Quid prodest homini, si mundum universum lucretur, &c.*

2. In quacunque corporali necessitate æquali

æquali licet sibi potius subvenire quàm alteri privato; nam nemo tenetur diligere proximum magis, quàm seipsum, sed solùm sicut seipsum. Imò juxta multos tenetur seipsum magis diligere quoad vitam temporalem, & bona ejus conservationi necessaria quàm proximum parem, vel inferiorem: quia (ùt ait S. August. lib. de Mendac. cap. 6.) *Si pro illius temporali vita suam ipsam temporalem perdat, non est jam diligere sicut seipsum, sed plusquam seipsum: quod sanæ Doctrinæ Regulam excedit.* Præterea per se loquendo Charitas magis inclinat subjectum suum ad sui conservationem, quàm ad conservationem alterius privati. Ergo qui privati vitam suæ præfert, agit contra inclinationem Charitatis, ideóque contra ordinem Charitatis: & consequenter peccat contra Charitatem. Alii tamen multi cum S. Thoma censent licere vitam propriam exponere pro servanda vita alterius privati, non quidem præcisè ob bonum vitæ proximi, quæ ùt talis non debet præferri vitæ propriæ; sed ob speciale quoddam virtutis exercitium, quod in certis circumstantiis exsurgit ex alio titulo, v. g. si vitam exponas pro altero, cujus vita sit utilior ad promotionem gloriæ Dei, si pro parente, insigni Benefactore, &c. Ad insigne opus pietatis, gratitudinis, &c. Nam, inquiunt, actus virtutis Christianæ,

qui

qui tunc exercetur, majus bonum est vita temporali. Textum verò S. Augustini allatum explicant, si vita amittatur ob vitam proximi præcisè sumptam ùt talem, non autem ob exercitium virtutis.

Dixi, *Privato*; nam subditus tenetur vitam propriam certo periculo exponere pro salute Reip. vel Principis sui, aut alterius personæ Reip. necessariæ. Nam membrum periculo exponi, imò & abscindi debet pro conservatione totius; & quælibet pars bonum totius suo privato præferre tenetur.

Resp. II. Unusquisque ex Charitate tenetur proximum magis diligere in spiritualibus, quàm se ipsum in corporalibus. Tum quia quilibet tenetur diligere proximum sicut se ipsum: at quilibet tenetur se ipsum magis diligere secundùm animam, quàm secundùm corpus, ergo similiter, &c. Tum quia anima proximi secundùm rectam rationem magis amabilis est, quàm corpus proprium; nam ipsa longè præstantiori, quàm corpus proprium, modo participat bonitatem divinam, quæ est objectum formale Charitatis; éstque capax possessionis Dei, non corpus proprium, & in ipsa Deus magis glorificari potest, quàm in corpore proprio. Hinc.

Resp. III. Tenemur præferre salutem æternam proximi bonis omnibus nostris temporalibus, & vitam nostram certo peri-

periculo exponere pro ſalute proximi in neceſſitate extrema ſpirituali poſiti, hoc eſt, verſantis in periculo damnationis æternæ, à quo ſe eripere non poſſit ſine ope noſtra, quando eſt ſpes illum juvandi. Eſt communis, & Conſtat 1. ex Joan. 15. *Hoc eſt præceptum meum, ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos.* At Chriſtus nos ita dilexit, ut vitam corporalem pro animarum noſtrarum ſalute amiſerit. Item ex 1. Joan. 3. *Nos debemus pro fratribus animas ponere.* Quæ Lex obligat ſaltem in extrema neceſſitate ſpirituali, alioqui nunquam obligaret. 2. Ex S. Auguſt. lib. de Mendac. cap. 6. *Temporalem vitam ſuam pro æterna vita proximi non dubitabit Chriſtianus amittere: hoc enim præceſſit exemplum, ut pro nobis Dominus ipſe moreretur. Ad hoc enim, & ait. hoc eſt, mandatum meum, ut diligatis invicem, ſicut & ego dilexi vos.* 3. Quia tenemur amare proximum ſicut nos ipſos. Ergo ſicut in periculo ſalutis, quo non poſſemus liberari ſine jactura vitæ, tenemur ex Charitate noſtri vitam amittere potiùs, quàm ſalutem æternam: ita, &c. Præterea ſalus æterna proximi eſt bonum longè excellentiùs, & amabiliùs vita noſtra temporali, ideóque ei in neceſſitate anteponendum juxta debitum ordinem Charitatis.

Hinc teneris infantem moriturum Baptizare etiam cum vitæ damno, si alius non adsit, qui id faciat. Item si scias aliquem existentem in peccato mortali interficiendum in somno, vel nil cogitantem, teneris cum vitæ periculo ei subvenire, modo prudenter judices te illi profuturum: nemo enim tenetur ad opus prorsus inutile cum proprio gravi damno.

Resp. IV. In gravi necessitate spirituali communitatis teneris ei subvenire etiam cum vitæ periculo. *Ita Suarez, De Lugo, Azor, & alii.* Quia talis necessitas semper conjuncta est cum necessitate extrema aliquorum privatorum; nam multi in illa necessitate probabiliter peribunt. Et quia ipsa per se est gravissimum malum, cui meritò succurri debet cum jactura vitæ alicujus privati, imò gravis necessitas Spiritualis communitatis non minoris æstimanda est, quàm extrema alicujus privati.

Hinc si quis hæresim alicubi spargat, teneris cum periculo vitæ impedire, si possis, & nemo alius impediat. Item si in persecutione, vel hostili incursione plebs aliqua careret Sacerdote, & aliunde esset exposita gravibus periculis peccandi, teneris cum periculo vitæ illi opitulari. Quod ad alios similes casus ob eandem rationem extendi debet.

Q. 3. *Quis ordo erga proximos inter se servandus est?*

Resp. I. Magis diligere debemus affectu complacentiæ sanctiores: quia sunt amiciores, & conjunctiores Deo, & secundùm se amabiliores. Item velle illis majorem gloriam, quia habent majorem gratiam.

Resp. II. Quoad amorem affectivum, simul & effectivum, quo alteri benefacimus, consanguinei secundùm varios gradus in pari necessitate præferendi sunt quoad bona temporalia, & spiritualia aliis licet melioribus: quia ad hoc inclinat Charitas, propter naturalem conjunctionem, quæ, cùm sit prior ordine naturæ, & præsupponatur omnibus aliis, sitque firmior, & immobilior, utpote in natura ipsa fundata, priorem locum postulat in dilectione quoad bona amicis appetibilia. Enim verò Ordo Charitatis non invertit ordinem naturæ, sed potiùs illum perficit. Post hos cæteri secundùm varias conjunctiones affinitatis, amicitiæ, societatis, præferendi sunt extraneis: nam ratio dictat magis diligendos esse conjunctos, quàm extraneos, & conjunctiores, quàm minùs conjunctos; & Charitas ad hoc inclinat. *Cùm omnibus prodesse non possis, his potissimùm consulendum est, qui constrictiùs tibi jungantur.*

Ait. S. August. lib. 1. de Doct. Christ. cap. 28. Patria tamen, seu Resp. Præferenda est parentibus: quia est totum, cujus sunt partes parentes, qui proinde tenentur vitam pro illius salute exponere; cùm totum parti, & bonum totius bono partis præferendum sit.

Resp. III. Cæteris paribus ex consanguineis præferendi sunt propinquiores; nam si propter naturalem conjunctionem teneris magis diligere consanguineos cæteris paribus: tenemur etiam, cæteris paribus, propter naturalem conjunctionem majorem, magis diligere consanguineos propinquiores.

Item ex consanguineis æquè propinquis tenemur magis diligere digniores, seu aliquam in consanguinitate eminentiam habentes; nam hoc ipso, cæteris paribus, sunt magis diligibiles. Hinc.

Resp. IV. Inter ipsos consanguineos 1. Pater, & Mater in necessitate extrema, ubi vita periclitantur, præferendi sunt filiis, & uxori, & aliis omnibus. Ita S. Thom. q. 26. a. 11. quia, præter communionem sanguinis habent eminentiam principii, sunt enim principium nostri esse, quod est ingens beneficium, & fundamentum ad recipienda ab alio beneficia. Extra necessitatem extremam, & ubi agitur de conservatione proprii statûs uxor, & filii non emancipati, juxta multos, præferri debent parentibus, pro-

propter arctiorem in communi victu, & vitæ societate conjunctionem viri, & uxoris, indicatam Gen. 2. & Mat. 19. *Dimittet homo Patrem suum... & adhærebit uxori suæ*, &c. Et quia bonum familiarum & Reip. id postulat. Unde S. Thom. 2.2. q. 26. a. 9. ad 1. ait: *Filiis magis debetur cura provisionis.* 2. Cæteris paribus Pater præferendus est matri: quia est principalior, ac nobilior causa nostri esse naturalis, cùm sit præcipua causa generationis; éstque familiæ caput, & ad eum magis spectat cura liberorum: unde major ei honor, & amor debetur. S. Thom. ibidem. 3. Uxor præferenda est filiis: quia est una caro cum Marito, & principium liberorum. 4. Fili sunt præferendi cæteris omnibus: quia sunt conjunctiores, cùm à substantia parentum procedant: Fratres cognatis ob majorem sanguinis conjunctionem.

Hinc in naufragio, vel alio mortis periculo, filius tenetur Patrem præ aliis omnibus liberare, uxorem præ filiis, &c. Inter extraneos verò meliores præferendi sunt aliis; nam ob majorem sanctitatem sunt Deo similiores & conjunctiores; ideóque magis amabiles, justus peccatori, fidelis infideli ob majorem conjunctionem spiritualem. Item persona publica, vel bono communi valde utilis præferenda est privatæ: quia bonum commune, utpote bonum multorum, præferendum est bono privato,

quod est unius vel paucorum. Item cæteris paribus Benefactor aliis præferendus est.

Dixi, *in pari necessitate.* Quia extraneus, in majore necessitate positus præferendus est propinquo longè minùs indigenti: nam cùm præceptum Charitatis non obliget ad benefaciendum aliis, nisi sint in aliqua necessitate, magis, & potiùs obligat, ubi major est necessitas. S. Th. q. 31. a. 3. quòd si possis omnibus subvenire, teneris. Hinc extraneus in necessitate gravi spirituali debet præferri consanguineo gravem necessitatem corporalem patienti: quia tum necessitas extranei est major ob indigentiam boni magis necessarii, & quia sicut tenemur magis diligere proximum in spiritualibus, quàm nos ipsos in corporalibus: ita & tenemur magis diligere extraneum in spiritualibus, &c. Porro obligatio servandi hunc ordinem est ex genere suo gravis, cùm nascatur ex præcepto Charitatis gravissimo, & ejus materia ac finis sit gravis.

CAPUT IV.

De Eleemosyna.

Q. 1. *Quid est Eleemosyna?*

Resp.

Resp. Est sublevatio alienæ miseriæ propter Deum, sive est auxilium proximo indigenti datum ex compassione propter Deum. Estque opus misericordiæ imperatum à Charitate: Misericordia autem est virtus, quæ nos ex compassione inclinat ad subveniendum alienæ miseriæ, ex S August. lib. 9. de Civit. cap. 5. Illi per excessum opponitur nimia cordis mollities, seu indulgentia, per defectum cordis durities, & crudelitas.

Eleemosynæ, seu opera misericordiæ, ac Charitatis magis vulgata, & ad quæ cætera reduci possunt, sunt quatuordecim. Septem corporalia, nempe visitare infirmos, & carcere detentos, potare sitientes pascere esurientes, redimere captivos, vestire nudos, peregrinos hospitio suscipere, & sepelire mortuos. Et septem spiritualia, nempe præbere consilium, corrigere peccantem, docere ignorantem, consolari tristem, remittere offensam, ferre patienter injurias, & molestias, ac defectus proximi, pro omnibus orare, juxta hos versus.

Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.
Consule, carpe, doce, solare, remitte, fer, ora.

Q. 2. *An extat Præceptum Eleemosinæ, & quandonam obligat sub mortali?*

Not. 1. Necessitas seu indigentia proximi

ximi triplex eſt. 1. Extrema, ex qua imminet mors, vel mutilatio, niſi ei ſuccurratur. 2. Gravis eſt, cùm homo, niſi ei ſubveniatur, non poteſt vitare grave malum, ùt captivitatem, gravem infamiam, amiſſionem ſtatûs, vel dignitatis; jacturam notabilem bonorum, vel magnam miſeriam, quæ reddat vitam graviter moleſtam. 3. Communis, quæ parit aliquod incommodum in neceſſariis ad vitam, vel ſtatum, ita tamen, ut non reddat vitam nimis miſeram, vel moleſtam, ſpectatis ſtatu, & conditione patientis. In hac verſantur plerique mendici triviales.

Not. 2. Bona triplicis ſunt generis. Nam 1. Alia ſunt neceſſaria naturæ, ſeu vitæ, illa videlicet, ſine quibus conſervari non poteſt vita noſtra, & aliorum, quorum cura nobis incumbit. 2. Alia ſunt neceſſaria ſtatui, ſine quibus non poteſt quis convenienter vivere ſecundùm conditionem, & ſtatum præſentem propriæ perſonæ, vel aliarum, quarum cura ei incumbit, & hæc iterum duplicia ſunt: quædam enim ſunt neceſſaria ad ſtatum ſimpliciter, ea nimirum, ſine quibus aliquis ſuo ſtatu excideret: quædam duntaxat ad ſtatûs decentiam modeſtiæ chriſtianæ conſentaneam. 3. Alia non ſunt neceſſaria, ſed ſuperflua vel vitæ, vel ſtatui, vel utrique.

Not. 3. Neceſſarium ſtatûs complectitur bona, quæ requiruntur ad ſuſtentanda

onera

onera familiæ, ad alendos famulos, ad filios educandos & in ſtatu honeſto juxta ſuam conditionem collocandos, filias dotandas, ad honeſtas donationes, moderata cum amicis convivia, hoſpitalitatem; item ad illum ſtatum ſervandum in quolibet caſu calamitoſo probabiliter eventuro, ùt ſunt morbi, bellum, ſterilitas, &c. Dico, *probabiliter*, ; nam non debet attendi ad omnes caſus, qui poſſunt contingere in futurum: *hoc enim eſſet de craſtino cogitare, quod Dominus prohibet, Matth 6. ſed debet dijudicari ſuperfluum, & neceſſarium ſecundum ea, quæ probabiliter, & ùt in pluribus occurrunt.* Ita S. Thom. q. 32. a. 5. ad 3. Quare multi habent ſuperflua. *Multa ſuperflua habemus, ſi non niſi neceſſaria teneamus: nam ſi inania quæramus, nihil ſufficit. Fratres, quærite quod ſufficit operi Dei, non quod ſufficit cupiditati veſtræ.* ait. S. Auguſt. in Pſal. 147. Hinc Innoc. XI. damnavit hanc propos. *Vix in ſæcularibus invenies, etiam in Regibus, ſuperfluum ſtatui: & ita vix aliquis tenetur ad Eleemoſynam, quando tenetur tantùm ex ſuperfluo ſtatui.*

Not. 4. De neceſſariis vitæ non eſt obligatio faciendi eleemoſynam: quia ſuam ſuorùmque vitam quiſque poteſt, & ordinariè debet alienæ vitæ præferre, ut exigit ordo Charitatis. Excipe, niſi perſona indigens ſit neceſſaria bono communi, quod ſemper proprio anteponendum eſt.

Resp. I. Extat præceptum divinum naturale, ac positivum dandi eleemosynam, obligans sub mortali. Est communis, & constat 1. ex Mat. 25. *Discedite à me maledicti in ignem æternum. Esurivi enim & non dedistis mihi manducare, &c.* Ubi damnantur, qui Eleemosynam omisêre. Et 1. Joan. 3. *Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo: quomodo Charitas Dei manet in eo?* 2. Quia Lex divina Charitatis graviter obligat quemque ad proximum diligendum sicut seipsum, ideóque ad illi indigenti opitulandum: nam amare proximum est ei bonum velle, & facere, quantùm possumus, quando ille nostra ope eget. *Ad dilectionem proximi pertinet, ut proximo non solùm velimus bonum, sed etiam operemur, secundùm illud* 1. Joan. 3. *Non diligamus verbo neque lingua, sed opere, & veritate. Ad hoc autem, quòd velimus, & operemur bonum alicujus, requiritur, quòd ejus necessitati subveniamus: quod fit per Eleemosynarum largitionem: & ideo Eleemosynarum largitio est in præcepto.* S. Thom. 2. 2. q. 32. a. 5.

Hoc præceptum extenditur ad quælibet opera misericordiæ, & subsidia tum corporalia tum spiritualia, quibus proximus indiget, cùm fundetur in Charitate, qua tenemur diligere proximum sicut nos ipsos, & ei

ei facere, quod nobis fieri rationabiliter vellemus. Et verò si tenemur subvenire proximo in necessitate corporali: multo magis etiam tenemur in necessitate spirituali: nam longè potior cura habenda est salutis animæ, quàm vitæ corporalis, quæ propter illam amittenda est, cùm salus animæ consistat in consecutione perfectæ, ac æternæ felicitatis & in vitatione infelicitatis æternæ. Quare quidquid dicetur de eleemosyna corporali, idem cum proportione applicari debet spirituali. Et verò Lex Charitatis in proximum obligat ad amandum hominem, qui cùm constet corpore, & animâ, potest secundùm utrumque ope nostra indigere; & sic obligat ad subveniendum proximo in ejus corporalibus, & spiritualibus necessitatibus. Ita S. August. lib. de Morib. Eccles. cap. 27. Triplex autem est necessitas spiritualis, scilicet extrema, cùm proximus sine nostra ope non potest sibi necessaria ad salutem providere; gravis, cùm potest sine nostra ope sibi talia providere, sed non sine magna difficultate, vel incurrit gravissimum periculum peccandi ob paupertatem, ignorantiam vincibilem, pravam consuetudinem, vel occasionem valde allicientem ad malum; & communis, cui potest ipse providere sine magna difficultate.

Resp. II. Quilibet in extrema necessitate proximi tenetur sub mortali ei subveni-

nire non solùm de superfluis statui, sed etiam de necessariis ad statûs decentiam. *Est communis, & certa*, inquit Platelius, quia Charitas ordinata exigit, ut vitam proximi plus diligamus, quàm decentiam statûs nostri, & huic illam præferamus: ac proinde ut jacturam decentiæ statûs patiamur pro vita proximi servanda. Imò tunc etiam adjuvandus est proximus ex bonis quodammodo ad integritatem statûs necessariis. *Ita Suarez, Valentia, Sanchez & alii multi.* Nam juxta ordinem Charitatis vita proximi præferenda est, cuidam integritati statûs proprii. Et verò amissio integritatis statûs non reddit hominem miserum, & nemo prudens ad hanc amissionem avertendam exponet se morali periculo mortis; imò, hanc amissionem quilibet facilè patietur ad servandam suam vitam.

Hinc teneris sub mortali proximo in tali necessitate subvenire cum dispendio bonorum etiam gravi, inquit Toletus; & ob hanc causam detrahere de statûs tui splendore, ornatu, integritate, famulorum numero, & aliis sumptibus.

Resp. III. In gravi necessitate proximi quisque sub mortali tenetur ei subvenire de bonis, statui superfluis. *Est communis, & certa.* Prob. Quia 1. hæc verba Christi: *Esurivi, & non dedistis mihi manducare, sitivi*, &c. important præceptum elee-

leemosynæ in necessitate non extrema, sed frequenti, quam indicant fames, sitis, &c. Et Christus ibi insinuat multos damnatum iri ob eleemosynam egentibus denegatam; ideóque indicat præceptum subveniendi proximo in frequenti, & satis ordinaria necessitate. Idem significant hæc verba Luc. 3. *Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet escas similiter faciat.* 2. Ex SS. Patribus. Pro omnibus sint S. Ambros. lib. 1. Offic. cap. 3. *Grandis culpa, si sciente te fidelis egeat, si scias eum fame laborare, ærumnam perpeti, præsertim si mendicare erubescat*, &c. Et S. August. Tract. 5. in 1. Epist. Joan. *Esurit frater tuus, in necessitate positus est; à creditore angustatur: non habet ipse, habes tu ... quid ad me pertinet, forte dicis? Ego daturus sum pecuniam meam, ne ille molestiam patiatur? Si hoc tibi responderit cor tuum, dilectio Patris non in te manet.* 3. Quia juxta omnes quisque tenetur ex Charitate proximum gravi malo liberare, cùm potest sine suo gravi incommodo: nam quisque debet amare proximum sicut seipsum, & ei facere, quod sibi fieri rationabiliter vellet. Non est autem grave incommodum dare superflua.

4. Nolle succurrere amico in gravi, sed solùm in extrema necessitate, est per se dissolutivum amicitiæ. Ergo non subveni-

re

re gravi necessitati proximi est contra Charitatem proximi, & Dei, cui fit, & denegatur id, quod fit, vel denegatur pauperi juxta illud Mat. 25. *Quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis, quamdiu non fecistis uni de minoribus his, nec mihi fecistis.*

Imò in gravi necessitate proximi quisque tenetur ei subvenire de bonis ad integram statûs decentiam aliqualiter necessariis. *Ita Suarez, Valentia, & alii communiùs.* Prob. tum ex 1. Joan. 3. *Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo: quomodo Charitas Dei manet in eo?* Non dicit substantiam omnino superfluam, sed absolutè substantiam; nec dicit necessitatem extremam, sed necessitatem simpliciter. Tum quia quilibet tenetur amare proximum sicut seipsum *opere, & veritate;* ideóque illi facere, quod sibi rationabiliter vellet fieri in pari necessitate, ut jubet Christus Matth. 7. At quisque rationabiliter vellet malo valde gravi liberari cum aliquo incommodo alterius longè minori, qualis est diminutio aliqua decentiæ statûs, ùt si quis de splendore convenienti, de ornatu vestium, de lautitia mensæ, de supellectili aliquid etiam notabile detrahat. Nam *talis decentia non consistit in aliquo indivisibili: quia multis additis homo*

non

non excedit statûs sui conditionem : multis etiam subtractis conditio sui statûs decenter conservatur. Statur in hoc prudentiæ arbitrio & discretionis, quæ docet de omnibus. ait S. Thom. in 4. dist. 15. q. 2. a. 4. Et verò nolle pati aliquod incommodum, ad liberandum tam gravi malo proximum, non est illum amare sicut seipsum.

Porro S. Thomas sub necessitate urgenti gravem etiam comprehendit.

Hoc à fortiori intelligi debet de necessitate gravi spirituali, videlicet, cùm proximus non potest sine magna difficultate salutem consequi, vitare peccatum, & periculum peccandi, nisi ei subveniatur ex bonis illis; vel sustentatio suppeditetur Sacerdotibus, qui illos in spiritualibus adjuvent: nam tunc Charitas obligat, ut cum aliquo damno temporali subvenias.

Hinc peccant mortaliter divites, qui tempore charitatis annonæ nihil de statûs sui splendore, ornatu, & mensæ lautitia detrahunt, & sinunt pauperes inedia confici; vel qui in dubio de necessitate extrema, aut gravi proximi debitam diligentiam non adhibent ad veritatem indagandam: nam exponunt se periculo violandi præceptum Charitatis, non subveniendo proximo in necessitate.

Resp IV. Est gravis obligatio faciendi eleemosynam de superfluis vitæ, & statui, etiam

etiam in communi pauperum necessitate. Ita commun. Prob. Quia 1. Scriptura præceptum eleemosynæ non restringit ad extremam, & gravem necessitatem. Imò hæc Christi verba *Esurivi, sitivi* &c. Important communem etiam necessitatem, quam patiuntur communiter pauperes: esuries enim, & sitis communibus pauperibus convenit. Idem significant ista 1. Ad Tim. 6. *Divitibus hujus sæculi præcipe facilè tribuere, communicare*, &c. Ideóque non expectare extremam, vel gravem necessitatem ad tribuendum. Pondera has voces *præcipe*, & *facilè*. 2. Patres docent simpliciter superflua divitum esse pauperum, tanquam eis debita ex mandato Dei. S. Ambros. lib. de Nabuthe cap. 12. *Non de tuo largiris pauperi, sed de suo reddis. Quod enim commune est in omnium usum datum, tu solus usurpas? Omnium est terra, non divitum ... debitum igitur reddis, non largiris indebitum.* Si Hieron. Epist. ad Hedib. *Si plus habes, quàm tibi ad victum vestitúmque necesse est, illud eroga, & in illo debitricem esse te noveris.* S. August. in Psal. 147. *Superflua divitum, necessaria sunt pauperum. Res alienæ possidentur, cùm superflua possidentur.* S. Gregor. lib. 3. Pastor. cap. 22. *Cùm qualibet necessaria indigentibus ministramus, sua illis reddimus, non nostra largimur: justitiæ debitum potiùs solvimus*

mus, quàm misericordiæ opus implemus. Idem docent SS. Basil. Chrysost. & S. Thom. 2. 2. q. 87. a. 1. ad 4. ibi. *Dominus omnia superflua pauperibus jubet exhiberi, juxta illud* Luc. 11. *Quod superest, date eleemosynam.* Quare etsi divites sint superfluorum Domini respectivè ad alios homines, non tamen respectivè ad Deum, cujus sunt dispensatores, & qui illis hæc bona dedit, ut ea in pauperes impenderent. Nam juxta SS. Patres laudatos superflua impendi debent in pauperes non solùm ex Charitate erga proximum, sed etiam ex justitia erga Deum, qui ea bona in hunc duntaxat finem dedit. 3. Unusquisque tenetur diligere proximum sicut seipsum, & illi facere, quod sibi rationabiliter vellet fieri, Mat. 7. at vellemus rationabiliter nobis succurri in necessitate communi ex bonis superfluis alterius. 4. Alioqui pauperes isti inciderent in necessitatem gravem, imò & extremam. Item grave detrimentum inferretur Reip. relinquendo ei totum onus alendi pauperes. Hinc peccat mortaliter, qui ex superfluis nullatenus, aut non sufficienter subvenit necessitatibus, etiam communibus pauperum. Nec excusantur divites, qui solùm post mortem volunt relinquere bona pauperibus: quia ante mortem urget præceptum eleemosynæ, & interim proximus patitur miseriam.

Dices. Dives potest reservare superflua ad se evehendum in altiorem statum, ad quem aptus est. *R*. Non potest, nisi satisfecerit debito Charitatis, & subvenerit occurrentibus pauperum necessitatibus.

Resp. V. Tanta eleemosyna danda est, quanta sufficit ad levandam proximi necessitatem; ùt patet ex ratione, & sine præcepti eleemosynæ. Et quidem ab uno & eodem, si possit, & alii non possint, aut nolint dare.

Præterea observanda sunt Sequentia.

1. Eadem est obligatio præstandi gratis operam quamlibet, qua indiget pauper, v.g. suum opificium, laborem, auxilium, patrocinium &c. Quia eadem est ratio ac de pecunia, vel alimentis subministrandis. S. Thom. 2. 2. q. 71. a. 1.

2. Si alius adsit, qui succurrat, non obligaris: nam tunc pauper non indiget ope tua. At si alii, etsi ditiores te, non subveniant, tu teneris: nam tunc pauper indiget tuô subsidiô, perinde ac si tu unus posses opitulari. Nec requiritur evidentia omnimoda necessitatis proximi. Sed sufficit quòd eam possis prudenter judicare adesse, nec certò scias alium ei subventurum.

3. Prælati, Parochi, & Superiores tenentur ratione officii inquirere necessita-

tes

tes corporales, & ſpirituales ſuorum ſubditorum: quia illorum curam ex Officio gerere debent, & erga illos parentum vicibus funguntur. *Cùm præceptô divinô mandatum ſit omnibus, quibus animarum cura commiſſa eſt ... pauperum aliarúmque miſerabilium perſonarum curam paternam gerere.* ait Trident. ſeſſ. 23. cap. 1.

Q. 3. *An præcepto eleemoſynæ ſatisfit per mutuum, venditionem, vel alium contractum oneroſum?*

Reſp. I. Si proximus ſit tantùm pauper ſecundùm quid, hoc eſt, ſi hic, & nunc careat neceſſariis, ſed habeat alibi bona, vel ſpem certam, ac proximam habendi ex fundo, agro, ſucceſſione, vel ex induſtria propria, &c. Satisfit ei mutuando, non numeratâ pecuniâ vendendo &c. id, quo indiget. Quia talis non eſt abſolutè, ac ſimpliciter pauper, & egens, cùm indigeat ſolùm pro definito aliquo loco & tempore; nec indiget ipsa re ùt gratis danda, ſed ſolùm mutatione rei. Ergo non teneor ei dare abſolutè, & ſimpliciter. Sic Charitas ſufficienter exercetur erga peregrinum hic verſantem, dando ei unde neceſſitati ſubveniat, cum onere reſtituendi, cùm erit in patria, ubi multa bona habet. Sic ſufficit mutuari frumentum agricolæ nunc egenti, ſed uberrimam meſſem expectanti.

Resp. II. Si proximus sit absolutè pauper ita, ut nullibi bona habeat, nec spem proximam, ac certam habendi; tunc est obligatio ei dandi necessaria gratis, & absque onere restituendi. *Ita Azor, Valentia, Sanchez & alii multi.* Prob. 1. ex Luc. 14. *Cùm facis convivium, voca pauperes: & beatus eris, quia non habent retribuere tibi.* & ex cap. 10. ubi Samaritanus in exemplum debitæ Charitatis adductus, gratis opitulatur. 2. Quia nomine eleemosynæ Scriptura, & Patres intelligunt liberalem, & absolutam donationem factam pauperi; & hanc significat verbum *Do* simpliciter, & absolutè prolatum. Enimverò vendere, locare, mutuare non est eleemosynam facere: alioquin cùm pauperibus divites vendunt, dicerentur eis eleemosynam facere. 3. Patres supra citati docent bona superflua divitum deberi pauperibus. 4. Charitas exigit, ut proximo absolutè, & simpliciter egenti subveniamus modo consentaneo Charitati, quæ non quærit, quæ sua sunt; & ejus miseriam absolutam levemus absolutè, ac sine ullo onere.

Q. 4. *Ex quibus bonis facienda est Eleemosyna?*

Resp. Ex solis bonis propriis, quorum libera administratio habeatur, non ex alienis

nis ſine conſenſu Domini. *Eſt communis, & certa* Quia nemo poteſt donare id, quod ſuum non eſt, vel cujus alienatio ei prohibita eſt; niſi careat propriis, & proximus in neceſſitate extrema verſetur, in qua omnia ſunt communia quoad uſum.

Hinc extra neceſſitatem extremam 1. Famuli, & ancillæ non poſſunt ex rebus dominorum, nec filii ex parentum bonis eleemoſynas facere, ſine eorum conſenſu expreſſo, vel tacito, aut prudenter præſumpto: cùm non ſint Domini bonorum illorum. 2. Religioſus non beneficiatus, nec ullam habens adminiſtrationem, cui annexa ſit poteſtas faciendi eleemoſynam, nullam poteſt largiri ſine licentia Superioris expreſſa, vel tacita, qualem cenſetur habere iter faciens, aut in ſtudiis verſans extra Monaſterium ex pecuniis ei datis; vel (ùt ait S. Thom) *probabiliter præſumpta.* Quòd ſi habeat beneficium cum plena adminiſtratione, non indiget ad hoc licentia Prælati: quia poteſtas, imò & obligatio erogandi eleemoſynas ex bonis ſui beneficii eſt annexa ſuo muneri. 3. Uxor non poteſt de bonis communibus, & fructibus dotalibus facere eleemoſynas extraordinarias, ſine conſenſu mariti, ad quem pertinet illorum adminiſtratio. Poteſt tamen eo invito vulgares, & modicas ſpectata facultate facere, quales ſolent fœminæ ejusdem conditionis, & facultatis; ſaltem niſi vir

ſufficientes largiatur : quia id cenſetur pertinere ad debitam uxoris ſuſtentationem, quam præſtare vir tenetur, nec circa eas eſt rationabiliter invitus. Tutores verò, & Curatores poſſunt juxta multos facere modicas eleemoſynas ex bonis, quæ adminiſtrant : quia pertinet ad rectam bonorum adminiſtrationem, ut aliquid ex eis erogetur in eleemoſynam, & hoc cedit in bonum Pupilli, ac Minoris, qui conſentire debent. Item Minor, & Pupillus poſſunt facere eas, quas alii ejusdem conditionis, & facultatis facere ſolent, ſaltem ſi Tutor, aut Curator nullas ex eorum bonis faciant: quia Tutor, vel Curator conſentire debet; & in hoc differunt à Filiis familias, quòd habeant Dominium bonorum: non tamen majores facere poſſunt, cùm non habeant liberam bonorum ſuorum adminiſtrationem.

CAPUT. V.

De Correctione Fraterna.

NOTA. Correctio, ſeu correptio fraterna eſt admonitio, qua quis proximum ex Charitate conatur revocare à peccato. Hinc differt 1. A correptione judiciali, quæ fit auctoritate publica, & ad caſtigationem delinquentis ob bonum commune potiùs ordinatur, quàm

ad ejus emendationem, éſtque actus juſtitiæ vindicativæ. 2 A paterna, qua Superior cum auctoritate abſque forma judicii corripit delinquentem, ad eum emendandum, & ad tollendum ſcandalum: nam hæc ſupponit ſpecialem ad id auctoritatem in faciente, nec ſolùm ad bonum delinquentis, ſed etiam ad bonum commune ordinatur.

Q. 1. *An extat præceptum correctionis paternæ, & quos, ac quando obligat?*

Reſp. I. Extat tale præceptum. Conſtat 1 Eccli. 19. *Corripe proximum, ne fortè iteret.* Ex 2. ad Theſſ. 3. *Corripe proximum, ne forte iteret.* Ex 2. ad Theſſ. 3. *Corripite ut fratrem* & Matth. 18. *Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum.* Quod de omni peccato intelligendum eſt: ibi enim ſpecies ponitur pro genere, nam ratio, cur Chriſtus præcipit corrigere peccantem contra nos, eſt, quia vitam animæ peccando perdidit, ùt docet S. Auguſt. & patet ex his verbis: *Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.* Imò multi Patres pertò *in te* intelligunt *coram te.* 2. ex c. 13. *de Judic.* &c. *Facientis* diſt. 86. & ex Patrum ac Doctorum conſenſu 3. Quia Lex Charitatis obligat ad ſubveniendum miſeriæ proximi, præſertim gravi. Maxima autem miſeria eſt peccatum; & proxi-

mus est in necessitate spirituali saltem aliquali, ob quam indiget correctione, quatenus sine ea peccatum vitare, aut ab eo resurgere non potest, nisi difficulter, ob peccati nempe illecebras, & determinationem pravæ suæ voluntatis, vel ob ignorantiam, aut inadvertentiam vincibilem. Unde correctio fraterna est moraliter necessaria, quod sufficit, ut sit in præcepto, quando fructus ex ea speratur.

Resp. II. Hoc præceptum obligat sub mortali ad corrigendum proximum, de quavis culpa mortali non emendata, quæ est gravissimum malum: nam materia gravis est.

Juxta Cajet. Valent. Layman, & alios, obligat etiam per se loquendo ad eum corripiendum de veniali: nam Charitas exigit, ut quodvis proximi malum, quantumvis in suo genere exiguum, impediamus, vel tollamus, saltem cùm facillimè, & sine ullo incommodo nostro possumus: sicut obligat, ut nullum malum quantumvis leve ei inferamus. Sed hæc obligatio est solùm sub veniali, ob parvitatem materiæ; nisi sit periculum morale, ne ex venialibus sequatur mortale, vel grave scandalum, vel magnum damnum spirituale Ordini religioso. Quare ex consensu Doctorum Superiores Religiosorum tenentur sub mortali impedire, & corrigere culpas veniales, per quas notabiliter læditur religiosæ disciplinæ

plinæ vigor: quia notabilis jactura disciplinæ, etiam per defectus leves, est grave malum religionis, quod Superior tenetur ex officio avertere, & tollere.

Dixi, *per se loquendo*; nam sæpe non est obligatio respectu venialis; eo quòd sæpius talis correptio potiùs obesset, quàm prodesset, præsertim sæcularibus; nisi fiat erga aliquem perfectionis suæ studiosum, aut valde familiarem, aut ab eo, qui ratione officii peculiarem curam gerere debet proximi.

Resp. III. Hoc præceptum obligat omnes, & singulos, etiam æquales, inferiores, Laicos, peccatores, quando utiliter corripere possunt sine suo gravi damno. *Ita commun.* cum S. Th. 2. 2. q. 33. a. 4. Prob. 1. ex Mat. 18. *Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum.* Quod dirigitur ad eum omnem, qui proximi peccatum novit. Et ex Eccli. 17. *Mandavit unicuique de proximo suo, adjuvando scilicet in omnibus necessitatibus tum corporalibus, tum maximè spiritualibus.* 2. Ex cap. Tam. 24. q. 3. *Tam Sacerdotes, quàm reliqui fideles omnes summam curam habere debent de his, qui pereunt: quatenus eorum redargutione, aut corrigantur à peccatis, aut si incorrigibiles apparuerint, ab Ecclesia separentur.* Et ex cap. 12. de Hæret. ubi Innoc. III. ait: *Cùm aliud sit fratrem peccantem occultè corripere, quod quisque tene-*

tur efficere secundùm Regulam Evangelicam. 3. Quia hæc obligatio oritur ex Charitate, & misericordiâ, quæ sicut ad eleemosynam corporalem, sic etiam ad spiritualem obligat omnes, qui possunt illam facere. Unde etiam subditus tenetur corrigere Superiorem: nam præceptum correptionis fraternæ obligat ad subveniendum per correptionem omni proximo in miseria spirituali constituto; nec ad hoc requiritur jurisdictio, sed sufficit conjunctio Charitatis, quæ cæteris paribûs debet esse major erga Superiores, qui etiam sæpe magis indigent, cùm in majoribus obligationibus, & periculis versentur, ùt notat Suarez. Debent tamen corrigi seorsim, & magis obsecrando, quàm arguendo, juxta illud. 1. Ad Tim. 5. *Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ùt Patrem.* Nisi ex ejus peccato periculum gravis scandali vel Fidei immineret: tunc enim publicè corripiendus esset Superior ad tollendum scandalum.

Porro Superiores, ùt parentes, Domini, Pastores, Prælati ad corrigendos subditos magis obligantur tum ex Charitate; nam Charitatis Ordo id postulat, & sunt magis idonei: tum etiam ex justitia ratione officii; unde illud. 1. Ad Timot. 5. *Si quis suorum . . . curam non habet, est infideli deterior.* Hinc eorum obligatio ad plures actus se extendit: nam tenentur de eorum

rum peccatis inquirere, ut illa corrigant, & eorum bonum ſpirituale promovere, quantùm poſſunt. Debent enim ipſi pervigilare, quaſi rationem pro animabus eorum reddituri, ex ad Heb. 13. Imò debent punire ſuos ſubditos, etiamſi nulla ſit ſpes emendationis, ut ſcandalum tollatur, & alii deterreantur, & ſic bono communi provideatur.

Reſp. IV. Ut hoc præceptum obliget, *ex communi* ſent. requiruntur ſequentia.

1. Ut proximus prudenter judicetur peccâſſe, vel eſſe in proximo periculo peccandi: alioqui temeraria eſſet correctio, vel monitio: at nullus actus temerarius præceptus eſt. Porro nemo inquirere tenetur, niſi Superior. Sed ut Superior teneatur inquirere, ſufficit ſuſpicio, vel dubia cognitio. *Ita commun.* quia cùm teneatur ex officio vigilare ſuper gregem ſuum, etiam tenetur occurrere malis dubiis.

2. Ut ſit periculum, ne relabatur, vel permaneat in peccato, & ut putetur non aliter facilè emendandus: alioquin non eſſet indigentia ſpiritulis, ideóque nec locus eleemoſynæ ſpirituali. Præceptum autem ſubveniendi proximo non obligat, niſi in ejus neceſſitate, ſeu indigentia.

3. Ut ſit probabilis ſpes emendationis, ex Prov. 9. *Noli arguere deriſorem*: nam deſperato fine nemo tenetur ad medium in-

inutile; & correctio non est præcepta, nisi prout conducit ad emendationem proximi, quæ est ejus finis intrinsecus. Et verò tunc correctio esset imprudens: nemo autem obligari potest ad actum imprudentem. ita S. Thom. 2. 2. q. a. 6 ibi. *Duplex est correctio delinquentis. Una quidem pertinens ad Prælatos, quæ ordinatur ad bonum commune, & habet vim coactivam. Et talis correctio non est dimittenda, propter turbationem ejus, qui corripitur, tum quia si propria sponte emendari non velit, cogendus est per pœnas, ut peccare desistat; tum etiam quia, si incorrigibilis sit, per hoc providetur bono communi, dum servatur ordo justitiæ, & unius exemplo alii deterrentur ... Alia est correctio Fraterna, cujus finis est emendatio delinquentis, non habens coactionem, sed simplicem admonitionem: & ideo, ubi probabiliter æstimatur, quòd peccator admonitionem non recipiat, sed ad pejora labatur, est ab hujusmodi correctione desistendum: quia ea, quæ sunt ad finem, debent regulari secundùm quod exigit ratio finis.*

Excipe, nisi redargutio necessaria, vel utilis sit ad honori Dei, vel famæ proximi consulendum, aut scandalum aliorum impediendum, ùt, cùm quis blasphemias, vel errores profert, aut detrahit proximo. Tum enim fieri debet correctio, etiamsi nulla

nulla ſit ſpes emendationis delinquentis, ne tacendo videaris approbare malum: & & quia teneris injuriam Dei, & grave malum proximi impedire, cùm potes. At tunc non erit ſtrictè correctio Fraterna peccantis, ſed alius actus Charitatis Deo, vel alteri proximo debitus.

Porro non eſt omittenda correctio propter aliquam triſtitiam delinquentis, vel etiam iram cum aliqua levi culpa, ſi tandem ſperetur emendatio: quia hæc per accidens ſequuntur, & ad impediendum majus malum permitti poſſunt. Item correctio fieri debet, ſi decúrſu temporis, licet non ſtatim, fructus ſperetur.

4. Ut non adſit alter magis idoneus, vel dignitate, aut ætate Superior, qui commodiùs poſſit & velit corrigere: nam tunc peccans non indiget tua correctione: quòd ſi ille tertius aptior nolit, teneris perinde, ac ſi tu unus eſſes, qui poſſes corrigere: nam tunc tua correctione peccans indiget.

5. Ut opportuno tempore fiat, quando ſcilicet fructus probabiliter ſperari poteſt: nam aliàs non prodeſſet, ſed potiùs obeſſet. Præterea (ait S. Thom. q. 33. a. 2.) *Actus virtutum non quolibet modo fieri debent, ſed obſervatis debitis circumſtantiis, quæ requiruntur ad hoc, quòd ſit actus virtuoſus, ut ſcilicet fiat, ubi debet, & quando debet, & ſecundùm quod debet.*

Qua-

Quare non ſemper facienda eſt ſtatim, atque peccatum cognitum eſt.

Sed quid ſi dubitetur, ſítne profutura correctio?

Reſp. Si de fructu dubites, & ſimul certò ſcias obfuturam non eſſe, teneris corrigere: quia ſicut in morbo corporali, ita & in ſpirituali remedium, quod non eſt obfuturum, adhiberi debet in dubio, an ſit profuturum, ſi nullum certius adſit. Et quia adeſt materia correctionis, & fieri poteſt, ut obtineatur ejus finis. Si verò dubites non modò, ſítne profutura correptio, ſed etiam num ſit nocitura, eam omittere debes: quia cùm correctio ad emendationem ordinetur, fieri non debet, cùm æquè imminet peccatum proximi, ac ejus emendatio. Excipe, niſi alioqui moriturus eſſet in mortali: nam tunc, etiam in dubio de peccato mortali, ipſe admonendus eſſet, ne proximus damnetur in æternum.

Q. 2. *An corripiendus eſt, qui peccat ex ignorantia?*

Reſp. Corrigendus eſt, & docendus. 1. Si ignorantia ſit culpabilis: quia eſt in gravi miſeria ſpirituali, cùm hæc ignorantia ſit peccatum, nec excuſet à peccato. 2. Si malè agat ex ignorantia invincibili juris naturalis, vel etiam poſitivi humani, quando

do fructus ſperatur: quia talis ignorantia eſt magnum quoddam proximi malum, ac miſeria, & varia incommoda afferre poteſt, ut ſcandalum, habitum pravum, &c. Imò & periculum poſtea peccandi formaliter; nam ſæpe contingit, ignorantiam fieri vincibilem ex invincibili, ideóque non ampliùs excuſare à culpa. Prætereà id exigit ſtudium ac reverentia legis, cujus violatio facilè impediri poteſt. Et multò magis, ſi ex illa ignorantia oriatur ſcandalum, vel irreverentia Dei aut Religionis, aut damnum tertii, ùt ſi quis rem alienam bona fide retineret. 3. Si ſit invincibilis ignorantia medii neceſſarii ad ſalutem; quia talis ignorantia conjuncta eſt cum evidenti periculo damnationis.

Q. 3. *Quis ordo Correctionis Fraternæ ſervandus eſt?*

Reſp. Per ſe loquendo ſervari debet, juxta omnes, ordo à Chriſto præſcriptus, ſcilicet ut proximus corrigatur primùm ſecretò, deinde coram uno, aut duobus aliis, ſi Secreta monitio non profuerit: tum verò res ad Prælatum Eccleſiæ, ſeu Superiorem deferatur. Matth. 18. *Corripe eum inter te & ipſum ſolum... ſi te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos ... quòd ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ.* Quia hic ordo eſt præcepti tum poſitivi; nam

nam hæc verba *adhibe*, *dic*, tam præceptum sonant, quàm illud, *corripe*. & Christus eodem tenore verborum substantiam præcepti, & ordinem in ejus executione servandum statuit: tum etiam naturalis, nam Lex naturalis præcipit, ut proximum corrigamus sine detrimento illius famæ, si fieri possit, vel certè cum minimo, quod sufficiat ad correctionem, si sine aliquo fieri nequeat correctio. Neque enim licet proximi famam lædere sine necessitate. Igitur si sufficit secreta monitio, non licet adhibere testes: si unus testis sufficit, non licet adhibere plures, si testes non sufficiunt, deferendum est peccatum ad Superiorem, qui pro suâ auctoritate compescere poterit peccatum, quod neque tu, neque testes coërcere potuistis.

Dixi, *per se loquendo*. Nam cùm præceptum hoc sit affirmativum, non obligat pro omni tempore, sed quando Charitas, & recta ratio dictat. Unde hi casus ab omnibus excipiuntur, in quibus peccatum proximi statim deferendum est Superiori.

1. Quando peccatum proximi est ita publicum, ut non censeatur infamari per denuntiationem factam immediatè Superiori: nam tunc cessat ratio servandi famam; & tunc non solùm emendatio fratris, sed etiam reparatio scandali per punitionem procuranda est. Ita S. Thom. in 4. dist. 19. q. 1. a. 3. ad 2. addens; *Si autem*

tem nondum in publicum devenit, sed est in via deveniendi, tunc etiam denuntiandum est, ut scandalo futuro occurratur.

2. Quando peccatum, etsi occultum, cedit in damnum communitatis, ùt proditio, hæresis, quæ ùt cancer serpit, falsificatio monetæ, veneficium, &c. Et non constat impeditum iri per secretam monitionem: nam bonum commune præferendum est privato, & illi sufficienter providendum, etiam cum infamia nocentis. Item si peccatum cedat in grave damnum tertii privati, ùt si quis furtum grave, vel necem alterius machinetur, ad turpia sollicitet, &c. Nisi constet hoc malum impeditum iri per secretam monitionem, ex cap. 4. *de Furt.* quia, secundùm ordinem Charitatis, præferri debet innocens nocenti voluntariè lædenti.

3. Quando prudenter judicatur non prosfutura tua monitio, nec aliorum inferiorum: nam tunc duo priores actus essent inutiles, & proximus tunc eget correptione Superioris ùt Patris, cui tunc revelatur ùt singulari personæ, quæ magis potest prodesse, quàm alii. S. Thom. q. 33. a. 8 & Charitas exigit, ut bonum spirituale præferatur famæ.

4. Si alter satisfactionem tibi debitam deneget, tunc potes illam petere à Superiore: quia jure tuo uteris.

5. Quando proximus cessit jus, quod

 habet

habet, ne defectus, & peccata denuntientur Superiori, non præmissa monitione secreta, ùt fit in nostra Societate; nam quisque potest juri, ac favori suo renunciare, cap. 6. *de Privileg.* nisi id vergat in aliorum damnum. Ordo autem correptionis fraternæ in peccantis favorem constitutus est, & fundatur in jure famæ, cujus quisque dominus est. Porro non licet delictum grave subditi perfectè emendatum sine relapsûs periculo deferre Superiori; quia sine causa subditus apud Superiorem infamaretur.

Ex dictis sequitur eum peccare mortaliter 1. Qui ex timore, ne proximus offendatur, & ne inde aliquod leve damnum patiatur, omittit in re gravi correctionem, quam putat profuturam. 2. Qui sine justa causa non servat Ordinem à Christo præscriptum. 3. Qui corripit, vel denunciat non ex Charitate, ut proximus emendetur, sed ex odio gravi, ut confundatur, ac deprimatur.

CAPUT VI.

De peccatis Charitati specialiter oppositis.

NOTA. Licet omnia peccata Charitati generaliter adversentur, & ideo quodvis mortale ejus habitum destru-

ſtruat: ſunt tamen, quæ illi ſpecialiter opponuntur, & directè pugnant contra ejus actus. Qualia ſunt odium, acedia, invidia, diſcordia, contentio, ſchiſma, rixa, ſeditio, bellum, ſcandalum: quæ ſunt mortalia ex genere ſuo, cùm directè, ac ſpecialiter opponantur Charitati, & excludant à Regno Dei. ad Gal. 5.

§. 1.

De Odio Dei, & proximi.

Q. 1. *Quid eſt odium?*
R. I. Odium eſt averſio objecti. Duplex eſt, unum inimicitiæ, quo alicui perſonæ ex ejus diſplicentia volumus malum, quatenus ejus malum eſt; alterum abominationis, quo rem, vel perſonam averſamur ùt malam præcisè, vel ùt malam nobis, aut aliis.

Q. 2. *Quale peccatum eſt odium Dei?*

Reſp. Omne odium inimicitiæ erga Deum eſt peccatum omnium graviſſimum: quia per ſe immediatè, directè, & formaliter avertit à Deo, & opponitur directè actui Charitatis Dei, qui eſt actus omnium præſtantiſſimus, & ejus habitui. Nam ex Ariſtot. illud eſt peſſimum, quod optimo eſt contrarium. Item omne odium abo-

minationis erga Deum est intrinsecè malum, & mortale: quia est graviter injuriosum Deo, quasi in eum cadere possit aliqua malitia, vel defectus, seu ratio, ob quam aversione dignus sit, cùm tamen Deus sit essentialiter in omni ratione infinitè bonus, & perfectus.

Hinc gravissimum scelus est optare, ut Deus non sit, ut careat aliqua perfectione, v. g. scientiâ, justitiâ, omnipotentiâ, &c. aut de illâ dolere. Item gaudere de offensa Dei ùt tali, &c.

Q. 3. *Quale peccatum est Odium proximi?*

Resp. Odium inimicitiæ erga proximum est peccatum mortale ex genere suo; nam directè opponitur Charitati proximi, & graviter prohibetur præceptô diligendi proximum, ex 1. Joan. 3. *Qui non diligit, manet in morte. Omnis, qui odit fratrem suum, homicida est: & scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in semetipso manentem.* Potest tamen esse veniale ex levitate materiæ, ùt si ex levi displicentia personæ leve malum optetur. Aliud est de odio Dei, quod semper est mortale, nec admittit levitatem materiæ, cùm vel levissimum malum Deo optare sit Deo graviter injuriosum; quasi in eo reperiatur aliqua ratio aversionis.

Odi-

Odium verò abominationis erga proximum, si sine justa causa, & inordinatè concipiatur, est culpa gravis, vel levis pro gravitate, vel levitate materiæ. Interdum tamen culpâ vacat, & est laudabile, dum scilicet non adversatur Charitati, sed procedit ex amore benevolentiæ erga Deum, vel ipsum, quem sic aversamur, aut alterum proximum, servato ordine debito Charitatis: ùt cùm quis aversatur peccatorem, non quâ homo est, sed quâ peccator est, seu quòd peccator sit, in eo aversando ejus peccatum, ùt ejus malum est, juxta illud Prov. 29. *Abominantur justi virum impium.* Nam sic odisse nil aliud est, quàm odisse peccatum in ipso; & tale odium conjunctum est cum Charitate, qua eidem volumus salutem, & ejus media, ac alia bona, quibus indiget.

Q. 4. *An semper est peccatum, optare malum, proximo, vel de eo gaudere?*

Resp I. Nunquam licet optare, & imprecari malum proximo, quatenus ejus malum est, vel gaudere de ejus malo ùt tali, vel dolere de ejus bono, ùt ejus bonum est. *Ita omnes.* Quia hæc sunt actus odii, inimicitiæ, & repugnant Charitati; ideóque sunt mortalia ex genere suo, nec possunt esse venialia, nisi ob defectum sufficientis

advertentiæ, vel ob levitatem mali optati.

Item non licet optare etiam inefficaciter malum proximi, licet non ùt malum illius, aut gaudere de eo, etsi inculpatè advenienti, vel dolere de ejus bono; quamvis non ex displicentia personæ, sed præcisè propter bonum minus nostrum, vel alterius proximi: quia hi actus repugnant debito ordini charitatis, ex qua tenemur bonum proximi majus, & altioris ordinis præferre nostro minori, & inferioris ordinis. Idque constat ex his propositionibus ab Innoc. XI. damnatis. 13a. *Si cum debitâ moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, vel de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & desiderare: non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.* 14a. *Licitum est absolutô desideriô cupere mortem Patri, non quidem ùt malum Patris, sed ùt bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas.* 15a. *Licitum est filio gaudere de parricidio à se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas.*

Resp. II. Ex S. Thom. in 3. dist. 30. a. 1. ad 4. *Quia Charitas ordinem habet, & plus debet diligere quisque se, quàm alium, & propinquos, quàm extraneos, & amicos, quàm inimicos, & bonum commune*

mul-

multorum, quàm bonum privatum unius; potest aliquis salva Charitate optare malum temporale alicui, & gaudere si contingit, non in quantùm est malum illius, sed in quantùm est impedimentum malorum alterius, quem plus tenetur diligere, vel communitatis, aut Ecclesiæ. Similiter de malo temporali ejus, secundùm quod per malum pœnæ impeditur frequenter malum culpæ ejus.

Igitur 1. Licet desiderare affectu inefficaci aliquod malum temporale alteri, v. g. morbum, & de illo gaudere præcisè propter ejus bonum spirituale, v. g. ut peccare desinat, & resipiscat: quia secundùm ordinem Charitatis bonum spirituale præfertur temporali.

2. Licet sic optare mortem justè obventuram hæresiarchæ, vel malefactori Reip. noxio, & de ea gaudere, non quatenus ipsius malum est, sed quatenus per illam mortem majora mala impediuntur, & ob multorum bonum, quod præferendum est bono unius privati.

3. Licitè optas victoriam de hostibus in bello justo, vel Turcarum excidium, ob ingens bonum justum tuæ communitatis, vel Ecclesiæ, quia bonum Ecclesiæ, vel communitatis tuæ præferre debes bono alterius communitatis.

4. Licet optare malefactori pœnam meritam per judicem infligendam, vel ut ipse,

aut alii coerceantur ab injuria inferenda tibi, aut aliis; nam hoc est consentaneum Charitati: vel quia expedit Reip. & bono communi, nam est actus pietatis erga Remp. vel ut jus læsum resarciatur, nam est actus justitiæ. At, ùt dixi, nunquam licet optare aliis, vel sibi majus malum ad vitandum minus: quia hoc est contra debitum ordinem Charitatis. Hinc peccant mortaliter, qui sibi mortem deliberatè optant ex impatientia, ad vitandas aliquas leves molestias.

Q. 5. *Quid dicendum de Maledictione?*

Resp. I. Ex dictis constat esse mortale proferre Maledictionem gravem ex animo, ut malum grave eveniat, v. g. Diabolus te rapiat: utinam mortuus sis, &c. Imò sibi, vel aliis malum grave ex ira imprecari, quamvis sine animo, ut eveniat, sæpe mortale est, sive ratione contumeliæ gravis, spectata personæ qualitate: sive ratione scandali. sic parentes graviter peccant liberis suis præsentibus grave malum oretenus ex ira imprecando; nam suo exemplo eos docent sibi invicem, vel aliis malum grave imprecari, & iræ servire: nec à mortali excusatur, qui durante passione grave malum evenire deliberatè voluit, etsi statim postea noluisset; imò doluisset, si evenis-

nisset: quia revera passioni iræ deliberatè consentit in re gravi. Item mortale est seipsum ex ira deliberatè dæmoni devovere ob fœditatem, ac perversitatem rei. *Contingit tamen verbum maledictionis prolatum esse peccatum veniale, vel propter parvitatem mali, quod quis alteri maledicendo imprecatur; vel etiam propter affectum ejus, qui profert maledictionis verba, dum ex levi motu, vel ex ludo, aut ex subreptione aliqua talia verba profert: quia peccata verborum maximè ex affectu pensantur.* S. Thom. 2. 2. q. 76. a. 3. Hinc confitens maledictionem interrogari debet an ex animo malum grave sibi, vel alteri imprecatus fuerit, an cum scandalo, vel contumeliâ; & quale malum in specie optaverit; nam maledictiones sunt diversæ speciei, pro diversitate malorum optatorum; actus enim voluntatis mali sumunt speciem etiam ex objecto materiali.

Resp. II. Maledictio gravis effusa in non subditum præsentem non solùm Charitati, sed etiam justitiæ repugnat; nam est etiam gravis, & injusta læsio honoris proximi, seu contumelia, ideóque obligat ad satisfactionem.

Not. Maledicere creaturis irrationalibus, quatenus sunt utiles homini, est æquivalenter maledicere homini. Maledicere illis in quantùm sunt Creaturæ Dei, est blasphemia. Maledicere verò eis secun-

dùm se consideratis *est otiosum, & per consequens illicitum.* ita S. Thom. q. 76. a. 2. Hoc tamen ultimum censetur solùm veniale per se, ùt si rusticus equis suis mortem, vel diabolum optet.

§. II.

De Discordia, contentione, Schismate, rixa, & seditione.

1. DIscordia est dissensio voluntatis à voluntate alterius, in iis, quæ quis tenetur velle ex Charitate Dei, vel proximi. Opponitur concordiæ, quæ consistit in voluntatum consensione. Estque peccatum mortale ex genere suo, ex cap. ad Gal. 5. ubi *dissensiones* numerantur inter opera carnis, de quibus ibi dicitur: *qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.* Tum quia Prov. 6. Deus *detestatur eum, qui seminat inter fratres discordias.* Tum quia specialiter opponitur Charitati, cujus est voluntates unire. Sed ad hoc requiritur, ut scienter quis dissentiat à bono Dei, vel proximi, in quo debet consentire, ùt docet S. Thom. q. 37. a. 1. addens non esse peccatum discordiæ, cùm unus æstimat hoc esse bonum, & pertinere ad honorem Dei, vel utilitatem proximi; alius autem habet contrariam opinionem: nisi hujusmodi discordia sit cum errore

circa

circa ea; quæ ſunt de fide, aut neceſſitate ſalutis, vel pertinaciâ indebitè adhibeatur.

2. Contentio eſt altercatio verborum, quibus inordinatè quis alteri contradicit. Eſt peccatum mortale ex genere ſuo, ſicut alia quæ ſunt contra Charitatem. Unde ad Gal. 5. *Contentiones.* numerantur, inter opera carnis excludentia à regno Dei. Contentio autem ſemper eſt mortalis. 1. Si impugnetur veritas ad fidem, bonos mores, pietatem, juſtitiam, vel grave bonum proximi ſpectans: ſi tamen veritas non impugnetur ſeriò, ſed ſolùm exercitii causâ, ad illuſtrandam, explicandámque veritatem, vel ad explorandam doctrinam alterius, ſecluſo ſcandalo, & modo inordinato, non eſt peccatum. 2. Si contentio fiat cum periculo ſcandali, vel cum gravibus maledictis, convitiis, contumeliis. Eſt autem ſolùm venialis, ſecluſis convitiis, ac ſcandalo, ſi materia ſit levis, vel inordinatio ſit ſolùm in modo, v. g. ſi ſolùm fiat cum nimia acrimonia, clamoribus, aut ex ſolo ſtudio vincendi adverſarium.

3. Schiſma eſt voluntaria ſeparatio Baptizati ab unitate Eccleſiæ: ſive eſt ſubtractio ab obedientia Eccleſiæ, vel ſummi Pontificis ejus Capitis in ſpiritualibus, vel etiam ſeparatio voluntaria à ſolis membris Eccleſiæ. De hoc ſic ait S. Thom. q.

39. a. 1. *Est speciale peccatum ex eo, quòd intendit se ab unitate separare, quam Charitas facit; quæ non solùm alterum alteri unit spirituali dilectionis vinculo; sed etiam totam Ecclesiam in unitate spiritûs. Et ideo propriè Schismatici dicuntur, qui propriâ sponte, & intentione se ab unitate Ecclesiæ separant .... Ecclesiæ autem unitas in duobus attenditur, scilicet in connexione membrorum Ecclesiæ ad invicem, seu communicatione, & iterum in ordine omnium membrorum Ecclesiæ ad unum caput, scilicet Christum, cujus vicem in Ecclesia gerit summus Pontifex. Et ideò Schismatici dicuntur, qui subesse renuunt summo Pontifici, & qui membris Ecclesiæ ei subjectis communicare recusant.*

Schisma aliud est purum, quod Charitati solùm, & paci, ac obedientiæ opponitur, quale est in iis, qui cùm credant unam esse Sanctam Ecclesiam sub visibili Capite Romano Pontifice constitutam, & quidquid Ecclesia Romana credit; tamen ex malitia voluntatis seu superbia, nolunt cum quadam rebellione Papæ subesse, ac obedire, vel reliquis Ecclesiæ membris uniti esse. Et aliud cum hæresi conjunctum, ùt cùm quis se *separat ab obedientia Papæ: quia non credit ejus potestatem.* Ait Tolet.

Porrò

Porro omnes Hæretici ſunt etiam Schismatici, cùm ab unitate Eccleſiæ ſe ſeparent, contrariam Doctrinam ſectando. Schiſmaticum eſſe, qui non à Papa, nec ab univerſis Eccleſiæ membris, ſed ſolùm à ſuo Epiſcopo Papæ unito, & verè ſubjecto ſe ſeparat, vel etiam à ſolis fidelibus membris illius Diœceſis, docent Bellarmin. Valentia & alii, ex S. Cypriano in cap. *ſcire*. q. 9. 1. Quia hic etiam implicitè & indirectè ſe ſeparat à ſummo Pontifice, ac reliquis Eccleſiæ membris, quatenus Epiſcopus, ejùsque ſubditi habent ſubordinationem, & connexionem cum Papa, & aliis Eccleſiæ membris, ùt quædam pars cum ſuo capite, ac reliquis ejusdem corporis partibus.

Eſt autem Schiſma graviſſimum ſcelus, ùt conſtat ex Patribus, cùm lædat præclariſſimum quoddam bonum commune, nempè ipſam Eccleſiæ unitatem.

4. Rixa eſt pugna manuum, & verborum inter privatos, cùm ſcilicet aliqui ex ira invicem ſe percutiunt auctoritate privata. In aggreſſore eſt peccatum mortale ex genere ſuo, cùm ſit contra Charitatem, & juſtitiam, & ad Gal. 5. *Rixæ*. numerentur inter opera carnis excludentia à regno Dei. *In eo autem, qui ſe defendit poteſt eſſe ſine peccato, & quandoque cum peccato veniali, & quandoque cum mortali, ſecundùm diverſum motum animi ejus, & diverſum modum ſe defendendi. Nam ſi ſolo animo re-*

repellendi injuriam illatam, & cum debita moderati ne se defendat, non est peccatum, nec propriè potest dici rixa ex parte ejus. Si verò cum animo vindictæ, vel odii, vel cum excessu debitæ moderationis se defendat, semper est peccatum. Sed veniale quidem quando aliquis levis motus odii, vel vindictæ se immiscet, vel cùm multùm non excedit moderatam defensionem. Mortale autem, quando obfirmato animo in impugnantem insurgit ad eum occidendum, vel eum graviter ladendum. S. Thom. 2. 2. q. 41. a. 1.

5. Seditio est bellum aggressivum unius partis Reip. adversùs aliam, vel adversùs Principem suum. Est semper mortalis, nam semper graviter adversatur unitati, paci, ac bono communi, & etiam justitiæ, cùm auctoritas bellandi resideat in solo Principe, vel Rep. liberâ.

§. III.

De Bello.

Q. 1. *AN Bellum etiam etiam offensivum potest esse licitum?*

Resp. Aff. Quia 1. Luc. 3. S. Joan. Bapt. rogatus à militibus quid sibi ad salutem esset agendum, non jussit ut militiam deserent, sed ne quemquam concuterent. 2.

Deus

Deus Deut. 23. Leges Belli gerendi dedit. 3. Principi summo, & Reip. liberæ licet jus suum tueri, ac repetere. Cùm autem careant Superiore, à quo jus suum obtinere possint, debuit iis jure naturæ competere potestas ad jus sibi dicendum, & cogendam partem adversam ad sibi satisfaciendum: alioqui non posset communitas perfecta in pace conservari. De defensivo per se patet, cùm jure naturæ unicuique liceat injustam vim vi repellere cum debita moderatione.

Q. 2. *Quænam requiruntur, ut Bellum sit licitum?*

Resp. Ex S. August. lib. 22. contra Faustum cap. 74. & 75. ex S. Thoma 2. 2. q. 40. & communi Doctorum sententia, hæc tria.

1. Potestas suprema, quæ residet vel in Rep. libera, vel in Principe supremo, cui cura Reip. commissa est: nam qui habent Superiorem, possunt ejus auctoritatem implorare ad injuriæ compensationem: & sic bellum non potest esse iis licitum.

2. Causa justa, quæ est duntaxat gravissima injuria Principi, vel subditis illata, quam tollere, vel pro ea satisfacere, pars adversa recuser. Ex S. August. in c. *Dominus* 23. q. 2. ibi. *Bella justa definiri solent, quæ ulciscuntur injurias, siquæ gens, vel ci-*

civitas, quæ bello petenda est, vel vindicare neglexerit, quod à suis improbè factum est, vel reddere, quod per injuriam ablatum est. Nam Charitas, & justitia exigunt, ut sine gravissima, & necessaria causa non inferantur aliis gravissima damna, qualia fiunt in bello. Quòd si majora incommoda, quàm commoda, præsertim respectivè ad honorem Dei, & bonum Religionis Catholicæ secutura prævideantur, à bello abstinendum est: quia secundùm debitum ordinem rerum, & charitatis honor Dei, bonum Ecclesiæ, salus æterna proximi præferri debent bono temporali Statûs politici.

3. Recta intentio, ut non geratur bellum ex odio, avaritiâ, inordinata cupiditate amplificandi imperii, sed ad publicam quietem, ac justitiam servandam, vel ad opitulandum injustè oppressis.

Porro licet etiam aliis tanquam sociis auxilium præbere Principi habenti justam causam bellandi, & huic uti aliorum auxilio, quamvis sint diversæ Religionis, modò absit scandalum, & periculum Fidei, ac sacrilegiorum, sicut Judas Machabæus Fœdus cum Romanis iniit. 1. Mach. 8. Nam, per se loquendo, licet alium in re justa juvare. At non licet in bello etiam justo advocare Infideles, & Hæreticos in auxilium, vel iis opem ferre, quando adest periculum scandali, sacrilegiorum, incrementi hæ-

hæreseos, & detrimenti veræ Religionis: quia salus æterna proximi, & præsertim multorum, præferenda est cuilibet bono temporali; & Principes tenentur supra omnia Christo servire, ejúsque regnum, quod est Ecclesia Catholica, quam sanguine suo acquisivit, quantùm possunt, integrum conservare, imò & amplificare. *Major vobis Fidei causa debet esse, quàm regni, ampliúsque pro pace Ecclesiarum clementia vestra debet esse solicita, quàm pro omnium securitate terrarum. Subsequentur enim omnia prospera, si primitùs, quæ sunt Deo chariora, serventur... pro vestri enim imperii salute geritur, quidquid pro quiete Ecclesiæ vel sanctæ Religionis observantia laboratur.* Ait S Cœlestinus 1. Epist. ad Theodos. Imper. in Actis Conc. Ephes.

Porro licèt non possit dari bellum utrimque justum ex natura rei, cùm circa idem non possint esse jura contraria: fieri tamen potest, ut neutra pars peccet bellando, ob ignorantiam invincibilem.

Q. 3. *Quænam ante bellum, & in ipso bello fieri debent, ac licent?*

Resp. I. Ante bellum tenetur Princeps rem diligenter examinare cum viris probis, ac peritis, & habere certitudinem saltem moralem de justitia causæ; nam cùm ex bello gravissima sequantur mala, ac in-

commoda, etiam innocentibus, Charitas, & justitia exigunt, ut non inferatur, nisi planè constet de causa justa, & sufficienti. Quòd si justitia sit dubia, & alter sit in possessione, certa injustitia est bellare: quia in dubio melior est conditio possidentis. Deinde tenetur parti adversæ justitiam causæ, & suas prætentiones proponere, ut illa possit satisfacere injuriæ illatæ, vel restituere ablata sine alio damno: nam bellum sine necessitate geri licitè nequit, propter ingentia mala, quæ cum eo conjuncta esse solent. Ex S. August. in cap. *Noli.* 23. q. 1. *Pacem habere debet voluntas, bellum necessitas.* Hinc æqua satisfactio oblata acceptari debet: aliàs bellum sine justa causa, & necessitate fieret.

Resp. II. In bello justo licita sunt ea omnia, & sola, quæ juxta consuetudinem Christianorum necessaria sunt ad assequendum finem belli, scilicet vel ad recuperanda injustè ablata, vel injuriam justè vindicandam, & ad securitatem Reip. stabiliendam. Nam cùm finis licitus sit, licita sunt etiam media per se ad illum necessaria, non autem alia, quæ proximo nocent, cùm nemini sine justa causa damnum inferre liceat.

Hinc 1. licet occidere hostes pugnantes & resistentes, non tamen innocentes, qui non pugnant, ut sunt Clerici, senes, mulieres, pueri, rustici, opifices, &c. quamvis sint partes Reip. hostilis: quia nunquam licet

licet directè occidere innocentes. Neque enim Resp. potest puniri in suis membris, nisi secundùm id, quod ejus dominio subest, qualis non est vita civium. Indirectè tamen, & per accidens possunt interfici, ùt cum urbs expugnari, vel nocentes seu milites vinci nequeunt, nisi cum periculo, & occisione innocentum: quia bonum publicum, quod ex victoria speratur, est majus bonum quàm vita aliquorum, quorum mors præter intentionem sequitur. Et alioqui non posset contra nocentes bellum geri, & sic causa bellantium frustra esset justa.

2. Licet spoliare bonis cives etsi non pugnantes, qui sunt membra Reip. hostilis, si hoc necessarium sit ad finem belli: quia cum sint pars Reip. ipsa justè punitur in illis, & debilitatur privatione, bonorum, quæ ejus Dominio subjiciuntur.

3. Licet uti insidiis, & stratagematibus, ex Josue cap. 8. & cap. *Dominus* sup. cit. quia non sunt mendacia, sed occultatio veritatis.

4. Civitas capta dari, sine gravi necessitate, non potest in prædam, propter multa scelera, & mala, quæ in tali deprædatione à militibus committi solent. Et si detur, tenentur duces diligentissimè curare, ne scelera committantur.

5. Ea, quæ caveri nullâ prudentiâ possunt, ut veneno inficere puteos, aquas,

glandes, non licent: quia sunt contra jura belli, & gentium. Item Christiani à Christianis capti non possunt fieri servi, nam id ex consuetudine gentis christianæ receptum est, in honorem Religionis Christianæ, & libertatis, quam per Christum consecuti sumus: unde esset contra jus gentis christianæ.

6. Non licet victori retinére Urbes captas, & alia bona immobilia hostium, nisi quatenus debitam compensationem, vel satisfactionem non excedunt, vel necessaria sunt ad securitatem in posterum contra victos stabiliendam; nam compensatio debet esse commensurata debito, & pœna culpæ, alioqui est injusta.

7. Princeps tenetur inchoatum bellum finire, si æqua satisfactio offeratur, securitas sufficiens præstetur, & compensentur impensæ belli: quia tunc cessat causa continuandi belli, quod proinde jam foret illicitum.

Resp. III. Jure naturali nihil fieri licet contra justitiam, jus gentium, fortitudinem, Charitatem & veram Religionem. Et fides data hostibus servanda est, ex S. August. in cap. *Noli*. nam hæc obligat jure naturali, & gentium; & hoc necessarium est ad pacem, ac bonum commune regnorum. Nam si fœdera publica inter regna, & Principes non obligarent, nec necessariò servanda essent; nulla pax aut societas

inter

inter genus humanum consistere posset. Quod intellige, nisi hostes ipsi fidem fregerint: nam tunc est quædam compensatio; & pacta censentur fieri sub hâc conditione, si alter promissis steterit, nec fidem fregerit.

Resp IV. Tenentur Princeps, & ejus Duces militibus justa stipendia solvere, & impedire omnia crimina, quæ impediri moraliter possunt; curaréque, ne proprii subditi iniquis vexationibus graventur: alioqui tenentur ad compensanda damna seeuta ex omissione solutionis, vel diligentiæ debitæ, cùm sint eorum causa contra proprium officium, & justitiam.

Resp. Ex communi Bona justo bello capta, si sint immobilia, cedunt Principi aut Reip. si mobilia, sunt capientium. Nisi ex consuetudine regionis ea dividenda sint inter milites, aut una pars cedat Principi. Tamen bona injustè acquisita ab hostibus, restitui debent eorum Dominis, ex l. 20. ff. *de Captivis*, cùm jus habeant in illa.

Q. 4. *An Represaliæ licitæ sunt?*

Resp. Aff. Positis certis conditionibus: quia auctoritate publica usurpari possunt per compensationem bona subjecta Dominio Reip. quæ in culpa est, dum non procurat reparationem injuriæ à suis membris illatæ alterius Reip. civibus. Sed hæ

conditiones requiruntur. 1. Ut constet de injuria illata. 2. Ut Princeps vel Magistratus civium nocentium rogatus debitam satisfactionem deneget. 3. Ut fiant auctoritate Principis civium læsorum. 4. Ne plus damni inferatur, quàm justa satisfactio requirit. 5. Ut non fiant in personas Ecclesiasticas, & earum bona, cap. *Un. de injur. in 6.*

§. IV.

De Scandalo.

Q. 1. *Quid est Scandalum?*

Resp. Generatim duplex est, nempe activum, & passivum. Scandalum activum est dictum, vel factum minùs rectum præbens alteri occasionem peccandi. Sub dicto, vel facto comprehenditur etiam omissio externa: nam qui omittit agere vel loqui, quod debet, aliis est scandalo. Dicitur minùs rectum, hoc est, quod vel malum est, ùt si turpia loquaris coram adolescente; vel mali speciem habet, ùt si mulierem suspectam domi tuæ aleres, licet cum ea nec peccares, nec periculum tibi esset cum ea peccandi; aut si justa de causa, coram aliis eam ignorantibus, comedas carnes die vetito. Unde illud 1. Ad Thess. 5. *Ab omni specie mala abstinete vos.*

Scan-

Scandalum passivum est ipsa ruina, seu peccatum proximi, ex occasione facti, vel dicti vel omissionis alterius commissum. Dividitur in scandalum pusillorum, seu infirmorum, quod oritur ex ignorantia vel infirmitate peccantis; & in Pharisaicum seu merè acceptum, quod oritur ex ipsa malitia. Sic vocatur, quia Pharisæi ex insigni malitia occasionem peccandi ex sanctissimis Christi dictis & factis sumebant.

Q. 2. *An Scandalum est speciale peccatum?*

Resp. I. Dare scandalum directè, inducendo scilicet proximum ad peccandum, etsi non ex intentione expressa, ut peccet, & pereat, sicut facit dæmon, sed propter utilitatem, vel voluptatem aliquam propriam, aut alterius, est peccatum speciale contra Charitatem. Nam Lex Charitatis in Deum, & proximum, vetat, ne offensam Dei, & malum spirituale proximi quovis modo procuremus. Præterea hoc directè opponitur præcepto correctionis fraternæ, cùm sint contraria revocare proximum à peccato, & eum in illud inducere.

Imò talis inductio habet duplicem malitiam in Confessione exprimendam, unam contra Charitatem, & alteram contra vir-

tutem, cui repugnant opus illud malum; nam singulæ virtutes obligant directè ad suos actus eliciendos, & indirectè ad non procurandam sui violationem in aliis. Præterea inducens consentit peccato, ad quod inducit: ergo illius reus est; nam ex Rom. 1. eâdem pœnâ æternâ digni sunt qui faciunt, & qui consentiunt facientibus.

Hinc 1. nunquam licet petere ab alio, vel ei suadere id, quod ipse non potest sine culpa præstare; nam hoc esset inducere in peccatum.

2. Qui fœminam induxit ad fornicationem, peccat tum contra Castitatem, tum etiam contra Charitatem, cùm fuerit ei causa ruinæ: unde hæc circumstantia inductionis in Confessione explicanda est, idque etiamsi ipsa fuerit parata ad malum: nam non est hîc & nunc in actuali voluntate peccandi, sed solùm in habituali: unde sine tua inductione hîc & nunc non committeret hoc peccatum.

3. Consilium pravum specificatur à peccato, quod consulitur, & est etiam contra Charitatem.

4. Laudans alium de peccato commisso, vel vituperans, quòd non commiserit, tenetur explicare speciem peccati, circa quod fuit laus, vel vituperium: nam illæ laudes, vel vituperia sunt exhortationes ex se ordinatæ, ac aptæ ad peccatum admittendum

dum, & ad complacendum de illo, si commissum est: quare sumunt ab illo suam specialem malitiam.

Resp. II. Dare scandalum indirectè tantùm, non intendendo peccatum alterius, nec ad illud inducendo, sed præcisè faciendo, vel dicendo coram illo aliquid malum, vel mali speciem habens, est peccatum mortale ex genere suo, & speciale contra Charitatem. *Ita S. Antonin. Navar. Suarez, Valentia, & alii multi* Prob. 1. Ex Mat. 18. *Væ homini illi, per quem scandalum venit.* Ubi Christus loquitur de scandalo simpliciter, & generaliter. Et ex Rom. 14. *Si propter cibum frater tuus contristatur; jam non secundùm Charitatem ambulas.* ubi agitur de cibis lege veteri abrogata vetitis, sed jam licitis. Et ex 1. ad Cor. 8. *Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis*, &c. Ubi ùt grave peccatum contra Charitatem reprehenditur scandalum indirectum, quo fideles plenè instructi carnes idolo immolatas comedebant, coram infirmis falsò putantibus, id esse de se illicitum, qui inde præter intentionem comedentium impelli poterant ad eas contra conscientiam erroneam comedendas. 2. Quia secundùm omnes Lex Charitatis in Deum, & proximum obligat ad cavendum, & impediendum etiam in aliis peccatum, quod est of-

fensa Dei, & maximum malum proximi. Item obligat ad proximum à peccato per correptionem fraternam retrahendum: ergo à fortiori obligat ad non conjiciendum eum per scandalum in peccatum, vel ejus periculum. Et verò ad contrahendam malitiam aliquam sufficit, ut liberè fiat id, quocum conjuncta est, & cognoscitur, vel cognosci potest, ac debet esse conjunctiva; nam tunc illa malitia est saltem interpretativè volita.

Imò hoc scandalum indirectum, *ex communi*, contrahit etiam malitiam peccati, cujus datur occasio, exprimendam in Confessione. Tum quia dans illud, vult saltem interpretativè tale peccatum alterius, volendo sine justa causa id, ex quo prævidet secuturum, vel ejus periculum: tum quia virtus omnis non solùm vetat actus sibi contrarios, sed etiam ne detur aliis occasio illos ponendi.

Est autem mortale, si detur occasio culpæ mortalis: veniale verò, si detur solùm occasio venialis, secluso periculo gravioris mali; nam licèt peccatum veniale sit gravius malum quolibet temporali, est tamen leve in suo genere, & reparatu facile. Hinc peccant mortaliter contra Charitatem, & castitatem. 1. Qui imagines, vel statuas nudas faciunt vel palam exponunt: nam hæ æquè saltem inducunt ad peccatum, quam sermo obscœnus. 2. Qui scri-

ſcribunt, imprimunt, recitant, tradunt libros amatorios, cantilenas, turpes, &c. Item qui componunt, vel agunt comœdias obſcœnas, aut periculoſas ratione verborum, factorum, aut geſtuum. Nam hi omnes ſunt cauſa ruinæ multorum. Nec refert, quòd eam non intendant; nam dant ei ſufficientem cauſam. Item qui ſua præſentia eas approbant, iis conſentiunt, & cooperantur ſolvendo mercedem agentibus. 3. Fœminæ, quæ nudum pectus geſtant; nam hæc denudatio apta eſt ſcandalum parere infirmis, & Chriſtianæ modeſtiæ, ac ſanctitati repugnat. Nec poteſt excuſari conſuetudine, utpote contraria præcepto divino. 4. Puella, quæ ſine juſta cauſa ſe præbet conſpiciendam ei, à quo putat ſe turpiter concupiſcendam, licet id faciat ex mera vanitate, & ſine animo ejus amorem excitandi. *Ita commun.*

Præterea obſervanda ſunt ſequentia.

1. Peccatum ſcandali hoc ipſo committitur, quòd detur proximo occaſio peccandi, quamvis is reipsa non peccet: nam ad hoc ſatis eſt, quòd peccatum proximi ex tua actione, vel omiſſione minùs recta in talibus circumſtantiis, ſpectata ejus fragilitate, ſequi probabiliter poſſit. Nam tunc ei creas probabile periculum peccandi: & quòd tunc non ſequatur peccatum, per te non ſtat, ſed per ipſum: ſicut morta-

liter

liter peccat, qui explodit catapultam cum periculo occidendi hominem, licet nullus reipsa occidatur.

2. Peccatum coram aliis commissum habet malitiam scandali tunc solùm, quando est periculum probabile, ne ii, coram quibus committitur, inde impellantur ad peccandum. Hinc blasphemia coram solis Religiosis non habet rationem scandali. Qui verò publicè peccat, tenetur eam scandali circumstantiam confiteri, ratione periculi, cui se incitandi multos suo pravo exemplo exponit, ùt rectè docent Azor, Sanchez, & alii.

3. Numerus eorum quibus scandalum datur, debet in Confessione declarari, sicut numerus hominum uno ictu occisorum: nam numerus se habet ùt objectum peccati, illúdque in suo esse individuali constituit; deinde non solùm aggravat, sed etiam multiplicat peccatum.

4. Actus venialis, vel ex objecto indifferens potest esse mortalis ratione scandali, quando à tali persona, & coram talibus fit, ut probabile sit periculum, ne inde alii ex infirmitate, vel ignorantia sumant occasionem peccandi mortaliter, ex cap. 2. *De novi oper. nunt.* Nam ex 1. ad Cor. 8. supra cit. comestio carnis idolo immolatæ, quæ per se licita est, fit mortalis ratione scandali.

5. Cùm fit actio de se licita, quæ aliquam

quam ſpeciem mali habet, tollitur ſcandalum declarando juſtam cauſam agendi, quando hoc ſufficit ad amovendam ſuſpicionem omnem mali. Sic comedens carnes die vetito ob rationem occultam, impedit ſcandalum, hanc aperiendo.

6. Quamvis juxta multos liceat, non auferendo occaſionem peccati, permittere unum peccatum, ut impediantur plura, v.g. liceat hero non auferre occaſionem furandi famulis, aut filiis, quos ad furandum propenſos, ac paratos novit, ut ſic deprehenſi puniantur, & reſipiſcant; eo quòd tunc rationabiliter permittat furtum unum, ut vitentur plura. Non licet tamen talia ultrò ponere, aut pericula objicere: quia eſſet poſitivè cooperari peccato, & occaſionem præbere, ac creare alteri periculum peccandi, quod non licet.

Q. 3. *An tenemur omittere opus de ſe non malum, nec ſpeciem mali habens, ob ſcandalum paſſivum aliorum vitandum?*

Reſp. I. Non tenemur illud omittere ob ſcandalum ortum ex malitia, cùm adeſt rationabilis cauſa, ùt utilitas magna noſtra, vel aliena, etiam temporalis. *Ita S. Thom. q. 43. a. 8.* quia cùm ſcandalum illud ex ſola malitia ſcandalizati oriatur, ei ſoli imputatur: alioquin quivis per ſuam malitiam poſſet impedire commoda aliorum. Si ta-

tamen nulla esset necessitas, vel notabilis utilitas opus illud faciendi, omitti deberet: quia tenemur ex Charitate impedire peccatum proximi, etsi ex sola ejus malitia secuturum, cùm nulla adest justa causa illud permittendi. *Layman*, *Valentia*, *& alii*.

Resp. II. Ad vitandum scandalum passivum ex infirmitate, vel ignorantia ortum, tenemur omittere opus utile non malum, nec mali speciem habens, vel saltem differre, donec proximus moneatur, ne scandalizetur, cum id sine gravi incommodo possumus: nam ex lege Charitatis tenemur impedire peccatum proximi infirmi, cùm possumus sine gravi nostro incommodo, seu damno, ex Eccli. 17. *Mandavit illis unicuique de proximo suo.* Hinc mulier, quæ prævidet aliquem in particulari ex suo aspectu sumpturum occasionem peccandi ob infirmitatem, tenetur vitare ejus conspectum, cùm potest sine gravi incommodo. Non est tamen obligatio omittendi actionem de se licitam, nec habentem per se, aut communi prudentum judicio speciem mali, ne quis generatim, ac indeterminatè sumat inde occasionem peccandi: nam alioquin hoc esset onus intolerabile, & obnoxium innumeris Scrupulis. Hinc mulier, ad vitandum periculum vagi ac indeterminati scandali, non tenetur abstinere ab ornatu honesto, & ordinario secundùm

suam

ſuam conditionem: ſecus, de extraordinario, nec convenienti.

Q. 4. *An omitti debet opus bonum ad vitandum ſcandalum paſſivum puſillorum, ſeu infirmorum?*

Reſp. I. Ad vitandum ſcandalum nunquam licet facere actionem prohibitam lege naturali: quia nunquam licet facere actionem intrinſecè malam, ſeu dedecentem naturam rationalem. Neque etiam licet omittere actum lege naturali præſcriptum, in iis circumſtantiis, in quibus præcipitur: quia omiſſio talis actûs eſt intrinſecè mala, cùm lex naturalis non præcipiat, niſi id, quod eſt neceſſarium ad honeſtatem morum, ſpectatis omnibus circumſtantiis. Conſtat etiam ob ſcandalum aliorum nunquam poſſe omitti ea, quæ neceſſaria ſunt neceſſitate medii ad ſalutem: quia (ùt ait S. Thom. q. 43. a. 7.) *Secundùm ordinem Charitatis plus debet homo ſuam ſalutem ſpiritualem diligere, quàm alterius.*

Item non licet ob ſcandalum paſſivum omittere opus bonum in detrimentum Fidei, vel boni communis ſpiritualis. Quò ſpectat illud S. Gregor. Hom. 7. in Ezech. *Si de veritate ſcandalum ſumitur, utiliùs permittitur naſci ſcandalum, quàm veritas relinquatur.*

Reſp.

Resp. II. Ad vitandum grave scandalum pusillorum multi putant debere prætermitti præcepta merè positiva, præsertim humana, nisi ex ejusmodi omissione majus damnum immineret omittenti, vel aliis. Sic si te ituro ad Sacrum die Festo excitanda sit cædes, vel gravis rixa, non debes ire. Item si mulier prævidens in sui aspectu aliquem in particulari scandalizandum ex infirmitate, tenetur omittere Sacrum etiam die Festo semel, aut iterum: quia cum præcepta omnia Charitati deserviant, & ei tanquam fini subordinentur; non obligant in iis circumstantiis, in quibus Charitas dictat omittendam eorum observationem, ut impediatur grave peccatum proximi.

Resp. III. De bonis operibus, quæ sunt solùm Consilii, docet S. Thom. 43. a. 7. ea omitti non debere, ad vitandum scandalum ex mera malitia acceptum, juxta illud Matth. 15. *Sinite illos, cæci sunt*, &c. Nam Pharisæi scandalizabantur, quòd Christus cum Publicanis, & peccatoribus comederet, nec propterea id omisit. Et alioquin quivis sua malitia posset bona spiritualia aliorum impedire.

Si verò scandalum ex infirmitate, aut ignorantia oriatur, occultari debent vel interdum differri, donec ratio sic agendi proposita sit; nam ex lege Charitatis tenemur proximi ex infirmitate, vel ignorantia lap-

lapsuri ruinam impedire, cùm facilè possumus, cùm tale opus non sit præceptum, nec necessarium, & illud differendo, vel etiam omittendo ad impediendum peccatum proximi, exerceamus actum Charitatis magis meritorium, quàm foret ipsum opus, quod omittitur.

Quòd si post redditam rationem non desinant inde scandalizari; tunc scandalum ex mera malitia oritur, & sic propter ipsum non esse dimittenda bona odera, docet S. Thom. *ibid.*

Q. 5. *An licet minus peccatum suadere volenti committere gravius, quando aliter gravius impediri nequit?*

Resp. Id non licet loquendo de suasione, aut alia inductione directa. Tum quia semper per se malum est inducere ad peccatum quodvis, etsi leve: nam nunquam licet facere malum, nec proinde illud consulere, ne quidem, ut eveniant bona, ex Rom. 3. Tum quia qui consulit minus peccatum, etiamsi consulat ad impediendum majus, in peccatum illud minus consentit, illúdque approbat, quod est intrinsecè malum. Tum quia suadens esset moralis causa peccati minoris, ad quod alter non erat determinatus: ideóque ei meritò imputaretur. Porro illud effatum: *E duobus ma-*

lis minus eligendum est: non habet locum in peccatis, quæ libere fiunt, & vitari possunt; sed in iis solùm malis, quorum unum sustinendi necessitas incumbit.

Tamen volenti duo peccata inæqualia committere, suadere licet, ut relicto graviori, contentus sit minùs gravi: quia hoc non est propriè suadere minus peccatum, sed solùm omissionem gravioris. Idem dic, quando minus est pars inclusa in majori, ut si determinato ad furandum centum dicas, ut sit contentus quinque: quia tunc solùm abducis à parte peccati; modò id fiat respectu ejusdem personæ: nam volenti furari Petro suadere non licet, ut Paulo minùs furetur: quia hic æquè jus habet ad suum minus, quàm ille ad suum majus, & hoc jus tunc violares. Sicut non licet Petro eripere bonum, ut Paulo etsi egentiori detur.

Q. 6. *Quandonam est peccatum scandali vendere, vel dare alteri rem, aut operam de se licitam, quæ male usurus prævidetur, vel probabiliter putatur?*

Resp. I. Peccatum est, quando denegari potest sine gravi damno: quia secundùm omnes, teste De Lugo, quisque tenetur ex Charitate impedire peccatum proximi, si potest saltem sine gravi incommodo; & à for-

fortiori tenetur non ſuppeditare materiam, vel operam, quâ uſurus eſt ad peccandum: nam Charitatis eſt velle bonum dilecto, & removere malum illius. Deinde quiſque tenetur peccantem corripere, ſcandalum amovere: ergo & à fortiori materiam peccandi non præbere. Præterea talis meritò cenſetur ſaltem interpretativè velle ruinam alterius.

Hinc mortaliter peccant caupones, qui ſecundam refectionem bene pranſis, vel carnes die jejunii præbent hoſpitibus, quos ſciunt vel prudenter judicant non habere diſpenſationem, niſi fortè ex denegatione graviſſimum malum ipſis immineat, ùt mors, incendium, vulnera, &c. Secus, ſi iſta præbeant viris honeſtis petentibus, de quorum diſpenſatione non certò iis conſtet: nam in dubio debent præſumere eſſe legitimè diſpenſatos. Item qui præbent vinum copioſum iis, quos eo inebriandos prævident: nam ſine juſta cauſa omittunt impedire peccatum proximi, imò materiam peccandi ſuppeditant, cùm moraliter poſſint, & debeant iis denegare. Nec lucrum eſt quærendum ex caſu, in quo eſt alterius peccatum; nec eſt tanti momenti, cùm tamen ebrietas ſit damnum maximum animæ, & corporis, & ſcandaloſum, ac ſæpe nocendi injuſtè aliis occaſionem, & cauſam afferens. *Ita Sanchez, Valent. & alii.*

Idem dic de iis, qui vendunt venenum

aliis, quos non constat benè usuros, v. g. ad confectionem medicinæ, vel colorum, aut merces iis, qui abusuri sunt. Neque hi excusantur, eò quòd si non vendant, alii vendituri sunt; quia isti peccabunt vendendo: non licet autem peccare, eò quòd cæteroquin alii sint peccaturi; neque factum aliorum immutat tuam cooperationem.

Neque etiam excusantur, eò quòd ii, quibus ista tradunt, jam sint animo parati ad peccandum: quia adhuc cooperantur actui externo malo, quo prava illa voluntas executioni mandatur. At peccatum est non solùm velle malum facere, sed etiam facere, & exequi malum, & ejus executioni cooperari; nam Lex non solùm voluntatem furandi v. g. | se inebriandi, &c. Sed etiam ipsum furtum actuale, ipsam ebrietatem, ejúsque cooperationem vetat; & actio externa, seu executio rei illicitæ dedecet naturam rationalem, éstque illicita.

Resp. II. Non licet præbere operam, vel rem aliquam, quæ in talibus circumstantiis proximè ad peccatum adjuvat, & ad illud determinatè ordinatur: quia tunc est moraliter cooperari peccato alterius. Hinc Innoc. XI. damnavit hanc propos. *Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandum virginem, & multoties eidem subservit deferendo scalam, aperiendo ja-*

nuam,

nuam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, putà ne à Domino malè tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur. Nam hæ actiones in talibus circumstantiis proximè ad peccatum adjuvant & ordinantur.

Resp. III. Licet rem, & operam ex se licitam, nec per se, ac proximè ad peccatum concurrentem præbere eâ abusuro, si adsit causa justa, & proportionata excusans, & delit intentio cooperandi ejus peccato, nec alter abutatur contra bonum Reip. vel Ecclesiæ. Nam tunc ista suppeditans, in æstimatione prudenti, non censetur cooperari alterius peccato, sed solùm illud permittere ex urgenti causa, ob quam non tenetur illud impedire; & peccatum soli malitiæ abutentis imputatur.

Hæc autem causa tantò gravior, & urgentior debet esse. 1. Quantò gravius est peccatum, quod non impeditur. 2. Quantò subministratio tua minùs remotè illud attingit. 3. Quantò probabilius est te non suppeditante alterum non executurum peccatum. Item *ex communi*, requiritur major causa, quando alter non est paratus ad peccandum, quia gravius malum patitur. 4 Si abusurus sit contra justitiam: tunc enim requiritur tantum malum vitandum, quod ex Charitate non tenearis subire, ad impediendum tale damnum

tertii: nam ſtrictiùs tenemur impedire peccata alterius, quæ nocent aliis, quàm quæ non nocent: in his enim ſolus peccans damnum ſpirituale voluntariè ſubit, in illis autem inſuper innocens damnum invitus patitur.

Hinc 1. Parochus poteſt, & debet Euchariſtiam miniſtrare peccatori occulto eam publicè petenti.

2. Excuſantur caupones vinum vendentes militibus abuſuris ad ebrietatem, ſi denegare non poſſint ſine damno vitæ, vel bonorum omnium.

3. In neceſſitate licet ab alio petere, quod poteſt ſine peccato facere, quamvis prævideatur peccaturus, v. g. mutuum, quò indiges ab uſurario.

TRACTATUS DE VIRTUTE RELIGIONIS.

RELIGIO est virtus, qua Deo ùt rerum omnium Principio, cultus debitus, ac supremus exhibetur. Per cultum intelligitur testificatio excellentiæ divinæ, cum submissione nostra erga Deum. Religio non est virtus Theologica, sed Moralis, cùm habeat pro objecto materiali actus, quibus Deus colitur, & pro objecto formali specialem honestatem elucentem in præstando cultu Deo debito ob summam ejus excellentiam: quæ excellentia divina est titulus, seu ratio, ob quam honestum est præstare Deo, cultum supremum. Est tamen Religio virtutum moralium præstantissima, quia ejus objectum immediatiùs, & perfectiùs tendit in

Deum, quàm objecta aliarum virtutum moralium.

Actus præcipui Religionis sunt adoratio, Sacrificium, oratio, devotio, quæ est prompta, & efficax voluntas præstandi ea, quæ ad Dei obsequium pertinent: item laus Dei, gratiarum actio, votum, juramentum, administratio, & susceptio Sacramentorum, &c.

Porro tenemur Deum colere non solùm actibus internis, sed etiam externis, nam cùm spiritu, & corpore constemus, tenemur utriusque actibus colere Deum, utpote utriusque principium.

CAPUT I.

De Adoratione, Oratione, & speciatim de Horis Canonicis.

Q. 1. *Quid, & quotuplex est Adoratio?*

Resp. Adoratio latè sumpta est actus, quo testificamur alterius excellentiam, & nostram erga illum submissionem ob ejus excellentiam. Hinc complectitur non solùm excellentiæ alterius significationem, qui est propriè honor: sed etiam submissionem, & hujus testificationem, quam utramque superaddit honori. Consistit formaliter tum in voluntate testificandi ex-

excellentiam alterius, & se illi submittendi, hujusque submissionis signum exhibendi ob ejus excellentiam: tum in exhibitione talis signi.

Adoratio latè sumpta dividitur 1. in Latriam, quæ exhibetur Deo ob increatam, & infinitam ejus excellentiam: in Duliam, quæ exhibetur Sanctis ob eorum creatam excellentiam supernaturalem: in Hyperduliam, quæ Sanctissimæ Virgini Dei Matri ob singularem ejus supra omnes Sanctos & Angelos excellentiam supernaturalem creatam exhibetur: & in Politicam, quæ defertur viris Principibus, Sapientibus, &c. ob creatam excellentiam naturalem, ùt potentiam, sapientiam, &c. 2. In absolutam, qua persona adoratur propter excellentiam sibi intrinsecam: & in relativam, qua aliquid adoratur ob excellentiam personæ, ad quam habet habitudinem aliquam, vel conjunctionem.

Adoratio verò strictè sumpta est cultus Latriæ Soli Deo debitus, consistens in actu, quo testificamur increatam, ac infinitam Dei excellentiam, & nostram summam submissionem erga Illum, agnoscimúsque supremum Ejus in res omnes Dominium, juxta illud Matt. 4. *Dominum Deum tuum adorabis, & Illi soli servies.* Constat autem 1. Solum Deum adorandum esse cultu Latriæ, Sanctos verò colendos esse cultu Duliæ, & B. V. cultu Hyperduliæ.

Nam adoratio debet esse commensurata excellentiæ, cùm propter illam exhibeatur. 2. Christi, B. Virginis, & Sanctorum imagines, & Reliquias colendas esse cultu relativo proportionato personæ, cujus sunt. Adoratio enim imaginis consistit in signo aliquo externo submissionis, ac reverentiæ exhibito imagini propter excellentiam prototypi, ad testificandum submissionem nostram internam erga ipsum prototypum, hujúsque excellentiam ac superioritatem agnoscendam, ex Trid. Sess. 25.

Q. 2. *An & qualis Oratio est præcepta?*

Not. Oratio latè est Ascensio mentis in Deum: sive quivis pius animæ motus, seu affectus in Deum, qualis est actus Fidei, Spei, Amoris, laudis, gratiarum action, &c. Strictè sumpta est petitio decentium Deo facta sive immediatè, sive mediante Sanctorum intercessione. Duplex est oratio, scilicet mentalis, quæ fit sola mente: & vocalis, quæ non solùm mente fit, sed etiam voce exprimitur. Hæc dividitur in privatam, quæ fit à persona privata, ac privato nomine: & in publicam, quæ fit à Communitate, vel à Ministro nomine Communitatis: hinc recitatio Breviarii, privatim à Clerico facta, est oratio pub-

publica; quia nomine Ecclesiæ, & tanquam ejus legatus eam fundit.

Resp. 1. Oratio frequens est omnibus adultis præcepta. Prob. 1. Luc. 18. *Oportet semper orare, & non deficere.* Hoc est, oportet orare frequenter, & perseveranter. &c. c. 21. *Vigilate omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, & stare ante Filium hominis.* 2. Quia sine oratione debita non obtinentur auxilia omnia necessaria ad observanda omnia mandata, & ad vincendas tentationes, ex Jac. 4. *Non habetis, propter quod non postulatis*: & imprimis donum perseverantiæ non est præparatum adultis nisi orantibus, ùt docet S. August. l. de bon. Persever. c. 16. Quare Catechism. Roman. ait: *preces tanquam instrumentum necessarium nobis dedit (Deus) ad id, quod optaremus consequendum, præsertim cùm quædam esse constet, quæ nisi Ejus adjumentô, non liceat impetrare.*

Hinc oratio est adultis necessaria etiam necessitate medii ad salutem, cùm Deus statuerit non dare gratiam perseverantiæ, & alia quædam necessaria, nisi orantibus.

Præceptum autem orandi obligat in gravi necessitate, ac tentatione propria, vel proximi, & sæpissime in vita, quia continuò Dei auxiliô egemus, & ad illud obtinen-

nendum instituta est oratio tanquam medium ordinarium.

Resp. 2. Oratio debet esse pia, & honesta: alioqui non esset actus Religionis, nec cultus Dei. Ut talis sit, debet fieri cum intentione, attentione, fide, fiducia, humilitate, devotione, decenti, ac pia corporis compositione, & de rebus necessariis, vel conducentibus ad salutem, & ad gloriam Dei: ita, ut res de se indifferentes non petantur, nisi quatenus ex Dei ordinatione, & cum ejus gratia possunt conferre ad ejus gloriam, & salutem nostram. Porro mortale est petere à Deo rem malam etiam venialiter, vel auxilium ad illam: quia in hoc est gravis irreverentia in Deum, quasi esset author vel fautor peccati.

Q. 3. *Quinam obligantur ad Horas Canonicas?*

Not. Horæ Canonicæ sunt Oratio vocalis, publica auctoritate Prælatorum Ecclesiæ constituta, ut quotidie certîs horîs nomine Ecclesiæ recitetur, ad laudandum, & precandum Deum.

Resp. Secundùm omnes Doctores, ad eas sub mortali singulis diebus obligantur. 1. Omnes insigniti aliquo ex sacris ordinibus, etsi non Beneficiati; imò etiam excommunicati, & degradati, cùm nul-

lô

lô privilegiô ab hoc onere liberentur, nec æquum sit, ut commodum ex delicto reportent. Subdiaconi autem incipiunt obligari ipso die suæ Ordinationis, saltem ad partem respondentem Horæ, in qua ordinantur; nam cum obligentur ratione Ordinis sacri, statim illo suscepto obligantur.

Porro sunt, qui docent Clericum, qui totum officium recitavit, antequam ordinem, vel Beneficii Possessionem caperet, teneri iterum recitare partem Officii respondentem Horæ, in qua cœpit obligari: tum quia observatio præcepti supponit obligationem contractam: tum quia Horæ Canonicæ recitantur à Clericis nomine Ecclesiæ: & ante Subdiaconatum, vel Beneficii adeptionem Officium non recitatur nomine Ecclesiæ, cùm nondum quis sit Minister ad hoc deputatus.

2. Omnes Religiosi, & Moniales, Professi, & ad Chorum deputati, etiam fugitivi, ejecti, & ad triremes damnati; nam hi manent verè Religiosi, ideóque obstricti obligationibus Religionis, quibus si possunt satisfacere tenentur, culpa enim nemini debet suffragari. Hæc obligatio in Clericis non Beneficiatis, & Religiosis ac Monialibus recitandi etiam privatim, si in Choro non recitaverint, oritur præsertim ex antiqua, & universali Ecclesiæ con-

consuetudine vim Legis habente, & fundata in eorum statu ad Dei cultum instituto: & constat ex communi usu, & consensu totius Ecclesiæ, ùt docet Suarez. Dixi: Professi ad Chorum destinati; nam non obligantur Novitii, conversi Laici, Religiosi Societatis Jesu, antequam sint in Sacris, Religiosi Militarium Ordinum, &c.

3. Omnes Beneficiarii, non solùm ex Religone, ùt supra dicti; sed etiam ex justitia: quia sub hoc onere Beneficium eis collatum est, & ab iis acceptatum.

Hinc peccat mortaliter, qui ex prædictis uno die Officium totum, vel partem ejus notabilem omittit, sine justa, & gravi causa excusante; ùt constat ex consensu Doctorum, & totius Ecclesiæ. Nam violat præceptum in re gravi, ad Religionem virtutem præstantissimam pertinente: Pars autem notabilis, & sufficiens ad mortale, juxta omnes, censetur una parva Hora v. g. Nona, vel quælibet pars Officii ei æquivalens: imò juxta varios media pars unius Horæ parvæ: Item qui interruptim per totum Officium omittit, quantum est integra Hora parva, peccat mortaliter; quia partes pertinentes ad unum totius diei Officium coalescunt moraliter in unum, & conflant unam notabilem quantitatem.

Cæte-

Cæterùm explicandus est in Confessione numerus Horarum omissarum; quia omissio plurium vel sunt plura numero peccata, vel unum pluribus æquivalens: & per plurium omissionem saltem multùm aggravatur culpa, & variatur judicium de illa. Deinde numerus Horarum est quid se tenens ex parte objecti, & constituit peccatum in suo esse individuali.

Q. 4. *Quænam requiruntur ad debitam recitationem Horarum?*

Resp. I. Quoad Officii qualitatem, ex Bulla S. Pii V. *Quod à nobis*, Sæculares & Reguiares, tenentur sub mortali servare formam Breviarii Romani; alioquin suæ obligationi non satisfaciunt. Excipiuntur Capitula, & Monasteria, quæ ducentis ante hanc Bullam annis habebant Breviarium particulare, quibus tamen permittitur ex Episcopi, seu Prælati, & Universi Capituli consensu assumere Romanum: qui autem ab hoc tempore habent Breviarium proprium sui Ordinis, vel Diœcesis suæ, tenentur illud etiam privatim recitare; nam Bulla tales relinquit dispositioni Juris communis, quod quemque obligat ad recitandum Officium suæ Ecclesiæ, ex c. 13. & c. 14. dist. 12. & ex Clement. 2. de celebrat. Missar. ubi Clemens V. permittit Clericis & Monachis, ut Officium re-

recitare possint juxta formam Officii Cardinalium, aut Episcoporum, cum quibus vivunt.

Qui utuntur Breviario Romano, non obligantur extra Chorum ad Officium B. Virginis, nec ad Officium Defunctorum diebus in Rubrica præscriptis, ex Bulla citata. Tenentur tamen sub mortali ad Officium Defunctorum 2. Novemb. item ad Litanias in Festo S. Marci, & diebus Rogationum, si non intersint Processioni; nam ex communi sensu, & consuetudine censentur pars Officii illorum dierum, vel alterum Officium eodem die præceptum. In Ecclesiis verò, ubi erat consuetudo Officium parvum B. Virginis recitandi, hanc servari vult Pius V. ibidem.

Qui non utuntur Breviario Romano, ad ea omnia tenentur, ad quæ ante Bullam Pii tenebantur, nam à nulla re eximuntur per Bullam, & exceptio firmat regulam in casibus non expressis.

Tenetur autem quisque recitare Officium proprium diei, alioqui non satisfacit præcepto, licèt aliud etiam æquè longum, v. g. Officium de Feria loco Officii de Sancto, vel contra recitaverit. Tum quia Ecclesia non Officium in genere, sed hoc Officium in individuo, seu Officium tale proprium hujus diei, prout hos psalmos, has preces, & lectiones continet, præcipit: cujus obligatio est tali diei affixa, & sic cum

eo

eo transit. Unde quamvis substantia præcepti in genere sit de septem horis; tamen substantia præcepti in particulari pro tali die est de septem horis talibus, quæ scilicet constent talibus psalmis, lectionibus, &c. Tum quia Bulla Pii V. præcipit Officium diei juxta formam Breviarii Romani, ad quam pertinet distributio Officii per dies Feriales, & Festos tempori accommodatos. Tum quia aliqua Officia de aliquibus Sanctis injunguntur de præcepto recitanda tali die, cùm anteà essent ad libitum. *Ita S. Antonin. Tolet. Bonacin. Reginald. &c.* Porro Alex. VII. damnavit hanc propos. *In die Palmarum recitans Officium Paschale, satisfacit præcepto.*

Hinc qui scienter Officium mutat, peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem fructuum Beneficii, cùm non satisfecerit etiam quoad substantiam præcepto recitandi Officium debitum, & ab Ecclesia præscriptum. Qui verò inadvertenter Officium aliud recitavit, tenetur eodem die Officium proprium persolvere, & recitare, quæ omisit, si sine gravi incommodo possit. Qui autem in aliquibus Horis erravit, ubi id advertit, tenetur supplere, quod omisit, & reliquas Horas legere juxta Officium eo die currens.

Not. Qui per errorem, etsi inculpabilem, hodie recitavit Officium crastinum, cras debet iterum idem Officium recitare;

quia per legem tale Officium pro tali die determinatum est. Item Officium de Sancto, die suo omissum, secundùm multos, non debet alia die non impedita recitari; quia Officia, sicut jejunia, diebus suis affixa sunt, & Rubricæ solùm excipiunt casum, quo dies illi impediuntur altiori Festo.

Resp. II. Quoad tempus in recitatione publica servanda est recepta cujusque Ecclesiæ consuetudo. In privata verò ad vitandam mortalem culpam, sufficit, si recitetur Officium totum à media nocte usque ad alteram mediam noctem; quia in privata recitatione temporis variatio non est gravis inordinatio: & obligatio servandi tempus præscriptum, si quæ fuit gravis, imminuta est per consuetudinem in privata illa recitatione. Ita S. Antonin. 3. p. tit. 13. c. 4. ibi: *Non videtur de se esse mortale, quandocunque quis tardè dicat Officium, dum non transeat dies, qui quantùm ad hoc, videtur terminari circa mediam noctem.* Imò ob justam causam v. g. iter, negotia, legitimam occupationem, licet in illa privata recitatione antevertere, vel protrahere tempus præscriptum, quod quidem ex consuetudine magnam habet latitudinem. Nam quod fit ex justa causa, rationabiliter, & prudenter fieri censetur. Sine causa tamen tempus debitum ac proprium notabiliter variare est venia-

le,

le, ùt v. g. Si legas Primam, vel etiam juxta Layman Tertiam post meridiem, aut Vesperas ante Meridiem, exceptâ Quadragesimâ; quia est contra consuetudinem communem, & congruentem rationem temporis. Sexta, & Nona ante vel post meridiem dici possunt.

Ex consuetudine licet Matutinum cum Laudibus recitare pridie, ab eo circiter tempore, quo sol est proprior ad occasum, quàm ad meridiem, ùt videre est in Tabula de tempore inchoandi matutinum pro die sequenti Romæ editâ Typis Rever. Cameræ Apostolicæ. Secus de aliis Horis, quia consuetudo id non permittit; nec obligatio affixa diei potest impleri ante illum diem, cùm ante illum diem nondum sit; & patet in aliis præceptis de jejunio, auditione Sacri, &c. Obligatio autem recitandi Officium est affixa diei in honorem, quem tali die Deo exhibere debemus juxta præscriptum Ecclesiæ. Deinde qui uno die omisit Officium, non tenetur illud alio die recitare, quia obligatio affixa diei transit cum ipso die: ergo nec potest diem prævenire, cùm par sit ratio.

Secundùm multos non est mortale extra Chorum celebrare Missam ante Matutinum, & Laudes: quia extra Chorum non est gravis obligatio ista præmittendi, nec est gravior inordinatio in inversione ordinis inter Matutinum, & Missam, quam in

inversione ordinis inter Horas ipsas, quæ solùm venialis est, cùm tamen major sit ordo inter ipsas Horas, quàm inter eas, & Missam. Nec consuetudo præmittendi recepta est sub mortali, eò quòd nulla sit necessaria connexio, & dependentia inter Missam, & Matutinum. Certè si id sine causa justa fiat, est saltem veniale; nam est aliqua obligatio recitandi etiam privatim Matutinum cum Laudibus ante celebrationem Missæ. 1. Ob consuetudinem vim legis habentem. 2. Quia in Rubricis Missalis Romani inter defectus in Ministerio Missæ ponitur, quòd celebrans saltem Matutinum cum Laudibus non dixerit. 3. Julius III. in Bulla *Sacræ*. concedit Societati JEsu Privilegium postponendi Officium celebrationi Missæ *ex legitimis, & justis causis*, in quo onerat conscientiam Superiorum illud dispensantium: quod inane, & illusorium esset, si nulla foret obligatio.

Resp. III. Quoad ordinem, est veniale sine justa causa ordinem Horarum invertere, v. g. Tertiam ante Primam recitare, ùt constat ex communi Doctorum sensu. Quia hoc est contra ordinem ab Ecclesia præscriptum, & ad modum præcepti pertinet ordo Horarum. Tenemur autem præceptum non tantùm quoad substantiam, sed etiam quoad modum servare. Hæc tamen inversio extra Chorum non est mortalis

talis citra contemptum, quia præceptum obſervatur quoad ſubſtantiam, omnes Horas dicendo intra diem naturalem. Imò nec eſt venialis, ſi fiat ex inadvertentia, aut ex cauſa legitima, nec eſt obligatio repetendi, ùt ſi quis ab ægro invitetur ad recitandas ſecum Veſperas, cùm necdum Nonam perſolverit; nam cùm hic ordo, & modus non pertineat ad ſubſtantiam Officii, cenſetur Eccleſia permittere eum mutari, cùm adeſt rationabilis cauſa.

Reſp. IV. Quælibet Hora recitari debet continuatè; nam unitas uniuscujuſque Horæ, & uſus Eccleſiæ id exigunt. Deinde eſt aliqua irreverentia cœptam orationem ſine cauſa interrumpere; ſi enim vituperabile eſt ſermonem cum terreno Principe inchoatum ſine juſta cauſa abrumpere, â fortiori, ſi id fiat erga Deum Regem Regum. Facta tamen ſine cauſa interruptio juxta multos eſt ſolùm venialis in Officio privato; quia hic defectus non eſt in ſubſtantia, ſed ſolùm in modo accidentario; cùm ſinguli Pſalmi, lectiones & orationes per ſe ſuam habeant completam ſignificationem. Quòd ſi ſubſit juſta cauſa, ùt ſi ex officio, vel obedientiâ, vel charitate aliquid faciendum occurrat, quod non poſſit commodè differri, tunc nulla culpa erit, nec repetenda priora, niſi pauca dicta ſint; nam tunc rationabilis eſt interruptio.

Secundùm multos Matutinum licitè separatur à Laudibus : imò juxta aliquos unum Nocturnum ab alio per duas circiter horas. Sed videtur obstare præsens Ecclesiæ consuetudo contraria, & Azor ad hoc exigit justam, & rationabilem causam; quia tres Nocturni cum Laudibus habentur tanquam Officium unius Horæ, ac proindè simul recitari debent.

Resp. V. Quoad modum, Officium recitari debet *studiosè, & devotè.* Ita Conc. gener. Later. 4. cap. *dolentes.* de celebrat. Missar. ubi Clericis districtè præcipit *in virtute obedientiæ, ut Divinum Officium nocturnum pariter, & diurnum, quantùm eis Deus dederit, studiosè celebrent pariter, & devotè.* Studiosè, inquit glossa, quantùm ad Officium oris, & devotè quantùm ad Officium cordis. Enimverò hoc exigit vera, ac religiosa oratio, & laudatio Dei: itaque Officium recitari debet tum *studiosè*, hoc est integrè, & perfectè, absque præcipitantia, contractione, & abscissione syllabarum : tum *devotè*, id est, cum intentione orandi, ac laudandi Deum, & debita attentione mentis, ac reverentia tam interna, quàm externa.

Item pronuntiatio debet esse articulata, & sensibilis, seu per se audibilis recitanti, ita ut recitans seclusis impedimentis, seipsum audire possit. Nam oratio vocalis, prout à mentali distinguitur, debet habe-

re

re ſonum diſtinctum: omnis autem ſonus eſt per ſe audibilis, cùm ſit objectum auditûs. Ita *Medin. Navarr. Reginald. Sanchez*, &c.

Q. 5. *An ad ſatisfaciendum præcepto requiritur intentio, & attentio interna, & qualis?*

Not. Intentio hîc eſt volitio orandi, & laudandi Deum. Attentio duplex eſt, externa, & interna: attentio externa conſiſtit in attentione ad prolationem verborum, ut diſtinctè, ac integrè pronuntientur, excludente omnem actionem incompoſſibilem cum attentione interna, & evagationem ſenſuum circa objecta diſtractiva. Attentio interna eſt advertentia mentis vel ad ſenſum verborum, vel ad Deum, aut res divinas.

Reſp. I. In recitatione Officii requiritur intentio, ſeu voluntas orandi, vel explicita, qua quis initio velit expreſsè orare, vel ſaltem implicita, qua velit recitare ad ſatisfaciendum præcepto Eccleſiæ; in hac quippe volitione implicitè includitur intentio Deum orandi, & laudandi, cùm id, quod Eccleſia præcipit, ſit laus Dei, & oratio. Nam cùm recitatio externa Officii ſit indifferens, ut ſit oratio, ſtudium, exercitium memoriæ, &c. debet ab intentione orandi tanquam à forma determinari, ut ſit

oratio, & cultus Dei, qualis præcipitur: at verò recitatio Officii ex illa intentione, v. g. ſtudendi, non eſt vera oratio vocalis, nec actus Religionis. Præterea oratio eſt locutio cum Deo: at non loquitur cum Deo, ſicut nec cum homine, qui non intendit cum eo loqui.

Reſp. II. Ad ſatisfaciendum præcepto requiritur quoque non ſolùm attentio ad verba, ut diſtinctè, ac integrè pronuntientur, & quæ excludat omnem actionem incompoſſibilem cum attentione interna, ita, ut qui pingendo, ſcribendo, ludendo, comœdias ſpectando, fabulantes audiendo, &c Horas memoriter recitaret, non ſatisfaceret præcepto: ſed requiritur etiam attentio interna ad Deum, ſeu res divinas, vel ad ſenſum verborum, vel ſaltem ad verba, ùt laudes Dei, orationem, & pias affectiones continentia, conſiderando Deum præſentem cum pio humilique ad ipſum affectu, & intendendo per illa Deum orare, ac laudare, atque omnem voluntariam diſtractionem rejiciendo. Ita *Azor*, *Layman*, *Valentia*, *Suarez dicens hanc eſſe communem ſententiam.*

Prob. Quia 1. præcipitur oratio vera, quæ ſit actus Religionis gratus Deo, & utilis Eccleſiæ: at ſine attentione interna oratio non eſt verus Dei cultus; nam omnis cultus Dei fieri debet in ſpiritu, & veritate, & non ſolo corpore. ex Jo. 4.

Veri

Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu, & veritate; nam & Pater tales quærit, qui adorent eum. Spiritus est Deus: & eos, qui adorant eum, in spiritu, & veritate oportet adorare. Nec est vera oratio, cùm omnis oratio ex S. Damasceno sit ascensus mentis ad Deum; sed est quædam species hypocrisis, & simulatio orationis, ex Matth. 15. *Hypocritæ, benè prophetavit de vobis Isaias dicens: Populus hic labiis me honorat: cor autem eorum longè est à me.* Neque est utilis: *Clamor ad Dominum, qui fit ab orantibus, si sonitu corporalis vocis fiat, non intento in Deum corde, quis dubitet, inaniter fieri?* ait S. August. Ser. 29. in Ps. 118.

2. Cap. *Dolentes* sup. cit. præcipitur devotio simpliciter: at devotio externa sine interna excludente omnem distractionem voluntariam, non est devotio, sed simulacrum devotionis: sicut homo pictus non est verus homo, sed simulacrum hominis. Deinde hæc verba Concilii (*quantùm eis Deus dederit*) significat devotionem indigentem gratiâ Dei, ideóque internam; nam solam externam possunt habere hypocritæ.

3. Conc. Trid. Sess. 24. c. 12. jubet, ut Officium recitetur *reverenter, distinctè, devotè*, quæ tria frustra addidisset, si præciperet tantùm reverentiam externam. Et ideo multa Concilia, ùt Trevir. II.

Burdigal. an. 1583. Bituric. an. 1584. Narbon. & Conventus Melodun. disertè præcipiunt, ut Officium recitetur *attentè, & devotè;* & Conc. Coloniense *elevata mente in solum Deum.* Item Clerus Gallican. an. 1700. ùt absonam, & verbo Dei contrariam damnavit hanc propos. *Præcepto satisfacit, qui voluntariè labiis tantùm, non autem mente orat.*

Hinc peccat mortaliter, qui per notabilem Officii partem voluntariè distrahitur, perinde ac si partem illam omitteret; cùm recitatio sine attentione debita non sit recitatio Religiosa, quæ præcipitur, nec vera oratio. Item peccat, qui recitat in loco distractionibus exposito, v. g. in foro publico, vel loco, ubi est frequens concursus, clamor, aut strepitus profanus hominum, aut ubi habentur disputationes, ùt expressè docent Bonac. Castropal. &c. Nam cùm teneatur ad attentionem internam, tenetur etiam ad removenda ejus impedimenta; & aliàs voluntariè se exponit periculo non attendendi.

Dices. Ex his sequitur, quòd distractio voluntaria in oratione non præcepta vacet culpâ; quia per illam destruitur substantia orationis vocalis, & sic tunc solùm cessat oratio. *R.* neg. Quia est irreverentia contra Deum, exteriùs Deum alloqui, ac profiteri se Deum colere, & id non facere interius, sed alia animô volvere, éstque simu-

ſimulatio cultûs Divini. Eſt etiam irreverentia orationem inchoatam ſine cauſa interrumpere.

Not. Sufficit attentio virtualis, quæ eſt attentio ad Deum, rés ve divinas initiô orationis habita, & virtualiter perſeverans in proceſſu orationis, quamdiu non revocatur, neque expreſsè per volitionem expreſſam non ampliùs attendendi, neque implicitè per diſtractionem voluntariam, ut ſi advertens te diſtrahi, mentem non revoces ad Deum, vel res divinas; nam cum attentione illa virtuali ſubſiſtit vera oratio, & actus humanus Religioſus, & ſæpe attentio actualis non eſt in noſtra poteſtate. Hinc non teneris repetere, quæ involuntariè diſtractus recitaſti, cùm virtualiter attenderis. Imò melius eſt, ſi non repetas, ad vitandam anxietatem, & perturbationem in recitatione Officii. Sed ubi quis advertit ſe diſtrahi, tenetur mentem ſtatim revocare ad Deum, rés ve divinas, vel ad ſenſum verborum.

Q. 6. *An ſatisfacit, qui legit cum ſocio extra Eccleſiam?*

Reſp. Aff. Quia id congruit cum publico uſu Eccleſiæ, & recitantes ſibi commune faciunt, quod alternatim recitant. Sed tunc ſinguli debent alternos Pſalmorum verſus diſtinctè, & integrè, & voce audi-

bili

bili à ſocio recitare ; ita ut unus non legat ſuum verſum priusquam alter integrè abſolverit ſuum, & audiatur ab alio. Nam ſocius non communicat in parte, quæ anticipatè dicitur, & quam non audit; & ſic non poteſt attendendô illam facere ſuam: ideóque tenetur ſupplere, antequam ſuam ipſe partem recitet; non enim ſatisfacit præcepto niſi devotè, & attentè recitando partem Officii, & aliam audiendo. Si plures quàm Duo ſimul legant; debent, facto ſolùm duplici Choro, alternatim recitare, ſive plures ſint ex una parte, ſive pauciores; aliàs fieret contra uſum Eccleſiæ. Secus eſt de lectionibus, quarum primus primam, ſecundus ſecundam, tertius tertiam legere poteſt.

Q. 7. *Quænam excuſant à lectione Horarum.*

Reſp. Sequentia. 1. Gravis infirmitas, ita ut ſine notabili incommodo, ſeu nocumento, vel incremento morbi, aut periculo gravi recitari nequeant. ex c. 3. Diſt. 91. In dubio ex communi ſententiâ conſulendus eſt Medicus probus, & peritus, & illius judicio ſtandum: quia ratione officii, & peritiæ in arte hoc judicium ad illum pertinet. Si ipſe dubitet, opus eſt tunc diſpenſatione Superioris: qui ſi adiri nequit, & Medicus ſuſpicetur grave nocumen-

mentum ſequi poſſe, docent tunc ægrum excuſari, quia Eccleſia non obligat tunc ad ſe exponendum periculo gravis damni. Qui autem non poteſt recitare ſolus, ſed poteſt cum ſocio, ad hoc tenetur, ſi ſocium commodè habere queat, quia ſic poteſt moraliter obſervare præceptum; & obligatus ad finem, eo ipſo obligatur ad uſum mediorum ſaltem facilè comparabilium. Imò Suarez, Bonacina, & alii docent, Beneficiatum tunc teneri conducere ſocium, cum quo recitet, ſi ſufficientes ad hoc fructus ex Beneficio colligat: quia fructus illos percipit, ut Officium perſolvat, & per illos poteſt ſibi comparare medium perſolvendi.

2 Gravis & repentina occupatio, quæ ſine ſcandalo, vel notabili damno proprio, aut alieno omitti vel differri nequeat. Nam Eccleſia non præſumitur velle obligare cum tanto gravamine. Quando tamen aliqua occupatio, vel ægritudo impedit, vel impeditura prævidetur tempore legitimo, tunc eſt obligatio anteponendi vel poſtponendi Horas intra eandem diem: quia obligatio cadit in totum diem, & durat per ſingulas ejus partes, potéſtque impleri quoad ſubſtantiam quavis illius hora. Ergo ſi una pars diei eſt impedita, dici debet Officium quavis alia.

3. Re-

3. Recitandi impotentia, ut cœcitas, vel carentia Breviarii inculpata, si aliud haberi nequeat: nam nemo tenetur ad impossibile. Quo casu si totum Officium, aut parva hora memoriter dici possit, dici debet: nam generaliter loquendo, qui non potest totum Officium recitare, sed potest partem ejus notabilem, vel unam parvam Horam, v. g. Primam, vel Tertiam, aut Completorium, ad eam sub mortali tenetur: tum quia Innoc. XI. damnavit hanc propos. *Qui non potest recitare Matutinum, & Laudes; potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.* Tum quia hoc præceptum obligat ad omnes, & singulas Horas, & quævis Hora est per se oratio Canonica integra, ab aliis distincta, confértque notabiliter ad finem præcepti. Porro carens Officiô particularî tenetur recitare Officium commune, vel simile.

4. Legitima dispensatio Papæ. Aliqui docent ex usu ubique recepto Episcopos, & Superiores Ordinum posse dispensare cum suis subditis ad breve tempus, in dubio de morali impotentia recitandi; & hoc videtur necessarium ad tollendas perplexitates, & impediendum grave nocumentum.

CAPUT II.

De observatione Festorum.

NOTA Præceptum tertium Decalogi de Sanctificatione Sabbati est partim morale, partim Cæremoniale, ùt docet S. Thom. 2. 2. q. 122. a. 4. ad 1. Morale, quatenus homo jure naturali tenetur aliquod vitæ tempus impendere cultui divino, ac rebus divinis. Cæremoniale, quantum ad designationem temporis; & secundùm hanc rationem mutatum est ab Apostolis, à quibus Sabbato substituta est dies Dominica, quæ est Prima Hebdomadæ in memoriam Resurrectionis Christi. Item aliquot Festorum observatio ab Ecclesia præcipitur in memoriam beneficiorum Dei, & in honorem Sanctorum, in quorum sanctitate, & victoria, ac mercede Dei bonitas, potentia, ac liberalitas laudatur, & ad quorum imitationem fideles excitantur. Quibus quidem diebus Festis Ecclesia præcipit eundem cultum, qui diebus Dominicis præcipitur; in hoc enim consistit Festivitas diei, & constat ex sensu, & praxi Ecclesiæ.

Præceptum autem de Sanctificatione Festorum per se omnes sub mortali obligare constat tum ex sensu fidelium, tum quia ejus materia est gravis, & ad cultum

Dei

Dei pertinet. Hinc Innoc. XI. damnavit hanc propos. *Præceptum servandi Festa non obligat sub mortali, sepositô scandalô, si absit contemptus.*

Q. 1. *Quænam opera sunt vetita diebus Festis?*

Resp. I. Prohibentur omnia opera servilia, exceptis iis, quæ jure aut consuetudine legitima sunt permissa, ùt coquere cibos, aut alia id genus ob necessitatem, *cap. 3. de Feriis.* Opera autem servillia dicuntur opera corporalia, quæ ad necessitatem, vel commodum corporis, aut aliquid corporale, à servis, aut mercenariis exerceri solent, videlicet omnia opera artium mechanicorum, & ruralia, ùt fabricare, suere, arare, &c. Quibus opponuntur opera liberalia, quæ ad animum excolendum spectant, ideóque digna homine libero, ùt legere, scribere, docere, &c. *Nullius spiritualis actûs exercitium est contra observantiam Sabbati, puta siquis doceat verbô, vel scriptô.* ait S. Thom. 2. 2. q. 122. a. 4. ad 3.

Porro quando opus est verè servile, non refert, utrum fiat ex recreatione, an ex lucro; quia intentio operantis non mutat naturam operis. Deinde operari spe lucri commune est omnibus. *Opera autem, in quantùm sunt communia & servis & liberis,*

beris, servilia non dicuntur. ait. S. Thom. ibid.

Not. Venatio & piscatio sunt opeta servilia: nam sunt actiones corporales, per se, & primariò ordinatæ ad utilitatem corporis, & ad aliquod opus corporeum, scilicet ad captionem, & occisionem ferarum, & piscium. Idem dic de opere pingendi, cùm sit opus corporale immediatè ordinatum ad artefactum sensibile assimilandum rei veræ, soleátque à mercenariis, seu iis, qui lucrum ex arte quærunt, fieri. Et in Conc. Meldensi an. 845. expressè prohibentur pictura, & venatio. De piscatione constat ex *cap. 3. de Feriis*, ubi specialiter sub certo onere conceditur facultas halecia piscandi ob necessitatem. Scribere verò, & pulsare Instrumenta Musica non sunt servilia; nam scriptio ordinatur ad animum instruendum; cùm sit quædam locutio permanens, ex se ordinata ad conceptus mentis declarandos, seu ad instruendam mentem propriam, vel alienam: pulsatio autem Instrumenti Musici ordinatur ad delectationem animi. Idem multi dicunt de transcriptione, tum quia per se ordinatur ad mentem instruendam, & exprimendos animi conceptus, tum quia transcribere nil aliud est, quàm scribere, quod alius vel ipse transcriptor permanenter locutus est. Aliud est de impressione, namque ad eam immediatè, ac per se con-

currunt, ad instruendam mentem non deserviunt, sed ad efficiendum quoddam artefactum corporale, seu sensibile.

Quamvis autem itineratio, si præcisè consideretur, ùt est processus ab uno loco ad alium, sive pedibus, sive equo, aut rhedâ, non sit opus servile, cùm hoc sit naturale, & commune omnibus: tamen servile est ducere Jumentum, currum, aut navigium mercibus onustum, item imponere onera, ea tollere, & alia hujusmodi. Quare non licet vectoribus iter die Festo inchoare, quamvis continuatio itineris ante Festum suscepti iis permittatur, vel ob publicam necessitatem, vel ob damnum, quod paterentur ex mora.

Resp. II. *Cap 1. & ult. de Feriis* & Pii V. constit. *Cùm Primum.* Vetita sunt insuper 1. Opera judicialia, seu forensia, quæ cum aliquo strepitu fiunt, hoc est, actiones, quæ ad decisionem causarum spectant, ùt Reum citare, testes examinare, formare processum, exigere juramentum judiciale, exhibere instrumenta, proferre, aut exequi sententiam, &c. Hæc enim strepitum judicialem continent. 2. Mercatus, nundinæ, & celebratio contractuum, ita ut non liceat die Festo negotiari etiam privatim, inire contractus permutationis, emptionis, locationis, &c. quia intelliguntur nomine mercatûs; nisi ex consuetudine approbata, aut ex justa ac necessaria causa

causa excusentur. Ratio prohibitionis horum operum est, quia animum multum distrahunt, & avocant à rebus divinis, ad quas Festa destinantur, atque ut animus his expeditus possit Dei obsequio, & piis operibus vacare.

Violatio autem hujus prohibitionis est ex genere suo mortalis, cùm pertineat ad Religionem, & ordinetur ad finem gravissimum, qui est Dei cultus. Hinc est mortale duas horas, sive continenter, sive interruptè laborare, nam est tempus notabile. Imò non pauci docent, laborem unius horæ esse mortalem, præsertim si opus sit valde servile, & defatigans. Ita *Azor, Reginald. Bonac. Grandin, &c.* Opus tamen servile potest esse veniale ex brevitate temporis. In mercatu verò, & præsertim in placito materiæ quantitas non solùm ex quantitate temporis, sed etiam ex qualitate operis desumitur. Sic brevis agitatio litis in re magni momenti, & prolatio sententiæ est gravis culpa.

Resp III. Choreæ, saltationes, & theatrici ludi diebus præsertim Festis damnantur à SS. Patribus, & prohibentur à multis Conciliis; tum quia retrahunt à divino cultu, & piis operibus, quibus dies Festi specialiter destinati sunt: tum quia sunt ordinariè multis præsertim juvenibus & puellis occasio peccandi; nam in Choreis ex mutuo aspectu, colloquio, manuum con-

tactu, Instrumentis Musicis, & mutuo sibi invicem placendi desiderio valde commovetur concupiscentia ad libidinem, excitantur turpes cogitationes, & cupiditates, venereæque delectationes, & excitatæ facilè admittuntur. Item à multis Episcopis, & Principibus meritò vetitum est, ne Caupones, vel alii tempore divini Officii, & concionis, loci incolas ad potandum, vel ludendum recipiant. Hócque per se malum est, cùm sit cooperari violationi Festorum, ac scandalo, & præbere facultatem peccandi.

Q. 2. *Quænam causæ excusant ab obligatione omittendi opus servile, vel forense, aut contractum?*

Resp. Sequentes. 1. Necessitas propria, vel aliena, spiritualis, vel corporalis, quæ præverti non potuit, ùt cùm sine gravi damno opus aliquod omitti, aut differri nequit. Ex Mat. 12 & *cap. ult. de Feriis.* Sic excusantur 1. Pauperes clam die Festo sine scandalo laborantes, auditô Officiô, quando aliter se, & familiam sustentare nequeunt. 2. Famuli & ancillæ jussu Dominorum laborantes, si omittere non possint sine gravi damno, nec ad id cogantur in contemptum Legis, vel Religionis. Si tamen id frequenter contingat, eos deserere debent, ùt monet Suarez. 3. Instaura-

tores

tores pontium, fontium, viarum publicarum,& similium, si sine gravi jactura boni communis differri opus nequeat. 4. Ruri laborantes ad vitandum imminens damnum,ùt si ob pluviam imminentem, fœnum vel segetes colligantur, vehantur, &c. Sed in his casibus petenda est licentia ab Episcopo, vel Parocho, juxta consuetudinem, quando potest adiri, nequis facilè hac in re decipiatur, & fingat necessitatem ubi non est; præsertim si labor fiat publicè, ut scandalum vitetur. Quamvis autem multi excusent sartores, qui vestes, quas aliis diebus perficere non potuerunt, perficiunt diebus Festis, quando urget earum usus ob celebritatem exequiarum, aut Nuptiarum; certè peccant, si in eam necessitatem suâ culpâ se conjecerint, ùt non rarò accidit.

2. Pietas in Deum, per quam licent opera ad Dei cultum proximè pertinentia, ùt altare instruere, templa ornare, &c. Ita Catech. Rom. ideo Christus Matth. 12. dicit, Sacerdotes in templo Sabbatum violare; & sine crimine esse. Non licet tamen verrere templa die Festo, nec parietes eorum ornare peristromatis, quando pridiè commodè fieri potest. Aliàs dicunt esse veniale. Neque licent ea, quæ ad Dei cultum remotè spectant, ùt conficere ornamenta etiam gratis, construere templum, &c.

3. Charitas erga proximum. Sic licet

parare medicamenta infirmis tunc egentibus, non tamen pauperibus danda per anni cursum, saltem si hoc fieri possit alio tempore. Nam ex Matth. 12. licet die Sabbati benefacere proximo indigenti. Cùm enim charitas sit finis præceptorum, nulla debent ejus exercitium impedire. Præterea tenemur diligere proximum sicut nos ipsos: si ergo ob propriam necessitatem licet, etiam licebit ob necessitatem proximi.

4. Consuetudo ab Episcopis permissa. Sic venatio, & piscatio moderata ex recreationis causa extra Officia divina, nec non emptiones, ac venditiones rerum parvi momenti, præsertim ad victum quotidianum necessariarum clausâ officinâ, dicuntur in variis locis permissæ. Item excusant Barbitonsorem, qui sciente nec vetante Episcopo artem suam exercet erga rusticos, & opifices, qui aliis diebus eum adire nequeunt, aut nollent: alioquin se, ac suam familiam sustentare non posset.

5. Dispensatio legitima Papæ, vel Episcopi; vel etiam Parochi ex consuetudine ob gravem, & justam causam, quando non datur facilis accessus ad Episcopum.

Q. 3 *An per quodvis mortale peccatum graviter violatur hoc præceptum, ita ut circumstantia Festi addat novam speciem malitiæ Mortalis contra Religionem, in Confessione exprimendam?*

Resp. Multi negant, quia 1. Peccatum non

non eſt opus ſervile propriè, ſed ſolùm metaphoricè; nam non eſt opus proprium ſervorum, ſed commune omnibus etiam Nobilibus: verba autem præcepti ſunt propriè accipienda. 2. Hoc repugnat praxi, & perſuaſioni fidelium ac Confeſſariorum; nam nec pœnitentes hanc circumſtantiam confiteri ſolent, nec de ea interrogari. Fatentur quidem peccatum eſſe magis contra finem præcepti, nempe cultum Dei in genere, quàm ſit opus ſervile; ſicque explicant textus Patrum objici ſolitos. At negant eſſe contra ſubſtantiam præcepti prohibentis opera ſervilia, & cultum illum ſpecialem, qui tunc præcipitur per abſtinentiam ab opere ſervili. Jam verò, inquiunt, finis præcepti, non ſemper eſt præceptus. Item fatentur quòd circumſtantia illa diei ſacræ per ſe addat malitiam venialem.

Alii affirmant & probant. 1. ex S. Auguſt. ſerm. 22. *Ille verò obſervat Sabbatum, qui non peccat. Ita enim præcipitur: omne opus ſervile non facietis. Omnis, qui facit peccatum, ſervus eſt peccati.* Ex S. Greg. Nyſſen. homil. 7. in Eccleſ. *Quærendum eſt ergo, quid ſibi velit præceptum otii Sabbati? ... ut nihil agamus illorum, quorum opus eſt vitium.* Ex S. Thom. qui 2. 2. q. 122. a. 4 ad 3. dicit expreſſè: peccata contrariari obſervantiæ Sabbati, & magis agere contra hoc præceptum, qui

peccat mortaliter, quàm qui laborat. Et ex S. Antonin, p. 1. tit. 14. c. 4. §. 4. ibi: *Talis circumstantia, scilicet in die Festo, trahit peccatum in aliam speciem. Nam fornicans in Festo facit contra duo precepta, scilicet, non mœchaberis, & illud de sanctificatione Sabbati.* 2. Ex cap. 1. de feriis. *Omnes dies Dominicos cum omni veneratione decernimus observari, & ab omni illicito opere abstinere* & ex can. 1. dist. 5. ex lib. de vera & falsà poenit. *consideret qualitatem criminis in loco, in tempore; oportet enim pœnitere fornicantem, Si in loco sacro... Si tempore orationi constituto, aut festivitate Sanctorum... Omnis ista varietas confitenda est, & deflenda.* 3. Quia omne opus servile prohibetur. Peccatum autem est opus maximè servile, juxta illud Jo. 8. *qui facit peccatum, servus est peccati.* 4. dies Festi sunt tempus ab Ecclesia determinatum ad implendum præceptum divinum naturale præscribens, ut homo sæpe Deum colat, & rebus divinis vacet, & ad hoc se liberum ac expeditum præstet, vitando scilicet ea, quæ eum impediunt à divino servitio, quale est omne opus servile, & præsertim peccatum, quod magis servitium Dei impedit, quàm opus manuale. Quòd si pœnitentes hanc circumstantiam non confiteantur, dicunt, hoc provenire ex defectu instructionis.

Alii verò, quibus assentior, distinguunt, &

& docent peccata, quæ includunt oppositionem specialem, vel afferunt impedimentum sanctificationi Festorum, ùt cùm reddunt hominem incapacem applicationis ad divina, ùt ebrietas, quæ longo tempore privat potestate proxima vacandi rebus divinis, item seditio, &c. prohiberi hoc præcepto, & contrahere malitiam mortalem contra religionem: secùs de aliis. Patres autem supra citati videntur posse intelligi de fine præcepti, vel de sensu ejus mystico.

Q. 4. *Quænam opera diebus Festis exercenda sunt?*

Resp. I. Generatim opera Religionis, Pietatis, & Charitatis, ùt sunt interesse officiis divinis, Missæ, & Vesperis, orare, piè meditari, libros spirituales legere, audire conciones, sacramenta suscipere, visitare infirmos, & carcere detentos, &c.

Prob. 1. Ex Deut. 5. *Observa diem Sabbati, ut sanctifices eum. Hoc verbo,* (inquit Catech. Rom.) *Ostenditur Sabbati diem religiosum esse, divinisque actionibus, & sanctis rerum Officiis consecratum. Itaque diem Sabbati tum plenè, & perfectè celebramus, cùm pietatis, & religionis Officia Deo præstamus.* Dies autem Dominica substituta est ab Apostolis Sabbato cum obligatione eam sanctificandi, ac co-

lendi Deum, & Ecclesia alios Festos dies cum eadem obligatione instituit. 2. ex Nicol. 1. ad consulta Bulgar. c. 10. *Dominico die à labore terreno cessandum est, atque omni modo orationibus insistendum &c. 11. Idcirco in diebus Festis ab opere mundano cessandum est, ut liberiùs ad Ecclesiam ire, Psalmis & Hymnis insistere, orationi vacare, oblationes offerre, memoriis Sanctorum communicare, ad imitationem eorum assurgere, eloquiis divinis intendere, eleemosynas indigentibus ministrare valeat Christianus.* & ex Constit. 5. Pii V. *Antiquorum Canonum statuta renovantes, mandamus, ut omnes in diebus prafatis* (Festivis) *Ecclesias frequentent, divinis Officiis devotè intendant, ab omni illicito, & servili opere abstineant, mercatus non fiant, profanæ negotiationes, & judiciorum strepitus conquiescant.* 3. Ex multis Conciliis præcipientibus, ut fideles doceantur diebus Festis qui Dei cultui dicati sunt, vacandum esse divinis Officiis, concioni, & piis operibus, & ex Catech. Romano, qui ait: *Parochus diligenter doceat, quibus in operibus, & actionibus Christiani diebus Festis exercere se debeant.* Tum varia opera Religionis, & Charitatis supra dicta recenset. 4. Quia solidus dies sanctificandus est: ergò non solùm matutinis, sed etiam promeridianis horis Deo vacandum est. *Debet ergo die Festo insi-*

sti

ſti operibus ſpiritualibus orationis, meditationis, auditionis divinorum, lectionis, & eleemoſynis, & hujusmodi. ait S. Antonin. p. 2 tit 9. c. 7 §. 4. addens, quòd abſtinere quidem ab opere ſervili, & Miſſam audire ſit in præcepto obligante ſub mortali, non tamen vacare Deo pro majore parte diei, quamvis non ſic vacare peccatum ſit, ſcilicet veniale. Quare Rituale Tullenſe docet fideles non poſſe ſine legitima excuſatione ab eſſe à Veſperis. Enimverò promeridianum tempus ſanctificari debet per illarum auditionem; ideò enim ubique ſolemniter diebus Feſtis canuntur, & ad illas populus convocatur.

Reſp. II. Speciatim omnes fideles uſu rationis præditi tenentur ſub mortali audire Miſſam, ùt conſtat ex ſenſu, praxi Eccleſiæ, & ex variis Conciliis. Imò omnes Jure divino & naturali, ſuppoſita inſtitutione hujus unius Sacrificii, tenentur ſæpe in vita intereſſe Miſſæ Sacrificio; quia jure naturali tenentur Deo ſupremum cultum internum & externum ſæpe exhibere per Sacrificium ab ipſo inſtitutum. Unde Eccleſia ſolùm determinavit tempus, & addidit aliquas preces ac Cæremonias ſacras, ut dignè ac devotè celebretur.

Q. 5. *Quænam requiruntur ad implendum præceptum auditionis Miſſæ?*

Reſp. Sequentia. 1. Ut audiatur Miſſa inte-

integra: constat tum ex sensu, & praxi Ecclesiæ: tum ex c. 62. de Consecr. dist. 1. ibi; *Missas die Dominico sæcularibus totas audire speciali ordine præcipimus: ita ut ante Benedictionem Sacerdotis egredi populus non præsumat.*

Qui Canon Conc. Agathensis ab universali Ecclesia receptus est, & ejus legem, ac consuetudinem continet. Die autem Dominica cæteri dies Festi pari ratione comprehenduntur, cùm æquè sint divino cultui addicti. Porro ibi fit mentio Sæcularium, sed ampliativè, non exclusivè, & subintelligitur vox *etiam*, & Ecclesiæ sensus ad omnes extendit, ex c. *Omnes* eâd. dist. Hinc juxta omnes mortale est sine justa causa excusante omittere partem Missæ notabilem, ùt tertiam: veniale verò, si pars exigua sine causa omittatur: Nam præcipitur auditio Missæ non solùm quoad Sacrificium, sed etiam quoad totam liturgiam: scilicet preces, lectiones, actiones, & Cæremonias sacras, quæ in ea fiunt.

Porro juxta multos peccat solùm venialiter, qui ab initio Epistolæ usque ad finem Missæ interest, quia putant partem omissam non esse notabilem. At ex communi omissio initii Missæ, & aliorum usque ad Evangelium inclusivè, imò secundùm multos etiam exclusivè, est mortalis; quia hæc pars omissa est notabilis respectu Missæ. Imò est mortale abesse solo tempore con-

ſecrationis; nam eſt pars maximè notabilis, & principalis, cùm in ea conſiſtat eſſentia Sacrificii, & Eccleſia præcipiat Miſſam principaliter quoad Sacrificium. Idem dicunt aliqui de Communione Sacerdotis; quia vel eſt eſſentialis pars Sacrificii, vel ſaltem eſt de illius integritate, & complemento ſubſtantiali, ac proinde eſt pars notabilis; pars enim notabilis æſtimari debet non ſolùm ex diuturnitate, ſed etiam ex dignitate operis: nec leve cenſeri debet, abeſſe ab eſſentia, vel integritate ac complemento Sacrificii, cui toti intereſſe teneris. Hinc qui poteſt ſolùm intereſſe Conſecrationi, & Reliquæ parti Miſſæ, ad id tenetur, cùm illa pars ſit principalis, & contineat eſſentiam Sacrificii, nec principale ſequatur acceſſorium *de Lugo*.

Cæterùm tota Miſſa ejusdem Sacerdotis audienda eſt, ùt conſtat ex ſenſu & praxi Eccleſiæ. Quare non ſatisfacit, qui plures partes ſimul à diverſis audit; nam Eccleſia præcipit, ut audiatur ſacrum per modum totius ſucceſſivi, cùm revera tale ſit: & Innoc. XI. damnavit hanc propos. *Satisfacit præcepto Eccleſiæ de audiendo ſacro, qui duas ejus partes, imò quatuor ſimul à diverſis celebrantibus audit.* Neque etiam ſatisfacit, qui duas partes à duobus Sacerdotibus ſucceſſivè audit; quia partes diverſarum Miſſarum non faciunt unam Miſſam integram, cùm ad ſe invicem

non

non ordinentur, nec communicentur inter se, sed disjunctæ maneant, & sint partes diversarum Missarum non constituentes unam in ratione Sacrificii, vel actionis sacræ. At præcipitur auditio Missæ integræ. *de Lugo, & alii.*

2. Requiritur intentio audiendi sacrum tanquam actionem sacram, qua Deo supremus cultus defertur, & quæ sit saltem implicita, ac virtualis intentio offerendi per Sacerdotem, & cum Sacerdote illud Sacrificium, seu communicandi suâ assistentiâ oblationi Sacrificii, orationibus & aliis actionibus sacris. Nam per illam intentionem auditio Missæ debet determinari, ex parte audientis ad actum Religionis, & cultum supremum, alioqui auditio non esset religiosa, qualis præcipitur; si enim quis interesset Sacro ex mera curiositate spectandi, non faceret actum Religionis, nec servaret præceptum.

3. Requiritur præsentia corporis humana: ùt patet ex verbo *Audiendi*, & ex sensu, ac usu Ecclesiæ; nam ideo necesse est adire locum, in quo Missa celebratur. Sufficit tamen, si quis ex signis quibusdam colligere possit, quid à Sacrificante agatur, spectatâ loci naturâ, sitque per moralem conjunctionem pars ejus multitudinis, quæ dicitur præsens, & est in conspectu altaris. Hinc sufficit sacrum audire ex quovis templi loco, ex quo possis saltem mediantibus

aliis

aliis percipere, quid geratur, imò ex gradibus vestibuli, si propior accessus sit impeditus, quamvis per accidens sacrificans non videatur, nec audiatur.

4. Requiritur moralis, ac pia præsentia, ita, ut quis sit non solùm corpore præsens, sed etiam animô piè intentus in res divinas, seu in ipsum Deum per preces, oblationem Sacrificii, laudem, amorem, &c. Nam præcipitur auditio Missæ religiosa, qua Deus colatur. At Deus non colitur verè sine attentione ad divina, & pia aliqua affectione; nam Deum, *in spiritu, & veritate oportet adorare.* Jo. 4. Quare Trident. sess. 22. non permittit Sacrum fieri in privatis domibus, *nisi priùs, qui intersint, decenter composito corporis habitu, declararint, se mente etiam, ac devoto cordis affectu, non solùm corpore adesse.* Et Clerus Gallican. an. 1700. damnavit hanc propos. *Ecclesiæ præcepto* (audiendi Missam) *satisfit per reverentiam exteriorem, animo licèt voluntariè in aliena, imò in prava cogitatione defixo.* Hinc qui per notabilem Missæ partem confabulatur, vel dormit, vel res alias fixè considerat, vel voluntariè distrahitur, peccat mortaliter; nisi aliam postea Missam audire statuerit. Satisfaciunt tamen, qui quoquo modo Ministrant Sacro, etsi occupentur quærendis è Sacristiâ necessariis, v. g. Vino, Thure, &c. quia hæc ordinantur ad Missam, &

& fiunt in loco, qui communicat templo, unde non censentur moraliter abesse; Item satisfaciunt, qui occupantur pulsandis Organis, vel sollibus attollendis; quia hæc ordinantur ad solemnitatem Officii, nec tollunt advertentiam ad ea, quæ in ara geruntur. Qui verò notabili tempore Missæ confitetur, non satisfacit præcepto: nam caret attentione ad Missam requisita, videlicet attentione ad Deum, divináve Mysteria: qualis esse nequit in narrandis, & investigandis peccatis, eorúmque circumstantiis, & in colloquio cum Confessario. Ita *Suarez*, *de Lugo*, *Azor*, *&c.*

Not. 1. Communiter docent, non esse jure communi obligationem audiendi, aut faciendi tria Sacra die Natali Christi, neque audiendi Sacrum Feriâ 5. Et Sabbato, aut Officium Feria 6. Majoris hebdomadæ.

Not. 2. Circa Parochiæ frequentationem, hæc habet Trid. sess. 22. *Moneant* (Episcopi) *populum, ut frequenter ad suas Parochias, saltem diebus Dominicis, & majoribus Festis, accedant.* & Sess. 24. c. 4. *Moneat Episcopus populum diligenter, teneri unumquemque Parochiæ suæ interesse, ubi commodè id fieri potest, ad audiendum Verbum Dei.* Clerus verò Gallican. An. 1700. damnavit hanc propos. *Nullus in foro conscientiæ Parochiæ suæ interesse tenetur.*

Q. 6. *Quænam excusant ab auditione Sacri?*

Resp. Excusant 1. impotentia, non solùm physica, sed etiam moralis, quando scilicet audiri non potest sine gravi damno, scandalo, vel periculo: ùt constat ex communi interpretatione, & consuetudine. Hinc excusantur, qui custodiunt castra, urbem, domum, gregem. Item infirmi, quibus graviter obesset foras prodire. Qui tamen ex privilegio possunt audire, vel celebrare in Oratorio Domûs suæ, ad id tenentur; nam non habent moralem impotentiam; & præcipiens aliquid, simul præcipit omnia media ad illud necessaria tum ordinaria, tum extraordinaria, saltem non valde difficilia. Ita *de Lugo.* Nec universim verum est, neminem teneri uti privilegio; teneris enim uti, quoties ejus usus est necessarius ad servandum aliquod præceptum, quod per talem usum fit moraliter possibile.

2. Charitas, ùt si infirmus egeat præsentiâ alterius. Nam, (ùt docet S. Bern. in L. de præcept. & disp.) quod propter charitatem introductum est, non obligat cum ejusdem charitatis dispendio.

CAPUT III.

De Voto.

Q. 1. *Quid est Votum?*

Resp. Est promissio deliberatè facta Deo de bono meliori, & possibili. Dixi, *Deo facta;* nam Votum est actus Latriæ, soli Deo debitus in testificationem supremæ excellentiæ Illius, ùt Authoris bonorum omnium, vel in signum gratitudinis debitæ primo, ac supremo Benefactori. S Thom. 2. 2. q. 88. a. 5. ad 3. ubi ait, quòd Votum factum Sanctis sic intelligendum sit, *ut ipsa promissio facta Sanctis vel Prælatis, cadat sub voto materialiter, in quantùm scilicet homo vovet Deo, se impleturum, quod Sanctis, vel Prælatis promittit.* Quare promissio facta Sanctis est solùm materia voti, & ut sit propriè Votum, debet ei adjungi tacitè, vel expressè alia promissio, qua promittimus Deo, nos id facturos, quod promittimus Sanctis: aliàs promissio pertineret solùm ad Duliam.

Q. 2. *Quanam requiruntur ad volorem Voti?*

Resp. Ex communi sequentia. 1. Volitio se obligandi; nam nemo sponte suscipit

pit obligationem ſine voluntate ſe obligandi. Neque enim ad Votum ſufficit propoſitum quantumvis firmum, ex cap. 3. *De voto*, ubi dicitur, in metu mortis proponens animô, quòd religionis habitum eſſet aliquando ſuſcepturus, ſi plus non eſt in voto proceſſum, transgreſſorem judicari non poſſe, ſi non impleat, quod dixit. Nam propoſitum eſt ſimplex voluntas faciendi, vel omittendi aliquid: promiſſio verò ſuperaddit voluntatem ſe obligandi alteri. At ex eo, quòd voluntas proponat aliquid, non hoc ipſo vult ſe obligare, & obligatur. Sufficit autem intentio virtualis, & implicita ſe obligandi, ùt cùm quis ſciens votum obligare, deliberatè vovet, licèt de hac obligatione actu non cogitet: vel ignorans voti naturam, vult tamen votum facere, prout in ſe eſt, aut ſolitum eſt fieri, ſeu facere, quod alii faciunt, dum vovent; nam tunc virtualiter, & implicitè ſe obligare vult, Idem dic de eo, qui recipit Ordinem ſacrum, ignorans illi annexum eſſe votum caſtitatis; nam qui vult ſtatum aliquem, vult virtualiter, & implicitè onera, illi ſtatui annexa. Neque requiritur, ùt dicatur expreſsè: *promitto: Voveo; me obligo, &c.* Sed ſatis eſt, quòd hoc dicatur æquivalenter, & implicitè, etiam interiùs. Ut ſi dicas cum intentione te obligandi, *Domine redde mihi ſanitatem, & vivam caſtè: vel ſi convaluero,*

dabo talem eleemosynam. Econtra Verbum promitto, nisi adsit intentio vovendi, significat simplex propositum, ùt patet in actu Contritionis, quo aliqui promittunt fugam peccati, nec tamen vovent.

2. Advertentia, & deliberatio, qualis sufficit ad culpam mortalem directè voluntariam: quia votum est actus simpliciter humanus, in se liber, tanquam in hominis arbitrio de se relictus, ex Cap. 6. *de Voto*, ubi dicitur, quòd *universis liberum sit arbitrium in vovendo.* Deinde nemo censetur sibi obligationem ex genere suo gravem imponere, nisi plenè advertat, quid agat. Quare siquis ex subito animi motu, linguâ mentem præveniente, dicat: *Voveo*, non obligatur.

Talis autem deliberatio sufficit ad votum; nam deliberatio, quæ sufficit ad ligandum se reatu æternæ damnationis, sufficit etiam ad se ligandum Deo vinculò promissionis.

Item valet votum temerè, & imprudenter, imò & illicitè, putà cum inani gloria factum, modò finis malus non redundet in ipsam materiam. Nam ad valorem voti sufficit, ùt sit de re meliori, & possibili: & fiat cum sufficienti cognitione, ac libertate. Hinc patet omnes, & solos rationis usu præditos, & sufficientis deliberationis capaces posse vovere in materia sibi licita, ex c. 2. *De Voto.*

3. Re-

3. Requiritur, ut promissio sit voluntaria. Nam votum est actus moralis ac liber, quo Deus colitur. Quare nullum est votum factum ex errore circa rei promissæ substantiam; cùm talis error impediat, ne objectum sit cognitum, ac proinde, ne sit volitum. Idem dic de voto simplici, facto ex errore circa causam finalem; quia censetur factum sub tacita conditione: si causa finalis subsistat, & quia sublatô motivô volendi, non est volitio. Hinc si voveris jejunium pro salute Patris, quem falsò putabas ægrotare, non valet votum. At valet votum, si error sit dantaxat circa aliquam circumstantiam non mutantem notabiliter rem promissam, ùt si voveris castitatem, falsò putans esse servatu facilem: vel circa causam solùm impulsivam, ùt si voveris dare eleemosynam Petro pauperi præ aliis, quia falsò putas esse pium; nam talis error non impedit consensum absolutum circa substantialia. Votum verò solemne non irritatur per errorem, vel dolum circa motivum extrinsecum: tum quia per illum non irritatur matrimonium carnale, ergo nec spirituale cum Christo: Tum quia qui statum aliquem assumit, censetur velle absolutè illum assumere, etiamsi intercedat error vel dolus, qui non sit circa substantialia.

Item juxta communem metus gravis injustè incussus ad extorquendum vo-

tum, irritat quodvis votum, vel jure naturali; eò quòd Deus non acceptet vota injuriosè extorta, cùm nemo probus promissionem sibi tali modo factam acceptaret, & ne det occasionem injustæ coactioni: vel saltem jure Canonico ex Cap. 1. *De iis, quæ vi, &c.* Nam licèt ibi agatur solùm de Susceptione, & Professione Religionis, tamen sic receptum est, ut etiam extendatur ad votum simplex, ita ut saltem usu & consuetudine vota quælibet ex metu gravi facta, irrita sint. Sed quia hoc non est omnino certum de votis simplicibus; nam Suarez & alii dissentiunt: ideo in praxi tutior pars est, vel votum servare, vel petere dispensationem. Porro certum est valere votum etiam solemne, factum ex metu sponte suscepto, ùt naufragii, mortis, pœnæ æternæ, &c. cap. 17. *de Regulari:* vel ex metu justè incusso; quia tunc votum est simpliciter voluntarium, & nulla intervenit injuria. Valet etiam quodvis votum ex metu levi, etsi injustè incusso; quia non irritatur ab Ecclesia, & est sufficienter voluntarium: sibique vovens imputare debet, quòd tali metui cesserit.

4. Ut sit de meliori bono, id est de eo, quod omnibus spectatis ad salutem utilius, & Deo gratius est, quàm oppositum: quia votum debet esse gratum Deo, cùm sit actus, quo colitur: & promissio seu pollicitatio, alteri oblata, non parit obligationem,

nem, nisi ab eo acceptetur: at non potest Deo placere nec ab eo acceptari voluntas se obligandi ad relinquendum id, quod melius est, & ipsi gratius. Imò hoc est illicitum, & contra reverentiam Deo debitam, quia offertur ei aliquid, quod ei placere nequit: quod est illi quodammodo illudere, nisi ignorantia excuset.

Hinc invalidum est votum 1. De Matrimonio contrahendo, quia melior est Cælibatus. Si tamen Matrimonium judicaretur remedium voventi necessarium ad vitandam incontinentiam, juxta multos valeret votum, quia melius est nubere, quàm uri. 1. Cor. 7. Idem dicunt, siquis voveret pauperculam vel perditam uxorem ducere. 2. De re illicita, quæ promissio est mortalis contra Religionem, ob gravem irreverentiam contra Deum; nam promittere Deo rem ipsi ingratam, est ei minari, Idque juxta Suarez Lessium, Reginal. etiamsi res illa sit solùm venialiter mala, & ùt talis cognoscatur à vovente; quia est facto attribuere Deo approbationem peccati saltem venialis, & innuere, Deo placere peccatum, eóque coli: quod est graviter injuriosum Deo, & directè repugnat ejus summæ sanctitati, ac bonitati. 3. De re optima, sed ad obtinendam rem malam, vel ad gratias agendas pro re mala obtenta, v. g. vindicta, non autem præcisè pro bono effectu secuto ex peccato. Nam Deus

non acceptat aliquid, ut sit auctor peccati, & illud promoveat, vel in gratiarum actionem pro eo, quasi fuerit auctor peccati; nam esse authorem peccati, etsi venialis, repugnat bonitati, ac sanctitati divinæ. Valet tamen votum de actione bona sub conditione turpi adjecta in ejus odium, ut de eleemosyna danda, si peccaveris; quia quod directè promittitur, est bonum melius, & ordinatur ad actum bonum, nempe in odium, & vindictam peccati, si committatur. 4. De re, quæ omnibus spectatis est indifferens: nam nil confert ad cultum Dei, nec ei placet. Imò tale votum est cultus vanus, ac superfluus, ideóque peccatum saltem veniale. Ut autem res indifferens fiat honesta, debet non solùm referri ad finem honestum, sed etiam ex se, vel ex circumstantiis esse apta ad finem illum consequendum. Cùm relatio extrinseca rem non immutet. Igitur superstitiosum & nullum est votum non edendi capita animalium in honorem S Joannis Baptistæ, vel carnes assas in honorem S. Laurentii. Porro executio voti illiciti continet eandem malitiam, quam ejus emissio; quia executio ex obligatione voti, est voti facti approbatio.

5. Ut sit de bono possibili; nam inepta, & illusoria esset promissio rei, quæ præstari non posset: & nemo obligari potest ad impossibile. Hinc irritum est votum nunquam

quam peccandi venialiter, etiam cum deliberatione imperfecta. Nam hoc ita impossibile est in hac vita cum auxiliis ordinariis, ut nunquam vitentur omnia peccata venialia sine speciali privilegio, ex Trid. Sess. 6. can. 23. Votum autem requirit ut, quod promittitur, prævideatur esse faciendum, & fieri posse moraliter. Docent tamen, valere votum nunquam peccandi ex proposito, & perfecta deliberatione; quia hoc est possibile cum divina gratia absque privilegio: & tale votum à viris sanctis, & doctis quandoque factum legimus.

6. Ut vovens non sit jure positivo inhabilis ad vovendum.

Not. Laudabiliter posse voveri Deo aliquid, ad quod jam obligamur, & per tale votum novum vinculum induci est omnino certum, inquit Lessius, tum ex perpetuo usu Ecclesiæ, ubi vovetur non solùm abstinentia à nuptiis, sed etiam abstinentia ab omni voluptate illicita extra matrimonium, quæ omnibus est præcepta. Tum quia opera præcepta sunt Deo gratissima: ergo possunt illi promitti, & hæc promissio novam obligationem affert; nam debitor potest se pluribus nominibus ad idem obstringere, sicut creditor pluribus titulis potest idem exigere à debitore: sed violatio talis voti duplicem habet malitiam, unam contra præceptum, & alteram contra religionem ob votum.

Q. 3. *Quotuplex est Votum?*

Resp Dividitur 1. In reale, personale, & mixtum. Votum reale est, quo promittitur pecunia, vel res pretiô æstimabilis, quæ actio voventis non sit. Personale est, quo promittitur actio personalis, aut omissio ipsius voventis, ùt votum castitatis. Mixtum est, quo promittitur & actio, vel omissio personalis, & aliquid pretio æstimabile ab ea distinctum, ùt si voveas ire ad B. V. Lauretanam, ibique munus offerre. 2. In temporale, quod est ad certum tempus: & perpetuum, quod censetur fieri, cùm nullus est obligationi constitutus finis, ùt si dixeris, voveo deinceps castitatem. 3. In absolutum, quod fit sine conditione: & conditionatum, quod fit sub aliqua conditione: v. g. voveo eleemosynam, si pater convaluerit: unde non obligat nisi posita conditione; sed eâ positâ statim obligat; quia obligatio desinit esse suspensa. Porro nullum est votum, factum sub conditione repugnante naturæ, & substantiæ voti, vel rei promissæ, ùt si profitearis religionem, ea conditione, ut aliquid proprium retineas. 4. In solemne, quod ab Ecclesia approbatum, & absolutè ac in perpetuum acceptatum est: & simplex, quod emittitur absque acceptatione Ecclesiæ, saltem in perpetuum.

Q. 4.

Q. 4. *An, quomodo, quos, & quando votum obligat?*

Resp. I. Obligatio voti ex suo genere gravis est, ita ut ejus violatio in materia gravi sit mortalis. Ita omnes. Constat. 1. tum ex Psal. 49... *Redde altissimo vota tua.* & Eccles. 5. *Si quid vovisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim ei infidelis, & stulta promissio: sed quodcunque voveris redde:* Et 1. Tim. 5. de viduis, quæ continentiæ votum violaverant, dicitur. *Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* 2. Ex Traditione & sensu Ecclesiæ. 3. ex cap. 6. de voto. *Licèt universis liberum sit arbitrium in vovendo, usque adeò tamen solutio necessaria est post votum, ut sine proprio salutis dispendio alicui non liceat resilire.* 4 Quia hæc obligatio pertinet ad gravissimam virtutem Religionis, qua quis tenetur reddere Deo obsequium promissum, & ab eo acceptatum; ideóque specialiter ipsi debitum. *Maximè debet homo Deo fidelitatem, tum ratione dominii, tum etiam ratione beneficii suscepti: & ideo maximè obligatur homo ad hoc, quòd impleat vota Deo facta. Hoc enim pertinet ad fidelitatem, quam homo debet Deo. Fractio autem voti est quædam infidelitatis species: unde Salomon rationem assignat, quare*

sint

sint vota reddenda: quia displicet Deo infidelis promissio. ait. S. Thom. 2. 2. q. 88. a. 3. Præterea violatio fidei Deo datæ in re gravi continet gravem irreverentiam in Deum, propter summam ejus majestatem.

Materia autem illa voti est gravis, de qua posset dari præceptum sub mortali obligans: seu quæ per se, vel ex circumstantiis notabiliter conducit ad honorem Dei, vel spiritualem utilitatem voventis. Hinc qui semel non implet votum jejunandi, confitendi, vel audiendi Sacri. &c. Peccat mortaliter; cùm hæc materia gravis sit, & sufficiens ad mortale in præcepto Ecclesiæ.

Votum tamen, ex communi, aut fere communi sententia obligat solùm sub veniali in re levi; quia votum est quædam lex privata, quam quis sibi imponit, & species quædam pacti: lex autem, & pactum non imponunt obligationem nisi proportionatam materiæ. Deinde omissio fidelitatis, & justitiæ in re parvi momenti non censetur gravis injuria, & offensa. Præterea res ex omni parte levis non est capax obligationis gravis: nec pendet à voluntate hominis obligationem gravem alligare rei, quæ non est capax illius. Nec Deus videtur acceptare talem obligationem irrationabilem. Unde qui vovisset singulis diebus anni dare unum assem pauperibus,

pec-

peccaret solùm venialiter semel, aut bis omittendo. Secùs si decrevisset non implere votum, quia materia talis voti collectivè sumpta gravis est.

Porro quamvis aliqui putent voventem posse in re gravi se obligare solum sub veniali, si expressè velit; (exceptis votis statûs religiosi, quæ sunt per se vota graviter in perpetuum obligantia, & nisi Ecclesia aliter statuerit:) tum quia, cùm obligatio voti voluntariè assumatur, pendet à voluntate voventis, nec ex lege divina oritur, nisi dependenter à voluntate promittentis: tum quia votum est lex privata, quam vovens liberè sibi imponit: Legislator autem potest in materia gravi velle tantùm obligare sub veniali: Tamen constat voventem rem gravem obligari sub mortali, nisi expressè voluerit se obligare solùm sub veniali; nam quisque censetur se accommodare capacitati materiæ, & usui communi, nisi constet aliud expressè intendisse.

Cæterùm violatio voti, præter malitiam irreligiosæ perfidiæ, & infidelitatis erga Deum, involvit deformitatem sacrilegii, saltem secundùm quamdam eminentiam: quia per voti violationem id, quod fuit Deo per promissionem dicatum, ei denegatur.

Resp. II. Quando non constat de alia speciali voventis intentione, non aliter obli-

obligat votum in quavis materia, quàm si esset Lex de ea re à Deo, vel ab Ecclesia lata; quia votum est quædam Lex, quam homo sibi imponit circa materiam illam promissam: imò fit communiter juxta hanc intentionem. Hinc votum jejunandi, audiendi Sacrum obligat ad modum præcepti Ecclesiastici de eadem re; ideóque eodem modo servandum. Et vovens excusatur à talis voti impletione in iis circumstantiis, in quibus excusaretur à præcepto Ecclesiæ, nisi contrarium expressè, vel virtualiter intenderit.

Resp. III. *Ex communi* votum personale solùm voventem obligat, nec per alium impleri potest; quia res promissa est propria actio, vel omissio voventis, non alterius. Hinc si non possit illud per se exequi, non tenetur alium substituere, nisi id expressè intenderit. Votum verò reale obligat voventem ad persolvendum per alium de propriis bonis, si per se ipsum implere nequeat; quia res promissa est bonum temporale voventis, quod potest ejus nomine per alium tradi. Item hæredes, secundùm omnes, tenentur exequi vota realia Defuncti secundùm vires hæreditatis, salvâ legitimâ hæredis necessarii, ex cap. 6. *De testam.* & l. 2. ff. *De pollicit.* nam hæres debita bonis annexa solvere tenetur ex justitia, ratione rei acceptæ cum tali onere, & ex contractu implicitè inito

per

per acceptationem hæreditatis: hæreditatem enim adeundo, sicut commoda ejus & omnia jura Defuncti acquirit, ita etiam debita, & onera realia bonis annexa in se suscipit. Bona autem Deo promissa, sunt ipsi speciali jure debita. Quod si sint plures hæredes, quisque tenetur pro rata, juxta portionem hæreditatis, quæ ei obtigit, nisi res debita, & legata possideatur ab uno, vel obligatio sit individua.

Idem est de voto mixto quoad partem, qua personale est, ac de voto personali: & quoad partem, qua reale est, ac de voto reali; cùm sit verè personale quoad unam partem, & reale quoad aliam. Hinc obligat hæredes non qua parte personale est, sed qua parte est reale: ùt si quis peregrinationem, & statuam argenteam, vovit, tenetur hæres ad statuam dandam, non item ad peregrinationem, nisi eam promiserit, aut hac lege hæres institutus fuerit.

Qui autem vovit factum alterius, tenetur curare, quantùm potest, ut alter impleat: hoc enim censetur intendisse. Iste alter tamen nullatenus ad id tenetur, nisi consenserit; nam votum obligat eum solum, qui promisit. Hinc liberi non obligantur votis parentum, eos religioni devoventium, nisi ea rata habuerint, cap 14. *de Regular*. Si verò populus vovit Festum, vel jejunium consentiente Episcopo, ad hoc tenentur posteri non vi voti, sed ex præcep-

cepto Episcopi approbantis, & ita implicitè præcipientis illud Festum, aut Jejunium.

Resp. IV. Impleri debet votum tempore à vovente præfinito; nam promisit rem tali tempore, unde illam tunc reddere tenetur. Hinc qui vovit jejunium tali die, peccat mortaliter, si eo die non jejunet, perinde ac si die ab Ecclesia statuto non jejunaret, quamvis proponeret alio jejunare. Quòd si ex impotentia, vel negligentia votum tempore præfinito non impleatur, debet postea impleri, nisi ex intentione voventis, aut voti natura res promissa sit affixa certo diei in devotionem illius, ob honorem Sancti, vel mysterii, cujus tunc memoria celebratur: ùt si quis voverit jejunium vigiliâ alicujus Sancti principàliter in illius honorem; tunc enim obligatio cum die extinguitur; quia tunc intentio fuit se obligandi ad actum hoc tempore faciendum, non alio: & res promissa est dependenter ab hoc tempore, ac per modum unius. Quando autem tempus non ipsius temporis intuitu, & devotione constitutum est, censetur adjici ùt terminus non ad finendam obligationem, sed ultra quem non sit differenda; & sic statim postea impleri debet. Nam cùm voveris non ultra eam diem differre, es semper in mora differendo, & teneris semper implere: quia perseverat debitum quoad substantiam, du-

duásque obligationes contraxisti, unam faciendi opus, alteram faciendi tali tempore: unde hac non impleta, manet illa principalior, quæ semper urget.

Si verò nullo definito tempore absolutè voveris, teneris votum exequi, quamprimùm commodè, & rectè potes judicio prudenti. Nam statim moraliter loquendo exigitur à Deo, ex Deut. 23. *Cùm votum voveris Domino, non tardabis reddere; quia requiret illud Dominus. Et si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.* Et Eccles. 5. *Si quid vovisti Deo, ne moreris reddere.* Deinde res absolutè, & sine dilatione promissa statim debita est, ex l. 14. *ff. de Reg. Jur. In omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præsenti die debetur.* Igitur culpabilis est omnis mora, quæ rationabili causa non cohonestatur. Non est tamen continuò mortale differre ad valde breve tempus, modò votum brevi postea persolvi queat. Nam potest esse materiæ parvitas in mora illa, sicut in aliis rebus. Hæc omnia communem doctrinam continent. Porro si votum fuerit negativum, seu de omissione, toties peccatur, quoties fit actio omittenda: quia votum illud instar præcepti negativi obligat pro toto tempore, pro quo factum est, & omnis omnino omissio promissa est.

Sed an vovens votum implere ante tempus à se præfinitum tenetur ob impedimentum futurum?

Resp. I. Quando opus vovetur ut proprium onus certi diei, seu temporis, ex communi non tenetur vovens prævenire, etiamsi prævideat impedimentum pro illo die; quia non vovit actum, nisi tali die faciendum; unde ante illum non obligat votum. Idem dic, quando terminus, seu dies additur non solùm ad differendam executionem, sed etiam ad suspendendam obligationem usque ad talem terminum; quia res non est promissa ante illum, nec vovens intendit se obligare, nisi ex tali die.

Resp. II. Quando terminus solùm ponitur ad differendam solutionem, & non ad suspendendam obligationem, tunc ex communi vovens tenetur votum persolvere ante terminum, si prævideat impedimentum pro illo futurum; quia tunc votum statim, ac fit, obligat absolutè, ut intra terminum designatum opus fiat. Unde obligat determinatè pro illo toto tempore, pro singulis verò partibus quasi disjunctivè. Et ideo vovens tenetur absolutè implere votum in aliqua parte hujus temporis: ergo si prævidet futurum esse impedimentum in posteriori parte temporis, tenetur in priori facere: quod est prævenire terminum.

num. Et alioqui contra promissionem dilatio fieret ultra tempus præfinitum. Item licèt terminus temporis sit constitutus ad finiendam solutionem, si opus promissum non est proprium onus alicujus determinatæ partis totius temporis usque ad illum terminum, tenetur vovens implere votum ante terminum illum, si ante illum impedimentum prævideat: ùt siquis vovit jejunare sex dies mensis, non designando illos, limitando tamen obligationem ad Mensem, ita ut cum illo extinguatur in omni eventu, tunc si prævideat futurum, ut post primum diem mensis jejunare nequeat, tenetur in prioribus diebus totum votum implere, & ita prævenire terminum; quia tunc totum tempus mensis est tempus absolutæ obligationis, quæ debet impleri in parte ejus possibili. Quæ omnia confirmantur exemplo præceptorum, v. g. confitendi singulis annis. Ita Suarez, addens teneri voventem in omnibus casibus vitare impedimentum, ut votum suum tempore promisso impleri possit; nam votum obligat saltem implicitè ad non ponendum impedimentum, cùm hoc sit necessarium ad implendam rem expressè, ac directè promissam: alioqui obligatio voti esset inefficax, & inanis.

Q. 5. *Quid dicendum in dubio circa votum?*

Resp. Sequentia. 1. Nullus tenetur vo-

tô, de cujus emissione dubitat, si post diligens examen nulla ei appareat probabilis conjectura, qnòd votum illud fecerit; quia obligatio voti, quæ voluntariè suscipitur, sine rationabili fundamento, adeóque irrationabiliter, affirmaretur. Nemo autem tenetur obligatione, quæ nullo fundamento rationabili nititur. 2. In æquali utrimque probabilitate votum servari debet. Ita Azor, Vasquez, Thyrsus Gonzal. &c. Quia tunc non potest prudenter negari, votum factum fuisse. Deinde in dubiis tutior pars eligi debet: alioquin talis se exponeret periculo peccandi; nam cùm detur Lex certa non violandi votum, hoc ipso, quòd dubitet, an voverit aliquid, dubitat, an illud omittendo, violet eam legem, ideóque peccet. Qui autem agit dubius, an peccet, se committit periculo peccandi, & reipsa peccat. A fortiori tenetur voto, qui sciens se post septennium vovisse, dubitat, an habuerit intentionem se obligandi, vel sufficientem advertentiam. Nam actus præsumitur factus, ùt fieri solet, ac debet: nisi contrarium constet: & res in dubio judicari debet à communiter contingentibus. 3. Certus de voto, sed dubius de solutione, tenetur illud implere; nam debito certo non satisfit nisi per solutionem certam. 4. Quando solùm dubitatur de quantitate, vel qualitate rei promissæ, votum explicandum est secundùm voventis in-

intentionem, ultra quam non obligat, ex Deuter. 23 *Facies sicut promisisti Domino, & propria voluntate, & ore tuo locutus es. Nam* (*ut ait* S. Thom. 2. 2. q. ult. a. 4.) *Obligatio voti ex voluntate procedit. Nam vovere voluntatis est, ùt Augustinus dicit: in tantùm ergo fertur obligatio voti, in quantùm se extendit voluntas, & intentio voventis.* Si de intentione non constet, elicienda est ex conjecturis, ex materia, & præsertim ex fine, quem in voto spectavit; nam causa finalis, seu ratio volendi est mensura rei volitæ. Et si his inspectis adhuc dubium manet, votum explicandum est secundum communem, & usitatam verborum, quibus usus est, acceptionem; nam quisque censetur velle facere, quod verbis in sensu usitato acceptis indicat. Quòd si non recordetur verba, quibus usus est, eligi debet pars tutior. *Si dubitet, quo modo se in vovendo habuerit, debet tutiorem viam eligere, ne se discrimini committat:* ait S. Thom. in 4. dist. 38. q. 1. a. 3. ad 6.

Q. 6. *An votum fictum, seu exteriùs factum sine animo vovendi, vel se obligandi, peccatum est?*

Resp. Aff. Quia illa fictio, seu simulatio est mendacium aliquod, & vana usurpatio nominis Dei, continens irreverentiam con-

tra Deum. Secluſis autem contemptu, ſcandalo, injuria, non eſſe per ſe mortale docet Suarez: quia, inquit, velle præcisè proferre verba vovendi ſine volitione vovendi, non eſt gravis irreverentia, ac injuria Dei; & fictio non eſt reſpectu Dei, ſed tantùm reſpectu hominum, quibus per illam poteſt fieri injuria levis. In votis tamen ſolemnibus, vel quæ fiunt in aſſumptione Statûs Religioſi docet, fictionem eſſe mortalem; quia in ea fit injuria gravis Religioni, & conſequenter etiam Deo, & Eccleſiæ, & vix ſeparari poteſt à graviſſimo ſcandalo.

Q. 7. *Quot modis tollitur obligatio voti?*

Reſp. Ex communi his. 1. Ceſſante cauſa finali, ob quam factum eſt; nam *ceſſante cauſa ceſſat effectus.* Cap. 60. *de appellat.* Seu ceſſante cauſa finali deficit intentio voventis, utpote deficiente proprio, ac principali motivo: & vovens non cenſetur voluiſſe promittere, & ſe obligare, illa ceſſante. Ut ſi jejunium per menſem voveris ad obtinendam ſanitatem Patris, ſi hic moriatur, deſinis obligari.

2. Materiæ deſitione, vel mutatione notabili, ùt ſi res promiſſa, antea honeſta, fiat turpis, vel indifferens, vel impeditiva majoris boni, ratione novæ circumſtantiæ, aut

aut prohibitionis, vel si fiat impossibilis. Nam votum est essentialiter de bono meliori, & possibili. Item quando non potest servari sine gravi periculo mortis, vel gravis damni in bonis temporalibus, in Statu, vel honore, quod sit accidentarium voto, nisi constet ex natura voti, vel aliter voventem voluisse se in tali eventu obligare. Nam in tali casu materia non est eadem, nec voventes intendunt communiter tunc se obligare. Neque tunc est obligatio præstandi aliquid aliud loco rei promissæ; quia votum non obligat ultra intentionem voventis, quæ non est obligandi se ad aliud, quàm ad id, quod vovet, nisi illud fuerit in hoc inclusum saltem virtualiter. At voti obligatio non cessat ob difficultates postea obvenientes, quas si vovens prævidisset, non vovisset: nam ùt notat Lessius, multi castitatem vovent, & Religionem profitentur, qui tales postea tentationes, ac difficultates patiuntur, quas si prævidissent, vovere noluissent: & tamen omnium judicio non ideo desinunt teneri voto. Hæc enim omnia præcogitari poterant, ac debebant. Quod si non fecerint, sibi imputent, & media idonea adhibeant ad hoc, ut votum implere possint. Votum quippe obligat secundùm mentem, quam vovens reipsa habuit explicitè, vel implicitè, dum vovit, & secundùm communem usum, ac sensum prudentum. Quare voti, vel jura-

menti obligationem non tollit id, quod si antea accidisset, vel prævisum fuisset, impediret, ne fieret: sed requiritur mutatio ita notabilis, ut faciat quasi aliud objectum, ad quod voventis intentio prudenter ex circumstantiis præsumatur se non extendisse.

3. Irritatione, dispensatione, vel commutatione.

4. Defectu conditionis positæ, si votum sit conditionatum; quia vovens noluit se obligare, nisi conditione illa posita, & res non est promissa nisi sub illa conditione, ac proinde eam præstandi obligatio suspensa est, donec impleatur conditio, qua posita fit absoluta.

Si vovens voti conditionem honestam per dolum, fraudem, vel minas impediat, peccat contra votum, & eo remanet obligatus; nam votum sub conditione aliqua honesta factum obligat ad rem promissam implendam, sub conditione illa, quæ à vovente non sic impediatur: ideóque etiam ad illam non sic impediendam, alioqui esset illusorium. Unde si vovens impediat per vim, dolum, fraudem, vel minas, peccat, & voto tenetur, perinde, ac si conditio evenisset. *Ita Sanchez, Azor & alii multi apud illum.*

Sed quid si materia voti fiat impossibilis solùm quoad aliquam partem, vel modum?

Resp. Tunc si commodè talis materia dividi

vidi possit, & soleat, vovens tenetur ad eam partem, quam potest; quia censetur partes illas divisim promisisse; nam voluntas censetur ferri in objecta secundùm eorum naturam, & communem usum, nisi constet, oppositum expressè intendisse. Hinc si non potes dare pauperibus centum, quos promisisti, teneris dare decem, quos potes. Si verò res promissa dividi nequeat, aut non soleat, ad nil teneris: ùt si voveris ædificare Ecclesiam, & postea non habeas pecuniam sufficientem, nisi ad ponenda fundamenta, ad nil teneris; quia partes Ecclesiæ non divisim, sed collectivè, tanquam unicum objectum, censeris promisisse, nisi contrarium expressè intenderis.

Quid si actus non possit fieri solùm quoad circumstantiam, seu modum, qui non fuerit intentus principaliter, nec ùt conditio necessaria ad obligationem substantialem: tunc res promissa implenda est quoad substantiam; quia tunc substantia actûs fuit principaliter, & absolutè promissa: circumstantia verò, seu modus ùt aliquid accessorium: principale autem non debet impediri per defectum accessorii. Sic qui vovit jejunium in pane, & aqua, & potest solùm servare jejunium ordinarium, ad hoc tenetur; nam jejunium quoad substantiam principaliter vovit, modum verò illum in pane, & aqua solùm accessoriè. Secus, siquis non vovit substantiam actûs, nisi de-

pendenter à tali modo, qui nequeat servari, ùt sæpe fit, cùm modus ille notabiliter minuit difficultatem actûs ; nam tunc intentio actum faciendi non est absoluta, sed cum tali conditione, qua sublata cessat intentio se obligandi, ideóque obligatio: ùt si vovisti ire Romam equô, vel rhedâ, & postea utrumque desit, non teneris ire pedibus.

Si verò modus, aut circumstantia sit solùm possibilis, res autem principalis impossibilis cessat obligatio voti, quia non fuit intentio se obligandi, nisi dependenter à principali.

Cæterùm si impossibilitas, aut impedimentum non sit perpetuum, eo postea sublato, votum impleri debet. Nam tunc solùm suspenditur ejus obligatio ; si verò sit perpetuum, cessat omnino obligatio voti, nec vovens tenetur in aliud commutare, nisi hoc vovisset.

Q. 8. *Quænam vota, & à quibus irritari possunt?*

Not. Irritatio voti est ablatio ejus obligationis, facta nomine proprio ab eo, cujus potestati subjecta est voluntas voventis, vel materia voti. Duplex est, alia directa, quæ directè cadit in votum, efficitque, ut votum sit nullum defectu conditionis ad illud requisitæ, scilicet consensûs ejus,

ejus, cui voluntas voventis subjecta est: alia indirecta, quæ cadit duntaxat in materiam voti, seu quæ fit tantùm ratione materiæ alteri subjectæ, remanente voto.

Resp. I. Vota omnia eorum, quorum voluntas subjecta est potestati dominativæ alterius, possunt ab eo directè irritari, nec postea reviviscunt. *Ita commun.* Quia tales ita dependent ab alio, ut sine ejus injuria non possint de seipsis disponere contra ejus voluntatem, ac proinde eorum vota tacitam, ac imbibitam habent hanc conditionem: *si Superior non contradixerit.* Nam nemo potest vovere contra jura alterius. Quare Superiore nolente voluntatem subditi obligari, cessabit obligatio ob defectum conditionis: quamdiu tamen non irritatur votum, servari debet; quia licèt non sit firmum, est tamen validum, donec Superior contradicat, ex c. *Monacho.* 20. q. 4. ubi votum à Religioso sine consensu Superioris factum dicitur solùm frangendum, hoc est, irritandum: ergo supponitur validum: quare in hujusmodi votis non includitur conditio affirmativa, *si Superior consenserit;* sed negativa, *dum Superior contradixerit*, ùt notat Sanchez.

Hinc ex communi 1. omnia vota impuberum, etiam implenda tempore pubertatis, possunt directè irritari à patre, vel in ejus defectum ab avo paterno, aut tutore, ùt qui vices patris gerit, non tamen à matre:

tre : nisi sit tutrix. Ratio est dispositio Juris Canonici, quod votis impuberum ob horum judicii imbellicitatem apposuit hanc tacitam conditionem; *nisi pater, vel tutor contradixerit. c. puella*, 20. q. 2. Multi docent eadem vota impuberum à patre irritari posse tempore pubertatis; quia vota illa per tractum temporis non amiserunt hanc suam conditionem: *nisi pater contradixerit;* sed semper manent subjecta patri: idque expedit ad subveniendum indiscretioni liberorum. Sed juxta varios id jam non potest tutor; quia eo ipso, quòd pupillus fit pubes, tutor fit curator, cui persona pupilli, seu minoris non committitur sicut tutori: at pater semper manet pater. *Suarez. Reginald.* Limita, modò liberi in pubertate talia vota non ratificaverint, scientes non fuisse firma; nam hæc ratificatio est nova voti emissio.

2. Superiores Religiosorum possunt directè irritare omnia vota suorum subditorum, exceptis votis, quæ ex instituto religionis fiunt, & voto strictioris Religionis. Constat ex communi Doctorum sensu, & usu in Religionibus recepto, & ex c. *Monacho* cit. & ex S. Thom. 2. 2. q. 88. a. 8. ad 3. Idque vel ex natura Statûs Religiosi, & voti obedientiæ, per quod Religiosi abdicârunt jus omne disponendi de seipsis, & cuncta in Superiorum potestatem transtulêre: vel ex dispositione Ecclesiæ

per

per usum statutâ, quæ sicut in votis impuberum, ita in votis Religiosorum hanc tacitam conditionem inesse voluit: *si Superior non contradicat.* Ut scilicet melius religiosi in via spirituali à suis Superioribus dirigerentur. Potest quoque validè Prælatus secundùm communem sententiam irritare votum subditi à se, vel à prædecessore æquali, aut inferiore approbatum. Quia per istam approbationem, seu licentiam non amisit jus Superioris, quo inferiorum voluntates sibi habet perfectè subjectas ad eorum rectam gubernationem: nec ideo suam potestatem à se abdicavit. Sed hoc non videtur omnibus certum. Fatentur autem omnes, talem peccaturum, si sine causa consensum revocet, quia abutitur sua potestate contra bonum subditi, & impedit majus Dei obsequium. Novitiorum verò vota non possunt directè irritari, cùm sint adhuc sui juris; sed solùm potest suspendi executio votorum personalium, quatenus impediunt observantiam regularem, & eorum rectam gubernationem: ita ut si egrediantur religione, statim reviviscat eorum obligatio. Porro Religiosi & quivis subditi dominativæ alterius potestati, ex communi sententia licitè, ac meritoriè ea omnia bona opera vovent, quæ nec Regulâ, nec Superiorum præcepto eis interdicta sunt, nec eos à debito illorum obsequio retrahunt; & talia vota statim obli-

obligant, non expectato Superiorum consensu, donec ipsi contradicant; quia cùm ea materia sit bona, nec interdicta, est apta voto emittendo, & quamdiu non interdicitur, est in voventium potestate.

Resp. II. Vota, quorum materia est alteri subjecta, possunt ab eo indirectè irritari, seu potest eorum executio, & obligatio suspendi, etsi ante subjectionem facta fuerint, ex c. *noluit*. 33. q. 5. Quia nemo potest, & censetur promittere aliquid in damnum, seu præjudicium etiam futurum aliorum: & executio talis voti hoc ipso fit illicita, quòd alter potestatem habens in rem, vel actionem promissam, contradicat; nam nunquam licet jus alterius violare.

Hinc secundùm communem sententiam 1. Irritari à patre possunt, indirectè, & ratione materiæ, vota puberum, quæ obsunt disciplinæ, & convenienti gubernationi familiæ, in qua pater habet jus regendi filium, donec emancipetur. Sic potest suspendere obligationem voti perpetuò abstinendi à carnibus. At nil potest circa vota puberum, quæ nullatenus ejus potestati officiunt, ùt sunt certæ preces, consueta pietatis officia, votum Castitatis, Religionis, &c. nam pubes, in ordine ad obsequium divinum, habet jus disponendi de se, & suis actionibus personalibus, quæ non adversantur rectæ gubernationi familiæ.

2. Ma-

2. Maritus potest irritare indirectè vota uxoris, quæ officiunt usui matrimonii, prolis educationi, & gubernationi familiæ, ùt sunt vota peregrinandi, sæpius jejunandi, &c. quia juri mariti obsunt: non autem vota de certis precibus, aut continentia post ejus mortem servanda; nec enim maritus potest prohibere uxori omnia opera consilii, cùm omnia juri ejus non officiant, & subjectio uxoris ad virum oriatur solùm ex matrimonii vinculo, sitque ei commensurata. Uxor vicissim potest sic irritare vota mariti, quæ obsunt vitæ sociali, & moderatæ debiti redditioni, cùm ad hæc jus habeat. Possunt tamen ambo ex communi consensu continentiam vovere, & tunc neutri debitum petere, aut petenti reddere licebit, cùm juri suo cesserint.

3. Herus potest suspendere executionem votorum famuli, & ancillæ, quatenus solùm impediunt, vel imminuunt obsequium sibi debitum, cùm alia ejus juri non officiant

Observa. Vota directè irritata nunquam reviviscunt, quia Superior, eis contradicendo efficit, ut sint nulla, defectu conditionis requisitæ; cùm inferior non possit validè vovere nisi sub hac conditione tacita: *si pater, vel Superior non contradixerit.* At vota indirectè irritata suspenduntur solùm, quamdiu materia est subjecta alteri, & reviviscunt, ac obligant, quando de-

desinit ei subesse; quia votum erat validum absolutè, & ob solam materiæ subjectionem suspensum erat, & ejus executio jam est licita, cùm nulli obsit.

Hinc vota conjugum, puberum, & famulorum perpetua, quæ tempore subjectionis vel ante emissa, suspensa fuerunt, eos obligant cum eorum materia desinit subjici alterius potestati. Unde uxori, quæ sine consensu mariti continentiam vovit, non licet nubere post ejus mortem.

Resp. III. Qui vota irritandi potestatem habent, illa validè irritant, etiam sine justa causa; quia ad validum usum juris sui non requiritur causa. Peccant tamen, si sine causa faciant, cùm sit abusus potestatis contra bonum proximi, & honorem Dei.

Q. 9. *Quinam possunt dispensare in Votis, & Juramentis?*

Resp. I. Prælatos Ecclesiæ habere potestatem dispensandi in votis, & Juramentis. Constat. 1. ex Mat. 16. *Tibi dabo Claves Regni Cœlorum... & quodcunque solveris super terram, erit solutum & in Cœlis. &c. 18. quæcunque solveritis super terram, erunt soluta, & in Cœlo.* Quæ verba, utpote generalia, intelligi debent de omni vinculo voluntariè contracto ab homine erga Deum. 2. Ex perpetuo Ecclesiæ usu.

3. Quia

3. Quia ad commune bonum fidelium expedit, imò necessaria est hæc potestas.

Dispensatio autem voti est absoluta condonatio rei Deo promissæ, facta nomine, & vice Dei à Superiore tanquam ejus Vicario: qui tamen tunc non dispensat in Lege divina servandi votum; nam obligationem servandi votum non relaxat tum, cùm ipsa viget: sed solùm ipsam promissionem, seu rem promissam remittit nomine, ac vice Dei, & tanquam ejus œconomus; Lex autem divina non obligat ad servandam promissionem Deo factam, cui Deus per suum Vicarium cessit.

Resp. II. Potestas ordinaria dispensandi in votis, & juramentis competit solis Prælatis habentibus jurisdictionem in foro externo; nam hæc potestas ad externam Ecclesiæ gubernationem pertinet, sicut potestas ferendi leges, & censuras: unde non est ordinis, sed jurisdictionis. Hinc eam habent 1. Papa erga omnes fideles in omnibus votis. 2. Episcopi erga suos subditos in votis Papæ non reservatis; nam hæc potestas est necessaria ad regimen Episcopale. Item habentes jurisdictionem quasi Episcopalem, eam dispensandi potestatem habent ùt ordinem. Potestatem verò delegatam habent, qui ab iis accepêre.

Vota autem Papæ reservata, præter solemnia, sunt quinque, scilicet castitatis perpetuæ, ingrediendi Religionem approba-

tam, & peregrinationis in Jerusalem, ad Limina Apostolorum, & ad S. Jacobum in Compostella. *Extravag. etsi Dominici* de pœnit. Quæ tamen si conditionata, vel pœnalia fuerint, dicit Toletus pertinere ad Episcopum.

Resp. III. *Ex communi*, ad valorem dispensationis requiritur etiam justa causa; quia Deus non dedit hominibus potestatem relaxandi sine causa vota, & juramenta sibi facta; cùm talis remissio sit irrationabilis, & honori Dei, ac bono animarum obsit. Nec Prælati sunt Domini jurium Dei, sed solùm ejus œconomi: at œconomus nil potest circa bona, & jura Domini nisi secundùm ejus voluntatem rationabiliter præsumptam. In dubio tamen de sufficientia causæ, potest subditus stare judicio Prælati dispensantis, vel commutantis. *Ita S. Thom. 2. 2. q. 88. a. 12. ad 2.*

Hinc, dispensans in voto gravi sine justa causa, peccat mortaliter; quia in re gravi ad Religionem pertinente arrogat sibi potestatem, quam non habet, & peccat contra fidelitatem ex munere debitam. Justæ autem causæ dispensandi hæ recensentur: Honor Dei, utilitas Ecclesiæ, commune bonum reip, spiritualis utilitas voventis, periculum morale sæpe violandi votum ex fragilitate, levitas mentis, ex qua votum factum est, perturbatio animi, notabilis difficultas superveniens executioni voti, aliá-

que

que id genus, quæ generatim revocari possunt ad pietatem, utilitatem spiritualem, & necessitatem. Quanquam ex his aliquæ videantur solùm sufficere ad votum commutandum; nam longè gravior requiritur causa ad dispensandum, quam ad commutandum, & rarò utendum est pura dispensatione; sed admiscenda est aliqua commutatio.

Q. 10. *Quinam possunt commutare vota?*

Not. Commutare votum est mutare materiam voti in aliam sub eadem obligatione.

Resp. I. Quisque potest privata auctoritate, & sine alia causa commutare votum suum in id, quod evidenter melius est, & aliunde non præceptum; modò id Ecclesia non prohibuerit. *Est saltem communior sententia.* Quia 1. ex cap. 3. de Jurejur. *non promissum infringit, qui in melius illud commutat.* 2. Debitum rei minus bonæ abunde, & perfectiùs solvitur Deo in re meliore, quæ semper est Deo gratior, & in qua etiam res promissa continetur virtualiter, saltem quoad finem voti, qui est rem gratam Deo facere. 3. Deus semper acceptum habet obsequium majus ei delatum loco minoris; cùm magis velit à nobis fieri id, quod melius est, & ei

gratius. Hinc potest votum recitandi septem Psalmos commutare in votum audiendi Sacrum. Multi excipiunt vota Papæ reservata, quæ sine ejus auctoritate commutari nequeunt, eoquòd talem Commutationem sibi propriam reservârit, nisi in statum Religionis commutentur. *Ita Suarez, Sanchez, Layman, &c.*

Porro melius hîc censetur id, quod, spectatis omnibus, est Deo gratius: tale autem non est semper id, quod secundùm se, & ex genere suo præstantius est, sed quod saluti, voventis magis expedit, cupiditates efficaciùs coërcet, & voluntatem Deo perfectiùs subjicit. Hinc licèt oratio sit absolutè melior jejunio, non licet tamen propria auctoritate hoc in illam commutare; quia hîc & nunc potest jejunium esse Deo gratius, utpote utilius ad bonum spirituale hujus hominis. In dubio, an opus sit melius, requiritur auctoritas Prælati, c. 1. *De voto.* & de hoc omnes consentiunt, teste Azor.

Resp. II. *Ex communi*, votum non potest validè commutari privata auctoritate in opus minùs bonum; quia tunc intercedit partialis dispensatio, quæ necessariò requirit potestatem Ecclesiasticam; tunc enim tota res promissa non redditur æquivalenter.

Imò requiritur potestas Superioris ad commutationem voti in æquale. *Est saltem*

tem communior. Prob. Tum quia Jura non dicunt, sufficere auctoritatem privatam, nisi ad commutandum in evidenter melius, ex c. 1. *De voto*. Tum quia talis Commutatio requirit permissionem nomine Dei factam, ut res una solvatur pro alia æquali, ac proinde auctoritatem Prælati, vicem Dei gerentis; nam res in specie fuit promissa ac debita: ergo alia non melior solvi nequit, sine consensu creditoris, scilicet Dei. Arg. ex l. 2. ff. de Rebus credit. ibi: *Aliud pro alio invito creditore solvi non potest*.

Resp. III. *Ex communi*, non solùm ad licitam, sed etiam ad validam commutationem in minùs bonum, præter auctoritatem, requiritur justa causa; quia in illa admiscetur aliqua dispensatio, qua condonatur aliquid, quod ex voto debetur Deo. Requiritur etiam aliqua causa, sed minor ad commutationem validam in æquale; quia Deus non concedit, ut solutio rei sibi debitæ fiat sine causa in re alia non meliore: & fidelitas Deo debita exigit, rem promissam solvi, nisi adsit justa causa rem aliam æqualem dandi, vel nisi detur melior. *Ita Suarez, & alii communiùs*.

Ad hoc tamen juxta multos sufficit major devotio ad illud æquale præstandum; nam non requiritur adeò gravis causa, cùm non fiat relaxatio, sed mera translatio obligationis. Si tamen Superior bona fide

processerit, putans, esse causam justam, licèt talis non sit, juxta multos valet commutatio; quia bona fides Superioris est pro causa, cùm Deus non sit in hoc rigidior exactor.

Resp. IV. Ex communiore sententia, quicumque habet potestatem dispensandi, etiam solùm delegatam, habet etiam potestatem commutandi. Tum quia qui potest plus, potest & minus in eodem genere, ex *Reg. 53. Jur. in 6.* Tum quia qui potest remittere absolutè totum debitum, à fortiori potest illud remittere sub conditione dandi aliud. Cui autem solum concessa est potestas commutandi, is non habet potestatem dispensandi; quia hæc major est, nec continetur in alia.

Imò non potest commutare nisi in æqaale; nam vox, & natura Commutationis æqualem subrogationem importat, & Commutatio in minus continet aliquam dispensationem admixtam. *Ita S. Carol. in Instruct. Confess. & est communissima.*

Observa 1. Peregrinationes rectè commutantur in jejunia, largas eleemosynas, crebram Confessionem, & Eucharistiæ sumptionem; quia plerumque hæc sunt magis salutaria, & Deo gratiora. 2. Juxta multos ei, cujus votum commutatum est, licet ad prius redire. Tum quia commutatio facta est in ejus favorem, cui proinde renuntiare potest: tum quia videtur solùm

facta

facta ſub conditione: *ſi nolit priùs votum implere.* Excipit Reginaldus ſi commutatio facta ſit in melius, & acceptata à voventе, eoquod acceptatio talis commutationis vim habeat novi voti, quo acceptans obligavit ſe ad reddendum Deo aliquid melius, quàm antea voverat. Unde implere prius, eſſet commutare votum ex meliori in minus bonum, quod non licet privata auctoritate, & ſine juſta cauſa. 3. Si opus ſubrogatum fiat impoſſibile, vel indifferens, juxta multos vovens non tenetur implere prius, etiamſi poſſit; quia hujus obligatio per Commutationem extincta eſt: obligatio autem extincta, præſertim quæ propria voluntate ſuſpecta eſt, non reviviſcit, niſi propria voluntate iterum aſſumatur. Sed num dici poteſt commutatio facta fuiſſe ſub hac tacita conditione, ut tunc priùs impleatur, ſi moraliter poſſit impleri?

CAPUT IV.

De Juramento.

Q. 1. *Quid eſt Juramentum?*

Reſp. Eſt atteſtatio Dei, ſeu invocatio Dei in teſtimonium. Unde jurare eſt Deum invocare, ſeu aſſumere in teſtem, non quidem, ut hîc & nunc veritatem aliquo miraculo teſtetur, hoc enim eſſet tentare

Deum, ſed quando & quomodo ei placuerit, ſive in hac vita, ſive in altera, quando illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium.

Hinc juramentum differt ab Adjuratione, quæ eſt actus, quo quis alterum rogat, vel ei præcipit aliquid per Deum: ut ſcilicet ejus timore, reverentia, vel amore cogatur, aut permoveatur ad aliquid agendum, vel non agendum, ùt illud 1. *Theſſ. 5. adjuro vos per Dominum, ut legatur Epiſtola hæc.*

Ad juramentum duo *ex communi* requiruntur, 1. Intentio ſaltem virtualis jurandi, ſeu Deum in teſtem aſſumendi; nam juramentum debet eſſe actus humanus, quatenus juramentum eſt, ac proinde ab intentione jurandi proficiſci: aliàs qui præcisè recitat verba jurandi ſolùm ex intentione docendi, juraret. 2. Locutio, qua Deus in teſtem advocetur. Quæ locutio non ſolùm in verbis conſiſtit, ſed etiam in quovis ſigno, quo exprimitur Dei invocatio, v. g. nutu, contactu Evangelii, elevatione manûs, &c. quando hæc fiunt ex intentione jurandi. Imò illa locutio poteſt eſſe merè interna, & ſic juramentum poteſt eſſe merè internum.

Hinc 1. Modi loquendi, quibus Deus in teſtem non adducitur, non ſunt juramenta, ùt cùm dicitur. *Tam verum eſt, quàm ſol lucet, quàm loquor, &c.* Juraret tamen, qui

qui animum habens Deum ùt teſtem invocandi, adhiberet verba, vel alia ſigna, quæ alioqui de ſe talem juramenti ſignificandi vim non habent, ùt ſi cum intentione jurandi diceret: *in veritate hoc faciam*, ùt notat Sanchez. Hæc verò locutio, *tam verum eſt, quàm Deus exiſtit*, vel *quàm Chriſtus eſt in Euchariſtia*, eſt blaſphemia, ſi loquens intendat ſignificare tantam eſſe in ſuo dicto certitudinem, quanta eſt in ea veritate Fidei: ſed non eſt juramentum, niſi per hæc verba intendat adducere Deum in teſtem.

2. *Certiſſimè, ſine dubio, in veritate*, & ſimiles locutiones non ſunt juramenta: ſecùs ſi dicatur, *in veritate Dei* vel *Chriſti*.

3. *Ex communi*, non ſunt ordinariè juramenta hæ formulæ, *in fide mea, per fidem meam*, quia ordinariè accipiuntur de fide ſeu fidelitate humana, ſine ullo reſpectu ad Deum. Unde nemo prudens putat, ſibi eſſe rem juramentô confirmatam ob hanc ſolam locutionem. Item juxta multos, iſtæ *in conſcientia, ſuper* vel *per meam conſcientiam*: quia ſaltem apud Doctos, ſignificant ſolùm hominem loqui ex veritatis notitia, ex conſcientiæ dictamine. Azor tamen dicit, plerosque ſentire, iis contineri vim juramenti. *Ex communi*, non ſunt ordinariè juramenta hæ formulæ. *In fide boni viri, in fide boni Chriſtiani*, vel *Sacerdotis*; quia, ut ordinariè accipiun-

tur, ſignificant rem aſſeri, vel promitti ea fidelitate, & veracitate, quam debet habere vir probus, Chriſtianus, Sacerdos, ùt ordinariè accipiuntur; nam tunc Deus non adducitur in teſtem. Ab iis tamen abſtinendum eſt ob ſcandalum; nam non omnes ita hæc verba intelligunt, & ſunt juramenta apud eos, qui exiſtimant eſſe. Si autem per fidem meam, per fidem boni Chriſtiani, &c. intelligatur fides divina, erit juramentum; qui enim dicit: *per fidem divinam*, vel *veritatem Dei*, cenſentur Deum illius auctorem in teſtem adducere. Quare rudes interrogandi ſunt, an per illas formulas intenderint, Deum in teſtem advocare, & omnes ab his avocandi ſunt.

4. In iſtis locutionibus, *Deus ſcit*, *coram Deo loquor*, *Deus videt conſcientiam meam*, ſpectanda eſt intentio loquentis; nam ſi narrativè ſolùm proferantur ſine intentione jurandi, non ſunt juramenta; quia propriè ille non jurat, qui teſtimonium Dei non implorat ùt exhibendum: ſecùs, ſi invocativè uſurpentur.

5. Iſtæ locutiones, *abnego Deum*, *per mortem*, *per ventrem*, *per caput Dei*, ſunt potiùs blaſphemiæ, quàm juramenta.

6. In omnibus modis loquendi habenda eſt ratio usûs, & ſpectandæ ſunt circumſtantiæ, & intentio loquentis; nam juramentum eſt, ſi adhibeantur quævis verba, vel ſigna cum intentione jurandi, ùt docent

Sua-

Suarez, Azor, Sanchez & alii, etsi illa juramenti significandi vim non habeant; nam tunc per verba illa quæcunque sint, vult assumere Deum in testem. In dubio de ejus intentione judicari debet secundùm communem verborum, quibus usus est, acceptionem.

Q. 2. *Quotuplex est Juramentum?*

Resp. Juramentum dividitur 1. In explicitum, quo Dei testimonium expressè invocatur, dicendo, v. g. *Deum testor: Juro per Deum: per Deum ita est: Deum testem invoco, &c.* & implicitum, quo implicitè solùm Deus adducitur in testem, ùt *per Deum: Vivit Deus.* hoc est, per vitam Dei, seu per Deum viventem: vel cùm quis jurat per Creaturas nobiliores, in quibus Dei potentia, vel alia perfectio specialiter elucet, vel quæ habent specialem relationem ad Deum; tunc enim earum author tanquam in illis repræsentatus seu præsens censetur in testem adduci, ùt si dicas, *juro per Cœlum, per Terram, per Templum, per Evangelium, per fidem Christianam, &c.* Item *per Sanctos* intuitu Dei, qui in eis peculiari modo habitat, & virtutem ac veritatem ostendit. Vel *per meam animam, in anima mea*, nam Deus in anima rationali specialiter splendet tanquam in imagine, proindéque censetur Deus in eis splendens

dens adduci in teſtem. *Sanchez*, *Suarez* & *alii*.

2. In ſolemne, quod fit cum aliqua ſolemnitate, v. g. certâ verborum formulâ, vel coram Notario, & duobus teſtibus, vel in judicio, vel contactu Evangelii, aut Reliquiarum: & ſimplex, quod fit abſque ſolemnitate.

3. In conteſtatorium, quo Deus ſolùm ùt teſtis vocatur, v. g. *Per Deum*; & execratorium, quo Deus in teſtem ſimul & vindicem advocatur, unde fit per imprecationem, ut *puniat me Deus: damner: volo mori: dæmon me auferat: nunquam videam Deum, ſi &c.* Item *per meam, vel alterius vitam, aut ſalutem: vel in vita, ſalutate* nam ſenſus eſt, Deus auferat mihi, vel illi vitam, ſi &c. Item *ſuper animam meam;* nam ſenſus eſt, damnum patiatur anima mea, niſi ita ſit; & iſtud, *ita me Deus adjuvet*, hoc eſt, niſi ita ſit, Deus me non adjuvet. Cùm autem execrationes, quæ Dei nomen, vel Sanctorum, aut noſtra Myſteria continent, ex ira proferuntur, tunc ſunt blaſphemiæ, quia contumelioſè pronuntiantur.

4. In aſſertorium, quo confirmatur dictum, vel factum de præſenti, vel præterito, aut propoſitum de futuro ſine promiſſione, ùt cùm quis jurat ſe facturum aliquid, licèt illud nemini promittat: & promiſſorium, quo quis confirmat promiſſum,

&

& se obligat alicui ad aliquid pro futuro: hócque est vel absolutum, vel conditionatum, quod scilicet habet conditionem expressam, aut tacitam, ex dispositione juris, vel intentione jurantis.

Q. 3. *An & quando licet jurare?*

Resp. I. Licet cum certis conditionibus jurare. Constat. 1. ex Deut. 6. *per nomen illius jurabis.* & Ps. 62. *laudabuntur omnes, qui jurant in Eo.* 2. ex traditione, & praxi Ecclesiæ. 3. Quia juramentum est actus Latriæ, quo jurans tacitè testatur, Deum habere rerum omnium cognitionem, & veracitatem infallibilem, ac providentiam rerum humanarum. Imò est obligatio jurandi. 1. quando à Superiore legitimè exigitur. 2. quoties necessarium est ad subveniendum proximo; nam lex charitatis obligat ad ejus necessitati subveniendum mediô licitô, præsertim facili, quale est juramentum.

Resp. II. Ut licitè fiat juramentum requiruntur tres conditiones, seu comites, scilicet veritas, judicium, & justitia. Ita omnes & constat tum ex Jerem. 4. *Jurabis, vivit Dominus, in veritate, & in judicio, & in justitia.* Tum quia, si una ex illis deest, committitur irreverentia in Deum. Veritas exigit, ut jurans, prudenter, & certò judicet verum esse id, quod dicit:

&

& moraliter certus sit, se verum effecturum id, quod promittit. Judicium: ut cum discretione, prudentia, consideratione, maturo examine veritatis, ac reverentia, nec sine necessitate, & gravi causâ juretur. Justitia demum exigit, ut juramentum promissorium, vel assertorium de futuro sit de re licita, & honesta.

Q. 4. *An semper est mortale, si una ex illis conditionibus desit?*

Resp. I. Si veritas desit, vel puteturdeesse, vel dubia sit juranti, est perjurium, & semper mortale peccatum, etiam in re levi asserta, vel promissa. *Ita omnes Theologi.* Prob. Quia 1 Deus non potest sine gravi irreverentia, ac injuria adduci in testem falsitatis, sive in re magna, sive in parva, vel jocosa: *quia per hoc datur intelligere, vel quòd Deus veritatem non cognoscat, vel quòd falsitatem testari velit* S. Thom. 2. 2. q. 98. a. 2. quod est valde injuriosum Deo; nam aliàs non esset summè verax, nec proinde Deus; cùm vel levissima falsitas summæ, ac infinitæ veracitati repugnet. Unde assumere Deum in testem mendacii vel levissimi est ex natura actionis Deo negare infallibilem, ac summam veracitatem. Præterea (ùt ait S. Thom. q. cit. a. 3.) *ea, quæ ex se sunt peccata venialia, vel etiam bona ex genere, si in contem*

temptum Dei fiant, sunt peccata mortalia. Unde multò magis quidquid est, quod de sui ratione pertinet ad contemptum Dei, est peccatum mortale: perjurium autem de sui ratione importat contemptum Dei. 2. ex S. August. Serm. 28. de verbis Apost. *perjurium peccatum esse, & grande peccatum, nemo dubitat.* 3. Innoc. XI. damnavit hanc propos. *Vocare Deum in testem mendacii levis, non est tanta irreverentia, propter quam velit, aut possit damnare hominem.* Quare omne perjurium strictè dictum, quod est mendacium juramento confirmatum, seu falsum juramentum, mortale est. Latiùs autem à S. Hieron. & in jure aliquando sumitur, nempe pro quolibet juramento illicito- etiam vero, sed sine necessitate facto.

Ergo mortaliter peccat 1. Qui jurat id, de quo dubitat, vel non est certus; nam exponit se periculo jurandi falsum. Imò pejerat, nam mentitur asserens tanquam certum id, qud putat, tale non esse, 2. Qui jurat verum, putans esse falsum; nam talis formaliter, & spectato ejus conceptu jurat falsum, & mentitur, cùm loquatur contra mentem; habétque voluntatem adducendi Deum in testem falsitatis. 3. Qui jurat id, quod verum est, & tale putat, sed levibus conjecturis adductus; ita Catechism. Roman. quia exponit se periculo jurandi falsum. 4. *Ex communi*, qui aliquid juramen-

mento promittit ſine voluntate implendi; nam jurans, ſe aliquid facturum, jurat, ſe habere firmam voluntatem faciendi: unde ſi non habeat, mentitur. Vel ſi juret ſe facturum id, quod ſcit ſibi eſſe impoſſibile; quia non poteſt habere propoſitum efficax implendi; nam propoſitum non eſt de re impoſſibili cognita ùt tali, idque etiamſi res ſit moraliter tantùm impoſſibilis, quia jurat ſe facturum id, quod judicare debet non facturum. Item ſi dubitet, an poſſit, aut debeat præſtare; nam pejerat, vel ſaltem ſe exponit periculo pejerandi.: & in his omnibus deficit certa veritas de præſenti, quam ſemper in re qualibet habere debet juramentum promiſſorium, & quæ exigit, ut ſit animus firmus, & certus promiſſa perficiendi.

Reſp. II. Quoad defectum judicii conſtat 1. Eſſe ſemper mortale, ſi defectus conſiderationis ſit circa juramentum ipſum, vel circa veritatem, propter periculum perjurii: ùt ſi deliberatè jures ſine prudenti judicio de veritate, vel ſine conſideratione ad hoc requ ſita, etſi contingat eſſe verum, quod juras; nam exponis te periculo jurandi falſum. Hinc peccant mortaliter, qui factum, quod auditu tantùm, vel aliis ſignis non omnino certis cognôrunt, tanquam certò cognitum jurati affirmant: Item qui jurati de alicujus peritia judicium ferunt ſine ſufficienti illius notitia, & cer-

certitudine de illa. Si verò defectus considerationis sit solùm circa necessitatem & gravitatem rei, *ex communi* est solùm venialis, secluso contemptu, scandalo, & periculo jurandi falsum, ùt cùm quis certus de veritate non satis considerat, an sit causa sufficiens jurandi.

Constat 2. Esse peccatum saltem veniale jurare sine necessitate, vel magna utilitate, ex Math. 5. *Ego dico vobis non jurare omnino... sit autem sermo vester: est, est: non, non, &c.* Et Jacob 5. *nolite jurare quodcunque juramentum... ut non sub judicio decidatis.* Nam est irreverentia contra summam Dei Majestatem, quòd interponatur ejus auctoritas, & ipse adducatur in testem sine necessitate, vel magna utilitate, aut ad res vanas, ac leves confirmandas. Sic illicita sunt juramenta urbanitatis gratiâ emissa, ùt non ingrediendi, vel egrediendi priùs, defectu necessitatis, & gravitatis rei. Ea autem non videntur violari, si jurans, altero urgente, præcedat; tum quia imbibunt hanc tacitam conditionem, *si non nimiùm repugnaveris, non præcedam*; tum quia illud juramentum cedens in honorem alterius, remittitur ab eo, cùm jure cedens contendit, ut jurans prior transeat.

Non est tamen, ex communi sententia, mortale jurare sine necessitate, vel super re levi, aut vana, sed vera, & licita; modò

absit contemptus, scandalum, & periculum pejerandi; quia in hoc non censetur gravis irreverentia. Ita S. Antonin. p. 1. Tit. 14. c. 4. ibi: *Requiritur judicium, id est, discretio, ut scilicet non juretur, nisi in casu necessitatis, vel magnæ utilitatis... aliàs jurando leviter, ùt communiter fit, etsi verum sit, & licitum, quod juratur, est peccatum, non tamen mortale, nisi fieret in contemptum.* Qui tamen sæpe jurant sine necessitate, pejerandi periculum incurrunt, & proinde mortaliter peccant. Nam qui sic jurant ex consuetudine, propter nimiam facilitatem, & proclivitatem per eam contractam, leviter & temerè jurant; sùntque in periculo morali jurandi sine judicio prudenti de veritate, ideóque pejerandi.

Resp. III. Quod spectat ad defectum justitiæ, Constat 1. Eum, qui jurat, se facturum rem illicitam, sine animo faciendi, esse perjurum, quia juramentum mendacio confirmat. 2. Eum qui jurat se facturum rem graviter illicitam, duplex mortale peccatum admittere: unum quod velit rem graviter malam, alterum contra Religionem; nam gravis est in Deum irreverentia Dei auctoritate, ac testimonio se firmare in proposito Deum graviter offendendi; in hoc enim est gravis abusus nominis, & auctoritatis Dei. Hinc c. *Qui Sacramento* 22. q. 4. dicitur, *qui Sacramento se ob-*

obligaverit, ut litigans cum quolibet ad pacem nullo modo redeat; pro perjurio uno anno à Communione Corporis & Sanguinis Domini segregatus, reatum suum eleemosynis, fletibus, & quantis potuerit jejuniis absolvat. 3. Esse pejus jurare de re venialiter mala patranda, quàm de re indifferenti, vel de honesta, sine causa. Communiùs tamen docent, esse solùm veniale grave; quia putant non esse gravem irreverentiam, nisi fiat cum quadam contumelia, vel verbis, quæ blasphemiam sonant, aut adsit periculum pejurii. 4. Esse mortale contra Religionem juramento confirmare injuriam mortalem, ut gravem detractionem veram, vel contumeliosam; nam assumere nomen Dei tanquam Instrumentum ad gravem injuriam proximo inferendam: ideóque Deum graviter offendendum, gravis est in Deum irreverentia. An autem propriam culpam mortalem præteritam juramento affirmare cum jactantia, & delectatione, sit præter culpam lethalem jactantiæ & delectationis, mortale peccatum contra Religionem? Alii asserunt, quia putant esse gravem irreverentiam: alii probabiliùs negant, eò quòd juramentum per se non cadat in illam assertionem ùt malam, sed ùt veram.

Not. Per præceptum, *non assumes Nomen Dei tui in vanum.* Non solùm prohibentur omnia juramenta contra hono-

rem Dei facta, sed etiam quælibet vana usurpatio ejus Nominis.

Q. 5. *Quæ, & quanta est obligatio juramenti promissorii, & assertorii de futuro?*

Resp. I. Est obligatio sub mortali præstandi rem licitam juramento promissam, vel assertam, saltem si res illa sit gravis. *Ita omnes*, Constat 1. ex Matth. 5. *Reddes Domino juramenta tua.* & ex cap. 10. & 11. de Jurejur. 2. Quia hæc obligatio ex suo genere gravis est; nam est obligatio virtutis Religionis, & ex præcepto colendi Deum: Ergo ejus violatio est ex suo genere mortalis. Deinde tendit ad firmanda pacta inter homines, controversiásque dirimendas: ad quem finem assequendum necesse est, ut ex tali juramento nascatur gravis obligatio servandi promissa: alioquin hoc vinculum non esset satis firmum, & facilè ab hominibus rumperetur.

Idem docent Tolet. Lessius & alii, etiamsi res sit levis. Quia 1. Jurans se aliquid facturum, Deum testem assumit se non solùm habere animum faciendi, sed etiam se facturum, nisi legitima causa excuset: & sic auctoritate divina se obligat ad servandum promissum, ùt constat *ex communi* sensu & usu. Unde duplex veritas exigitur, una præsens, scilicet animus rem juratam præstan-

ſtandi, altera futura, ſcilicet illius executio ſuo tempore futura: Ergo ſi non exequatur, facit, quantùm in ſe eſt, ut Deus falſum teſtatus ſit; voluit enim, ut Deus teſtaretur aliquid futurum, quod tamen impedit, ne ſit futurum. 2. Si non ſervatur juramentum, etſi de re levi, efficitur Deus teſtis falſitatis; veritas quippe talis juramenti conſiſtit in conformitate cum re promiſſa; nam ab eo, quod res eſt, vel non eſt pro tempore importato, propoſitio eſt vera, vel falſa. Hinc S. Thom. q. 89. a. 7. ait: *Tenetur, ut faciat verum eſſe id, quod juravit: alioquin deeſt veritas juramento.* 3. Eſt mortale contemnere Dei auctoritatem interpoſitam pro quacunque re. Aliud eſt de violatione voti, quæ in re levi eſt ſolùm venialis, quia non eſt gravis injuria, nec irreverentia in Deum non præſtare rem levem promiſſam, quæ parum conferat ad ejus honorem. At eſt gravis injuria adducere Deum in teſtem falſitatis, etiam in re levi: & quantum eſt in ſe, efficere, ut teſtatus ſit falſum in quavis re; neque enim ſtare poteſt veracitas Dei infinita, ſi Deus poſſit teſtari falſum in re aliqua etſi levi: ac proinde rem levem juratam non exequi eſt facto negare veracitatem Dei, & quantùm eſt in ſe, illam deſtruere.

Not. Licèt juramenti obligatio non tranſeat ad hæredes, cùm ſit obligatio propriâ

voluntate ſuſcepta ex juratione, ideóque perſonalis; tenentur tamen ex juſtitia implere juramenta realia Defuncti, quæ non fuerunt per injuriam extorta; nam ſuccedunt in onera realia Defuncti, ſicut in ejus jura. Defunctus autem per promiſſionem juramentô confirmatam contrahit onus & debitum reale, quod proinde tranſit ad hæredes. Debent etiam impleri erga hæredes promiſſarii; quia actiones, & jura Defuncti tranſeunt ad illos. Item jurans obedientiam alteri ratione dignitatis, & Officii, v. g. Epiſcopo, tenetur vi juramenti obedire omnibus ejus Succeſſoribus in ea dignitate ſeu Officio, ex cap. 14. *de Jurejur.* quia cenſetur jurâſſe obedientiam omni habenti tale Officium, ſeu dignitatem, quæ eſt cauſa, & ratio juramenti.

Reſp. II. Juramentum promiſſorium habet eaſdem, conditiones, limitationes, & extenſiones expreſſas, ac tacitas, quas promiſſio, vel contractus, cui adjicitur, habet ex mente contrahentium, ex diſpoſitione juris, vel recepta conſuetudine; eodèmque modo explicandum eſt, ex cap. 25. *de Jurejur. & l. ult. Cod. de non numer. pecun.* nam talis eſt intentio jurantis. Et juramentum non mutat, ſed præcisè confirmat contractum, ac promiſſionem ſecundùm eorum naturam, & eodem modo, quo intelliguntur, & accipi ſolent, non aliter: ſolùmque addit obligationem Religionis.

Sic

Sic jurâsti puellæ nuptias, scilicet nisi illa fornicetur, &c. quia promissio ipsa sic intelligitur, nec aliter obligat. Hinc juramentum conditionatum non obligat ad rem promissam, donec impleatur conditio, ex cap. c. 3. *de Jurejur.* quia conditio suspendit pactum, & proindè juramenti obligationem. Obligat tamen ad expectandum eventum conditionis.

Resp III. Juramentum de futuro sine promissione obligat: quia simplex assertio de futuro cunfirmata juramento obligat ex virtute Religionis ad faciendam veram rem assertam de futuro. Et jurans se aliquid facturum absque promissione, jurat non solum se habere voluntatem id præstandi, sed etiam suo tempore facturum: sicque tenetur efficere veram assertionem suam de futuro Suarez, Sanchez, &c.

Q. 6. *Quibus casibus juramentum non obligat?*

Resp. His 1. Si sit de re illicita etiam venialiter, ex Reg. Jur. 58. in 6. *Non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum.* Nam juramentum non est vinculum iniquitatis, ex cap. 18. *de Jurejur.* Enim verò nemo potest obligari ad peccandum, cùm econtra quisque teneatur ad non peccandum; alioquin teneretur ad duo contradictoria, ideóque ad impos-

ſibile. Imò qui rem illicitam faceret ob juramentum, bis peccaret: nam præter peccatum illud, quod patraret, gravem irreverentiam contra Deum admitteret, utendo ejus nomine, & auctoritate tanquam vinculo, ac inſtrumento, ſeu motivo ad eum offendendum. Quare non obligat juramentum de re, quæ ſit in damnum tertii, cap. 28. *de Jurejur.* vel contra bonum publicum, aut legem divinam, vel Eccleſiaſticam, vel etiam civilem; niſi hæc ſit immediatè in favorem privati, cui licitè renuntiare poſſit. Nam illicitum eſt damnum alteri ſine juſta cauſa, & legitima auctoritate inferre, & leges violare.

Si ſit de re inutili, id eſt, quæ neque ex fine, aut circumſtantiis ad Dei obſequium, vel hominis utilitatem conducit: nam juramentum non eſt vinculum rerum vanarum, & otioſarum, nec Deus vult illas fieri ob nominis ſui reverentiam. Imò tale juramentum eſt peccatum, cùm ſit abuſus Sancti, & terribilis Nominis Dei, & irreverentia in Deum. Aliud eſt cùm res de ſe indifferens ordinatur ad finem bonum, ad quem conducit: vel eſt utilis alteri, in cujus gratiam jurata eſt, ùt ſi jurâſti te nullas merces, niſi à Titio empturum, obligaris: nam honeſtum eſt reddere proximo rem promiſſam, quæ ei utilis, & grata eſt: juramentum autem de opere honeſto obligat.

3. Si

3. Si sit de re impeditiva majoris boni, & contraria Consiliis Christi, ut si jures te non ingressurum Religionem: nam Deus non vult illud servari, cùm majus Dei obsequium impediat. Obligat tamen, si res illa sit promissa homini, & ei utilis: quia homo vult illam fieri ob suam utilitatem, & habet jus ad illam. Unde illam præstando exercetur debitus actus veracitatis, fidelitatis, justitiæ, & Religionis. Hinc si jurasti dare viginti aureos Petro diviti, non potes illos dare pauperibus, licèt seclusa promissione hoc sit melius. Nam ex c. 28. *de Jurejur.* servari debet juramentum homini præstitum, quando non vergit in æternæ salutis dispendium, nec redundat in alterius detrimentum.

4. Si sit de re impossibili: nam ex Reg. Jur. *Impossibilium nulla est obligatio.* cùm nemo possit ad impossibile obligari.

5. Si fuerit error, vel dolus circa rei promissæ substantiam: quia deest consensus substantialis circa juramentum: nam jurans non habet intentionem jurandi rem illam, circa quam errat, sed aliam, quam apprehendit: ùt si jures te daturum vas aliquod putans esse æneum, cùm sit aureum. Idem dic si error versetur circa causam finalem, quia etiam deest verus consensus, cùm desit motivum verum volendi; & jurans censetur jurare sub conditione, si res ita est, ùt si jures te daturum viginti

Petro, eò quòd falsò asserat tibi favisse in aliquo negotio.

6. Si promissio jurata non fuerit acceptata ab homine in cujus gratiam facta est: quia juramentum sicut ipsa promissio includit hanc conditionem, si ab altero acceptetur; secùs si promissio facta sit in honorem Dei, ùt si alteri juramento promittas, te Sacramenta susceptùrum, Religionem ingressurum, &c. Tunc enim est votum juratum, cùm ad Deum directè spectet, & ejus intuitu fiat: unde statim acceptatur à Deo.

Q. 7. *An juramentum injustè extortum obligat?*

Resp. Aff. Nisi sit de re illicita. Hoc certissimum est apud omnes, inquit Sanchez. Prob. 1. Quia est verum juramentum: ergo ex eo oritur obligatio Religionis erga Deum, ut, quod juratum est, verum efficiatur, ne Deus, in testimonium falsi adductus sit: cùm hæc obligatio ex natura rei sit inseparabilis à juramento, quod est de re licita, nec alteri noxia. 2. Ex cap. 6. & cap. 8. *de Jurejur.* ubi Alexand. III. loquens de juramento ex gravi, & injusto metu extorto, ait: *Non est tutum quemlibet contra juramentum suum venire, nisi tale sit, quod servatum vergat in interitum salutis æternæ.* Nec Ecclesia tale juramen-

mentum irritat, ſicut votum ex metu gravi injuſto extortum. Nec obſtant. cap. 28 *de Jurejur.* & cap. 2. de Pact. in 6. ubi dicitur, Pacta, quæ ſecluſo juramento ſunt irrita, ſervari debere eo accedente, dum licitè poſſunt, ſi præſtitum ſit ſine vi, & dolo. Nam Pontifex vult ſolùm pacta illa non firmari juramento, vi, vel dolo præſtito, & juramentum extortum relaxationis cauſam ex ſeipſo præbere ob injuriam, quam continet. Equidem juramentum non firmat promiſſionem, quæ nulla eſſet: at firmat aſſertionem incluſam in promiſſione.

Hinc 1. Captivus tenetur cum periculo vitæ redire in carcerem, quò ſe rediturum juravit illud prævidens, licèt mors, & carcer ſint injuſta; nam cùm hæc promiſſio prudens ſit, cùm jurans exitum ſine illa non obtinuiſſet; nec mutatio circa rem promiſſam facta ſit, ejus executio nempe reditus eſt actus licitus, & opus fortitudinis, patientiæ, magnæ veracitatis, & fidelitatis; ideóque eſt materia juramenti; nec is cenſetur ſe occidere, ſed tantùm ſe exponere periculo mortis ob juſtam cauſam. *Ita Tolet. Suarez, De Lugo, Sanchez, &c. & eſt ſaltem communior.* Item reus tenetur non fugere, etiam cum periculo mortis præviſo, ſi juravit non fugiturum: nam juramentum de re licita præſtitum in gratiam tertii obligat.

Hinc 2. Qui latroni ex metu mortis juravit

ravit se daturum pecuniam, & insuper eum non denuntiaturum; non tenetur quidem ad non denuntiandum: quia hæc pars juramenti est illicita, utpote contra bonum publicum. Sed tenetur pecuniam promissam tradere: non quidem ex vi promissionis injustè extortæ, cùm actio injuriosa non possit dare jus injurianti in injuriatum invitum, sed ex Religione erga Deum, cui soli acquiritur obligatio: ideóque fur semper tenetur accepta restituere ob injuriam illatam. Potest tamen jurans juramenti relaxationem petere, vel solutam pecuniam repetere. Ita S. Thom. 2. 2. q. 89. a 7. ad 3. *In juramento, quod quis coactus facit, duplex est obligatio. Una quidem, qua obligatur homini, cui aliquid promittit: & talis obligatio tollitur per coactionem; quia ille, qui vim intulit, hoc meretur, ut ei promissum non servetur. Alia autem est obligatio, qua quis Deo obligatur, ut impleat quod per nomen ejus promisit: & talis obligatio non tollitur in foro conscientiæ, quia magis debet damnum temporale sustinere, quàm juramentum violare. Potest tamen repetere in judicio, quod solvit, vel Prælato denuntiare, non obstante quòd contrarium juravit: quia tale juramentum vergeret in deteriorem exitum, esset enim contra justitiam publicam.*

Q. 8.

Q. 8. *Quid dicendum de juramento ficto, & doloso?*

Resp. I. Juramentum exteriùs factum sine animo jurandi, est semper intrinsecè malum. Quia 1. est mendacium, nam sic jurans exteriùs significat se habere animum jurandi, quem tamen non habet. 2. Est irreverentia in Deum abuti ejus nomine, & majestate ad decipiendum proximum. 3. Est intrinsecè malum evertere finem principalem juramenti, qui est firmare veritatem, & sinceritatem, & pacta. At nisi homines graviter obligarentur ad habendam sinceram intentionem, cùm jurant, prorsùs everteretur juramenti finis, & securitas, ùt notat Suarez; inde inferens obligationem hanc esse gravem, utpote ortam ex intrinseca ratione juramenti, & reverentia divini testimonii. 4. Innoc. XI. damnavit hanc propos. *Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis.*

Hinc juramentum sine animo jurandi factum, etiam de veritate in contractibus, in judiciis, in re quavis gravi, semper est mortale contra Religionem. Nam est gravis illusio, & abusus nominis Dei contrarius fini juramenti: si enim homines scirent posse fictè jurari sine peccato mortali, nil æstimarent juramentum. Et ita docet com-

communis ſententia, quoties juramentum legitimè petitur, vel ſponte fit. Sed idem dicendum videtur, etiamſi minùs legitimè exigatur.

A fortiori ſemper eſt mortale ſic fictè jurare falſum, cùm ſemper ſit gravis irreverentia in Deum, ipſum exteriùs adducere in teſtimonium falſitatis; & ipſa verba ſecundùm ſe habeant turpitudinem, & indecentiam gravem.

Reſp. II. Etſi juramentum factum ſine animo jurandi, ſit ſolùm fictio juramenti; cùm verba per ſe non habeant efficaciam, niſi ut ſunt vera ſigna mentis: tamen eſt obligatio faciendi, quod juratur, ratione injuſtitiæ, vel damni inde orti, aut orituri, vel ſcandali, ſi non præſtetur: nam quiſque tenetur cavere, ne ex ſua actione ſequatur alteri damnum ac ſcandalum, & ſecutum tollere. Imò juramentum doloſum, ſaltem ſi non injuſtè exigatur, impleri debet ex virtute Religionis; quia, ùt ait Valentia, præceptum naturale Religionis obligat ad tuendum honorem divinum non ſolùm efficiendo verum id, in cujus confirmationem reverâ invocatum eſt divinum teſtimonium, ſed etiam id, quod rationabiliter poteſt credi, fuiſſe divino teſtimonio confirmatum: alioqui minueretur per ſe loquendo honor divinus.

Reſp. III. Qui jurat cum reſtrictione mentali, aut æquivocatione, 1. Peccat mor-

mortaliter contra Religionem : nam gravem irreverentiam Deo infert, abutendo ejus nomine, & auctoritate ad decipiendum injustè proximum ; éstque perjùrus : *Perjuri sunt, qui servatis verbis expectationem eorum, quibus juratum est, deceperunt.* Ait S. August Epist. 224. Enim verò restrictio mentalis, & æquivocatio propriè, ac simpliciter dictæ, sunt mendacium : nam in illis locutio totaliter sumpta est contra mentem ; cùm neque ex se, neque ex circumstantiis habeat vim significandi totam propositionem internam, sed solùm significet id, quod verba in sensu obvio præ se ferunt in talibus circumstantiis, quod quidem est contra mentem. Hinc. Innoc. XI. damnavit hanc propos. *Qui mediante commendatione, vel munere ad Magistratum, vel Officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato Regis à similibus exigi solet, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.* 2. Talis peccat etiam contra justitiam, quando juramentum justè exigitur, vel sponte fit, ut in judiciis, contractibus, &c, Nam violat jus, quod alter habet, ne decipiatur ; & ut clarè, sincerè, & secundùm ejus intentionem juretur. Quare deceptor obligatur juramento secundùm intentionem illius, cui jurat ; nam tenetur tollere deceptionem

onem injuſtam. Ita S. Thom. 2. 2. q 89. a. 7. ad 4. ibi: *Quando non eſt eadem jurantis intentio, & ejus, cui jurat, ſi hoc proveniat ex dolo jurantis, debet juramentum ſervari ſecundùm ſanum intellectum ejus, cui juramentum præſtatur. Unde Iſidorus dicit quacumque arte verborum quis juret, Deus tamen, qui conſcientiæ teſtis eſt, ita hoc accipit, ſicut ille, cui juratur, intelligit... ſi autem jurans dolum non adhibeat, obligatur ſecundùm intentionem jurantis. Unde Gregor. dicit l. 27. Moral. humanæ aures talia verba noſtra judicant, qualia foris ſonant; divina verò judicia talia foris audiunt, qualia ex intimis proferuntur.*

Hinc rogatus juridicè, an crimen aliquod admiſerit, quod per ſe non admiſit, ſed per alium, cui id præcepit, perjurus eſt, ſi juret, ſe non admiſiſſe: quia hoc juramentum accipiendum eſt ſecundùm legitimum verborum ſenſum, quem aut ex communi acceptione, ſeu uſu habent, aut in quo Canones, & leges accipiunt. At feciſſe verè dicitur non ſolùm ille, qui per ſeipſum fecit, ſed etiam qui fieri mandavit, c. 6. *de ſent. excom.* & l. 1. ff. *de vi armata.* ita Sanchez.

Reſp. IV. Juramentum factum cum animo jurandi, ſed ſine animo ſe obligandi, vel implendi. 1. Eſt obligatorium, nam eſt verum juramentum; cùm ad hoc ſuffi-

ciat

ciat voluntaria invocatio Dei in testimonium: at obligatio ex natura rei inseparabilis est à juramento, suppositâ materiâ licitâ; nec jurans potest hanc ullatenus vitare, sed necessariò tenetur efficere verum id, quod juravit, ne Deus in testem falsitatis adductus sit. *Ita Suarez, Lessius, Valentia, & alii multi.* 2. Ex communi semper est mortale, tum quia gravis est irreverentia in Deum adducere eum in testem nolendo obstringi illius testimonio, vel obligationem inde contractam implere: tum quia est perjurium, cùm sit mendacium juramento confirmatum; nam jurans vocat Deum in testem voluntatis se obligandi, & implendi, quam significant voces, ex usu & fine juramenti, quámque scit se non habere.

Not. Clerus Gallican. An. 1700. has propositiones ùt perniciosas, & bonæ Fidei contrarias damnavit: *Qui intentionem jurandi non habet, licèt falsò juret, non pejerat, etsi alio crimine tenetur, putà mendacii alicujus. Qui jurat cum intentione non se obligandi, non obligatur ex vi juramenti.*

Q. 9. *Quot modis tollitur obligatio juramenti promissorii?*

Resp. Ex communi his 1. Materiæ mutatione, videlicet si res jurata fiat postea im-

possibilis, vel illicita ob Superioris prohibitionem, vel prorsus inutilis ad intentum finem, vel noxia ei, cui promissa est. *Cùm aliquis jurat, vel promittit se facturum voluntatem alterius, intelligenda est debita conditio: si scilicet id, quod ei mandatur, licitum sit, & honestum, & possibile, sive moderatum.* ait S. Thom. q. 98. a. 2. ad 3. Item ex communi si fiat aliqua mutatio ita notabilis, ut res jurata videatur in alio statu constituta, & diversa notabiliter ab ea, quæ promissa est, ex cap. 17. & 25. *de Jurejur.* nam talis mutatio quasi aliud objectum facit, ad quod jurantis intentio non extenditur, ut si jurâsti te jejunaturum certo die, & eodem die incidas in morbum gravem. Hinc parentes, qui jurârunt se punituros liberos, vel heri famulos, non tenentur eos punire, si pœnâ juratâ digni non sint, quia invalidum fuit ab initio juramentum, utpote de re illicita: vel licet pœna digni sint, si punitio videatur plus obsutura quàm profutura, vel si filius corrigi paratus veniam petat: nam notabiliter mutatus est status rei; & juramentum comminatorium habet hanc conditionem tacitè intellectam, *nisi sit melius non servare, nisi punitio inutilis sit.* Idem dic, si id accidat, quod si fuisset juramenti tempore, jurans temerarius ac insipiens haberetur: nam tunc ad id nullatenus se extendit jurantis intentio.

2. Con-

2. Condonatione, seu remissione facta ab eo, in cujus solius favorem juratum est, ob subtractionem materiæ; nisi res promissa fuerit principaliter in honorem Dei: nam hoc ipso quòd promissarius promissioni renuntiat, tollit juramenti materiam, quod proindè jam non obligat.

3. Commutatione factâ à Superiore justâ de causâ, si promissio facta sit Deo. Si verò facta sit in utilitatem hominis, & ab eo acceptata, res promissa potest commutari cum ejus consensu.

4. Irritatione factâ ab eo, cui persona seu voluntas jurantis, vel materia juramenti est subjecta, sicut dixi de voto. Nam juramentum non obligat in damnum, seu præjudicium tertii, & fit sub conditione, nisi contradixerit talis persona, alióqui res jurata esset illicita, utpote contra jus alterius. Sic Superior Regularium potest validè, etiam sine causa, irritare juramenta subditorum, pater filiorum, maritus uxoris, dominus servi, circa ea, quæ eorum potestati subjiciuntur, & in iis casibus in quibus possunt eorum vota irritare. *Ita S. Thom.*

5. Si alter non servet promissa cap. 3. *de Jurejur.* Ratio horum generalis est, quia in juramento promissorio, sicut in voto, & promissione, hæ conditiones generales secundùm Canones, & communem usum includuntur, *si potero. Si res non mutetur*

notabiliter. Si acceptes. Nisi remittas. Si is, cui voluntas, vel materia subest, non contradicat, aut aliter disponat. Salvo jure Superioris. Si alter stet promissis, suam obligationem impleat. Unde non impleta conditione cessat obligatio.

6. Demum dispensatione, quæ fieri potest ob justam causam à Superiore habente ordinariam potestatem dispensandi in votis, ùt sunt Episcopi, non tamen ii, qui solùm habent potestatem delegatam dispensandi in votis : nam juxta stilum Curiæ Romanæ privilegium dispensandi in votis distinguitur à privilegio dispensandi in juramentis. *Ita Nav. Azor, Lessius, &c.*

Juramentum tamen promissorium, sicut votum, factum in commodum tertii, & ab eo acceptatum , non potest sine ejus consensu relaxari, nec commutari etiam in meliùs à Superiore; cùm alter per acceptationem jus ad rem illam acquisierit, nisi in tribus casibus 1. Ob bonum commune, quod privato præferri debet: ùt si quis juratus promiserit alteri Beneficii sui resignationem, Episcopus alium multò digniorem, & aptiorem judicans, posset illum solvere ab obligatione juramenti. 2. In pœnam alicujus criminis, in materia, quæ Superioris jurisdictioni subjaceat. 3. Ratione injuriæ juranti illatæ, ùt cùm juramentum fuit metu vel fraude extortum, &c.

Q. 10. *An licet exigere juramentum ab eo, qui prævidetur pejeraturus?*

Resp. Non licet personæ privatæ, etiam in judicio. *Ita S. Thom. q. 98. a. 4. Sanchez, Reginal. Vasquez, Suarez, hanc vocans communem Doctrinam, &c.* Prob. 1. ex S. August. Serm. 28. de verbis Apost. *Si scit, & cogit jurare, homicida est; ille enim suo perjurio se perimit: sed iste manum interficientis & expressit, & pressit.* 2. Cùm tunc nulla sit utilitas exigentis, meritò censetur consentire perjurio, & illius occasionem offerre. 3. Tenemur ex charitate impedire peccatum proximi, saltem cùm facilè possumus. Sed tunc facilè potest impediri perjurium, cùm nulla sit utilitas exigendi à tali juramentum. Nec quis habet jus illud exigendi, nisi quatenus ad debitum recuperandum conducit: sed ad hoc non conducit, cùm alter prævidetur pejeraturus. Hoc procedit, etiamsi alter sponte se offerat: quia tunc exigens tribueret illi occasionem perjurii exequendi, & consentiret executioni pravæ voluntatis.

Id tamen licet judici ad instantiam partis: quia id exigit juris ordo, & officium judicis, qui debet procedere secundum publicam scientiam, ad quam hoc juramentum inservit. Quo casu non judex,

ſed is, cui jus dicere debet, cenſetur juramentum exigere. Ita S. Thom. *ſuprà.*

Dices. Licet interdum exigere juramentum ab eo, qui prævidetur juraturus per falſos Deos, ùt docet S. Auguſt. in c. *Movet. 22 q. 1.* ergo à pari, &c.

Reſp. Diſparitas eſt, quod juramentum quamvis per falſos Deos valeat ex parte jurantis ad faciendam fidem, & firmandum pactum; ac proinde poteſt eſſe medium utile ad avertendum grave damnum petentis. Licet autem ex gravi neceſſitate ab aliquo petere id, quod poteſt licitè præſtare, etſi prævideatur peccaturus. At perjurium cognitum non poteſt prodeſſe privato, ideòque non eſt juſta cauſa illud non impediendi.

Sed quid, ſi dubites, an alter ſit pejeraturus?

Reſp. Tunc potes exigere juramentum in re gravi: quia in dubio nemo præſumitur malus, aut peccaturus; & hoc poteſt eſſe utile ad recuperandum id, quod tibi debetur, nec aliter potes illud recuperare.

Q. 11. *Quid dicendum de conſuetudine jurandi?*

Reſp. Quiſque tenetur ſub mortali conſuetudinem jurandi ſine neceſſitate vitare, &

& contractam evellere: quia hæc affert mortale periculum pejerandi, ùt constat experientiâ, & ex cap. 26. de Jurejur. *Ex frequenti & incauta juratione perjurium sæpe contingit.* & ex S. August. Epist. 89. *jurandi consuetudine & in perjurium sæpè caditur, & semper perjurio propinquatur.* Idem docent S. Chrysost. S. Isidor, &c. Ratio est, quia hæc consuetudo propter nimiam facilitatem & proclivitatem ex ea contractam constituit hominem in periculo morali jurandi leviter, ac temerè, ideóque sine consideratione sufficienti ad judicium prudens, ac certum de veritate, & consequenter in periculo jurandi falsum. At quisque tenetur sub mortali vitare, ac tollere periculum morale peccandi mortaliter; nam *qui amat periculum, in illo peribit.* Eccli. 3. Et quisque tenetur graviter velle efficaciter vitare peccatum mortale. Ergo &c. Hinc illud Eccli. 23. *Jurationi non assuescat os tuum, multi enim casus in illa... vir multùm jurans implebitur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga.* Quod verum est etiam de consuetudine jurandi absque advertentia an juretur, nec ne, ùt rectè docent Suarez, Sanchez, &c. quia hæc consuetudo exponit periculo proximo incidendi in juramenta falsa, quæ, quamvis inadvertenter & sine animo jurandi prolata sint, habent tamen turpitudinem, ac difformitatem ob-

jectivam, ob quam graviter disconveniunt naturæ rationali, & ratione cujus homo tenetur ea non velle, neque in se, neque in causa: quippe exteriùs sonant perjurium, & eum sensum ingerunt audientibus. Hæc autem juramenta indeliberata sunt sufficienter voluntaria, ac libera in causa, nempe in consuetudine, & in negligentia eam extirpandi. A fortiori id verum est de consuetudine jurandi advertenter, & indiscriminatim sive verum, sive falsum, vel jurandi inadvertenter circa rei juratæ veritatem: quia exponit proximo periculo jurandi falsum. *Ita Suarez, Azor, Sanchez & alii.*

CAPUT V.

De vitiis, & peccatis Religioni oppositis.

NOt. Peccata Religioni opposita sunt ex genere suo mortalia, & cæteris paribus graviora iis, quæ fiunt contra alias virtutes morales, cùm opponantur virtuti inter morales præstantissimæ. Hæc duplicis generis sunt: alia, quæ opponuntur per excessum, & nomine superstitionis comprehenduntur, non quod Deus nimiùm vero cultu coli possit, cùm sit infinito honore, & amore dignus; sed quod adhibea-

tur

tur cultus inordinatus, ac vitiosus. Alia per defectum, quæ Irreligiositatis nomine exprimuntur.

ARTICULUS I.

De Superstitione, & ejus Speciebus.

Q. 1. *Quid est Superstitio?*

Resp. Est cultus inordinatus, ac vitiosus veri, vel falsi Numinis. Unde duplex est generatim, una ex parte rei cultæ, & est cultus falsi Numinis: & alia ex parte modi colendi, qua verus Deus, sed modo inordinato colitur, & dicitur vitiosus cultus veri Dei.

Q. 2. *Quotuplex est species Superstitionis?*

Resp. I. Duplex est ex parte modi colendi verum Deum, scilicet cultus falsus, & superfluus. Cultus falsus est, cùm falsa miracula prædicantur, vel scriptis mandantur, & sic verorum fides enervatur: vel falsæ Reliquiæ obtruduntur: vel cum auctoritate propriâ proponitur aliquid tanquam institutum à Deo vel ab Ecclesia, quod reipsa non est: vel adhibentur Cæremoniæ veteris Legis, quæ sunt à Deo repudiatæ: vel

cùm Laicus Deum colit tanquam publicus Minister Ecclesiæ. Hæc superstitionis species est semper ex se mortalis: quia gravem irreverentiam Deo infert, gravitérque repugnat ejus honori, ac cultui, qui sola veritate nititur. *Spiritus est Deus: & eos qui adorant eum, in spiritu, & veritate oportet adorare.* Jo. 4.

Cultus superfluus est modus veri Dei colendi præter Dei & Ecclesiæ institutionem, aut communem fidelium usum, & inutilis ad honorem Dei, & ad excitandam spiritûs devotionem, vel domandam concupiscentiam; ùt orare adhibito certo numero, situ, colore cereorum; non nere die Sabbati in honorem B. V. interim aliis servilibus insistendo, &c. Nam superfluum est medium, quod fini non congruit: finis autem divini Cultûs est honor Dei per subjectionem mentis, & corporis. *S. Thom. q. 93. a. 2.* & cùm exterior Dei cultus ad interiorem ordinetur, omnis ille, qui ad interiorem non conducit, superfluus est, qualiscumque illum adhibentis sit intentio. Hæc superstitio, juxta communem, est solùm venialis; modò actio aliàs nulla lege sit prohibita, & absit scandalum, & contemptus Cæremoniarum Ecclesiæ, ac communis fidelium usûs: quia & materia levis est, & irreverentia non censetur gravis ob simplicitatem. Secus, si fiat post prohibitionem Superioris. Si tamen in Missa, vel in

in administratione Sacramentorum, relictis Rubricis, aliæ Cæremoniæ etiam pro sua devotione, & secluso contemptu, adhiberentur, videtur non posse excusari à mortali, ob materiæ gravitatem, & periculum grave, & gravem præsumptionem.

Cultus dicitur etiam superfluus ratione certitudinis vanæ, id est, non nixæ promissione divina; ùt cùm quis certò credit se à tali morbo, vel periculo liberandum, gestando imaginem, vel Reliquias Sanctorum, vel verba Scripturæ, &c. Quia licet hæc pia sint, tamen à talibus nullus effectus absolutè, & infallibiliter expectari potest, cùm nullam habeant virtutem naturalem, nec divinam promissionem absolutam.

Resp. II. Quinque sunt species superstitionis ex parte objecti, quod colitur, seu cultûs falsi Numinis, nimirum Idololatria, Divinatio, Vana observantia, ad quam revocantur Maleficium, & Magia.

Q. 3. *Quid, & quotuplex est Idololatria?*

Resp. I. Idololatria est supremus, ac divinus cultus creaturæ exhibitus, sive est actus, quo cultus supremus, & soli Deo debitus tribuitur creaturæ, ùt oblatio Sacrificii facta Idolo, & quodvis signum honoris, quo quis creaturæ tanquam Deo se sub-

ſubmittere intendit: v. g. genuflexio, ſuffitus, &c. Hinc patet eſſe ſcelus maximum, cùm per illam honor ſoli Deo vero debitus tribuatur creaturæ, & ſic graviſſima injuria Deo inferatur: ſicut in rep. maximum crimen eſt ſubditum pro Rege agnoſcere, eíque regium honorem deferre. Sunt autem per ſe tria ſigna externa propria latriæ, nempe Sacrificium, Templum, & Altare, quæ proinde ſine gravi crimine nulli creaturæ offerri poſſunt. Alia verò ſigna, quibus Deus colitur, ùt genuflexio, inclinatio capitis latriæ, vel inferiori cultui convenire poſſunt, & ab intentione, vel à circumſtantiis determinantúr.

Reſp. II. Triplex eſt Idololatria; alia perfecta, qua quis divinum honorem Idolo defert, quia falsò putat eſſe Deum. Alia minùs perfecta, cùm quis creaturæ cultum externum Soli Deo debitum defert, nón credens eam habere divinitatem, ſed ex pravo affectu, v. g. ex odio veri Dei, vel cupiditate aliquid à diabolo, aliáve creatura obtinendi: hæc ob malitiam voluntatis eſt crimen gravius, quàm perfecta. Et alia ſimulata, cùm quis ſine exiſtimatione divinitatis, & interno affectu colendi, ſed ex ſolo metu mortis, ſupremum cultum creaturæ exteriùs ſolùm exhibet. Hæc eſt etiam ſemper mortale peccatum; nam continet gravem injuriam, ac irreverentiam in Deum, deferendo creaturæ honorem exter-

ternum ſoli Deo debitum. Eſtque crimen Læſæ Majeſtatis Divinæ: ſicut qui externis ſignis ſubdito honorem regium externum ſeriò præſtaret, committeret crimen Læſæ Majeſtatis humanæ. Eſt etiam mendacium perniciosum contra Religionem, ac Confeſſionem Fidei, cùm cultus exterior ſit ſignum interioris.

Q. 4. *Quid, & quotuplex eſt Divinatio?*

Reſp. I. Divinatio eſt ſignificatio, vel inquiſitio occultorum ope Dæmonis expreſsè, vel tacitè invocati. Dico, *occultorum*, id eſt, quæ ab homine propriâ induſtriâ cognoſci nequeunt. Quod ſi res illæ à ſolo Deo cognoſci poſſint, ut ſunt ſecreta cordis, & futura libera, involvitur tacita Idololatria: quia Dæmoni tribuitur honor divinus, ei attribuendo, quod eſt Dei proprium, & ab eo expectando, quod à ſolo Deo obtineri poteſt. Si verò ſint tales, quas Dæmon naturaliter ſcire poteſt, ut ſunt actus externi hominum præſentes, vel præteriti, eſt nihilominus mortalis culpa; quia continet invocationem, & ſocietatem ſaltem implicitam cum Dæmone jurato Dei hoſte, quod quandam defectionem à Deo: & gravem in eum irreventiam continet.

Reſp.

Resp. II. Divinatio ex parte pacti duplex est: nam alia fit cum expressa invocatione Dæmonis, seu pactione cum eo: ùt cùm quis verbis Dæmonem invocat, vel aliquid usurpat, per quòd putat Dæmonem cooperari. Alia fit cum invocatione tacita, & implicita: ùt cùm ad occultorum notitiam obtinendam adhibentur media vana, & improportionata; tunc enim talis notitia non potest expectari nisi à dœmone, cùm constet ejusmodi signa vana à Deo non esse instituta, nec à bonis Angelis exhiberi, nec habere connexionem naturalem cum illa: ùt cùm quis cupit furem cognoscere invertendo cribrum, aut proferendo certa verba.

Resp. III. Divinatio ex parte medii multiplex est, scilicet Præstigium, cùm Dæmon variis apparitionibus oculos perstringit; Necromantia, quæ fit per mortuos in speciem suscitatos; Chiromantia, quæ per lineas manûs; Aruspicium, quod per viscera animalium; Auspicium, quod per motum, situm, aut numerum avium; Augurium, quod per garritum avium; Astrologia judicaria, quæ per situm, ac concursum syderum; Sors divinatoria; item quæ fit per somnia, vel signa in aere, aqua, igne, corporibus terrestribus apparentia, &c. Sed ex communi hæc omnia inter se specie morali non differunt, cùm non habeant malitiam notabiliter inter se diversam.

Not.

Not. 1. Aliquos effectus naturales, v.g. serenitatem, pluviam, tempestatem conjicere licet ex avium, & animalium motu, garritu, volatu; nam hæc sunt proportionata cognitioni talium, saltem probabili.

Not. 2. Duplex est Astrologia; alia naturalis, & licita, qua ex syderum concursu prænuntiantur Eclipses, Venti, Pluviæ, Frigus, Æstus, & similes effectus, qui cum illis conexionem naturalem habent. Alia judiciaria, qua ex syderum concursu futura libera prædicuntur. Hæc à Script. Patribus, & multis Conciliis, & utroque jure, & à Sixto V. Constit. 17. graviter damnatur, ac prohibetur, cùm actus liberi non possint per Astra cognosci, quippe qui ab Astris non pendent, sed à sola voluntate libera. Sicque Astrologia illa continet superstitionem, sicut aliæ divinationes: cùm fundetur in Astris tanquam in signis. Quòd si fundetur in Astris tanquam causis, erit etiam Hæreticum, nam tollitur libertas humana.

Not. 3. Triplicis generis sunt Sortes, nempe Divisoriæ, Consultoriæ, & Divinatoriæ. Divisoriæ sunt eæ, quibus decernitur, cui aliquid tribuendum sit. Licitè adhibentur sive ad hæreditatis divisionem, sive ad litis compositionem, quando jus utriusque partis apparet æquale, & utraque pars in sortitionem consentit. Item quo-

ties non apparet ratio, cur alter alteri in aliquo commodo, vel incommodo debeat præferri, ex Prov. 18. *Contradictiones comprimit sors; & inter potentes quoque dijudicat.* Nam non sunt superstitiosæ, quia non assumuntur ad investigandum aliquid occultum; nec injustæ, cùm ordinentur ad quemdam contractum, in quo æqualis est contrahentium conditio, ut res sit illius, cui sors obtigerit. Sortes tamen omnes veritæ sunt in Electionibus Ecclesiasticis, cap. 3. *de Sortib.* nec licet etiam Officia Sæcularia sorte distribuere ob periculum eligendi indignum, aut minùs dignum. Nam Beneficia, & Officia tum Ecclesiastica, tum Sæcularia conferri debent dignioribus, qui non sorte, sed diligenti inquisitione rationis cognosci possunt.

Sortes consultoriæ, quibus inquiritur, quid in aliqua re obscura sit agendum, sunt illicitæ, nisi ex inspiratione divina fiant; continent saltem tentationem Dei, & periculum deceptionis diabolicæ. Imò sunt superstitio, si à dæmone cognitio expectetur. Quare sub Anathemate prohibentur. cap. *Sortes* 26. q. 5.

Sortes divinatoriæ, quibus inquiritur res occulta, vel futura, ùt si quis ex taxillorum projectione, & dispositione divinet, quis sit obtenturus victoriam, beneficium, &c. Sunt vera superstitio, cùm sint medium vanum, & improportionatum huic effectui, ideo-

ideóque interveniat in iis tacita dæmonis invocatio. Et graviter prohibentur multis Canonibus *Caus.* 27 q. 5.

Not. 4. Licèt aliqua somnia possint à Deo immitti, qui tamen facilè, & temerè somniis credit, non excusatur à gravi culpa, etsi dicat se credere illa esse à Deo; quia mortali periculo dæmoniacæ deceptionis se exponit; & quantùm est ex se vult illis credere, etiamsi à dæmone sint. Ita Suarez. *Multos enim errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in illis.* Eccli. 34. Porrò quando somnium ad peccatum, vel ad aliquid imprudens, aut vanum impellit, aut post somnium homo remanet animo turbato, & minùs prompto, ac propenso ad opera virtutum, certum est illud non esse à Deo.

Q. 5. *Quid, & quotuplex est observantia vana?*

Resp. I. Observantia Vana est superstitio, qua ad effectum aliquem obtinendum adhibentur media vana, inutilia & improportionata: vel qua quis ex observatione eventûs fortuiti actiones suas vanè dirigit. Non differt à divinatione, nisi, quòd hæc ad cognitionem occultorum ordinetur, illa verò ad effectum externum, vel opus observantis. Quare quæ dicta sunt de divinatione, debent cum proportione accommodari vanæ observantiæ.

Resp. II. Dividitur 1. In eam, quæ fit cum expressa dæmonis invocatione, seu pactione, ùt cùm quis verbis dæmonem invocat, vel usurpat aliquid, per quod scit dæmonem operari; & in eam, quæ fit cum implicita, ac tacita invocatione dæmonis, ùt cùm sine invocatione verbis facta adhibentur ad aliquid assequendum media vana, & improportionata, nec à Deo instituta. Dividitur 2. In tres species. 1. Est ars notoria, qua ad scientiam aliquam repentè, & sine studio acquirendam usurpantur media vana, & improportionata, ùt verba ignota, certæ preces, aliqua potio, &c. Et tunc tribuitur Dæmoni, quod Soli Deo convenit, scilicet infundere scientiam. 2. Est observantia sanitatum, qua ad sanandos morbos hominum, vel animalium, aut vitam, ac valetudinem conservandam adhibentur media vana, & per se inania, ùt certa signa, nomina ignota, cœremoniæ inanes, certæ figuræ, numeri, characteres ignoti, &c. Aut etiam remedia naturalia, sed quibus aliqua frivola, seu vana adjunguntur tanquam necessaria, ùt herbæ collectæ in Vigilia Sancti Joannis Baptistæ, aut etiam adhibentur preces, verba, scripturæ, gestatio Reliquiarum, vel Schedarum verbis Evangelii inscriptarum cum vana circumstantia; ùt si inserantur aliqua falsa, apocrypha, incerta, aut verba ignota, ineptáve: vel si vis, & efficacia precum con-

constituatur in modo eas scribendi, vel proferendi, aut in tali charta, tali figura, tali hora: vel si preces, verba scripturæ, gestatio Reliquiarum adhibeantur cum certa persuasione obtinendi sanitatem aut alios effectus, putà non moriendi sine Confessione, vitandi infortunii, &c. 3. Est observantia eventuum, qua quis ex eventu fortuito conjicit aliquid prosperi, vel adversi, & inde actiones suas moderatur: ùt si quis manè domo egrediens, pedem offendat, & ideo domum revertatur, timens aliquid infausti: vel si quis credat, aliquos dies esse infaustos, ideóque negotia omittat, alios verò faustos, quibus ea conficiat: quod prohibetur cap. *Quis* 26. q. 7. nam cùm ista nullam habeant vim naturalem vel supernaturalem ad ea mala, vel prospera annuntianda, nec cum illis connexionem habeant, observantur ùt signa vana, quibus cooperatur dæmon, ut animos hominum talibus vanitatibus implicet, & à Deo, ac virtutibus avertat.

Not. Cognoscitur, & fit vana observantia. 1. Si ad effectum aliquem obtinendum adhibeatur aliquid, quod nullam habet vim, seu proportionem naturalem, nec à Deo per se, vel per Ecclesiam institutum est ad talem effectum, aut communi usu fidelium approbatum; tunc enim non potest effectus expectari nisi à dæmone, cùm Deus se vanis rebus non immisceat: ideóque tunc

est saltem tacita dæmonis invocatio, & cum eo pactio. Ut si quis gestet amuleta, ligaturas, involucra falsis characteribus consignata, contra vulnera, vel subitam mortem, &c. 2. Si medio naturali, vel supernaturali adjungatur aliqua res, vel circumstantia falsa, aut vana tanquam necessaria, & efficax; quia cùm illa non sit verum medium, necesse est, ut adhibeatur instar signi, quod cùm non sit à Deo, continet pactum occultum cum dæmone, & ejus invocationem implicitam. 3. Cùm preces, vel verba Sacra, aut Reliquiæ usurpantur cum certa persuasione obtinendi infallibiliter effectum; nam cùm neque ex natura sua, neque ex promissione divina habeant vim infallibilem, & absolutam, effectus non potest infallibiliter expectari nisi à dæmone: ùt si recitentur preces promittentes recitantibus mortis subitæ, vel certi periculi vitationem, nullæ enim preces talem vim absolutam, & infallibilem habent. *S. Antonin.* Secùs, si proferantur verba scripturæ, aut gestentur Reliquiæ, vel reciten tur quædam preces, quæ nec falsum nec vanum contineant, ad obtinendum aliquid à Deo, si saluti nostræ expedire judicaverit, non tribuendo illis vim certam, & absolutè infallibilem; hoc enim pium, ac bonum est, modo nullâ vanâ circumstantiâ contaminetur. 4. Cùm ex rebus, vel verbis Sacris effectus vanus expectatur: ùt si pro-

proferantur verba Sacra, ut annulus moveatur; nam virtus divina non efficit vana, & inutilia: & ideò ista referuntur saltem tacitè ad dæmonem, qui maximè cupit rebus, vel verbis Sacris honorari.

Q. 6. *Quid est Magia?*

Resp. Magia generatim est ratio efficiendi mira, hoc est, quæ habent causam occultam, sed creatam, ac proinde, quæ non superant vires naturales hominis, vel Angeli: in quo mira differunt à miraculis, quæ superant vires omnes naturales, & à solo Deo fieri possunt. Duplex est magia, naturalis, & superstitiosa. Naturalis est ratio efficiendi mira industriâ humanâ absque dæmonis opera, unde est licita. Magia superstitiosa, & illicita est ratio efficiendi mira ope dæmonis, éstque species vanæ observantiæ. Hæc duplex est ratione finis, seu effectûs; nam vel exercetur ad ostentationem, aut commodum proprium, vel alienum, & vocatur simpliciter magia: vel fit ad nocendum aliis, & tunc dicitur maleficium.

Q. 7. *Quale peccatum est divinatio, & quævis vana observantia, ac Magia?*

Resp. Est semper de se mortale, à quo sola ignorantia invincibilis excusat, qualis

non est in rudibus, qui moniti se ab iis non abstinent, vel qui in dubio ea exercent. Nec potest esse veniale ratione materiæ. *Est commun.* Prob. 1. ex Deut. 18. *Cave, ne imitari velis abominationes illarum gentium. Nec inveniatur in te... qui ariolos sciscitetur, & observet somnia, atque auguria, nec sit maleficus, nec incantator, nec qui Pythones Consulat, nec divinos, aut quærat à mortuis veritatem. Omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter istius modi scelera delebit eos.* 2. Ex Patribus, & multis Conciliis. 3. Ex cap. 2. *de Sortil.* ubi Sacerdos qui ex Astrolabio auctorem furti inquirere voluit, etsi sine intentione invocandi dæmonem, gravissimè peccâsse dicitur, & à Ministerio Altaris per annum integrum suspenditur. Quia in talibus continetur invocatio dæmonis, & pactio quædam cum eo vel expressa, vel saltem implicita seu tacita; nam quoties ad cognitionem, aut effectum aliquem obtinendum adhibetur aliquid vanum, & per se ad id inutile, nec à Deo vel ab Ecclesia institutum, necesse est, ùt talis cognitio vel effectus expectetur à dæmone, & ejus ope obtineatur, cùm obtineri nequeat per vim talis medii, utpote per se inutilis, & improportionati, nec à Deo, qui res illas vanas non instituit, nec iis utitur, nec à bonis Angelis, qui nil agunt nisi Dei jussu: unde tunc facto invocatur dæmon

mon, à quo id expectatur, & cum eo initur quædam ſocietas, uſurpando ea quibus ſe immiſcet,& cooperatur. Omnis autem invocatio, pactio vel ſocietas etiam implicita cum dæmone, perpetuo Dei hoſte, in quavis re eſt graviter injurioſa Deo, & in ejus contemptum cedit, cùm homo relicto Deo ad hoſtem ejus infenſiſſimum honorémque divinum affectantem confugiat: quod eſt crimen Læſæ Majeſtatis Divinæ, ſicut in Rep. Societas,& Commercium cum hoſte Principis eſt crimen Læſæ Majeſtatis, præſertim ſi ille conetur in omnibus actionibus Principi contumeliam inferre. Hinc illud 1. Cor. 10. *Nolo vos ſocios fieri Dæmoniorum.*

Nec obſtat, quòd aliquis teſtificetur, ſe renuntiare omni pacto; quia reipſa facit contra ſuam teſtificationem,hoc ipſo, quòd medium vanum uſurpat; nam facto ipſo opem dæmonis implorat, & vult tacitum pactum, volendo uti rebus vanis,& improportionatis ad aliquid obtinendum; cùm illud non poſſit expectari,nec obtineri niſi à dæmone, qui ſolus talibus rebus cooperatur,& ſe immiſcet, teſtificatio autem facto contraria nil excuſat, & eſt illuſoria. Gravius tamen crimen eſt, ſi invocatio, & pactio ſit explicita, cùm ſit expreſſa volnntas dæmonem verbô, aut factô invocandi, ideóque in Confeſſione explicari debet.

Hinc mortaliter peccant 1. Qui occul-

ta, vel futura per media vana, & improportionata inquirunt, prædicunt, enunciant, vel qui tales consulunt, aut eorum dictis fidem certam adhibent. Item qui alios de fortuna consulunt seriò, vel cum scandalo: si autem joco tantùm, nec fides adhibeatur, & scandalum absit, dicunt esse solùm veniale, quia superstitio non est perfecta, nec seria. Obstat tamen, quòd consulens cooperetur peccato mortali alterius, ideóque mortaliter peccet, nisi uterque joco tantùm agat, nam tunc videtur peccare solùm venialiter. 2. Qui notitiâ ex divinatione partâ utuntur tanquam certâ, vel actiones suas secundùm eam dirigunt. 3. Qui ad aliquid obtinendum media inepta, & improportionata adhibent, etiam joci causâ, sed ex quadam curiositate, ut experiantur, quid casu accidat, quamvis putent, totum esse vanum & futile: nam ii tentant experiri, an dæmon de facto se illis mediis immisceat: ergo tentant cum dæmone societatem habere, quod mortale est, etsi joco fiat. *Ita Castropal. La Croix, &c.*

Q. 8. *Quid est Maleficium?*

Resp. Est ratio nocendi aliis ope dæmonis: unde continet triplicem malitiam mortalem, scilicet contra Religionem, charitatem, & justitiam. Duplex est, aliud dicitur veneficium, quo alicui in propria per-

ſona, vel animalibus damnum infertur, morbis, doloribus, morte, &c. Fitque multis modis, utendo vel cauſis naturalibus cognitis ope Dæmonis, aut ſignis, ùt cùm imagines punguntur in aliqua parte, & tunc alii læduntur in ſimili parte corporis: vel ſigna quædam aliorum corporibus, vel veſtibus applicando, quibus durantibus malè afficiuntur. Aliud eſt amatorium, ſeu philtrum, quod adhibetur ad carnalem amorem, vel odium excitandum, dæmone humores, & phantaſiam commovente, unde oritur gravis tentatio, quæ tamen libertatem non adimit: quare qui philtro infecti in rem veneream conſentiunt, verè peccant mortaliter.

Porro maleficium tolli poteſt 1. Exorciſmis, oratione, pœnitentia, jejuniis, & aliis pietatis operibus. 2. Remediis ex Medicina petitis. 3 Deſtructione ſeu combuſtione ſignorum, quibus annexum eſt pactum, præcisè ùt operum Diaboli, ex Rit. Roman. *de Exorciz.* at non licet illud tollere per aliud maleficium, vel ſuperſtitionem, cùm ſit intrinſecè malum invocare dæmonem, vel ad id inducere.

Not. Divinatores, magi, & malefici non ſunt abſolvendi, niſi omne pactum cum dæmone, & commercium abjurent, ac diſſolvant, & omnia ſigna, artis magicæ inſtrumenta, libros, ſchedas, ligaturas comburant, & damna illata reſarciant. Quòd

si Chirographum dæmoni dederint, non necesse est illud ab eo extorqueri; nam ad ejus destructionem sufficit pœnitentia.

ARTICULUS II.

De Irreligiositate.

IRreligiositas est peccatum, quo Deus in se, vel in rebus, aut personis sacris inhonoratur. Quintuplex est species, scilicet, blasphemia, tentatio Dei, sacrilegium, simonia, & perjurium, de quo jam egi.

Q. 1. *Quid est Blasphemia, & quotuplex?*

Resp. 1. Blasphemia est locutio contumeliosa in Deum: triplex est specie diversa, nempe Hæreticalis, Imprecativa, & merè Dehonestativa. Hæreticalis est ea, quæ hæresim continet, & sic duplicem habet malitiam mortalem, nempe contra fidem, & Religionem: fit vel attribuendo Deo id, quod ei non convenit: ùt si dicatur tyrannus, crudelis, injustus, &c. Item ô miserum Deum; vel de eo negando, quod ei convenit: ùt si dicatur non esse omnipotens, bonus, misericors, non curare nostra, non prospicere rebus humanis, non omnia esse bene ordinata, dæmonem esse Deo me-

meliorem, fideliorem, &c. Vel tribuendo creaturæ, quod Dei proprium est: ut si dicatur dæmon aliquid creâsse, vel mundum regere, &c.

Hinc Hæreticalis est hæc Blasphemia, *denego Deum*, *Christum*; quia denegatur Deo existentia aut Dominium; & ista, *denego Evangelia*; quia denegatur Deo veritas infallibilis. Item si dicas *denego Deum, si hoc ita non est:* quia negare Deum etiam sub conditione cujusvis objecti, est negare, quod Deo proprium est, scilicet existentiam à quolibet objecto creato independentem. Si tamen non crederetur error per blasphemiam expressus, tunc non committeretur hæresis, sed grave peccatum contra Confessionem externam Fidei, & aliud contra honorem Dei. Imprecativa est ea, qua quis Deo malum imprecatur, ut si dicas: *utinam Deus non esset, non haberet potentiam, sit maledictus, pereat Deus, &c.* Hæc odium Dei continet.

Merè dehonestativa est ea, qua per modum contumeliæ, & contemptûs enuntiatur aliquid Deo conveniens, ut illud Juliani, *vicisti Galilæe*: aut indignanter, irreverenter, irrisoriè, exprobrativè, contumeliosè nominatur Christi mors, caput, vel Sacramenta, Mysteria, ut cùm ex ita profertur contumeliosè mors Dei: nam ista tunc dicuntur de Deo tanquam contem-

temptibilia, & vituperabilia, & in his magnus Dei contemptus apprehenditur, unde graviter prohibentur cap. *Siquis* 2. 2. q. 1.

Revocantur ad blasphemiam alia signa contra Deum, licèt verba non adsint, ùt in Cælum spuere, infrendere dentibus, &c. Item blasphemiæ sunt vituperia, & verba contumeliosa tum contra res sacras, cùm ad Deum eorum auctorem redundent: tum contra Sanctos, quia (ut ait S. Thom. q. 13. a. 1.) Sicut Deus in Sanctis suis laudatur, in quantum laudantur opera, quæ Deus in Sanctis efficit: ita & blasphemia, quæ fit in Sanctos, redundat in Deum, qui in iis elucet: & ad hoc sufficit virtualis habitudo ad Deum. Quare cap. 2. *de Maledic.* graviter punitur, *si quis contra Deum, vel aliquem Sanctorum suorum, & maximè B. Virginem, linguam in blasphemiam publicè relaxare præsumpserit.*

Imò blasphemia est, maledicere creaturis irrationabilibus, quatenus sunt creaturæ Dei, vel ejus instrumenta, ùt tempestati; nam iis maledicere sub ea ratione est maledicere Creatori. S. Thom. q. 76. a. 2. blasphemia tamen immediatè in Deum prolata gravior est, quàm in Sanctos; nam gravius est Deum in seipso contumeliâ afficere quàm repræsentatum in Sanctis, & in his, quàm in aliis creaturis.

Rursus blasphemia, sicut laus Dei, cui directè

directè opponitur, alia est cordis, seu merè interna: alia oris seu merè externa, quæ verbis, vel aliis signis externis exprimitur. *Ita S. Thom. q. 14. a 1.*

Q. 2. *Quale peccatum est blasphemia?*

Resp. Omnis blasphemia est per se peccatum mortale, nec admittit levitatem materiæ; quia quælibet Dei contumelia, vel maledictio est gravis injuria, & contemtus Dei, cùm per eam infinita Dei majestas positivè deprimatur, & dedecoretur. *Nihil horribilius blasphemiâ, quæ ponit in excelsum os suum.* ait S. Hieron. l. 7. in Isa. c. 18. hinc illud Ps. 36. *maledicentes ei disperibunt.* Et in lege veteri morte puniebatur Levit. 24. *qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur.*

Not. 1. Ad mortalem blasphemiam non requiritur intentio expressa, ac formalis Deum inhonorandi: sed virtualis, & interpretativa sufficit, nempe cùm quis liberè profert ea, quæ ex propria significatione, vel communi apprehensione, & ex modo proferendi, aliisve circumstantiis Dei inhonorationem continent licèt id fiat sine ullo pravo in Deum affectu, sed ex joco, vel ad iram, aut indignationem exprimendam; quia hæc per se tendit in gravem Dei inhonorationem: & reipsa gravis est irreverentia, & inhonoratio Dei assumere ver-

verba, ei contumeliosa, ad jocum, vel iram exprimendam: gravior tamen injuria esset, si hoc fieret ex directa intentione Deum inhonorandi, vel ex animo in Deum irato: & tunc sæpe conjungitur cum odio saltem abominationis in Deum.

Not. 2. Blasphemia Hæreticalis, & imprecativa debent declarari ut plura peccata specie diversa; nam prior præter irreligiositatem, seu contumeliam Dei, continet malitiam hæresis, si adsit assensus internus, vel si desit, negationis externæ Fidei contra præceptum confitendi fidem. Posterior verò malitiam odii Dei contra charitatem Dei. Item blasphemiæ prolatæ contra Sanctos differunt specie ab iis, quæ proferuntur contra solum Deum; nam irreverentia, quæ fit contra aliquem Sanctum, semper habet duplicem malitiam: unam contra duliam, quæ inclinat ad colendum Sanctos propter eorum excellentiam supernaturalem creatam; & alteram contra virtutem Religionis, quæ præcipit cultum Dei propter excellentiam increatam Dei; ex illa enim irreverentia in Sanctos redundat irreverentia in ipsum Deum, propter peculiarem conjunctionem, quam habet cum Sanctis. Et licèt non intendatur irreverentia Dei, sufficit tamen indirecta volitio ad contrahendam malitiam. Imò blasphemiæ contra B. V. differunt specie ab iis, quæ proferuntur contra alios San-

Sanctos, cùm hyperdulia, qua colitur Dei Mater, ſpecie differat à dulia, qua coluntur alii Sancti, propter diverſitatem maximam excellentiæ, in qua fundatur cultus Dei paræ. Blaſphemiæ verò in alios Sanctos omnes pertinent ad eandem ſpeciem, cùm ſint omnes contra duliam. *Ita de Lugo.*

Not. 3. Qui habet conſuetudinem blaſphemias proferendi, vel ſibi, aut aliis dæmonem, aut grave malum imprecandi, tenetur ſub mortali efficaciter proponere, & ſeriò conari eam evellere. Alioqui toties peccat, quoties ad eam advertens id omittit; quia vult ſaltem interpretativè permanere in morali periculo peccandi, cùm pravus habitus ad ſimiles actus vehementer pertrahat, & pariat neceſſitatem moralem peccandi. Et quandiu eam conſuetudinem non retractat, nec curat emendare, imputantur ei ad culpam mortalem blaſphemiæ omnes, quas ex ira aliqua, aut alio paſſionis motu, etſi ſine advertentia ad verborum ſenſum profert. *Ita Tolet. de Lugo, Sanchez, & alii multi.* quia ſunt ſufficienter voluntariæ, ac liberæ in cauſa non retractata, & quam emendare non curat. Quòd ſi contritione elicita quis interim, dum diligenter curat illum habitum extirpare, ſubinde labitur ex inadvertentia, & non ex negligentia, excuſatur à culpa: quia blaſphemiæ illæ, impetu naturali effuſæ,

fusæ, non sunt voluntariæ nec in se, nec in sua causa, cùm consuetudo, uti supponitur, efficaciter retractata sit, & eam, quantùm potest, emendare conetur. *Quicumque verò blasphemantem audierint, eum verbis acriter objurgare teneatur, si citra periculum suum id fieri posse contingat, eundémque deferre, vel notificare apud judicem Ecclesiasticum, seu Sæcularem intra triduum debeant.* ait Leo X. in Conc. Later. 5. Sess. 9.

Not. 4. Appellatio nominis Dei, vel Jesu, vel Sanctorum, per modum loquendi, non tamen contumeliæ, ùt *O Jesu! Deus bone!* &c. Licèt non sit blasphemia, est tamen vana usurpatio nominis Dei, & culpa venialis contra Religionem. Nam Sanctum, & terribile nomen Domini usurpare sine reverentia, ac pietate, sed tanquam modum loquendi, est habere illud tanquam aliquid profanum, ideóque est irreverentia. Unde prohibetur Eccli. 23. *Nominatio Dei non sit assidua in ore tuo, & nominibus Sanctorum non admiscearis: quoniam non eris immunis ab eis.* id est à peccato irreverentiæ contra eos.

Not. 5. Assidua nominatio dæmonis, licèt sine imprecatione, sed per modum loquendi, cùm Christianum non deceat, omnino vitanda est; & ratione scandali potest esse grave peccatum, *ùt notat Laymann.*

Q. 3. *Quid est tentatio Dei, & quale peccatum?*

Resp. Tentatio Dei est dictum, vel factum, vel omissio ad capiendum experimentum divinæ alicujus perfectionis, ùt potentiæ, bonitatis, &c. vel voluntatis, per effectum extraordinarium à Deo temerè expectatum. Deus autem tentatur dupliciter. 1. Expressè, cùm ex directa intentione experimenti sumendi de aliqua Dei perfectione, aliquid fit, vel omittitur: ùt si petatur miraculum, ut innotescat Dei potentia, vel ejus in aliqua re voluntas, omissis aliis mediis, vel siquis in puteum saliat ad explorandam Dei in se providentiam. 2. Implicitè, & interpretativè, quando etsi non intendatur tale experimentum. id tamen fit, vel omittitur, quod ad nihil aliud videtur ordinabile, nisi ad explorandam aliquam Dei perfectionem, vel voluntatem: ùt si quis nolit uti mediis ordinariis, vel à Deo institutis, ad aliquid, quod optat, sperans id à Deo solo, v. g. sanitatem sine remediis, conservationem vitæ sine cibo, & potu; vel si quis velit docere, aut concionari sine ullo studio, &c. Huc etiam pertinent eæ probationes justitiæ, vel innocentiæ, quæ fiunt per ferrum candens, vel aquam, aut per duellum, aut aliter, & damnantur cap. *Mennam* 2. q. 5. & cap. ult.

de Purgat. Vulg. Si tamen ista fierent ex intentione experiendi, an Deus innocentiam hoc etiam modo tueatur, essent tentatio Dei expressa.

Resp. II. Omnis tentatio Dei prohibetur Deut 6. & Matth. 4. *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Estque per se peccatum mortale, sive fiat expressè, ac directè; nam velle expressè aliquam Dei perfectionem explorare, est magnus Dei contemptus, & gravis irreverentia: sive fiat indirectè, & tacitè; nam gravis est in Deum irreverentia, quod vilis creatura negligat, ac respuat ordinaria divinæ providentiæ media, velitque saltem interpretativè, ut Deus ad nutum illius sine necessitate leges suæ providentiæ immutet. Item mortale est ex sola curiositate petere miraculum; nam est agere cum Deo tanquam cum ludione, ac curiositatum fautore, & velle, ut sua omnipotentia aliquid mirabile ad hunc vanum finem efficiat, quod summam Dei sapientiam, ac majestatem valde dedecet.

Tentatio Dei quandoque adjunctam habet infidelitatem, ùt si quis dubitans de aliqua Dei perfectione, vel providentia, eam miraculo experiri cupiat. Quandoque est etiam contra charitatem propriam, ùt si conjuncta sit cum periculo vitæ, aut gravis læsionis. Licet tamen petere à Deo miraculum ad bonum finem, vel ex speciali ejus in-

inſpiratione, vel ſi neceſſitas juſta, aut pia utilitas adſit, quando omnia media ordinaria non ſufficiunt, modo id petatur cum humilitate, & res tota divinæ voluntati committatur: nam tunc nulla eſt irreverentia in Deum.

Q. 4. *Quid eſt Sacrilegium, & quotuplex?*

Reſp. I. Sacrilegium eſt violatio, ſeu indigna tractatio rei Sacræ, hoc eſt, rei Deo dicatæ, ſive ad Dei cultum ſpecialiter deſtinatæ. Violatur autem res Sacra, cùm aliquid fit, quod peculiariter ſanctitati illius, vel reverentiæ illi debitæ, ſeu Deo in illa debitæ repugnat: ſive violatio rei Sacræ eſt quælibet irreverentia in illam.

Reſp. II. Cùm triplicis generis ſit res Sacra, ſcilicet Perſona, Locus, & Res aliæ, idcirco tres ſunt ſacrilegii ſpecies, Perſonale, Locale, & Reale.

1. Sacrilegium Perſonale eſt, quo indignè tractatur Perſona Sacra, ùt Clericus, vel Religioſus. Quod fit quatuor modis, primò eos injuſtè percutiendo, aut quamlibet aliam actionem violentam, ac contumelioſam in eos injuſtè exercendo, contra privilegium Canonis: *ſi quis ſuadente.* 2. Eos ſubjiciendo Tribunali Sæculari contra privilegium fori. 3. Imponendo eis tributa, vel onera publica ſine legitima aucto-

ritate contra immunitatem Ecclesiasticam; nam hæc privilegia eis, concessa sunt intuitu Religionis. 4. Omne peccatum contra castitatem à Religiosis, vel Clericis Sacro Ordine insignitis commissum, est sacrilegium; quia per votum corpus suum, & animam specialiter Deo consecrârunt quoad fugam omnis actûs venerei. Hoc etiam incurrunt alii, qui cum ipsis peccant, cùm ei cooperentur. Item cujuslibet voti violatio est sacrilegium; nam eo ipso, quòd res per votum Deo dicata est, jam est jure divino ad Dei cultum destinata idróque Sacra. *Cajet. Azor*, *Bonac. Lessius*, *& alii.*

Secundò Locale est violatio loci Sacri, ùt Templi, & Cæmeterii. Qualis est omnis actio irreverentiam loci includens, aut specialem habens cum sanctitate loci vel cultu divino repugnantiam, sive ex natura sua, sive ex prohibitione Ecclesiæ, videlicet.

1. Effractio, spoliatio, incensio Ecclesiæ, eversio altaris cap. 22. *de sent. excom.* 2. homicidium, effusio illicita sanguinis, aut seminis humani, sepultura excommunicati non tolerati, aut non Baptizati; nam his polluitur locus sacer. 3. Usus profanus Ecclesiæ tanquam vulgaris loci, ùt si in ea fiant negotiationes, exercitium judiciorum Sæcularium, seditio, conclamatio, vana, & profana colloquia, confabulationes

nes quælibet tempore divini officii, vel quævis alia, quæ cultum divinum turbare, aut impedire possunt, aut oculos divinæ Majestatis offendere, cap. *decet de immun. in 6.* ex Conc. Gener. Lugdun. 11. à quo hæc omnia prohibentur. 4. Extractio violenta rei è loco Sacro, ubi Lex asyli viget. 5. Furtum sive rei Sacræ, sive rei profanæ in loco Sacro, quamvis ibi non depositæ, ùt crumenæ occulta abscissio, ex cap. *Quisquis* 17. q. 4. ubi Joan. 8. ait, *Sacrilegium committitur auferendo Sacrum de Sacro, vel non Sacrum de Sacro, sive Sacrum de non Sacro.* Ubi autem Lex non distinguit, nec nos distinguere debemus, sed generaliter & indistinctè accipiendum est, quod Lex generaliter dicit. Et ad reverentiam Ecclesiæ pertinet, ut res omnes, in ea positæ, à furtis & injuriis sint liberæ. *Ita Suarez, Layman, Reginal. Filliucius asserens, esse communem.* 6. Convivia, cap. 4. Dist. 42.

Tertio Sacrilegium Reale est indigna tractatio rei Sacræ, distinctæ à persona, & loco. Res autem illæ dicuntur Sacræ, quæ vel sanctitatem producunt, ùt Sacramenta: vel quæ Sacra significant, ùt verba scripturæ: vel quæ Sacra repræsentant, ùt Imagines Christi, & Sanctorum, item Cæremoniæ Sacræ: vel quæ sunt particulæ, aut res Sanctorum, ùt Reliquiæ: vel quæ ad cultum Dei, & ejus Ministrorum fusten-

tationem, usúsque pios sunt consecrata, seu destinata, ùt Vasa Sacra, Ornamenta, item bona temporalia Ecclesiæ. cap. 4. *Et sequent.* 17 q 4. & cap. *nulli.* 12. q. 2. Et ex Conc. Gener. Later. 2. Can. 10. & aliis

Porro etiam sola omissione committitur sacrilegium, ùt si Chrisma vel SS. Eucharistia non satis custodiatur clavibus adhibitis, vel si Vasa Sacra, Corporalia, Pallæ, vestimenta, altaria, & similia non sint satis munda, aut decora, ex cap. 1. & 2. *de Custod. Euchar.* vel permittantur species corrumpi in pixide, &c.

Cùm autem in iis rebus diversæ sint habitudines ad sanctitatem, seu diversa sit ratio sanctitatis, ideo diversas constituunt species rerum Sacrarum, & sic earum violationes sunt sacrilegia diversæ speciei. Lessius & alii addunt tempus Deo dicatum, nempè dies Dominicos, ac Festos, eò quòd sint mensura actionum Sacrarum, & ad illas destinati: quamvis alii dicant violationem Festi non esse sacrilegium, sed quamdam Irreligiositatem.

Hinc sacrilegium reale est indigna administratio, vel susceptio Sacramentorum, profanatio Reliquiarum, Imaginum, Vasorum Sacrorum, ùt si quis utatur Calice ad potandum, Ornamenta Sacra ad usus profanos adhibeat; abusio verborum Scripturæ non solùm ad errores confirmandos, sed

ſed etiam ad res profanas: unde Conc. Trid. Seſſ. 4. Verbi Dei violatores appellat, jubétque puniri eos, qui Verba & ſententias S. Scripturæ ad profana quæque convertunt, & torquent ad ſcurrilia, fabuloſa, vana adulationes, detractiones, &c. Item invaſio bonorum ſive mobilium ſive immobilium, & jurium Eccleſiæ, ſuppreſſio piorum Legatorum, defraudatio decimarum, &c. Nam hæc ad Dei cultum data ſunt.

Q. 5. *Quale peccatum eſt Sacrilegium?*

Reſp. Eſt peccatum mortale ex genere ſuo, quia per illud Deus in rebus ſacris inhonoratur; irreverentia enim rei Sacræ illata redundat in ipſum Deum, ad quem relationem habet, & ad cujus cultum deſtinata eſt. Deinde ratio ipſa dictat, Sancta ſanctè, & reverenter tractanda eſſe. Eſt autem tantô gravius crimen, cæteris paribus, quantô res, quæ violatur, eſt ſanctior, & ſacratior. Poteſt tamen eſſe veniale ob levitatem materiæ, ùt ſi unus aſſis in Eccleſia ſurripiatur.

Porro cùm ſacrilegium novam ſpeciem peccati conſtituat ratione ſpecialis deformitatis oppoſitæ Religioni, debet ſemper exprimi in Confeſſione. Hinc circumſtantia perſonæ ſacræ in luxuria, loci ſacri in furto, &c. declaranda eſt; nam utrum-

que continet duplicem malitiam specie diversam: unam contra Religionem, alteram contra castitatem, vel justitiam. Imò quia omnia sacrilegia non sunt ejusdem speciei infimæ, nec gravitatis, debet quoque exprimi, in qua re fuerint commissa.

Q. 6. *An omne peccatum, in loco sacro commissum, contrahit speciem Sacrilegii?*

Resp. I. Certum est contrahere, si sit specialiter ab Ecclesia prohibitum in loco sacro, quales sunt actus supradicti; quia quod prohibetur fieri in loco sacro, prohibetur intuitu, & ex motivo Religionis. Unde tunc actus vetitus opponitur specialiter virtuti Religionis.

Resp. II. Omne peccatum, saltem externum, in Ecclesia commissum, contrahit inde malitiam sacrilegii; quia tale peccatum repugnat sanctitati loci, Deo consecrati, & propriæ ejus institutioni, quæ est, ut Deus in eo piè colatur. Nam est per se, & ex natura rei indecentia, ac irreverentia, ùt locus orationi, & cultui divino dicatus convertatur in locum peccandi, & offendendi Deum. Enimverò si actus profanus alibi licitus, ùt venditio Columbarum ad usum Templi violat Sanctitatem loci, & ideo Matth. 21. prohibetur à Christo, qui ejiciebat omnes vendentes, & emen-

tes

tes in Templo, quia Templum est *Domus orationis*, hoc est, solis actionibus piis destinatum. A fortiori actus per se malus factus in loco sacro sacrilegium est. Deinde à Conc. Gener. Lugdun. cap. *decet*. prohibentur in Ecclesia, quæcunque possunt oculos divinæ Majestatis offendere.

Multi verò id negant de actu merè interno; quia, inquiunt, nullam habet relationem ad locum sacrum, utpotè sensibilem, nec proinde repugnant ejus Sanctitati, ac reverentiæ. Sed hæc ratio non omnes convincet.

ARTICULUS III.

De Simonia.

Q. 1. *Quid est Simonia?*

Resp. Definitur studiosa voluntas emendi, vel vendendi pretio temporali aliquid spirituale vel spirituali annexum. Sic dicta est à Simone mago, quòd ille primus in nova lege hoc crimen admiserit volendo emere dona Spiritûs Sancti.

Dicitur 1. *Studiosa voluntas*, id est, volitio deliberata, ac libera.

2. *Emendi, vel vendendi*, hoc est, commutandi pretio temporali, sive non gratis dandi, aut accipiendi, sed interventu pretii

temporalis ; nam his verbis intelligitur omnis contractus non gratuitus, sive sit nominatus, sive innominatus, ùt docent omnes cum S. Thom. 2. 2. q. 100. a. 1. ad 5. quare sufficit emptio, & venditio virtualis.

3. *Pretio temporali*, quo intelligitur pecunia, & res omnis pecunia æstimabilis, ac quævis commoditas temporalis. Secundùm omnes cùm S. Gregor. cap. *sunt*. 1. q. 1. & S. Thom q. cit. a. 5. Simoniæ pretium triplex est. 1. Munus ab obsequio, id est, quodvis obsequium, servitium, ministerium in rebus temporalibus præstitum, vel præstandum: ùt si quis alteri Beneficium conferat pro eo, quòd ejus negotia gesserit, &c. 2. Munus à manu, scilicet pecunia, vel res omnis mobilis, aut immobilis pretio æstimabilis, ùt gemmæ, equus, vinum, prædium, remissio debiti, jus aliquod, &c. 3. Munus à lingua, nempe favor, patrocinium, intercessio, adulatio, laus, commendatio apud alium, &c. Nam hæc sunt pretio æstimabilia, & commodum temporale pariunt: ùt si quis Collatoris, vel Patroni amico, aut famulo det munera, ut pro ipso Beneficium petat, eum laudet, ac commendet, &c. Hinc cap. *Salvator* 1. q. 3. *Qui res Ecclesiasticas munere linguæ, vel indebiti obsequii, vel pecuniæ largitur, vel adipiscitur, simoniacus est*; nam in his casibus commutatur saltem æquiva-

len-

lenter,& moraliter ſpirituale, vel ſpirituali annexum pro temporali; & interventu rei temporalis acquiritur ſpirituale.

4. *Spirituale* id eſt res, vel actio Sacra, ſeu ad ſalutem animæ ſpecialiter ordinata, vel ad cultum Dei pertinens, ùt dona Spiritûs Sancti, gratia, virtutes, oratio, Sacramenta, divina Officia, Benedictiones, Reliquiæ Sanctorum; item omnis poteſtas ſupernaturalis, ejúsque uſus, ùt omnis actus ordinis, vel jurisdictionis Eccleſiaſticæ. Hinc Concio, Exhortatio, Catecheſis facta à Miniſtro Eccleſiæ eſt materia Simoniæ, cùm ad ſalutem immediatè ordinetur. Secùs, de munere, & actu docendi Theologiam, quia Theologia licèt verſetur circa objectum ſupernaturale, poteſt propriis viribus acquiri, & actio eam docendi per ſe primò non ordinatur ad animæ ſalutem, neque immediatè dirigitur ad movendam voluntatem.

5. Per *ſpirituali annexum* intelligitur id, quod ad ſpirituale ordinatur, vel ab eo dependet, aut ei conjungitur. Poteſt autem conjungi, vel antecedenter, ùt jus Patronatûs, quod præſupponitur præſentationi ad Beneficium: Altaria, Vaſa Sacra, quæ antecedenter ordinantur ad Sacrificium Miſſæ, & ei præſupponuntur: vel concomitanter, ùt labor intrinſecus, & neceſſarius adminiſtrationi Sacramentorum: vel conſequenter, ùt proventus Beneficii, qui ſupponunt Officium Divinum.

Not.

Not. Allata definitio strictè est simoniæ juris divini, non simoniæ juris Ecclesiastici saltem omnis; nam non convenit simoniæ, quæ reperitur in permutationibus, & resignationibus factis sine auctoritate Superioris citra temporale pretium. Sic autem potest generatim simonia omnis definiri: quævis pactio, datio & acceptio rei spiritualis, vel spirituali annexæ, lege prohibita ob reverentiam rei Sacræ. Porro id in spiritualibus est simonia, quod in temporalibus usura; & sicut datur usura palliata, ita & simonia.

Q. 2. *An ad simoniam requiritur intentio formalis dandi, vel accipiendi rem temporalem ùt pretium rei Spiritualis?*

Resp. Neg. Sed sufficit voluntas dandi, vel accipiendi spirituale non gratuitò, sed pro temporali, sive ùt pretio, vel compensatione, sive ùt motivo saltem principali. Item sufficit intentio virtualis emendi, vel vendendi, seu commutandi spirituale pro temporali, inclusa in voluntate obtinendi spirituale per temporale, & vicissim.

Prob. Quia 1. Simon magus Act. 8. damnatur quòd præcisè obtulisset pecuniam eo fine, ut acciperet potestatem conferendi spiritum Sanctum, *& quod existimârit donum Dei pecuniâ possideri*, hoc est,

est, acquiri per pecuniam. 2. cap. 34 *de Simon.* dicitur simoniæ reus, qui sine ullo pacto donationem facit *eâ intentione, ut per temporalia bona, quæ offert, spiritualia valeat adipisci.* & Conc. Gener. Later 1. cap. 1. prohibet *ordinari quemquam per pecuniam, vel promoveri.* & Conc. Gener. Later. 2. cap. 2 vetat Beneficium, vel aliquid spirituale per pecuniam acquiri cap. 1. item cap. *ex multis* 1. q. 3. dicitur: Chalcedonense Concilium. *Condemnat eos, qui Ecclesiæ Beneficium interventu pecuniæ acquirunt.* 3. Innoc. XI. damnavit hanc propos. *Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed duntaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solùm gratuita compensatio pro spirituali, aut econtra.* 4. Per hoc tractatur res spiritualis ùt commutabilis, & comparabilis re temporali, non ùt donum gratis dandum & accipiendum contra illud Christi, *gratis accepistis, gratis date.* 5. Tunc moraliter loquendo, & in æstimatione prudenti temporale reipsa se habet ùt pretium, cùm non detur alio titulo, quàm ad obtinendum spirituale, nec conferatur spirituale nisi ad temporale consequendum. Sicut enim dans munus judici ùt motivum ad obtinendam sententiam iniquam dicitur

tur emere justitiam; & judex illam ferens propter munera accepta dicitur vendere justitiam: ita qui dat temporale, ut moveat alium ad dandum Beneficium, emit virtualiter Beneficium; & qui confert Beneficium propter munera data vel danda, illud vendit. Et verò tunc datur unum loco alterius. 6. Aliàs nemo subtilitatis Metaphysicæ peritus posset unquam simoniam admittere; aperiretúrque via latissima simoniæ.

Aliud est cum datur temporale per modum stipendii, sustentationis: nam datur in subsidium necessarium ad sustentationem personæ occupatæ in gratiam dantis, & quæ interea actioni sibi quæstuosæ vacare non potest. Lex enim naturalis postulat, ut sustentatio, spectato personæ statu, suppeditetur ei, qui in alterius commodum occupatus est.

Q. 3. *Quotuplex est Simonia?*

Resp. Dividitur 1. In eam quæ est juris divini, & in eam quæ est juris humani. Prior est ea, quæ ideo prohibita est, quia mala est ex natura sua. Talis est emptio, vel venditio etiam virtualis rei, aut actionis Sacræ: nam recta ratio dictat rem Sacram indignè, ac irreverenter tractari hoc ipso, quod datur, vel accipitur pro re temporali æquiparatur facto, sicque deprimi-

tur.

tur. Simonia juris humani eſt pactio, aut commutatio, aut acceptio, quæ ex natura ſua non habet malitiam ſimoniæ, ſed ſolùm ex prohibitione Eccleſiæ facta ex motivo Religionis, ſeu intuitu reverentiæ erga res Sacras. Nam Lex facit, ut objectum ſuum ſit materia illius virtutis, ex cujus motivo fertur: ſic communio à non jejuno facta eſt ſacrilegium: quia Eccleſia ex motivo reverentiæ vetuit ſumptionem cujuslbet rei ante communionem.

Dividitur 2. In mentalem, conventionalem, realem, & confidentialem.

Simonia mentalis non eſt præcisè nudum propoſitum committendi ſimoniam, nam hæc dicitur purè mentalis, & hoc modo datur etiam furtum mentale, ſeu merè internum; ſed eſt actio externa facta ex intentione ſimoniaca exteriùs non apparente: ſive eſt datio, vel acceptio rei ſpiritualis pro temporali, vel temporalis pro ſpirituali, nullo interveniente pacto etiam tacito: ut ſi quis ſerviat Epiſcopo hac intentione, ut pro obſequio temporali ei procuret Beneficium, nullâ tamen verbis, vel nutibus factâ conventione. Hæc autem eſt vera ſimonia, & ejuſdem ſpeciei coram Deo cum ſimonia reali, ex cap. 34. *de Simon.* Conventionalis eſt pactio ſimoniaca expreſſa, vel tacita, ſeu implicita, ſed nondum tamen executioni mandata ſaltem ab utràque parte. Nam alia eſt purè con-

ventionalis, quæ neutra exparte completa est: alia conventionalis mixtta, & semirealis, quæ ex una tantùm parte completa est, ùt si post pactionem initam conferatur ab uno Beneficium, sed ab alio non detur temporale, vel ècontra: unde participat aliquid de reali.

Realis est pactio simoniaca ex utráque parte completa saltem inchoatè: quod addo, quia ad simoniam realem sufficit solutio partis pretii cum receptione rei spiritualis, vel spirituali annexæ.

Simonia confidentiæ, est cùm quis alteri Beneficium procurat. eligendo, præstando, postulando, resignando, commendatione, vel alia ratione, cum confidentia, hoc est cum pacto expresso, vel tacito, ut is, cui procuratur illud aliquando resignet procuranti, vel alteri, aut ut pensionem, vel fructus aliquos ex eo præstet. Hæc simonia graviter prohibeturra Pio IV. Bulla 85. & à Pio V. Bulla *intolerabilis*. dicitur conconfidentialis, eò quòd procuratio Beneficii nitatur confidentiâ pactionis, vi cujus Beneficium ipsum, vel fructus illius, pensióve expectatur.

Quatuor modis committitur 1. Per accessum, ùt cum Prælatus volens tibi per ætatem incapaci procurare Beneficium, illud confert alteri ea conditione, ut quam primùm capax fueris, illud accipias.

2. Per

2. Per ingressum, ùt cùm quis Beneficium sibi collatum, ante captam ejus possessionem, alteri resignat eo pacto, ut illud postea ingrediatur, si iste moriatur, vel dimissurus sit.

3. Per regressum, eùm quis Beneficium à se possessum alteri resignat ea conditione, ut iste sibi vel alteri idem Beneficium resignaturus sit convenienti tempore.

4. Si præsentans, resignans, conferens, &c. Paciscatur expressè, vel tacitè, ut pensio vel pars fructuum Beneficii sibi, vel alteri detur. Porrò ad hanc simoniam requiritur, ut accessus, ingressus, & regressus sint in idem Beneficium. Hinc qui resignat Beneficium alteri ea lege, ut hic aliud, quod possidet, dimissurus sit in favorem tertii, non est reus simoniæ confidentialis, sed conventionalis, vel realis.

Q. 4. *Quibus casibus est simonia juris divini, ideóque indispensabilis?*

Resp. Ea generatim prohibentur ùt simoniaca jure divino naturali, & positivo, quæ cùm sint spiritualia, vel spiritualibus annexa, commutantur pro temporali. Speciatim verò sequentia 1. Dare vel accipere temporale pro virtutibus supernaturalibus, donis spiritûs Sancti, Sacramentis, Reliquiis Sacris, quavis potestate spirituali, sive ordinis, sive jurisdictionis, ejúsve

actu, Prælatura Religiosorum, jure eligendi, usu gratiarum gratis datarum, precibus, Officiis Divinis, Missâ, Concione, quavis functione spirituali, &c. Ita omnes. Nam hæc omnia ad finem supernaturalem per se primò ordinantur; & supposita fide recta ratio dictat res Sanctas Sanctè esse tractandas, & res supernaturalis ordinis ideóque inæstimabiles pretio temporali, ùt viles, ac infimas indignè tractari si commutentur re temporali. 2. Dare vel accipere temporale pro Beneficio Ecclesiastico etiam simplici, & solùm quo ad jus percipiendi fructus temporales. Est communis Theologorum sententia teste Suarez & Probatum ex cap. *Salvator*. & cap. ex *Multis*. l. q. 3. Tum quia jus illud ita est connexum Officio spirituali, ut non possit obtineri nisi ratione illius Officii, cujus exercendi jus habeatur; nam jus percipiendi fructus temporales Beneficii est jus tales fructus obtinendi Ministerio spirituali, cujus exercendi jus habeatur: Beneficium enim est propter Officium ex c. ult. *de Rescript*. in 6. & ex Trid. Sess. 21. c. 3. *Cum Beneficia ad divinum cultum, atque Ecclesiastica munia sint constituta*. Ita ut jus percipiendi reditus necessariò, & ex justitia debeatur & acquisitum sit ei, qui habet titulum, id est potestatem exercendi tale Ministerium spirituale, propter quod fructus sunt destinati. Ergo jus illud percipien-

piendi fructus vendi non potest, quin vendatur primariò, & directè jus exercendi Officium spirituale, & ipsum Officium, ex quo hoc jus provenit, ex cap. *si quis* 1. q. 3. *Quis quis horum alterum vendit, sine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum de relinquit.* Quare etsi non tenearis dare Beneficium alteri, tamen si conferas, teneris gratis conferre, nec potes temporale ei annexum subtrahere. *Beneficia nullo modo vendere licet: quia eis venditis intelliguntur etiam spiritualia venditione subjici.* ait S. Thom. 2. 2. q. 100. a. 4. Potest tamen Papa ex plenitudine potestatis titulum seu jus Officii Spiritualis abrogare, & temporale Beneficii ob Ecclesiæ necessitatem, vel majorem utilitatem alienare. Et tunc temporale Beneficii separatum à titulo nil haberet Spirituale, nec proinde ejus distractio esset simoniaca. Idem est de commenda Clericali, ac de Beneficio, cui æquivalet; quia principale in ea est Spirituale Ministerium, cui temporale commodum consequenter annexum est. 3. Omnis transactio in Beneficiis, vel aliis rebus spiritualibus facta compensatione cum re propriè temporali, nam tunc spirituale commutatur cum temporali. 4. Dare vel exigere temporale non solùm pro receptione, seu admissione ad Religionem, ut patet, (nam hæc est quid spirituale, cùm ex se ordinetur ad animæ

ſalutem, perfectionem, ac Dei cultum) ſed etiam pro ſuſtentatione ingredientis Religionem, quando bona Monaſterii ſufficiunt. *Ita multi.* quia jus vivendi ex bonis Religionis eſt ex inſtitutione Eccleſiæ, & mente Fundatorum annexum Profeſſioni, ſicut jus percipiendi reditus annexum eſt admiſſioni ad Canonicatum: ita ut illud nequeat obtineri niſi ratione Profeſſionis, quæ eſt quid ſpirituale. Nam Monaſteria ſunt dotata, & auctoritate Eccleſiæ ſic inſtituta, ùt homines ibi adſcripti liberiùs Deo vacarent, & aſſiduè pro fidelibus orarent. Ergo nihil exigi poteſt pro jure vivendi ex bonis Monaſterii, quin exigatur pro ipſa profeſſione, ex quâ provenit hoc jus, quod eſt ſpirituale, vel ſaltem ſpirituali annexum. Quemadmodum igitur non poteſt citra ſimoniam juris divini in Beneficio, conferendo vel reſignando vendi, vel emi jus percipiendi proventus temporales propter ejus connexionem cum ſpirituali titulo: ita ùt qui unum vendit, alterum, nempe ſpirituale non relinquat invenditum ex Can. cit. ita etiam non poteſt vendi jus utendi bonis temporalibus Monaſterii propter ejus connexionem cum ipſa Profeſſione Religioſa, in qua fundatur. Deinde admiſſio in Religionem eſt admiſſio ad omnia jura Religioſorum, inter quæ eſt jus vivendi ex bonis Religionis. Quare cum Alex. III. cap. *Non ſatis.*

In-

Innoc. III. cap. *Dilectus* & Conc. Gener. Later. 4. cap. Quoniam *de Simon.* id graviter prohibent, in hoc juris divini naturalis observantiam præcipiunt. Si autem Monasterium sit pauper, nec possit plures sustentare, non est simonia exigere aliquid ab ingredi volentibus: quia illud exigitur non pro jure Alimentorum, nec ùt pretium Religionis, sed ùt habeat Monasterium unde ei possit providere, & ùt alii Religiosi non careant necessariis, ad quæ jus jam acquisitum habent. Ita S. Thom. in 4. Dist. 25. q. 3. a. 2. ad 7. sed erit injustitia, & simonia, si quid ampliùs exigatur ultra id, quod requiritur ad hunc finem, quia jam cessat ratio allata quoad excessum. Quod tamen est intelligendum moraliter, nec consistit in indivisibili. 5. Vendere jus Patronatûs. *Ita Nav. Suarez, Layman, & alii multi.* Quia hoc jus est spirituale, nam est potestas ad actum spiritualem, nempe præsentationem, quæ dat jus præsentato ad Beneficium habendum, ita ut necessariò institui debeat, si sit idoneus cap. 18. *de jure Patron.* at potestas ad actum spiritualem, est spiritualis.

Porro est simonia juris divini etiam post collatum spirituale, vel spirituali annexum, & nullo præcedente pacto dare, vel exigere aliquid temporale tanquam debitum, velut pretium, aut mercedem, vel compensationem ex cap. 39. *de Simon.* nam tunc facto

ipso temporale æquiparatur spirituali, quasi esset illius pretium: & ideo SS. Patres Giezi simoniæ arguunt, quòd pecuniam pro curatione lepræ miraculosè facta petierit. Licet tamen, seclusa Ecclesiæ prohibitione, aliquid gratis oblatum accipere, post quam res spiritualis gratis collata est; quia non datur pro re spirituali, sed ex gratitudine, & benevolentia ex cap. 30. *de Simon.*

Q. 5. *Quibus casibus est simonia juris humani?*

Resp. Communiter recensentur. 1. Permutatio Beneficiorum sine auctoritate Prælati, nullo interveniente pretio. Item resignatio extra curiam Romanam in favorem certæ personæ, & resignatio cum pacto, ut resignatarius suum Beneficium cedat tertio, vel cum confidentia accessûs, aut regressûs. Nam in his non commutatur spirituale, nec spirituali annexum pro temporali: unde licet commutare Beneficia cum auctoritate Episcopi, *Clement. de rer. permut.* & Papa potest in aliis dispensare. Ista sunt tamen simoniaca, quia prohibita sunt ab Ecclesia ob reverentiam rei Sacræ, & ob periculum, ne fiant ex aliquo motivo temporali.

2. Venditio Officiorum Sacristæ, œconomi, defensoris, advocati, procuratoris Eccle-

Ecclesiæ, &c. De quibus cap. *Salvator.* 1. q. 3. nam talis venditio prohibita est intuitu Religionis, non quòd ista Officia sint in se quid spirituale, aut Sacrum, sed propter quamdam conjunctionem, quam habent cum supellectili Sacra, rebus, & Ministris Ecclesiæ.

3. Acceptio munerum etsi modicorum sponte, ac gratis oblatorum ex occasione examinis ad Parochiam, ex Trid. Sess. 24. cap. 18. item ex occasione collationis Ordinum, Tonsuræ, litterarum dimissoriarum, aut testimonialium, ex Trid. Sess. 21 c. 1. Dixi *ex occasione*. nam dare, vel accipere aliquid pro collatione Ordinum, Tonsuræ, aut pro litteris dimissoriis, vel testimonialibus est simoniacum jure divino: cùm ista sint actus procedentes à potestate spirituali ordinis, & jurisdictionis, proindéque spirituales. Subscriptio verò earumdem litterarum, cùm sit complementum illarum, est quid spirituale, aut saltem pertinens ad aliquid spirituale, nempe ad actum jurisdictionis: Deinde quando principale fieri debet gratis, gratis etiam accessorium fieri debet, cùm ex Reg. Juris accessorium sequatur naturam principalis.

Q. 6. *An permutatio rerum spiritualium inter se simoniaca est, ideóque illicita?*

Resp. Neg. Si illæ non habeant annexum

aliquod temporale commodum, & nullum interveniat pretium: quia nullo jure est vetita: non jure divino, nam nulla est per se irreverentia, si res Sacra cum alia commutetur nullo interveniente pretio, cùm utraque sit ejusdem ordinis: neque jure Ecclesiastico; nam licet in jure prohibeatur generaliter omnis pactio in rebus spiritualibus, hoc intelligitur de iis, quibus annexum est aliquod temporale commodum, vel quæ fit interveniente pretio temporali. Hinc licitè duo paciscuntur mutuas preces, mutua Sacrificia, mutuam operam Sacram, v. g. me obligo ad celebrandum eras Missam pro te, ut tu alio die eam pro me celebres.

Q. 7. *An simoniæ reus est, qui temporale pro spirituali promittit sine animo implendi?*

Resp. Aff. Nam talis habet voluntatem acquirendi Beneficium per aliquid temporale promissum. Deinde non solùm datio, sed etiam promissio in jure prohibetur ut simoniaca cap. 12. *de Simon.* & à Conc. Melphitano cap. 1. dignitate vel Officio privantur, *qui dato, vel promisso, vel pretio, vel servitio ea intentione intento, vel precibus, Ecclesiasticam dignitatem assequi nituntur.*

Qui verò sine animo se obligandi promit-

mittit temporale pro ſpirituali, committit grave peccatum ſaltem injuſtæ deceptionis, ſcandali, inductionis, & cooperationis ad ſimoniam mentalem alterius. Item qui rem ſpiritualem fictè promittit pro temporali, graviter peccat mendacio perniciofo, & ſcandalofo, & irreverentiam infert rebus ſacris, ita illis abutendo.

Q. 8. *Quale peccatum eſt Simonia?*

Reſp. I. Simonia juris divini eſt ſemper per ſe peccatum mortale. *Ita omnes.* Conſtat 1 ex 4. Reg. 5. ubi Giezi correptus fuit lepra, quod pecuniam procuratione lepræ per miraculum facta exegiſſet. Et ex Act. 8 *Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quia donum Dei exiſtimâſti pecunia poſſideri. . pœnitentiam age ab hac nequitia tua.* & Matth. 10. *gratis accepiſtis, gratis date.* 2. Quia eſt gravis irreverentia in rem Sacram, & conſequenter in Deum ejus auctorem, dum tanquam profana, & temporalis commutatur pretio temporali; eſque æquatur ſaltem facto, & ſicut res infima, venalis, profana & temporalis tractatur, ac deprimitur. Unde ſimonia in jure Canonico vocatur execrabile flagitium. Nec poteſt eſſe venialis ex levitate materiæ, ſeu rei ſpiritualis, cùm nulla ſit, quæ non ſit res gravis momenti in ſe, & inæſtimabilis pretio, utpote ordinis ſu-

perioris, & ordinata ad ſupernaturalem Dei Poſſeſſionem: neque etiam ratione rei temporalis pro ſpirituali datæ, nam quo vilior eſt res illa temporalis, eo majus eſt rei ſpiritualis vilipendium.

Hinc infert Suarez eſſe mortale emere, vel vendere unam Salutationem Angelicam, vel unum *Agnus Dei*, videtur autem eſſe peccatum non ſolùm contra Religionem, ſed etiam contra juſtitiam: nam iniquum eſt vendere rem ſuo Dominio non ſubjectam contra voluntatem Domini, qui gratis dare juſſit, & pretio commutare id, quod pretio commutari nequit, nec pretio æſtimabile eſt. Item eſt contra fidem, ſi ſimoniacus putet rem ſpiritualem eſſe venalem.

Reſp. II. Simonia juris Eccleſiaſtici eſt etiam mortale peccatum contra Religionem, cùm ſit graviter prohibita ex motivo Religionis, ſeu intuitu reverentiæ rebus ſacris conſervandæ, ùt conſtat ex jure Canonico, & pœnis graviſſimis perinde contra illam, ac contra ſimoniam juris divini latis. Et quia, ùt ait Suarez, eſt ejusdem ſpeciei cum ſimonia juris naturalis, ideóque ejusdem eſt gravitatis ſubſtantialis, ſeu ſpecificæ: nam habet materiam ejusdem rationis ex jure poſitivo, & opponitur honeſtati ejusdem virtutis. Quippe ſpecies tam virtutis, quàm præcepti ex objecto & motivo ſumitur: ac proinde præcepta

cepta licèt quoad efficientes causas diversa; sunt ejusdem speciei, si habeant idem objectum, & motivum: & consequenter eorum transgressiones erunt ejusdem speciei. Est quoque contra justitiam defectu tituli, & materiæ legitimæ: unde omnes actus simoniaci sunt irriti, & obligant ad restitutionem.

Porro quævis simonia est species quædam sacrilegii, cùm sit indigna tractatio rei Sacræ; nam per simoniam res Sacra tanquam profana, ac temporalis tractatur, ideóque irreverenter, ac indignè.

Q. 9. *An licet emerè, vel vendere temporale spirituali annexum?*

Resp. I. Quod est quovis modo annexum spirituali nunquam potest emi, aut vendi ratione spiritualis. Patet, nam tunc spirituale pretio æstimaretur, & venderetur. Hinc non licet pluris vendere Calicem Consecratum, quàm si non esset Consecratus, vel fundum ob jus Patronatûs. Item non potest res Sacra Elocari, neque ob usum rei Sacræ, quia usus rei Sacræ non potest vendi cum sit sacer, & quid spirituale: neque ob usum profanum, cùm res Sacra non possit adhiberi ad usus profanos.

Resp. II. Temporale antecedenter annexum spirituali, seu cui spirituale postea advenit, ùt fundus cui postea accedit jus Patro-

tronatûs, vas, quod postea consecratur, seclusâ Ecclesiæ prohibitione, licitè emi, ac vendi potest, ratione temporalis, materiæ, artificii, modò non vendatur cariùs ob spirituale annexum, quàm sine illo valeat: quia res illa retinet suum valorem intrinsecum, nec ita dependet à re spirituali, ut eâ venditâ hæc censeatur vendi. Sic vendi possunt Calices consecrati ad subveniendum necessitati pauperum, & fundus, cui annexum est jus Patronatûs, quod tunc concomitanter transfertur, sed non venditur, cùm pretium soli fundo respondeat.

Porro prohibetur venditio Ecclesiæ cap. 15. *de Simon.* item loci ad sepulturam, etiam ratione materiæ, cap. 8. *de sim.* & cap. 13. *de Sepult.*

Resp. III. Vendi nequeunt concomitanter annexa spirituali, & quæ sunt ei intrinseca, seu per se conjuncta ùt opera, seu labor necessarius ad exercendam functionem sacram v. g. Missam, concionem, &c. *Est commun.* Quia 1. labor & opera, cùm sint intrinseca actioni spirituali, & ab ea inseparabilia, vendi non possunt, quin actio spiritualis vendatur. 2. Labor necessarius ad aliquam actionem coalescit cum ea in unum opus morale, & sic conditionem ejus accipit. 3. In nullo opere labor est dignus pretio distincto ab ipso opere, sive labor operi intrinsecus nullam aliam æstimationem habet præter ipsum opus: nam

labor

labor solùm appetibilis est, & quæritur ob opus. Ergo sicut actio Sacra non est pretio æstimabilis, ita nec labor ei conjunctus. Deinde hoc ipso, quòd Christus præcepit ut spiritualia gratis darentur, jussit etiam gratis dari id omne, sine quo spiritualia dari nequeunt.

Item operæ, & actiones, quæ per se necessariæ sunt ad functionem sacram, prout ab hominibus exerceri potest, non possunt vendi, nec pretio æstimari, ùt studium, præparatio ad concionem, &c. Quia omnes illæ actiones, & operæ non habent æstimationem, nec utilitatem nisi ratione operis spiritualis, ad quod ordinantur: & proinde si venderentur, spirituale censeretur vendi. *Ita Suarez.* Secùs si labor, fatigatio, vel aliæ actiones sint spirituali extrinseca, & per accidens adjuncta, ùt fatigatio longioris itineris ad celebrandam Missam in loco dissito: nam hæc nil includunt spirituale, & ab eo sunt separabilia, & aliunde sunt pretio æstimabilia.

Resp. IV. Temporale consequenter annexum spirituali, hoc est, quod præsupponit rem spiritualem, & ab illa dependet, vendi non potest sine simonia: quia non potest acquiri nisi ratione spiritualis, nec vendi nisi vendatur spirituale ei præsuppositum. Præterea quod est annexum consequenter spirituali, ipsum spirituale supponit, & se habet velut ejus accessorium:

at accessorium naturam principalis sequitur, ex Reg. Jur. 42. in 6. *Accessorium naturam sequi congruit principalis.* Ergo cùm principale vendi nequeat sine simonia, ita nec accessorium. Quare simoniacum est vendere, vel emere jus percipiendi reditus Ecclesiasticos annexum Officio spirituali, aut jus vivendi de bonis Monasterii annexum professioni.

Q. 10. *An licet dare vel accipere temporale ob functionem aliquam spiritualem, v. g. Missam, concionem, &c.*

Resp. I. Certum est non licere dare, vel accipere temporale præcisè pro aliqua functione spirituali, vel labore ei intrinseco, nam hoc est simoniacum jure divino. Item non potest accipi pretium præcisè pro obligatione ad spiritualia præstanda: quia obligatio ad spirituale est quid spirituali annexum, & ad illud per se ordinatur, suámque æstimationem ab illo accipit. Hinc Cantoribus Conductitiis, & Musicis non licet stipendium accipere, ut pretium sui obsequii, sed solùm titulo sustentationis honestæ: nam eorum Officium ordinatur ad cultum divinum, nempe ad Laudes Dei canendas, & fidelium devotionem excitandam.

Resp. II. Licet temporale dare, & accipere

pere per modum ſuſtentationis cum obligatione, ut fiat ſpirituale, v. g. celebrentur Miſſæ, adminiſtrentur Sacramenta, &c. Quia 1. ita habet praxis recepta in Ecclesia 2. Conc. Conſtantienſe Seſſ. 8. damnavit hunc articulum Wicleff. *Omnes ſunt ſimoniaci, qui ſe obligant orare pro aliis, eis in temporalibus ſubvenientibus.* 3. Tunc datur ſolùm pecunia ad ſuſtentationem Miniſtri, ſub conditione ſpirituale præſtandi, non ùt ejus pretium. At ſic dare, ideóque accipere licitum eſt, imò & juſtum, nam iis, qui Miniſtrant populo ſpiritualia, debetur ex juſtitia ſuſtentatio, *dignus enim eſt operarius cibo ſuo.* Matth. 10. Et verò naturalis juſtitia exigit, ut ei, qui in alterius gratiam & commodum occupatus eſt, & ſe privat facultate vacandi rei ſibi lucroſæ, ſufficiens ſuſtentatio ſpectato ſtatu perſonæ ſuppeditetur, ex 1. Cor. 9. *Quis militat ſuis ſtipendiis unquam? &c.* Nihilominus ea gratis Miniſtrant, quia non exigunt quidquam tanquam Miniſterii pretium, hoc enim tanquam majus omni pretio gratis præſtant. Sed ut hoc gratis præſtent, requirunt neceſſariam ſuſtentationem à populo, & licitè exigunt id quod auctoritate publica, vel conſuetudine approbata conſtitutum eſt in ſuſtentationem Miniſtri. Unde licet accipere aliquid pro ſuſtentatione ſecundùm approbatam conſuetudinem ad Miſſas pro ali-

aliquo celebrandus, ad conciones non debitas ex Officio, &c. Imò *gratis spiritualibus priùs exhibitis licitè possunt statuta & consuetæ oblationes & quicumque alii proventus exigi à nolentibus, & valentibus solvere, auctoritate superioris interveniente.* Ait S. Thom. 2. 2. q. 100. a. 3.

Non licet tamen quidquam exigere etiam à divitibus titulo sustentationis ad sepulturas, exequias, Benedictiones nubentium, administrationem Sacramentorum, &c. Per horum spiritualium subtractionem. Nam hoc graviter prohibent Conc. Gener. Later. 3. cap. 7. & Later. 4. cap. 66. *Hoc enim haberet quandam venditionis speciem.* ait S. Thom. Sup.

Q. 11. *An est simonia saltem mentalis præstare aliquid spirituale principaliter, propter temporale taxatum, vel sponte oblatum v. g. recitare Officium principaliter propter retributionem, &c.*

Resp. Aff. *Ita multi præsertim Canonistæ.* Quia intentio principalis obtinendi temporale per spirituale tanquam per medium, est simoniaca; nam tunc temporale moraliter loquendo se habet æquivalenter ut pretium, & expetitur loco spiritualis. Deinde ratio simoniæ in hoc præcipuè consistit, quòd morali agendi modo res spi-

ſpiritualis temporali æquetur, aut poſtponatur: quod fit, dum ſpirituale propter temporale principaliter præſtatur. Unde S. Antonin. 2. p. Tit. 3. cap. 5. aſſerit, eſſe mortale quærere, aut appetere Beneficia curata principaliter propter honorem, & divitias, quæ ex iis percipiuntur. Et S. Thom. quodlib. 8. q. 6. a. 1. ait: *Si hujusmodi retributiones recipit quaſi finem operis ſui principaliter intentum, ſimoniam committit, & ita mortaliter peccat. Sì autem habeat principalem finem Deum in tali actu, ad ejusmodi autem retributiones reſpicit ſecundariò, non quaſi in finem, ſed ſicut in id, quod eſt neceſſarium ad ſuam ſuſtentationem, conſtat, quòd non vendit actum ſpiritualem, & ita ſimoniam non committit, nec peccat.* Porro diſtributiones quotidianæ inſtitutæ ſunt, ut Clericorum negligentia in horis ſolemniter perſolvendis earum privatione mulctaretur, & hujus pœnæ metu impediretur: unde ſe habent ùt removens impedimentum, non ùt motivum perſolvendi Officium.

Q. 12. *An eſt ſimonia dare, vel accipere pretium pro omiſſione actûs ſpiritualis?*

Reſp. Aff. Si omiſſio moraliter cenſeatur procedere à poteſtate ſpirituali, & habeat effectum moralem, ex cap. 14. *de Simon.*

mon. Nam tunc talis omissio est revera quidam usus potestatis spiritualis: ideóque nullo pretio æstimabilis ac comparabilis; ùt si omittas absolvere à censura vel à peccatis post auditam Confessionem, vel si paciscaris, ut non eligas talem: nam ligatum detinere, vel aliquem rejicere est exercitium potestatis spiritualis, & proindè invendibile. Si verò omissio actûs spiritualis non censeatur in æstimatione prudenti exercitium potestatis spiritualis, neque intuitu rei spiritualis æstimetur, multi docent non esse simoniam, sed turpe lucrum, aut injustitiam, si actus erat jure debitus: ùt si accipias pecuniam, ut non audias Confessionem alterius, nam talis omissio non est exercitium jurisdictionis, sed est duntaxat voluntarius non usus illius, seu potiùs voluntarius, & naturalis usus libertatis. Est tamen in hoc quædam turpitudo Simoniæ affinis, inquit Lessius; quia tacitè indicatur actum spiritualem esse vendibilem; quod in ejus injuriam cedit: si enim est æstimabile pretio ipsum non fieri, etiam æstimabile pretio videtur ipsum fieri.

Q. 13. *Quot modis committitur Simonia in materia Beneficiali?*

Resp. I. Simonia juris divini est promittere, dare vel accipere aliquid pretio æstimabile pro collatione, electione, præsentatione,

tione, confirmatione ad Beneficium, & generaliter pro quavis actione, qua jus etiam inchoatum ad illud acquiritur, vel qua dubium confirmatur; quia tunc res spiritualis commutatur cum temporali; & per temporale acquiritur spirituale: illæ enim actiones sunt spirituales ob respectum, quem habent ad spirituale, & procedunt à potestate spirituali. Hinc Simonia est pensionem super Beneficio dare, vel promittere procuranti illud, aut etiam promittere mutuum, nam licèt mutuatio fit ex natura sua gratuita, tamen ex ea oritur mutuatario commodum temporale. Imò Simoniacum est aliquid exigere pro immissione, seu introductione in possessionem Beneficii, vel installatione, ex c. 9. 36. *de Simon.* Nam per hoc acquiritur jus quoddam spirituale nempe administratio, aut saltem aliquid connexum cum exercitio juris spiritualis.

Item Simonia est dare, vel promittere aliquid alteri, ut per se vel per alium obsecret, aut curet ut detur Beneficium. c. 1. *Præsentium.* 1. q. 5. quia munere temporali intenditur obtentio Beneficii, & paratur via ad Beneficium, eóque medio comparatur. Nec refert quòd intercessio sit tantùm mediata, cùm idem sit effectus, & finis, & reipsa spirituale per temporale acquiratur. Deinde obsecratio etiam mediata est causa moralis concessionis Bene-

ficii: ergo hanc causam emens emit virtualiter effectum ab illa manentem.

Resp. II. Simoniaca est, & nulla saltem jure Ecclesiastico non solùm permutatio Beneficiorum, & cujuslibet juris Beneficia spectantis, sed etiam omnis in Beneficiis conventio, pactio, vel conditio, quæ obligat ad id, quod non est jure debitum, si fiat privata authoritate. Item resignatio sub conditione, pacto, vel onere, quod de jure non inest Beneficio, facta sine authoritate Papæ, ex c. 34. *de Simon.* & ex c. 5. *de rerum permut.* ibi; *generaliter teneas, quod commutationes prabendarum de jure fieri non possunt: præsertim pactione premissa, quæ circa spiritualia, vel connexa spiritualibus labem semper continet Simonia*, &c. ult. *de pact. pactiones facta à vobis pro quibusdam spiritualibus obtinendis: cùm in hujusmodi omnis pactio, omnisque conventio debeat omnino cessare, nullius penitus sunt momenti.*

Ratio legis est, quia in pactione, & commutatione rei spiritualis, cui temporale commodum annectitur, periculum est, ne id fiat intuitu rei temporalis. Est autem Simonia juris divini spirituale temporali etsi annexo spirituali emere, & vendere, vel spirituale intendere, dare aut accipere principaliter ob temporale, etsi spirituali annexum. Resignatio verò in favorem prohibita est tum ad tollendam omnem speciem hæ-

hæreditatis in Beneficiis, tum propter periculum, ne id fiat ex aliquo motivo temporali: tum ne per hoc adimatur Collatori libertas dandi Beneficia iis, quos magis idoneos censuerit.

Hinc 1. Simoniaca est & nulla omnis transactio, cessio Beneficii, vel juris etiam dubii circa Beneficium non gratuita, propria authoritate facta. cap. 7. *de Transact.* Item pactio ad impediendam, vel dirimendam litem super Beneficio, si ita fiat ut unus litigantium cedat jure suo pro pecunia, & alteri Beneficium pacificum relinquat: nam in ea permutatur spirituale pro temporali, compensando spirituale per temporale; vel ut unus desistat, modò alter solvat impensas factas. cap. 4. *de Pact.* Nam hæc impensarum solutio vel habet rationem pretii pro adeptione Beneficii, cùm non fuerint factæ in gratiam alterius, vel saltem suspecta est inter privatos.

Licitè tamen inter litigantes fit compositio per sententiam judicis ordinarii, vel delegati, vel etiam arbitrorum Ecclesiasticorum à Superiore deputatorum pro ineunda concordia, qui, accedente partium consensu, & compromisso, adjudicent Beneficium illi, cujus jus est probabilius, eique imponant pendendam alteri pecuniam certam, non in compensationem juris, sed ob bonum temporale pacis, & ut à lite recedatur cap. 2. *de Arbit.* Potest etiam in hoc

casu ei, cui Beneficium adjudicatur, imponi persolvenda annua pensio, imposita non Beneficio, sed Beneficiato, & ad hujus vitam. cap. 21. *de Præbend.* Sed hæc compositio facta privatâ partium auctoritate, etiam sub conditione, ut approbetur à Superiore, est Simoniaca, nec potest à Superiore approbari, ex eod. cap. quia tunc præsumitur dari temporale pro spirituali ob utilitatem contrahentium. At cum ea fit à judice compositio, non idem præsumitur, nam judex censetur intendere duntaxat bonum pacis, & concordiæ. Nec obstat, quòd volentes permutare, possint paciscì de modo sub conditione, *si Superior approbet*: quia in alio casu est specialis prohibitio.

2. Simoniacum est pactum reparandi Ecclesiam, dandi aliquid fabricæ, vel pauperibus, &c. ad obtinendum Beneficium, c. *ex multis.* 1. q. 3 Nam licet hæc sint pia opera, habent tamen materiam temporalem pretio æstimabilem. Deinde est onus, quod jure non inest Beneficio.

3. In permutatione committitur Simonia, non solùm si Beneficia permutentur sine auctoritate Ordinarii, sed etiam si permutantes compensent auctoritate propria inæqualitatem fructuum pecuniâ vel pensione; aut si unus illorum alteri imponat aliquod onus, quod sit præter naturam permutationis, v. g. Omnes sumptus solven-

dos.

dos. Item si permutentur jura quælibet ad Beneficia, vel actiones ad illa pertinentes, ut si unus cedat suæ præsentationi, ut alter sibi conferat aliam: si ita paciscantur, tu elige, vel præsenta hunc ad hoc Beneficium, & ego eligam, vel præsentabo te, aut illum ad illud: do tibi meum suffragium in hac electione, & tu dabis mihi tuum in alia: Te præsentabo, eligam, si mihi, vel meo nepoti Beneficium resignes, &c. Nam omnia pacta in hac materia generaliter prohibentur, eo quod hæ actiones spirituales habeantur, & fiant ùt via ac medium ad temporale annexum spirituali.

Hanc doctrinam extendit Suarez ad omnia spiritualia, quæ habent temporale annexum, consequenter, etiamsi propriè & in rigore non sint Beneficia, qualis est Vicaria amovibilis ad nutum: tum quia eadem est ratio malitiæ, periculi, & prohibitionis: tum quia c. 5. cit. *de rer. permut.* vetantur omnia pacta generatim circa spiritualia, & connexa spiritualibus. Idem dic de Prælatura religiosorum licèt non perpetua, ex dicto cap. quia Prælaturæ illæ sunt quid spirituale annexam habens administrationem rerum temporalium. Hinc graviter peccant duo religiosi sic paciscentes: suffragare mihi ut sim Provincialis, & tibi suffragabor, ut sis Prior, ex cap. 11. *de Simon.*

4. Simoniaca est omnis resignatio in favo-

vorem alterius, vel cum reservatioe pensionis, facta sine authoritate Papæ, ex tit. *ut Ecclesiastica Beneficia sine diminutione conferantur*, & constar ex usu, & praxi Ecclesiæ, & ita declaravit Conc. Rothomag. an. 1581, & Bituric. an. 1584.

Sed an in Beneficiis conventio de remuneratione qualibet gratuita, seu obligatione antidorali, hoc est, dandi aliquid ex gratitudine, sive temporale, sive spirituale, est vera Simonia?

Resp. Aff. tum quia omnis conventio seu pactio in hac materia prohibita est ut Simoniaca. Tum quia hæc conventio ex se parit novam obligationem fidelitatis, & justitiæ pretio æstimabilem, obligationi gratitudinis superadditam: alioqui frustra fieret, & nunquam exigeretur: unde posita hac pactione, si non detur id, de quo conventum est, alter conqueritur tanquam de injuria sibi facta, & de fide non servata, quod seclusa conventione non fieret. Proindéque tunc datio non est gratuita, sed onerosa & reciproca, fitque contractus *do, ut des*, vel *do, ut facias*. Suarez Laym. & alii communiter.

Not. 1. Præbendæ Canonissarum sunt materia Simoniæ, ut resolvit S. Congregatio Cardin. an. 1691. Nam videntur esse vera Beneficia, licet non Clericalia; sunt enim jus perpetuum, auctoritate Ecclesiæ constitutum, seu approbatum, percipiendi fru-

fructus ex bonis Ecclesiasticis, seu Deo dicatis propter officium spirituale.

Not. 2. Ex extrav. *ambitiosæ* non licet locare fructus Beneficii, vel Monasterii ultra triennium. Sed juxta multos hæc restrictio non est in plerisque locis recepta: proinde dicunt posse locari etiam ad tempus vitæ beneficiati. Porro id non fuit prohibitum ob periculum Simoniæ, sed ne per hujusmodi locationem, seu alienationem noceatur Ecclesiis, & successoribus.

Q. 14. *An est Simonia dare vel procurare Beneficium ratione consanguinitatis?*

Resp. Cum S. Thom. 22. q. 100. a. 5. ad 2. *Si aliquis aliquid spirituale alicui conferat gratis propter consanguinitatem, vel quamcunque carnalem affectionem, est quidem illicita, & carnalis collatio, non tamen Simoniaca, quia nihil ibi accipitur. Unde hoc non pertinet ad contractum emptionis, & venditionis, in quo fundatur Simonia.* At Simonia est si conferas, vel procures Beneficium consanguineo, aut affini, ut inde honoratior vel potentior, vel opulentior fias, aut tua familia. Item si Beneficium procures extraneo, ut consulat tuis consanguineis, aut affinibus. Nam tunc datur spirituale intuitu commodi temporalis percipiendi, ita S. Thom. in 4. dist. 25. q. 3. ad 7. ubi ait: *qui dat ratione*

consanguinitatis præbendam, si intendit aliquod bonum in seipsum redundans sic, quod magnificetur per hoc, & nobilitetur domus sua; vel quod ipse in consanguineis fit fortior, & sic ipse aliquid accipere sperat, pro quo spiritualia dat, Simoniam committit.

Q. 15. *An est Simonia conferre, vel presentare ad Beneficium ob commendationem amici?*

Resp. Aff. Si favor humanus in eo principaliter intendatur: nam talis favor pretio æstimabilis est. Ita S. Thom. 2. 2. q. 100. à 5. ad 3. ibi: *Munus à lingua dicitur vel ipsa laus pertinens ad favorem humanum, qui sub pretio cadit; vel etiam preces, ex quibus acquiritur favor humanus, vel contrarium evitatur. Et ideo si aliquis ad hoc principaliter intendit, simoniam committit. Videtur autem ad hoc principaliter intendere, qui preces pro indigno porrectas exaudit: undè ipsum factum est simoniacum. Si autem preces pro digno porrigantur, ipsum factum non est simoniacum; quia subest debita causa, ex qua illi, pro quo preces porriguntur, spirituale aliquid conferatur. Tamen potest esse simonia in intentione, si non attendatur ad dignitatem personæ, sed ad favorem humanum.*

Q. 16.

Q. 16. *An licet emere, vel redimere pensionem?*

Resp. Ex communi, Simonia est emere, vel vendere pensionem assignatam pro aliquo Officio spirituali, v. g. pro Adjutore Episcopi, Concionatore; quia hæc fundatur in Ministerio spirituali, nec nisi ratione illius potest quis jus ad illam habere. Unde non potest vendi, quin vendatur ministerium spirituale, in quo fundatur. Neque licet eam redimere, quia non potest extingui obligatio ad tale ministerium spirituale, cùm hoc debeat remanere. Item simonia est juris divini emere, vel vendere alias pensiones, quæ soli Clerico conceduntur sive in sustentationem, sive ad litem componendam, aut fructuum inæqualitatem compensandam in Beneficiis: quia sunt annexæ titulo, & Officio spirituali, scilicet recitandi Officium B. V. imposito à Pio V. ita ut qui illud omittit, redditus amittat. Et sic non solùm requirunt statum clericalem, sed etiam hoc officium spirituale, ratione cujus acquiritur jus ad illos redditus. Quare jam pensiones illæ sunt quidpiam spirituale constans ex illà obligatione spirituali, & jure ad temporalia ei annexa: sive nil aliud sunt quàm jus percipiendi fructus Ecclesiasticos medio officio spirituali. Cùm autem hoc officium sit in-

invendibile, ita & jus percipiendi fructus illos ab illo est inseparabile. Neque hæ pensiones redimi possunt, nisi tollatur spirituale, quod tolli non potest nisi à Papa, à quo constitutum est, *Ita Suarez, Reginald. & alii.* Secùs de Laicali pensione, quia talis pensio est quid merè temporale; cùm non fundetur in titulo spiriruali, nec ni annexa sit functio spiritualis, nec ad eam ordinetur, sitque separata à titulo spirituali.

Q. 17. *An Redemptio vexationis licita est in Beneficiis?*

Resp. I. Simonia est redimere vexationem, seu oppositionem non injustam ad obtinendum Beneficium, v. g. dare pecuniam alteri, ne defectum tuum Collatori detegat, ne pro alio obsecret, ne habens jus uteùmque probabile litem moveat, vel motam prosequatur, ne doctior ad concursum cùm aliis conveniat, ut competitor à prætensione justa desistat, &c. *Ita omnes teste Suarez*, quia via ad Beneficium per pecuniam pararetur, & mediâ re temporali acquireretur spirituale. Et licet redimens non det pretium immediatè pro re spirituali; tamen mediatè vult acquirere jus spirituale mediante pecunia, quod est emere illud. Et quamvis jam haberes jus aliquod ad illud, tamen cùm vexatio est

est justa, eo ipso jus non est omnino firmum, & sic pretio emeretur firmitas juris spiritualis, quod est saltem ex parte emere jus spirituale. Imò ex communi quando jus in re nondum est acquisitum, aut necdum plenum, non licèt redimere vexationem injustam ab iis, qui ad Beneficium juvare possunt, cap. 23. *de Simon.* quia per pecuniam acquireretur res spiritualis, aut saltem jus in re firmum, quod antea non habebatur; quod est emere spirituale. Ut si elector velit eligere indignum ùt te impediat, esset simonia dare ei pecuniam, ne sic te impediat.

Licet tamen vexationem iniquam redimere ab iis, qui solùm impedire possunt, non verò iuvare: quia hac redemptione solùm removentur impedimenta injustè apposita: nec proinde via ad Beneficium paratur magis, quàm parata esset ante injustam impedimentorum positionem. Hinc licet Clerico pecuniâ impedire calumnias, quibus alioqui impeteretur apud collatorem.

Resp. II. Habenti jus in re acquisitum in Beneficio plenum ac certum licet pretio, non tamen re spirituali, vexationem injustam redimere, & impedimenta injusta removere, ex cap. 28. *de Simon.* quia tum non datur pretium pro re spirituali, cùm hæc habeatur jam acquisita: sed solùm pro liberatione ab injuria, quæ est quid tem-

po-

porale, & nil acquiritur de novo. Quare vexans, qui pretium recipit pro cessatione ab injuria, non est simoniacus, cùm nil recipiat pro re spirituali; sed est solùm injustus, & tenetur ad restitutionem, cùm sine justo titulo accepta possideat: nam alter sponte, ac liberaliter non dat, sed per injuriam coactus.

An verò jam confirmato vel instituto liceat pretio redimere vexationem, qua injustè impeditur à possessione capienda? controvertitur. Alii negant, quia possessio est aliquid spirituale, vel spirituali annexum, cùm per illam obtineatur exercitium functionum seu actuum spiritualium. Alii asserunt id licere, quia possessio præcisè sumpta, supposito titulo, est factum quoddam corporale, quod non dat, sed supponit jus spirituale completum: ergo acquisito titulo, ac jure pretium non datur pro aliquo spirituali, sed solùm ad tollendum injustum impedimentum possessionis, quæ illi titulo per se immediate debita est.

Resp. III. Simonia est redimere justam vexationem post obtentum, & possessum Beneficium. *Ita omnes teste Suarez.* nam eo ipso, quòd justa est vexatio, sequitur, quod jus in Beneficio non sit omnino firmum, vel auferri possit. Unde tunc daretur pretium ad confirmationem, & conservationem Beneficii. Vel si sit omnino firmum, necesse est, ut aliquod crimen sit pa-

tra-

tratum, propter quod ille esset Beneficio privandus; & tunc dare pretium ad removendum illud impedimentum esset simonia, quia pretio temporali emeretur conservatio rei spiritualis.

Resp. IV. Semper est simoniacum dare spirituale ad redimendam vexationem injustam, etiam post obtentum Beneficium; item dare Beneficium cum pact , ne is, cui datur, in posterum vexet, vel noceat etiam injustè: quia tunc spirituale datur pro temporali commodo, seu in compensationem mali temporalis vitandi, quæ est quid de se pretio æstimabile.

Q. 18. *An est simonia saltem mentalis suscipere Ordines, ùt Beneficium obtineatur saltem principaliter ob ejus reditus?*

Resp. Aff. Quia 1. is re spirituali viam sibi parat ad bonum temporale principaliter intentum; & ipsum spirituale ùt medium ad obtinendum temporale principaliter refert: atque ita suo agendi modo temporale spirituali æquiparat, aut etiam præfert. 2. Ex Synodo Excestriensi Anno 1287. can. 8 *Ad propriam recurrant conscientiam, quo fine ad Ordines aspirent, an ut Deo & Ecclesiæ virtuosius & gratiosius famulentur, non pro temporali quæstu, nec Beneficiis à suis ordinatoribus extor-*

quen-

quendis, quoniam tales simoniacos reputamus. Unde Fagnan. in cap. *ad nostram* de Elect. ait: *Clericum, qui Ordines suscipit, ut Beneficium consequatur, simoniam committere mentalem, quæ non obligat ad Beneficii dimissionem, sed tantum modo ad satisfaciendum Deo per pœnitentiam, nisi pactum præcesserit.*

Q. 19. *An licet dare, vel promittere aliquid temporale alteri, ut faciat aliquod opus salutare in suam utilitatem, v. g. suscipiat Sacramenta, audiat Sacrum? &c.*

Resp. I. Licet dare aliquid temporale absolutè alteri, petendo ab illo, ut aliquid spirituale faciat in bonum animæ suæ, modò nulla imponatur obligatio illud faciendi: quia tunc est solùm donatio liberalis, facta ad alliciendum alterum ad bonum opus, sine obligatione mutua & pacto oneroso. Item licet aliquid promittere sub conditione, si feceris hoc opus bonum, intendendo spirituale bonum operantis, & se obligando ad standum promissis, impletâ conditione, & non aliter, modo nulli alteri oriatur obligatio, ex cap. 2. *de condit.* ubi approbatur concessio libertatis facta servo eâ conditione, ut Monachus fieret, & non aliter. Nam ibi nulla est Simonia, sed est precisè quædam optio, quæ alteri gra-

gratuitò offertur in suum solùm bonum, ùt hoc vel illud eligat pro suo arbitrio.

Resp, II. Simonia est dare, vel promittere temporale sub pacto, & conditione, ùt alter obligatus sit ad faciendum opus salutare in suam utilitatem, ex cap. *Quam pio* 1. q. 2. quia ibi intervenit pactum onerosum circa spirituale cum pretio, quod in jure prohibetur ùt simoniacum, & tunc datur, & accipitur pretium pro spirituali. *Ita Suarez.*

Q. 20. *An accepta per simoniam restitui debent?*

Resp. I Beneficia, Dignitates, Officia & alia ejusmodi simoniacè accepta non possunt in conscientia retineri, sed dimitti debent cum omnibus fructibus, ante omnem sententiam. Constat tum ex consensu Doctorum, & sensu, ac usu Ecclesiæ, tum ex cap. *Siquis dator.* & cap. *ea quæ.* 1. q. 3. tum quia sine justo titulo possidentur, cùm omnis collatio, provisio, & pactio simoniaca irrita sit, & nulla, saltem jure Ecclesiastico. cap. ult. *de Pact.* & proinde careat omni effectu, nullúmque jus tribuat; ùt declaravit Martin. V. in Conc. Constantiensi Sess. 43. approbante. *Electiones, postulationes, confirmationes, & quævis provisiones simoniacæ Ecclesiarum, Monasteriorum, Dignitatum, Officiorum &*

Beneficiorum Ecclesiasticorum quorumcunque deinceps facta, nullæ sint ipso jure, nullúmque jus cuiquam acquiratur, nec promoti, confirmati, aut provisi faciant fructus suos, sed ad illorum restitutionem, tanquam inique ablata percipientes, teneantur. Idem declarat Paulus II. in extrav. *Cùm detestabile. de Simon.* condrmatâ à Pio V. & S. Thom. 2.2. q. 100. a. 6. ait: *Nullus potest licitè retinere id, quod contra voluntatem Domini acquisivit, putâ si aliquis dispensator de rebus Domini sui daret alicui contro voluntatem, & ordinationem Domini sui, ille qui acciperet, licitè retinere non posset; Dominus autem, cujus Ecclesiarum Prælati sunt dispensatores, & Ministri, ordinavit ùt spiritualia gratis darentur, secundùm illud* Matth 10 *gratis accepistis, gratis date. Et ideo, qui muneris interventu spiritualia quæcúmque assequitur, ea licitè retinere non potest.* Undè quamvis hæc irritatio esset tantùm de jure Ecclesiastico, ùt multi docent, tamen illâ suppositâ obligatio reliquendi Beneficium, cùm omnibus suis fructibus, est de jure divino naturali, ùt rectè, Notat *Suarez*, & patet, nam jure naturali non licet retineri alienum sine ullo jure ad illud.

Ad hanc autem nullitatem, & restitutionis obligationem, sufficit Simonia conventionalis tantùm, & occulta, cùm sit vera

ra Simonia; & ex juribus citatis ad nullitatem sufficit, quòd provisiones sint simoniacæ; & in cap. *ea quæ* 1. q. 3. Urban. 2. ait: *Quidquid vel in Sacris Ordinibus, vel in Ecclesiasticis rebus, vel data vel promissa pecunia acquisitum est, nos irritum esse, & nullas unquam vires habere censemus.* Item sufficit Simonia ignorata à possidente Beneficium, ex cap. 26. *de Simon.* quòd si acceptum sit Beneficium nondum dato pretio, hoc non debet solvi: quia simonia fieret realis completa ex utraque parte, & sic contraheretur excommunicatio; nec Beneficium acceptum retineri potest, cùm ejus provisio, & collatio nulla sit. Fructus verò percepti restitui debent Ecclesiæ, cùm sine ullo jure, sed injustè percepti fuerint, ex Conc. Constant. cit.

Resp. II. Pretium, seu quodvis temporale simoniacè acceptum, restitui debet, etiam jure divino naturali. Quia 1. contra jus dantis, & proinde injustè acceptum est. Nam qui dedit pretium, habet jus, ut res spiritualis gratis conferatur sibi, saltem ex hypothesi, quod detur. Deus enim dedit omnibus jus res spirituales obtinendi gratis, juxta illud Mat. 10. *Gratis accipistis, gratis datè.* & solùm imposuit onus alendi Ministros, juxta modum ab Ecclesia præscribendum. Qui autem dedit temporale, non intendit dare liberaliter, nec transferre

Dominium, nisi quatenus debet, & quatenùs alter justè exigere potest, ùt patet à simili de usura. Deinde spiritualis res non est materia venditionis, sed est ex natura sua invendibilis. Jus autem temporale in re spirituali fundatum vendi nequit, nisi res ipsa spiritualis etiam vendatur, quæ tamen invendibilis est. 2. Ecclesiæ Ministri sunt tantùm dispensatores, non Domini rerum spiritualium: unde non possùnt illas dispensare, nisi pro voluntate Christi jubentis, ut illæ gratis concedantur: aliàs non minùs injustè agunt, quàm Eleemosynarius Principis, qui pro Eleemosynâ gratis ex voluntate Domini dandâ, aliquid à pauperibus exigeret. Hinc Alex. VII. damnavit hanc propos. *Non est contra justitiam Beneficia Ecclesiastica non conferre gratis, quia collator conferens illa Beneficia pecunia interveniente non exigit illam pro collatione Beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.* Et verò injustè exigit, & accipit pretium, qui de suo nil dat pretio æstimabile, ùt facit conferens Beneficium non gratis: nam fructus ad ipsum non pertinent, sed ad futurum Beneficii possessorem: jus verò ad fructùs, utpote fundatum in titulo spirituali, non est æstimabile pretio temporali, & necessariò competit ex justitia ei, qui habet Beneficium; imò est ipsemet Beneficium. Ergo col-

collator, vel Patronus injustè exigit pretium, nec habet titulum justum accipiendi, ac retinendi quidquam, quod omnino sponte ac liberaliter datum non sit.

Resp. III. Si Simonia sit realis in materia Beneficiali, simoniacè accepta debent restitui Ecclesiæ, in qua est Beneficium, vel pauperibus loci, etiam ante omnem sententiam, ex cap. XI. *de Simon.* ubi dicitur, temporalia recepta pro dando assensu electioni Ecclesiasticæ restituenda esse illi Ecclesiæ, cùm ea sine gravi salutis periculo retineri non possint. Et est communis sententia. Sed si Simonia non sit in Beneficiali materia, juxta multos accepta restitui debent ei, qui dedit: quia jure naturali res reddi debet ei, qui habet ejus dominium, nisi lex in pœnam ei reddi vetet. Sed qui dedit simoniacè, retinet Dominium rei datæ; cùm pactio Simoniaca sit nulla, nec proinde jus ullum transferat, & lex non prohibet reddi, quod simoniacè datum est, nisi Simonia fuerit realis in Beneficio: nam in cap. citato, ubi pecunia accepta dicitur restituenda esse non danti, sed Ecclesiæ, agitur solùm de Simonia reali in Beneficio, nec idem ullibi statuitur in aliis casibus: unde hæc pœna, cùm sit quid odiosum, non debet extendi ulra casus in lege expressos. Imò cap. 19. *de Simon.* præcipitur reddi pecuniam ei, ui Religionem simoniacè fuerat ingressus.

Sed an Simonia mentalis ad restitutionem obligat, sicut id constat de reali, & conventionali mixta?

Resp. Multi negant, & probant. 1. Ex cap. 46. *de Simon.* ubi Greg. IX. ait *ad resignationes spiritualium, & temporalium, quæ nullo pacto, sed affectu animi præcedente, utrìmque taliter acquiruntur, (in quo casu delinquentibus sufficit per solam pœnitentiam suo satisfacere Creatori) eos pro Simonia hujusmodi non teneri.* 2. ex S. Thom. 22 q. 100. a. 6. ad 6. *quoad Deum sola voluntas facit Simoniacum, sed quoad pœnam Ecclesiasticam exteriorem non punitur ùt Simoniacus, ut abrenuntiare teneatur, sed debet de mala intentione pœnitere.* 3. Quia sola injustitia externa, seu effectiva inducit, obligationem restituendi: at in simonia mentali nulla est injustitia externa, sed solùm affectiva. 4. Dicunt talem esse usum Rotæ, & Pœnitentiariæ; & addunt Ecclesiam non irritare collationem Beneficii, nisi Simonia sit externa saltem implicitè: nam Ecclesia non punit actus merè internos.

Q. 21. *Quænam sunt pœnæ contra Simoniacos ipso facto latæ?*

Not. 1. Nulla pœna ipso jure lata est contra Simoniam, nisi ea commissa sit, vel in Ordinatione, vel in Religionis ingressu, aut

aut professione, aut in Beneficio, quo nomine comprehenduntur etiam Officia quælibet jurisdictionem spiritualem habentia, ùt Provincialatus, Prioratus, Guardianatus, &c. Extrav. *cum detestabile* de Simon. quia in his tribus ob honores, dignitates, vel commoda temporalia frequentiùs committitur, aut saltem majus est periculum illius.

Not. 2. Licèt quælibet Simonia etiam mentalis sit grave crimen, tamen consentiunt Doctores nullam pœnam juris contrahi ob Simoniam mentalem, quæ absque externo pacto expresso, vel tacito admittitur, ex cap. 46. *de Simon.* cit. ubi dicitur de simoniacis mentalibus *sufficere per solam pœnitentiam suo satisfacere Creatori.* Neque etiam ob Simoniam purè conventionalem, excepta confidentiali: quia jura has pœnas statuentia realem rei spiritualis receptionem requirunt, ùt constat ex extrav. 1. & 2. *de Simon.* & ex Canonibus 1. q. 1. & ideo consentiunt etiam nullam pœnam contrahi ob Simoniam mixtam, seu semirealem, quando non fuit tradita res spiritualis, sed solùm pretium, seu res temporalis: nam donec res spiritualis acquiratur, & sic quasi contractetur, non censetur plenè consummata exteriùs Simonia.

An verò contrahantur pœnæ Canonicæ, si traditum sit Beneficium, vel alia res

ſpiritualis, lièet pretium promiſſum nulla ex parte fuerit ſolutum, controvertitur. Alii aſſerunt, quia licet pretium non ſit traditum, Simonia tamen videtur completa exteriùs: ſicuti contractus venditionis cenſetur completus, ſi res ſit tradita, & pretium promiſſum, etſi nondum ſolutum. Alii communiùs docent ſolam ſimoniam realem utrimque completam traditione rei ſpiritualis ſimul, & pretii, aut partis pretii inducere pœnas juris: tum quia juxta multos hæc eſt praxis. Curiæ Romanæ: tum quia pœnæ juris, præſertim graves, impoſitæ pro aliquo actu, intelliguntur de actu perfectè completo, & ex omni parte conſummato exteriùs cum effectu, niſi lex aliud diſertè exprimat: nam ex Reg. Jur. *Odia ſunt reſtringenda.*

Dixi *aut partis pretii*, nam ſi re ſpirituali tradita promiſſi pretii pars aliqua fuerit ſoluta, tunc ſecundum omnes contrahuntur pœnæ: quia tum verè ſpirituale traditum eſt pro temporali, & vice versâ; nec minùs completa eſt ſimonia, quàm ſi ab initio conventum eſſet de ſola illa minima quantitate, quæ ſoluta eſſet.

Reſp. I. Pœnæ Simoniæ in Beneficiis, & Officiis ſpiritualibus ſunt. 1. Excommunicatio Papæ reſervata, quam ipſo facto incurrunt, tum qui ſimoniacè eligunt, præſentant, inſtituunt; tum qui ſic eliguntur, præſentantur, inſtituuntur; item mediatores

tores & procuratores simoniacæ ordinationis, aut collationis Beneficii secutæ, ùt parentes, amici, & omnes, qui suam operam interponunt, vel pecuniam offerunt, extrav. *Cùm detestabile*, & alibi. 2. Omnis simoniaca electio, præsentatio, resignatio provisio, collatio irrita est, nullúmque jus tribuit; ita ut sic provisus teneatur ante omnem sententiam Beneficium dimittere, & omnes fructus Ecclesiæ restituere, cùm nullum jus in Beneficium acquirat. ibid. & ex Conc. Constantiensi, sup. cit. Idque, ùt dixi, quamvis Simonia sit solùm conventionalis mixta; item etiamsi Simonia ipso proviso inscio commissa sit, nisi quis ùt eum inhabilem redderet, pecuniam dederit, vel ipse de Simonia suspicans, expressè contradixerit, cap. 27. & 33. *de Simon.* Imò si sciens tertii Simoniam in procurando tibi Beneficio, illud acceptâsti, nulla est tua provisio, quamvis contradixeris: quia acceptando cooperatus es executioni Simoniæ cognitæ ita *Suarez*,; item si pecuniam ab alio promissam solveris, vel solutam reddideris, ex eod. cap. 33.

Porro juxta varios ignoranti Simoniam non faver regula Cancellariæ de Triennali possessione ad præscriptionem; quia expressè exigit ùt possessio sit *absque Simoniaco ingressu.* Sed multi alii docent eum, qui mediante tertii Simoniâ Beneficium accepit, posse illud retinere, si integro tri-

ennio hanc ſimoniam ignorârit: quia illa verba *abſque Simaniaco ingreſſu*, videntur in rigore requirere, ùt ſimonia ſe teneat ex parte ingredientis Beneficium; nam licet collatio ſit ſimoniaca, ingreſſus tamen, ſeu actio, qua proviſus ingreditur, non eſt ſimoniaca; nec ipſa punitur, ſed actio mediatoris, quæ fuit ſimoniaca, neque hæc appellatur ſtrictè in greſſus, ſed potius apertio portæ, ut alter ingredi queat. *Ita Cabaſſut. Leſſius, Layman, de Lugo dicens, hanc eſſe communem ſententiam, & pro ea referens Gomez. Rebuff. & alios.* Verùm conſuli debet uſus curiæ Romanæ. Conſtat autem eum, qui Beneficium per ſimoniam parentum, vel amicorum, licet ignorans, obtinuit, ſi hanc ante elapſum triennium reſcierit, teneri ſtatim illud purè reſignare, & omnes fructus perceptos extantes reſtituere, non tamen eos, quos bona fide conſumpſit, cùm eos bona fide poſſederit. *Ita S. Thom. q. 100. a. 6. ad 3. Suarez, & alii commun.* Nam irritatio directè fertur à jure in omnem proviſionem, & acquiſitionem, quæ fit per ſimoniacam labem, nec ad hanc requiritur culpa, vel ſcientia acquirentis, aut conferentis, ex cap. 33. *de Simon.* 3. Simoniacè electus, vel proviſus fit ipſo facto inhabilis ad idem Beneficium, nec poteſt illud ex Epiſcopi diſpenſatione obtinere cap. 27. *de Simon.* & cap. penul. *de Elect.* ubi excipitur, ſi ſit Benefi-

dant

cium ſimplex, & ipſo electo ignorante, nec ratum habente ſimonia commiſſa ſit; tunc enim poſt puram reſignationem poteſt Episcopus diſpenſare. Imò ex Bulla V. S. Pii V. ſimoniacus ſit etiam inhabilis ad quascumque alias dignitates, & quæcunque alia Beneficia obtinenda.

Not. Has pœnas, ex communi, incurrunt etiam, qui propria auctoritate permutant Beneficia: nam ii in jure dicuntur ſimoniaci, & verè committunt ſimoniam juris Eccleſiaſtici. Item ſimonia realis in Prælaturis regularium, ùt ſunt Prioris, Guardiani, Rectoris, Provincialis, &c. Inducit nullitatem actûs, obligationem dimittendi Superioris munus, & Excommunicationem Papæ reſervatam; nam ſunt Officia Eccleſiaſticam jurisdictionem habentia, idque ſtatuitur expreſſè à Paulo II. extrav. *Cùm deteſtabile* de Simon. & conſtat etiam ex Bulla Martini. V. ſup. cit.

Reſp. II. Pœnæ Simoniæ confidentiæ ex Bulla 85. Pii IV. & Bulla etiam 85. Pii V. Sunt 1. Excommunicatio Papæ reſervata contra utrumque contrahentem, ſi ſint inferiores Epiſcopis; nam hi incurrunt ſolùm interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ. 2. Privatio Beneficii per Confidentiam obtenti, & quidem ante omnem ſententiam, cùm ejus collatio nulla ſit. 3. Inhabilitas ad idem Beneficium, & ad alia

acqui-

acquirenda. 4. Privatio Beneficiorum, antea legitimè possessorum, & Pensionum priùs obtentarum; non tamen, juxta multos, ante sententiam judicis declaratoriam, cùm justo titulo possideantur; & dicunt ita usu receptum esse. 5. Beneficia per Confidentiam collata & accepta, reservata sunt Papæ: quare resignari non possunt in manus Ordinariorum, nec ab iis conferri. Insuper fructus Beneficiorum per Confidentiam acquisitorum, & Pensionum sic constitutarum reservantur Cameræ Apostolicæ. Sed hæc reservatio in Gallia non observatur.

Not. 1. Ut contrahantur hæ pœnæ, requiritur, ut datum sit, & acceptum Beneficium, ùt patet ex his verbis Bullæ Pii IV. *Omnes, & singulos, qui Beneficia, vel Pensiones hoc intercedente vitio receperunt.* non tamen necesse est, ut qui Beneficium accepit, promissionem suam impleverit, hoc est vel pretium promissum solverit, vel Beneficium alteri resignaverit, vel pensionem solverit, aut fructus Beneficii ab alio percipi permiserit. Nam hoc specialiter statutum est contra hanc Simoniam, quæ gravioribus pœnis punitur, eo quòd innumeris fraudibus sit obnoxia, & magis latenter quam quævis alia committatur, habeàtque speciem successionis hæreditariæ in jure valde exosam. Imò has pœnas incurrit Beneficium recipiens, qui novit intenten-

tentionem confidentiariam dimittentis, quamvis recipiat sine tali intentione, ut significant hæc verba Bullæ Pii V. *etiam solâ dimittentis intentione receperit.*

Not. 2. Cùm Constitutiones Pii IV. & Pii V. novas pœnas non superaddant ratione confidentiæ, nisi contra illum solùm, qui per confidentiam recipit Beneficium, vel Pensionem; soli recipientes privantur Beneficiis, & pensionibus antea legitimè acquisitis: non autem resignantes sub pactione confidentiali, aut ad id cooperantes; qui tamen, ùt verè simoniaci, incurrunt Excommunicationem Papalem jure antiquo latam, si confidentiaria pactio fuerit ex utraque parte completa.

Resp. III. Pœnæ Simoniæ in Ordinatione sunt 1. Excommunicatio Papæ reservata, quam ipso facto incurrit tum ordinans, tum ordinatus extrav. *Cùm detestabile.* quod multi extendunt ad primam Tonsuram, quia cap. 11. *de Ætat. Præfic.* dicitur per eam conferri Ordo Clericalis, & usitato loquendi modo aliquis per eam simpliciter constituitur in Ordine Clericorum. 2. Ordinatus suspensus est ab ordinibus, non solùm, quos simoniacè suscepit, sed etiam omnibus simpliciter. ibid. Ordinans verò suspensus est per triennium à collatione omnium Ordinum, ex cap. 45. *de Simon.* Per Bullam verò Sixti V. *Sanctum* suspensus est à collatione omnium Or-

Ordinum, etiam Tonsuræ, & ab executione omnium munerum Pontificalium, & interdictus est ab ingressu Ecclesiæ. Sed dicunt hanc Bullam non esse usu receptam in plerisque locis, præsertim in Galliis. Qui autem nec sciens, nec volens simoniacè Ordinatus est, secundùm Sanctum Thomam. q. 100. a. 6. ad 3. & alios, non potest sine dispensatione Ordines exercere.

Resp. IV. Pœnæ Simoniæ commissæ circa ingressum Religionis, & Professionem sunt 1. Excommunicatio lata contra personas singulares dantes, & accipientes. 2. Suspensio ab Officiis Capitularibus lata in Conventum, si consenserit. Utraque pœna ipso facto contrahitur, & Papæ reservatur, extrav. *Sane.* de Simon. 13. Simoniacè scienter Professus in aliud arctius Monasterium in pœnam criminis detrudi debet. cap. 25. *de Simon.*

TRA-

TRACTATUS DE BENEFICIIS ECCLESIASTICIS.

Hæc materia pertinet ad virtutem Religionis, nam Beneficii Dotatio, & Officium sunt actus Religionis, & pacta circa illud vetita sunt Simoniaca.

Q. 1. *Quid est Beneficium Ecclesiasticum?*

Resp. Est jus perpetuum auctoritate Ecclesiæ constitutum percipiendi fructus ex bonis Ecclesiasticis propter Officium spirituale.

Dicitur 1. *Jus perpetuum*, quia Beneficium institutum est, ut semper duret, adeò ut si uni auferatur, debeat tribui alteri. Hinc Vicaria non perpetua non est propriè Beneficium.

2. *Au-*

2. *Auctoritate Ecclesiæ* hoc est, Papæ, vel Episcopi: nam ad eos solos pertinet Officia spiritualia instituere, eisque proventus annectere. Hinc Capellaniæ non collativæ, sed à privatis, licèt in perpetuum dotatæ pro Missarum celebratione non sunt Beneficia.

3. *Ex bonis Ecclesiasticis*, id est, Ecclesiæ ad Dei cultum donatis, ex quibus erecta sunt Beneficia, & ex quibus soli fructus cedunt Beneficiariis; non autem fundus, qui semper remanet Ecclesiæ, cujus bona immobilia alienari non possunt sine justa causa, & licentia Papæ, alioqui alienatio ipso jure irrita est.

4. *Propter Officium spirituale.* hoc est, ad functiones, seu actiones aliquas spirituales obeundas, quales sunt recitare Horas Canonicas, facere Sacrum, administrare Sacramenta, prædicare Verbum Dei, &c. Nam Beneficium propter officium institutum est, & ad aliquam functionem spiritualem obligat, ex Trid. Sess. 21. cap. 3. & cap. ult. de rescrip. in 6. Ibi: *Officium propter quod Beneficium Ecclesiasticum datur.*

Q. 2. *Quotuplex est Beneficium?*

Resp. Dividitur. 1. In Beneficium Sæculare, quod Clericis Sæcularibus; & in Regulare, quod Regularibus addictum est, & conferri debet.

2. In

2. In ſimplex, & duplex. Simplex eſt illud, quod nullam habet annexam curam animarum, jurisdictionem, præeminentiam, dignitatem, adminiſtrationem, ſed ſolùm obligationem recitandi Officium Divinum, & Miſſas celebrandi; ùt Capellania, ſimplex Canonicatus, item Præſtimonium, quod eſt portio ex Eccleſiaſticis proventibus detracta, quæ adoleſcentibus ſtudiorum causâ confertur in titulum perpetuum, habétque annexum Officium ſpirituale. Duplex eſt illud, quod annexam habet curam animarum, vel juriſdictionem in foro externo, vel præeminentiam, vel adminiſtrationem Eccleſiaſticam, ùt Epiſcopatus, Parochiale Beneficium, Abbatia, Præpoſitura, Cantoria, &c.

3. In manuale, quod poteſt ad collatoris nutum auferri, ideòque deficit à proprietate Beneficii defectu perpetuitatis; & in non manuale, quod adimi nequit, niſi ob crimen, vel irregularitatem.

4. In collativum, quod confertur per voluntatem abſolutam, ac liberam Prælati; in Patronatum, quod confertur à Prælato ad præſentationem, vel nominationem factam per Patronum; & electivum, quod per ſuffragia electorum accedente poſtea confirmatione confertur.

5. In titulare, quod ſcilicet ad vitam, & cum plenitudine juris confertur; & in Commendatum, quod ſolius adminiſtratio-

nis, aut custodiæ causâ datur. Quod si detur in vitam commendatarii, tunc omnia ferè jura ei competunt, quæ titularibus. Unde Commenda perpetua æquivalet Beneficio in titulum dato.

In incompatibilia, & compatibilia: incompatibilia sunt ea, quæ annexam habent curam animarum, vel quæ personalem residentiam postulant, ùt sunt duo Episcopatus, duo curata Beneficia, duæ dignitates, &c. Vel quæ in eadem Ecclesia instituta sunt ad eundem finem, habéntque idem onus, ac Officium eodem tempore persolvendum; qualia sunt duo Beneficia uniformia sub eodem tecto, ùt duo Canonicatus in eadem Ecclesia. Compatibilia verò sunt ea, quæ personalem residentiam non exigunt, nec idem onus, ac Officium eodem tempore persolvendum.

Q. 3. *Quot modis acquirantur Beneficia?*

Resp. I. Regula Juris in 6. sic habet: *Beneficium Ecclesiasticum non potest licitè* (subintellige etiam validè) *sine institutione canonica obtineri.* Institutionis autem Canonicæ diversi sunt modi, nempe sex, quibus Beneficia acquiruntur, nimirum 1. Collatione libera. 2. Præsentatione, & subsequa institutione. 3. Electione, & subsequa confirmatione. 4. Postulatione, & sub-

subsequa admissione. 5. Resignatione acceptata in favorem. 6. Permutatione approbata. Sex illis modis addi potest interdum sola electione jus habentium absque alia confirmatione; & tunc dicuntur Beneficia electiva collativa, alia autem confirmativa.

Observanda est hîc Regula Cancellariæ de Triennali possessore, quæ sic habet: *Voluit, & ordinavit idem Dominus noster, ut siquis quacunque Beneficia Ecclesiastica, qualiacunque sint, absque simoniaco ingressu, ex Apostolica, aut ordinaria collatione, aut Electione, per triennium pacificè possederit, si se non intruserit, super hujusmodi Beneficiis molestari nequeat; nec non impetrationes de Beneficiis sic possessis factas, irritas & inanes censeri decrevit.* Valet autem in utróque foro ex *Clement. de Sequest.* quia Papa supplet id, quod deest ex justo titulo, censetúrque illud interea conferre. Sed ad hoc requiritur titulus saltem coloratus, & capacitas possessoris; alioqui haberetur pro intruso: quod si provisus habuerit impedimentum sibi cognitum, cùm ei collatum est Beneficium, v. g. defectum ætatis, censuram, &c. Tum non ei prodest istius Regulæ præsidium, etsi titulum coloratum habuerit, quia non possedit bona fide.

§. 1. De libera Collatione.

1. Collatio libera est concessio juris rea-

târit: & in Laicum, quod alicui competit ex eo, quòd ipse, vel aliquis è suis prædecessoribus Ecclesiam fundavit, vel extruxit, vel dotavit. Patrono Laico conceduntur ad præsentationem quatuor menses à notitia vacationis Beneficii, sex verò Ecclesiastico. Si intra id tempus Patronus non præsentaverit, tum potest Episcopus Beneficium, cui voluerit, conferre, cap. 3. *de Jure Patron.* quòd si duo plurésve Patroni diversas personas nominent, & sint æqualia horum suffragia, potest Superior, quam illarum maluerit, præferre, sed tenetur semper in conscientia digniorem præferre. Si verò plures Patroni in unum consentiant, aliis dissentientibus præfertur sententia majoris partis, cap. 3. *de Jure Patron.* quòd si absque scandalo fieri nequit, Episcopus pro suo arbitrio alium, etiam à nullo præsentatum substituere potest, ibid. Item si Patronus Laicus duos successivè præsentet ante institutionem, tunc potest Episcopus alterutrum pro arbitrio instituere, sed debet digniorem. Secùs, de Patrono Ecclesiastico, nam Prior ab ipso præsentatus debet institui, cap. 24. *de Jure Patron.* si fuerit dignus; aliàs neuter, quia jure suo pro hac vice excidit. Ratio disparitatis est, quia Patronus Ecclesiasticus præsumitur nosse digniorem, quem proinde statim nominare debet, ideòque variare non debet: quod permittitur Laico,

lis in Beneficio, procedens ex mero arbitrio conferentis. Dicitur libera, ut distinguatur ab institutione & confirmatione, quæ sunt quidem collationes, seu concessiones juris, sed non libera; nam tenetur Prælatus præsentatum à Patrono, & electum suffragiis electorum instituere, nisi obstet indignitas præsentati, vel electi, quæ probetur juridicè.

2. Jure communi Episcopus habet potestatem conferendi Beneficia in Diœcesi sua vacantia, cum in ea sit princeps & moderator sacrorum. Hanc habere possunt etiam alii inferiores, ut Capitulum, Abbates. Si collator Beneficii illud conferre neglexerit intra sex menses à die, quo notitiam vacationis habuit, vel si intra illud tempus indigno contulerit, collatio jure devolutionis pertinet ad proximum Superiorem, & sic gradatim ad Papam, à quo non regreditur ad Ordinarios.

3. Licèt debeat conferri Beneficium sine pacto, vel conditione, Episcopus tamen potest exigere conditiones, quæ ex natura rei insunt, cùm enim exigantur tacitè, possunt quoque exigi expressè.

§. 2. *De Præsentatione, & jure Patronatûs?*

Præsentatio est exhibitio personæ cujusdam ad Beneficium, legitimè facta per Patro-

tronum Superiori, ad quem pertinet institutio, quæ est concessio juris realis in Beneficio facta ad præsentationem Patroni. Præsentatio verò potest fieri etiam per Laicos, si jus Patronatûs habeant; nam præsentatio non dat jus in re, sed solùm ex dispositione Canonum dat jus ad rem, ita ùt præsentatus institui debeat à Prælato, nisi probetur indignus.

Jus Patronatûs est potestas præsentandi Clericum ad Beneficium vacans. Dico, *Vacans*, nam si non vacet, irrita est præsentatio, eo quòd sit contra bonos mores, utpote præbens desiderandæ mortis occasionem. Et ob hanc causam prohibita est promissio Beneficii antequam vacet, c. 2. *de Concess. præbend.* quòd si fiat, nulla est promissio, sicut provisio inde obtenta, ex Regul. 22. Cancel.

Pluribus modis hoc jus acquiritur. 1. Fundatione, hoc est, donatione soli, seu areæ ad superædificandam Ecclesiam. 2. Ipsa Ecclesiæ ædificatione. 3. Dotatione Ecclesiæ, assignatis sufficientibus reditibus. Unde possunt esse plures ejusdem Ecclesiæ Patroni. 4 Præscriptione, scilicet multiplicatis præsentationibus per tempus immemoriale. 5. Concessione Papæ.

Jus Patronatûs dividitur in Ecclesiasticum, quod alicui competit ratione Beneficii à se possessi, aut ex eo quòd de bonis Ecclesiasticis Beneficium fundârit, vel dotârit:

co, qui præsumitur non satis nosse dignio-rem, ideòque plures cumulativè præsentare potest.

Patronus non potest seipsum præsentare, cap. 26. *de Jure Patron.* sed potest filium suum, si idoneus sit. Episcopus tamen potest Patrono Beneficium motu proprio conferre. Si Patronus Laicus præsentet indignum, jubetur alium dignum præsentare: si Ecclesiasticus, privatur hac vice jure præsentandi.

§. 3. *De Electione, Postulatione, & Confirmatione.*

Electio est designatio personæ capacis ad Prælaturam, vel Beneficium vacans, facta per suffragia. Per eam acquiritur jus ad Beneficium: nam jus in Beneficio sola Confirmatione obtinetur: quare siquis absque confirmatione immisceat se administrationi Beneficii, censetur intrusus, & amittit jus, quod erat per electionem consecutus, cap. 5. *de Elect.* in 6.

Electio ex Conc. Gener. Later. 4. cap. 24. triplici modo fieri potest, vel per Scrutinium, cùm quilibet eligentium suffragium suum secretò tradit; vel per Compromissum, cùm eligendi potestas in unum, vel plures communi eligentium consensu transfertur; vel per Inspirationem, cùm eligentes subito quodam motu in unum communiter consentiunt.

Ut electio valeat, hæc requiruntur 1. Ut omnes eligentes sint saltem Subdiaconi, si agatur de electione virorum: nam ex Clement. 2. *de Ætat.* & Trid. Sess. 22. cap. 4. nemo ferendi suffragium jus habet, nisi sit saltem Subdiaconus. 2. Ut vocentur omnes, qui eligendi jus habent. Non obstat tamen, si aliquis de Capitulo vocatus venire noluerit, vel nequiverit, cap. 28 *de Elect.* 3. Ut eligatur is, in quem omnes, vel major, vel sanior Capituli pars consensit, ex Conc. Later. 4. cap. 24. Pars autem sanior hîc intelligitur, quæ in electione omnes regulas Canonum servat; minùs sana, quæ non servat.

Postulatio est facta ab electoribus superiori obsecratio, ut ad vacans Beneficium vel dignitatem admittere velit aliquem, qui eligi non poterat ob impedimentum Canonicum, quod non est vitium corporis, aut animæ.

Confirmatio est concessio juris in Beneficio facta à Superiore ei, qui electus, vel postulatus est. Unde non differt ab institutione, nisi quod hæc connotet præsentatum, illa verò electum, vel postulatum. Porro electus debet secluso, impedimento, intra tres menses à notitia electionis acceptatæ petere Confirmationem: aliàs electio est irrita, cap. 6. *de Elect.* in 6.

§. 4.

§. 4. *De Resignatione.*

Resignatio est spontanea dimissio sui Beneficii facta coram legitimo Superiore eam acceptante, scilicet Papa, vel Episcopo. Duplex est, altera simplex, seu sine ulla apposita conditione, & hæc fieri potest coram eo, cujus est conferre Beneficium, & instituere; altera conditionalis, quæ fit cum aliqua conditione, & hæc iterum duplex est; nam si fiat ea conditione, ut Beneficium alteri designato conferatur, dicitur resignatio in favorem: si fiat ea lege, ut resignans à resignatario aliud Beneficium accipiat, est permutatio. Sed operæ pretium est scire, quæ requirantur, ut resignatio sit valida, & licita. Quare

Dico. 1. Ut resignatio in favorem, vel sub onere pensionis sit valida, requiritur 1. Ut Beneficium sit resignantis, nam resignatio est sui juris cessio. Quòd si resignans commiserit delictum, ob quod certò privabitur Beneficio, modo non teneatur illud dimittere ante sententiam judicis, resignatio ante illam facta valebit, sed potest postea irritari. 2. Ut sit spontanea, hoc est, nec metu injusto, nec vi, nec dolo extorta; alioqui est nulla, vel certè annullanda cap. 5. *de Renunt. & Clement. 2. de Pœnis.* 3. Ut in manus Papæ fiat, nam in jure prohibetur resignatio in favorem, cap. *Plerique* 8. q. 1. & omnis pactio in Beneficiis jure communi prohibetur, ne scilicet jus

hæreditariæ successionis in Ecclesiam introducatur, ne sit locus acceptioni personarum, & ne libertas conferendi Collatoribus adimatur. 4. Requiritur consensus Patroni Laici, si Beneficium fuerit Patronatum. 5. Debet acceptari à Papa, alioqui resignans non perdit jus suum, cap. ult. *de Renunt.* 6. Debet conferri Beneficium ei, in cujus favorem resignatum est, non alteri, nec aliter. Alioqui provisio non valebit, quia fieret sine Beneficii vacatione; non enim tunc vacat per resignationem, cùm hæc habeat hanc conditionem, sine qua possessor non intendit resignare. 7. Debet acceptari ab eo, in cujus favorem resignatur: alioqui resignans non amittit jus suum, cùm non resignet, nisi sub hac conditione. Porrò resignans etiam post acceptationem Superioris manet sui Beneficii possessor, donec resignatarius possessionem acceperit. 8. Si resignans sit infirmus debet supervivere viginti dies post resignationem: aliàs censebitur Beneficium vacare per obitum, non per resignationem, ac proinde omnis collatio vi illius facta irrita est. Ita Regula Cancellariæ de infirmis. 9. Resignatio facta in Curia Romana debet intra sex menses à die supplicationis oblatæ computandos, publicari in loco Beneficii. Si autem fiat causa permutationis extra Curiam, debet publicari intra mensem: alioqui si resignans moriatur antequam resignatarius ceperit possessionem,

nem, Beneficium censebitur vacare per obitum, & collatio facta resolvetur, ita Regula Cancellariæ. In Gallia tempus sex mensium, aut unius mensis computatur à die admissæ resignationis. Et hoc tempus potest à Papa prorogari ad partis petitionem.

Dico. 2. Ut resignatio etiam simplex sit licita, debet fieri ex justa causa bonum Ecclesiæ, vel spiritualem resignantis utilitatem spectante: nam Clerici præsertim Beneficiarii ratione sui statûs debent Gloriæ Dei, & utilitati Ecclesiæ inservite: & proinde non eis licet sine causa justa deponere curas spectantes ad Beneficia, quæ susceperunt. Unde S. Pius V Constit, 58. prohibet Episcopis, & aliis, ne admittant resignationes nisi eorum, *qui aut senio confecti, aut valetudinarii, aut corpore impediti, vel vitiati, aut crimini obnoxii, censuris Ecclesiasticis irretiti, aut nequeunt, aut non debent Ecclesiæ, vel Beneficio inservire; seu qui unum aliud, vel plura Beneficia obtinuerint, vel quos ad aliud contingerit promoveri.* Hic addere juvat vulgarem versum resignandi causas complectentem.

Debilis, ignarus, malè conscius, irregularis,
Quem mala plebs odit, dans scandala, cedere possit.

Dico. 3. Ut resignatio in favorem sit licita, debet insuper fieri ob utilitatem Ecclesiæ,

clesiæ, quia scilicet alter judicatur aptior: nam si resignatio, vel permutatio fiat ob consanguinitatem, vel ex alio affectu carnali, est illicita: si verò fiat pro aliquo commodo temporali utriúsque, vel alterius, est simoniaca. Porro jure communi non licet in periculo mortis resignare Beneficium sub conditione tacita regressûs, si convalescat, ex Trid. Sess. 25. cap. 7. & Bulla 134. Pii V.

Dico. 4. Ut resignatio, vel permutatio cùm reservatione pensionis, sit licita præter consensum Papæ, & resignatarii, requiritur causa justa, quæ est indigentia resignantis. Nam non est alia justa causa dispensandi à lege generali hanc reservationem vetante ob rationem allatam à Congregatione Cardinalium, ad reformationem Ecclesiæ, deputatorum à Paulo III. scilicet quia *reditus sunt annexi Beneficio, ùt corpus animæ, ideóque natura sua pertinent ad eum, qui Beneficium habet, ut possit ex eis vivere honestè pro suo ordine, simúlque queat sustinere impensas pro divino cultu, & templi, sacrarúmque ædium reparatione út quod reliquum est, impendat in pios usus. Hæc est enim natura horum redituum.* Et vero ipsa resignatio Beneficii non est causa justa pensionis exigendæ, cùm jus percipiendi fructus fundetur in Officio, quod rrsignans dimittit, & transfert in alium. Ratione autem Officii

præ-

prateriti nil poteſt exigere, cùm propter illud jam reditus perceperit.

§. 5. *De Permutatione.*

Permutatio hîc eſt à Beneficiatis facta Beneficii ſui in manibus Ordinarii mùtua reſignatio, ea lege, ut alterius Beneficium alteri conferatur, & viceſſim. Si permutanda Beneficia in diverſis Diœceſibus ſita ſint, requiritur auctoritas utriuſque Epiſcopi. Si autem permutatio fiat cùm adjectione oneris, vel penſionis, requiritur auctoritas Papæ; quia Beneficia conferri debent ſine diminutione, & onere, quod iis jure non ineſt. Quòd ſi Beneficia ſint inæqualia quoad dignitatem, vel juriſdictionem eſt Simonia juris divini hanc inæqualitatem compenſare per aliquid temporale: quia hæc dignitas, & juriſdictio eſt quid ſpirituale, & res ſpiritualis æſtimaretur & compenſaretur re temporali. Si verò ſint inæqualia quoad fructus, Papa poteſt ad inæqualitatem compenſandam imponere penſionem Beneficio pinguiori tanquam conditionem, ut alter indemnis ſervetur.

Ad permutationem eadem requiruntur, quæ ſupra de reſignatione dicta ſunt: quare Beneficia nequeunt aliis, quàm permutantibus conferri: aliàs invalida erit eorum collatio, quia permutantes non intendunt

dunt resignare mutuò Beneficia, nisi ut sibi conferantur. Quòd si permutatione facta, Beneficium deprehendatur subjectum liti, qui illud resignavit, debet litem prosequi; etsi evictum fuerit, alter redibit ad suum sine nova provisione, & sine nova in possessionem immissione, ex cap. 20. *de Prebend.* in 6.

Ut permutatio licitè fiat, requiritur justa causa, scilicet utilitas Ecclesiæ, seu major Dei cultus, & majus animarum bonum, vel utilitas spiritualis permutantium, quatenùs hic in illo Beneficio, & alter in alio meliùs potest Deo servire. ex cap. 5. *de Rerum permut.* ita S. Thom. in 4 dist. 25. q. 3. a. 3. ad 8. ibi *In permutatione est simonia, si pro aliquo terreno commodo utriúsque, vel alterius, talis commutatio fiat. Si autem pro aliquo spirituali, utpote, quia hic in illo loco meliùs possit Deo servire, non est simonia.*

Q. 4. *Quænam conditiones seu dotes requiruntur, ut quis sit capax Beneficii possidendi?*

Resp. Ex communi, sunt sequentes 1. Thorus legitimus: nam illegitimè nati, sive naturales, sive spurii, sunt incapaces Beneficii ob irregularitatem, à qua solus Papa dispensare potest ad omnes ordines, & omnia Beneficia: Episcopus verò non nisi ad Ton-

Tonſuram, Minores Ordines, & Beneficium ſimplex. cap. 1. *de Filiis Presbit.* in 6.

2. Clericatus ſeu prima Tonſura, ſine qua irrita eſt, cujuſvis Beneficii collatio, ex cap. 6. *de Transact.* & cap. 2. *de Inſtit.* Si Beneficium ex ſua inſtitutione, vel lege, aut conſuetudine requirat certum ordinem ſacrum, carens illo Ordine eſt ad iſtud inhabilis cap. 22. *de Elect.* Ex conſuetudine tamen ſatis eſt, ſi intra annum ſuſcipiatur is Ordo; ſed non debet ultra differri; *ex Clement.* 2. *de Ætat.* & Trid. Seſſ. 22. cap. 4.

3. Ætas idonea cap. 7. *de Elect.* alioqui collatio eſt nulla. Hæc autem varia requiritur pro varietate Beneficiorum. Ad Epiſcopatum requiruntur triginta anni ex cap. cit. in Gallia ſufficit inchoatus annus 27. ex Concordat. Ad Abbatias, Dignitates, & Parochialia Beneficia annus 25. inchoatus exigitur, ibid. & à Trid. ſeſſ. 24. cap. 12. Tamen ad dignitates non habentes annexam curam animarum ſufficit annus 22. completus ex Trident. ibid. ad Beneficia ſimplicia, ùt ſunt Capellaniæ annus 14. inchoatus requiritur à Trid. ſeſſ. 23. cap. 6. Ad Canonicatum Eccleſiæ Cathedralis jure novo requiritur annus 21. quia annexum habet Subdiaconatum. Ex conſuetudine tamen datur habenti tantùm annos 14.

4. Cælibatus, ita ut ſi Clericus Minorum

rum Ordinum ineat matrimonium, ipso jure amittat Beneficium, siquod habet. Ita commun. ex cap. 1. 3. 5. & 8. *de Cleric. Conjug.* & conjugatus ad Beneficia admitti non debet, *nisi fortè castitatem voveret perpetuam, & qui unicam & virginem habuisset uxorem.* ut dicitur cap. 2. *de Cleric. conjug.*

5. Immunitas à Censura, & Irregularitate etiam occulta, ita ut nulla sit non solùm collatio Beneficii facta excommunicato, suspenso, vel irregulari, sed etiam ejusdem electio, præsentatio, & resignatio in ejus favorem, ex cap. 7. *de Cleric excom.* cap. 8. *de Ætat.* & cap. ult *de Cler. pugnant.* & cap. 18. *de sent. excom. in 6.*

6. Morum probitas; cap. 7. *de Elect.* ex Conc. Gener. Later. 3. & Trid. sess. 22. cap. 1. Et ratio ipsa dictat Dei, & Ecclesiæ Ministros maximè debere esse virtutibus ornatos, cùm alios exemplis, monitis, & precibus debeant in pietate promovere: Improbo tamen facta collatio non est ipso jure irrita, sed irritanda, nisi crimen annexam habeat censuram, vel irregularitatem, cap. 11. *de excess. Prælat.*

7. Scientia, ea scilicet, quæ ad omnia munia Beneficio annexa rectè obeunda requiritur, cap. 7. *de Elect.* ex Conc Gener. Later. 3. & ex Trident. Et per se patet, cùm propter illa rectè persolvenda institutum, & datum sit Beneficium.

8. Cor-

8. Corporis aptitudo, ea nempe, quæ ad Officium decenter præstandum necessaria est. Hinc cæcus, mutus sunt incapaces Beneficii, cùm Horas recitare nequeant. Cæcitas tamen superveniens non privat Beneficio priùs acquisito.

9. Vocatio divina, ex Heb. 5. nam ad Deum pertinet Ministros suos eligere per vocationem; & aliàs quis se exponit periculo damnationis æternæ.

10. Intentio perseverandi in statu Ecclesiastico, & suscipiendi ordinem muneri suo necessarium, nisi occurrat postea justa causa, quæ alium statum suadeat. Nam Ecclesiastica Beneficia instituta sunt pro iis duntaxat, qui statuerunt se ministerio Ecclesiæ mancipare. Quare qui Beneficium accipit animo ejus fructibus fruendi, donec uxorem convenientem invenerit; vel studia absolverit, vel aliis resignandi, secundùm communem sententiam teste Lessio, peccat mortaliter: quia Ecclesiam decipit in re gravi, Beneficia quippe instituta sunt pro iis solis, qui divino servitio se penitùs dicârunt. *Nec est absolvendus, donec animum mutet, aut Beneficium dimittat.* ait. Toletus. Multi tamen docent hunc non teneri ad restituendos fructus perceptos, si muneri suo satisfecerit; quia jus id nus-

quam ſtatuit, niſi de Beneficio Parochiali ſuſcepto ſine animo recipiendi Sacerdotium intra annum; & aliunde eos percepit cum juſto titulo, & perſoluto officio, propter quod dantur.

Adeptus autem Beneficium curatum debet intra annum Sacerdotium ſuſcipere: alioqui, niſi juſta cauſa impeditus fuerit, Beneficio illo privatur ipſo facto. cap. 35. *de Elect.* in 6. Qui verò acceptat Parochiam ſine animo recipiendi Sacerdotium intra annum peccat mortaliter, & tenetur reſtituere fructus etiam ante omnem ſententiam, niſi mutata voluntate illud recipiat *Ibid.* quia Eccleſia Beneficium curatum confert cum tali onere. Item qui Beneficium ſimplex requirens ordinem ſacrum admittit ſine animo certo illum recipiendi peccat mortaliter: quia quiſque tenetur de jure naturali velle eſſe idoneus ad munus quod ſuſcipit, & reipſa ſe idoneum ad illud rité, & cùm onere annexo exercendum præbere.

Præterea Dei Gloria, animarum ſalus, & propria perfectio procuranda debet eſſe ſolùm motivum ſuſcipiendi Beneficii ob hunc finem inſtituti, ſemota omni cupiditate prava divitiarum, honorum, ac commodorum temporalium.

Q. 5. *An licet habere plura Beneficia?*

Resp. Non licet sub mortali accipere, ac retinere plura Beneficia etiam simplicia, & cùm dispensatione Papæ, quando unum sufficit ad honestam sustentationem; nisi aliud postuler Ecclesiæ necessitas, vel utilitas, vel alia justa causa in utilitatem Ecclesiæ redundans. *Ita S. Thom. Quodlib. 9. a. 15. Toletus, Bellarmin. in instruct. ad suum nepot. Azor, Reginal. Layman, Lessius, dicens esse ferè communem Theologorum. Imò videtur nunc communis.*

Prob. Quia 1. Papa non est Dominus Beneficiorum, sed solùm dispensator, qui non potest valide dispensare bona Ecclesiæ, nisi in utilitatem Ecclesiæ, & ad Dei cultum; cùm in hunc solùm finem donata sint. Præterea jure communi prohibita est pluralitas Beneficiorum à Conc. Gener. Later 3. & 4. & Nic. 2. & à Trident. Sess. 24. cap. 17. ubi statuit ut *unum tantùm Beneficium Ecclesiasticum singulis conferatur. Quod quidem si ad vitam ejus, cui confertur honestè sustentandam non sufficiat, liceat nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodo utrúmque personalem residentiam non requirat, etiam conferri.* At usus dispensationis sine justa causa datæ

est illicitus, ùt dixi in Tract. de Legib. 2. Hæc pluralitas, nisi necessitas, vel utilitas Ecclesiæ interveniat, est vetita jure divino naturali, ideóque prorsus indispensabilis. Nam seclusâ tali causâ pluralitas illa est intrinsecè mala, cùm contineat multas inordinationes, (ùt docet S. Thom. sup.) nimirum 1. Minuitur cultus divinus, Deus enim magis per plures Ministros, quàm per unum colitur. 2. Ecclesia destituitur suis operariis, nam unus nequit in pluribus locis residere, nec plurium ministeria obire. 3. Fundatores frustrantur sua pia intentione; nam Beneficiorum fundatio eò tendit, ut plures Ministri Ecclesiæ constituantur. 4. Nisi Ecclesiæ necessitas, vel utilitas aliud postulet, iniquum est, ut unus stipendia pluribus Ecclesiæ Ministris destinata accipiat. 5. Subsidio privantur alii pauperes Clerici, & forsan magis idonei, & Ecclesiæ utiliores futuri. 6. Inde profluunt scandalorum occasiones, & suppeditatur avaritiæ, luxûs, & ambitionis materia. Quare Conc. Gener. Later. 3. ait cap. 14. pluralitatem Beneficiorum *certum continere periculum animarum.* & Trid. cap. cit. addit pluralitate perverti ordinem Ecclesiasticum.

Dixi, *nisi id postulet, &c. Nam*, ùt ait Toletus, *plura Beneficia habere est de eorum*

rum numero, quæ mala sunt, tamen possunt bona fieri, si aliquibus bonis circumstantiis copulentur. addit quòd perinde sit habere unum Beneficium, cùm una Commenda perpetua, seu ad vitam, vel plures Commendas, ac habere plura Beneficia in titulum; nam Commenda perpetua æquiparatur Beneficio in emolumento & onere; & Trident. Sess. 24. cap. 17. expressè declarat non licere plura Beneficia etiam commendata habere.

Q. 6. *An est culpa mortalis Beneficium conferre indigno, vel minùs digno?*

Not. Indignus dicitur, qui ad Officium debitè præstandum est ineptus ratione pravæ vitæ, vel ignorantiæ, vel morbi, aut similis impedimenti; vel putatur non futurus utilis Ecclesiæ, nec satisfacturus officio. Hinc qui versatur in habitu alicujus peccati mortalis, est indignus, *quia per quodlibet peccatum mortale aliquis redditur indignus ad quodlibet spirituale exequendum,* ait S. Thom. Quodlib. 8. q. 4. a. 6. Dignior censetur non absolutè, qui doctior est, vel sanctior, sed qui omnibus spectatis putatur meliùs officio satisfacturus, & futurus utilior Ecclesiæ, ac bono

animarum in illo Beneficio. S. Thom. 2. 2. q. 63. a. 2.

Resp. I. Mortale est quodvis Beneficium, etiam simplex, conferre indigno, eùmve præsentare, eligere, &c. *Ita omnes, dum haberi potest dignus.* Prob. 1. Ex Conc. Gener. Later 4. cap. *grave* de Præbend. *Præcipimus, ut prætermissis indignis, idoneos assumant, qui Deo & Ecclesiis velint, & valeant gratum impendere famulatum,* qui contra fecerit jubetur suspendi à conferendis Beneficiis. Et ex Trid Sess. 7. cap. 3. *Inferiora Beneficia Ecclesiastica, præsertim curam animarum habentia, personis dignis & habilibus, &c. conferantur. Aliter autem facta collatio, sive provisio omnino irritetur.* 2. Quia cùm Beneficium sit institutum propter Officium in Dei Gloriam & Ecclesiæ utilitatem præstandum, recta ratio dictat non posse conferri ei qui dotibus ad omnes ejus functiones dignè obeundas requisitis caret, vel non putatur prudenter illi officio satisfacturus. 3. Talis promotio cedit in grave damnum injustum Ecclesiæ: quod proinde, secundùm omnes, compensari debet ab ipso indigno, qui procuravit sibi, & accepit Beneficium, & post hunc ab eo, qui providit, deinde à cooperatoribus; nam Ec-

Ecclesiæ ex justitia debetur Minister dignus.

Hinc Collator, Elector, vel Patronus debet positivè scire eum, cui Beneficium datur, esse dignum; nec sufficit, si nesciat esse indignum: quia ex officio tenetur eligere vel præsentare dignum, ideóque nôsse eum, quem præsentat, vel eligit, talem esse. Unde tenetur diligenter inquirere, num sit idoneus; alioqui se exponit periculo præsentandi, vel eligendi indignum, & proinde peccandi mortaliter.

Not. Juxta omnes, teste De Lugo. Eligere indignum, seu ineptum ad Officia Sæcularia, est semper mortale, tum contra charitatem, cùm ex electione indigni multa mala in Rep. multis oriantur: tum contra justitiam; nam Reip. rector tenetur ex officio Reip. mala præcavere, & avertere, & proinde multo magis non ponere illorum causam, & occasionem; alioqui tenetur ad restitutionem. Quod verum est etiam de aliis, qui potestatem à Principe accipiunt eligendi, vel vendendi illa officia: non enim accipiunt potestatem eligendi, nisi eo modo, quo Princeps eligere debet.

Resp. II. Ad Beneficium annexam habens curam animarum, vel jurisdictionem, vel functionem magni momenti, ùt concionandi, docendi, &c. Item ad Superioritatem Religiosorum, eligere, postulare, proponere, aut præsentare dignum omisso digniore, ex communi sententia est mortale. Prob. 1. Ex Conc. Later. 3. cap. 17. ubi præcipit, *ut ille præficiatur Ecclesiæ, qui majoribus juvatur meritis*, & ex Trid. Sess. 24. cap. 1. ubi declarat *omnes & singulos, qui ad promotionem præficiendorum quodcunque jus habent, aut alioquin operam suam præstant . . . mortaliter peccare, nisi quos digniores & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, eorum exigentibus meritis, præfici diligenter curaverint.* Et quamvis ibi loquatur de Episcopatibus, tamen item sentire de Parœciis patet ex cap. 18. ubi præcipit, ut Parœciæ dentur dignioribus, & dicit Patronum teneri digniorem ad eas præsentare. Unde S. Pius V. Constit. 33. ait: *Ut non solùm dignis, sed etiam magis idoneis repertis juxta Conc. Trid. decretum Parochiales Ecclesiæ conferantur, volumus, & eâdem auctoritate decernimus.* Porro Innoc XI. damnavit hanc propos. *Cùm dixit Conc. Trident. eos alienis peccatis communicantes peccare mortaliter, qui nisi quos digniores, vel Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, ad*

Eccle-

Ecclesias promovent; Concilium vel 1. videtur per hos digniores, non aliud significare velle nisi dignitatem eligendorum, sumpto comptrativo pro positivo; vel 2. locutione minùs propria ponit digniores, ut excludat indignos, non vero dignos; vel tandem loquitur. 3. quando fit Concursus. 2 Ex S. August. Epist. 29. *Nec sanè putandum est leve esse peccatum in personarum acceptione... quis enim ferat eligi divitem ad sedem honoris Ecclesiæ, contempto paupere instructiore, atque sanctiore.* 3. Quia Electores, Patroni, Collatores tenentur graviter ex officio, & fide debita Ecclesiæ distribuere Officia, & Beneficia, sicut bonum Ecclesiæ & animarum, ad quod instituta sunt, exigit; & utilitatem Ecclesiæ, ac cultum divinum, quantùm possunt, pro munere suo promovere. Quod non præstant eligendo minùs dignos; nam notabili fructu per digniores præstando, Ecclesias defraudant, imò causam dant gravi detrimento spirituali, quod semper sequitur ex prælatione minùs digni, & quod impediretur à digniore. 4. Quia est peccatum acceptionis personarum in re gravi, de quo Jac. 2. *Si personas accipitis, peccatum operamini.* nam hoc peccatum consistit in eo, quòd in jure dicendo, aut in bonorum communium distributione, id quod debitum est uni propter aliquam causam,

v. g. æquitatem, virtutem, meritum, doctrinam, &c. datur alteri intuitu alicujus causæ, v. g. amicitiæ, consanguinitatis, munerum, &c. ob quam non debetur. Unde tunc violatur justitia distributiva in re gravi, cùm in distributione Beneficiorum non attendatur qualitas spectans ad causam, ob quam dari debent, quæ causa est dare Ecclesiæ optimos Ministros. Hinc Vasquez ait nullum dubitare, esse mortale eligere minus dignum in Beneficio annexam habente curam animarum. Ob easdem rationes, ex communi, Officia Sæcularia magni momenti conferri debent sub mortali magis idoneis: nam id exigit bonum commune; & si omittantur digniores, magnum detrimentum patitur Resp.

Resp. III. Electores, Patroni, Collatores tenentur graviter curare, ùt dignioribus Beneficia etiam simplicia conferantur. *Est communis.* Prob. 1. Ex cap. un. *ut Eccles. Benefic.* ubi Innoc. III. de Beneficio non curato loquens ait: *Non ex affectu carnali, sed discreto judicio debuisti Ecclesiasticum Officium & Beneficium in persona magis idonea dispensare.* 2. Ex SS. Patribus, & ex S. Thom. qui 2. 2. q. 63. a. 2. generaliter & indistinctè docet committi acceptionem personarum in Beneficiis, si

ſi non dentur dignioribus. Et ad 3. ait: *ut electio impugnari non poſſit in foro judiciali, ſufficit eligere bonum, non oportet eligere meliorem: quia ſic omnis electio poſſet habere calumniam. Sed quantum ad conſcientiam eligentis, neceſſe eſt eligere meliorem vel ſimpliciter, vel in comparatione ad bonum commune.* 3. Quia Beneficia primariò inſtituta ſunt ad majorem Dei cultum, & Eccleſiæ utilitatem: ſecundariò autem, ut ſint præmia virtutum, quibus digniores in Eccleſia honorentur, & juventur. At uterque finis impeditur, ſi minùs digni præferantur. 4. Omittens digniorem agit in re gravi contra fidelitatem ex officio debitam Eccleſiæ. Nam Eccleſia talibus commiſit facultatem providendi de Beneficio ea lege, ut utantur tanquam fideles diſpenſatores ſecundùm fines ab Eccleſia in Beneficiorum inſtitutione intentos: quod eſt aliquid grave. Et verò ad bonum Eccleſiæ multi intereſt, ùt divina Officia quàm decentiſſimè, & devotiſſimè celebrentur. At violare in re gravi fidem ex Officio debitam eſt mortale. 5. Violatio juſtitiæ diſtributivæ per acceptionem perſonarum mortalis eſt ex genere ſuo, adeóque in re gravi, ùt in Canonicatu, vel quando notabilis & evidens eſt exceſſus inter promotum, & eligendum. Ita *S. Antonin. Vaſquez. Molin. Rebell.*

Rebell. & alii. contra alios, qui docent esse solùm veniale, modo verè digni eligantur. Lessius verò concedit esse mortale, si id passim fiat. Idem docet de Lugo.

Hinc resignans, & permutans tenentur minùs digno digniorem, qui est in promptu, præferre, tum ex charitate boni communis, tum ex justitia disttibutiva: quia Beneficia sunt instituta pro dignioribus, nec ab Ecclesia facultatem resignandi, vel permutandi accipiunt, nisi cùm eodem onere, quo obligantur Prælati, & Patroni. Porro si aliquod Beneficium ex dotatione dandum sit alicui ex tali Capitulo, vel familia, dignior est eligendus. Si tamen nullus esset dignus, alius alibi quærendus esset, quia hæc fuit intentio Fundatorum, & Ecclesiæ, nec alia potuit esse.

Not. Nulla esset culpa dare minùs digno Beneficium simplex, cùm id postulat charitas, vel alia justa causa ad majus bonum Ecclesiæ spectans, aut redundans: ùt si Clericus præsertim Sacerdos non possit inopia levari, nisi per Beneficium simplex: vel si digniores reservandi sint pro Beneficiis Curatis: vel ùt Pastor minùs idoneus à Cura animarum amoveatur.

Q. 7. *Quibus modis Beneficia amittuntur?*

Resp. Quatuor 1. Per mortem Beneficiati.

ciati. 2. Libera resignatione coramSuperiore eam acceptante. 3. Per sententiam judicis, ob crimen juxta Canones hac privatione puniendum, ùt homicidium simplex, sacrilegium, adulterium, perjurium, &c 4. Dispositione juris, idque quadrupliciter. 1. Per alterius Beneficii incompatibilis consecutionem. 2. Per matrimonium. 3. Per Professionem Religiosam. 4. Per aliquod crimen, cui privatio Beneficii ipso jure annexa est: qualia sunt Hæresis, Schisma, Simonia, Falsificatio litterarum Apostolicarum, Sodomia, homicidium per sicarium pretio conductum, &c. Tamen juxta communem reus non tenetur statim ante sententiam declaratoriam criminis Beneficium suum dimittere, nisi hoc expresse habeatur in jure. Sed tunc sententia judicis declaratoria retrotrahitur ad diem commissi criminis: ita ùt non solùm omnes fructus Beneficii ab illo die percepti amittantur, sed etiam resignatio, vel permutatio illius post crimen facta rescindi possit.

Q. 8. *Quænam observanda de Pensionibus?*

Resp. Sequentia I. Pensio est jus percipiendi fructus ex alterius Beneficio. Alia est Laïca, quæ propter temporale aliquod obse-

obſequium datur, nec exigit Clericatum: adeóque Laïcis competere poteſt, ùt Procuratori, Advocato, &c. Alia Clericalis, ſeu Eccleſiaſtica, quæ ſolis Clericis conceditur. Et hæc duplex eſt, ſcilicet merè ſpiritualis, quæ datur Clerico ob miniſterium ſpirituale, v. g. Concionatori, Vicario Parochi; & mixta, quæ quidem ſtatum Clericalem requirit, & in eo fundatur, non tamen ob miniſterium ſpirituale, ſed ad honeſtam ſuſtentationem datur.

II. Ut penſio Clericalis validè, & licitè obtineatur, quatuor requiruntur. 1. Ut impetrans ſit Clericus, ſeu habeat primam Tonſuram, non ſit conjugatus, nec illegitimus, nec irregularis, nec ulla Cenſura irretitus. Quòd ſi penſio ſit mixta, requiritur inſuper, ut non habeat aliunde neceſſaria ad honeſtam ſuſtentationem: ſi verò ſit merè ſpiritualis, ùt miniſterium ſpirituale poſſit, & velit rectè præſtare. 2. Requiritur diſpenſatio Papæ, nam Lex eſt generalis, & titulus juris Canonici, *ut Eccleſiaſtica Beneficia ſine diminutione conferantur*. & conſtat ex uſu Eccleſiæ. Quare Epiſcopi penſionem conſtituere nequeunt, niſi in quibusdam caſibus, in quibus facultas hæc eis à Trid. ſeſſ. 21. cap. 6. & ſeſſ. 23. cap. 18. conceditur. 3. Requiritur juſta cauſa, ſine qua ex communi, graviter peccarent, & Papa, & impetrans, ſicut

cut malè res Domini ſui diſpenſans œconomus, & qui recipit pecuniam ab œconomo malè res Domini ſui diſpenſante. Unde non licet eam retinere. *Sine cauſa enim* (inquit Toletus lib. 5. cap. 83.) *non habet locum in foro interiori, & coram Deo diſpenſatio, ſed tantùm in foro exteriori. Unde qui penſiones retinent, etiam cum diſpenſatione, ſi non adeſt cauſa legitima, ſecuri non ſunt: nec excuſantur, quia Papa dedit, nam Papa non eſt Dominus bonorum Eccleſiæ, ſed ſolùm univerſalis diſpenſator.* 4. Debet eſſe moderata, ita ut Beneficiario relinquatur, quantùm ſatis eſt ad honeſtam ſuſtentationem. Ex conſuetudine non debet excedere tertia Partem fructuum, quamvis Papa ob juſtam cauſam poſſit majorem conſtituere.

III. Sicut non licet habere plura Beneficia, ita nec plures penſiones, quando una ſufficit: quia cùm penſio detur in vitæ ſubſidium, ſi una ſufficiat ad honeſtam ſuſtentationem, ceſſat cauſa aliam obtinendi. *Azor & alii.*

IV. Penſio extinguitur 1. Morte naturali, vel civili, aut degradatione penſionarii. 2. Per matrimonium, vel profeſſionem religioſam. 3. Per varia delicta qualia ſunt Hæreſis, Læſæ Majeſtatis, aut ſedis

Apo-

Apoſtolicæ, item percuſſionis Cardinalis, vel Epiſcopi in cujus Diœceſi percipitur penſio.

V. Penſionarius Clericus, qui non eſt aliunde obligatus ad Horas Canonicas, tenetur ſub mortali recitare quotidie parvum B. V. Officium; & ſi omiſerit, non facit fructus ſuos, ſed tenetur perceptos reſtituere fabricæ, vel pauperibus, eo modo, quo Beneficiatus omittens tenetur. Ita ſtatuit Pius V. in Bulla *Ex proximo*, quæ viget etiam in Galliis. Nec jam conceditur Penſio niſi ſub hoc onere. Tenetur etiam Tonſuram & habitum Clericalem gerere, ùt ſtatuit Sixtus V. Conſtit. 92.

IN-

DECRETA.

SANCTISS. IN CHRITSO PATRIS AC D. N. D.

ALEXANDRI PAPÆ VII.

In Congregationibus generalibus Sanctæ Romanæ & Universalis Inquisitionis habitis Feria V. die 24. Septembris 1665.

In Congregatione generali Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram Sanctiss. D. N. Alexandro Divina Providentia Papa VII, ac Eminentissimis, & Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Christiana adversus hæreticam pravitatem generalibus Inquisitoribus à Sancta Sede Apostolica specialiter Deputatis.

SANCTISSIMUS D. N. audivit non sinè magno animi sui mœrore complures opiniones Christianæ Disciplinæ relaxativas, & Animarum perniciem inferentes, partim antiquatas iterum suscitari, partim noviter prodire: & summam illam luxuri-

antium ingeniorum licentiam indies magis excrescere, per quam in rebus ad conscientiam pertinentibus modus opinandi irrepsit alienus omnino ab Evangelica simplicitate, Sanctorúmque Patrum doctrina, & quem si pro recta regula fideles in praxi sequerentur, ingens irreptura esset Christianæ vitæ corruptela. Quare ne ullo unquam tempore viam salutis, quam suprema veritas Deus, cujus verba in æternum permanent, arctam esse definivit, in animarum perniciem dilatari, seu verius perverti contingeret; idem Sanctissimus D. N. ut oves sibi creditas ab ejusmodi spatiosa, latáque, per quam itur ad perditionem, via, pro Pastorali sollicitudine in rectam semitam evocaret, earundem opinionum examen pluribus in Sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentissimis, & Reverendissimis DD. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus seriò commisit- qui tantùm negotium strenuè aggressi, eíque sedulò incumbentes, & maturè discussis, usque ad hanc diem infrascriptis propositionibus super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati Suæ singillatim exposuerunt.

1. Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum fidei, spei, & charitatis ex vi præceptorum Divinorum ad eas virtutes pertinentium.

2. Vir equestris ad duellum provocatus,

tus, poteſt illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3. Sententia aſſerens, Bullam Cœnæ ſolum prohibere abſolutionem hæreſis, & aliorum criminum, quando publica ſunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus ſermo eſt Anno 1629. 18. Julii in Conſiſtorio Sacræ Congregationis Emin. Cardd. viſa, & tolerata eſt.

4. Prælati Regulares poſſunt in foro conſcientiæ abſolvere quoſcunque ſæculares ab hæreſi occulta, & ab excommunicatione propter eam incurſa.

5. Quamvis evidenter tibi conſtet, Petrum eſſe hæreticum, non teneris denuntiare, ſi probare non poſſis.

6. Confeſſarius, qui in ſacramentali Confeſſione tribuit Pœnitenti chartam poſtea legendam, in qua ad Venerem incitat, non cenſetur ſollicitaſſe in confeſſione; ac proinde non eſt denuntiandus.

7. Modus evitandi obligationem denuntiandæ ſollicitationis; Si ſollicitatus confiteatur cum ſollicitante, hic poteſt ipſum abſolvere abſque onere denuntiandi.

8. Duplicatum ſtipendium poteſt Sacerdos pro eadem Miſſa licitè accipere applicando petenti partem etiam ſpecialiſſimam fructus ipſimet Celebranti correſpondentem, idque poſt Decretum Urbani VIII.

9. Poſt Decretum Urbani poteſt Sacer-

dos, cui Missæ celebrandæ traduntur per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.

10. Non est contra justitiam pro pluribus sacrificiis stipendium accipere, & sacrificium unum offerre; Neque enim est contra fidelitatem, etiamsi promittam promissione etiam juramento firmata, danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.

11. Peccata in Confessione omissa, seu oblita ob instans periculum vitæ, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti confessione exprimere.

12. Mendicantes possunt absolvere à casibus Episcopis reservatis, non obtentâ ad id Episcoporum facultate.

13. Satisfacit præcepto annuæ Confessionis, qui confitetur Regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injustè reprobato.

14. Qui facit confassionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.

15. Pœnitens propria authoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius pœnitentiam adimpleat.

16. Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in Confessarium simplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario.

17. Est licitum Religioso, vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem, occidere, quando alius modus defendi non sup-

ſuppetit, ut ſuppetere non videtur, ſi calumniator ſit paratus vel ipſi Religioſo, vel ejus Religioni publicè, & coram graviſſimis Viris prædicta impingere, niſi occidatur.

18. Licet interficere falſum Accuſatorem, falſos Teſtes, ac etiam Judicem, à quo iniqua certò imminet ſententia, ſi alia via non poteſt innocens damnum evitare.

19. Non peccat maritus, occidens propriâ authoritate uxorem in adulterio deprehenſam.

20 Reſtitutio à Pio V. impoſita Beneficiatis non recitantibus, non debetur in conſcientia ante ſententiam declaratoriam Judicis, eò quòd ſit pœna.

21. Habens Capellaniam collativam, aut quodvis aliud beneficium Eccleſiaſticum, ſi ſtudio literarum vacet, ſatisfacit ſuæ obligationi, ſi Officium per alium recitet.

22. Non eſt contra Juſtitiam Beneficia non conferre gratis, quia collator conferens illa beneficia Eccleſiaſtica pecunia interveniente non exigit illam pro collatione Beneficii, ſed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

23. Frangens jejunium Eccleſiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter niſi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, puta, quia non vult ſe ſubjicere præcepto.

24 Mollities, sodomia, & bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimæ, ideóque sufficit dicere in Confessione, se procurâsse pollutionem.

25. Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit confessionis præcepto, dicens: commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam.

26. Quando litigantes habent pro se opiniones æquè probabiles, potest judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio.

27. Si liber sit alicujus junioris, & moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet, rejectam esse à Sede Apostolica tanquam improbabilem.

28. Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem à Principe promulgatam.

Quibus peractis, dum similium Propositionum examini cura, & studium impenderetur, interea idem Sanctissimus re maturè consideratâ statuit, & decrevit, prædictas Propositiones & unamquamque ipsarum, ut minimum, tanquam scandalosas, esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, ac prohibet: ità ut quicunque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputativè publicè, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit

(præ-

(præterquam in articulo mortis) ab alio quacunque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus cujuscunque conditionis, dignitatis ac statûs, etiam speciali, & specialissima notâ dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Joannes Lupus Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis Not. &c.

Loco (✝) Sigilli.

Anno à Nativitate D. N. JESU CHRISTI millesimo sexcentesimo sexagesimo quinto Indictione tertia, die verò 2. mensis Octobris, Pontificatus autem Sanctiss. in Christo Patris D. N. D. Alexandri, Divina Providentia Papæ VII. anno undecimo, supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ, ac in acie Campi Floræ, ac in aliis locis solitis, & consuetis Urbis per me Carolum Melanum, ejusdem Sanctiss. D. N. Papæ & Sanctissimæ inquisitionis Cursorem.

FERIA QUINTA DIE DECIMA OCTAVA MARTII Anno 1666.

In Congregatione generali Sanctæ Romanæ, & Universalis inquisitionis habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram Sanctiss. D. N. Alexandro Divina Providentia Papa VII. ac Eminentissimis & Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Christiana adversus hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus à Sancta Sede Apostolica specialiter Deputatis.

SANCTISSIMUS D. N. post latum Decretum XXIV. Septembris proximè elapsi, quo Viginti octo Propositiones damnatæ fuerunt; examinatis sedulò, & accuratè usque ad hanc diem infrascriptis aliis quadragesimum quintum numerum implentibus, per plures in Sacra Theologia Magistros, ac per Eminentissimos, & Reverendissimos DD. Cardinales adversus hæreticam pravitatem Generales Inquisitores, eorum suffragio singillatim super unaquaque ipsarum audivit.

Propositio 29. In die Jejunii, qui sæpius modicum quid comederit, non frangit jejunium.

30. Omnes officiales; qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obliga-

ligatione jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.

31. Excusantur absolutè à præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcunque iter agant, etjamsi iter necessarium non sit, & etiamsi iter unius diei conficiant.

32. Non est evidens, quod consuetudo non comedendi ova, & Lacticinia in quadragesima obliget.

33. Restitutio fructuum ob omissionem horarum suppleri potest per quascunque Eleemosynas, quas antea Beneficiarius de fructibus sui beneficii fecerit.

34. In die Palmarum recitans officium Paschale, satisfacit præcepto.

35. Unico officio potest quis satisfacere duplici præcepto pro die præsenti, & crastino.

36. Regulares possunt in foro conscientiæ uti privilegiis suis, quæ sunt expressè revocata per Concilium Tridentinum.

37. Indulgentiæ concessæ regularibus, & revocatæ à Paulo V hodie sunt revalidatæ.

38. Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali confitendi quamprimum, est consilium, non præceptum.

39. Illa particula *quamprimum*, intelligitur, cùm Sacerdos suo tempore confitebitur.

40. Est probabilis opinio, quæ dicit, esse tantùm veniale osculum habitum ob delectationem carnalem & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris, & pollutionis.

41. Non est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarii, vulgò *regalo*, dum deficiente illa, nimis ægrè ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent; & alia famula nimis difficile inveniretur.

42. Licitum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.

43. Annuum legatum pro anima relictum, non durat plùs quàm per decem annos.

44. Quoad forum conscientiæ, Reo correcto, ejúsque contumacia cessante, cessant censuræ.

45. Libri prohibiti donec expurgentur; possunt retineri, usque dum adhibita diligentia corrigantur.

Quibus maturè pensatis, idem Sanctissimus statuit ac decrevit, prædictas Propositiones, & unamquamque ipsarum, ut minimum, tanquam scandalosas esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, ac prohibet: Ità ut quicunque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit; aut de eis etiam disputativè, pu-

publicè, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacunque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus, cujuscunque conditionis, dignitatis ac statûs etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Joannes Lupus Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis Notar.

Locus (†) Sigilli.

Anno à Nativitate D. N. JESU CHRISTI millesimo sexcentesimo sexagesimo sexto. Indictione quarta, die verò 23. mensis Martii. Pontificatus autem Sanctiss. in Christo Patris D. N. D. Alexandri, Divina Providentia Papæ VII. anno undecimo, supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ, ac in acie Campi Floræ, ac in aliis locis solitis & consuetis Urbis per me Carolum Melanum, ejusdem Sanctiss. D.N. Papæ & Sanctissimæ Inquisitionis Cursorem.

Pro

Propositiones Damnatæ à Sanctissimo

DOMINO

INNOCENTIO.

Divina Providentia

PAPA XI.

Feria 5. Die 2. Martii 1679.

In generali Congregatione Sanctæ Romanæ, & Universalis inquisitionis habita in Palatio Apostolico Vaticano coram Sanctissimo D. N. Innocentio Divina Providentia Papa XI. ac Eminentissimis & Reverendissimis Dominis S.R. E. Cardinalibus in tota Republica Christiana contra hæreticam pravitatem generalibus Inquisitoribus à S. Sede Apostolica specialiter deputatis.

SANCTISSIMUS D. N. INNOCENTIUS Papa XI. prædictus ovium sibi à Deo creditarum saluti sedulò incumbens, & salubre opus in segregandis noxiis doctrinarum pascuis ab innoxiis à fel. record. Alexand VII. Prædecessore suo inchoatum prosequi volens, plurimas propositiones partim ex diversis vel libris, vel thesibus, seu scriptis exceptas, & partim noviter adinventas, Theologorum plurium examini, & deinde Eminentissimis, & Reverendissimis

mis Dominis Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus subjecit. Quibus propositionibus sedulò, & accuratè sæpius discussis eorundem Eminentissimorum Cardinalium, & Theologorum votis per Sanctitatem Suam auditis, Idem Sanctissimus D.N. re postea maturè consideratâ, statuit, & decrevit pro nunc sequentes propositiones, & unamquamque ipsarum sicut jacent, ut minimum tanquam scandalosas, & in praxi perniciosas esse damnandas, & prohibendas; sicuti eas damnat, & prohibet. Non intendens tamen Sanctitas Sua per hoc decretum alias propositiones in ipso non expressas, & Sanctitati Suæ quomodolibet, & ex quacunque parte exhibitas, vel exhibendas ullatenus approbare.

1. Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantùm utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

2. Probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minùs probabilem.

3. Generatim dum probabilitate, sive intrinseca, sive extrinseca quantumvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeatur,

tur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.

4. Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens ductus opinione minus probabili.

5. An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantùm in vita eliceret, condemnare non audemus.

6. Probabile est, ne singulis quidem rigorosè quinquenniis per se obligare præceptum charitatis erga Deum.

7. Tunc solùm obligat, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, qua justificari possumus.

8. Comedere, & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modò non obsit valetudini, quia licitè potest appetitus naturalis suis actibus frui.

9. Opus Conjugii ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa, ac defectu veniali.

10. Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.

11. Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.

12. Vix in sæcularibus invenies, etiam in Regibus superfluum statui. Et ità vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantùm ex superfluo statui.

13. Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicu-

cujus tristari & de illius morte natural gaudere, illam inefficaci affectu petere, & desiderare, non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.

14. Licitum est absoluto desiderio, cupere mortem Patris, non quidem ùt malum Patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas.

15. Licitum est filio gaudere de parricidio Parentis à se in ebrietate perpetrato, proptar ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas

16. Fides non censetur cadere sub præceptum speciale, & secundùm se.

17. Satis est; actum fidei semel in vita elicere.

18. Si à potestate publica quis interrogetur, fidem ingenuè confiteri, ut Deo, & fidei gloriosum consulo: tacere; ut peccaminosum per se non damno.

19. Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in seipso sit magis firmus, quàm mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.

20. Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat supernaturalem.

21. Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem stat cum notitia solùm probabili revelationis; imò cum formidi-

ne,

ne, qua quis formidet, ne non sit locutus Deus.

22. Non nisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita Remuneratoris.

23. Fides latè dicta ex Testimonio Creaturarum, similive motivo ad justificationem sufficit.

24. Vocare Deum in Testem mendacii levis, non est tanta irreverentia, propter quam velit, aut possit damnare hominem.

25. Cum causa licitum est jurare sinè animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis.

26. Si quis, vel solus, vel coram aliis; sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocunque alio fine juret, se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus.

27. Causa justa utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ità ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens, & studiosa.

28. Qui mediante commendatione, vel munere ad Magistratum, vel Officium publicum promotus est, poterit cum restrictione

ne mentali præstare juramentum, quod de mandato Regis à similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum,

29. Urgens metus gravis est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi.

30. Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit; idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat; & post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat.

31. Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei.

32. Non solùm licitum est defendere defensione occisiva, quæ actu possidemus; sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus.

33. Licitum est tam hæredi, quàm legatario contra injustè impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere; sicut & jus habenti in Cathedram, vel Præbendam contra earum possessionem injustè impedientem.

34. Licet procurare abortum ante animationem fœtûs, ne Puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.

35. Videtur probabile omnem fœtum, quamdiu in utero est, carere anima rationali, & tunc primum incipere eandem habere, cùm paritur; ac consequenter di-

cendum erit in nullo abortu homicidium committi,

36. Permissum est furari, non solùm in extrema necessitate, sed etiam in gravi.

37. Famuli, & famulæ domesticæ possunt occultè heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.

38. Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere quod ablatum est per pauca furta, quantumcunque sit magna summa totalis.

39. Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.

40. Contractus Mohatra licitus est, etiam respectu ejusdem Personæ, & cum contractu retrovenditionis præviæ inito, cum intentione lucri.

41. Cùm numerata pecunia pretiosior sit numeranda; & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam præsentem, quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem à mutuatario exigere, & eo titulo ab usura excusari.

42. Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, sed solum si exigatur, tamquam ex justitia debitum.

43. Quidni non nisi veniale sit detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere?

44. Pro-

44. Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam, & honorem defendat. Et si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

45. Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tamquam pretium, (sed duntaxat tamquam motivum conferendi vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solùm gratuita compensatio pro spirituali, aut ècontra.

46. Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale, imò etiamsi sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris æstimetur, quàm res spiritualis.

47. Cùm dixit Concilium Tridentinum, eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles, ipsi judicaverint, ad Ecclesias promovent; Concilium, vel primò videtur per hoc *digniores* non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum sumpto comparativo pro positivo; vel secundò locutione minùs propria ponit digniores, ut excludat indignos, non verò dignos; vel tandem loquitur tertiò quando fit concursus.

48. Tam clarum videtur, fornicationem secundùm se nullam involvere malitiam, & solùm esse malam, quia interdicta, ut contrarium omninò rationi dissonum videatur.

49. Mollities jure naturæ prohibita non est. Unde si Deus eam non interdixisset, sæpè esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali.

50. Copula cum conjugata, consentiente marito non est adulterium; adeoque sufficit in confessione dicere, se esse fornicatum.

51. Famulus, qui submissis hnmeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam virginem, & multoties eidem subservit deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne à Domino malè tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.

52. Præceptum servandi festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.

53. Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo sacro, qui duas ejus partes, imò quatuor simul à diversis celebrantibus audit.

54. Qui non potest recitare Matutinum, & Laudes potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.

55. Præcepto Communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem.

56. Frequens Confessio, & Communio, etiam

etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.

57. Probabile est, sufficere attritrionem naturalem, modò honestam.

58. Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.

59. Licet sacramentaliter absolvere dimidiatè tantùm confessos, ratione magni concursus Pœnitentium, qualis v. g. potest contingere in die magnæ alicujus festivitatis, aut indulgentiæ.

60. Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, Naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio; dummodò ore proferat, se dolere, & proponere emendationem.

61. Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere, quinimò directè, & ex proposito quærit, aut ei se ingerit.

62. Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.

63. Licitum est quærere directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi.

64. Absolutionis capax est homo quantumvis laboret ignorantia Mysteriorum Fidei, & etiamsi per negligentiam, etiam

culpabilem nesciat Mysterium Sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini Nostri JEsu Christi.

65. Sufficit illi Mysteria semel credidisse.

Quicunque autem cujusvis conditionis, status, & dignitatis illas, vel illarum aliquam conjunctim, vel divisim defenderit, vel ediderit, vel de iis disputativè, publicè, aut privatim tractaverit, vel prædicaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunitationem latæ sententiæ, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacunque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districtè in virtute Sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus, cujuscunque conditionis, dignitatis, & status, etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Tandem, ut ab injuriosis contentionibus Doctores, seu scholastici, aut alii quicunque imposterum se abstineant, & ut paci, & charitati consulatur, idem Sanctissimus in virtute Sanctæ Obedientiæ eis præcipit, ut tam in libris imprimendis, ac manuscriptis, quam in Thesibus, Disputationibus, ac Prædicationibus caveant ab omni censura, & nota, nec non à quibuscunque con-

conviciis contra eas propositiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec à S. Sede recognita super iisdem propositionibus judicium proferatur.

Franciscus Riccardus Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis Notarius.

Loco (†) Sigilli.

ANno à Nativitate D. N. JESU Christi millesimo sexcentesimo septuagesimo nono, Indictione secunda die verò, 4. Mensis Martii Pontificatus autem Sanctiss. in Christo Patris, & D. N. D. Innocentii divina Providentia Papæ XI. anno tertio supradictum Decretum affixum & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ, ac in acie Campi Floræ, ac in aliis locis solitis, & consuetis Urbis per me Franciscum Perinum ejusdem Sanctiss. D. N. Papæ & Sanct. Inquisitionis Cursorem.

DECRETUM.

FERIA QUINTA

Die vigesima quarta Augusti 1690.

In Congregatione Generali sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis habita in

Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram sanctissimo D. N. D. ALEXANDRO divina Providentia Papa VIII. *ac Eminentissimis, & Reverendissimis DD. S R. E. Cardinalibus in tota Republica Christiana adversus Hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus à sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.*

SAnctissimus D. N. ALEXANDER Papa VIII. non sine magno animi sui mœrore audivit duas Theses, seu Propositiones, unam denuò, & in majorem Fidelium perniciem suscitari, alteram de novo erumpere. Et cùm sui Pastoralis Officii munus sit, Oves sibi creditas à noxiis pascuis avertere, & ad salutaria semper dirigere, dictarum Thesium, sive Propositionum examen pluribus in sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentissimis, & Reverendissimis DD. Cardinalibus contra Hæreticam pravitatem, Generalibus Inquisitoribus sedulò commisit, qui pluries re maturè discussa, infrascriptis Thesibus, seu Propositionibus super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati suæ singillatim exposuerunt.

1. Bonitas objectiva consistit in convenientia objecti cum natura rationali: Formalis verò in conformitate actus cum regula morum. Ad hoc sufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretativè. HUNC HOMO NON TENE-

TUR

TUR AMARE, NEQUE IN PRINCIPIO, NEQUE IN DECURSU VITÆ SUÆ MORTALIS.

2. Peccatum Philosophicum, seu morale est actus humanus disconveniens, naturæ rationali, & rectæ rationi. Theologicum verò, & mortale est transgressio libera divinæ legis. Philosophicum quantumvis grave in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.

Quibus peractis, Sanctissimus omnibus plenè & maturè consideratis, primam Thesem, seu Propositionem declaravit Hæreticam, & uti talem damnandam, & prohibendam esse, sicuti damnat, & prohibet sub Censuris, & pœnis contra Hæreticos, & eorum fautores Jure expressis; Secundam Thesem, seu Propositionem declaravit scandalosam, temerariam, piarum aurium offensivam, & erroneam, & uti talem damnandam, & prohibendam esse, sicuti damnat, & prohibet, ita ut quicúmque illam docuerit, defenderit, ediderit aut de ea etiam disputaverit publicè, seu privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in Excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quocunque etiam Dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano

Pontifice absolvi. Insuper districtè in virtute sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus cujuscunque Conditionis, Dignitatis, ac Status, etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictam Thesem, seu Propositionem ad praxim deducant,

Loco (†) Sigilli.

Alexander Speronus S. Romanæ, & Universalis Inquisitionis Notarius.

Die 24. Augusti 1690. supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum Palatii S. Officii, in acie Campi Floræ, ac aliis locis solitis, & consuetis Urbis per me Franciscum Perinum SS. D. N. Papæ, & Sanctiss. Inquisition. Cursorem.

DECRETUM.

FERIA QUINTA

Die Octava Decembris 1690.

In Congregatione generali Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram Sanctiss. D. N. D. Alexandro Divina Provi-

videntia Papa VIII. ac Eminentissimis, & Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus, in tota Republica Christiana contra Hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, à sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

SAnctissimus D. N. ALEXANDER divina Providentia Papa VIII. prædictus: Pro pastorali cura Ovium à Christo Domino sibi commissa de earum salute solicitus, ut inoffenso gradu per rectas semitas possint incedere, & pascua nimium perniciosa in pravis doctrinis exhibita vitare, unius supra triginta Propositionum examen pluribus in sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentissimis, ac Reverendissimis DD. Cardinalibus contra Hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus commisit, qui tantum negotium diligenter aggressi, eique sedulò, ac pluries incumbentes, super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati suæ singillatim detulerunt.

Propositiones autem sunt infra scriptæ videlicet.

1. IN statu naturæ lapsæ ad peccatum mortale, & demeritum sufficit illa libertas, qua voluntarium, & liberum fuit in causa sua, peccato originali, & voluntate Adami peccantis.

2. Tam-

2. Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa, non excusat à peccato formali.

3. Non licet sequi opinionem, vel inter probabiles probabilissimam.

4. Dedit semetipsum pro nobis oblationem Deo non pro solis Electis, sed pro omnibus, & solis Fidelibus.

5. Pagani, Judæi, Hæretici, aliique hujus generis nullum omninò accipiunt à Jesu Christo influxum, adeóque hinc rectè inferes, in illis esse voluntatem nudam, & inermem, sine omni gratia sufficienti.

6. Gratia sufficiens statui nostro, non tam utilis, quàm perniciosa est, sic ut proindè meritò possimus petere, à gratia sufficienti *Libera nos Domine.*

7. Omnis humana actio deliberata, est Dei dilectio, vel mundi; si Dei, charitas Patris est; si mundi, concupiscentia carnis, hoc est, mala est.

8. Necesse est infidelem in omni opere peccare.

9. Revera peccat, qui odio habet peccatum, merè ob ejus turpitudinem & disconvenientiam cum natura sine ullo ad Deum offensum respectu.

10. Intentio qua quis detestatur malum, & prosequitur bonum, merè ut cœlestem obtineat gloriam non est recta, nec Deo placens.

11.

11. Omne, quod non eſt ex fide Chriſtiana ſupernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum eſt.

12. Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides: & etiamſi videantur credere, non eſt Fides divina, ſed humana.

13. Quisquis etiam æternæ mercedis intuitu Deo famulatur, charitate ſi caruerit, vitio non catet, quoties intuitu licet beatitudinis operatur.

14. Timor gehennæ non eſt ſupernaturalis.

15. Attritio, quæ gehennæ, & pœnarum metu concipitur, ſine dilectione benevolentiæ Dei propter ſe, non eſt bonus motus, ac ſupernaturalis.

16. Ordinem præmittendi ſatisfactionem abſolutioni induxit non politia, aut inſtitutio Eccleſiæ, ſed ipſa Chriſti lex, & præſcriptio, natura rei id ipſum quodammodo dictante.

17. Per illam praxim mox abſolvendi, ordo pœnitentiæ eſt inverſus.

18. Conſuetudo moderna quoad adminiſtrationem Sacramenti pœnitentiæ, etiamſi eam plurimorum hominum ſuſtentet auctoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Eccleſia non habetur pro uſu, ſed abuſu.

19. Homo debet agere tota vita pœnitentiam pro peccato originali.

20.

20. Confessiones apud Religiosos factæ, pleræque vel sacrilegæ sunt, vel invalidæ.

21 Parochianus potest suspicari de Mendicantibus, qui eleemosynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi, & incongrua pœnitentia, seu satisfactione, ob quæstum, seu lucrum subsidii temporalis.

22. Sacrilegi sunt judicandi, qui jus ad Communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis suis pœnitentiam egerint.

23. Similiter arcendi sunt à sacra Communione, quibus nondum inest amor Dei purissimus, & omnis mixtionis expers.

24. Oblatio in templo quæ fiebat à B. V. Maria in die Purificationis suæ per duos pullos Columbarum, unum in holocaustum, & alterum pro peccatis, sufficienter testatur, quòd indiguerit Purificatione, & quòd Filius, qui offerebatur, etiam macula Matris maculatus esset secundum verba legis.

25. Dei Patris simulacrum nefas est Christiano in templo collocare.

26. Laus, quæ defertur Mariæ ut Mariæ, vana est.

27. Valuit aliquando Baptismus sub hac forma collatus, *In nomine Patris &c.* prætermissis illis. *Ego te baptizo.*

28. Valet Baptismus collatus à Ministro, qui omnem ritum externum, formámque baptizandi observat, intus verò in corde suo apud se resolvit, *Non intendo, quod facit Ecclesia.*

29.

29. Futilis, & toties convulsa est assertio de Pontificis Romani supra Concilium Oecumenicum auctoritate, atque in fidei quæstionibus decernendis infallibilitate.

30. Ubi quis invenerit doctrinam in Augustino clarè fundatam, illam absolutè potest tenere, & docere, non respiciendo ad ullam Pontificis Bullam.

31. Bulla Urbani VIII. *In eminenti*, est subreptitia.

Quibus maturè consideratis idem Sanctissimus statuit, & decrevit. 31. Supradictas Propositiones tanquam temporarias, scandalosas, malè sonantes, injuriosas, Hæresi proximas, Hæresim sapientes, erroneas, Schismaticas, & Hæreticas respectivè esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, & prohibet, ita ut quicumque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputativè, publicè, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in Excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam dignitate fulgente nisi à pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione divini judicii prohibet omnibus Christi fidelibus, cujuscunque conditionis, dignitatis, & status etiam speciali & specialissima nota dignis.

no

ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Non intendit tamen Sanctitas sua super hoc Decretum alias Propositiones in majori numero ultra supradictas 31. jam exhibitas, & in hoc Decreto non expressas approbare.

Alexander Speronus S. Romanæ, & Universalis Inquisitionis Notarius.

Loco (†) Sigilli.

Anno à Nativitate D. N. JESU Christi millesimo sexcentesimo nonagesimo, Indictione 13. die 20. Decembr. Pontificatus autem Sanctiss. D. N. D. ALEXANDRI divina Providentia PP. VIII. anno secundo, supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Palatii S. Officii, in acie Campi Floræ, ac aliis locis solitis, & consuetis Urbis per Franciscum Perinum Sanctiss. D. N. Papæ & Sanct. Inquisitionis Cursorem.

Joannes Baptista de Comitibus Magn. Curs.

F I N I S.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ANTOINE
Pars I.

Th
2233

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN